

✓
6026
14

171
23

ವಿವರಣೆ

1957-58

ఆంధ్రపత్రిక

హేమలంబ
సంవత్సరాది
సంచిక

వారికి డూమెక్స్

బేబి ఫుడ్ నిచ్చి వారెట్లు
పెరిగెదరో చూడుడు!

పసి బిడ్డలు తా మెందుకు
డూమెక్స్ ను కోరెదరో మీకు చెప్పలేరు....
కాని వారికది లభించినప్పుడు
వారెంత ఆనందపడెదరో కనిపెట్టండి. దీనిలో
ఆశ్చర్య మేముంది! ఎందు
కంటే డూమెక్స్ తల్లిపాల తర్వాత మిక్కిలి
శ్రేష్ఠమైనది.

6026

చమ్రయా టాకీ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్ వారు ఉగాది అభినందనలతో ప్రకటించు
తమ రాబోవు చిత్రములు

జెహాద్ టెక్నో వారి
“అల్లాదిన్ అండ్
వండ్రపుల్ ల్యాపు”
అంజలి దేవి * నాగేశ్వరావు * రంగారావు

అంజలి టెక్నో వారి
“సువర్ణ సుందరి”
అంజలి దేవి * నాగేశ్వరావు

అనోకా వారి
“భూలోకరంభ”
అంజలి దేవి * రేలంగి * చలం

సంధి టెక్నో వారి
“సాభాగ్యవతి”
యన్. టి. రామారావు * సావిత్రి

విజయ ఫిల్మ్స్ వారి
“అన్నతమ్ములు”
యన్. టి. రామారావు * గిరిజ * రేలంగి

శేషనాథ్ ఆర్ట్ థియేటర్స్ వారి
“పాండురంగ మహాత్మ్యం”
యన్. టి. రామారావు * అంజలి దేవి

శ్రీ రాజరాజ్ కెనో ఫిలిం కంపెనీ వారి
“కృష్ణమాయ”
నాగేశ్వరావు * జమున

విజయ టెక్నో వారి
“ప్రేమ కంకణం”
నాగేశ్వరావు * అంజలి దేవి

నరసయ్య వారి
“రాజీ సంయుక్త”

యం. పి. డి. వారి
“సంపూర్ణ రామాయణం” (తెలుగు)
యన్. టి. రామారావు * పద్మిని

జెహాద్ టెక్నో వారి
“చక్రవర్తి తిరుమగళ్” (తెలుగు)
అంజలి దేవి * యన్. వరలక్ష్మి * యం. జి. ఆర్.

సంగత ప్రొడక్షన్స్ వారి
ప్రాడక్షన్ నం 1.
యన్. టి. రామారావు * జమున
(పీడెడ్, నైజాం, మైసూరులకు)

తెలుగు వారి తెలుగు చిత్రం
పక్షిరాజు వారి తెలుగు చిత్రం

(పీడెడ్, నైజాం, మైసూరులకు మాత్రం)
చమ్రయా టాకీ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్
విజయవాడ - గుంటూరు - సికింద్రాబాద్

1840-1957

117 Years of Steady Progress

1840 లో సింప్సన్ వారు పల్లకీలు, టోంగాలు తయారీతో తమ కార్యక్రమం ప్రారంభించారు. ఆ కాలములో ఇండియాలో కూడా అనేవిధమైన రవాణా పాధవాసే వుంటుండేను. విరోధా ఖండంలో వాడబడుచుండే సమూహాల్లో కోచిబండు తయారు చేయుటకు మేమే మొట్ట మొదటివారము. 1855 లో ఇండియాలో ఆధునిక రవాణా సౌకర్యము ప్రవేశ పెట్టబడి, ప్రాచీన పాంప్రచారము మైన పాధవములపై విశ్రవం జరిగింది. మేము యీ రవాణా విప్లవ సంవత్సరములో దక్షిణ ఇండియాలో మొట్టమొదట రైల్వే కోచీలు తయారు చేసినాము. 1908 మొట్టమొదట స్టీమ్ కారు మేమే ఘన విజయముతో విర్మించాము. అందుచేత, ఇండియాలో మేము మోటారుకార్ తయారీకూడా పూనుకొన్న మొదటివారముని చెప్పుకొనగలము 1905 లో మొట్టమొదట స్టీమ్ బస్సు తయారుచేసి, దానిని మేము తయారు చేసినాము. 1911 లో పెట్రోల్ ప్యాసింజరు బస్సు విర్మించి, నడిపించినాము. 1918 లో ప్రపథమంగా మేము ఆమెరికా లాసిన్, బాడీ డిగుమతి చేసికొని, సరకుల రవాణాకు ఉపయోగించినాము. 1928 లో మేము జనరల్ మోటారుస్ కలిసి పని చేయుటకుగాను ఆసోసియేషన్ ప్రారంభించితిమి. 1938 లో యుద్ధము మూలమున ఇండియా పెట్రోలుకు కరువు యేర్పడింది. రవాణా కార్యక్రమములు వెల్పు లిసకుండా, యధాప్రకారంగా బండ్లు నడిచేందుకు వీలగా మేము సింప్సన్ ప్రొడ్యూసర్ గాస్ ప్లాంట్లు తయారు చేసితిమి. వివిధరకములైన రవాణా బండ్ల యజమానులు వీనిని విరివిగా వాడిరి. 1941 లో పలురకములైన గాలిజి, పనిముట్లు, పరికరములు తయారుచేసి మరొక అడుగు ముందుకు చేసితిమి.

రోడు రవాణా కరవేగంతో అభివృద్ధి చెందుతున్నందున 1948 లో ప్రపంచ ప్రఖ్యాతి గడించిన పెర్మిన్స్ "పి" సీరిస్ ఆటోమోటివ్ ట్రైక్ డీజల్ ఇంజనుల నిర్మాణానికి పూనుకొనిరి. గత 18 నెలలు మేము 100% చేసిన సంపత్తితోనే పెర్మిన్స్ పి 6 ఆటోమోటివ్ ట్రైక్ డీజల్ ఇంజనులను ఇండియాలో ప్రభుత్వమువారు అంగీకరించిన కార్యక్రమమున కనుగుణముగా తయారు చేసితిమి. ఆటోమోటివ్ ట్రైక్ డీజలు ఇంజనులు చేసిన పాధవ సంపత్తితో ఇండియాలో ప్రథమముగా తయారు చేసినది మా ఫ్యాక్టరీయే. అంతేకాక మేము స్పెషల్ టాంకులు, అర్మీ క్రేజ్ టాంకర్, ట్రెయిలర్లు, ఇంకా యితరవిధమైన రవాణా ఇంజనీరింగ్ ప్రాజెక్టులు తయారు చేయుదుము. కోచీల విలింగులో నేడు మేమే ఆగ్రగణ్యులము. వివిధ రాష్ట్రములకు, ప్రభుత్వములకు, వాతీయం చేయుబడిన రవాణా సంస్థలకు సరఫరా చేస్తున్నాము.

Simpson & Co. Ltd.
MADRAS-2.

ఫౌ. 5. 1840

ప్రధాన కార్యాలయము, కర్నూలగరము:

మౌంట్ రోడ్, మదరాసు.

ప్రాంతీయ: బెంగళూరు, ఉదకమండలము, తిరుచినాపల్లి, సికిందరాబాదు.

ఉగాది

ఆంధ్రవత్రిక

(నలువది ఎనిమిదవ ఉగాది సంచిక)

హేమలంబ సంవత్సరాది సంచిక

(1957-58)

సంకాదకుడు:
శివలెంక శంకుప్రసాద్

[వెల రూ. 2]

6026
14

అంబ

అంబ

అంబ

కన్నులూరి:
అంధ్రప్రదేశ్ కార్యాలయమున
ముద్రితము.

అంబ

అంబ

అంబ

ఆంధ్రపత్రిక

హేమలంబ ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

ప్రస్తావన—	9
కాశ్మీర్ సమస్య—శ్రీ కృష్ణ	11
నగరాజ—శ్రీ వేముగంటి నరసింహాచార్యులు	14
మూడు రూపాయలు—“శండిల”	15
నాట్యకళోదయము—శ్రీ వింజమూరి వరాహ నరసింహాచార్యులు	21
విశాల హృదయం—శ్రీ ముద్దం శెట్టి హనుమంతరావు	26
భారత దేశ పంచాంగ పద్ధతులు—శ్రీ కె. నుబ్బరామప్ప	31
ధాకి—ముద్దుకృష్ణ	33
ఆర్యుల ఆదినివాసము—భారత దేశమే—శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము	41
కాలచక్రం నిలిచింది—బుచ్చిబాబు	46
నన్నయ చిత్రించిన రాజరాజ—శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచార్యులు	58
కూసలమ్మకొన—శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం	68
వేమభూపాల పంచకము—శ్రీ చిలుకూరి పాపయ్యశాస్త్రి	85
కుమించాను—శ్రీ కొమ్మూరి వేణుగోపాలరావు	94
చిత్రకూటము—శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తు	107
గడ్డిపూలు—శ్రీ కొండముది శ్రీ రామచంద్రమూర్తి	112
దండక వాఙ్మయము—శ్రీ రావూరి దొరసామేశ్వర	124
సభ్యత—శ్రీ బలివాడ శాంతారావు	141
చిత్రరంజన్—శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ	146
విచ్చిత్తి—శ్రీ సింగరాజు లింగమూర్తి	149
తొలి పార్లమెంటు—శ్రీ చావలి వెంకటహనుమంతరావు	156

త్రివర్ణచిత్రములు

నాట్యసుందరి : (ముఖచిత్రము)

చిత్రకారుడు : శిరిసిరి కృష్ణారావు.

అంపకాలవేళ

చిత్రకారిణి : శ్రీమతి కృష్ణమణిగండిస్య.

గత దశరామహోత్సవాల సందర్భంలో మైసూరులో జరిగిన ఆఖరిభారత

చిత్రకళా ప్రదర్శనలో ప్రథమ బహుమతిని పొందిన చిత్రం.

అంపకాలచిత్రము :

- (1) మత్స్య (2) కూర్మ (3) వరాహ (4) నారసింహ (5) వామన
(6) వరకురామ (7) శ్రీరామ (8) బలిరామ (9) కృష్ణ (10) కర్క.

మీరు

అందంగా

కనపడతారు

బ్రెస్కిన్

రేయాన్ సిల్క్స్

బ్రెస్కిన్, మీర్జాపూర్, హైదరాబాద్, తెలంగాణ - 2

ADVERTISERS' INDEX

	Page No.		
Amrutanjan Ltd.	4th wrapper page	Modern Automobiles	138
Andhra Bank Ltd.	106	Modern Auto Stores	20
Andhra Cement Co. Ltd.	32-A	Modern Distributing Co.	16
Andhra Pradesh Transport Co.	32-B	Mohomed Ebrahim & Co., (Private) Ltd.	103
Andhra Vignana Karyasthan	106	Motor Owners' Mutual Insurance Co. Ltd.	32-B
Addison & Co. Ltd.	113	Narayanaswamy Mudaliar & Sons	138
Asiatic Govt. Security Fire & General Assurance Co. Ltd.	114	Nataraja Brand Steel Trunk Works	128
Balakrishna Industrials	12	National Engineering Co. (Madras) Private Ltd.	160
Bank of Baroda Ltd.	128	New Star & Co.	74
Beehive Foundry	143	Oraline Laboratories	106
Bharatha Lakshmi Bank Ltd.	83	Orr & Co., K	144
C. V. R. Corporation	50	P. C. A. & Co.	50
Chamria Talkie Distributors	1	Paragon Textile Mills	153
Cine Arts	13	Philips Electrical Co. (India) Private Ltd.	63
Cluett Peabody & Co Inc.	3rd wrapper page	Premier Automobiles Ltd.	127
Ebrahim Currim & Sons	80	Radha Bros.	140
East Asiatic Co. Ltd.	2nd wrapper page	Raipur Mills Ltd.	137
Ganesh Ram & Co.	16	Rapid Industries	114
Garlick & Co., (Private) Ltd.	64	Rayalu & Co.	159
India Electric Works Ltd.	79	Right Aids (Orient) Private Ltd.	73
Indian Medicine House	64	Sreevatsa Chemicals & Drugs (Private) Ltd.	74
Indian Mutual General Insurance Society Ltd.	160	Simpson & Co. Ltd.	2
Jasmine Mills	6	State Bank of Hyderabad	144
John Dickinson & Co. Ltd.	154	Tata Oil Mills	64
K. C. P. Ltd.	32-B	Tide Water Oil Co. (India) Ltd.	80
Kesari Kuteeram (Private) Ltd.	105	United India Fire & General Insurance Co. Ltd.	49
Krishnamoorthy Achari & Sons.	K. T. 95 & 123	Venus Research Laboratory	128
Laljee Godhoo & Co.	74	Vummiadiars	67
M. S. S. Transports	144	Visalandra Publications	95
Madras Pencil Factory	96	Water Supply Specialists	50

నాదోపాసన
చిత్రకారు: శైలిరాజు

ప్రస్తావన

అది సాధారణసంవత్సరము. 'సంవత్సరాది సంచిక' ల ప్రచురణ ప్రారంభమైనది. ప్రజల ఆశలను ప్రతిబింబించుచు, ఆశయాలను వివరించుచు వెలువడిన తొలి సంచిక, తత్రాపి వెలువడుచుండిన ప్రతి సంచిక, ఆంధ్రమహాజనుల ఆదరణకు, ప్రాజ్ఞుల గౌరవాభిమానములకు పాత్రమైనవి.

నాటి ఆశలు ఫలించినవి. ఆశయాలు సిద్ధించినవి. దేశము సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యాన్ని పొందినది. నాలుగు ముక్కలై నాలుగు రాష్ట్రాల్లో చేరివున్న ఆంధ్ర ప్రాంతము ఏకరాష్ట్రంగా ఏర్పడినది. వికలాంధ్ర ఏర్పడినా నమ్రగాంధ్రరాష్ట్రము సిద్ధించలేదు. ఆంధ్రులు అధికసంఖ్యాకులుగ వున్న ప్రాంతాలు కొన్ని ఇప్పటికీ ఒరిస్సా, మద్రాసు, కర్నాటక రాష్ట్రాల్లోనే వుండి పోయినవి. సరిహద్దుల నడ్డుబాటకు కేంద్ర ప్రభుత్వ ఆధ్వర్యమున ద్వీపక్ష సంప్రతింపులు సాగుచున్నవి. సరిహద్దుల సమస్య ముఖ్యమైనదే. అంతమాత్రమున ఆ సమస్య పరిష్కారమునకే ప్రజలు, ప్రభుత్వము యావచ్ఛక్తిని వినియోగించుతూ వుండడం విచేతవంతం గాదు.

దుర్ముఖలో ఆంధ్రరాష్ట్రము విస్తృతమై ఆంధ్ర ప్రదేశ్ గా రూపొందినది. ఆంధ్రజాతి రాజకీయ, ఆర్థిక, సాంస్కృతిక అభివృద్ధికి ప్రాతిపదిక ఏర్పడినది. నలువదియేడుసంవత్సరముల క్రితము ఆంధ్రుల విజ్ఞానాభివృద్ధికి, భాషావికాసానికి ప్రత్యేక విశ్వకళాపరిషత్తు ఏర్పాటు కావాలని కోరితిమి. మూడు దశాబ్దముల క్రితమే ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు ఏర్పడినది. నేడు ఆంధ్రప్రదేశ్ లో మూడు విశ్వకళాపరిషత్తులున్నవి. విద్యా, విజ్ఞానరంగాల్లోవలెనే, ఇతర రంగాలలోకూడ, తొలి ఆశలకు మించిన అభివృద్ధిని సాధించగలమనే సమ్మతం కలుగుచున్నది.

దుర్ముఖ ఆంధ్రులకేగాదు; భారతీయులకేగాదు; ప్రపంచప్రజలందరికీ బహువిధాల స్మరణీయమగు చున్నది. పశ్చిమాసియాలోను, తూర్పుయూరప్ లోను అనేక విమాద సంఘటనలు జరిగినవి. తృతీయ ప్రపంచ సంగ్రామానికి అంకురార్పణ అయినదా అని ప్రపంచ ప్రజలు అందోళనచెందిరి. అదృష్టవశాత్తు ప్రజల శాంతిప్రియత్వము, యుద్ధవిముఖత్వము బలీయమై నందున సైనికసంఘర్షణలు ఆయా ప్రాంతములకే పరిమితమైనవి. ఐక్యరాజ్యసమితి నకాలంలో, త్రికరణ శుద్ధిగా చర్యలు తీసుకొనినందున పశ్చిమాసియాలో తిరిగి శాంతి ఏర్పడినది. సమితి ప్రయోజకత్వము ఋజువైనది.

ప్రపంచ సమస్యల పరిష్కారములో భారత దేశము నిర్వహించిన భూమిక ప్రశంసాపాత్రమైనది. కాశ్మీరు విషయంలో కొంత నష్టపడినను, పశ్చిమ రాజ్యాల వగకు గురికావలసివచ్చినను భారతదేశము పంచశీలను అనుష్ఠించి యుద్ధనివారణకు నిర్విరామముగ కృషిచేసినది. కాశ్మీరు వ్యవహారములో భద్రతా మండలి భారతప్రతినిధి వాదమును పూర్తిగా విరళ, విన్నంతవరకు అయినా ఆకలింపు చేసుకొనక పాకిస్తాన్ ను తృప్తిపరుస్తూ ఒక తీర్మానమును ఆమోదించినది. ఆ తీర్మానమును పురస్కరించుకొని స్వీడన్ ప్రతినిధి శ్రీ జారింగ్ ప్రస్తుతము భారత ప్రభుత్వముతో సంప్రతింపులు జరుపుచుండిరి. న్యాయమును, ధర్మమును పాటించు ఏ రాజీపరిష్కారమునకైనను భారత దేశము సమ్మతించునని శ్రీ నెహ్రూ స్పష్టముచేసిరి.

కాశ్మీరు సమస్యతోబాటు, భారతీయులను, జాతీయ నాయకులను కలవరపెట్టుచున్న మరొక సమస్య దేశములోని పోర్చుగీసు స్థావరాల భవిష్యత్తు. గ్రెంచి

స్థావరాల విలీనాన్ని సాధించినట్లే, సంప్రతింపుల ద్వారా, పోర్చుగీసు స్థావరాల భవిష్యత్తును పరిష్కరించుకోవాలని ప్రభుత్వం చేసిన ప్రయత్నాలు ఫలించలేదు. పోర్చుగల్ సామ్రాజ్యతత్వమే ఇందుకు కారణము. ఈ సమస్యపరిష్కారానికి ప్రభుత్వం సరికొత్త పద్ధతులను అవలంబింపనున్నట్లు ప్రధానమంత్రి శ్రీ నెహ్రూ ప్రకటించిరి. ఆఫ్రికాలో మరొక స్వతంత్ర రాజ్యము - ఖునా - అవతరించినది. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యము క్రమంగా ఆఫ్రికానుంచి నిర్గమిస్తున్నది. కాలగతిని పోర్చుగల్ కూడా త్వరలోనే గ్రహించగలదని, గ్రహించి భారతదేశమునుంచి వైదొలగునని ఆశించవచ్చును.

దేశములో నూతనరాజ్యాంగము ప్రకారము రెండవసారి ఎన్నికలు జరిగినవి. ఈ ఎన్నికలలోనూ ప్రజలు కాంగ్రెస్ నందు, శ్రీ నెహ్రూ నాయకత్వము నందు సంపూర్ణ విశ్వాసమును ప్రకటించిరి. మొదటి ఎన్నికలలో పొందినంతటి విజయాన్ని ఈ ఎన్నికలలో కాంగ్రెస్ పొందలేదు. అటు ఒరిస్సాలోను, ఇటు కేరళలోను ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటుచేయుటకు వలసిన బలాన్ని కాంగ్రెస్ సంపాదించలేదు. కేరళలో కమ్యూనిస్టుపార్టీ ప్రభుత్వాన్ని ఏర్పాటు చేయనున్నది. ఎన్నికలద్వారా కమ్యూనిస్టుపక్షము అధికారములోనికి రాకలుగుట ఇదే మొదటిసారి. ఈ సంఘటన ప్రభావం భారతదేశంపైనే గాక అంతర్జాతీయ కమ్యూనిజముపై కూడ విశేషముగ నుండగలదు. కమ్యూనిస్టు రాజ్య

స్థాపనకు ప్రజాస్వామిక పద్ధతులు ప్రయోజనపడి అనే వాదము చటావంచలైనది.

దుర్ముఖలో కాంగ్రెస్ పక్షము ఈ విధముగ కొంత బలహీనమైనప్పటికిని శ్రీ నెహ్రూనాయకత్వము సుస్థిరమైనది. ఈ సంవత్సరము ఆసియా, ఆఫ్రికా, యూరప్ రాజ్యాల అధిపతులు ఎందరో మనదేశం వచ్చి ప్రథమ, ద్వితీయ ప్రణాళికలద్వారా మనము సాధించిన అభివృద్ధిని మెచ్చుకున్నారు. మన ప్రధానమంత్రి అమెరికా వెళ్లి ప్రపంచ వ్యవహారాలపై అధ్యక్షుడు శ్రీ ఐసెన్ హౌవర్ తో సంప్రతింపులు జరిపివచ్చిరి. అమెరికా—భారతదేశాల మైత్రి స్థిరపడేందుకు శ్రీ నెహ్రూ అమెరికాపర్యటన దోహదము చేసినది. అంతర్జాతీయ వ్యవహారాల్లో, ఐక్యరాజ్యసమితి వేదికలపై భారతవాణి చెల్లుబడి పోయినది.

ఈ సంవత్సరము దేశమంతట గౌరవముద్ధుని జయంతి ఉత్సవములు వైభవోపేతముగ జరిగినవి. బుద్ధ భగవానుని ఉపదేశములను పునశ్చరణ చేసి, శాంతి సహనములలో, సత్యాహింసలలో చాతి అచంచల విశ్వాసాన్ని ప్రకటించినది. ఆ పథమును అనుసరించి పురోగమించుటకు భారతీయులు కృతనిశ్చయులైరి.

శాంతిసాధనకు దుర్ముఖ దారిచూపెను. నూతన సంవత్సరము మనల గమ్యస్థానమును చేర్చగలదని ఆశించవచ్చును. నూతన సంవత్సరము ప్రపంచమునకు శాంతి సౌఖ్యములను ప్రసాదించుగాక! హేమలంబ యావదాంధ్రకు శుభప్రదమగుగాక!

కాశ్మీర్ సమస్య

శ్రీ కృష్ణ

కాశ్మీర్ సమస్యను ఈసారి భద్రతామండలిలో పోషాన్ కేసు పంపి. ఆ సమస్య మామూలుగానే ఇక్కడ మన కేసులోను, బయటి ప్రపంచంలోనూ గూడా బహుధాచర్యమాన మవుతోంది. ఈ సందర్భంలో దీన్ని గూర్చి కొంత ఆశ్చర్యకరమైన, అంతర పరీక్ష చేసికోవలసి వుంది. ఇది ధర్మకు వచ్చేసరికి, భద్రతా మండలిలో తొమ్మిది రాజ్యాలు ఎందుకు భారతదేశానికి వ్యతిరేకంగా ఓటు చేశాయి? రష్యాగూడా, ఆదిలో, ఎందుకు తటస్థంగా వున్నా? వుండేపోయింది? మన దేశయాంగమంత్రి పండిత పంత్ గారు, ఇది ఇట్లా జరగడానికే కాదని, ఈ దేశాలు మనల్ని చూచి ఓర్వలేక పోవడమేనని అన్నారు. చూచి ఓర్వలేకపోవడం అంటే, మన గొప్పరికాన్ని చూచి, మనం గొప్పరికాన్ని పొందడాన్ని చూచి, ఓర్వలేకపోవడం అని అర్థం చేపట్టారు. ఇతరులు ఇంకో విధంగా వ్యాఖ్యానిస్తున్నారు. భారతదేశ విదేశాంగవిధానం పూర్తిగా విఫలమై పోయింది. భద్రతామండలిలో ఏమి జరిగిందో, దాని అర్థం అదే అంటున్నారు. అయితే వీరు భారతదేశ తటస్థ విదేశాంగ విధానాన్ని కొడవదించలేదు. అది మంచిదే. అది అట్లా కొన్ని సంవత్సరాలపాటు పాగవలసిందే; ఇది మాకు అర్థం అవుతున్నప్పుడు. అర్థంకానిది ఏమిటంటే, ఇతరదేశాలకు భారతదేశం వీరులు బోధించడం; ఇతర దేశాలు ఏమి చెయ్యాలో, ఏమి చేయవలగలేదో, ప్రవచిస్తూ వుండటం; ఇది మాకు వచ్చడంలేదు అంటున్నారు.

సమితిమండలికి ఒక సమస్య అంటూ వస్తే, భారతదేశం కల్పించుకోకపోవడం అంటూ ఎప్పుడన్నా జరిగిందా? భారతదేశం తేలుపెట్టని సమస్య అంటూ అక్కడ వీడన్నా వుందా? ఇందుకు నూయిజ్ కౌలుని వ్యవహారమే ప్రధానమైన తార్కాణం. కాగాడ్ సందర్భంలో తేనిరాజ్యాలు ఇంకా పెరిచులుగూడా కదవలేదు. భారత దేశం అమానుషమైన ఈ దురాక్రమణులు ఖంకు ఖంకున చాలుగు దిక్కుల్లోను మ్రోగెట్లు ఖండించింది. అయితే ఈ దురాక్రమణ భారతదేశం ఖండిన మండలాలవల్ల తేలలేదు. రష్యా “ఖుబ్దార్” అనేటప్పుటికి ఆగిపోయింది. ప్రపంచంలో ఇంతవరకు ఏ ఒక్క ముస్లిందేశమూ, భారతదేశాన్ని కాశ్మీర్ విషయంలో బలపరిచిన పాపానపోలేదు. బ్రిటన్ ప్రాముఖ్యం కైస్తవదేశాలు కావచ్చు. కాని దీనిన ప్రస్తుతమాత్రం కావు. అందువల్ల ఈ దేశాలు కాశ్మీర్ సమస్యను పాశుభాతితో స్పృహతో, భర్మంగా పరిశీలించడం అన్నది మనం ఆశించవలసిన సంగతికాదు. భారతదేశం నూయిజ్ విషయంలో వారికి ఏమిచేసింది; మరిచిపోవడం వారిపద్ధతికాదు. విదేశాంగ విధానం అన్నది ఏకముఖభాష్యం కాదు. ఇతరులకు మనం ఏం చేస్తే, కాళ్ళు మనకు అడతేస్తారు. అసలుకు చక్రవర్తి కట్టి వదిలిస్తారు.

కాశ్మీర్ విషయం బ్రిటిష్ పరిశ్రమ విరోధభావాన్ని వహించి వందుకు మనం అంతా వారిని విమర్శించాము. అయితే ఆ బ్రిటిష్ లో భారతదేశానికి, అతిభార్యవ మిత్రుడైన క్రి కింగ్స్ మార్షన్ గూడా భారతదేశాన్ని విమర్శించాడు. పోతే, నూయిజ్ విషయంలో మనం, మనపరిశ్రమ వహించిన చైఖరి ఎటువంటిది? దానిసంగతి ఏమిటి?

సమితి అనండి, బ్రిటిష్ కామన్వెల్త్ అనండి, అని “క్లబ్బు” అనండి. అందులో ఒకసభ్యుడే, ఒకసభ్యుడు వీధి మొగడలులో నిలబడి అడిపోవడం అడిపోస్తే, ఎవరిమర్యాదా అధికంకాదు. బ్రిటన్ ను రిటేబులు, కామన్వెల్త్ లోంచి బయటపడటం మంచిదని. భద్రతామండలిలో కాశ్మీర్ కు జరిగిన వ్యాధ్యాన్ని చూచుకున్న గెర్మన్, సమితిలో వుండటంగానూ అనవసరమే అనిపిస్తోంది. తటస్థచైఖరి గలవారి సభ్యత్వమూ, సైనికబలాల, మండలాల సభ్యత్వము, అక్కడ పోషగవు. అని పరస్పర విరుద్ధమైన సంగతులు.

కాశ్మీర్ కు సంబంధించినంతవరకు, భారతదేశం పూర్వం చేసిన తప్పులు, ఇప్పుడు దాన్ని కట్టిపడుతున్నాయి. 1957 ఫిబ్రవరిలో భారతదేశం క్రి కృష్ణవిదేశాంగ భద్రతాసంఘానికి చెప్పి మన్న విషయం ఇది. ‘పోషాన్ కాశ్మీర్ లో దురాక్రమణ చేసింది; ఆ దురాక్రమణను గురించి ఆదిలో మేము ఫిర్యాదు చేశాము’ అని చెప్పిచున్నది. పోషాన్ ను దురాక్రమణదారుగా ప్రకటించవలసిందిగా కోరబున్నది. అయితే భారతదేశం ఆదిలో ఇంతిఇదిగా, ఇంతి అసందిగ్ధంగా, స్పష్టంగా, పోషాన్ దురాక్రమణగురించి తీర్పు ఇవ్వవలసిందని భద్రతామండలిని అడిగిందా? దీని ప్రత్యుత్తరం క్రి మైఖేల్ ట్రెవెర్ అనే అయిన పరిశీలక సంబంధాల పరిషత్తు అధ్యక్షాధ్యక్ష ప్రకటించిన పుస్తకంలో వుంది. ఆయన ఈలా వ్రాశాడు: “భద్రతామండలిలో తన ప్రారంభ ప్రసంగంలో క్రి గోపాలస్వామి అయ్యంగాని చేసిన తప్పులలో ఈక్రిందిని చెప్పకోలేదనిగా వున్నాయి.”

(1) కాశ్మీర్ విషయం కొందవారిరుండనలు దండయాత్ర ప్రారంభించినప్పుడు, పోషాన్ కు ఆ దండయాత్రలో లాటాచి వుండి అని భారతదేశం ఫిర్యాదుచేసింది. అయితే భారత ప్రతినిధి మాత్రం పోషాన్ ను దురాక్రమణదారుగా ఖండించలేకపోయినాడు. అది అయిన తేరకాలేదనండి; ఈ ఇచ్చం ఈ చెయ్యలేదనండి. ఎట్లా అన్నా, ఆయన పోషాన్ చేయ, కొందవారిరుండనలు చేయ అని మాట్లాడడం మొదలుపెట్టారు. కొందవారివాళ్ళు కోమలినా వాడించడంతే, పోషాన్ లోలా వీరి మందరి వృష్టి తీసుకువచ్చే విషయంలో అయినవాడం అనవచ్చుమోయి వారుంటి

(2) కాశ్మీర్ మహారాజు తన సంస్థానాన్ని 1947 అక్టోబరు 24 వ భారతదేశంలో చేర్చినప్పుడు, ఆ సంస్థానం భవిష్యత్తును ప్రజల ఇష్ట ప్రకారమే తెలుస్తామని భారతదేశం మాట ఇచ్చిన మాట నిజమే అయినా, అదే మాటను పదేపదే వక్కాణించి, ఈ ప్రజల భావాన్ని తెలుసుకోవడం అతిముఖ్యమైనవిషయం అయినట్లు ఆ మండలి తలకు శ్రీ గోపాలస్వామి అయ్యంగారు ఎక్కించారు. మండలిని ఏదో ఒప్పించాలనే దిలాసాలో, ఈ తప్పనే ఆయన ఒక ఉపన్యాసంలో ఆశీర్వాదం చేశారు. "మండలి సభ్యులు భారత దేశం వర్తమాన నాయకత్వం యొక్క ప్రకృష్ట సిద్ధాంత విహితమైనట్లైతే, చరిత్రను గ్రహించాలి. సంస్థానం విలీనాన్ని ఆమోదించడంలో, ఇప్పుడు ఆ సంస్థానం ఎదుర్కొంటున్న కష్టాన్ని తమకు లాభపాటిగా వినియోగించుకోవాలన్న భావం మాకులేదు. అందు చేతనే మేము, సంస్థానపాలకుడికి, సంస్థానం భవిష్యత్తు, కాంతి అంటూ ఏర్పడగానే, జనవాక్యంగా విధింపడం అవుతుంది అని చెప్పాము. ఆ తర్వాత గూడా ఈ విషయాన్ని స్పష్టం చేశాము. అవసరమైతే, అంతర్జాతీయ పర్యవేక్షణలో ఈ జనవాక్యాన్ని జరిపిస్తామని అన్నాము."

ఇట్లా వాదించినందువల్ల, కాశ్మీర్ లోగా ఆయన ఆ మండలి సామర్థ్యం పొందివుండవచ్చు. కాని 1948 లో 5 మాసాలపాటు జరిగిన చర్చల్లో, ఆ సామర్థ్యం అంత కొట్టుకుపోయింది. అంతే కాక, ఈ రోజున వాదాన్ని అక్కడ ఆయన పోగించి వున్నందు

వల్ల, మండలిలో మనపట్ల కాశ్మీరమైన ఆవశ్యకాల వైఖరిగూడా ఏర్పడిపోయింది. మండలి సభ్యులలో కాశ్మీర్ చేరిక వ్యాయంగా జరిగిందా అన్న అనుమానాలు బలీయాయి. పోకిస్తాన్ విదేశాంగ మంత్రి ఈ అనుమానాలను ఇంకో రుగా రెచ్చగొట్టగల్గారు. కాశ్మీర్ లో జనవాక్యభాగాన్ని పొర్లిపెట్టి, శ్రీ అయ్యంగారు, అక్కడ పో దురాక్రమణయొక్క తోవతీతరీతు తగ్గించికేరారు. భారతదేశమే, ఈ చేరికను, కాశ్మీర్ లోమైన దానినిగా భావిస్తున్నదని, విరూపింపదానికీ, ఆయన అక్కడ నానాపాట్లు పడినందువల్ల, కొండవాతుల దండయాత్ర ముఖ్యమైనదే అయినా, కాశ్మీర్ లో అట్టి పరిస్థితి ఏర్పడడానికి సామాన్య కొరతం మాత్రమేనని, దీన్ని తేలిగ్గా తొలగించవచ్చునని, ఒక భావం, అక్కడ ఏర్పడిపోయింది.

(3) ఈ చిక్కును అంతర్జాతీయ పర్యవేక్షణలో జనవాక్యాన్ని జరిపించి, తీర్పు వేయవచ్చునన్న అభిప్రాయంగూడా మదురుకు పోయింది. అంతే, జనవాక్యమే అతి ముఖ్యమైన విషయమైనట్లు వాదించి, శ్రీ అయ్యంగార్ మం వాదాన్నంత పోకుచేశారు. పోకిస్తాన్ విదేశాంగమంత్రి, ఆ అవకాశాన్ని రుగా వినియోగించుకొని, కాశ్మీర్ వివాదంలో తనవాదం అంతకు దానిమీద కొంచెం పడిపోయాడు.

(4) ఈ ఒక్క తప్పేగాక, శ్రీ అయ్యంగారు ఇంకో తప్ప గూడా చేశారు. ఈ రెండు తప్పలకు పన్నిహిత సంబంధంవుంది.

నూతన సంవత్సర అభినందనలు

"నిక్కమైన మంచి నీల - మొక్కటి చాలు
తలుకు బెతుకు రాళ్లు - తట్టెడెల?".... యోగి శేషుడు

చిత్రవిచిత్ర ప్రకటనల జూచి మోసపోకండి. అనేక మార్కుల ఇంగువ కలదు కాని మా

ఎస్.ఆర్. S.R

మార్కు ఇంగువను మించెడి ఇంగువ దొరకదు. ఒకసారి రుచి వాసన చూచిన తెలియగలదు. ఒక ప్యాకెట్టును కొని పరీక్షించుదు.

సువాసనైన అగరు బత్తి - కర్పూర చిళ్ళలు
మావద్ద సరసమైన ధరలకు దొరకును.

బాలకృష్ణ ఇండస్ట్రీయల్ వర్క్స్, మదరాసు-13.

కాకినాడ ధారతదేశంలో చేరగా, ఆ విషయాన్ని భద్రతామండలి ఎంత వచ్చేట్టుగా చెప్పాలో, అంత వచ్చేట్టుగాను చెప్పలేదు. వ్యాయస్థంగా అది ఎట్లా ఆచరణమైందో రూపొందించలేదు. ధారతదేశం కాకినాడ వాదం అంతా ఈ చేరికనిబట్టి ఆధారపడి ఉంది. అయినా వ్యాయస్థంగా, ఇది చెల్లుబడి అయ్యే విషయం అని, దాని తిరుగులేదని, (1) అయ్యంగార్ మండలిమండు స్పష్టంగా వాదించలేకపోయారు. అట్లా అసలు చెప్పలేదనికాదు; చెప్పారు కాని తగిన దుబావులు అవ్వ చూపించిగాని, ధారతదేశం విభజన ఒప్పందాల వద్దటి ఉట్టంలేనిగాని ఒప్పించలేదు.

కాకినాడ వచ్చి ధారతదేశంలో చేరడానికి అయిన సంఘటనలను, ఆయన వివరించివున్న పట్టుల్లో, ఈ రిప్పీదం ఆర్థికపూర్వకమై ఉన్నందున. ధారతదేశంలో చేరకావంటూ మహారాజా పంపించిన అభ్యర్థనను, మాంట్ బాటన్ దాన్ని ఆమోదించడాన్ని, చదివి మండలి విద్వంసించిన అనంతరం. (1) అయ్యంగారు, అది అంత ముఖ్యమైన విషయంకాదు అన్నట్లు, "ధారతదేశ ఉన్నతస్థితిలో నాయకత్వాన్ని" గురించి మండలిని గ్రహించవలసిందంటూ ప్రార్థించారు. వ్యాయస్థమైన ఈ చేరికను వాక్కిన కర్మాచీందదానికి బదులు, కాకినాడ జనవాక్యం జరుగుతున్న దానిమీదను, ఆ మండలి దృష్టిని మళ్ళించారు. జనవాక్యసేకరణ అన్నది ధారత ప్రభుత్వం ఉదారబుద్ధితో చేసిన నిర్ణయం మాత్రమే గాని చేరికలో అంత ర్భాగంకాదని వారికి గట్టిగా చెప్పలేకపోయారు. ఇట్లా చెప్పలేక పోవడంవల్ల, ఈచేరిక అన్నది, జనవాక్యం జరిగినప్పుడే రూఢి అవుతుంది గాని, ఈపోతే కాదన్న భావం, ఆమండలిలో ఏర్పడి పోయింది.

(5) (1) అయ్యంగారికి ధారతదేశం వాదంలో వున్న భర్మం అంటే ఎంతో వ్యక్తం వున్నందువల్ల, తాను పోటీపూన మీద, పోండకాని వారి మీద చేసిన ఆరోపణలను దుబాచేసి పాక్షికమై, చేస్తూ, ఆయన, ఆమండలి ముందు సరిగా వుంచలేదు సరిగదా, ఆవిషయమై తగిన శ్రద్ధనుగూడా చూపించలేదు. ధారతదేశవాదం తిరుగులేదని కాబట్టి, ప్రారీక, ఆరోపణలు వర్తించుకుంటూ పోతే సరి పోతుందని, ఆయన భావించారు. ఒకచేత తాను చెప్పే మాటలకు ఆధారాలను చూపించవలసి వచ్చినప్పుడు, అర్థం లేని మాటలతో, ఒకరి ఒప్పుదలకురాని మాటలతో, సరివుచ్చుకుంటూ పోయారు. "దివరాలు ఇచ్చి మిమ్మల్ని విసిగించడం వాపని కాదు" అన్నది ఆయనకువంత మాట అయిపోయింది. ఇట్లా అనడంవల్ల, ధారతదేశం చెప్పే ఆరోపణలు, అంత ఆధారం కలిగి కాదు అన్న భావం, ఆ మండలిలో కర్ణివున్నా, కర్ణివుండదాని ఆవకాశం ఏర్పడింది. ఇంతకీ చెప్పవచ్చేదేమంటే, ఈయన ఇట్లా ఆధారాలుచూపించకుండా వాదించినందువల్ల, ఆచరణలో, ధారతదేశం స్పష్టమైన విజయాన్ని సాధించలేకపోయింది. ధారతదేశవాదం బలహీనపడిపోయింది. ఆ అనంతరం (1) జులై మాట్లాడినదానితో, పోర్చుగీస్, ఈ సంగతి బాగా వ్యక్తం అవుతుంది. (1) జులై, తాను మాట్లాడిన ప్రతిదానికి, వ్యతిరేక వాతల్లోంచి, రేడియో ప్రసారాలలోంచి, కేర్రతోచూసినవారి వ్యుత్తరాలలోంచి, పాక్షికం చూపిస్తూ వచ్చారు. (1) సెల్టాడ్, మన వాదంలోని ఈ లోపాన్ని తీర్చి అది ప్రయత్నించేవారుగాని, అప్పటికే, జరుగవలసిన ఆవకాశం జరిగి

పోయింది. అప్పటినుంచి ఇక భద్రతామండలి వర్షల్లో మనం తేటకాని వాదించిందిలేదు. ఉత్పాదం మన చేతులు దాటి పోయింది.

1980 అనంతరం కాకినాడ రాజకీయాలను విశరిస్తూ, (1) సెల్టాడ్ గూడా ఆ మండలిలో ఒక కర్మచేతాడు. ఆ రాజకీయ పరిస్థితిని, ఆ మండలిలో ఆయన సమీక్షించిన వద్దటి అత మర్తంగావుంది: "1988 లో కాకినాడ వాతీయ మహాసభ ఏర్పడింది. (1) షేక్ అబ్దుల్లా దాని అధ్యక్షుడు. అప్పుడు అక్కడ ముస్లిం మహాసభ అని ఇంగ్లీషునీగూడా వుంది." అంటూ, ఈ వద్దటిలో పరిస్థితిని వివరించినందువల్ల, ఆ ముస్లిం మహాసభ ముందు వున్నదని, దానిలోంచి, కాకినాడ వాతీయ మహాసభ వుట్టిందని, ఒక భావం ఏర్పడదని అవకాశం ఏర్పడిపోయింది. ముస్లిం మహాసభతో (1) షేక్ అబ్దుల్లాకు ఎటువంటి సంబంధమూలేదనే భావాన్నిగూడా ఆయన అక్కడ కర్ణించారు. నిజానికి, ఆ ముస్లిం మహాసభ స్థాపకులలో (1) అబ్దుల్లాగూడా ఒకడు. అందువల్ల 1947 లో 78% కాకినాడ ముస్లింలను ఆయన ఏకైక ప్రతినిధి కాదన్న భావంగూడా అక్కడ ఏర్పడింది.

(6) కాకినాడ సమస్యను ఆదిలో భద్రతామండలి ముందుకు తెచ్చింది ధారతదేశమే అయినా, కొన్ని సందర్భాలలో కాకే, దాన్నిగురించి మరతులు విధించడము, ఆ మండలి ఈ సమస్యలో ధారత పోటీపూన వాదాలపట్ల ప్రవర్తించిన వైఖరిపట్ల కొపాన్ని చూపుతూవుండమ గూడా జరుగుతూవచ్చింది. ఇది మనవాదం బలహీనతకు కారణం అయింది.

సినీమా పబ్లిసిటీస్
క్రమైర్షియల్ డిజైన్స్
సినీఆర్
అనీ
అర్జున్ బి.బి.బి.బి.
గంధేసగర్
విజయవాడ

న గ రా జు

శ్రీ వేముగంటి పరసంహితార్యులు

ఓ హిమాలయ నగరాజ! ఓ వికార
 శీతలస్వాంత! దివ్య సంస్కృతి వికాశ!
 గుండెబలమీపు ఆసియాఖండమునకు
 నిన్ను వినుతింతు కవితాప్రసన్నవాణి.
 పెండికొండను గళమున బొందుములై
 దండగా చాల్చుకొన్న నీ ధన్యచరిత
 శివకళా ప్రతిపాదన శ్రీకమసుచ
 యుగయుగంబులుగా నిల్చియున్నదోయి!
 ఆర్ద్రమైనట్టి నీ హృదయంబునుండి
 పొంగినచెడు ప్రేమతరంగజాల
 మై ప్రవించెడు సింధు గంగాది వాహి
 నీచయమ్ము మా బ్రతుకు పండించునోయి!
 జలుగు వన్నెలలోడ కాశ్మీరలక్ష్మి
 చరణ పీకమ్ముగై నేయ, భరతమాత
 ధర్మమణిమకుటమ్ముగా నలధరింప
 లలరుమా! మానవశ్రేణి అంజలింప.
 పరమపావనోదారమా భారతీయ
 జీవితమునకు పర్యాయభావమైన
 నీ మహాన్నతమూర్తిలో నిఖిలజగతి
 ప్రతిఫలించును స్నేహసంబంధదీప్తి.
 తరతరాలుగ గుండెలో చాచుకొన్న
 బుద్ధదేవుని కరుణాప్రబోధగీతి
 తిరిగి వినించు మీనాడు దిక్కులన్ని
 సుప్రకాంతి మాధుర్యవీచులనుడేల.
 పరుల బాధకు నిలువెల్ల కరగిపోవు
 గుణము కలదోయి! నీయందు గూడుకట్టి
 చల్లదనము వర్షించు నీ కళ్ళలోని
 వెలుగురేకలు శాంతిని నిలుపుగాత!
 రణభయోద్వేగ భావనీరసములైన
 విశ్వవీధులు పులకించి, ప్రేముడింప
 మించువన్నీరు చిలికించి, పంచశీల
 ఆలపించుము ప్రాణేయనైలరాజ!

మూ డు రూ పా య లు

"రండి"

కృష్ణమూర్తి అదృష్టవంతుడు—తాపోశే అతడు అతడు తల్లిదండ్రులనుండి రైలుపెట్టెలో, వెంటనే ముద్రాపాపములతో జూరెట్టి కదలదమీటి—స్వేదకాటి గోదావరదీ వెంటనే పొయిగా నిండు చూలాలవరే ప్రాకుతున్నట్లు వడుస్తోంది బండి. వంటిటి జగతును అప్పటికే తన పిడిలో ఇముక్కుకుంది. మడుటబడ్డ నుండేతో నిలువే పెట్టెలో తనకు చుట్టుప్రక్కల ఉన్నవారిన అదోకలానన పరికించాడు. తలుక్కున అతన్ని బలంగా ఆకర్షించా దోకవర్గి.

అతడు శ్రుద్ధివాడు తనవమే తనన ప్రత్యేకంగా ఆకర్షించ దాని తారణము అని లోలోపలనే ప్రశ్నించుకున్నాడు కృష్ణమూర్తి. ఎక్కడో దీపపు క్రిందలో వాణ్ణి ఆరాదన ప్రకృతా తేరిపారకావాడు. వల్లసేనాపురానికి మెరుగు పెడితే కాంతు రీతేటట్లు వాడి ఒంటిమీద మెరుస్తోంది విద్యుత్కాంతి. వాడు భరించిన వస్త్రాలు రెండే రెండు. ఒకటి మానీ గొలుకంపు కొడు నున్నదా అనే క్రమగోరితే చింతికువ్వలు జబ్బుమీదనుండి ఉవ్వెత్తుగా ఎదటకు పొడుచుకొచ్చిన కొమ్ముపై కానపాలతో ప్రేలాడుతోంది. రెండోది కొడుమనక గాననం—పైరాని! పన్ని మీరంగానే ఉన్నాయి చాయా, తీయాను. వాడుమాత్రం కదల వుండా తీవిగా నిలుచున్నాడు. ఎక్కడో ఎగిరినవలలో చూచిన తగ్గిపోయిన కంచువిగ్రహం పొరుక్కొరిసుంది నురుగొచ్చింది. చి క్రవటం లో తాను చూచిన క్రాంతిలలోలాలోని దింబరకైవ విగ్రహం రీలగా మెదిలింది కృష్ణమూర్తి మెదకులో. కళ్ళుగోతులలోంచి మేకాయలలాగ పెల్లెరికే శ్రుద్ధు వీకటిలో జోడెద్దల బండి! కన్నులు విరుచుట్టు గొలుపుతూ ఎదురుదచ్చే బమ్మ రెట్ల వెలుగులో తగ్గిరిలానే ఎద్దుల కన్నుశ్రుద్ధవరే ఆకాయి. కృష్ణ మూర్తి దృష్టిలో ఆ శ్రుద్ధివాడు ప్రతిక్షణమూ బరియంగా తన వేసుకు పోతున్నాడు. అప్పటివాకా వాడు పెదిమమెదవలేదు. వాణ్ణిచూస్తూ ఆత్రంగా పరికిరిస్తూ తాను జనం మధ్య నిలబడ్డ వలనకును మరచిపోయాడు కృష్ణమూర్తి.

కొవ్వూరులో ఆగింది మెయిలు. కృష్ణమూర్తిని చరితపరుస్తూ ఆ శ్రుద్ధివాడు చూట్టావాడు.

"బాబూ! దయగల మారాకలు ఆయనకు తాస్త్రాటు పెట్టింది. కొత్తకొడిరేకా—బుర్రి. పుట్టింటిమంచి పెరుగుందా" తన ప్రక్కనున్న ఒక యువనినుద్దేశించి ప్రార్థయవకుకున్నాడు వాడు. అప్పటి వాకా ఆమెను నే నెలా చూడకుండా వుండగలి గాను? మెర్సిరెక్కా కొత్త వాయిలు చీర, పచ్చని యామె మనలేక పోదాయి. ముందున్న రిండల కానీమలలోంచి వానవల వెగజమ్మే తరిమిడి, నున్నికమ్మడవాల ఒక దాని వెంటి ఇంకొకటి చరచర ఆమెను పరిచయం చేశాయి. గదిమరదగా, మిడిమట్టంగా, పుష్పిగా, అందంగా వుంది ఆమె. తాను పైతం గమనించని ఆమెను అంతరిక గంగా ఆ శ్రుద్ధివా డెలాగ పసికట్టగలిగాడు? నిజమే ప్రక్కనున్న

అతడు ఆమె పెయిల్-కవర్ తీసుకు పెడుకున్నాడు అనుకుని తనలో ధ్యానన రెక్కరినే శ్రుద్ధివాని పరిజ్ఞానాని అచ్చెరువువకుకున్నాడు - ఖంతున కంచువరే మోగే కంకంకో వాడు ఆ కొద్ది మాటలూ అని చుట్టుప్రక్కలవారిని విషయం చేసి మానం చాల్చడం కృష్ణమూర్తిని అదోకలానన తిరించింది.

మెయిలు నిడదవోలు స్టేషనులో అతడునుండి. ఎక్కెవారూ ఎక్కుకున్నాడు, దిగివారూ దిగుకున్నాడు. అటు ఇటు కొంచెం సేపుగా మనలంతున్న ధ్యానంనుండి కృష్ణమూర్తిని శ్రుద్ధివాని కంకం తనవైపు గిరుక్కున మర్పించుకొంది.

"వెక్కెదాడు—ప్రపాదరావుగారేకా బాబూ! దండాలంది." అతనిదెనడో మనో అపాధారణుకువరే అవునీస్తున్నాడు. తనకుంట్ ఇట్టే పెట్టెలో ఎక్కెర టికెట్ ఎగ్గామనర్ని అజకట్టగలదా! అను మున్నాడు కృష్ణమూర్తి.

వెంటనే ఒక వూచా అతనికి ఆపరా ఇచ్చింది. గంజపెట్టి వాగా ఇచ్చేచేసిన తాకొలు గగగర, చేరిలో టిక్కెట్కొనున్న కర్రరా పరిచయం చేసివుంటాయి వాడి! అనిపించింది.

"ఏరా—నదీ—ఎంచాకారా!" నూమూలు భోరణిలో వ్రయాణీ కుల టిక్కెట్లను పరిక్షిస్తూనే ప్రశ్నించాడు ఎగ్గామనరు.

"ఏలాదు పెరుకుండా బాబూగారూ—ఇవారే మధ్యాన్నం కొనిలో నచ్చిన మంటాడు వాగేకు పెట్టడండి మా మక్రొకు తరుగ్గింద బద్దాడనీ, అనువరిలో వుండాడనీ—చూడకోకున్నా."

"అరే—ఎంత పని జరిగింది?"

"బాబూ... నేనేసిన తచ్చేవండి. ప్రార్థనూకలా మోడరెటిక వమ్మ—అ దు వ్వుం తే—వచ్చింది—తవుడిచ్చింది ఎదవా! నీటిలు క్రాగి ఆర్రేస్తూ అని రెండు తగిరించావండి. నాలన కొకరాకుంది. అంతే. మరి గవబడకలేదు. కంటికి మనకునేను రించే పొడు నోటికి. ఇయ్యోక వాగేకు తచ్చేవాకా పొంగు మడుకులేకుంది."

"అయ్యో! పొవం—ఎలాగుంటుందో?" ఎగ్గామనరు తరి బుచ్చిన ఈ కారి—"ఒహా! అంధుడయ్యండి రోడివారినుండి ఎంతటి ఆపాగియతన వుంకంటున్నాడో" అని కదిసింది కృష్ణ మూర్తిని.

తానేపల్లినూడెం వచ్చింది కృష్ణమూర్తి! వాచామయ్యింది. సోదా అమ్మకున్నాడు బయట. కారింజపండ్లవాడు అతాకు ఒకటి అని తేకపెడుకున్నాడు. కృష్ణమూర్తి తేమలు మల్లీ తకుడు మున్నాడు. చిల్లర తానీగూడారేదు. పోలాపోటీగా పరిక్షిభీకను— అతడు రియ్యో యూనివర్సిటీ ఎగ్గామనీవనకున జకుకున్నాడు— తేపు కట్టబోయే మాస్టలు సామ్మకు సరిపోయే మొరం పొట్టం గట్టుబడ్డ పైకం వుంది. "వాన్ని మాత్రం దమ్మిడిపెంకం అన్యధా భర్త్య చెయ్యొద్దు. విజయవాడ స్టేషనులో దిగగానే నేరుగా వడితే

అత్యంత ఉత్తమమైన

విడిభాగములు

జీప్

చెనరెటెట్ - డాక్టి

జి. ఎం. సి.

కరియ

పెర్మిన్స్ డిసెర్ ఇంజనీరులకు లభించును

★

మీకు కావలసినవన్నియు మా వద్దనే కొనిన మీకు ఎక్కువ లాభము, ఎక్కువ సంవత్సర కలుగును. మంచిరకాలానుభవమే మీకు సరియైన వేళకు సరియైన సప్లయ చేయుటకు హామీ.

★

మాడరన్

డిస్ట్రిబ్యూటింగు కంపెనీ.

(ప్రపంచమంతటాగల వర్క్కులను లభింపజేయుచు ఉన్నవారి చేతికొనుచు)

66, సింగన్నకెట్టి వీధి,

చింతాద్రిపేట, మద్రాసు-2.

ఫోన్ : "JEEPSARES"

పోస్టాఫీసు No. 2241

టెల్ : 85550

ఫోన్ : 8165

ఫోన్ : COCHUTNI

శ్రీ గణేష్ రాం & కం.

శ్రీరామ భవన్ లాడ్జింగ్

మద్రాసు - 1.

777

ప్రాంత ఆహార పదార్థాలు

శ్రేష్టమైన అప్పడాలు, వరుగులు, వడియాలు, కాఫీపొడి, & ఊదువత్తులు

ఊరగాయ దినుసులు:

- అవకాయ
- నిమ్మకాయ
- నూనెమామిడికాయ
- దబ్బకాయ

చారుపొడి - సాంబార్పొడి & పేస్టు.

నీటిలో కలిపి వెంటనే ఉపయోగింపదగిన

రవా - అట్టు - పొడరు

“అక్షయ పత్రము”

అనుకుక్కరు మొదలగునవి మా వద్ద

మద్రాసులో :

T. U. G. S. Ltd. ప్రాంతీయ

హైదరాబాద్ :

M. ఆగస్ట సాడర్

“మతుంగ మాన్షన్”

మతుంగలోను దొరకును.

కళ్లు చూడకు. దబ్బు మరచి చెయ్యకు" అని పదవరే మోపురించి రిద్దరూలు మారు మోగాయి అరిచి చెప్పెల్లో. పోదా త్రోగాలనివుండి. నారించకాయ ఒకటి ఒలుచుకు తిసాలనివుండి. అయితే కృష్ణమూర్తి వాయి కచ్చేసుకున్నాడు. చిన్నప్పటినుండి ఉన్నవారలో వాళ్ళమ్మ చెప్పే నీతులు మళ్ళీ చిత్రంగా మపిలాయి అరిచి మనస్సులో. "ఇతరుల సామ్యుకు ఆకేవలము—నీది పూచిక పుల్ల యెత్తయినా. పుధా చెయ్యకు. సంపాదించడ మెంత కష్టమో అర్థమైతేమంత తేలిక."

తాడేపరిగూడెమూ చాటిపోయింది. కృష్ణమూర్తి! తూలోక దానికి కొంచెం వోటు దొరికింది. బల్లమీద ఆ క్రొత్తకోడలికి ప్రక్కనే తాటిగా చరితలబడి చుట్టగాల్పుకుంటున్న కుర్రమగనికి ఇవతల ఇరుక్కున్నాడు. అతగాడు కొద్దిగాజరిగి మర్యాద చెబాడు.

"ఒక—ఒక పాటపాడు?" ఎగ్గావనన అట్లాపించాడు స్రుధివాడి.

"మనము కావుండలేదు బాబూ! లేకుంటే తోగా పాడే వాడిగా—దానివల్ల పోయిందేముంది! నానగు దబ్బులు తెచ్చి చెట్టేదే అది" దీనంగా ప్రత్యుత్తరమిచ్చాడు వాడు.

"ధర్మలేదు పాడరా—ఇదిగో— పాట పాడుకుంటే మనము కష్టం మరిచిపోతుంది" ఎగ్గావనన కుమారు గాయకునికీ, క్రోరకీకూడా వర్తిస్తుంది.

స్రుధివాడు గొంతెత్తాడు. చీకటిలోంచి కావ్యప్రపంచం ఉగాది అడుగుతెట్టబోతుంటే త్వరపడే వనంత వాతావరణ కూడ నగా వల్లగాలిచి ప్రయాణీకులకు పంచిపెడుతూ ఉక్కిపోయిస్తూ వారి కిరివాని! పోయినాడునుంటే ఆ స్రుధివాని ముఖమి! వెలువడే ఆకాశత్యరామాయణ కీర్తన వారి మనసుల్ని ఎక్కడకో నెట్టి వేస్తోంది. కమ్మగావుంటున్న ఆపాట కృష్ణమూర్తి ఆశ్చర్యాన్ని చీక్కబడస్తోంది.

"రావణుడు మారీమని మాయలేదిదిగమ్యునీ" పీఠమృత మిక్కిలిగా ఆకర్షించమనీ కోరుకున్నాడు. మామచెబుతున్నాడు "రామడు సాక్షాత్తు నిష్ఠుమూర్తి—అయ్యమ్మ మహాలక్ష్మి—అయన నిన్ను అంతమొందించడానికే ఆవతరించాడు—మానుకో ఈదురాలోచన."

"నాకంతా తెలుసు"—రావణుడంటాడు.

"ఓను ఆరుజన్మల్లో మిక్కిలైవస్తారా—మూడు జన్మల్లో క్రుత్తవైవస్తారా? అంటే రెండోవారే త్రొక్కుతామన్నాడుగా. కాళ్ళే రావణ కుంభకన్తులు!" కృష్ణమూర్తి ఆలోచించాడు. మరొక మహత్తరభావనచీక అరిచి ఎవరైతే లోకకిమెరపులా తిక్కుకున్నది. "మనమనస్సు చెబుతుంటుంది. ఇదితప్పు—కూడదు—అని. కానీ ముచ్చరంకోళ్ళకు పాఠలు గమ్మించి మనలను కానివనలకు పురి కొల్పితుంది. తెలిసుందీగూడా మనిషి తప్పులు చేస్తుంటాడు—దీనికి ఆపలు శుమార్చనే వుండదు"—

స్రుధివాడు పాటకు ఆపేవాడు. అలవాటున్నా ఎవరినీ తేయైతే కానీ యాచించలేదు. ఒకరిద్దరు కడుపు కరిగిన వారలు తామే ముందుకువచ్చి యిచ్చిన కానీయో, అర్థదాయో, అణాయో పుచ్చుకున్నాడు. మొరైని! వాడిమనసేమో కావునూచనలు అవుపించలేదు.

"ఇది నువ్వారాకాదు. ఒక దబ్బుదీయనా ఇస్తే కావుండును. అయ్యో! పాపం!! దీనుడు. ఈ అంధుడికెంత కష్టమెచ్చిందీ? నీది కుర్రాడెలానుంటాడో. తవుకు నీడి! ప్రాణాధారమైనవాడి! బ్రతి

కించాలి." ఏమేమో గుణించుకొని మనసారా ధర్మంచెయ్యడానికి వైపాద్రువా చేతకలిగివుండని తన నురవస్తకు చింతిస్తున్నాడు కృష్ణమూర్తి. విజూరుత్తమను వచ్చేసింది. మెయిలు ఆగింది. సుధివాడు దిగిపోయాడు. త్వరగా కృష్ణమూర్తి దృష్టివక్తానికి దూరమయ్యాడు ఇంతవరకు ఆరన్నీ ఆకటి ఆకటి ఆలోచనలో విలకెట్టే ఆ అంధనారాయణుడు.

ఎవ్వడూ లేనంతగా జనం ఏలూరులో మెయిల్ ఎక్కోడు. కృష్ణమూర్తి ఉన్న పెట్టె క్లిరిసి పోయింది జనంలో. దబ్బిక అధికమయింది. కుర్రాయి దగరకొరకదామని లేచాడు. జనాన్ని వెలుకుంటూ గేటు దగ్గరకొచ్చాడు. - కమ్మ బట్టుకుని ఒక కాలు ముందుంచాడు పాట పారకువై. రెండో పాదం ఎత్తుకుంటే దాని! అడుగు భోగంలో అనివనము వోకటి ఆరన్నీ అటుమల్పించింది. తగి చూకాడు—అదేదో కాగి తల మడత—ఖారీ సిగరెట్టుపెట్టెలోపరి ముక్కుమో—కాదు— అన్నట్లు అరిచి కళ్లు వజ్రావను అరిచి ఎడలోంచి వై తోడి ఆరని కేంద్రీకరణ కేంద్రీ అటు మల్పించాయి—అదొక మడత—దన్న మడత—గరుడైత మడత—మునుపు కా! త్రొక్కిడి! నరిగి మసిబూసుకొన్న మడత—చుట్టకున్న ఆరని చెయ్యి అటుమల్పింది. దాన్ని అందుకుంది. సుప్పెట్లో పెట్టుకొంది. వట్లు గట్టిగా మూసే కాలు పిడికిరిసి. ఆవస్తువు కృష్ణమూర్తిచే బంధించబడింది నా సైంల. కాదు ఆరన్నీ బంధించివేసింది. సుండెలు వేగంగా కొట్టుకుంటున్నాయి—ఎవ్వరూ చూడండలేదుగదా వెనుకటూ చూడయం ప్రశ్నించినట్లయింది. చేయి కేబుల్లో పోయింది. ఆమడత క్రుక్కబడింది ఆక్కడఒకమూల. కాళ్లు దడదడలాడుతు కుర్రాయి దురకు దేవన్నీలాక్కోయి. కడుపెకు మంచినీళ్ళు త్రోగాడు. కొద్ది నిమిషాలలో. అతడు ఎంతోమారిపోయాడు. లైటు వెలుగులో ఆ మడత విప్పాడు. అది ద్రవ్యం అనుభవసాక్షు - ఎవరికో తెలియదు—

రెండురూపాయలకాగితం—దానిలో రూపాయకాయలకం— వెరగి మూడురూపాయలు. ఎనిమిదిమడతలుగా మడవబడివి. కళ్ళు తగిలుకున్నాయి. ఆనందంలో మెరిసిపోయాయి - ఎంతో తృప్తి, పుష్కలిగాయి. అయితే అని పనాజమెనవా కృత్రిమములా అని విమర్శించుకునే క్లినిసరించిన ఊహకలగలేదు. వెంటనే రెండు వారింజపండ్లు, విశాయి, పకోడీల పాటాలు కొనేవాడు అర్థ రూపాయపెట్టి—అయితే ఆ మొరైనికామ అతడు ఆ మూడు రూపాయలలోన ఏ కాగితమూ మార్చలేదు. తన పాంటుకేబుల్లో పాట్లందిప్పి ఒకరూపాయనోటు మార్చి ఆ పాట్లలోనే భద్రపరచ గలిగాడు అయాచితంగా తనకు లభించిన వైకం.

మెయిలు కదిలేటేము అయ్యింది. త్వరగా తనపెట్టెకు చేతుకునే కృష్ణమూర్తి! సుధివాడు మళ్ళీ కనుపించాడు. కొద్దినిమిషాల క్రితం జరిగిన సంఘటన అరిచిదృష్టించింది అన్నిటిని దూరంచేసి తాత్కాలికంగా తానే వాటి పూవాన్ని దురాక్రమణ చేయవలసి తనకెదురైన సుధివాణ్ణి, ఆసిరిలో తిలపపడ ఆ అంధుణ్ణి కనీసం వాడికో అణాయోనా ఇవ్వకందా—తనకు అనుకోకందా మూడు రూపాయలు దొరికాయనక - నిర్మత్త్యం చెయ్యగలిగేవాడా? కృష్ణమూర్తిని ఇంచుమించు రాయకుపోయినంత చేపకగా గూడా పాగిపోయాడు సుధివాడు. దీన్ని ఎంతమాత్రం గమనించని కృష్ణమూర్తి, కృత్రిమకృత్రితో కూలిపోయే కృష్ణమూర్తి బండిఎక్కాడు. మెయిలు విజూరును చాటింది. కాలవాసినీలాగ విగురుగా పాగి పోయింది.

కృష్ణమూర్తి విజయవాడ స్టేషనులో దిగాడు. త్వర త్వరగా బయటకు వడిచి మెడరకొకేభలో ప్రవేశించాడు. గోదావరి స్టేష

నలో మొయిల్లెట్రుడు 'ఇంక ఇంకా భోజనం చెయ్యకూడ' నని నిశ్చయించుకున్నాడు. పెరుగు భోజనానికి బిక్కలు తీసుకున్నాడు. తృప్తిగా భోజనం అలాపెట్టి కిక్కి పోతున్నాడు. కాశలే పోషణకు రిక్తమైన నోడు. తనకంటే ముందుగానే రూము మేటు విశ్వం వచ్చివుంటాడు అనుకున్నాడు. కాని అతడు రాతను సరి—శత్రు ప్రాధులు లేకపోతే మధ్యాహ్నం నిద్రపాడు అనుకొని గదిలో ప్రవేశించాడు కృష్ణమూర్తి.

తెలుపేని మంచంవాల్చుకొని పరువు పడుతున్నాడు. తన ఎంతో అదృష్టవంతుని అనుకొంటున్నాడు. ఎంతో ఆనందం పొందుతున్నాడు. అయితే "ఈ రూపాయి రెవరినో—పాతకుని వుండివుంటాడు—కాదు. అలాగని తన ఎవరినని ఎలాగనుకున్నాడు బండిలో ప్రయాణిస్తున్నాడు? ఒక రోజు మానే అంటారే అనుకొందాం—బిటి అమాయ? ఇంకొకడైనా కావాలనే యొక్క రూపాయలు గనక—ఆ సందర్భంలో తనవికాని ఆ రూపాయల్ని అతనిగాడు గుంజుకునే కంటే తనే వాడుకోవడం ఉచితంగా—కాకపోయినా ఇప్పుడు ఇంకే ముందుకొచ్చినా కాక కుతర్క మెందుకంటే—విశ్—భవంతుని కాక పాత్ర ప్రపాదించాలని పించింది." పిచ్చిపిచ్చి అలోచనలు మాని నిద్రపోయాడు, కృష్ణమూర్తి చూసిగా నిద్రబట్టింది. పెట్టెలో బాగ్రతగా వుండే పాట్లలోని ఇతర పోట్లలో పాట్లు ఆ క్రొత్త పోట్లు మూడు రూపాయలు నిర్మలమయములు వుండిపోయాయి.

విశ్వం మరునాడు పాపం—తం పూరి ముద్రాను ప్యాసింజు నలో వచ్చాడు. బండి గంటకునా తలుకవడం చేత రూము చేతుకునే సరికి ఏడు చాటింది. అప్పటికాక కృష్ణమూర్తి భోజనం చెయ్యలేదు—ఇద్దరూ కలిసి నుట్టాడకుంటూ సంతోషంగా భోజనం చేశారు.

పడుకునేటప్పుడు "అంకా కులాగానే వున్నారా? ఏమిటి విశేషాలు" అంటూ కృష్ణమూర్తి కదిపాడు విశ్వాన్ని.

"బాగానే ఉన్నాను. చెప్పకొద్దగ విశేషం లేకే లేవుగాని ఇంకా ప్రాధులు ఒక చంగలి బిగింది" అన్నాడు విశ్వం.

కృష్ణమూర్తి చెవులు మెదిలాయి - "ఏమిటి?" ఆశ్రంగా ప్రశ్నించాడు.

"మా ఇల్లు చెరుకువాడ వారి సత్రం ప్రక్కనేగా" అంటుంటే పవరే పలు మొయిన్ గారు పటిటివారి పాద్యులకుడుగా వుంటే ఆ సత్రం గుర్తొచ్చి అవును" అన్నాడు.

"ఉదయం సత్రంకు వెళ్ళాను—ఎప్పుడూ లేనిది అక్కడున్న వాగ్నేయ పరకాయించాలనిపించింది మాకు! వెలితనమ్మక—ఒక చిత్రమైన వ్యక్తి కనుపించాడు. కళ్ళు రెండు లేవన్న మాటే గాని అది వున్న వాగ్నేయం నూడా ఎంతో బంధువుగా అవు పించాడు."

"అ—నుద్దేవాడా."

"నుద్దేవాడే—అయితే నేం మనకంటే బాగా గుర్తు వచ్చేయ్య గలదు."

"ఎలాగుంటాడు?"

"వాడి స్వరూపమే ఒక ప్రత్యేకత." అంటూ విధూరంగా పోతున్న విశ్వాన్ని చూస్తూ వినుపాకున్న కృష్ణమూర్తిలో మాన్యము ఆ పీకటిలో పసికట్టలేక పోయాడు విశ్వం— "అరే—నిన్న రాత్రి ఏలాగు వేదములో తన ఎడమ భాగేనే వెలిపోయిన నుద్దేవాడు

నుద్దేవాడు—అది తనకాదనియెడలు—బలంగా లాగోకదాని! ప్రయత్నిస్తున్నాడు" అనిపించింది కృష్ణమూర్తి.

మొయిల్లో రావడం. వాడి ముద్రాడి! గలిగిన ప్రమాదం వివరాలు విశ్వం ముఖం: విన్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"పాపం! ముద్రాడు ఆసుపత్రిలో ఉంటే చూడదాని! వెళ్ళాడట. దిద్దుకాని వాడులో వుంచారటవాణ్ణి—ధర్మగుప్తరి—అయితే నేం. కొంతం లేదేనేనేగాని సంతోషం జరగదు. రెండో చూడో తెచ్చుకుంటేనేగాని నిర్దేశపడ్డారు."

"నుద్దేవాడు ఆ మొత్తం తెచ్చుకోగలిగాడా?" కృష్ణమూర్తి గుండె గుక్కుమంది.

"శత్రుత్వము—మూలకే నక్కమొదనే కాటివంతు పడింది. నుద్దేవాడి కష్టస్థితి, అనుకున్న సందానించుకొన్న డబ్బు, మూడు నెలలుగా నిలవ వుంచింది మూత్రమూడు రూపాయలు ఎక్కడో పాతకేసుకున్నట్లు..." విశ్వం వినిపిస్తూనేవున్నాడు. కృష్ణమూర్తి గొంతులో తడి ఆరిపోయింది. గుండె విపరీతమైన వేగంతో కొట్టుకొని ఆగిపోతుండేమో అని అతని పడెట్లయినాడు.

"మాకు.....మాకు రూపాయలా?"

"బ్రాహ్మ. వాడికి ఎంత గుర్తు—ఒక రెండు రూపాయల కాశ రంటి—ఇంకొకటి రూపాయి నోటటు."

వింటూ కుక్కురియలయ్యేవాడికేవల నలుకుతూ కూర్చో పోతున్నాడు కృష్ణమూర్తి.

"వాడి భ్రాంతి ఎలాంటిదో, ఎన్నిదోలాలో చెప్పాడు పిచ్చివాడు! ఎనిమిది మడలలు పెట్టాడుట. కుంటివాగేసుతేర రెండింటి మీద క్రొత్తం చుట్టించాడట. బ్రాహ్మ మడలగోలీలో బాగ్రతగానే ముడిచాట్ట. ముద్రాడి వచ్చిన ప్రమాదపు కాథలో మనసు సరిగా పనిచెయ్యలేదు. మరిపోయింది అంటాడు. ఎక్కడ పోరావురా? అవి అడిగాం. గెలులోనే పడిపోయివుండాలి. లేకపోతే పాటుధారమొకటి జారిపోయి వుంటాయి. గేటుదగ్గరి కొచ్చి తడుముకొని నుట్టి వెళ్ళివచ్చాడట" అంటుంటే తనకన్నా తనను రానుకొంటూ పోయిన నుద్దేవాడిపట్ల ప్రదర్శించిన తన విద్వత్వం కంటిలో నలుములాగ మెరిసింది.

"ఇంతకీ ఆ ముద్రాడి తెలుసుకో?"

"డబ్బు తీసుకెడితే ఏమో—వాడిచేత కాసికాసి లేచాడు. మధ్యాహ్నంకాక యెదుర్కూ సత్రంలో కూర్చున్నాడు. అంతటి దుఃఖంలోను తన సామ్యు దొరికినవాణ్ణి పడెనుమూలైనా అనలేదు. చూడరా వాడి పన్నాదయితే!" ఇంకా విశ్వం వివరించే ఆలంకూని ఘనత వివరక పోతున్నాడు కృష్ణమూర్తి. కళ్ళిసక్కు గ్రహయ్యి.

"కృష్ణా! ఇంతవరకు అనిచ్చిన్నంగా ఆ ప్రతిహతంగా వచ్చిన నీ నైర్మల్యానికి నీకు తెలియకుండానే మనినానిందోయ్. ఎంత పొరబాటు జరిగింది. కూడదీసుకోబడగలదా? ఏమో తెలుబారిన మాణిక్యం దొరకాలి. అనుకోవాలి. పదిమందిలో బరిపాద పడగ తిన త్రాచుపాటు ప్రాణాలలో బయటపడ్డది యెక్కడైనా వుందా? అరే, ఒకరిసామ్యుకై కలలోగూడా ఆలించకు అన్న మార్మికాక్యం ఎందుకు, ఎలాగ తాను విప్పించగలిగాడు." తాను సర్వనాశకమే పోయినట్లు భుండుతున్నాడు. విశ్వంతో చెప్పకుండానే తది పెట్టె కాళంటికి నైకం చాచిన పాట్లం విప్పి కేసుగావున్న మూడు రూపాయలు తీశాడు.

విశ్వం చూడగూడదని విధిలో! వచ్చి మునిపిలలు ఎండ్రిగ్గ దీపం విరళిక్కు అనుకుంది నలుగులలో ప్రేరేతో తడిమి తడిమి

యోగము నోట్లు. మృతంగా ఆవువించాయి శ్రీ కారాలు రెంటి పైనా. తను చేసిన పాపానికి విష్ణుగారి లేదంటూ శ్రీరాముడు నిర్ణయగా తన్ను కాకినన్నట్లు తగిలె బాదాయి ఆ ఆశురాలు. కృష్ణమూర్తి మూర్ఖ బొయ్యనట్లయ్యాడు. త్వరగా లోనికివచ్చి మంచంపై పడిపోయాడు. అతనికి ఆ క్షణంలో వాపునమని యోకున్నామని సింపించి. విశ్వంప్రక్కన ఉండబట్టగాని లేకుంటే అంతవనీ జరిగిపోయేది.

విశ్వానికి నిద్రపట్టింది. కృష్ణమూర్తి నిద్రవాలేడు. మనసు పడిపరిచిచాల పోతుంటే మనకెలా వస్తుంది? ఎన్నో ఆలోచనలు ఆతని మనోబిల్దిలో వెలచేసి ఎదురుతాళి ఆస్కారంతోకే తమ్ము తామే దీక్షని ముగిస్తున్నామన్నాయి. కలరచెందిన మనసుతో రాత్రి అంతా విపరీతంగా మధురపడి ఏం నిద్రియించుకున్నాడో మానంలో వ్యత్యం చేసిన కజనీకాంతకే యోగక!

చేతువలామున అయిందింటి! చేగంగా బయలుదేరి వేదమకు వచ్చాడు. కలకత్తామెయిలు ఎక్కడు పవశ్శ్రుతుకు టిక్కెట్టు తీసుకుని మెయిలు గంటలను విమిషాలుగా విమిషాలను శ్రేణులుగా పలిపేసి క్షణంలో తన్ను పవర శేట చేర్చివేస్తే వాపుండు పనిపించింది. పెదవమెయిలు ఎందుకో విజయవాడలో గంటనేపు ఆగిపోయింది.

కృష్ణమూర్తి పవర శేట చేతుకునడికి యోగివిషయ్యింది. ఎకాపక్షిని శ్రావణి పడుకుంటాడు. అక్కడి దివ్యగార్లందరినీ ఆ శ్రుతివాణ్ణి నురించి భోగట్టా చేశాడు. "కేళులేని వాడెందరో-వాడి పేరు?" ఒక కుంటిచాడు ప్రశ్నించాడు. "అరే! ఎంత పారకాటు జరిగింది. కొద్దిగంటలు వాణ్ణి ఎదురెట్టుకుని, వాడికంటే చేరువై

చతురంగ ప్రవీణుడు—లిసోకట్ చిత్రం.

చిత్రకారుడు: శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి.

పొలానికి—లిసోకట్ చిత్రం.

చిత్రకారుడు: శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి.

"మేలు ఎందుకు తెలుసుకోలేకపోయాను చెప్పుమా!" అని వారికే రుతుకున్నాడు. తనకు నురున్న ఆవవాళ్ళనీ చెప్పాడు.

"ఓ! వాడా. నుడ్డి వారాయాడు—ఆసుపత్రికి పోయాడు రాత్రి అనగా—కుర్రవాయాటకు ఎలాగుందో" చంద్రావల్లి వెలుచ్చింది ఆతనికివచ్చిన సమాధానం-రిన్నగా ఆసుపత్రి కల్గింది.

"మీరెవరో గొప్పవారిలానున్నాను. వాడితో ఏం పని?" వాళ్ళలో ప్రక్కమీదపున్న ఒకగోగి చిచ్చగానే—ప్రశ్నించాడు. "అవసరమైనపనుంది. వాడికి తేను కొంతదియ్యి ఇవ్వాలి."

"అయ్యయ్యా! ఎంతవని జరిగిందండీ! రాత్రి మీకొచ్చే ఆ కుర్రగాడు బ్రతుకునేమో! రెండు రూపాయలకు వాడ్ని పోలం తీసుకున్నాడు. ఏడో ఇండివనులు రెండిన్నీ చాలు చేయిస్తా మన్నాడు. రాత్రి వదిగంటలరాక ఏళ్ళేడు ముందావాడు— మమ్మందిర్ని అడిగాడు. మేమే దమ్మిడిలేనివారేమోయో."

"అయితే ఆకాస్తావాడా అయిపోయిందన్నమాట!"

"ఆ నిన్నటిరాత్రి పన్నెండుగంటలకు చనిపోయాడు. నుడ్డి వారాయాడికి ఊర, ప్రాణాధారంపోయింది. చేతుకు ఆలాగూడా వాణ్ణి బ్రతుకనిచ్చాడుగాడు."

"వారాయాడిప్పడెక్కడుంటాడు."

"శ్రీకావాని! తీసుకుపోయాడు కదాన్ని. గోలుగోలుకుంటూ వెంటకెళ్ళాడు. "ఆసుపత్రి వాళ్ళరు బయటకు యాడ్చిపారసేటంటికి మక్కచాపు నీకొచ్చిందిరా కుర్రా" అని కంటికిమంటి! ఏకధారగా విచ్చాడు."

కృష్ణమూర్తి శ్రీకావానికి చేతుకు సేసరికి పదిగంటలయ్యింది. అప్పుడే కొడి చల్లారుతోంది. మంటలు మట్టు మొగం పట్టి, చాని

చుట్టూ ఎవరూలేరు. కొను. లేనివాళ్ళు లేదన్నారు. రికార్డులపాత క్షణానందాకాశవచ్చినా కృపణుంటారు? క్షణానందా కలియ వాడారు. ఏమిచేయడానికి తోచక వెళ్ళిపోయారు.

మరోవైపునుంచి ఎవరో కివామ్మి మారుకోస్తున్నాను. అది ఒక డబ్బుగల మారాణాడుకు పిలుగ...తల్లీ, తండ్రి ఇతర పరి వారము ఎదుగెత్తి ఏడుస్తున్నారు. అజనంలో ఒకరిని పిలచి ఆశ్రు తతో అడిగాడు వెర్రిగా "బాబూ! మీ కెవరేనా గ్రుడ్డివాడు ఎదు రయ్యాడా?" అని.

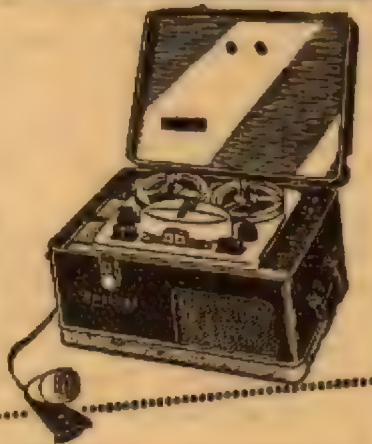
"దారిలో దనులుపడ్డాడు—పాపం! వాళ్ళకుర్రాడు ప్రమా దానికి సురియై వారుగానా బాధపడి ఆసుపత్రిలో చనిపోయాడట" అని చెప్పి రారు కృష్ణమూర్తి అటు వారిమాటలు.

కృష్ణమూర్తి వారి మాటలు పూర్తికావడానే ఆరెవ అతి వేగంగా "వారాయణ" అంటూ పిలుస్తూ పరుగెత్తాడు—పిచ్చిగా ఎన్ని పార్ట్స్ అరిచాడు. అతడు పెట్టిన ప్రతికా అతనికి తెలియ కుండా భగవంతునివై అర్చన చెయ్యబడ్డ ప్రాంతే అయిపూరుకుంది. గ్రుడ్డివాని బాడతెలియలేదు కృష్ణమూర్తి గొంతు ఎంత చించు కున్నా—మధ్యాహ్నము వాలుకుంటుల వరకు ఏలూరు వగరమంతా కలియ దిగిగాడు కొని వారాయణ పల్లెతడు

కృష్ణమూర్తి అలసిపోయాడు. అతని తేలులో మూడు రూపా యలు అతని దుప్పటికి సానుభూతి ప్రదర్శించడానికి మారు పోతక చేస్తున్నట్లు వాటి మూడం నూచించింది. కాత్రి ఏడు గంటలకు విజయవాడ చేరుకున్నాడు.

చేపిన పాపం చెలికే పోకుండుని చదివరంగా విశ్వంకో చెప్పేసి కంట తడిచెట్టాడు. కర్తవ్యం బోధించమన్నాడు తనకు— విశ్వం బాగుగా యాచించి "ఇంక యెప్పుడు ఆ రూపాయలు ఖర్చు పెట్టకు—కేవలంలో ఒక ప్రముఖ ఘట్టానికి మధురస్మృతిగా పిటిని భద్రవరయకో—ఏసందర్భంలోనూ వాటిని జారవిడువకు. నీ అదృష్టంపండి ఎక్కడైతే వారాయణ దనులుపడితే ననుస్కరించి ఇవ్వు" అన్నాడు. కృష్ణమూర్తి వరకన్నాడు.

మరునాడు ఉగాదిపండుగ. ఎంతో పంథోపంగా గడువ వచ్చని కృష్ణమూర్తి పండుగను గూర్చి కనివకల కల్గియై పోయింది తన ప్రతిపదా పర్యవహాన మిత్రుడు విశ్వం ప్రతిపాదించిన ప్రతిజ్ఞ పునః ప్రవచించుకున్నాడు—కృష్ణమూర్తి స్మరింపకపోయినా ఈ దీక్ష తల్ల అతడు ఎన్నడు మరువజాలని ఉపకారం గలిగింది. అతడు త్రికరణ క్షుద్ధిగా వాన్ని ఆ జన్మాంతము పాలిస్తే ఎన్నడు చేత ఎర నియోగాని కలిగి వుండిని దారిద్ర్యం అతన్ని బాధించదు. మానవుని పగుత్యానికి పడడ్రోసే అవాంఛనీయ ప్రవృత్తి యొక్కటి అతిపి నింకన్నుడు అవహించలేదు. కృష్ణమూర్తి అదృష్టవంతుడు.

ఫిలిప్స్ టేబుల్ గ్రామోఫోన్ మినసు. TYPE EL 3511 (AC కరెంటుపై పనిచేయును) 600. అ. టేబు నడే వడే ఎన్ని పార్ట్లయినను వాడవచ్చును. చిన్నదమునకు, మూర్తిక, నాట్యసంగీత కచ్చేరీలకు, వరకు ఉపయోగకరమైనది. ... ధర రు. 975/-.

ఫిలిప్స్

ఫిలిప్స్ టేబుల్ లైట్ లైట్ ధర రు. 55/-.

వంటి, గుండె, కిడ్నీ, వాతము, చర్మవ్యాధులకు, ఎర్రని ఈ కిరణములు చాలా ఉపయోగపడతాయి. ప్రముఖ అవయవ వాదల పోవును.

వివరములకు

మోడరన్ ఆటో స్టోర్సు, విజయవాడ-1.

“మీకు వున్న కోరికలు ఏమిటో చెప్పండి...”

“ఏమీలేదండీ... అప్పుడప్పుడు కడుపులో నొప్పి వస్తుంది. ఆ సమయాల్లో నేను పక్షిరాళ్ళ భోజనం తుడిచి తిరియాల్సి...”

“అప్పుడప్పుడు అంటే, యెన్నాళ్ళకోసామో?”

“మూడు నాలుగు రోజుల కోసామో...”

“ఏ సమయాల్లో వస్తావుంటుంది? రాత్రి తొలగాలే పగలా?”

“రాత్రి తొలగాలే వున్నంతగా వుంటుందండీ...”

“నేరే సరిగా ఆహారం తీసుకుంటున్నారా?”

“కానీ...”

“సరే...మీరు రాసి యిస్తాను. ఆకుపర్తి వచ్చి తీసుకోండి. లేదు అంటే, మార్కెట్టులో కొనుక్కున్నా సరే దొరుకుతుంది”

“మార్కెట్టులో కొనుక్కుంటానండీ...” అంది పద్మ వయ్యారంగా నవ్వు విడుపుకుంటూ.

పద్మ తనకి యెదురుగా నిల్చుని అలా కళ్ళు విరుక్కోవడం, రామారావుకి యెవరితో అలా అనిపించింది. ఇంకొకరు ముందు యెంతోమంది అందమైన యువకుల్ని చూశాడు. కొందరికి ముందు తిచ్చాడు. కాని, పద్మలో వున్నంత ఆకర్షణ, కాదు—యెడో ప్రత్యేకమైన అందం, వాళ్ళలో లేదనిపించింది. పద్మను కళ్ళారా చూడాలని, మనసారా ఆమెతో మాట్లాడాలని, నవ్వుతూ కూర్చోవాలని, అతని కన్నడయంలో యెక్కడో ఓ వాంఛ యేర్పడింది.

“సరే, మీ యివ్వండి...” అని చీటిరాసి యిస్తూ “మరికే నేను కస్తా నండి” అని తేచి నిల్చున్నాడు. పద్మ మంచం మీదున్న హెండు లేగే తీసి అందునుండి ఓ రెండు రూపాయలు నోటు తైటి తీసి, “మీ ఫీజు...” అంటూ అందించి “మరి యెటుండి మీకో మారు రావాలి... మీ ఫీజు యిచ్చుకుంటానండీ... ఆ ధనమేమిదన్న...” అంది అతని మొహంలో తీక్షణంగా చూస్తూ వచ్చి.

దాక్షు రామారావు, మంచం ముక్కలా కరిగిపోయాడు. ఎంత అందంగా వుండిమో! ఆ సవ్యలో నవరత్నాలు కూడా రావలెమన్న నేమా! విల్లులా వంగిన ఆపెచాలు, నవ్వుతూవుంటే, చిక్కిరిస్తే యేర్పడే చిన్న నొక్కు, ఆ మొహాని! యెంతో కోరిక కలిగిస్తున్నాయి!... ఆనుకున్నాడు, మరోమారు ఆమె మొహంలో చూడాలనుకున్నాడు. కాని, అప్పటికే తన అసభ్యంగా ప్రవర్తిస్తున్నాడేమో నన్న భయం ఆనవించుటతో యీ లోకంలోపడి “అలాగే రండి” అంటూ తైటి నడిచాడు. అతను వెళ్ళిపోయే వరకూ పద్మ ద్వారందగ్గరే నుంచింది. తోడుమీద నడిచిపోతున్న వాళ్ళు ఆమె నేపు వింతగా చూస్తున్నారు... రామారావు మెదడు అసంఖ్యాకమైన ఆలోచనలతో నిండి, చింతరవంధరయ్యింది. కాదు మరి... పాపం, బ్రహ్మచారి!

ఆ రోజురాత్రి, దాక్షర్ రామారావు అవధించిన విరహ తాపం వర్షనాతీతం... అతను మెడికల్ కాలేజీలో చదువుకున్న రోజుల్లో ఒకప్పుడు ప్రేమపాకంలో పడినపుడుకూడా యింత విరహం అనుభవించలేదేమో! కన్నుమూస్తేచాలు, నవ్వుతూన్న పద్మ మొహం అతని కళ్ళెదుట పడుతోంది. ఆ సవ్యలో యేం మహత్తు వుందో! అనుకున్నాడు. గోడ గడియారం పడకొండు గంటలు కొట్టింది. పన్నెండు కొట్టింది. కాని, రామారావుకి నిద్ర పట్టలేదు. ఎంత కళ్ళి మూసుకుందుకు ప్రయత్నించినా, యేవో అలౌచిసలు. పద్మ యేవరకు? ఒంటరిగా యెదురుకుంటుంది? భర్త వున్నాడా? తిరి దండ్రులన్నారా? తన యెదుట అలా యెందుకు ప్రవర్తించింది? యీ ప్రశ్న పరంపరలు, రామారావు మెదడును ఆక్రమించు కున్నయి... కాని, వాటికి సమాధానం ఒక్కటి దొరకలేదు. ఆ ఆక్రమణ అలాగే వుండిపోయింది. మెదడుకి మరి స్వేచ్ఛలేదు.

మరుసటిరోజు రామారావు, ఆకుపర్తి నిర్వాణగాని, అతని మనసంతా పద్మనేషివుంది. ఒక్కచారి పరిచయం కలిగిందో లేదో, ఆమె తనని ఎందుకలా ఆకర్షించింది? ఆమె తననేపున్న అనుబంధం యెవరిటి?... అనుకుని అతని కన్నుమీద ముసుగు మలించి, తన రోజువారీ పనిపై లక్ష్యం చేశాడు. ఎలాగో గడిచిందాలో ఆ పాటుంత్రం పద్మయింటికి వెళ్ళాలనిపించింది. కాని, ఆమె ఆరోజు రమ్యవందా యెట్లా వెళ్ళింది?... అందుకే ఆ ఆలోచన మాను కున్నాడు.

2

శ్రీ తలచుకున్నదంటే, యెంతటి వలెనా చెయ్యగలవన్న విషయం అందరికీ తెలిసిందే! విద్యావిశ్రుతివంటి విగ్రహ కారి నే మార్చి తనవేపు తిప్పుకున్న శ్రీ, దాక్షు రామారావుని మార్చి డింలో నింత యేమింది? ఎలాచి, విద్యావిశ్రుతియెదుట ‘మేడ’... రామారావుయెదుట ‘పద్మ’ అయ్యెను మరి!

మాడోవాడు పద్మ చెప్పివట్టగానే, వుడియం ఆకుపర్తిలో పని చూసుకుని తిన్నగా పద్మయింటికి బయల్దేరాడు. రామారావు వస్తావన్న పచ్చుకం వుండే గామెను, పద్మ కాగా మస్తానై కూర్చుంది. ఆరోజు ఆమె, రామారావు కిక్కి మరే అందంగా అను పించింది. పసుపురంగు పిళావచీర, చావి జరిగా యెదుపు వెల్ వెల్ క్లాగా తోడుకొని, యెంతో రమ్యమంగా అనుపించింది. రామారావుని యెంతో ఆహ్లాదంగా ఆహ్వానించింది. మొదటి వారిలా రామారావు అంతగా విడిచి పడలేదు. “మీ వంటలో ఎలా వుందండీ?” కూర్చుంటూనే అన్నాడు. పద్మ అతని యెదురుగా మంచానికి చేరబడుతూ.

“మరి రాత్రి అవధిమరంగా నొప్పి లేచిందండీ! అప్పుడు పాదా త్రాగాక కాస్త వుడకమనం కలిగింది” అంది.

“క్రమంగా తగ్గుతుందిరండి... నేనప్పుడు రాసి యిచ్చి న ముందు చాల తక్కువమంది వాడుతారు.”

“మీరన్నట్లు క్రమంగా తగ్గుతురావాలిమరి...”

“అవుతే మరి నేను చచ్చిపోతానండీ. ఆమెకునే వుడకయో గిన్నావుండండి. అప్పటికి నుంం కనిపించకపోతే, అప్పుడు యింజక్షను యిస్తాను”

“ఇంజక్షను నేరుమాత్రం యెత్తండి మీకు పుణ్యముంటుంది. నాకు ఆనెరు వింటేనే భయం...” అంది ఆ ప్పటికే తేదిరిపోయి ఎట్టు. రామారావుకి సవ్య అగిందికాదు. ఆమెకూడా నవ్వింది. ఇద్దరి సవ్యలూ మిగిలేమై అగిరిలో ప్రతిస్పందించాయి.

“మీయివ్వండిమరి...” అంటూ లేచాడు రామారావు.

“కూర్చండి. కాఫీ తాగి పోదురుగాని...” అంటూ లోప రిపోయి బూమీదపెట్టి వుంచి కాఫీని కప్పులోపోసి తెచ్చి అతనికి అందించింది! ఆమె తెచ్చేవట్లు తగిలేసరికి రామారావు కీరం గు కొడిచిందంటే, అల్పరగ్గంలేదు. భారీ కప్పు దిగువన వుండేవిన రామారావుకి పద్మ ఫీజు యివ్వబోయింది.

“అత్తా! నేనప్పుడే, ప్రిక్కిప్త యిచ్చానుగజ్జో నా, ఫీజు తీసుకొందుకు? వుందండీ” అన్నాడు సవ్యతూ. అతేవలా అంటాడని పద్మ! ముందే తెలుసు.

“మీరట్లాఅంటే, మరేం చెయ్యమో? అప్పుడప్పుడు వస్తుం డండీ... నేను రావటమంటే నిలుపడదు...” అంది పద్మ. రామా రావు వచ్చిన యేవో జరికే వచ్చినట్లయి, అడగటా, మానటా, అన్న పందిగంలోపడి నీవరికి ఒక నిర్భయానికవచ్చి.

“నిజంగా, పెద్దనాక్కరకూ మీయింటో తరలిబండీ!” అడి గాడు. నిజాని అది అప్రమత్తప్రశ్న అయినాసరే అడిగేగాడు వుండ బట్టక. పద్మ తిన్నగా నవ్వింది.

"లేకేం వున్నాడంటి...మా మేనమామకూడా నాతోనే వుంటున్నాడు. కానీ పగలంతా వుండడు. ఓమిలులో పని... వుండటం ఆరుగంటలకి పోయి, సాయంత్రం యేదేవిదిగంటలకి వస్తాడు. మీరు పగలు యెప్పుడు రాదబ్బుకున్నా రండి...ఏం ధయంలేదు. అందరిలా, మనం తదువు, సంస్కారం వున్నవాళ్ళం కూడా. యేదోధయంతో వుండటం నాకేళ్ళే ఇష్టమండదు..." అంది అంతే! రామారావు సంకృప్తిగా చిరునవ్వువదిల్చి బయల్దేరాడు.

* * * * *

రోజులు కాలగర్భంలో కలిసిపోతున్నాయి. చాక్లర్ రామారావు ప్రతిరోజూ, ఓమరయినా పద్య యిల్లు పావనంచేసేవాడు. చాక్లర్ పరిచయం చివరికి ప్రేమగామరి, రామారావుని వూరికొంట పనివ్వడంలేదు. పద్యకు రోజురోజుకూరయినా చూడకుండా వుండలేక పోతున్నాడు. ఇంజనీవరకూ, ఆసుపత్రి, రోగులు, వాళ్ళి కుండులివ్వటం...యితే ఒక ధర్మంగా పెట్టుకుని, దివదర్శిగా పెట్టుకున్న రామారావు యిప్పుడు బాగా మారిపోయాడు. ఇప్పు డిదిని! ప్రపంచమంతా పద్యమయంగా అనుభవించింది.

తెదయం పదివ్వుర అయ్యింది. చాక్లర్ రామారావు పేరెలు చుట్టూ మునుష్యులే...పక్క చేతున్న రెండు నిండిపోయింది. ఎంతో తిరగని రోగుల్ని చూసి విసుక్కున్నాడు రామారావు. అతనిలో ఇహం అోపించింది, కంపాండ్రి లీరిచాడు.

"ఓళ్ళందరికీ చీటివీడి సంతకంపెట్టి కుండు లియ్యవోయ్..." అంటూ లేచాడు. రెండువీడి కుండున్న ఒకాయన లేచి,

"మా యింటికి రండిసార్ ! అర్ధంటాగేను..." అన్నాడు.

"ఇప్పుడు నాకు తీరుబడి లేదండి...నురో చాక్లర్ పిలవండి" అంటే అన్నాడు రామారావు. ఆ పక్కకి ప్రాధేయతలేనా విన్పించు కోకండా వెళ్ళిపోయాడు చాక్లరు. అందరూ ఆస్పత్రిలో మొహాలు చూసుకున్నారు. ఎవ్వరూ కోనీ, వినీ, యెరుగని నూర్లు, చాక్లర్ రామారావులో యెందుకోన్నంది యెవరికీ అర్థంకాలేదు. అఖండి కంపాండ్రికి కూడా అచగానావ కాలేదు.

ఇలా యెన్నోసార్లు జరిగింది. ఇన్నాళ్ళంతగా రోగుల విషయంలో అతను క్రధ తీసుకోవడంలేదు. అతనిలోవుండే ప్రతిధి లున్నారేలేం, మంచినీసం వల్లనలేలేం, ప్రతివాళ్ళు అతణే ఆశ్రయించే వారింతవరకు. ఇప్పు డిదిని! ప్రతిధివున్నా, సహనం, ఓపిక లేనట్లుదిపించి చాలమంది అతని దగ్గరికి రావటం మాను కున్నారు. ఒకప్పుడు రామారావుకి కాఫీ తాగేందుకు, కంపాం డికు! సిగరెట్ కావ్యమందుక్కుడా తీరుబడిలేని ఆ ఆసుపత్రిలో రోగులు పల్లుబడిపోయాడు. అలా యెందుకు జరిగిందో, కారణం తెలుసుకుగానీ, ఆ కారణానికీ కారణభూతమైన చాక్లరు రామారావులోని నూర్లుకు కారణం మాత్రం తెలిసిందిగాను కంపాం డికు!...అతనికేకాదు...ఎవరికీ తెలిసిందికాదు.

3

"ధేవ పచ్చా! నిజంగా నవ్వు యెంతటి ముసీవ్వగయినా, యిట్లే వశపర్చుకోగలవ్..." నవ్వుతూ అన్నాడు చాక్లరు ప్రభాకరం.

"నీ కోరిక తెలిసినట్లేనా మరి!" నవ్వుతూ అంది పద్య.

"ఓ! అందుకు సంతేనామా డియర్ ...నే నెవ్వరూ తప్పుగా పొడ వెయ్యకు. నే నెలా వూహించానో అలాగే జరిగింది. ఇక్కడున్న చాక్లర్లో రామారావుడి, నాదే నైరయ. రామారావు నాకంటే ఒకమెట్టు యెక్కువలో వుండేవాడు. ఈ దెబ్బతో ఓ మెట్టు కింది పడిగాడు. ఇప్పు డతని నుంచి అంతా దెబ్బగా

తెప్పకున్నవాళ్ళే అధికం. ఇప్పుడు నా ఆసుపత్రిలో యిరుగుపొస్తే చాలవంటి వుమ్మరిగా వుంది తెలుసా?"

"అలాగా! నురవులే నాకు విముక్తి కలుగుందన్న మాటే! ఇకనైనా పెళ్ళింటా చేసుకుంటావా? ఇన్నాళ్ళూ యెలాగో యిది, అదీ, అంటూ పెట్టుకోచ్చావు. ఇంకెంత కాలం యిలా వుంటాం.....యేదో, యీ కార్యం సాధించమన్నావు సాధించాను. నీమాట వుంచుకుంటావని నాకు తెలుసు ప్రభాకరం..." అంటూ అతనికి దగ్గరగా వచ్చి మొహం లోకి చూసింది పద్యవుత్సాహంగా కానీ, అవుత్సాహం ఆమెలో యెంతోసేపు నిలువలేదు.

ప్రభాకరం కాస్త గట్టిగా నవ్వేడు. ఆనవ్వులో విషవ్యాధులు వెలికి వచ్చినయ్. ఎంతో వికృతిగా వుండా నవ్వు. ఆనవ్వు విన్నాక పద్య హృదయం కిరుకు చితుకుమంది. "ఎందుకట్లా నవ్వు తున్నావు ప్రభాకరం?" అంది ధయ వివ్వాలయే "నవ్వుక, యేదెవ మంటావా యేమిటి? ఇంకనీకు పెళ్ళిమిటి పచ్చా! రామారావుతో కులుకుతున్న చానవు...నిన్నలా పెళ్ళి చేసుకుంటాను?" గట్టిగా నవ్వుతూ అన్నాడు.

నిజంగా పద్య, విద్వద్ ప్రతిమలా తెలు మొహం చేసింది...ఆమె తీరం యావత్తూ, గుండెవరకీ పోయింది. ఒకంతట నోట మాట రాలేదు.

"ఏమిటి ప్రభాకరం, అలా అంటున్నావు? నువ్వేగా, నన్ను ప్యార్లంతో, నీ ధివిద్యుక్తు కోసం, నన్ను రామారావు దగ్గరికి పం పావు? అరిగి నా ప్రేమవలలో బంధించమన్నావు! అందుకు మొదటో నేను ఒప్పుకోలేదు కూడా. అప్పుడు నువ్వేమన్నావు? మర్చిపోయావా? రామారావుని నావలలో చేసుకుందుకు యెట్లా ప్రస రించినా పరే, నువ్వేమీ బాధపడనన్నావు. విశాల హృదయం ఉన్నావు. అతన్నీ మర్చిపోతావన్నావు...అప్పుడే వివాహం చేసు కుంటానని వాగ్దానం మిచ్చావు. ఆమాటలన్నీ మర్చిపోయావా? నిన్నలా మోసంచెదామనే, యీ యెక్కువేగావా? విన్న నమ్మకాని, తలి తండ్రుల్ని, కావాలైన వారిని విడిచి నీతో నేచి వచ్చినందుకు యిదేనా ఫలితం?... "దుర్భంకంతో వలవలా యేడ్చింది పద్య. కానీ ఆమె యేనువు ప్రభాకరాన్ని కరిగిస్తుందా? ఆచే అతను విశ్వలం గానే వున్నాడు.

"మాటలు యెన్నోయినా చెప్తాం పచ్చా! వాటికివిలువ యెక్కు గుంది? అతన్నీ నిజమనుకోని నమ్మి, నవ్విలా ప్రస రిస్తుంటే, నిన్ను నేను మాత్రం ఎప్పుడెల్లా? అయినా, లేచినవచ్చిన మునిషికి, నీరి విలకడ యెక్కుకుంటుంది. అందుకే నిన్ను యెలాగో విడలించుకో వాలనుకున్నాను. ఆలోచించాను. ఒక్క దెబ్బతో రెండు పిల్లలు నేలకూలేలా ప్లాను చేశాను. నా పాచిక పారింది. అంతేచాలు. ఇక నీత్రోవ నవ్వు చూసుకోవచ్చు! నాకు సహాయపడినందుకు ధన్య వాచాలు...నుడే లే" అంటూ చరాచరా తెటికి వెళ్ళి పోయాడు ప్రభాకరం.

"ప్రభాకరం! అది గట్టిగా అరచాలనుకుందిగానీ, పద్యకి ఆ మాట గొంతులోనే వుండిపోయింది. ఆమెకునీటిమయమయ్యాయి. చేతులు, కాళ్ళు, పెదాలు, వణుకుతున్నయ్. చాలాసేపు వీర వైండు నోట పెట్టుకుని వలవలా యేడ్చింది. యెవరికీ విన్పించకుండా ఎంతసేపు అలా యేడ్చిందో, ఆమెకే తెలియ. ఆనిశ్చయంలో పక్క యింట్లోని గడియారం పదికోట్లపై విన్పించినామెకు, లాంతరు కోడికట్టుకుపోయి వెలుగు అట్టేలేదు. అలా యెంతసేపని వుంటుంది? తలపు గడియ వేసివచ్చి మంచంపైవారి దిండులో మొహాన్ని చాచుకొని, కిత్తున్నంతవరకూ యేడ్చింది ప్రభాకరం యెంత

ద్రోహం చేశాడు! అదే, తన అరెస్టులో తనరాజుకు ఓపిక పోరాటాలు... అందుకు ప్రాయశ్చిత్తం యివ్వకు అనుభవించింది. అప్పుడే తనమాత్రం అనుకుందా, ప్రభాకరం యింతద్రోహం తల పెడతాడని! ఓ! యేంబ్రతుకు తనది? ఇప్పుడు తన ఏం చేయాలో? ఎక్కడికి పోనాలి? ఎక్కడికి పోయినా, యేం చేస్తుంది? ఈసీవపు బ్రతుకు బ్రతికేంటే, కాళ్ళకంటా యీలా కాన్సి విడిచిపెట్టడం మంచిది... అలా చనిపోయేముందు ప్రభాకరం పట్న పన్నాగం అమాయకుడైన రామారావుకి తెలియజేసి మరీమరణి నేరాలంటుంది. తన అవసరంగా, ఒక నిరోధిని, ఒక మంచివాణ్ణి పాడుకేసింది... ఆపాపమంతా తనకే చుట్టుకుంటుంది... కనీసం, తన అంత్య ఘడియలోనైనా రామారావుకి కనువిప్పు కలిగించాలి... అనుకుంది పద్మ. ఆరాత్రి ఆమెకి సరిగ్గా నిద్రపట్టడం లేదు పాపం!

4

ఉదయపుటండ !టికినుండా గదిలోపలికి చొరబడుతోంది. చిన్న గారి తిరంగాలికి కిటికీనుండే రెపరెపలాడుతోంది. పద్మ మంచం మీద కూర్చుని యేదో ఆలోచిస్తోంది. ఇంతలో తిలుపుతీరిన చప్పుడయింది. పద్మ! తెలుసు యేవోచ్చాలో! జల్మి తిలుపుతీరింది దాకర్ రామారావు తనగుట్టపన్ను పద్మనుమాసి నిర్భాంతిపోయాడు. ఈమె మరో పద్మలా అనుకుంది. ఆమెకాదు లేకివుంది. కళ్ళు యెట్లాగా చింతింపట్టా వుండి, కనురెప్పలు పొంగి వున్నాయి. మొహంలో విమెదలేఖలు స్పష్టంగా అగువిస్తున్నాయి. అయినా సరే, పద్మ అందంగానే అగుకుంది రామారావుకు.

"అలా వున్నావేం పద్మా?" లోపలికి వస్తూనే అన్నాడు రామారావు. పద్మ తిలుపులు కాస్త దగ్గరగా చేరవేసి,

"అచ్చే యేమీ లేదులేండి..." అనేసింది రెచ్చిపెట్టుకున్న పద్మ.

ఇటీవల కాళ్ళిద్దరి సంబోధనలో ముడుపుకుచ్చింది. పద్మకు మాత్రం రామారావు ఏకవచనంలోనే సంబోధిస్తాడు. పద్మ అరిగి గొరవిస్తుంది. అంతే!

"వాడగ్గర ఏదో వాడున్నావు పద్మా! చెప్పతా? ఏమీ జరక్కుండా నువ్వంత దీనిగా యెప్పుడూ ఉండివు... చెప్ప పద్మా!" ప్రాధేయపడుతూ అడిగాడు రామారావు.

పద్మ నియవాలు, అప్రయత్నంగా అప్రత్యుత్తరాలయ్యాయి. ఆమెలో యెక్కడలేని దుఃఖమూ ఉప్పొంగి వాహినిగా ప్రవహించింది... తిన్నట్టుండి ఒక్కమాట పెట్టగా నిట్టాల్సింది.

"రామారావుగారు! నేను చాలా పాపాత్మురాలని. మీకు తీరని అపకారం చేశాను. నన్ను క్షమించరూ!" అంటూ మొహాన్ని చేతుల్లో చాచుకుని కాపురుమంది పద్మ.

దాకర్ రామారావుకి ఆమెప్రవర్తన యేమీ అర్థంకాక తల్లి మొహం వేశాడు.

"ఏమిటి పద్మా, నువ్వినేక యీలా మాట్లాడుకున్నావు! నాకు నువ్వవేసిన అపకారం ఏమిటి? పరిహాసమాడుకున్నావా!" ఆమె మొహంలోకి తీక్షణంగా చూస్తూ అన్నాడు.

"లేదండి పరిహాసంకాదు... నిజం చెప్తాను! నేను నిజంగా కులబుడెపోయాను. నాకు ప్రాయశ్చిత్తమంటూ యేదన్నా వుంటే, అది ఘోరాతి ఘోరమైనదే వుండాలి..." మళ్ళీ వెక్కి వెక్కి యేవ్వటం మొదలుపెట్టింది పద్మ. రామారావు ఆమెకి మరీ కాస్త దగ్గరగా వచ్చి "ఏమయ్యింది పద్మా, చెప్ప!" అని రెట్టించి అడిగాడు.

"మీరు నన్ను క్షమిస్తానని వాగ్దానమివ్వండి చాలు..."

"అలాగే..."

"అప్పుడే వివండి" అంటూ నిట్టూర్పు విడిచింది పద్మ "మీలో నేను చెప్పిందంతా అబద్ధమే! నాకు యేదోగయీ లేదు... నా కేవల మామ యేవరూ లేదు... అంత నాటకం..." అని ఆమె చెప్పకు పోతుంటే, రామారావు నివ్వఅపోయ

"అంత నాటకమా! వాడగ్గర నాటకమా వేండుకు కారణం!" అన్నాడు.

కారణం, "నా భర్త. అంతకుముందు మరణించి చెప్పలేను. దాకరు ప్రభాకరాన్ని యేదో వుంటాడు. అతను అప్పుడప్పుడు మామూలు వస్తువేవాడు వాల్ల చివాన్నాగింటికి. వాళ్ళ యింటి యెదురుగా నీ మాయల్లు కూడాను. నేనా అమాయకనీతిలో అతని కలలోపడ్డాను. నన్ను యేక్కోమటలు చెప్పి మోసంచెయ్యడని వాగ్దానమిచ్చి లేవదీసుకొచ్చాడు. కాని, పెళ్ళిచేసుకుంటున్న యేదో ఒక ఆటంకం చెప్తూనే వున్నాడు. ఇటీవల నేను అరిగి మరీ నిలదీసి అడిగాను. అప్పుడే యీ పన్నాగం పన్నాడు. మీరున్న పరపరిని, ప్రాక్ష్యమని తగించితే తన ప్రాక్ష్యం పెరుగుతుందన్న దుబ్బుద్ధి అతనిలో పెరిగింది. అంతే, అందుకు యేరగా నన్ను వినియోగించాడు. నన్ను మీదగ్గరి పంపాడు. మొదట్లో నేను నిరాకరించా. కాని, అతని యీ కార్యం సఫలమైతే నేనానీ, వివాహం చేసుకునే నీతిలో తన లేవట్టు ఖచ్చితంగా చెప్పాడు. నన్ను ఆ తరువాత వికారావృత్త యంతో స్వీకరిస్తానన్నాడు. నాకు మరో గర్భంతరం అగువంద లేదు. నేను మీదగ్గరికి వచ్చాను... తరువాత అంతా మీకు తెలిసిందే! మీరు నా కలలో పడ్డాను. నా అంచాని ముగ్ధులయ్యారు, నా మాట లన్నీ నిజమని నమ్మారు. ఎక్కువకాలం వాడగ్గరే గడిచేవాడు. కాంతో మీ ప్రాక్ష్యమూ మార్పుకచ్చింది. ప్రభాకరం చెయ్యి నిండా పని తగిలింది... అతని యావృత్తార్థం యీతేరింది. కాని... కాని... అతని దురాలోచన, నేను ముందుగా అరం చేసుకోలేక పోయాను. అతని కుటిల స్వభావాన్ని తెలుసుకోలేకపోయాను. ఇప్పుడు నన్ను వివాహం చేసుకుంటున్న నిరాకరిస్తున్నాడు. మీలో కులకుతున్న పరితపని, యిన్ని కలుదుచెప్పిన ప్రభాకరం నామీద అభాంషంవేసి తూలవాడి, నా దురదృష్టానికి నన్ను విడిచిపెట్టి పోయాడు. నన్ను వదిలించుకోవాలన్న సంకల్పంతో, మీ ప్రాక్ష్యం తగించాలన్న ఆలోచనతోనూ యీ యెత్తు చేశాట్ట... చూడండి యెంత అన్యాయంచేశాడో! అయినా నేనెం నిరాకరించలేదు... నా జీవితానికి విలసన యేవాడో పోయింది. కాకివ్వకు మరో కరణ్యంలేదు... ఒక్క నుత్తువు తప్పించి. కాని, మీకీ మీన్నీ కట్టించేసి, నా జీవితం ముగించాలన్న వాంఛని విడిచి పెట్టకోలేక, యింతవరకూ జీవించివున్నాను. మీరునమ్మ, నా నిష్పహాయతను, అర్థంచేసుకుని క్షమిస్తారో, లేక క్షేపిస్తారో నాకు అవసరం... ఇదీ వాకళ్ళ." అంటూ మొహం పక్క! తిప్ప మని చీరచెండుతో కళ్ళు పెత్తుకుంది పద్మ.

దాకర్ రామారావు అంతా విని పోక విగ్రహంలా చలవరమీ తంగా నిల్చుండిపోయాడు. అతని కిందంతా ఓ కలలా అగుకుంది. దాకరు ప్రభాకరంకి తనమీద యెదుకోలేకవ్వడం! తన! ప్రాక్ష్యం అధికంగా వుండనేనా! కాని, రైటికి యెంత రియ్యనికలుదు చెబు తాడు! అవసరంగా ఒక అమాయక స్త్రీ జీవితంలో ఆటలాడి, ఆమె జీవిత సర్వస్వాన్ని పాడుకేశాడు. పోనీ, అతనిలోనం, ఆమె తన వ్యక్తిత్వాన్ని పవీతం విడిచిపెట్టుకుని యీలా ప్రవర్తించినా సరే ఆమెకు కృతిజ్ఞతతో స్వీకరించలేదు. ఓ! ఓ!! యేం మునిగి! మళ్ళీ యెంత చదువు, సంస్కారమూ వున్నాయి. అని అతని! నేర్పవట్టి కుర్చితారే గామాను! పద్మవల్ల రప్పలేక! తన జీవితం మంట గలుస్తుండేవానన్న భయంతో అరిగి పన్ని యిటా

ప్రకర్షించింది. ప్రభాకరం యిలా మోసంచేస్తాడని ఆమె యెప్పుడూ అనుకోలేదుటావం! అనుకున్నాడు రామారావు. అతని హృదయం కోపానికి, ద్వేషానికి, బదులు వారిలో సానుభూతితో నిండిపోయింది. పద్మను తమించాలన్న వికారంతో అతనిలో ప్రవేశించింది.

“పద్మా! ఇంకెలా నిన్ను తమించాల్సింది యేమీలేదు. నువ్వు వాద్యిరిలా వాదకమాడావు? అంటే, నీ తీవ్రతాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకుని అలాచేశావు. అలాంటప్పుడు స్వతహాగా నాకు అపకారం చెయ్యాలన్న తలంపు నీలోలేదు. వక్కవిషయాలతో కుట్రపన్నిన వంతు ప్రభాకరం. అతను నా ప్రాక్తిను చెడుగొట్టాడన్న భావ నాకు లేదు. కాని, నీలాంటి ఒక ఆమాయకపు స్త్రీ తీవ్రతాన్ని మోసంచేసి నాకేవలం చేశాడు. నీ తీవ్రతం నాకేవలం వ్యధానికే దీలేదు... నీకేవలమే, నిన్ను నేనే వివాహంచేసుకుంటాను...” అన్నాడు రామారావు.

పద్మ ఒక్కమాట ఆశ్చర్యంతో కళ్ళు పెద్దవిచేసుకొని అతని కేళ్ళు తిరిగింది. ఆమె కళ్ళు పులకించింది. పెక్కిట్లు యెర్ర బడాయి. ఏమిటి వింటున్నాను? నా దైవిక జగత్తులో వున్నావా? లేక స్వప్న జగత్తులో వున్నావా? అన్న అనుమానంకూడా ఆమెకి కలిగింది. అయినా, ఆ అసందం యెంతోసేపు వుండలేదు. తన కుటుంబాన్ని విషయం జుట్టివచ్చి రామారావు తీవ్రతలో ముచ్చలేకటం యింతం లేకపోయింది.

“వద్దండీ రామారావుగారూ! మీరు నా ప్రేమలోపడి కొట్టుకుంటూ, ఆ మోసలో అలా అంటున్నాడు... కాని, నేను కుట్రపడు... యావన మదంలో పరాయి పురుషునితో రేచివచ్చిన పాపాత్మురాలను. నాకల్ల, మీ స్వచ్ఛమైన తీవ్రతానికే అప్రతిష్ట, మాయని మచ్చను, తెచ్చుకోకండి” అంది పద్మ దుఃఖంతో.

“ఆ భయం నా కెప్పుడూలేదు పద్మా! ఎవరేమనుకున్నావో, నిన్ను నేను వివాహం చేసుకొని తీసుకొను! నువ్వు లేచి వచ్చిన వ్యక్తివేతలే అవచ్చు. అది తెలిక చేసినతప్పు. ఆ తప్పు కొడం తీవ్రతలతో నువ్వు కను అనుభవించటం కేవలం అన్యాయం. ప్రభాకరంలో మానవత్వంలేదు... ప్రేమంటే యేమిటో తెలికు... మన వివాహం అయ్యాక అర్థం చేసుకోనీ! నువ్వేమీ అధైర్యపడకు పద్మా... నా ప్రాక్తిను తగ్గిపోయిందన్న తేగకూడా నాకేమీలేదు. మళ్ళీ ఆ కిరికి వచ్చేయ్యగలనన్న ఆత్మవిశ్వాసం నాలోవుంది” అన్నాడు రామారావు.

నిజమైన ఆనందాన్ని పద్మ ఆ క్షణంలో అనుభవించింది. కళ్ళు ఒత్తుకొని ఆహారంగా రామారావు ఒడిలోకి వారింది.

“ఎంత వికార హృదయాలండీమీదా!” అంటూ పద్మ ఆనంద రాష్ట్రాలు అతని గుండెపై వర్షించింది.

“మరిక నేను వస్తాను పద్మా! సాయంత్రంవచ్చి నిన్ను తీసుకుపోతానులే” అంటూ వెళ్ళిపోయాడు రామారావు. పద్మ, అతను కనుమార్చుకుని చాలేవరకు గుమ్మంముందే నిల్చుని, తనవారలోపలికి వెళ్ళిపోయింది. ఆరోజు ఆమెలో వుద్ధరించిన ఆనందం జర్జరాశీలం!

5

“నువ్వీలా యెన్నాళ్ళు బ్రహ్మచారిగా వుంటావురావో?” అన్నాడావో భోజనాలవగ్గర రామారావు తండ్రి.

“చాచీ, నీకు వచ్చిన అమ్మాయిగే యెవరో లేకుకో రాదుట్రా! మేమేం వద్దంటావా? ఏదో మా కళ్ళిముందు, ఆ మధూ మధుర చూడాలని మా తాపత్రయం...” అంది రామారావు తండ్రి.

రామారావు తిరిదండ్రులకు, యీ ప్రశ్నలు కంఠస్థ మయ్యాయని నిజం చెప్పాలంటే, ప్రతీదినం వాళ్ళ ప్రశ్నలతోనే రామారావుని విడిగించేస్తున్నారంటే ఆశ్చర్యంలేదు. కాని, యింత వరకు రామారావు మానంగా వుండేవాడు. అతనికెందుకో యెన్నాళ్ళూ వివాహంమీద ఆసక్తి కలగలేదు. అలాంటిది, యిప్పుడతనిలో ఆభావం కలగడమిది అంటే, దైవిక మేమోమరి.

“నాకు వచ్చిన అమ్మాయి యెన్నాళ్ళీ దొరికిందమ్మా” అన్నాడు వుత్సాహంగా, రామారావు.

“వృద్ధి దంపతులు ఆశ్చర్యంతో ‘అ’ అన్నాడు.

“ఎవర్రా?” అంది తండ్రి అత్యుతగా.

“వుందిలే... సాయంత్రం తీసుకోస్తాను—” అన్నాడు రామారావు నెమ్మదిగా.

“ఎవరమ్మాయిరా? సాయంత్రంమైన మటుంబుతువా?” తండ్రి ప్రశ్న.

“అదంతా అడక్కండి నాన్నా! తర్వాత చెప్తాను. ఆమె నాకు వచ్చింది. వివాహం చేసుకుంటాను. అంటే! సాయంత్రం మనింటికే వచ్చేస్తుంది... లేదే మా యిద్దరం రికన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటాం...”

తిరిదండ్రులు ఆశ్చర్యంగా కొడుకుకేళ్ళు చూశారు. “అతం ఖర్బర! ఇంత బ్రతుకు బ్రతికే, యింతవెచ్చు వుంచుకొని కోధగా, దైధివంగా వివాహం చేసుకుంటేకాదు” ఇంక మళ్ళీ మళ్ళీ మనింట్లో శుభకార్యాలు జరుగుతాయి గమకవా! “అన్నాడు తండ్రి విరుత్సాహంగా.

“వధువాన్నా! అదంతా నాకు తెగటుగా వుంటుంది.”

“హానిదురా! వాడిష్టం... వాడికి మాత్రం తెలివా యేమిటి? మనమంటే వారకాలపు వాళ్ళిం...” అంది తండ్రి. ఇన్నాళ్ళకే పెళ్ళి చేసుకుంటానని అన్న కొడుకు, యిలాంటి అశ్రులు పెడితే, మళ్ళీ మనసు మార్చుకొని మానేస్తాడేమోనని ఆమె భయం. తండ్రికూడా నిరేకన్నాడు.

ఆరోజు సాయంత్రమే పద్మను తీసుకోవచ్చేవాడు దాక్తర రామారావు. కోవిల్ని చూసి అత్రీ మామలు ముళ్ళి పోయాడు. మత చటిలోకి వెళ్ళి బరిగిపోయింది. పద్మ గంతోహానికి మేరలేక పోయింది. అదృష్టమంటే, తంజనమకండి.

ప్రభాకరమాత్రం, అంతా విని ఆనందంతో, ఆమాయతో కుదిరిపోయాడు పాపం!

భారతదేశ పంచాంగ పద్ధతులు

శ్రీ కె. సుబ్బరామప్ప

భారతదేశంలో కాలమును గురించు పద్ధతి మార్గ సిద్ధాంతమునై వాధారపడియున్నది. ఈ పద్ధతిని వైజ్ఞానిక దృష్టినుండి చూచిన చాలమట్టుకు లోపబోధములు లేవని తోచుచున్నది. కాలగణన పద్ధతులను పరిక్షించిన మార్గసిద్ధాంతమునకు మించిన గుణింపు ప్రపంచముననే లేదనవచ్చును. ఈ కాలగణనపద్ధతి త్రోవొక్కాస్త్రము ననుసరించి యున్నది. త్రోవొక్కల గణితశాఖ ప్రయోగకాలలలోని గణిత శాస్త్రజ్ఞులకు మాత్రమే తెలియునట్టి యీ విధానము సామాన్యజనులకు గూడ ముఖ్యముగ వర్తమునట్లు విశదీకరింపబడవలెను. మార్గసిద్ధాంతమున వివరింపబడిన పద్ధతులు భౌతికవస్తువుగూర్చి తెల్పునట్లేనను, అగాధమైనట్టివైనను భారతీయ సాంప్రదాయమున అనూచానముగ విచ్చుచుండుటచే పరిచితముగనే యున్నవి. పాశ్చాత్యజీకములందరి ప్రాచీన పద్ధతులలో నున్నట్టి అవ్యవస్థలు దీనియందు కనుపించవు.

ఇది శ్రీ శా 1961 కాని 1957 కాదు

పాశ్చాత్య సంప్రదాయ ప్రకారము, వారి లెక్కాచారిత్రాధిష్ఠితు జన్మించినప్పటినుండి యుప్పటివరకును గడిచిన సంవత్సరములు 1957 అయినను చారిత్రక దృష్టినుండి పరికించిన యది 1961 లేక 1962 వ సంవత్సరము కావలెను. చరిత్ర త్రోవొక్కాస్త్రములను ఆధారముగ నైకొని చూచిన ఏనుప్రపత్ శ్రీ శా 4 లేక 7 వ సంవత్సరములో జన్మించియుండినట్లు ఏనుప్రయొక్క అవకారమును సూచించి నక్షత్రముననుకరించి 'మాగ్' అను పండితుడు ఏనుప్రయొక్క జన్మస్థలమును నిర్ణయించెనని తెలిర్ గ్రంథమున చెప్పబడియున్నది. అదేరబనెర్ అను యూదుడు కినిగురువుల సంయోగకాలమే మెవయ్యయొక్క జననకాలమని చెప్పెను. కెవర్ అను శాస్త్రజ్ఞుడు ఈయాధారముపైనే లెక్కలేని శ్రీ పూర్వము 7 వ సంవత్సరమునందు మే, ఆగ్స్ట 28 దీనిలగునెలలలో కినిగురువుల సంయోగము వివరాలలో సంభవించినదని నిర్ధరించెను. తెలిర్ లో తెప్పినట్లు ఆ నక్షత్రము కొంతకాలము పూర్వదిక్కుల కనుపించుచుండి మఱి కొంతకాలమైన పిమ్మట అదృశ్యమై లెక్కింపఁపై మఱు కనుపించినది. శ్రీ శా 6 వ సంవత్సరమున మార్చి 14-20 మధ్య కినిగురువులు మార్గనిదగ్గర యుండి అదృశ్యమైనవి. పిమ్మట ఏప్రిల్ 4 వ తేదీన పశ్చిమదిక్కున కనుపించెను. దీనిలకు 9 నక్షత్ర నిగంతు గ్రహములు తెలిహంపై యుండినందున సాంప్రదాయకముగ దీకెంబరు 28 వ ఏనుప్రయ పుటైనది భావించబడినది. ఇప్పుడు మనము శ్రీ శా 1 అని భావించెడి సంవత్సరమును డియోనిషియస్ ఎక్స్ట్రాల్ అనునతడు రోమ్ పరగమును స్థాపించినది 758 అని చాల కాలము గడిచిన పిమ్మట నిర్ధరించెను. కాబట్టి యీతడు మూడువార్లు సంవత్సరములైనను సారపాటు చేసి యుండవచ్చునని తెలియుచున్నది.

దేగీయ పంచాంగ పద్ధతులు

భారతీయుల కాలగణనము కరియగారంధము (శ్రీ శా 8102 ఫిబ్రవరి 17-18 మధ్యరాత్రి లేక 18 తేదీ అనుబోధము) నుండియు కారివాహన కేము (శ్రీ. క. 78) నుండియు లెక్కించుట

ప్రచారములోనున్నది. ఇతర కేములును వత్సరారంభములును మోస, పక్షి, ఠిగి, చార, పక్షి, ఠిగి, యోగకరణములు మొదలైన దినములలో భేదములుండినను సార్వత్రికముగ యెల్లప్పుడు నుండెడి సౌరమాస వసంతయుతువునే లెక్కించి కే సంవత్సరమునే మూలముగ నైకొని జేయు పంచాంగము చేయవలసి వచ్చినది. వసంత ఋతువు వచ్చి వచ్చుటనుండియే సంవత్సరారంభము చేయవలసినదని వరాహమిహిరకు మొదలగువారు చెప్పిన దానినే యుప్పటి విద్వాంసులగు కేవర కాళ్యప్త దీక్షితుల వారును కేల్కర్ మొదలగు వారు కూడ సూచించి వారు. అంతియైకే మేఘవాళ సహా అభ్యుక్తికే క్రింద రచియింపబడిన పంచాంగ సంస్కరణ సంఘము వారు కూడ భారతీయ పంచాంగముల వచ్చిటికి ఒకే పద్ధతి కేవలయునను సుద్దేశముతో వసంతఋతు ప్రారంభమైన మరుదినమే వత్సరారంభమని కే సంవత్సరమును సౌరమాసములను ఉపయోగపటముకొన విచ్చునని యభిప్రాయమునిచ్చి ప్రభుత్వమువారు ఆగ్స్ట 28, (1958 తేదీన ఒకయుక్త ద్యుచెసి 1957 మార్చి 22 తేదీన (శ్రీ 1879 కై. లెం) జేయవంచాంగ ప్రకారము వరాహంధమని ఘోషించిరి. ఈగణితమునే భారతీయ గజెత్, ఆలిండియా రెడియో గ్లిగారియో తేదీతో నుపయోగించ వలసనియు ఈ తెలుపుచేసినది. 1952 నవంబర్ మాసముందు నియమింపబడిన సలహా సంఘముయొక్క రిపోర్టును 1956 సంవత్సరముననే యొప్పించినది. ఈసంవత్సరము 28-8-1956 కై. లెం గ నుండియే ప్రచారమునకు కేవలయునని అభిప్రాయము నిచ్చి యుండిరి. ప్రభుత్వమువారు ఒక సంవత్సరమైన పిమ్మట ఆచరణలోని కేవలయునని విధరించిరి.

సౌరమాసము

గడిచిన కేము 1878 (శ్రీ శా 1956) మార్చి 21 తేదీ కై. లెం సామమును మొదటి దినమని లెక్కించ వలయుననియు, దినమును ఆగ్రాకాత్రినుండి లెక్కపెట్టవలసనియు ఋతు సంవత్సరమును 365. 242196 మొత్తము దినములని నిర్ధారణచేయుట చాలా మంచిదని ఆగ్రాభిజ్ఞుని కాలమునుండి త్రోవొక్కల కే సంవత్సరమునే యుపయోగించుటచేర యితర కేములు కారివాహన కేధారముపైనే చేయవలెనని కే సంవత్సరమునే యిప్పుడు గూడ నుపయోగపెట్టవలెనని సమితిగూడ యభిప్రాయపడినది. ఆగ్రాభిజ్ఞు వరాహమిహిర కాలమునుండి మూడు 1400 సంవత్సరములు గడిచినవి, గమక 28.2 దినమునకుముందే వలసించుటచేర సాయనపద్ధతిని అనుసరించవలయును. ఇప్పుడు మార్చి 21 00:00 కేమునుండి సంవత్సరారంభము చేయవలెనని 00:00 కేము (సౌర) ఫార్మలమానుసారము సామాన్యముగ 80 దినములుండినను 6-7 దినములను చేర్చవలసినవచ్చును. ఇప్పుడు భారతదేశమున ప్రచారమున నుండెడి సౌరమాస మాసములలో 29 నుండి 31 దినములగుచున్నది. దీనిలో 30 దినములగు సౌరమాసము ఒక్కనియుముతో 80, 81, 81, 81, 81, 80, 29, 29, 29, 29, 29, 30 అయినచో నొక్కొక్కప్పుడు సంక్రమణ సంబంధమైన లెక్కచే 32 దినములు గూడ వచ్చుచున్నవి. మార్గముకు 30 దీగిలు ముందుకుపోవుకాలమునే

* చార్జర్ యన్. క్రికంకాస్త్రీగారి కన్నడ వ్యాసము ననుసరించి వ్రాయబడినది.

గ్రహించి పౌరమాసములకు లెక్క చేసిన హేమమాసము 80.2, 12 గంటలు వ్యవధిపాసం 81, మధ్యం 81.7, కటకం 81.11, కింహం 81.6, కవ్య 80.22, కుల 80.11, వృక్షికం 29.19, ధవన్య 29.14, మకరం 29.8, కుంభము 29.15 మిషం 30.6, అన్నియు 86 దినములు 6 గంటలగుచున్నవి. వ్యవహారమునకు 81, 81, 81, 81, 81, 81, 80, 80, 80, 29, 80, 80 అన్నియు చేరి 865 దినములగుచుకొని మొదటి ఆరుమాసములకు ఒక్కొక్కరాని 81 దినములు పెరిగిన ఆరుమాసములకు 29-30 దినములన్ని సులభముగ జ్ఞాపకముచుకొనవచ్చును.

పండుగల నిర్ణయము

ఈ పౌరమాసములకు సంబంధించిన అమావాస్య పూర్ణిమాంత నెలలకు ఏలాటి సంబంధములేదు. తిథి నక్షత్రముల యాధారముచే నిశ్చయింపబడిన పండుగ వర్ణములను పూర్వోక్తావ్యూతమైన రీతిని నిర్ధారణ చేయవలెను. మత సంబంధము లగుటచే ఆయా ఉగాదులను విషవత్కుణ్యకాలము మొదలగువానిని ఆయా పంచాంగముల చారముల కొనభాగములలో చూపవలెను. అమావాస్య పూర్ణిమలను మాత్రము ఎటువంటి హేమరజములేనను నూలముగ గుర్తించగలరు. వేదాంగ శాస్త్రశిష్యములలో యీ తిథులే ముఖ్యములైనవి. దక్షి పూర్వమాస మొదిలైన యజ్ఞములు చేయవలసినవచ్చును. ఇవిగాక గ్రామ వాసులు కూడ కౌర్మలను, వర్షమాచక నక్షత్రములను (కార్తికవేళ నక్షత్రము) లెక్కించుటచే విరయని లెక్కాచారము ననుసరించి నట్లులేదు. జేయపంచాంగములో నిరయనరీతిగ కార్తికవేళమును నిర్ధారణ చేయుటచేత సుమారు రెండు దినములు వెనుకకు నెట్టవలసి వచ్చును. జేయ పంచాంగము ప్రకారము ఋతువర్ష ప్రచారమును తీసికొన్న యెడల యితర పద్ధతుల నన్నింటిని దాని ననుసరించియే పోవలెను. ఎఫీమరన్ సంఘమువారు తమ రిహాబుల్ కింపు దినములను ఉజ్జయిని అక్షంశమునకు పరిగా నిర్ధారణచేసి భారతదేశము లోని యితర భాగములకు అన్వయించువల్లగ నూచించిరి. హిందు, కైక, బాద్రి, క్రీస్తు, తురుష్కల పండుగలను ఈ యాధారముచే నిర్ధారణ చేయవలసి వచ్చును. లేని యెడల ఒక్కొక్క ప్రాంతమునకు తిలపు దినములను మార్పు చేయవలసి వచ్చును. భారతీయుల పవిత్ర దినములకు సంవత్సర, ఆయవ, ఋతు, మాస, పక్ష, తిథి, నక్షత్ర, చార, యోగ, కరణ, సంక్రమణ, సంక్రాంతి, విషవత్కుణ్యకాల, గ్రహణము మొదలగువాని నన్నింటిని అనుసరించినట్లే. వైదికయజ్ఞములలోగూడ కాలవిధిజన ననుసరించి ఆశేక విధములుండెను.

అమావాస్య పూర్ణిమ నక్షత్రము లన్నియు ముఖ్యములైనవను చాతుర్మాస్యము మొదలగు వానిని ఋతువుల ననుసరించియే చేయవలసినవచ్చును. వాని ననుసరించువారు అనగ ప్రతి ఋతువునందును యజ్ఞ యోగాదుల ననుష్ఠించువారు అగ్నిహోమము, అతిరాత్రము, అపోర్యామము, మొదలగు యజ్ఞములను సంవత్సరములో నెక్కివగ ముండు దీర్ఘ రాత్రుల ననుసరించి చేయవలసి యుండును. వేదాంగ శాస్త్రశిష్య మార్య ప్రజ్ఞప్తి మొదలగు కైవగ్రంథములు అభ్యర్థిపరి శిష్యము వైరామహా సంహిత మొదలగు పురాతన గ్రంథములు పాత పంచాంగములు నిలిచియున్నవి. వేదకాలమున ఆయుగు సంవత్సరముల కొక యుగముండినది ఋతువర్షమును, నక్షత్ర వర్షమును ఏమ

వ్యయము చేయవలసి యుండును. కొక మాఘ కుక్ల గ్రహస్థాన్య పౌషకుక్ల సమాపిన|| అనగ యుగారంభమునందు మాఘకుక్లపాడ్యపౌ దినమున మార్య చంద్రులు ధనిష్ఠా నక్షత్రములో నుండి కవ్యకు ఉత్తరాయణ సంక్రాంతి కాలయము పిమ్మట సంవత్సర, పరివత్సర, ఇదావత్సర, అనువత్సర, ఇద్యత్సర అనెడి ఐదు సంవత్సరములైన పిదప ఒక్కయుగము ముగిసెను, మార్యచంద్రులు ఉత్తరాయణ కాలమునకు ధనిష్ఠా నక్షత్రమునకు వచ్చితిరవలెను. అనగ ఉగాది మాఘమాసమునుండి ఆరంభము కాలయవసునది అమరసింహాదు గూడ యట్లు చెప్పియున్నాడు.

“ద్య క్య మాఘాది మాసాస్యా ద్యగు ప్రయవంతిః” అని.

ఇట్లుండే అయవములను విడిచి వసంతఋతువు ఆరంభకాలమును క్రమముగ వర్షారంభకాలముగ భావించుచువచ్చిరి. కలియుగారంభ మును సౌర (మేసది) మరియు చాంద్ర (జైత్రాది) అనియు పవర్షయుగమును పార్వీమాది యనియు జైత్రాది యనియు కాలి వాహన శకమును సౌరమేసది లేదా జైత్రాది యనియు దక్షిణ భారతదేశమున అమావాస్యారంభముగను ఉత్తర భారతమున పార్వీ హంతముగను లెక్కించుచు వచ్చిరి.

విప్లవార్థికమైన మార్పుల విక్రమ శకమును గుజరాత్ దేశ మున దక్షిణ విక్రమార్క శకముండును. అది కార్తికాది అమావాస్యారంభముగ (అనగ దీపావళి పండుగనుండి) ఉత్తర భారతదేశమునను, ఇతర భాగములలో విక్రమార్క శకముని జైత్రాది పూర్ణిమాంతముగను వ్యవహరించుచున్నాడు. కిరక రాష్ట్రమున కొలం, ఉత్తర మలబారులో సౌరమాస కవ్యామాసమునుండియు దక్షిణ మలబారులో సౌరమాస పంచమాసము నుండియు సంవత్సరారంభమును చున్నది. ఒరిస్సా దేశమున విలాయతి సంవత్సరము సౌరమాస కవ్యాదిగను, “అబ్ది” సంవత్సరము భాద్రపద కుద్ద ౧౨ నను ఆరంభముగను. ఫనరి సంవత్సరము పార్వీ మాంతమై ఆశ్వయుజ ప్రతిపదమునుండి ప్రారంభముగను. కావి పొంబాయి రాష్ట్రమున కొన్ని భాగాలలో మహారు జూన్, 5, 6, 7 తేదీలలో మార్పును మృగ నక్షత్రానికి వచ్చినవృత్తు ప్రారంభముగను. (దక్షిణ ఫనరి మరియు మరాఠీ మార్గం) మద్రాసు ఫనరి జూలై 1 తేదీనుండి పౌరసంవత్సరమైనది. తిర్నూత్ మరియు వీహార్లలో లక్షణ సేవ సంవత్సరము కార్తికాది అమావాస్యారంభము. కివాజియొక్క సంవత్సరారంభము శ్వేత్య శుద్ధ త్రియోదిశినుండి. ఇవిగాక క్రీస్తు, ముస్లిం, యూదులు, పార్శి, సిరియొక్క సంవత్సరారంభములను వేరుగనున్నవి. వీనితో చేరి కొత్త సంవత్సరారంభము గూడా కలిగినవచ్చుచున్నది. ముస్సుండు ప్రపంచ పంచాంగమే రావచ్చును.

మొదటమై 1957 సంవత్సరము 1961 అని యుంజవలెను, అనునది భారతీయులకు విప్లవార్థికమైన మార్పు అని కానుపించ వచ్చును. 1757, 1857, కూచి భారతీచరిత్రలో విప్లవములకు దారి తీసినవి. సిపాయిల మరకలహము మన స్వాతంత్ర్య సంక్రామము యొక్క వత్సరారంభమని యెంచి కిరవాళి కొల్పివమును చేయుటకు ఆలోచించుచున్నాడు. సామాజిక ఆర్థిక క్షేత్రాలలో క్రొత్త పంచాంగ పద్ధతులను దేశమాంకి వాగ్యవర్ధియు అశేక విప్లవార్థిక పరిణామములకు దారి తీయగల కనుటలో సందేహములేదు.

నవభారతనిర్మాణానికి...

**దుర్గా
బ్రాండు**

పార్టీలెండే . సిమెంటు

ఉపయోగించబడుచున్నది

మీ భవనములను ఎక్కువ ధృఢముగాను
అందముగాను చేయును

ఈసిమెంటు
అధికంగా
తుంగభద్రా
ప్రాజెక్టు
ఇతరపెద్ద
ప్రాజెక్టుల
పనులకు వాడ
బడుచున్నది

ఆంధ్ర సిమెంటు కంపెనీ లిమిటెడ్

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు: 337 తంజు చిట్టి వద్ద

మద్రాసు-1. Tele. Grams: ANDHRACEM
Phone: 3502

ఫ్యాక్టరీ ఆఫీసు: బక్సింగ్ హామ్ పేట పోస్టు

విజయవాడ-2. Tele. Grams: CEMENTS
Phone: 557 (P.B.X)

సరసమైన ప్రీమియం రేట్లలో

మీ మోటారుకార్లు, మోటారువైకిళ్లు,
ఇతర మోటారు బింద్లను

భీమా చేయండి

భద్రత, పొదుపు, సర్వీసులతో కలిసి
చేయుట మంచిది.

హోటార్ ఓనర్స్ మ్యూచువల్
అస్యురెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

హెడ్ ఆఫీసు: బెల్గామ్

బ్రాంచి ఆఫీసు:

375, ఎన్.జి. రోడ్, (హైకోర్టు ఎదురు) మద్రాసు-1.

ప్రతి వారములోను ఏకెంట్లు, మరియు ఆర్గనైజర్లు కావలెను.

ప్రకృతమైన కృష్ణా బ్రాండు పిప్పరమెంట్లు

మా వ్యవసాయ పరిశోధనా కేంద్రంలో ఉత్పత్తియైన శ్రేష్ఠమైన
చెయ్యిని ఎక్కడో చేయబడి ఆనందమును నిచ్చు
మా కృష్ణా బ్రాండు పిప్పరమెంట్లనే ఎల్లప్పుడూ వాడుడు.

ది కె. సి. పి. లిమిటెడ్,

పుయ్యూర్, కృష్ణాజిల్లా.

ప్రతిష్ఠలు: గుండు కృష్ణ బ్రాండు ఓ బదగ్గు, శివాలయం
కె.డి, బెజవాడ; 2. చిట్టూరి నానుడు బ్రహ్మకాండం, బ్రాహ్మ
టూరు, కవిపట్నం; 3. సంగమి డిలగ్గు ఆపోలియేషన్ లిమి
టెడ్, రాజమండ్రి; 4. కందుల వెంకటరెడ్డి & సన్లు, 10/37,
కందులవారి కె.డి, విశాఖపట్నం; 5. పి. ఆప్పారావు, నెం. 70,
క్రాస్ 2, శాచిపురం ఎక్స్ ప్రెస్ రోడ్, తెలంగాణ;
6. వాసరి వాగ్గెరరావు, మెయిన్ రోడ్, ఏలూరు.

నూతన సంవత్సరాది శుభమున మా శుభాకాంక్షలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ మండలి ముఖ్యపట్టణములలో మా బ్రాంచిలు, ఏజన్సీలు

బ్రాంచిలు

పట్టణం బహదూరు,

గుంటూరు

ఫోను: నెం. 894.

కాన్స్టాంట్ వీధి,

విజయవాడ

ఫోను: నెం. 846.

ఏలూరు

మెయిన్ బహదూరు.

హైదరాబాద్

ఓల్డ్ ఫీల్ ఖానా.

సికిందరాబాద్

5-A రాష్ట్రపతి రోడ్డు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో మీ వ్యాపారాభివృద్ధికి. సర్వరవాదాకు.
మాతో పంపదించండి.

A. P. T. Co. (Regd)

160, GOVINDAPPA NAICK STREET, MADRAS-1.

Phone: 3504

Telegrams: "Road Trans"

ఏజన్సీలు

మొదటి శిబిర్

బ్రాన్స్ పాన్లు.

నెల్లూరు

(శివలింగం గురు, లాల్

క్రొకర్,

ఒంగోలు

శ్రీ ఎం. ఆర్. చాచరి,

తెనాలి

వి. మదరాసాళు, కంపెనీ

మదలీపట్టణం

శివాలయం, కంపెనీ

తాడేపల్లి గూడం

నోవాపరి బ్రాన్స్ పాన్లు

రాజమండ్రి

ధా కి ని

ము డ్దు కృష్ణ

పాత్రలు: మదన్ మోహన్, భీమశంకర్, తిమ్మావధాని, కుభాంగి, రంగ

* * తోటమధ్యను నున్న బంగారాలో గది. కార్తరం
కుర్చీలు, బల్బలు, తివాచీలు, పూవజ్జులు, పటాలు:
కిటికీలకూ తలుపులకూ తెరలు, అంతా అతి సవీ
సంగా అలంకారాలు.

కుభాంగి:

అరితె చాను దనుసుగదే!
అనుమాన మదేలే పోయి!
అరితె చానుదనుసుగదే!
కనికట్టులు కట్టినపుడు,
కనులమాయ కప్పినపుడు,
కనుగానవివలసే యిక
నకల మృదివించి నపుడు!
అరితె చానుదనుసుగదే!

ప్రేమ గారడీని నడిచి
కామాకురు చేసినపుడు,
చారాయని కొగిటిలో
చేరిచి, ముద్దించిన యపుడు
అరితె చాను దనుసుగదే!

(పాటు అనీ) రంగా!

రంగ : (చూరాన్నుంచి) అమ్మగోరు! వొస్తావా! (వొస్తుంది)

కుభాంగి: ఏవే! ఆ చాకామల్లిత్రావు లేవే!

రంగ : అయిగో నమ్మగోరు, ఆబల్లమిదెట్టాను.

కుభాంగి: (పట్ల కొడుకుతూ) ఆబల్లమిద యెవరికావోదే, ఆ ఘోటా
మీదే తగలెయ్యలేదా?...ఓపి దరిద్రాట్టా!

రంగ : బాబుగారి పోటో! పువ్వులు నమ్మేట్టోదన్నారగండా
అని.....

కుభాంగి: ఓపి చవటా! నిన్న పంతులు యెదురుగా వున్నాడని...
ఆ అలంకారం స్వంతచేతులతో తగలజేటిట్టు చాటక
చూడలే, తోటా యీ చాకీరే నేనెక్కడ యెడవనే?

రంగ : ఇంకేవేయిదేతా నమ్మగోరు. [పోతోకుంది]

కుభాంగి: వోవీ నల్లకు, ఇలారా! చూడూ, పొద్దున్న పువ్వు
లిచ్చావా పెద్దరాణిగారి!

రంగ : తోటకన్నగోడ, చాబుగారి పెట్టాంగోరకా!

కుభాంగి: ఆ! ఘట్టిగా చూడు ముట్టా వేయించుకున్న ఆ అమ్మ
గోరే! ఆవిడ ముక్కుమూత యెలా విరుచుకున్నాది!
యేవేం విసురులు విసిరింది!

రంగ : [భయపడుతూ చూట్టాడను]

కుభాంగి: ఏమే! అలా గుడ్లు మిటకరిస్తావో! యేం, నీకు ఇంతకుం
పడేసిందా? పుండు కక్కిస్తా! [కొరడాయెత్తి కొట్ట
బోతుంది]

రంగ : [భంగారుగా] వొద్దమ్మగోరు! కొట్టకండమ్మగోరు!
నెస్తానండమ్మగోరు...

కుభాంగి: చెప్పి! చెయ్యిం లొంగుతుంది. రా అలాదారి! రా! చెప్ప...
అక్కడ అవిడ, నోరువారివముక్కులా చెప్ప...బాగ్గత
చీపు చిట్టిపోతుంది...యేం చూసింది!

రంగ : ఏం చేయ్యలేదమ్మగోరు...

కుభాంగి: కుయ్యలేదేం, అసిభదరా [కమ్మి చేలుస్తుంది]

రంగ : అమ్మా! కొట్టకండమ్మగోరు...నెస్తానమ్మగోరు...మరేం
మరేం...అమ్మారుగందా....."మాకెందులే పువ్వులు?
పువ్వులు నవ్వులు, గందాలూ, అత్తగూ ముత్రాలునూ,
అటువంటిలోకి కావాలిగానీ...అమ్మారు.

కుభాంగి: అవునుమరి; అత్తగూ, అందాలూ, ముస్తాబునూ,
ముచ్చట్లూ మాదొర్నాగ్యం; వంటింటి మనీ, అంటుపెట్టిన
అవుకేదా వారి సాభాగ్యం కాబట్టే, ఆకంఠలు భించ
లేక అయ్యగాదు మావెంట పడ్డారు...సరే, నవ్వులెల్లి
నసారాలో వస్తేలో ఉప్పావులచాను తిను. [రంగ వెళ్ల
బోతుంది] రంగా!

రంగ : [తిరిగి వస్తూ] అమ్మగోరు!

కుభాంగి: చూడూ, ఎవరు యొక్కడ యేమంటున్నా, వివి, వాకు
చెప్పరి, తెలిసిందా?

రంగ : నెస్తానమ్మగోరు.

కుభాంగి: చూడు. యెవరో వొస్తున్నట్టున్నాడు.

రంగ : [వోగిచూచి] బాబుగోరూ, యెవ్వరో వొలంపా
టోడూ వొస్తాడు.

కుభాంగి: సరే, నవ్వులెల్లి.

[మదకామోహన్, భీమశంకర్, తిమ్మావధాని ప్రవేశిస్తారు]

మోహన్: గురువుగారూ, ఇదిగో ఇది మాకుభాంగి.

కుభాంగి: నమస్కారం!

భట్ట : పక్షిత్వర్య సిద్ధిరయ్య!

కుభాంగి : ఆ పక్షి కుప్పిలో దయచేయండి.

భట్ట : [కుబ్బంటూ] తై మహాకాళి!

మోహన్ : కుభా! ఏమి భేదాభిప్రాయము. మంత్రకాస్త్రప్రావీణ్య తనో మహాఘటికులు. ఏది గాని రిగిరిచేయాలి, దేవతాగళి గడగడలాడిపోతాయి!

భట్ట : మహామోహన్ గారూ! ఇదొక మాణిక్య, ఆంలే.

మోహన్ : విద్య విషయాన్ని కూర్చుండి; తమకు ఆభావంకోసం వుంటారు. కుభా, యితరు రిమ్యువధాని, భేదాభిప్రాయము తప్పుడు.

అవధాని : నమస్కారం!

కుభాంగి : తప్పు తప్పు. నాకు నమస్కారమా? రిమ్యుగారూ! మీరు భట్టుగారి శిష్యురీకం వొడిచి, నా శిష్యురీకం ప్రారంభిస్తే ఆవ్యయం యీ పద్ధతి! (వత్సరంకి.)

భట్ట : ఏది ఆప్రామ్యుడా! ఏమి పేరు సార్థకంగా పెట్టారూ మీపెద్దలు!

కుభాంగి : నురువుగానూ, తమవిద్య! తమ పేరు సార్థకం అయిననాకు తమ శిష్యుకునూ సార్థకనామము కొనసం, సమానం కదా!

భట్ట : కుభాంగి! సంభాషణలో భ్రమకానాని! మీ కులాని! పెట్టింది పేరు. మాది వున్నా కాండసపుకాని!

మో : నురువుగానూ, మా పేరుకు బుద్ధిగానూ మహామహకు మకుభాంగి. బంగారాని తాని అద్విశట్టు ఆ పక్షిగ సంవత్సరం కూడా కలిసిరావడం ఆహా! నాఅవ్యయం.

కుభాంగి : ఆనంది...భట్టుగారూ, నన్ను పొగడడం ప్రారంభిస్తే మాపంతులుగారు భట్టాజులుంగారుగా మారిపోతారు... శిష్యుకుగానూ యిలాంటిది.

అవధాని : నురువుగానూ!

భట్ట : ఇల్లెల్లా ఇల్లు.

[కుభాంగి, అవధాని ఇల్లెల్లా]

మోహన్ : భట్టుగారూ, మాకారా, ఆ విషయం, ఏమి నువిషండి! ఒక్కమాట పొగడగా అన్నానూ, ఒక్కక్షణమిక్కడ విలపడం. సిగ్గే సింగారంగా చేసుకుంటుంటే నమ్యండి. ఏమి వంటి మనిషి, ఏమివంటి కులంలో జన్మ!

భట్ట : మదన్ మోహన్ గారూ, యేం చెప్పకలం? తిత్వరసప్రసాద రురవగానూ! ఇక్కడ ఒక చెట్టు వుంటుంది. దానినింజ గారికి యిది, పోయిపోయి ఎక్కడో యే తైత్రంలోనో నాలుగువది, ఆక్కడ అనేక జీవాలు ఆశ్రయమిచ్చే మహా వృక్షంగా రయారవుతుంది...ప్రకృతి తనోపాధికుల కలిసి తిరిచి యీ ఘట్టానికే వచ్చేటప్పుటికి ఘట్టి రిమ్మలో వది, జీవాంతులు రిమ్మపాయి, నమస్కరించి వూరు కున్నార.

మోహన్ : చిత్రం చిత్రం! ఎంతటి జీవాంతిరానీయండి, నా కుభాంగి! జోహాని నమస్కరించవలసిందే!

భట్ట : నా మంత్రకాస్త్రంలో కూడా భూతాల వర్ణనలో అనేక జాతుల్ని పేర్కొన్నారు. కొన్ని గ్రహాలన్నాయి చూడండి బాబూ, వాటిని మహామహకులతో పోల్చి నవలించే. తమ కుభాంగిని చూడగానే, "ఉన్నానం వదనం వల్ల విప్రుల చాతుర్యచక్రం" సాక్షాత్తు పద్మిని జారి అని పోల్చుకున్నాను. కుభాంగి అనే నామధేయం యే మహారత్నంలో వుంచాలో కాని, అది మహా యోగ్యంగా వదిరిందంటే నమ్యండి!

మో : బైబిలు, మీరు గ్రహింపుకుంటు! ఆపలు నంకరి విసండి; నాకు జాతికీర్త్యా ద్వికళితయోగం వుంది. నా భార్య భాండరురాలైనా, యోగ్యురాలు. అందుచేత యీ కళితయోగం యిలా రిమ్మించడమే అని ఆలోచించి, సంవత్సరంకితం కుభాంగిని రెచ్చి యీ బంగారాలో కాపురం వుంచాను.

భట్ట : ఏహా, ఏం బుద్ధికులం, ఏం బుద్ధికులం! తమకు తెలివి అనే చక్రాన్ని విడిచి, బలవంత ముక్కుగళం వక్ర గమనాన్ని అరికట్టి అపిడతారు. కేద! తారాబలాన్ని మించింది, మీ అపాధానం బుద్ధికులం!

మో : కాని నురువుగానూ, నివాసయోగ్యత లేనిదే కళితం కానేరదనే ఆశ్చర్యం.....

భట్ట : ఆహా, బుద్ధిపెట్టడగిందికాదు యీ ఆశ్చర్యం. మోహన్ ముగ్ధుపడడమూ; ఏదీదునులు మోహనంబం చుట్టూ రిగడమనూ, కళితాన్ని కాపురాన్ని ముఖవంతంచేసిందే కాదుకాదు, ముమ్మటికాదు. మృదయాని! మృదయం యెదురు స్పందించి, వొకరి రక్తనాళాలు వొకరి రక్తనాళాలతో అలా ముడుచువడిపోవారి. 'సఖ్యం' పాప వడినం అన్నాడంటే ఆర్థమేమిటి? తిరిగిమనే ప్రేమ యాత్రలో మీ అడుగుని తాను అడుగు కలుపుతూ, తిరిగానెంతకదా, ఆ పక్షి అలా తిరిగిరావడమిచ్చుతూ! కాపురం ముఖకం చెయ్యడం అనేది ఒక కళ...అందుకే కళని 'తై' కానాడేది, అనే అర్థంలో కళై రిమ్మ పుష్పించారు మనవారు.

మోహన్ : ఏమిటి! కళితమంటే యితా అర్థం?

కుభాంగి : [విరగబడి వత్సరం ప్రవేశించి] ఏమి శిష్యుడండి, తమకి ఫలహారాని? పప్పు వారిసింది, నురువుగాని! కొబ్బరి పిరిస్తే కానింతును, కాని, పెట్టెక్కాని! జోటమారి రేకన్నాను; ఆహారంగా అంగస్త్రం నమయి విసింది, ఇదిగో రిమ్మన్న అన్నట్టు, ఆ చెట్టు పరవరా మిక్కిలీ యాను. నురువుగానూ, నాకు నానం చేస్తూనూ యీ శిష్యుల్ని. ఇటువంటివాడుంటే చాలు, ఇకనైనాను గంటలూ కలక్షేపమే! [వత్సరం ఇల్లిపోతుంది]

మోహ : చూచారా, భట్టుగాడా! ఇట్లా ఆ ప్రమాదా పసిపిల్లలా అడుగుంది. ఓహో, అవత్స...

భట్టు : బాబూ! హృదయం నిష్కల్మషం కాకుంటే, అలా పసి పిల్లలా వ్యవహరిస్తే. హృదయంలో నిండిన చంద్రబింబం లాంటి ఆమెను చూచి, వెన్నెలదిరిసిపట్టు ఆ మందహాసమూ మదనమోహనమోహా, ఇటువంటి స్త్రీ ఎక్కడవుంటే అక్కడ పిరి సంపదా గలబలాడివలసిందే.

మోహ : పరిగ్గా జ్ఞాపకంచేశాడు... వాచాత్మకం మానీనవారందరూ రూఢిగా చెబ్బారు, స్త్రీవ్యాధి వాడు ఆశేషవస్త్రాప్తి వున్నదనీ, విశులూ నిశ్చేటాలూ లభిస్తాయనీ...

భట్టు : గ్రహాలకుంటూ అలా అనుకుంటున్నవాడు తప్పదు బాబూ, తప్పదు...

మోహ : దీనితోడు యీదిచ్చితం వినండి. మాకుభాంగి యీదువ్వ అదోమా ప్రభుగా మారిపోయింది; పూజలూ పునస్కారాలూ, నోములూ, క్రతాలూ, ఉపవాసాలూ చాచాలూ తప్ప అవ్వచింతలేదు. నీటి ఫలితమూ ఏమిటో మరి, నిద్రలో తీరిక కలవరిస్తుంది. భక్తిపాఠశాలలో మెమరీని నిట్టయి; తనదప్పింది నిశులూ నిశ్చేటాలూ కనిపిస్తున్నట్టూ, లక్ష్మీదేవి కదిలిపోయిందో, ఆ గర్భల ఘటాలు వివరమూ వున్నట్టూ చిత్రాదిచిత్రవర్ణనలు చేస్తుంది.

భట్టు : వాడు సమ ప్రమా అవగాహనయ్యింది. ఉన్నది ఒక్కటే చిక్కు ; మోహాదూ, మన దిచ్చే శోలో వుంది, కానీ, మనం తీసుకోవాలనుకుంటే అదిదో ఆ వెక్కురాయడం, అది యివ్వడం, ఆ పుస్తకాలలో కాకిలోరలు కావడం ఇట్లాంటి లెంతో వుంది చూచారూ, అట్లాగే యీ విషయంలో మాకా పెద్ద యిబ్బందేమీ లేదుకానీ జరిగించవలసిన పూజలూ పునస్కారాలూ అనీ తప్పవు.

మోహ : అది ఆలా వుండండి. ఇంచాకో రిమోలో మనవి చేశాడు చూచారూ, సంవర్ధిరంమంచి పట్టుకుంది, పాడుగ్రహమో నీకావడమో, వాన్ని నుండు జోడించాలి.

భట్టు : ప్రథమంలో మంచిచేసేవాడుంటే, వాడి వక్కలే మరొకడు లేని వానికే అద్దు తనలుకుంటాడు. గ్రహాలది మాకా బాబూ, మనలాంటి మానవప్రకృతి! ఈ దుష్ట గ్రహాన్ని పట్టి పారవోలాకుంటే...

మోహ : ఏం గ్రహమో కానీ, యెవ్వరూ యెవరూ యిటువంటి దేబ్బు యిబ్బంది, లక్ష్మీనికాసలూ యెవ్వరూ పాతికవల రూపాలకు లోఖం నిలవవుండేది. కానీ తేం కర్మమో, సంవర్ధిరంమంచి యేదైనా అమృతమో, అమృతేయదమో తప్పడం లేదు.

భట్టు : తను జరిగించారీఫాదాకు, యీ కుభాంగి తంజన కాత్రిరంవల్ల ఖిచ్చి యిచ్చుకయిందేమో!

మోహ : రామరామ, రామరామ! అటువంటి పాపపు మాట అనరాదు. తనలోపల ఒక్క దుమ్ముడి ఖిచ్చికానీవును కుభాంగి. ఆ పదివల రూపాయల వగలూ చెయించావని

అవ్వాడయినా వా భార్య మాటలు వినిరింది కానీ, కుభాంగి వగలు కావాలని నమ్మి కోరలేదే! ఆ చంద్ర హారం నేను తెచ్చినవాడే మండిపడి, ఆ హారాన్ని చికి లోకి విసిరి పారేసి "కోమలగోదాని" నేను నుల్రాస్తే, బ్రతెసి కాదు, అంచాలుపెడితే లభించే ప్రేమ కావరే నంటే పల్లపుచికిరి ప్రయత్నం చేసుకోండి" అని తన యింటికి బయలుదేర జోయింది. బ్రతిమాడి, బండి దిండి, మర్రి యింటికి రప్పించి, భోజనం చేయించేటప్పటికి చాత్రి వోటిగంట కంగుమరి కొట్టాడు!

భట్టు : ఓహో! ప్రతివరలైతేలో వుండవలసినవ్యక్తి కుభాంగి.

మోహ : బాగా తెలియ్యాదు నువ్వుగాడా! వ్యాయంగా మోచించండి. నేను లక్షాధికారివైపండునూ, వాధాయనా జీవితానికి, మరొక మనిషిలే యేం కావలసింది? తన స్వగత యింటికి పై అంతస్తుకి అయిదువేలు అయ్యిందో లేదో, అడుగడుగునా అద్దుపడి ఆపడానికి ప్రయత్నించింది. కానీ, భారాంగంగా ఖిచ్చి పెట్ట నిచ్చించా! ఎందుకు నువ్వుగాడా, ముదామ విల్లివవును తెంతేసి మూతేసి వండిలు పెట్టి, పది వన్నెండు నీరలు కొన్నావన్నమాటేగాని, నేను పాతుపెట్టి కట్టుకోమంటే తప్ప వాటిని ముట్టుకోనైనా ముట్టుకోదు.

భట్టు : మదనమోహనమోగాడా! నూటికి కోటికి యిటువంటి మనిషి వొక్కరై వుంటుంది. తను అదృష్టం పీం చెప్పను!

మోహ : ఏమి అదృష్టమో, రిమకు తెలియివ్వట్లు, ఈ దుష్టగ్రహం ఆవహించింది మనలు చేతిలో చిల్లిగవ్వ నిలవడంలేదంటే ఎప్పుడో.

భట్టు : ఈ గ్రహాలని చెప్పలేం బాబూ, ఆరోగ్యాన్ని హరిస్తుంది వోటి; వోటి భవాన్ని దోచేస్తుంది; వివాద ప్రవేశం...

కుభాంగి : (ప్రవేశమా) నువ్వుగాడా, వా ప్రవేశం ఏకాదాన్ని మోచిస్తుందా?

భట్టు : అమృతమృతమృతమోతమాట!

మోహ : కుభా, యెవ్వరూ వేలాకోగమేనా, శుభాంగి!

అవ : (పూజాద్రవ్యాలలో పర్వంవట్టుకుని ప్రవేశమా) నువ్వు గాడా అంత విధం.

భట్టు : ఇంతసేపూ యొక్కడ అభూరించానో! బ్రహ్మచారి కిది మర్కటా! అని కోరిలా పెట్టెక్కడానికిరా నీవు?

అవ : తమలోపల కుభాంగి దెండుకాయలు తీయమంటే తీరావ అంతే; ఇంతసేపూ పూజాద్రవ్యాలూ, పత్రీ, పసుపు తాస్తూ, నీట్రా తయారుచేస్తున్నా.

కుభా : భట్టుగాడా, వా జోహానికీ చివాట్లు! ఏప్పుడికా? ఏమిట కావలసిన పామాగ్రి యిదిగో. [అవధానిచేతిలోనుంచి తీసుకుని, పల్లెం కింద పెడుతుంది.]

భట్టు : మదనమోహనమోగాడా, యిక ప్రారంభించరా?

మోహ : అవశ్యం.

భట్టు : కుభాంగీ, కాస్తీపు యిటు రావొద్దు. ఇక మా తిచ్చాటవ ప్రారంభిస్తాం.

కుభా : వస్తుకూడా వుండమంటారేమో అని భయపడ్డాను. అదృష్టవంతురాలని వెలపు. [వెళ్తుంది]

భట్టు : మదన్ మోహన్ గారూ, మీరు కొంచెం దూరంగా పక్కా పనం చేసుకొని కూర్చోండి. దొర ఆవహన, నీవు యిలారా, యీ కింద కూర్చో!

మోహ : [పక్కాపనం చేసి] నురువుగారూ, ఇలా.....

భట్టు : ఖేచ్, అలాగే కూర్చోండి. కాని భయపడకండి. ఏదైనా ఖంగారుగావుంటే మీ ఆభిమానదేవతని ధ్యానం చెయ్యండి.

భట్టు : [గొంతు మాటుతుంది] శిష్య!

అవ : నురువుగారూ!

భట్టు : వినురు, పసుపు నీళ్లు వినురు, యీ శాస్త్రమాలగా వినురు.

అవ : [నర్వలతో నీళ్లు మాటిమాటికీ వినురుకుంటాడు.]

మోహ : [మంత్రాలు జోరవుతున్న కొద్దీ అదిరిపకుంటాడు.]

భట్టు : హ్రీం, హ్రం, హ్రూం..... ఫటక్ ఫటక్ కాళీ, మహంకాళీ, కాలధైరినీ, కపాలమాలాలంకారధారిణీ.....

హ్రీం హ్రం హ్రూం..... ఫటాఫటక్ ఝటాఝటక్ ప్రచండి చండికాచండి, చర్మికాచండవేగినీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

లాగిన ధాగిన, కాగిన పంగిన, రాగిన రక్తవాహినీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

ఘోరరూపా, ఘోరదంష్ట్రా, ఘోరఘోరతరాకృతీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

[నిలువున ఉద్ధోత శిశువ్యమాలగా ఇంటికప్పుకేసి చూస్తూ]

ఫటక్ ఫటక్, ఫటక్ ఫటక్!—

శిష్య చూడూ... యింటికప్పుకేసి... శిశువ్యమాలగా...

అవ : [చూస్తాడు]

భట్టు : శీత్రంగా!

అవ : ఆయాలవా?

భట్టు : ఆ మాటుమాల, రీలగా కడులుతూ... అదిగో... అదిగో...

అవ : ఏమిటి నురువుగారూ... కడులుతూవుంటా... ఆ, అదా! సాలెగూడు.

భట్టు : ఓరి కుంతా! ఎన్నోగిది నీతో యేడవను! స్థూలదృష్టితో చూడకురా చవటా అని కిందటిసారి చెప్పాను. వల్ల నుర్దు రెండూ నానీకామాలానికీ చెప్పి ఏకాగ్రతతో దృష్టినిలిపి, నూత్నదృష్టితో చూడు!

అవ : [పెల్లకన్ను పెట్టి చూస్తాడు.]

భట్టు : ఆ... అది... అలా— చూడరా చూడూ...

అవ : [శీత్రంగా చూస్తూ] చూస్తున్నా, చూస్తున్నా, నురువు గారూ, అదిగో కడులుతూంది... వల్లగా...

భట్టు : వల్లగా... అదిగో... ఆ పెద్ద రక్కెలు...

అవ : కళ్లులా యేదో రెండు... తళతళా మెరుగున్నాయి!

భట్టు : చూడూ... అదిగో వల్లని దీర్ఘవాసిక!

అవ : [కంగారుగా] నురువుగారూ, కడులుతూంది...

భట్టు : భయంలేదు... ఆకారాన్ని బట్టి పోల్చావా... ఏమిటి!

అవ : చిత్తం. కాగినీలా...

భట్టు : ఎన్నిసార్లు చెప్పానురా, కాగినీ ఆ మాట్లా అలా వుండవం...

అవ : కాదు కాదు నురువుగారూ, ధాగిన, ధాగిన...

భట్టు : తెలిసిందా యిక్కడా— వినురు— పసుపునీరు—

హ్రీం హ్రం హ్రూం... ఫటక్ ఫటక్ కాళీ, మహంకాళీ, కాలధైరినీ, కపాలమాలాలంకారధారిణీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం... ఫటాఫటక్ ఝటాఝటక్ ప్రచండిచండికాచండి, చర్మికాచండవేగినీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

లాగిన ధాగిన, కాగిన పంగిన, రాగిన రక్తవాహినీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

ఘోరరూపా, ఘోరదంష్ట్రా, ఘోరఘోరతరాకృతీ!

హ్రీం హ్రం హ్రూం!

ఫటక్ ఫటక్, ఫటక్ ఫటక్!—

మోహ : [కెళ్తుమని కోరేస్తాడు.]

భట్టు : బాలూ భయపడకు, యేం భయంలేదు.

మోహ : నురువుగారూ, మాకాక్షగా యిగిరితే, నిజంగా భూతమన మన్నాను, కర్మలం అనుకోలేదు.

భట్టు : హే! హే! అది వుల్లి కర్మలమా? [వత్తుతాడు] ఏకాదా లి వొక రూపమా! ఒక్కొక్క మనం వొక్కొక్క భూషాన్ని తల్పి అటలాడుకుంటుంది. కానీయండి. ఇక భయం లేదు. ఇదమిద్దమిది తేలింది కనుక, కాని కుంతి కడుక్కుంటాను..... రమ యేర్పాటులు తమరు చేయించండి. నే నిచ్చిన కాలితాప్రకారం అన్నీ తప్పించండి. కాత్రి పడింటి! ప్రారంభిస్తాను. ముందు యీ ఏకాదాన్ని వొడిరించి ఆతరువాత కుభాంగిని ముగ్గులో కూర్చోతెట్టి, రెండవ పూజ చేస్తాను. ఏ కేవల అనుగ్రహిస్తూ వుండో, మనకు లభించవలసినదాని! మార్గం ఏమిటో అంతా తేలి పోతుంది. తమరు కుభాంగిలో చెప్పి...

మోహ : [దిగ్గరగా] కుభాంగీ.

కుభాంగి : [ఖంగారుగా ప్రవేశించి] నురువుగారూ, నుండెట్లో యేమో గాభరాగా వుంది. ఏమిటోనండీ! అదేమో.....

[మోహన్ ది పట్టుకుంటుంది]

భట్టు : భయంలేదు, భయంలేదు, యీ నీళ్లు చల్లనీయండి. శిష్య, ఆ మంత్రించిన నీళ్లు యిలాగే—

ధట్టు : హ్రీం హ్రీం... ఛటక్ ఛటక్
 కాళి మహంకాళి, కాలభైరవ, కపాలమాలాలంకార ధారిణీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం... ఛటాఛటక్ ఝటాఝటక్
 ప్రచండ చండికా చండి, చర్చికా చండచేణి!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 లాగిని ధాగిని, లాగిని పంకిని, లాగిని రక్తవాహిని!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఘోరహంసా, ఘోరదంష్ట్రా, ఘోరఘోరతరాకృతీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఛటక్ ఛటక్ ఛటక్ ఛటక్!

కుభాం : [మూర్ఛపోతూ, మోహనమీదకు పారిపోతుంది]
 మోహ : [రట్టుకుంటూ, కంగారుగా] కుభా, కుభా... అయ్యో
 సురువుగాయా... కొయ్యలూ అయిపోతుంది.

ధట్టు : ధయంలే, ధయంలే, అలా అలా పట్టుకోండి. ముంఠం
 చివ నీళ్ళు తగలగానే మైకం కమ్మింది... అది ఒక
 లక్షణం. మన! గర్విలంకా ఆకారం... ఆమె! మరో
 విధంగా... మీరు కంగారుపడకండి...
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం... ఛటక్ ఛటక్
 కాళి మహంకాళి, కాలభైరవ, కపాలమాలాలంకార ధారిణీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం... ఛటాఛటక్ ఝటాఝటక్.
 ప్రచండచండికాచండి, చర్చికాచండచేణి! హ్రీం హ్రీం
 హ్రీం
 లాగిని ధాగిని, లాగిని పంకిని, లాగిని రక్తవాహిని!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఘోరహంసా, ఘోరదంష్ట్రా, ఘోరఘోరతరాకృతీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఛటక్ ఛటక్, ఛటక్ ఛటక్!

కుభాం : [పెద్ద మూర్ఖ]
 ధట్టు : [కంభిరస్వరంలో] ఎవరునువు, చెప్ప!
 కుభాం : [మూర్ఛలో, దబాయించుతూ] నీవు యెవరురా?
 ధట్టు : నేనా? నీకుట్టూ మట్టూ కమక్కునే శ్లేశాధిపతి...
 కుభాం : రాకురా, నాకోరి! రాకు, నేను పాదానుగరానిరాను.

ధట్టు : హ్రీం హ్రీం హ్రీం... ఛటక్ ఛటక్
 కాళి మహంకాళి, కాలభైరవ,
 కపాలమాలాలంకార ధారిణీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం... ఛటాఛటక్ ఝటాఝటక్
 ప్రచండ చండికాచండి, చర్చికాచండచేణి!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 లాగిని, ధాగిని, లాగిని పంకిని, లాగిని రక్తవాహిని!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఘోరహంసా, ఘోరదంష్ట్రా, ఘోరఘోరతరాకృతీ!
 హ్రీం హ్రీం హ్రీం!
 ఛటక్ ఛటక్, ఛటక్ ఛటక్!

పంకు—నీవెవరు! పంకు!
 కుభాం : (పిచ్చిగా వదిల) ఎవరినా? నాథాకను రట్టుకోలేవు! నేను
 ధాగిని! నిమ్మ లొంగడిస్తా!

ధట్టు : (అట్టుహాసంగా వదిల) లొంగడిస్తావా? నీసంగతి నేను
 క్కుంటూ యీ రాత్రి!

కుభాం : (పెద్దగా మూర్ఖ) నేనూ కమక్కుంటూ యీ రాత్రి,
 నీసంగతి, హుం!

ధట్టు : అయితే కాదుకో—కానీ—
 కుభాం : హుం—కానీ—కాదుకో ఖుద్దాకో!
 (ధట్టు గుండెల మీదకు కాలు విడుదలమంది)

మోహ : అయ్యో, అయ్యో! కుభా! అపచారం, అపచారం!

ధట్టు : ఫర్వాలేదు బాబూ, ఫర్వాలేదు. ఆమెను పూనింది
 పీచాచి; అందుచేతను ఆకాలకుడా పీచాచికాశే, అది
 ఆమెకాలు కానేకాదు!

కుభాం : (కళ్ళు సఖం తెరచి, అతి నీరసంగా) హాహ్వా!... ఇదే
 మిటి... నేను యెక్కడున్నాను? (లేవబోతుంది. మోహన్
 పట్టుకుని, కూర్చోబట్టుకోలే అతినిమిదకు అని హెచ్చరి,
 సఖం తెరచివ కమ్మలతో, మైకంలో మూడ్చివట్టు
 మూడ్చుతుంది.) అహ...అహ...ఎక్కడున్నాను?
 నేను యెక్కడున్నాను! ఏమిటి?...అదేమిటి...
 అ!...అ!...అదిగో...అని, ఆ చిందికొమ్మలు!
 అదేమిటి?...అని.....ఆ కంగారు దెక్కలు
అదేమిటి?...ఆ లోకాదీంపు? ఆ...ఆ.....ఆ
 దెక్కలతో రివ్వకుంది...అదిగో అదిగో...భూమిలో
 ఘులుఘులుమంటూ వుంది! ఆ చప్పుడు...ఆ చప్పుడు
 [చెవులు మూసుకుంటూ] రివ్వకుంది దెక్కలతో!
 లోక...లోక అదీమూంది...ఆ...ఆ...

[వక్కు! వారిగిపోతుంది; మోహన్ ఆమెను పడుకో
 దెవకాడు]

ధట్టు : బాబూ యీ ధయంలేదు... నవవాహసం, పందికేసుడు
 అడుగున్నాడు... ఇక పీచాచి ధయంలేదు...

మోహ : సరిగ్గా పోల్చారు సురువుగాయా! మిమ్మనే పందికేసుడి
 ప్రశం చేసింది.

ధట్టు : ఆమెని అలా పడుకోనియ్యండి; తెలివివచ్చివ తరువాత
 యీ ముంఠించివ నీళ్ళు ముట్టగలో కలిపి తాగించండి...
 నేను వారితా పంపిస్తాను, ఆ ప్రకారం సామగ్రి అంతా
 పాడంకాలాని! తెప్పించండి...ఆమె మీయా కూడా
 నీకటిపడేటప్పటి! స్నానంచేసి, పట్టువస్త్రాలు ధరించి,
 పరిశ్రంగా వుండండి...మరి, నేను రాత్రి కనపడడం
 ...[లేస్తాడు.]

మోహ : [లేచి, పమస్కరిస్తూ] సురువుగాయా, యీ రాత్రిగో
 యీక వొదిలించెయ్యాలి మమ్మల్ని పట్టుకున్న మహాదీవా
 రాన్ని... మీరుగం తీర్చుకుంటాను.

భట్టా! మదనమోహన్ గారు, యీ రాత్రి వాళ్ళతో
పిరిం పుంబాయెంతుకొని మిశ్రాంతాలకు చాకుండా
పకారితావం, మీకు ప్రత్యక్షంగా చూపిస్తాను...
భయపడకండి! భోజనభట్టా కాలిపెట్టాకు మరీ మీకు భీతి
అవసరం... తిమ్మ, రాకొ...బాబూ పెట్రు.

మోహన్ : నమస్కారం...పెట్రు.

(తెర)

2

• • గదిలోనుంచి మధ్యమధ్యను మంత్రాలు వినిపిస్తూవుంటవి.
కొద్దికాలయే కొడుకూపున్న చప్పుడి వినిపిస్తూ
వుంటుంది.

కుభాంగి : తిమ్మవధానీ! మరి నా కిష్కరికం పూర్తిగా అంగీకరించి
నచ్చేనా?

అవధాని : అహో, అధాని నీ నిమ్మ వొదిలితా, నీ కిష్కరికం నేను
వొదిలను...ఒకటో తురిమాళా, బొప్పిల్లా, యేం
తురిమాళున్నాయో! నీ చేయి తగిలితే వంటకాలి ఏమిటిం
వొల్లమాతన తుచి కొచ్చింది!

కుభాంగి : [చీపు తిరిచి] కలుపు కాగా నేనువున్నావే!

అవ : నీ కిష్కరికం ప్రభావం!

కుభాంగి : నీ సురువుగారి సుట్టంతా చావకుండా నాకు చెప్పావుకదా;
అలాగే సురువుగాడు, నా రహస్యాల అగిరితే చెప్పి
స్తావా?

అవ : అక్కడ నేను నువ్వితో! వోక్కమాట చెప్పను. ఇన్నాగి
నుంచి నేను వంట తిరుగుతున్నాను; ఎందరి దగ్గరో ఎన్నో
వంటలు తానుకున్నాను; పారిక యాపాయలు పట్టుమని
నా చేతిలో పెట్టిన పాపాన్ని పోతారు. ఈయన్ని నమ్ము
తావా?

కుభాంగి : నేనిచ్చిన పారిక యాపాయలూ బాగ్రతి పెట్టుకున్నావా?

అవ : కుభాంగి, నిజం చెప్తాను కోప్పడవుకదా!

కుభాంగి : ఏం, నాదగ్గర చావరికాయించనన్నావే!

అవ : నింక పేర్కొనవ్యామూద ప్రమాణం చేయించావు; ఇక నీ
దగ్గర అబద్ధమోడితే, నాకు గతులుంటాయో!

కుభాంగి : అయితే ఆ పారికా యెంతోకావే!

అవ : బొప్పెను, పెళ్ళికుగొచ్చిన పిల్లదాని! సుత్తలు అసలులేవని,
మా చెల్లెలికిచ్చాను.

కుభా : [వర్షి] కేవ, మంచివనిచెగావే! చెల్లెలుందని చెప్పావు
కావేం. ఇప్పుడు రాత్రి పది చాటింది; పొద్దున్నే మరొక
పారిక యాపాయలు యిస్తాను. చాటితో సుత్తలు
కొడుక్కో!

అవ : పొద్దు పొద్దు, వోక్కపారి యాకైయాపాయితే!

కుభా : తుమ్మకొక రప్పుడు; నా అక్క చాటనన్నావు, కుబ్బాదా!

అవ : నీకు చదుగరిగినా, కేవలమేటానుంది!

కుభా : ఇంతలో కాదు. నేనుచెప్పవట్టు అంతో కానియ్యి!
మద్రాసులో మాడ్చువు గాని వారమాను!

అవ : [చీర్యాహరిగా] ఏమిటి, ప్రయాణం భావించునా?

కుభా : నీవు తెలిగినా, బాగ్రతిగా, చెప్పవట్టు చేకావా, నేను
చెప్పవడంతో భావం.

అవ : తప్పు అనేది నావల్ల జరిగిందా, నీ యెవంకారి తావు
తింటాను.

కుభా : రా: అంతమాట అవకు. మరి, మరొకపనికూడా చెయ్యాలి.

అవ : చెప్పు రేకుం.....

కుభాంగి : చూడూ, పది చాటుకూపుంది. తలుపు కాస్తతీసి, సురువు
గాటు ఏపుట్టంతో పున్నాలో చూడు.

అవధాని : [తొంగిచూసి] కుభాంగి! పిచ్చవారని ఘట్టం పూర్తి
కావోస్తోంది. ఇక నీవు తావరికి వెళ్ళవలసివుంటుంది.
నీమ్మ ముగ్గులో కూర్చో చెల్లి కూజచేస్తారు.

కుభాంగి : అయితే విను; నేను తావరికి వెళ్ళగా నీ, పంతులినినీకుకు
వెళ్ళి ఇంటిచివకు నూరివగ్గరే రానిచెట్టుండి కూర్చో చెల్లి,
ఇండాక నేను చెప్పవప్రకారం ఇరిగొనియ్యి...పంతులు
గాభరాపడ్డప్పుడు ఆంజనేయవండుకొం చెడువు...ఏం...
చెప్పవట్టుగా చేస్తావా?

అవధాని : ఇదంతా యావచ్చాల్సిన తప్పుకుండా చేయకపోతే, నీ
యిష్టం వచ్చివ.....

కుభాంగి : అగారు. నవ్వు చేయగలవు, నాకు తెలుసు. అదుగో,
పంతులు వొచ్చున్నాడు. నేను సురువుగారి దగ్గరకు వెళ్తా.

[గదిలోకి వెళ్ళింది. మంత్రాలు జోరవుతాయి]

మోహన్ : ఏం అవధాన్లు, పొంటరిగా వున్నావే! కూజ యెంత
వరకు వచ్చింది? కుభాంగి యేదీ!

అవధాని : కూజ మేనటి ఘట్టం పూర్తి కావొస్తూవుంది. కుభాంగి
సురువుగారి యెడరకు కూర్చుంది. బహుశా, యిక పిచ్చం
పూనదిం, చానిది వొడలగొట్టడం జరుగుతుంది. మనం
యిక్కడే వుండరాదు.

మోహన్ : రానిచెట్టుండి కూర్చుని, గంటవరకు జపం చేయగమని
కుభాంగి చెప్పింది.

అవధాని : చానినీ యే యాదంతో, యెలా పారిపోకుండా తోటలో
నిలిచి మాడనున్నార సురువుగాడు. కాంతి గూరు రాని
చెట్టుండి జపం ప్రారంభించింది. ఇక్కడే వుంటే
ప్రమాదం, రాండి.

[ఇద్దరూ వెళ్ళారు]

[రెండు విమిషాలు నిశ్శబ్దం. ఇంతలో మంత్రాలు అగి
వోతాయి. కెప్పుడో కేవేనీ, భోజనభట్టా గదిలోంచి బైటికి
గెంతురాడు. కుభాంగి చీరకుచెట్ల దోపుకుండా వచ్చి,
రిట్టుకే అడ్డు నిలుస్తుంది. భట్టా గదిగడ వదలితూ, అంగా

దుగా మోట్లాడుతాడు. కుభాంగి దేదాయంపు గొంతుతో మోట్లాడుతుంది.]

భట్ట : వాళ్ళా వాళ్ళా వా...తల్లి...వారులు...నన్ను వాడులు
రీద(వాళ్ళా)కి...నన్ను...నన్ను పట్టుకుంటే...

కుభాంగి : (గంభీరస్వరంతో) నేను భాగిని!

భట్ట : చిల్లి...తల్లి, చిల్లి...నన్ను వాడులు...

కుభాంగి : వాడులు...వాడు లోంకి; నన్ను నేను ఆపహిస్తాను.
లోంకిలోయోహా, నీబ్రతుకు అట్లరిస్తాను.

భట్ట : కుభాంగి! ఇది...యిది...తెలుగుకాదు...నీదుపేదని...
వాడు...

కుభాంగి : ఇమ్మా...నీవల్ల నాకేం లాభం. నిను, దంకకు...దీక్ష
కేంలే!

భట్ట : [గజగజలాదిపోతూ] చిల్లి చిల్లి! వాగనను...వాగ
నను తల్లి! వాగనను...

కుభాంగి : పాట్లకూటి! గరితకవాడే, యివామాడ్లం? డేరా
భట్టావేం?

భట్ట : గరితక...బుద్ధిలేనిదని పూనుకున్నాను...

కుభాంగి : బుద్ధిలేనిదను త్తుంతు.

భట్ట : తల్లి...దీనుడే...

కుభాంగి : ఎందుకు పూరిత భంగాదపడి చస్తావ్...నిను.

భట్ట : ఆ...నింటాను.

కుభా : వాళ్ళానడదా...ఎందు కా ఉక్కిరిబిక్కిరి...కాస్త
మంచినిక్కుత్రాను. [మంచినిక్కు యిస్తుంది. భట్ట గలగలా
త్రాగేస్తాడు]...భంగారు తగ్గించా?

భట్ట : నామా! [గ్రామకిందపెట్టి, పెద్దనిల్లూర్పు వాడులుతాడు]

కుభా : డేరాభట్టని పూలు...పంగో, మంత్రకాస్త్రం యేకయపు
పెట్టావు! పెండ్లికొమ్మలూ, బంగారుడెక్కలూ, ఘల్లు
ఘల్లు భూమిలో చప్పడూ అంటే తిరుపతి వెంకటేశ్వర్లనీ,
భూమిలో నిధుల్ని కదిలించబోతున్నావనీ యేదెవక,
వెంకటేశ్వరుడూ నాతిలకాయా అంటావేం?

భట్ట : కుభాంగీ, యేదో జీవనోపాధి! యేవేయేయ్య; ఆంధ్ర
తెలివి నాకుంటే యాగతి...

కుభా : నీకు తెలివితేదాదే, నేను నేర్పుతాను. తిడిరాల్సి
నీతెలివో పడేట్లు చేస్తాను.

భట్ట : నీదయ...

కుభా : విచ్చినాడా, నీకై నా వాడై నా, వొక్కటేతాదా...తెలివి
తేలుట ఉపయోగించి వైసలయ పరికించుకోవడం...వెట్టి
పట్టు వింటావా? భాగిని వాడులగొట్టావనీ, వెంకటేశ్వర
సామెత కల్యాణమ్మ సంపాదించి, నిధులూ నిక్షేపాలూ
దొరికిట్లు చేస్తున్నావనీ, తురంతా పెరుమాళ్లట్లు
చేస్తాను. నాకు యెదురుతిరగడానికి యర్హించావా మర్రి
భాగిని ప్రవేశపెడతాను...నిన్ను నింకపట్టి రప్పించి
నావాగోల చేసి నీబ్రతుకు బయలుపెడతాను.

భట్ట : కుభాంగీ, నా మాటనమ్మ...ఇదిగో, నాఅత్రిసామ్మ.
అత్రిసామ్మ నీవుతెచ్చిపట్టు చేస్తాను.

కుభా : అయితే నను, భాగిని వాడులపోయింది. నీ భాగకు తట్టుకో
లేక బండరాయిగామూరి నూతిలోపడిపోయింది!

భట్ట : విచ్చితిరి! వివశేషవ్యమూ యిటువంటిమాట...భాగిని
రాయిగామూరి నూతిలోపడిందంటే నమ్ముతారా?

కుభా : నీ కందుకులే అగోల. తిమ్మన్న చేతి రాయి నూతిలో పడి
యింది, పంతులతో ఆలాచెప్పించాను. తరువాత,
[1] వెంకటేశ్వరస్వామి పెండ్లికొమ్మలతో బంగారు
డెక్కలతో వృషభదూపంగా భూమిని తవ్వకున్నాడు;
భూమిలో నిధులూ నిక్షేపాలూ ఘల్లుఘల్లుని తవ్వకు
న్నాయి. ఇదీ నీదేశం, అర్థమయ్యిందా?

భట్ట : తెలిసింది. అలాగే అంటాను.

కుభా : [బిక్కిరింపుగా] అంటాను...! గంగిరెడ్డులా తిలపవం
కాను. పంతుల తలకి దాగా యిక్కించు. ఇప్పుడు
నేనోక పాట్లనాడుతాను; ఆ సమయంలో పంతులచేత
తిరుపతి వెంకటేశ్వర్లుని మెక్కించి, మనోహరం పెట్టి,
తిరుపతి ప్రయాణం పెట్టించు. అర్థమయ్యిందా?

భట్ట : అర్థమేం అంటానే...

కుభా : అదిగో ఆ తొండలే పనికిరాదు. నిను, పంతులు మెన్నగే
చేరితమ్మకు, పడినానుకేలూ కోలుం నిలవవుంది. తిరు
పతి తిరలించానూ, అక్కడినుంచి చెప్పపట్టుం
ప్రయాణం; పట్టుంలో పట్టామరలే కొవలనివనెక్కి కొది
కించి తగిలించకా దిమ్మ కోరికాదు. ఆ తరువాత చెప్తాను,
నేనువున్నావం, ఆ గొడవ అంతా; నా చేతిలో పడిన
దానిలోనుంచి పది రాళ్ళు నీకు ప్రయాణవం యాచి
స్తాను. తెలిసిందా!

భట్ట : కుభాంగీ, యిది! బృహస్పతిలా వున్నావు. నీలాంటిదాని
కష్టం చేసివుంటే...

కుభా : ఇప్పుడైనా మించిందిలేదు. ఇక యిప్పుటి చాలా. నిలు,
పంతుల్ని నిలు!

భట్ట : అదిగో వారి వాస్తున్నార; నా తిమ్మకుమాడా...

కుభా : అయితే ఇదిగో నన్ను పట్టుకో, నేను మార్పుపోతున్నాను
హం...[మూలకుతూ పూనుతుంది]

కుభా : అయ్యో అయ్యో! నురువుగానూ అదీమిటి?

భట్ట : భరితలేదు, భయపడకండి, యిలా పట్టుకోండి—

[కుభాంగి, పంతులమీదికి వారిపోతుంది; పంతులు ఆమెను
పట్టుకుంటాడు]

భట్ట : [విడదను విరిచి, కుభాంగిని కదిపెకుతూ] కామూ ఎలా,
గీతేనేం వికారం వాడిలిపోయింది; రాయిగా మారి
నూతిలో పడిపోయింది.

కుభా : అవును చప్పడు విన్నాను!

కుభా : [భట్టని దొంగమాపు చూస్తుంది]

భట్టు : నివండి, (3) వెంకటేశ్వరస్వామి కుభాంగిని పూనివున్నాడు. వెంటనే తిరుపతికి వెళ్లి దివ్యదర్శనం చేయగానే, స్వామి అనుగ్రహం కలవరుతుంది; ఆ తరువాతను, ఆ నిధులూ నిజే పాలూ దొరికితరుతాయి ... బాబూ, "వెంకటేశ్వర స్వామి, వెంటనే నీ దర్శనానికి వస్తున్నాను" అని మొక్కుకోండి.

మోహ : చిల్లం నుదువుగానూ, అలాగే మొక్కుకుంటాను.

కుభా : [భట్టుని కళ్ళతో హెచ్చరిస్తుంది]

భట్టు : [కుర్చీని దగ్గరగా లాగి] ఆమెను యీ కుర్చీకి ఆనించి; లేవండి, మొక్కుకోండి...

మోహ : [కుభాంగిని కుర్చీకి అన్ని, కూర్చోబెట్టి, యెడరకు వెళ్లి చేతులు జోడించి నిలబడుతాడు.]

భట్టు : [కుభాంగినిని చూస్తాడు]

కుభా : [కళ్ళెరకేసి భట్టుని యానీ, పెద్దమాటలు మానిరి, చాలా హా అంటూ పూగుతుంది-]

భట్టు : [ఖంబాడుగా] బాబూ; బాబూ హారతి, హారతి పట్టుకురాండి... త్వరగా...

మోహ : [పరిగెడుతాడు]

కుభా : [చీవాట్లు పెడుతూ] ఏం తెలివి? తిరుపతి, తిరుపతి, చేవుల్లాడుతావేం! వెంటనే తిరుపతి, తిరునాథ అన్ని తీర్చి యాత్రలూ అని మొక్కించు... [చక్క! యానీ] జాగ్రత్త... హం, హం...(జోగుతూవుంటుంది.)

మోహ : [హారతితో ప్రకటిస్తాడు]

భట్టు : [హారతి తాను అందుకుని] బాబూ, తక్షణం తిరుపతి, తిరునాథ అన్ని యాత్రలూ అని మొక్కుండి.

మోహ : [నమస్కరిస్తూ] తిరుపతి అన్ని యాత్రలూ చేయిస్తాను స్వామి.

కుభా : [జోగిపోతూ మూలమగుతుంది]

భట్టు : బాబూ, లేవండి, లేవండి. వెంకటేశ్వర స్వామి వారు...

మోహ : [కుభాంగిని లేవదీస్తాడు. ఆతని మీదికి వారిగి, హాహూ అంటూ పూగుతూ వుంటుంది]

భట్టు : [ఆమెకు హారతి యిస్తూ, దండకం చదువుతాడు]

కుభా : [దండకం జోరైవ కొంటి, మరీమరీ పూగిపోతుంది]

భట్టు : (1) మనమహావైష్ణవాలంకారవాస, త్రైలోక్య సంపూజితాంభోజపాదా, సదా భక్తకోటిమనోరాజవిభి విహారా, మహారాజ. రాజార్చితోనే మాణిక్యకాంతి ద్భూతాచారహారావరణజ్యోరథలా, వెంకటేశ్వరభూ, నిమ్మ భావించునే, నిమ్మ వేదించునే, భక్తమంగారహ, నమ్మకున్నానుగా, మొక్కుకున్నానుగా, నామెరాలింపవా, నన్ను పాలింపవా, చేన, వాచేదనలో తీర్చి, వాకోర్కె తీర్చి, వైరింపునా నన్ను, వేవాసునా నన్ను వెనుక, నీమంతినిచామకోల్లోలబాలానిలామెదిలెస్వాంతి, లేవా నమస్తే, కనుస్తే, నమః.

[భట్టు హారతి తిప్పకూపుంటే, కుభాంగి మరీమరీ పూగుతూవుంటుంది. మోహన్ పట్టుకోలేక గాభరాపడుతూ వుంటాడు.]

తెర

ఆర్యుల ఆదినివాసము భారతదేశమే

శ్రీ జటావల్లభుల పురుషోత్తము

అర్యులు ఆదిలో మధ్యాసియాలోనో, యూరపులోనో, ఉత్తర భూత ప్రాంతముననో, మరియొక్కచో నెవనించుచుండి తరువాత కొంతకాలమునకు భారతదేశముపై వందయాత్రచేసి యప్పటి కిక్కడనుండిన వ్రావిడులను వక్షిణమునకు పారద్రోలి సప్తసింధు ప్రాంతమును, గంగా యమునా నదుల మైదానములను, మధ్య భారతమును, ప్రాకృతమును, పశ్చిమ వక్షిణ భారతములను క్రమముగా వాక్రమించుకొనెనని ఆధునిక చరిత్రపరిశోధకులు కొందఱభిప్రాయపడిరి. ఈ యభిప్రాయముల నే చారిత్రిక సిద్ధాంతములనుగా చరిత్ర రచయితలు వ్రాయుచు వచ్చుచున్నందునను, ఆ చరిత్ర గ్రంథములే మొదటినుండియు మన యాధునిక విద్యాలయములలో బోధింపబడుచుండినందునను, ఒకటవ భాగముమొదలు ఎం. ఏ. ఐరకును ఏ తరగతిలోనూ ఈ సిద్ధాంతములపై ఖండితములను విద్యార్థులకు బోధింపకున్నందునను ఆర్యులు వైనుండి భారతదేశమునకు వచ్చినవలు కింకింపరాని పరమసర్వమును భావము మన విద్యావంతులలో వ్యాపించినది. కాని యాద్యుల యాదినివాసమునుగూర్చి చిరకాలపరిశోధన గావించిన కొందఱు పాశ్చాత్యులును, భారతీయులును ఆర్యులు వైనుండి రాలేదనియు, భారతదేశమే యాద్యుల యాదినివాసమనియు, ఇక్కడ నుండియే యితరదేశముల కేగినదియు నిరూపణము చేయుచు వ్రాసిన యుద్ధగ్రంథములు తగినంత వ్యాప్తిలోనికి వచ్చుచో నా సిద్ధాంతములు పూర్వపంచలగునను నన్యుకము ఈ విషయమున పరిశీలనము గావించిన వారికిలగుక మానదు. ఆర్యులు వైనుండి వచ్చినారనుచాదము లెంత దుర్బలములో, భారతదేశమే యాద్యుల యాదినివాసమున సిద్ధాంత మెంత పటిష్ఠ మైనదో సంగ్రహముగా పరిశీలించుము.

నుమారు 200 సంవత్సరములక్రిందట యూరపీయులును వేదములను ఇతర సంస్కృతగ్రంథములను చదువుటకు ప్రారంభించిరి. ఆ పిమ్మట వారిలో కొందఱు పరిశోధకులు ఆర్యుల ఆదినివాసమును గూర్చియు, వేదములకాలమును గూర్చియు తమ యభిప్రాయములను విలిబుచ్చిరి. ఎర్నికెస్టెక్, కర్టన్ మున్నగు విద్వాంసులు భారతదేశమే యాద్యుల యాదినివాసమని అసందిగ్ధముగా ప్రకటించిరి. తరువాత వ శేకులు పాశ్చాత్యవిద్వాంసులకు భారతదేశమునుండియే ఆర్యులు, ఆర్యవిజ్ఞానము ప్రపంచ మంతయు వ్యాపించెనను భావము దుర్బలముగా తోచెను. వారు అతిదుర్బలము లయిన హేతువులను బూని మార్గాదినివాసము మధ్యాసియాలోనో, కాస్పియన్ సముద్ర

ప్రాంతముననో, రష్య ప్రాంతముననో యుండెనని ప్రాపించుటయెన్నించి. ఈ స్థితిలో లోకమార్వతిలక్ పాశ్చాత్యుల కాస్త్రమే యైన భూగర్భకాస్త్రము నాధారముగా తీసికొని యాద్యులదిలో ఉత్తరభూత ప్రాంతములో నుండిరను సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించి యదివరకుండిన యభిప్రాయముల నన్నింటిని కొట్టివైచినారు. లిలకు గారి 'ఆర్ క్లెటిక్ హోం' అను గ్రంథమువలన స్పష్ట మైనది యేమనగా: ఆర్యులనివాసమునుగూర్చిన సిద్ధాంతములన్నియు ఈహామత్రములే కాని యప్రతిహతములైన సర్వములు కాదనునదిమాత్రమే.

లిలకు గారి తర్వాత ముగ్గురు భారతీయ పరిశోధకులు ఆర్యుల నివాసము భారతదేశమేయని నిరూపించుచు ఉద్ధృంభములను రచించిరి. కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయచాద్యులు అవినాశి కంద్రదాసుగారు 1921 వ సంవత్సరములో "బుగ్వెడిక్ ఇండియా" అను గ్రంథమును 1915 లో పావగీ యను మహారాష్ట్ర విద్వాంసులు "ఆర్యావర్తికహోం" అను గ్రంథమును. 1980 లో ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయచాద్యులు టక్కిసర్ కల్లాగారు "ది హోం ఆఫ్ ది ఆర్యాన్" అను గ్రంథమును రచించి "భారతదేశ" వాదము నతివక్రతతో నిలబెట్టిరి. ఈ ముగ్గురును కూడ లిలకు గారి గ్రంథము భారతీయ వాదమున కవకామిచ్చుచునే యున్నదని యనే కొదావారణములను చూపించి యున్నారు. లిలకు గారి గ్రంథమునుబట్టి ఆర్యులకు ఉత్తర భూతపరిరయ మున్నదని తెలియునే కాని యక్కడనే వారి యాది నివాసమని తెలియదని పావగీ నిరూపించెను.

చిత్రమేమన: ఏ తద్విషయవిచారణమును సమగ్రముగా గావించి ఉద్ధృంభస్థాయిలో, ఉపకమోపసంహారాది మర్యాదలను, పరపక్షి ఖండివాది సమగ్ర విమర్శనమును గావించిన యా భారతీయ విద్వాంసుల యభిప్రాయములకు నేటి చరిత్రగ్రంథములలో తావేలేకపోవుచుండగా "మాక్సిల్లు తోచుచున్నది" "ఇది యస్త్రైయుండవలయును" మొదలైన ప్రకటనలను గావించిన పాశ్చాత్య విద్వాంసుల అభిప్రాయములే నేకు చారిత్రిక సిద్ధాంతములుగా వెల్లబడుచున్నవి. పాశ్చాత్యుల తెవ్వరును గూడ విరివలే ఆర్యుల నివాసమునుగూర్చి యుద్ధగ్రంథములను రచించియే యుండలేదు. భారతీయుల ఉద్ధృంభములకుకంటె నీ పాశ్చాత్యుల "యభిప్రాయము"లకే నేటివరకు విద్యాలయములలో గౌరవాదరములు లభించుచున్నను క్రమముగా భారత నివాసవాదమే నిలబడగలదుట

యథార్థకాదు. ఏ సమర్థుడైనను పోర్చుగ్యుల చూపిన చారిత్రాత్మక వ్యక్తిత్వం భారతీయులకు కనిపించదు.

భారతీయ నివాసవాదములను సంగ్రహముగా సమీక్షించుచు వదియే భారత వాదమునకు భారతీయగీత చూపును.

యూరపు సిద్ధాంతము

ఆదిలో భారతవివాస సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించిన పోర్చుగ్యు నిర్వాంతులను ఖండించుచు 1851 వ సంవత్సరములో జాకాబ్ అనుపోర్చుగ్యుకు యూరపు సిద్ధాంతమును ప్రతిపాదించెను. చెప్పి పండితుడు దీనిని సమర్థించుచు నిట్లు వాదించెను: "యూరపులో నివసించు ఎలుగుగొడ్డు, తోడెలు మున్నగు జంతువులను తెలుపు పదములు ఇండో-బర్మానిక్ భాష లన్నింటిలోను ఉన్నందునను, భారత వైద్యులలో నివసించు పింఛము, ఫులి, ఒంటె మున్నగు జంతువుల వైద్య యూరపు భాషలకును భారత పక్షియాలకును సమానముగా లేనందువల్లును ఆర్యులు సమష్టిగా ఒకేరీతి నుండునప్పటికీ జంతువులు వారికి తెలియవనియు, అందువలన యూరపులోనే దీని సమష్టిగా నుండిరినియు, అటునుండి విడిచిపోయిరినియు చెప్పవలసి యున్నది. అట్లే వృక్షసామయలను బట్టియు తెలియుచున్నది. మించును తెలుపుపదములు యూరపు భాష లన్నింటిలోను సమానముగా నుండుటయు దీనికి బలమిచ్చుచున్నది."

ఇండియాలోను పక్షియాలోను కన్నట్లు జంతువులను యూరపు భాషలలో వేర్వేరులేనందుకైత్రముచేరి అక్కడవా రాదిలో భారతీయునుండి గాని ఇరాక్ నుండిగాని వెళ్ళినవారు కారని తెలియుచున్న దనుట వ్యాఖ్యయైకాదు. వారిక్కడ నుండి జట్లు నప్పటికి అపదములను తెనుగో తీసికొనియే వెళ్ళియుండుదురు. కాని వారి నూతన నివాసమైన యూరపులో ఆ జంతువులు లేనందున ఆ వైద్యు వారు జ్ఞప్తియందుంచుకొనిన పక్షుల తేజవామైనను. ఆ తరము వారు జ్ఞప్తి యందుంచుకొనినను రితువార తరములు వారు మరచి పోవుట తీక్షణము. కావున ఆ జంతువుల వైద్య యూరపు భాషలలో లేకుండుట భారత సిద్ధాంతమును బాధింపజాలదు—అట్లే యూరపులోని జంతువులు భారతదేశములో కూడ కన్నట్లును వరులచే నందును విందును ఆ సామయము సామాన్యముగా కన్నట్లుట సహజము. ఆ పోర్చుగ్యులు భారతదేశమునుండి వెళ్ళినవారే యనియు దీని జట్లు నప్పటికి భారతదేశమునుండి తీసికొని వెళ్ళిన పదములనే నిలబెట్టు కొనివారనయు, ఆ జంతువు లక్కడను ఇక్కడను నూడె నుండి టయే వానికి కారణ మనియు భావించుటలో నేమియు వాడేక గాదు లేదు.

ఈ రీతిగా యూరపు వాదులు చెప్పిన యుక్తులు పోరీ నవక రించక పోగా పైగా భారత వాదమునే సమర్థించువిగా నున్నది.

రీడ్ అను వృక్షవాదక పదము యూరపు భాష లన్నింటి యందును ఉన్నందునను, భారతభాషలో లేనందునను, మరియు రీడ్ వృక్షములు లేని యూరపు ప్రాంతములలో కూడ నావద మేడో యాపములో మరొక వృక్షపరముగా వాడుటచుండుట చేరిన

యూరపు వాదులన్నియు, రీడ్ వృక్షములు హెచ్చుగా పెంచుకొనిన ప్రదేశములో కొంత కాలముండి యుటనుండి విడిపోయింపవలయుననియు, రీడ్ వృక్షములు హెచ్చుగా నున్న మూలు నిల్ల సముద్ర ప్రాంతమున నున్నవనియు దీని వైద్యుచున్నా

ఈ వాదముకూడ భారతసిద్ధాంతమునే యెట్లు సమర్థించుచున్నది. "రీడ్"ని తత్సదృశ పదములకును యూరపు భాషలలో అర్థభేదము విపరీతముగానున్నది. గ్రీకు భాషలో కానియాస్ "ఫేగాస్" (ఫేగాస్)గా నుండుటయే కాక కానియర్ము "రీడ్" వృక్షముకాదు; "రీడ్" వృక్షము. కూర్పుయూరపులో వానియర్ "ఎల్లె" వృక్షము. మరియు నీకెల్లెయోపము లాయాదేశముల భేదించుచు నెట్టిరీతిలో నున్నవనిగా అన్నిరూపములనును సుసంస్కృతములోని బహుళిబ్రమునుండి పుట్టినవనుటకు దిలుగానున్న సంస్కృతము బహు (4), పక్షియక్ "మగ్" జర్మోక్ బగ్, గ్రీక్ "ఫేగాస్" (ఫేగాస్) లాటిక్ "ఫేగస్, ప్రాచీన ఇంగ్లీషు రీడ్, ఇంగ్లీషు రీడ్. విశేషమేమన: పోర్చుగ్యులే యేర్పరచిన భాషాస్ర నియమములనుబట్టి "బహు" (ఫేగ్) గాను "రీడ్" "రీడ్" గా నూరును. ఇందు మొదటివానికి "గ్రీమ్ములా" వర్తించును. రీడ్ వానికి "తాలగ్యకరం" సిద్ధాంతము వర్తించును. పక్షియూరాలవలె కాక భాషాగ్రాస్ర మర్యాదలనుబట్టియే బహుళి బ్రములను యీ పదములన్నియు వచ్చినట్లు లేలచుండుటచే నిదికూడ యూర సిద్ధాంతమును కాక భారతసిద్ధాంతమునే బలపరుచును. ఇట్లే పోర్చుగ్యులు వాచారించిన యితివృక్షవాదక శబ్దములు భారతవాదము సమర్థించుచున్నది.

మించును తెలుపుపదములు సహజమునై యూరపు భాషలోను భారతార్థభాషలలోను ఉన్నందున ఆర్యులు మొదట మంచాచ్చుగానుండిన ప్రదేశమునుండి బయలుదేరి యుంపవలయునని పోర్చుగ్యులు నూచించివారు. ఇదియు భారతవాదమున కడ్డురాదు ఆర్యులు మొదట హిమాలయములలో నివసించుచుండిరిను వాదము యేక సమర్థముగా నిరూపించిన శ్రీ లక్ష్మీనర కల్లాగారు మంచుకుట్టుటముగాగల హిమాలయములనుండి ప్రపంచ మంతటను ఆర్యుల వ్యాపించినారనుట! హిమవాదక పదములు మిక్కిలి సహజించునని తెలియజేయుచు యూరపులోని హిమవాదక పదములలో నే నుండియు మిగిలినవి పుట్టినవనుటకు దిలుకేకుండుటచేరిను, అయన్నియు భారతార్థభాషలోని హిమశబ్దమునుండి వచ్చినవి యున్నవనుటచుండుటచేరిను హిమవాదక పదములు భారతవాదము సమర్థించుచున్నది.

భారతీయార్యులు ఏనుగునకు చాన్ద్రోకెబ్బము వాడుటచే వాదమునకు సహజము కానిదియు, ఇక్కడకు వచ్చునప్పటికి వా ఏనుగును చూచియుండునందున ఆశ్చర్యముతో "చేయగలది" అ అర్థమువచ్చెడి శబ్దమును ఏనుగుకు వాడెరినియు, ఆర్యులు భారతదేశమే ఆదినివాసముగా గలవారయి ఏనుగును చూచి అంతయార్చుర పడి యుండెననియు మార్గో నెల్ పండితుడు వ్రాసియున్నాడే చాన్ద్రోకెబ్బమే ఆశ్చర్యమును నిల్లదించునదియగుచో వార్యులు ఆశ్చర్యమును గర్హింపని జంతుచేతదని యాయాజంతువాదులునును

మనకు తెలియవలదు. వానరము (వికల్పముగా మనుష్యుడు), కప్ప
వము (కోకో నీటిని త్రాగునది, తాళి) తైలము (క్షయని
యగుచునది, కుక్క) — ఈరీతిగా అన్ని పదములు ఆశ్విన్యమును
తెలుపుననియేచును. ఈ జంతువు తేలియులేది ప్రదేశమునుండి
యాద్యులు భారతదేశమునకు వచ్చివారనవలసియుండును. ఆర్యులు
మధ్యాసియానుండి వచ్చియున్నను మరెచ్చటనుండి వచ్చియున్నను
ఈ జంతువులను వారెగియేయున్నారా! కావున వాస్తవిక
సామయినియు వాస్తవికమును గూచింపవు.

మధ్యాసియా వాదము

అదిగా వాద్యులు మధ్యాసియాలోనుండి తరువాత నలు
దిక్కులకును ప్రాకిరనువాదమున కాధారముగా నీ క్రింది యంశ
ములు చేర్చినవలెనది : (1) అటు యూరపులోను ఇటు ఆసియా
లోని ఇరాక్ భారతదేశములలోను ఆర్యులు వ్యాపించి యున్నందున
వారు మొదట యూరపు ఆసియాలకు వెంటిని అనుసంధానముగా
నున్న మధ్యాసియాలో నుండియుండివలయును. (2) ఇండో-యూర
సియన్ అనెను ప్రాచీనవర్ణభాషకు యూరపు భాషలోంటె
అనెస్తా వైదిక భాషలే దగ్గరగా నున్నందున ఆర్యులు అదిలో నుండిన
ప్రదేశము యూరపు దేశములకుంటె ఇరాక్ భారతదేశములో
దగ్గరగా నుండివలయును. వీలనన : ప్రజలు దూరముగా వలస పోవు
చున్న కొలదియు వారిభాష యొక్కదుగా మారిపోవుచుండును.
(3) 'హైబరిజి'యను భాషాపద్యుక్తిగ్రాస్త్రములో కృషి చేసిన
వారు ఇండ్-జర్మానిక్ భాషలు గెండు తెలుగుగా నున్నట్లు చూచి
వారు ఒక తెగలో శివమున్నట్లుంటె రెండవ తెగలో కార
మున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఉ : కెలిప్ అని యొక తెగలోను
కెంటుప్ అని యొక తెగలోను ఉండును. అనెస్తా సంస్కృత
భాషలు మొదటి తెగలోవివి. వానికె కెలిప్ భాషలని పేరు.
యూరసియన్ భాషలు కెంటు తెగలోవివి. శివర్షకారములు
రెండింటిని సంబంధించినదిగా ఇండో-యూరసియన్ భాషలో
కొక అక్షరముండెడిదనియు ది సంధిప్రాయమైన అక్షరము ఈ
రెండు భాషా వర్ణములను మాట్లాడువారి దేశములకును నడుమ
అనగా మధ్యాసియా ప్రాంతమున ఉండియుండివలయుననియు
మధ్యాసియాపాదల అభిప్రాయము.

దైవి తెలివిన మానవజాతులలో నేదియు మధ్యాసియా వాస
మును సమర్థింపజాలదు ; భారతీ వాదమును ప్రతిఘటించజాలదు ;
మీనుమిక్కిలి గెండుంశములు భారతవాదమును సమర్థించువనిగానే
యన్నవి. అది యెట్లో చూడము : నలుదేశములకును వలసపోవు
వారు అన్నింటికంటె మధ్యస్థమును చూచుకొని ఆక్కడనుండి
బయలుదేరుట వలసలచరిత్రలలో ఎక్కడనులేదు. ఈ పద్ధతిని
ఆర్యులకంటెకంటె మామలులో వర్ణములేదు. మూలభాషకు అనెస్తా
నేద భాషలు దగ్గరవలయు ఆ భాషలను మాట్లాడువారి దేశములకు
మూలభాష మాట్లాడినవారి దేశము సమీపమున నున్నది చెప్పటకు
నీలు కలు సేని మూలభాషకు అనెస్తాకంటె నేదభాషయే దగ్గర
యలటలే అదిలో ఆర్యులుండిన స్థలము ఇరాక్కు కంటె భారతము
నేద దగ్గరగా నుండివలసివచ్చును. కాని మధ్యాసియా అట్లు లేదు.

కావున నది ఆర్యుల యాదినివాస మగుటకు నీలులేదు. మీనుమిక్కిలి
ఆదినివాసము భారతదేశమే వాని సమీపప్రదేశమే యుండవలసి
వచ్చును. అట్లే కెలిప్, కెంటుప్ విభాగముకూడ మధ్యాసియాను
నిరూపింపజాలదు. ఆర్యులు భారతదేశములోనే యుండి యటనుండి
వలస విల్గగా విల్గగా వారి భాష మారుటలో కొన్ని తలవ్యములు
కంఠ్యములుగా మారినవనికొనుటలో విశ్రంభింపలేదు. అదేశముల
కార్యులు వలస విల్గలలో శివము కంఠ్యముగా మార్పటకు
కారణము మాగ్నమధ్యులుంబరి అవార్యుల సంపర్కమే యనియు,
ఆ అవార్యులభాషలలో కంఠ్యములు హచ్చనియు గ్రియర్ నా
కంటి భాషావేత్తయే యంగీరించి యున్నాడు.

మొక్కుముల్లర్, మోనియర్ విలియమ్, విట్టి మున్నగు
ఆరికభులెందఱో మధ్యాసియా వారులై యుండియు, దీనిని తిరిగి
ఉపసమలతో సమర్థించుకొనజాలక పోవుటలోనే యా సిద్ధాంతము
యొక్క దౌర్బల్యము వెల్లడియగుచున్నది.

మధ్యాసియావాదముపై తరువాత రానున్న అక్షిపగలను మాక్కు
ముల్లరు మున్నగువారు ఊహించియుండినదొకవచ్చును. నేటిని ఆ
వాదమును సమర్థించువారైనను అక్షిపగలులకు సమాధానము చెప్ప
జాలకుండుటచే ఆవాదము నిప్పటికైనను వైఖానికులు విడువవలసి
యుండును.

ఇ త ర వా ద ము లు

ఋగ్వేదములోని కొన్ని వర్ణనలనుబట్టి ఆర్యులు మిక్కిలి కఠి
ప్రదేశములో నుండినది తెలియుచున్నదియు, భూగర్భకాస్త్రమును
బట్టి 5000 సంవత్సరముల క్రిందట అట్టిప్రదేశము నైతియా యనుట
పరిపావుననియు దీ మార్గక అను విద్యాంశుడు వ్రాసినాడు. ఆకాల
ములో హిమాలయపర్వతముకూడ అట్టి కఠిల ప్రదేశమేయని భూగర్భ
కాస్త్రమునుబట్టి తెలియుచు నేయున్నది. అట్టిహిమాలయ మేయాద్య
లకు మొదటి నివాసమని యంగీరించుటలో వాక్షిపగయుండివారు.
నేదములు వెలువడిన స్థలమే ఆవర్ణమున కనుకూలముగానుండిగా నది
వయకటిస్థితిని తెలుపుచున్నదని భావించుట "ఆర్కేచే న్యధు దిండీత
నిమర్తం పర్వతంప్రదేశక" అను శాస్త్రమున ఆసంగతిమగును.

పాశ్చాత్య గ్రంథ మైన వెండిడాడ్ లో నొకచోట పాశ్చాత్య ఆర్యులు
కాష్మీరమునుండి వచ్చిరని చెప్పబడినది. దీనివాధారముగా చేసికొని
కొందఱు కాష్మీరముయే ఆర్యుల ఆదినివాసమనిరి. ఆర్యులు ఆసియా
లోను, యూరపులోను తీగేకస్థలములలో అధివాసములను చేసి
కొనుచు ప్రయాణములను గావించిరి. ప్రతిప్రాంతమునకును వారు
విహారముకొలుచుండి చెరుకొనిరి. అట్లు మధ్యాసివాసములు గానుండిన
వానిలో కాష్మీరముయొకటిని మాత్రమే వెండిడాడ్ వలన తెలును.

భారతీయాద్యులకో కలహించి పారసీకాద్యు లిచ్చటనుండి
పర్షియా దిగ్విజయము నువకు వెండిడాడ్ కంటె ప్రాచీనగ్రంథ
మైన అనెస్తానుండియే తెలియుచున్నందున కాష్మీరము ప్రసంగమును
నేటిధముగానే అర్థము చేసుకోవలయును.

(1. పూ. 1500 ప్రాంతమునాటి సిరియా దేశమునందరి శిల్పము
అలా ప్రాచీనవర్ణుల చిత్రణము కన్నట్లుచుండుటచే ఆర్యుల చది

నివాసము సిరియా ప్రాంతమేయని మేయర్ నిర్ణయించెను. ఇటీవల జరిగిన మొహంజదాలో (పింఘ), హరప్ప (పంజాబు) లలో జరిగిన త్రవ్వకముల ఫలితముగా అచ్చటి ఆర్యవాసగీత క్రీ. పూ. 8000 నాటిదని పర్ జాన్ మార్షల్ మున్నగు పాశ్చాత్యులే యంగీకరించి యున్నారు. ఆర్యవాసగీత నూచకముగా ధ్యానస్తుడైన యొక మోగి దిగ్గహ మచ్చట లభించినది. అది క్రీ. పూ. 8000 సంవత్సరములనాటిదని పరిశోధకులు నిర్ణయించిరి. ఇట్లే అనేకసాక్ష్యముల వలన నేడు భారతీయార్యుల వాగిగత క్రీ. పూ. 8000 నాటికి ఉన్న తస్థితిలోనుండెనని తెలియుచుండగా క్రీ. పూ. 1500 ప్రాంతమున సిరియాలో నుండివారే తరువారే కొలదికాలమునకు భారతదేశమునకు వచ్చి యిదట వాగరకతన నెలకొల్పకొని రనుట అపంగతిము.

జల ప్రళయము

గత శతాబ్దములో పాశ్చాత్యవిద్వాంసులు భారతీయార్యచరిత్రను గురించి యెంతినిరంకుమేముగా సిద్ధాంతములను లేవదీసికొ తెల్పుమరొక యంగిము నిట చూచుము. కుక్ల యజుర్వేదమునకు సంబంధించిన శివపథ బ్రాహ్మణములో జలప్రళయమునకు సంబంధించిన గాథ కలదు. ఈ గాథయే మహాభారతములోను భాగవతపురాణములోను కలదు. భూమి జలములో మునిగిపోగా మనువు సృష్టి దీజముల నన్నింటిని ఒక వాడలో నుంచుకొని మేరుపర్వతమువద్ద వానిని కాపాడెనని యా గాథలో కలదు. ఇట్టి కథ యొకటి తేలిలన్ ప్రాంతములో నెమెటికొనివారిలో హీబ్రూభాషలో రచింపబడియుండెను. ఈ హీబ్రూ గాథను చూచి వేదములలోను, భాగవతములోను ఈ కథను భారతీయార్యులు వ్రాసికొన్నారని పాశ్చాత్యులు తేలికగా పలికి యా తేలిక ప్రాంతమునుండి భారతదేశమునకు వలస వర్గినవారు కావున నే యీ రీతిగా వారా హీబ్రూ గాథను జ్ఞప్తియందుంచుకొని తమ భాషలో వ్రాసికొనుట సంభవించెనని వారు చెప్పిరి. ఇది యెంతో చోప్యాస్తవమా పాశ్చాత్యుల రచనలనుబట్టియే తెలియుచున్నది. ఈ హీబ్రూ గాథ క్రీ. శ. ఒకటి రెండు శతాబ్దములలో లభించినది. శివపథ బ్రాహ్మణమునకు పాశ్చాత్యులు నిర్ణయించిన కాలము క్రీ. పూ. 1000 సంవత్సరములు. తిలకు గారు నిర్ణయించిన కాలము క్రీ. పూ. 2500. సాంప్రచారికముగా మహాభారతమున కంగీకరింపబడిన కాలము క్రీ. పూ. నుమారు 1000 సంవత్సరముల క్రిందటిదై యున్నది. దీని సంగీకరింపని వారు కూడ హీబ్రూ గాథాకాలముకంటె భారతీయ గాథాకాలము మిక్కిలి ప్రాచీనమని యంగీకరించుటచే తేలిలన్ సిద్ధాంతము కూడ పరాప్తమైనది.

భారత వాదపటిష్ఠత

భారతేశ్వర దేవవాదములన్నియు నీ రీతిగా విస్తారములయి భారత వాదమునకే తుడుగు తావిచ్చు స్థితిలోనికి వచ్చింది. భారత వాదమును నిలబెట్టు కొన్ని స్వతంత్రోపపత్తుల విభుకు పరికింతు.

అనుంగ భాషాసాదృశ్య క్షాత్రువేర్లయ తమ తుహాకైత్రో నిర్మించుకొన్న ఇండో-యూరసియన్ అను మూర్త్యభాషలో వద

స్వరము, వాక్యస్వరము అత్యంతము ప్రామాఖ్యము వహించి యున్నది. ఈ స్వరము లొక్క వేదభాషలో తప్ప మరియే యితర ఇండో-జర్మానిక్ భాషలోను లేవు. అదిలో వాద్యులు యూరపు లోనో యెవలనోయుండి నేలకొలిది మైశ్శు ప్రయాణముచేసి స్వర పరిణామహేతువైన కితోవ్యస్థితి. పరిణామమునకు కూడ లోనై సంవత్సరముల కాలము నిలడలేక మార్గములో అనార్యభాషల సంపర్కమునకు లోనగుచు భారతదేశమునకు వచ్చియున్నచో వదవాక్యస్వరముల స్వచ్ఛత తప్పక చెప్పిని యుండెడిది. స్వరము మిక్కిలి నున్నితమైనది. దూరదేశములలో కష్టప్రయాణము చేసినవారి స్వరము మారకపోవుటయు, ఉన్నచోలనే ఉండిపోయినవారు స్వరమును పోకొట్టు కొనుటయు అసహజము. కావున భారతీయార్యులు నైనుండి వచ్చినవారు కాదు.

అంతిమకాక ప్రాచీన ఇండో - యూరసియన్ భాషలో నున్నచని భాషాసాదృశ్య క్షాత్రువేర్లయ చెప్పిన బహు సంఖ్యాకములైన శిల్పహాషములు, వ్యాకరణ విషయస్మరూపవిధానములు, కృదంతములలో కుబంఠములలో, తిలవ్యులలో ముండదగిన యావగాహుశ్యము — ఇది యెన్నియు భారతీయార్యుల వేదభాషలో నిలబడినవేకాని మరియే యూరపు భాషలోకాని అవస్తాలోకాని నిలబడలేదు. ఇట్లు శిల్పములను కూడ చెక్కు చెదరక నిలబెట్టుకొను అవకాశము దేశిద్రిమ్మరులై బహు కష్టములకొల్పి, మార్గమధ్యమున అనార్యుల సంపర్కమును పొందుచు నేలకొలిది మైశ్శు ప్రయాణము చేయువారి కుండదు. కావున భారతదేశమే యార్యుల యాది నివాసము.

యూరసియన్ భాషలలో ధాన్యము, వీహి, యవ, తేనెనీళ్లు, అవు, గొర్రె, గుఱ్ఱము, హంస, కొనెల, ఉన్ని, గుడ్డగులు, తాళెలు, పాము, దేగ మున్నగు వాని పెట్టున్నవి. ఇట్టివానిలో కొన్నింటి కొన్ని దేశములలోను, కొన్నింటి కొన్ని దేశములలోను పెట్టున్నవి; అన్నింటికిని అన్ని దేశములలోను లేవు. భారతీయార్యభాషలో మాత్రము అన్ని పెట్టును కలవు. ఈ రీతిగా నే యొక ఇండో జర్మానిక్ భాషయు మిగిలిన అన్ని భాషలకు ప్రాతినిధ్యము వహింపజాలకుండగా సంస్కృతము మాత్రము ఎల్లభాషలకును ప్రాతినిధ్యము వహించుచుండుటచే నా భాషలన్నింటి సంస్కృతము మాతృక యనియు, భారతదేశమునుండియే యార్యు లాయా దేశములకు భిన్నభిన్న కాలములలో వలస వర్గినయి స్పష్టమగుచున్నది.

విభులమైన వేదవాద్యయములో అర్యులకు మరొక చోట పూర్వనివాస మొకటి యుండెనను నూచిన యనుమంతియులేదు. పారశీల గ్రంథములలో అనేక స్థలములలో తమ పూర్వనివాస పరామర్శకలను.

యూరపులో వాగరకత ప్రారంభమైనప్పటినుండియు కూడ భారతీయార్య వాగరకత ప్రాథమ ముక్కడ కన్పట్టుచున్నది. అది యాలోను, రెండు ఖండముల సంధిలోను కూడ నది ప్రస్ఫుటముగా గొరతించుచున్నది. నేటికి 8500 సంవత్సరముల క్రిందట వారిన్ ప్రాంతములో తిథింపదిన యొక కాసనము పరిశోధకులకులభించినది. అందు మిశ్రితరూప, వాసత్యాది దేవతలు సాక్షులంగా చేర్చొక

బడినారు. ఆర్యులు పైనుండి భారతదేశమునకు కారణము సరికదా యాదాదేశములకు నిక్కడి విభావమును, సంస్కృతిని వారు తీసికొని వెళ్లుటయు సంభవించెను.

ఇండో-ఇర్యానిక్ కుటుంబమునకు చెందిన భాషలకు తల్లి భాష యొక్కడ మాట్లాడబడుచుండెనో యొక్కడ నుండియే యార్యులు విడిపోయి యాదాదేశమునకు పోయినారని యందరు సంగీరించుచున్నారు. ఆ తల్లిభాష వైదికభాషయే యనునేని భారతదేశమునుండియే యార్యులు పై దేశముల కిగినారని తెలియగలదు. పైలాలియను భాషాప్రస్థమునకు మూలపురుషుడైన అదెలంగ్ పండితుడు ఇండో-యూరోపియన్ అనునది వైదికభాషయే కాని నురోటి కాదని కంక్రీట్ గా చెప్పినాడు. భారతదేశము ఆర్యుల ఆదినివాసమునియు అదిలో విశేషముగా కాశ్మీరులోనే యార్యులు చిరకాలముండి తరువాత భారతదేశములోని యితర ప్రాంతములకు వ్యాపించి వారనియు నాతడు భావించినాడు. మిగిలిన వైదికభాషలో సరస్సు, కశ్యపుని పేరనుండిన సరస్సు కాశ్యపసరస్సు. ఆ సమీప ప్రదేశము కాశ్మీరమున అదెలంగ్, లక్ష్మీనిరకల్లా మున్నగు విద్వాంసు లభిప్రాయపడిరి.

కాశ్యపమీర మొకప్పుడు పొంగినదనియు ఇమోరమందలి అనులు ఇతర ప్రదేశములకు పోయిననియు నొక కథ విశ్రులముగా ప్రాచీన కాలములోనే సంస్కృతభాషలో రచింపబడిన విల్క్రమను గ్రంథములో తెలుపబడినది. భారతదేశమునుండి యార్యులు ఇతర దేశములకు వెళ్లుటకు కారణములలో నిదియొకటియై యుండినప్పుడు.

భారతీయార్య భాష యితరార్య భాషలకు తల్లి యని చెప్పట లోని విశేషమెట్టిదో చూచిన నేకాని భారతదేశమునుండి యార్యులు పై దేశముల కిగినారను భావము రూఢముగా గ్రహించుట కక్కము కాదు; తల్లి పోలికలు కుమార్తె లందరియందును పంచి పెట్టబడి యుండునట్లు భారతీయార్యభాషలక్షణములు యూరోపియన్ భాష లన్నింటియందును పంచి పెట్టబడియున్నవి. ఉదాహరణమునకు యూరపు భాషలలోని గ్రహదేవతావామములన్నియు పరస్పర సాదృశ్యము కలదిగా గోచరింపవు. కాని సంస్కృత భాషలో దీని వన్నింటిని ఆకుకవచ్చును. లాటిన్ మార్స్, గ్రీక్ యురేనస్. ఇండో-ఎక్స్ట్రానా; బ్యూటానిక్ మునుస్, పారెనియన్ యిము—ఈ పదములు నేరునేరుగా ఆయాభాషలకి చెందినవై యితర భాష పదసాదృశ్యము లేకయున్నవి. కాని యన్నియు సంస్కృతములో కలియుచున్నవి. మరుత్, వరుణ, పర్వత్య, మను, యమశిబ్దములతో క్రమముగా నివి జన్యజనక సంబంధమును గల్గియున్నవి. ఈ దీర్ఘ భారతీయార్యభాషనుండియే అన్ని ఇండో-యూరోపియన్ భాషలును బయలుపడెదలినట్లు భారత దేశమునుండియే యార్యులు ప్రపంచములోని వివిధ ప్రాంతములకు వెడలిరనియు, దీనిని తలక్రిందులుచేసి యార్యులు పైనుండి యిటుకు వచ్చిరనుట సమర్థింపదగినది కాదనియు నానాటికి జరుగుచున్న గవేషణమువలన విద్వాంసులకు తెలియుచున్నది.

బహుశిష్టమైన యీ సమస్య వింత చిన్నవ్యాసములో ప్రదర్శించుటలో ముఖ్యాంశములనే యెన్నింటినో వదల వలసి వచ్చుచున్నది. కాని దీని ప్రాముఖ్యమునుబట్టి దిక్రవిర్చనముగా పై పను నిట్లు విరూపింపవలసి వచ్చినది.

కాలచక్రం నిలిచింది

ముచ్చాబులు

ముకుందాన్ని తెలంగాణ పిచ్చాప్పరిలో పెట్టారన్న వార్త విన్నప్పుడు కాలచక్రం నిలిచిపోయినట్లునిపించింది. ఆరునెలలు అన్నదమ్ముల్లో నాలుగోవాడు ముకుందం. నలభైయేళ్ళ కడివయస్సుకు. చదువుకున్నవాడు. కలెక్షనల్ల సెలక్షమించిన రెండుమేసలు, వోకగోట, యాభైవరకు భూమి గల వీరిపడుకు. మామగారు బిల్లాకలెక్షన. వాతం వొచ్చినప్పుడల్లా కాలక్షేపానికి. ఎర్ర పరీక్షి కనుకుంటాడుగాని, అత్యంతం చేసి ఆనందంగాని, అభిలాషగాని అరగిలేవు. అన్నదమ్ములందరూ మంచి పదవుల్లో వున్నాడు. కుటుంబంలో ఎవరికీ పిచ్చెత్తినట్లులేదు. మనోవ్యాకులత చిహ్నం చింతలేకుండా హాయిగా జీవించిపోతున్నప్పుడు, ముకుందం పిచ్చాప్పరిలో ఎండుకు గడవలసి వొచ్చిందో వాళ్ళంతా లేదు. వాకు పిచ్చెత్తినట్లుయింది. కాలచక్రం కదలనట్లుని పించింది. కాలచక్రం కదిమళ్ళకు. రవనా కల్పంలో ఆదోగినుడు, వాదిగోడవ ఎవరిక్కానాది?

రెండవ ప్రపంచ సంగ్రామం ప్రారంభమైనప్పుడు వార్త తెలిసినప్పుడూ, మహాత్ముడు పరమపదించాడన్న వార్త విన్నప్పుడూ వోక్షణం పాలు కాలచక్రం నిలిచిపోయినట్లునిపించింది. మల్ల ముకుందం పిచ్చివిషయం తెలిసినప్పుడు అట్లాంటి ఆనందం కలిగింది. చైతానికుడు సహాసాధారనుకుని నేలమీదకి దిగి అడుగుపెట్టగానే ఎటుచూసినా మంచే. జలపాతం వొంపుదగ్గర నిలిచిపోయింది. ఇట్లాంటివి జరిగినప్పుడు ప్రాచీన దిగబడతాం. నుండే కొట్టుకోవడంలో వోక లయ, క్రమం వుంటాయి. మగ్గులో వోకపారి కొట్టుకోవడం మానేసి—వోక (బిల్) విడిచేసి, తరవారి. మళ్ళామానాలుగా నుండేకొట్టుకోవడం అసంభవం కాదని చైతన్యశక్తులు తెలుసున్నారు. మగ్గునున్న సలంబుండా ప్రయాణం తెలుసుకుంటానీ, వోక పదార్థం వోకచోటునుండి మోచోటు చేరుకోవడం సంభవమేనని వోక కౌశ్యుల్లు తెలుసున్నారు. ఇట్లాంటివి సంభవమైనప్పుడు ముకుందానికి పిచ్చెత్తడం మాత్రం ఎండుకు సంభవం కాకూడదనుకుని సమాధానపడితా, ఆ అవధులి ఆవ్యవగి వన్ను పురిగొల్పింది. వ్రాతేస్తే, ముకుందం క్షుద్రియం దిగి పడుకుంటేమా వన్న ఆకారో యారవని పురిగొంటాడు.

ముకుందం ఆశేకమంది సామాన్యవ్యక్తులలో వోకడైతే అతన్ని నుంచి నేను పట్టించుకోను. ఓరకంగా అతను ఆపూర్వ క్షుద్రి. ఆధునికయుగంలో ఆనందాన్ని సాధించగల వ్యక్తులు అరుదు. వాతోటి మానవులలో 'వాదీ'లం హాయిగా, సంతోషంగా గడిచి పోతోంది' అని అన్నవారు వాకు కలుపుపడిలేదు. మనలో ప్రతివారికీ ఏదోలోటు. ఆరోగ్యం వుండదు, అవకాశాలుండవు.

దమ్ముండదు. ప్రేమకాంక్ష తెలిసాకాం. టీకగోడం పనిచేసి పొందిన తీరకలో యింకా పనిచేస్తాం. ఏకాంతం లేదు. ఇల్లాకలెయ. ఇందులోంచి తప్పించుకుని గుంపులో కలిసిపోతాం. మనోవ్యక్తి సమక్షంలో గాని మనం సజీవులమై వున్న విషయం యువాళుకాదు. కుట్ట, కృత్రిమం, బాహ్యం, దాహ్యం, నిద్రలో కూడా విరామంలేని మనోవ్యాకులత—యా మహాగ్రందగోళంలో పరిగ్రమిస్తూవున్న యీ వ్యక్తులందరికీ ఎండుకు పిచ్చెత్తలేదా అన్న సంతోషం వస్తుంది. పిచ్చెత్తకుండా, మామూలుగా వున్నవారుంటే కదా. పిచ్చుకుందాన్ని కొలిచి విలసిల్లడానికి!

ఆనందమయతవి ముకుందం. ఆ విధంగా అతను ఆపూర్వమైన క్షుద్రి. మనోవికేషం వుంది. ముకుందంలాంటి వ్యక్తులు మన పంథులో చాలామంది వున్నాడు. ఆ రకం మనస్తత్వం గలవారికి అతను ప్రతినిధి. ఎప్పుడో వోకప్పుడు ముకుందాన్ని, అతని తెగ వాదిని, కలుసుకోక తప్పదు. వారికి విూతు ప్రేమించవోయ్యు; వ్యసించవోయ్యు. కాని వారి వారసుంకి తప్పించుకు పారిపోలేదు. అభీషుల్లో, క్షుద్రిల్లో, పాక్కుల్లో, సినిమాహాలుల్లో, దుకాణాలలో, రైలుప్రయాణంలో, ఎక్కడో అక్కడ అతన్ని విూతు కలుసుకునే వుంటాడు. ఎవరతను? అతనికే మాటకారి. వానుకు రాయుడు. అతను మాట్లాడటం మొదలుపెడితే, మరి ఆగడు; ఎవరూ అతన్ని ఆపలేదు. పిదుగు వైప బడివప్పుడు ఎవరు తప్పించుకోగలరు? జలపాతాన్ని అరచేతితో ఆపడం ఎంత సులువో అతని నాలుక వీరీధిమనాన్ని ఆపడం అంత సులువు. ఈ పాటికి విూతు గ్రహించేవుంటాడు. అంగ్లంలో అతన్ని 'బోగ్' అంటారు. ఎన్నో హాస్యపురికలు, ఎండగో హాస్యరచయితలు అతని ప్రాసులు తెప్పకుని రోజులు గడుపుతుంటున్నారు.

అతనిగాలు వోకే వింటాం. అతనికే పురాణపురుషుడు.

ముకుందం మంత్రకాలంలో చిక్కుకుని, గిలగిల తిమ్మకుని, రైలుపడిన వాల్లలో, నీ వోకే. అతన్ని ద్వేషించాడు; విమర్శించాడు; విమర్శలం తెయ్యాలని సంకల్పించాడు; వెక్కిరించాడు, చూడన చేశాడు. వారిపడ్డాడు; చివరికి ప్రేమించాడు. అతను లేని యీ ప్రపంచానికి వాళ్ళం కనబడలేదు. అతన్ని పిచ్చాప్పరిలో పెట్టిన యీ ప్రపంచానికి పిచ్చి.

ఈ రకంగా ప్రపంచంపై కోపించి నేను సాధించించేదీ లేదు. అందుచేత తిమాయించుకుని ముకుందంలో వా పరిచయాన్ని ఉద్దేశ్యరహితమైన ద్వికృత్యంతో చూసిస్తాను.

ముకుందాన్ని నురించి కుటూహలపడటానికి ఏ వేదో చాలా కారణాలు చెప్పాను కాని ఆనలు విషయం వొడిలేకాను. అతనితో

దూరపుటంబుకల్పం వుంది. అదిద కాలాదు దూరపుటంబు—కా
కాలాకే అని చెప్పకోడంలో చిన్నతనం వుంది కనుకూడి—
అసలు విషయం అది.

అదినాదం ఉదయం వోమ్మిలెంది.

పిడిలోకిని వెలుచిరి పదిమెట్లు దిగాను. పదకొండో మెట్లు
మీద ముకుందం ప్రళయంగా తిలుపుపడ్డాడు. తను భూవా అని
భరితయం చేసుకున్నాడు.

“ఒక్కో అల్లాసా—మిమ్మల్నిగురించి వివరాలు కాని
ఎవ్వరూ చూడలేదు—రండి, రండి, లోపలి వెళ్ళండి.” అని
జవాబించాడు. బుజంమీద చెయ్యిని నమ్మ నిలిచేశాడు.

“నన్ను గురించి విన్నారన్నమాట. చూసినంతవారూ, ‘ఇదే
మిట్టా ఎందుకు చూశాను?’ అని అనిపించలేదుకదా! ఏ ముసీ
లాడినో, ముక్కడినో ఆనుకున్నారా? ఆమృతం చెప్పించేమో
లెండి. నే నంత పెద్దవాణ్ణి—అంటే ముసలివాణ్ణి—కొందోయ్.
అసలు ముసీలాట అంటూవుండవలసి వా ద్విభవికావడం. ప్రతివాడి
తనకున్న వయస్సుకే పదిపాళ్ళెక్కితరవా లేకని వార్తకల్గం అంటూ
వుండదు. కాకు నలకై అయితే, యాత్రలయినట్లే వాల్లందరూ
ముసీలా కిన్నమాట. కా కనై అయితే, వచ్చై అయితే
వాల్లందరూ వృద్ధులన్నమాట. అదీ ‘ఫీరీ’ మీకు ముచ్చెప్ప-
అవుతా? మీ వుత్తేరిం, నలకైఅయితే వాటివ వాల్లంత
ముసీలాట. నేనెక్కడి కెందుకోచ్చాననా మీ ప్రశ్న —
మీకు తెలిదేమా — ఆమృతం చెప్పలేదేమా—ఇక్కడ క్రిడ్డి
మానవ వున్నాయి. అందుకోచ్చాను. నేను క్రిడ్డి అటగాణ్ణిలెండి.
మీకోచ్చా? ఆంధ్రలో ఎక్కడ బూర్గు మెంటయినా, మావాళ్ళు
నన్ను పంపిస్తూవుంటారు, యింకెవరూలేనట్లు. ఏంచేస్తాం. పెద్దలు
మనమీద కోభారం వేసేసిరికార్యం. మనం నిర్వర్తించక తప్పదు.
క్రితంసల వెంతురులో రప్పరిక్—మేల్లో చూశారుగా. అంటే
వెంతురులో లోకలో ప్రతివాళ్ళో వడ్డాయలెండి—ఇక్కడ మన
ప్రతికయ యూనీలెన్. దిక్కువుడ్డేలలో క్రిడ్డి కొక ఆటేగాదు.
నేనే ఇంగ్లండ్ లో వుంటేటంటే, యీ నా అటా, పార్లమెంట్
మెంబర్ గా చేయొక్కా! మావాళ్ళు కొచ్చేతుకు ఇంగ్లండు
వంపుతామంటున్నాడు నన్ను—భారం పడింతవారూ...”

“...లోపలి వెళ్ళండి...”

“పిడిలోనే వెళ్ళకానమోంది. కా! ఎయిర్ బ్రానెర్ ను
కామా యిద్దంలేరు పొంది. ఎందుకంటారా. విల్లబ్రాసిగాని
విమానం ఎక్కడిం తూర్పుకల్గం. విమానంఎక్కి నేను క్రమంగా
గమ్యస్థానం చేసుకుంటాను అని భీమాగా చెప్పగల విమానయాత్రి
కుణ్ణి యీ జగత్తులో మీరు నాకు దూరగలరా వ్యామో! నిరుకు
దిల్లియర్స్ మాచేసి! విమానంలో సిగ్నా ప్రయాణం తిరిగింది, ఎల్లాగో
తప్పించుకున్నా వెళ్ళుకుండా. ఇంతకీ మరో ఏడాదిపాటు మాకయి
మనకే భూ ప్రపంచంమీద వ్రాసిపెట్టాడు పరమాత్మ. ఎందుకు వెళ్ళ
లేదని సిగ్నా—ఆమృతం చెప్పే వుంటుందేమా లెండి...”

“రండి—మీకుని, కాఫీపుచ్చుకుని నావకొండా మాట్లాడు
కుండా.”

అని మెట్లెక్కాను. అయితే ఆలోచిస్తున్నాడని నిలిచి
పోయాడు.

“నాకు కాఫీఅనీ, డీ అనీ పట్టింపులులేవు. ఏదైతా తుచ్చు
గుంటాను. అసలు లేకపోయినా, అయ్యో లేకపోయిందే అని ఇద
వధు. బకసారి చెరుకుపల్లి జమీందారుగారు దిన్నరిచ్చారు. మళ్ళీ
గనుకుని కాఫీ వాడించాడు.”

నేను లోపలికెళ్లి అనిద తెలిసి యా వార్తవేడి. వట్టియ
బల్లయ కాస్త పరి యవతరికొచ్చాను. అయన మూడోమెట్టుమీద
విలబడి మాట్లాడుతున్నాడు— మెట్లకొంపల్నిగురించి.

“తెంజావూలో వోకెట్టియర్ యింటికి వెళ్ళాం...”

డిక్టేటర్ వ్యాసాని కారితవ్వకుండా, ఎక్కడిక్కడ నిల
కొక్కడని మంచిననకొని అడుప్రశ్నల కువక్రమించాడు.

“తెంజావూలో? ఎవరెవరెళ్ళారు?”

“మామగారివో — కోయంబట్టారునండి కాలోకల్లాం, ఆ
కెట్టియారింటి! నాలుగురోట్లు మెట్లున్నాయి. మధ్యలోలో మామ
నామా నేమా విడిచాయ్యం. నేను కరండా మెట్టుమీదగా
వెళ్ళాను. వాళ్ళ ముందు అరుగులమీద మెట్లగుండా వెళ్ళినట్లున్నాడు.
ఈ రెండు మెట్లవరుసలూ వైస చాల్యునీలో కలిపినట్లున్నాయి—
టెక్కుని ఆ కెట్టియారు నేను గుడ్డుకున్నాం.”—నవ్వడం సాగిం
చాడు.

కెట్టియార్ ఘట్టం ముగిసికంతుకు నిట్టారాచాను. ఇంతలో
అనిదా లోపల్నించి వోచ్చింది చిరునవ్వుతో ‘ఎవ్వరు కాక
డం!’ అని అడిగింది.

ఇదోక అర్థంలేని ప్రశ్న.

“నామా నేటికి?”

అంత లోతుగా అర్థంలేని ప్రశ్న కాదేమా. “నేనొచ్చి
నాలుగు రోజులెండి—ఇద్దిగా వెళ్ళాలంటే మామగారి రోజులు.
కల్లుగుడ్డులో విడిది. టెన్నిన్ మాచేన అవుతున్నాయిగా. మాకే
మామగారు పెద్ద టెన్నిన్ అటగాడులే—వాలో ఆడితే, వోకెట్టు!
రెండు నేమలమాదా గలవలేకు—అయినా మామగార్ల ఆటమెచ్చు
కోవంతప్ప యీ అల్లుళ్ళు ఏం చేయగలరు? మీరు టెన్నిన్ ఆడ
కారా?”

“అట్టే లేదండి”

“నాయంక్రం ఉభయబూ రండి, నాఅటమాదా మామగారు
గాని. మెన్న విజయవగరంలో ముగి వాల్లంత వోచ్చారు. నాకు
తెలుసులే ఎందుకు వత్తుతున్నావో. చిన్నవ్వకు అటూ పాటూ
ఏదీరావు, యాఅట ఎల్లా గోచ్చిండా అని. ఇల్లుపురం జమీందారు
తమ్ముడూ నేను స్నేహితులం. వాళ్ళు తెర్వనీమంచి వో కోవని
తెప్పించారు. కాక్రెట్టు గ్యాస్ లెట్టు పెట్టుకుని ఆడకాల్గం.”

“కాఫీ తుచ్చుకోండి...”—కాస్త చెప్పించాడు

“నామాన్లు కల్లులో పెట్టాను. మీరిక్కడున్నావని మెళ్ళు
తెలిసింది. పరే మాసి వోనామని. మెట్లెక్కి మాదికపోలే మాఅరిక
వూరకొడు. మామరడలు వోసారి పెట్టాలో వోక స్నేహితురాలింటి

దగ్గర దిగింది. "నేనేమీ గురవయ్యవాయుడుగారి చెక్కున ఎక్కన్స సందర్భంలో నెల్లూరెళ్ళాను. మరదలుగిల్ల అక్కడుందని వాకేం తెలుసు? ఆమెను చూడకుండా వచ్చివందుకు కూడబడితే చారం కోలాలు వాలో మాట్లాడతాడు— అంటే నేయింట్లో అవిడతోవున్న, పదినిముహూనూ. వాకు ఏకాంతంగా యింట్లో వుంటే ప్రాప్తిలేదంటే నమ్మండి. పనిలేదు తిరుబడి లేదన్న సామ్యంగా వుంది."

"మరదలు! పెండ్లిసంబంధాలు మాట్లాడుతారా?" అని అడిగింది, అవిడ.

"అవిడ పెళ్ళి చేసుకుంటుంది? వాకు నమ్మకంలేదు. ఆయన కట్నం వచ్చింది యివ్వవంటాడు. ఆ గడింపంతా ఏం చేస్తాడో, కర్మ! కివాసనికాదు. అదోక అదర్భం. మరి వాళ్ళెయ్యచ్చాడు— కటికసామ్య పదివేలు. దిన్నర్ కి వాలురు చేలయింది— గవర్నర్ గారి అంతరింగిక కార్యదర్శి అతిథిగా విచ్చేకాదులే; కాని సంచాకి నయ్యి, ప్రారేగింపు విమానానికి విదొందలు— అలాంటి— ఇవ్వడైతే, ఖర్చంతా వాయాకైవేలవును. మాకోచ్చిన పెళ్ళి బహు మతులు. వో విదాని చేలుంటాయి. కట్నాలవ్వారా, సగం కచ్చు రాట్లాడమో— నువ్వొచ్చావుగా— నీకేంక అప్పడి? పెళ్ళి కాలేదుగా. కట్నాలు వున్నాయోడం ముఖోటి. చదువునున్న వాగ్గడి పాఠశాల— కాదన్న. కాని సంఘంలో వోఆచారం వున్నరచార పాటించక తప్పకుండా? సరేసరోజి! ఎంత పేపూ, చదువూ, సంసేతం-నీమూలు, పితాల్ల పిగినికలు, పెళ్ళి చేసుకోవాలన్న వుద్దేశమేలేదు. ఏమాలకామాటే చెప్పాలి-మా అవిడ ఎంత చదువుకున్నదైవా, పూర్వకాలపు మనిషే అవారి. కాస్తంత రైతధర్మి, పూజ పునస్కారం, యాత్ర, కొలువు—కలెక్టర్ గారు వారి హయాంలో చేసిన దుండగాలు, దురంతాలకి పరిహారార్థం పురాణ కాలక్షేపం, గీతాపారాయణం అదివారం జరిపించి, పండితుల్ని కట్కరించే ఆచారం వుండటమే, అమ్మాయి! యిదంతా అట్టిం దనుకో. మనం తప్పించుకున్నాం. సరోజి కిది గిట్టవు. వాకుమర్లే. అందుకనే లోలోపల నేనంటే యిష్టం అనుకుంటా."

"నువ్వు కంట విషయం చూడు" అన్నాను అవిడ నవ్వుకొంది.

"వాకోసం కంట తెయ్యకండి. క్లబ్బులో దిన్నరుంది. కలుగు తెప్పగుండం. మీరు వంటకం వేస్తే వా పెట్టుకొండి. లేకపోతే ఇదే చిక్కు. ఇంటికెవరైనా వస్తే, వారిలో మాట్లాడే అవకాశం వుండదు. కివారి సేలం సవకలెక్టర్-మర్యాద-భార్య సమేతంగా నుంటారొచ్చాడు. అ రైగారు వంటకనీ, అమ్మాయి కాఫీనీ లోపలి కెళ్ళాడు, పదిమనిషి పేరమ్మని వొప్పకట్టి! అవిడకి కాలక్షేపం ఎల్లా జరుగుతుంది. పేరమ్మ ఏం మాట్లాడుతుంది? బుచ్చమ్మలా నుట్టెప్పగించి అల్లా నిలబడిమాస్తా నిలబడింది. పేరమ్మ ఫావన్ గా వుంటుందిలే-ఇదుగో యీ నీమహోచ్చిం తర్వాత అది మరి నీమహా స్థానం తయారైంది. మా అవిడా, సరోజి యిచ్చిన వాకెట్టే వుంటాయి వో డజను. పిల్లకి నైవా కుదరక దాని! బహుశాకనీమంటా రులే. దాన్ని చూసి సరోజి అనుకుందికాకోలు-ఇంగ్లీషులో సంభాషణ పాగించింది అవిడ. ఇదేమా నవ్విందట. మళ్ళా అవిడ ఇంగ్లీ

షులో ఏదో అడిగిందిట. పేరమ్మ లోపలికెళ్ళి చీపురు తీసుకొచ్చిం దిట వూడుదామనుకుని. అవిడ కోపంతో దరచరా నడుచుకుంటూ కైల కెళ్ళి, మామగారి కైర్తికర్ని పిలిపించి, కాల్లో బ్రాకెట్స్ బంగళా కెళ్ళిపోవడం-మామగారు పేరమ్మని మానిపిస్తానని తెలిసిం చడం, అది లతోడిజోమని ఏడవడం-నేకెళ్ళి పద్మబాటుచేసి, వోకంట లక్ష్మిని కుదర్చడం, వొచ్చిన ఆతిథుల్ని ఎల్లా విశోధవరచాలో తెలియచెప్పడం-వారి కుటుంబ చరిత్రలో వోక అపూర్వపుటం..."

"కావేత్త నే అల్లా వోప్రస్తాన మీరు పత్రిక చూస్తూ వుండండి." అన్నాను. ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు ముకుందం.

"నీనిమా-కా?"

ఎల్లా కనుక్కున్నాడో చిర్రం! అసలు నిజంగా నీమహోజీ కైలదేరాను. కాస్తంత అబద్ధం అదాను.

"డాక్టర్ మాధవయ్య గారింట్లోంచి తెలిపాననేమి, కాత్రీ! ఏం ఆటాడుకున్నాలో కనుక్కుకొద్దామని కైలదేరాను." అన్నాను.

"అయినా, అమ్మాయిలేకుండా మీరొక్కరూ నీమహోజీడం భావ్యమా చెప్పండి? మా కళ్యాణికి వూరకొడు. నేను వాళ్ళింట్లో వుంటే ఎక్కడికెళ్ళి వా ఇద్దరం కలిపెక్కొనిండ్..."

"ఆమెను కూడా యివ్వకు మీతో తీసుకురాలేదేం?" అన్నాను.

"అవిడకి ఆటలుమాడ్డం అంటే విసుగు. లెక్కర్లు, క్లబ్బులు, పార్టీలు, ఇవేవిగిట్టవు. వా కిది లేకపోతే గడవదు. మళ్ళా సరోజి అల్లాకాడు..."

ఆయనకే మాట్లాడుతూనేవున్నాడు. నేను కైటికనడిచాను. వెనుకూ చూపించాడు ముసలయ్యని అయ్యగారికి ఏం కావాలో కనుక్కుంటూ వుండమని చెప్పి విళ్ళాను. కిగంటలో తిరిగొచ్చాను. ఆయన ముసలయ్యతో మాట్లాడుతున్నాడు. ముసలయ్యనింటాన్నట్లు లేదు. గోడకిలేర్ల బడి కునిపాట్లు వదులుతున్నాడు.

"పోరంజోప పాలం వో ఎవరం వాకప్పకెప్ప. కెంతెళ్ళిలో బంగారం పండిస్తాను. మామాగారి వో కెండెకరం వీడుంది. జిల్లా వర్గవసాయాధికారి వాప్పే హితుడులే. అతని సలహామీద కాతర్నిక ఎరువు అదీ నేకాను. ఇవోక పదివేలొచ్చి కట్టుకూముగు కొంటామని ఎగడుతున్నాడు. నువ్వుకాత్రీ పాలంకొడుంటావా?"

"మాట్లాడవేం ముసలయ్యా—నిన్నే అయ్యగారేదో అడుగు తున్నాడు."

"అంటే నెగండి." అని దూరంగానెళ్ళి చుట్టుముట్టించేతరంగా జరుపుకున్నాడు.

"ముసలయ్య మా మామగారి పాలంకావు. కాస్త పొయంగా వుంటాడు. ఇవ్వకు పాలంపనులేమీ లేవని, ఇక్కడికి పంపించారు" అన్నాను.

"పాలంలో పొయనిమాని జరుగుతున్నే ఘటంలా వున్నాడు. పొయనిపట్టడం నేరిస్తేగాని, ఎవరికి పాలంలో పనిచేసి అధికారం

ప్రమాద రక్షణకు ప్రళప్త మైనది భీమా

ఎప్పుడే ప్రమాదం వచ్చేది, ఏక్షణం ఎలా వుండేది
తెలియని ఈ దినాల్లో

అగ్ని ★ మోటార్ కారు ★ కార్మిక నష్ట పరిహారం
నౌకా ★ పయడిలిటీ గ్యారంటీ ★ మొదలైన భీమాలకు

మాతో సంప్రదించండి :

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్

జనరల్ ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

"యునైటెడ్ ఇండియా లిమిటెడ్"

ఎన్ టెన్ డి - మద్రాసు

Telephone : 4841

Telegrams ; "UNIGEN"

ప్రాంతాలు :

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా - పూర్ణ - కొలంబో - సింగపూర్.

సుళువైన కాన్పు
ఆరోగ్యమైన
ముద్దులొల్కు చిత్తలు
కావాలని

“శుభో”

కంటే మంచి టూలిక్ లేదు. ముగ్గురముగనుంచి,
అన్ని తర్యములకు పరిపడును.

పీసా రూ. 4/- మాకుసీసాలపై పోస్టీజ్ ఫ్రీవితం.

ఎక్కువసేల గత్యుచూ తెలుపుచూ అర్పివ్వండి.

అంద్ర ప్రాంతం :

సి. వి. ఆర్. కార్పొరేషన్

పోస్టుబాక్స్-82, విజయవాడ.

నారసింహ లేహ్యము

బంగారు చేర్చబడినది: ఇది మిక్కిలి పిర్యవృద్ధిని,
బలమును, కలిగించుటలో అత్యుత్తమమైనది.
మేహములు, నిక్కాక, విస్ఫుర్తక, పుష్కలస్వయం,
యాత్రము చెంటు పుష్కలము పడుట, అరిమాత్రము,
మొదలగునాటిని ఖండించి బలమును, కాంతిని,

పిర్యకల్పిని కలిగించుటలో అచూఘమైనది. 2 చిర్రీలు
కాలును. 20 తులముల దెప్పెరు 3-4-0.

మరొక:—ప్రతి 20 తులముల లేహ్యమునున్న 8/4
తులం లోహాధిక సింధూరముగాని, వంగాధిక సింధూరము
గాని కలిపి పేచించిన పసుపు రోగములు క్షిప్రముగా హరిం
చుటలో పండియము లేదు.

వాతప్రకృతికి:—లోహాధికం క్షి తులం రు. 3-0-0

ఉష్ణప్రకృతికి:—వంగాధికం క్షి తులం రు. 2-4-0

పోస్టీజ్ ప్రత్యేకము. అన్ని ఔషధములలో శుభ

తగ్గటలాను ఉచితము.

పి. సి. వి. అండ్ కంపెనీ

ఆయుర్వేద నూతనము.

పెరిదేవి : : నెల్లూరుజిల్లా.

మీరు

మేయర్స్ పంపు ఎచ్చటవాడిన

అచ్చట నీరు ఎల్లప్పుడు

దారాళముగా వచ్చును.

మీరు మేయర్స్ ఆటోమేటిక్ పంపు వాడేవరో
ఉత్పత్తి స్థానమునుండి మీరు నీరు ఆగమండా ధారాళముగా
రాగలదు. మహాయోజనముగను, చాలకాలమువఱకు ఉండి,
నవీన సాకర్యముల చేహర్చిన మీ యింటిని ఆరోగ్యవంతముగ
చేయెను. మేయర్స్ పంపును కొని, మీ యింటిని నవీన
పద్ధతిలో ఉంచుకొనుడు.

వాటర్ సప్లయి స్పెషలిస్ట్స్

45, తంబుచెట్టి వీధి, మద్రాసు - 1.

లేదంటాను. ఓసారి కాపులపాడులో సాయంత్రం చేబట్టించి వచ్చాను. కాలిక్రమ మేరగా తిరిగింది. నేనుగమనించాల.

కాల్రి చెప్పట్లో భోజనాలి ముచ్చటగా. రెండుయిదుని కా విధిముందుగా వచ్చి పడక తింది. అందరూ అడిగిపోయాడు. మీరెవ్వరు భయపడకండి కాకోసం వచ్చింది అన్నాను. కిమిన్నా ప్రి. కరణంగారి భుజించిన సింహుకందువారేనీ యుక్తువ గిరవామెట్టా. కాన్మికిరేనీ అందులో ఇరుక్కుపోయి, బంగ చుట్టుకుపోయింది. మరోసారి మైలవరం కాకాగారింట్లో..."

"విన్ను ముసలయ్యో!" అని వో కేకసి, స్నానాని కౌర్మను. వచ్చాను. ఆయన ముసలయ్యతో ఏదో చెప్పకుంటూ పోతున్నాడు. త్రిలి నేట విషయం.

"చెప్పండి, చెప్పండి" అంటూ కుర్చీలో కూర్చుని పత్రిక చదవకుంటున్నాడు.

"కాకామ్మ కృమించో త్రిలిని దగ్గరగా వో భోటా దియ్యాలని మునుకు. ఆయ్యో త్రిలి అనించాడు కాకాగారి కౌర్మను వచ్చాడు. నలుగురైదుగురం అడివిలో! ప్రయాణం కట్టాం. మేకని ఎరగాకట్టి చెల్లెక్కాం.

రెండుగంటలవరకు విశ్రాంతి. తరవాత కోర్మలు కేక కిదులా దాయి... దూరంగా గర్జింపు వివరించింది. నే ముచ్చటపడి వోటునుండి మేక కేసులకుంలేదు. ఎవ్వడోచ్చిందో ఎవ్వడెళ్ళిందో. మేక అరుపు నిలిచిపోయింది. మరోగంటకి దిగి మెల్లిగా వదలిపోయాం. ఒక మైలు వెళ్ళిందర్యాద తేక కేసులలో దివగా మిగిలిన భాగాలు అకులలో కప్పబడివున్నాయి. కానిచుట్టూ వోక కల అల్లి, అల్లిక కాళ్ళని కెమెరా క్లిక్! ముతేసి, కెమెరా దూరంగా పొడలో వుంచాం. త్రిలివోస్తుంది. కలమీద కాలుపెడుతుంది. క్లిక్ మంటుంది. భోటా పడిపోతుంది. అది ఏర్పాటు. ఇంకలో ఏదో చర్చయింది. కాకో వున్నవాళ్ళు చెల్లెక్కాం. చెప్పి తిరిగింది కాకా, ఆర భర్తాంకుమారంలో కాకసి వోస్తోంది పెద్దత్రిలి..."

"భోజనాని! లేవండి..."

అంది మా ఆవిడ. ముకుందం కథలో తీసుకుపోయి, విడిచింపు కుప్పట్లు లేదు.

"అప్పుడేం చేశావని మీ భ్రాతా! కడలకుండా, త్రిలిని దిగి కెట్టి, త్రిలి కళ్ళలోకి చూస్తూ ప్రసంగించి పోయాడు. అది కూడా అల్లానే, నిర్భాంతపడి కా ముహుంలో! చూస్తూ నిలబడిపోయింది. చూపు తిప్పించకుండా, మెల్లిగా వోక్కెక్క అడుగే వెనక్కి నేనుకుంటూ, వో కట్టాంను వోవ్వేకాను. అది విలుగిల్లి పారి పోయింది..."

"భోజనాని!..."

"అనాడు నేను కడిలివుంటే, త్రిలి భోజనం వారికివుంటును. త్రిలివాడు నాకు భోజనంపెట్టి అనకాకామే లేకపోయి..."

కనకా! ననా! ననా! అంటూ ముకుందం దీర్ఘంగా కవిత్వ, అ నిర్భీలోంచి లేచి పడకుర్చీలో కాల్చి వాని విశాలంగా పడు కున్నాడు.

వన్నెంకున్నర చాటింది: కా కాలిగావుంది. త్రిలింకా మునిగి పోయినట్లు ఆయన్ని వోవ్రక్కి అడిగాను.

"ఏమండీ—నేటి కెక్కివచ్చాడు, మహామహా అని తీసుకొక కాదుకా, మరి పెద్దత్రిలి మీద! వోవ్రక్కివచ్చాడు మహా! కెట్టి లేక పోయాకా!"

ముకుందంగాని చాలా కోపం వచ్చింది. ఆయన దగ్గర నుపాకే వుండివుంటే ఆ కిణంలో నన్ను కేత్తేసి వుండును ఆ ప్రశ్న అడిగివండుకు.

"ఇంకావయ్యం—మీకు ప్రతి విషయం, మహా! విషయం బొత్తుగా తెలివనుకుంటా. మహా! పరైన పాజువనలో! తీసుకు కాక కాని! కొంత నేకుల కడిలిక అవసరం. ఏకాగ్రతం కడలిక జరిగినా, వెంటనే వచ్చి మీదపడి దంకేస్తుంది త్రిలి. అంతేలే కాని కళ్ళలోకి చూస్తే అది భయపడి పారిపోతుంది. అట్లాంటి సందిచ్చాలలో మన తెలివి పనిచెయ్యదు. తీరం బుట్టి తెలికుండా, రెక బాగ్గిల్లి అది పడుతుంది: ఓసారి అరవిండుని అక్రిమానికల్లాం—కేసులవామివో."

కాల్రి విడిచిలో మంచాలన్నాయి పక్కలేనీ విధంగా. స్వామిజీ వోట్టికింద సంచి దిండుగాపెట్టుకుని పడున్నాడు. మంచంమీదకి రండి అన్నాడు. వోడ్డు అందరిం కింజేవకుండాం అన్నాడు. ఆయనమాట తీసుకుకోలేక, అల్లాగే పడుకున్నాం. ప్రాద్దున్నే అక్కడవాళ్ళొచ్చి మంచం సర్దారు. కానెకుపోతును కేల్రి, దిండుకింద విక్రిమిస్తోంది. అంటే ఎంతరిగిందన్నమాట, మంచంమీద అపాయం వుండినా అని ఆయన తీరం పడికట్టిం దన్నమాట. — పంచేంద్రియాలు కాక, — ఆకో కేక్కి అన్నమాట. అరవిండుకు వ్రాకాడు మోదాను — ఒక యోగి సోమాలయ పర్య కాలులో తివన్నునేనీ ఆర్యునిది కానించినందువల్ల లోకానికేం తివయ్యాగం అని వోక వోరగాదు ప్రశ్నించారట. అప్పుడు ఆయన అన్నాడుట....."

"చాలా పొక్తోయింది. మీకోసం క్లబ్బులో అందరూ కనిపెట్టు వంటారేమో" అన్నాడు.

"కాకోసం ఎవ్వరూ కనిపెట్టుకోరు. ఓ విడునిమిహుల చూస్తారు — వోయిగా తింటారు, ఎవరాకలి వారిది..."

"మరి మీ కాలిగాలేదా?"

"ఆ ప్రశ్నకి సమాధానం మా కర్మాగనే చెప్పాలి. ఓసారి అంటే నేను, చాల్లిచుట్టాలింటి కెల్లి కల్లాం..."

"కా కాలిలేస్తోందండి — మీరూ లేవండి — భోజనాల దగ్గర మట్లాడుకుండాం" అన్నాను. ముకుందం మట్లాడుకూనే వున్నాడు. నేను భోజనాని! లేచి ఆయన్ని కుర్చీలోంచి లేవదీయ వోయాడును.

"కొందరిలా నాకు నేక భోజనం అనే పట్టింపులేదు. అన్న దన్నుకూ భోజనం మామెయ్యడం మామూలే — మీరు కూర్చుని కానివ్వండి. ఏం? ఎంతవరకూ చెప్పాను! అ—కర్మాగనే నేమా వెల్లాం. వోడ్డించారు....."

"వోడ్డించాను. లేవండి." అన్నది ఆవిడ.

“ఈ పక్షము నుండి రింగులను తీసివేయండి.”

వంటిగంటపై నుండి. ఈ రేఖ. తంబూలం తీసుకున్నా. ఆయన కొద్దిమందిగారు తీసుకున్నాడు. మొదటలో తంబూలంను సరించి చెప్పడం మొదలెట్టాడు. కాకు నిద్రపోయింది. అదివారం వోగంట నిద్రించడం వా కలవాటు. అతనిచేత. కానీ తీసివేయడానికి — అది పక్షముగా అడిగి, ఎదిలో పక్కన ఉన్నా. మొదట దసరాపురమునాటి నుండి వచ్చాడు.

“ఇలా వున్నావా అంటే మీరు పరమేశ్వరుని ఆరాధన చేయండి.” అని తెలిపి అడిగారు.

“అ ప్రశ్నకు కొద్దిగా అనుకుంటుంది. చాలామంది నిద్ర, రింది, అవసరం. వాకవంతు ముఖ్యంగా. ఏకాంత రాజరావు గారిని పేర్కొని వచ్చాడు...”

ఇంతలో నిద్రలో మునిగిపోతున్నవాడి కడుదొరికినట్లు, పక్కంటి కుటుంబరావు, పతాక తీసుకెళ్తామని వచ్చాడు. వోగంట వోగంట పరిచయం చేశాడు. కుటుంబరావు మొదట మేడకు. ముందుగాను వెంటనే ఆయన చదువు, మేడకు, పరిశీలించుకుంటున్నాడు. అయితే అతని పుట్టుకలకు అయినదానిలో చిక్కుకున్నాడు. నేనెప్పుడు వచ్చాను.

తేజస్వతికి మామగారొచ్చింది. కుటుంబరావుతోడు. ఈ అనికుంది. సోదర చదువునివ్వడం చెబుతున్నాడు.

“ప్రేమ ముందు అనుభవముగాని, పురుషుని కుమార్తెలకు ప్రేమించేది ప్రేమే—ఆ ప్రేమే ఆ కుమార్తెలకు కాస్తా సాధించి నీకుంటా అంటే పడుస్తాడు. కాకతేలో మనీ లని వుంటేది. ఆమె మేప్పుగోడం మలయపుక అనే మనోహరీ సోదరుడు కాగా రింది యానికెప్పుడో కుమారు పాఠ్యసూక్తుడు. ఎవ ఎడ దిగి తెచ్చుకున్నాడు. వారిద్దరూ వివాహం చేసుకున్నారు. అంతే—అతనిని కోడు తక్కువైనా—ఇంకా వాళ్ళంటేలా రివనిమాడ్డా, మేప్పుకుంటూ, వివోదించుకుంటుంది. ఏమెందని మీ ఈ—అది తెలుస్తోంది అని విడిచిపెట్టాడు...”

సవ్యం సాగించాడు. అదివారం కొద్ది విషయం మాడకుని లోపలికి పంపించాడు.

“మీరు మొదట కడుక్కండి. కొద్దిగా అల్ల రైలు తీసుకాం. మీ క్షమ్యలో అలలకి రైతువులందరూ...” అన్నాడు.

“నేను మాత్రం అడటం అనేది రైతాకం. వాళ్ళి తెలుసు. అందుచేత వాకు ప్రతిగా మరో అటగాడు తీసుకొచ్చి పంపించాడు. ఏకాంతరాగి కిట్టి వచ్చాడు...”

వా కుండలో రాయి పడింది. ఈ తక్కుని, రైలుకొర్రాని క్కాని, మనోధని మామగోదానికొచ్చి నిల్చాడు. ఏం చెయ్యకు?

“వారి వానిసంగా కంకపర్వం కొక్కంటాడు. పడింది నేను కొచ్చాడు. మీరట మాడ్చాడు...” అన్నాడు.

“నా ఆట ఇప్పుడే ముందే; యాత్రాట మామగోదానిని నుంచి. నీ ఆడకపోవడం వాకామంచి. అదుగో ఆ రాజును ద్రిలో రెయ్యి, కొలు, రెండు వోగంటి రెనీకొలు. వాక్కో తెలవరకు కెల్లకపోవడం నుంచివచ్చాడు—వాకు రింపకు తుందా. నిట్లు మన్నోలై కాని కల్లకొదని చంపుకుంటాడు. కొన్ని చేతులూ మెదన్నీ పనిచెయ్యనియ్యవు. అఖిరి ద్రిగ్గోదా యాకా ఆడలేను.”

“పోనీ మనం వెళ్లి మాత్రా వాక్కి ముందే—”

అఖిరి రేకపోయింది. పరమేశ్వర అనే రిమోవోదరుడి కృతాంతం చెబుతున్నాడు. నీ నిష్క డంతా పోతువు పోతావని భయపడకండి. అది వారంకొడు. అత్రాట ఆయన ఈ యింట్లో వుండగా మట్లాడినవన్నీ తూరాగా వ్రాయాలంటే సవాలక్ష్యంభం అవుతుంది. నీ నేకాడు—ఎవరికి అది సాధ్యంకాదు. ఆయన వో ఏదాదిలో మట్లాడిన వాడిని వ్రాయాలంటే, వోడలనుండి చిత్ర సుప్రలు, రిమ అని పైలెట్లో, ఏదాదు సంతకర్తరాని కృషి చేస్తే సాధ్య పడుతుందేమో—అదేనా మధుసోదరుల వ్రాయడం వారి వొచ్చుంటేమో. ముందుం బోట్టిగా, సన్నగా వుంటాడు. నిరకాల బాట్లు, చామనచాయ, గడ్డంకంద మచ్చ, కలెనమహం. కంకం సన్నంగా వుంటుంది. స్వల్పంగా, ప్రతి అక్షరం సాగదీస్తూ వోరాగా ఉచ్చరిస్తాడు. అతనికో ధ్వని ప్రచారక యంత్రం. ఒకభాషాసంస్థ కాలం నిర్మిస్తేనట్లు, గోరాలపరిపక్రమణం అనివో వట్లు, ఆయనలో వుద్భవమయ్యే ధ్వనిపరంపరలకి విరాటుంలేదు. అద్భుతకృతి, తోగట్టదాట ఆయన కక్కలేదు. వింటున్నట్లు రిల పంకించడంతో నిమిత్తంలేదు. మనం మామన్నప్పకే నూరుగురు కొంతరికాలను ప్రచారం చేస్తున్నాడా? మనం కోరినప్పకే నిండుదిండ్లుకు దర్శనమిస్తున్నాడా? ప్రియూరాలూచ్చేవరకు అగమంలే వున్న పరిశీలించడం మామకుంటుందా? నిద్రపోయిన కానీవు, మానంగా వుంటాడనుకుంటున్నారా? అదిభ్రమ. మేళుం వెనకల నూరుగురు వెలుగుతూవుంటాడు. మనకి కనబడకు. ఇఖరం వెనక చందమామ మనకి కనబడకపోవొచ్చు. అంతమాత్రం చేత తేడింట్లా? ఎదారిలో వాడివచ్చువు, పంచాలలోనుల్లో ధగధగ మెరిపే క్రమం—మనకేం తెలుసు. మనం ఎంత అల్పులం! ఎక్సర యంత్రాన్ని ప్రయోగించి నిద్రకుండిగా ఆయన మెదకును పరికించండి. ఒకమహాకావ్యం అల్లుకూవుంటుంది అనుకును. మెదకులో ధ్వని కదిలిని వ్రాసేవరకొచ్చి యే కొత్తకొద్దో ముందుముందు తయారుచేసి తీసుకాడు. అప్పుడింక అనుకో యంగంలో మన కొక్కంటావం వుండదు.

అదొక్కొచ్చింది. ముందుగాను క్షీయకాథలో వచ్చాడు. తనని కొక్క కొక్కాని ఏదిసంగా ప్రేమించి పెళ్ళిచేసుకున్నాడీ—కారణాలు—ఏదిసంగా పెళ్ళిచేసుకున్న తర్వాత, ప్రేమించడం మొదలెట్టింది. అదే కొక్కాని మేన ప్రేమ—ప్రేమంటే ఏమిటి? ఒక అరగంట తక్కువచ్చాడు. సామ్యపిల్లి పాఠ్యము. ప్రేమలో కైరాగానిని తావుందా? పదిత్రమైన ప్రేమ యా యంత్ర యంగంలో సాధ్యమా? మార్క్కు సిద్ధాంతాలి ప్రేమకి వున్న సంబంధం ఏమిటి? క్లెటో ఏమన్నాడు. తేమన్న పద్ధతి మాడండి.

పాల్కురికాచామంగం శిష్యునిది. పోతన్న రాజవంశ నిత్యునిది. అమర్తా విదానుల తిప్పిడి—కూన్నా—విదానులసంఖ్య—సంతాపిరోధం అత్యంత—పెరిగిపోతున్న జనాభా—మన దేశంలో మూఢాచారాలు.

“నాకు పిల్లలులేరు. పుంపకూడా. పుంటే, నాకింకెలా? పున్న అనందం నాటి హస్త్యంకాదు. ఆ ప్రి పంచుకుంటారు. ప్రేమ పంచుకుంటారు. సంతోషం పంచుకుంటారు. నాటి సంతానం కలుగుతుందిగా! నేను తాతనవుతాను. కళ్యాణి అమ్మమ్మవుతుంది. నా సంతానం బలహీనులవుతారు. అస్తి సన్నగిల్లి పోతోంది. నా సంతానానికి తిలపించుకు రింజేవుండదు. సంఘటనం...”

అయిన పంకాపంజాదా అయినలాగే తినురవులే, యింకా
మహా వుండీ! అహింసలే గానానామ.

“నా పితృపం మూగవాళ్ళవైతారు—అమ్మబోలి చితే—
ఏనుకంటారా! క్యూజీ అంటి చాలా మాటకొరికాడు. అది
కంటిమాధుర్యం వొక అపూర్వ అనుభవం...”

ఎదురవొస్తోంది. ఏమిటి చెయ్యడం! ఆవిడకాస్తంత జీ,
దోసలు తెచ్చింది. ఆయన దోసలు తిన్నాడు. కాపాల్లోనిది
కూడా దగ్గరకు వచ్చింది కలుపు చెయ్యక తినేశాడు. టీ త్రాగాం.
ఇంతలో దైవం కటాక్షించాడు. ఫైరింగ్ మానుమ్మం మండు
నుంచి చెప్పుకు చేస్తూ వచ్చింది. ఎక్కడో ఇల్లి తగలకుతున్నా
యంటూ ముసలయ్య వచ్చారు “రండి మాపాదాం” అంటూ ఆయన్ని
లేవతీసి మెట్ల కిందికి నడిపించాను. వెనక అహో! బలరావు గారిల్లు తల
లడివ బద్రిలి చెయ్యకున్నాడు. ఎదురుకుంటూ వెళ్లిం. క్లబ్బు
కొంచం దగ్గరలో నడిసెల తగులకుతున్నాయి. క్లబ్బులో వాళ్లు కూడా
మాడ్డావి కొచ్చారు. ఆ ఎదురున్న వాళ్ల కుంపులో కలిసిపోయ్యాడు.
మళ్ళీ రాత్రి కనిపిస్తా అన్నాడు. తప్పకుండా అన్నాను. ఆ క్లబ్బు
మీకున్న పట్టుకున్నాడు. అంత ఆ ప్రవాహంలో కొట్టుకు
పోయాడు. నేయింటి గచ్చేగాడు.

మమంచాన్ని మళ్ళీ మూడేళ్ళ తర్వాత కలుసుకున్నాను. ఆరోజుల్లో పెద్ద గారినాక నొచ్చి, రైళ్లు నిలిచిపోవడం జరిగింది. రైళ్ళు తిన్నూ గారేవని మా ఆదినీ పుట్టింట్లో వుండిపోయింది. గారినికీ భోజనం తిప్పింది గారు.

సాయంరేం జరెంది. రైల్వేషయం కనుక్కుంచా ను
 టైలుచేరుకుంచగా పెట్టమయ్యలో ముకుందం దీకొన్నాడు. ఏడాది
 రేం ముకుందం భార్య రైఫాయీద్ జ్వరం వచ్చి చనిపోయింది.
 సానుభూతికామ బ్రాహ్మ. కలసుగీతం యిదే మొదటిపాఠి,
 పరామర్శి వాగ్దేవ కూరుస్తుందిగా. ముకుందం వాటిని పుచ్చ
 రించే అక్కరం యివ్వకుండా రే శాగించాడు.

“కునాకల్ రైస్సు మరీ అధ్యాత్మ మయ్య యనుకో. ఆ
బస్తింగా రావడానికి, విరివిపోడానికి యీ కునాకల్ వోనాకు.
పుర్రమ్మడు ప్రతిరైలు నోనోక అలస్యం. కునాకల్ నీ వో వారం.
అంతే తేడా. నుంటూరునుంచి బండిదిగాను. ఎక్కడైన పదిగంటలు
కీలు పర అనాట్ ఫారంలూ యునుక్కుని యేజిక్స్ తిరిగియ

కోడం యెరుకది, బిచ్చుల్ని తోసిపోవాలి. కావున
అర్థంబుగా పట్టికావాలి.

‘మా పూర్వీ’ రై కులంబా—భూమిని నోరొత్తాననం
వాస్తాందిగా—దానిలో తిరుమల చాలావున్నాయిలే. వారిమన్న
అధ్యంతరాలి నోటిటివనద్యారా, ధీల్లిలో కేంద్రప్రభుత్వానికి
విన్నవించమని, అటిటివనద్రాయించి, ఆ నాయకత్వం నామిద
పరేగారు. ఇట్లాంటివి చాలాచేగారులే. ఇంక నుర్నాళంగారి ఇంటి
తగాదా—ధీల్లికి తీసుకళ్ళాను. ఇల్లి కాళివారు శే ఎ త్తివ లా పోయిం
ట్టి భిమ్మలై, సుప్రీమ్కోర్టులో ప్రభుమహానం వసించనందుకు
అక్కర్లకద్రాయ. మనక్కడ తీసుకుంది. అయినా, కళ్యాణి
పోయింతిర్యాలే, నా పాతివ్యాపకాలన్నీ మామకున్నాను. తిలిం
పట్ల వాద్యుడే మారిపోయింది. శే విప్లవేపి పట్టించుకోవం లేను.
ఇప్పుడునూడా ఆ రైకులంబా చంపుకుంటే, సరే పరోపకారార్థం
యోగిరం అన్న సామ్యంగా, ఈ అన్నాను. ఇంక నోవిషయం
నెత్తివ చేసుకున్నతిర్యాలి, దానంకు తెచ్చేవంనూ పూరుకోనిది నీకు
తెలుసుగా!”

"పాపం క్షమించి..."

"ఏంపాడు. పుట్టింకర్వారీ రావుకప్పయ్యకా. అన్ని మంచి లక్షణాలుండీ, వో ఆదర్శప్రాయమైనవ్యక్తిగా, నలుగురి! కన్నె ద్రుగావున్న కళ్యాణి చాలాకాలం బ్రతికడని లోలోపల అనిపించేదేపా! అంకిమంచిగా వుండకూడదనుకొ - యీ ప్రపంచంలో దేవుని వార్యులయి. గీడు పురాణంగావు..."

“రండి లోపలి వెళ్దాం...”

“విశ్వశ్రీం ప్రహయిడే అమకోలేదు. అరవిందమంది స్పృహ
నిర్మలం పూనుకున్న కోకిలయైవున్నామిన్నీ. ఇరవై లోకాలయ్యాక
ఫలానాటిని విన్నయించారు. గొంట్లోనున్న పుండీమా చూడం
దెన్నా—నానాట పెంచెదనిపెట్టారు. ఆమెకు తెలుగు ప్రవేశమని,
నన్ను దగ్గరమరుమ్మండి. మంచం బద్దీవిద నూర్చున్నాను. నారెండు
చెతుకూ పట్టుకుండి. ఆమెకళ్లు చాలాపెద్దవిలే. నీరసించిందేమో,
మరీ పెద్దదిగా కనిపించాయి. కన్నులతో, “మీరు సరోజమ్ చెను
కోండి” అంది. నాను ఏడుపులోనవ్వించింది.

చరిత్రాచార్యుని ప్రతిభను వారంబి అంత రాసక్రమం
మంబులది రావలె."

1603

“హాపరిచయము—బైలాగ్ని డి కాగోవారి. ఈ ఆచారమున్నారే—భరితానాధ్యక్షులవారయ్య. వాళ్ళికి కొన్ని విషయాలలో దూరదృష్టివుంది. ఏకాంతంగా మొగాను పొయ్యిపూజింపు. పక్షి వేమలు, యిల్లే పక్షి వేస్తారు. వాళ్ళింటిపక్కన మోహనరావుని వుండేవాడు. గౌరవమైన కుటుంబీకుడు. వాళ్ళింట్లో పనిచేసేవెల్ల వాసారి కళ్యాణిలో అన్నదిట్ల ఏదోమాటలు సందర్భంలో ‘అమ్మ గారు చాలామంచివారండి’ అమ్మగారంటే మోహనరావు సరిమనే అన్నమాట. అర్చాత్రి కళ్యాణి వాతోఅంది—ఎనుందోరెనువా ? ‘ఆ పనిచేసి ఆహూనం—తిండి మోహనరావు ఆ పనిచేస్తే తిను

కృపాపాత్రుడు. ఎందుకు చెప్పారావంటే, కృష్ణుని విషయం యిట్లే గ్రహించింది.

“ఇటు రండి—కోర్కూ వసుంధా లాటిలు అటను.” అని జయమ్మి పక్కగా లాగాను, హోటలికావం.

“సరోజ పెళ్లింటే యిష్టంలేదట, ముగాడంటే గిట్టదట, నిర్లక్ష్యంగా ప్రవర్తిస్తుంటా—అదంతా నటనమో? వస్తు తెగ తెగోకో? చేతదితే. సరోజ వాళ్ళక్కంత చక్కందికాదు. కాని అంతకంటే గడసరి—నేకో—ఉత్త అమాయకుణ్ణి, మాఅవిదవ్వట్లు. సరోజనినీంచి వా కి యితర అభిప్రాయం, అప్పుడూ లేదు. ఇప్పుడూ లేదు. కృష్ణుని తృప్తిపరచడంకోసం సరేతే, అని వాగ్దానభార్యకంగా అన్నాను. కాని వాని నిజంగా అమెను చేసు కోవాలన్న తృప్తికంటే లేదు. ఎందుకంటేవా, మనది దీని తైద్ర—మెట్టి ప్రేమ! దైవతమ. ఈ అదాల్తున్నారే, మన జీవితం అంతా వారి సమక్షాన, వారి ఆరాధనలో గడవమంటారు. వా కది సాధ్యం కాదు. సరోజ తిట్లకుడా, అమెను చేసుకోమని చాలా మందిచేత చెప్పించింది. అఖిరి ఏమైందో తెలుసా!”

టి త్రాగి మళ్ళా యింటివేపు రైలుదేరాం. అతను మాట్లాడు తూకేవున్నాడు. వా ఆలోచనలు నేను చేత సాగిస్తున్నాను. ముకుందానికి వస్తు నికరణలో పక్షపాతంలేదు. అతివిచ్చి వస్తు పుటా, ఉదంతాలూ, వ్యక్తులూ సమానమే. అన్నీ అతని వాళ్ళే విని సమంగా పులికొల్పి, సమమైన జీవితో ధ్యమలను ప్రసారం చేస్తాయి. భార్య మరణం, సరోజపెళ్ళి, సర్వసంగారి యిల్లు, హోటలిలో రంగయ్యనాయకు వోటను, కిల్లిలో సున్నం ఎక్కువవడం యివన్నీ అతనికి మహా కావ్యాలే. ఎక్కువ తక్కువలు లేకుండా, తేడాంటిలా నిర్విలమరక్కడై వితర్కిస్తాడు. మానం యోగిరవస్తు, భాష, ధ్వని యితని తేవస్తు. ఈనా చాస్తూ వాక ప్రపంచాన్ని కాపించాడు. ఆ జగత్తు! అతను దక్రవర్తి. మనం అంతా అతని ప్రజలం. రాజాగాన మాట్లాడేటప్పుడు, అందరూ నిర్విలంగా వుంటాది.

అతను చదివూడని అనుభవం లేదు—లోనుగాని ఉక్రేం లేదు. జయించని తృప్తిలేదు; తరచి చూడని రహస్యవిధివం లేదు. కనవి కలలేదు; అడవి అబద్ధంలేదు; తెలియని సత్యంలేదు. రాజ్యవి నీర్నము, సరిహద్దులు తెలియని చక్రవర్తిలాగా, భార్య మరణంతో, అతను మానసికంగా పేల్చేసిపాత్రయ్యాడు. జీవితమునం చేగం తగ్గి నిదానంగా జరుగుతోంది—కాని అతని ఆరాటం, అతే దన వేగిరవకుతున్నాయి. ఏకో సిద్ధాంతం, సంతేగం, జీవితదృక్పథం అల్లి, మనందరినీ ఆందులో చిక్కించుకుని, నిమిత్తపదామని అతని తెలియని, సంకల్పం లాగుంది. ఏకో భార్యపట్ల చిన్న అపచారం చేశాడు. దాన్ని తనకుతాను సమర్పించుకుని, బోయిన వర్తికి తునూపణ పోంది, సమాధాన పడటంకోసం, యీ వేగిరవంట—యీ భాష ప్రయుక్తవర్తికి స్వేచ్ఛనివారం, యీ వాదలపూర్వ స్వభావ వ్యక్తికం, యీ చాగ్గేయకావరి చివరి ముక్తాయంపు.

“ఏమైందని అడగనే?” అంటున్నాడు వెలివాడు. అతన్ని గూర్చిన ఆలోచనలు వస్తు చేదంతి భారాని చేతకాయి. ఏది,

ఏమైతే ఎవరిక్కాచారీ అవంత విద్వంసాని ప్రపంచ విద్వత్వాన్ని, వొక్కచూటలో, వొక్క అర్థకూడమైన ధ్వనితో ప్రాచీన ప్రకారం గాంధీరాన్ని భంగపరుస్తున్నాడా యీ వెలి మానవుడు!

వై మాత్రక, ‘చెప్పండి’ అన్నాను.

“సరోజ వస్తు చేసుకోవని కచ్చితంగా చెప్పింది. ఎందు కనీ?” అమెను కామీద వుండటమేగా. తనకు కామీద వున్న ప్రేమని సుకోలా ప్రకటించలేకపోయింది. అక్కట్రలి తున్నప్పుడు, ఎంతగారం, అపూయత, అదరణ. స్నేహం చూసిం దమకున్నావ్. అది నన్నెల కాలి, కల్యాణి రంగమ్మగారితో నల్ల కోప్పింది. అప్పుడే క్షమించుచి వచ్చి న్నానంటే, దైవ చేసు గుంటున్నా. గదిలోకొచ్చింది సరోజ. అద్దంలో నామెనాం లేని చూసింది.

మత్తె ఆలయని! వెళ్లి లేచా అని అడిగా.

‘ఆ ప్రస్తావన అనుకున్నాను కుంటున్నా—వాణ్ణి కోర్కెలులేవు’ అన్నది—‘అంటే?’ అన్నాను.

‘పిల్లలు కావాలని వొక్కభార్య మాత్రం ప్రదక్షిణలు చేస్తేచాలను. మత్తెచెయ్యాలి’ అంది. ‘మంచి భర్తని ప్రసాదించ మని మత్తెకోరుకోవచ్చుగా.’ అన్నాను, చెప్పటా. ‘వాళ్ళంటి కోర్కెలూ, లేవు, వచ్చుకొనా లేవు’ అంది. ‘అంతాదానవ ప్రయత్న మేగాని చేవునీ ప్రయేమం లేదంటావు. నీవమ్మకొలు, అదర్పణ, ప్రయత్నాలు, వాటిఫలితాలు కాస్తంత యీ అబ్బడి చెంది పడెయ్యి’ అన్నా, చేరా కోరికగా.

‘ప్రయత్నం చెయ్యనిదే నాకు పెళ్ళి కాదంటావ్?’

‘పిల్లలకోసం మాప్రయత్నం లాంటిదే అనుకోనూడదా?’ అని, ఈవ్యాలు మిజాన చేసుకుని చాలామీది నడిచాను. వానంభావ గంత అద్దంలో సరోజకోనే. వాటి అదోలా చూసింది—అట్లా గనిసింది. పదినిమిషాల్లో చాలామీది తనూవొచ్చింది, ‘కోపంవొచ్చిందా?’

‘ఎవరిమీద?’

‘నామీద’

‘ఎందుకు?’

‘ముగాళ్ల రెండుకు కోపమిస్తుందో వాణ్ణం తెలుసు!’

‘ఇంతా నీకే వొచ్చింది కోపం, అవునా?’

‘ఎందుకో?’

‘స్త్రీమనస్సుతెలియ ప్రమాణరంగా!’

‘హా! తెలిసినంత వరకూ చెప్ప—భయంలేదు. కోర్కూవంపు చూస్తున్నారే. అక్కయ్యగారవం లేదు.’ అన్నది. వాకు నిజంగా కోపంవొచ్చింది. ‘అక్కయ్యంటే మత్తె భయపడాలి—నీ మనస్సులో ఏనోవుంటే’ అన్నాను. సరోజ! కోపంవొచ్చివట్టుంది. ‘అక్కయ్యమందు నీ అమాయకపు అవతారం నాకు తెలియదా - అక్కయ్య! తెలిదనుకోకే—నామనస్సులో ఏకో వుందిట. మన కది పెళ్ళావుతే—నామనస్సులో ఎవరున్నా లేకపోయినా,

మధ్యకాలం లేదు" అని కొంత చెప్పిపోయింది. అది ప్రేమ కావాలే, ఏమంటారు?"

ఇంటి చేతులకి వరండాలోకి వచ్చి బాక్సింగ్ మ్యాచ్ న్నాం. భోజనానికి చోటులేకపోతూ, తొలియర్ తెప్పించడమే అన్న ఆలోచన సాగిస్తున్నట్లుగా మర్చి మొదలెట్టాడు. ఇంక కాత్రంకా బాగావడమే! ఏవరమార్కు? నాప్రేమ కలకాలం కలకాల! నేను చూడడం మొదలెడితే—ఒక యత్నం చేశా.

"మాచండి—మీరు సరోజినీ మరణించి ఆహ్వాయక కవచం కీ..."

"చాలేంది: సరోజినీమయం మీరెవరయ్యారు. కొందరి స్త్రీలంతే. వాళ్ళని తిట్టి, గొంపించి, చాపెట్టిన వారిని గాని కనికరించదు. ఓ చూడండి..."

ఇంక బాధం లేదు. ఆయత్నం విరమించి, చంద్రుడికి మామూలు నా పగటి కలలు కంటూ ముగిస్తున్నాను. పగటి కలలు మానవ హృదయానికి స్వర్గం కాంటిని. నాకు కావల్సిన పడలో ఇరవై నేలూస్తే ఎల్లా ఖచ్చితమైతే, ప్రాసించుకుంటాను. సరోజను—నేనూ నేనూ కోరింది—వివాహమాడి పుంటే నా కిరణం ఎల్లా పుంటే ప్రాసించుకుంటాను. ముకుందం కలుగని కళ్యాణి ఎల్లా భరించగలిగిందో? ఆమె దగ్గర కూడా యెల్లాగే ముట్టాడ తోడా—ఆమె వింటుందా. ఇప్పుడు ముకుందం ఏమంటున్నాడో దించామని పగటి కలని రుచిచేసి, అరిచిపో చూశాను.

"మా ఆదివంటుంది—నేను రవ దగ్గరవున్నప్పుడుంటే దూరంగా వున్నప్పుడు తనకి దగ్గరగా వున్నప్పుడు వుంటుందిట. అల్లా గంటుంది గాని, దూరంగా వుంటే 'ఎప్పుడొస్తావు?' అని తెలి గ్రాంబులైన పేటి గాం రిక్తుంది. దగ్గరగా వుంటే ఎప్పుడు వడతా మరాచాలూ—అన్నట్లుగా ప్రవర్తిస్తుంది—మీకు అల్లాగే అని పిస్తోంది కాదా?"

ఒక్కసారి ఉరికిరిపడి మర్చిపోయి లేచాను.

"ఇంకా వయం—ఎంతమాట!" అన్నాను. ఇంకా నాకు ఆ కాత్రం మోక్షంలేదు. పోయినా ఆయనకి లొంగిపోయి, ఆ స్థితి సాగరంలో ప్రార్థన ముగించడం మంచిదనుకుంటుండగా, రైవం నా భర్తీ మెచ్చి పరంధామయ్యరి పంపించాడు. కుషానులో రైలు దోచక్క యిరుక్కుపోయిన వ్యక్తులలో పరంధామయ్య భోకను. నాకు స్నేహితుడు. ప్రసిద్ధి గలయిత. ఆయన్ని ముకుందానికి వప్ప గించి నేను కాత్రంతో ద్వేషం పొందాను.

"పరంధామయ్య గారూ—పోయినా నేను చూడాలి! ఆయన యాత్రాగ్రంథం చూడాలి. అమెరికా, జపాను దేశాలు రికిచ్చాను. అని ముకుందానికి పరిచయం చేశాను.

"అయ్యో ఆయన్ని ఎరక్కెం... వెనకటికి పోసారి చెల్లిపిల్ల వెంటబాట్రిగాలి! సబ్బాపురంలో పన్నానం తలపెట్టారు. మామావ గారి తండ్రి అదృష్టంబంటు..."

పరంధామయ్య హాటం అనుకుని తొలియర్ విషయం చూస్తూనే ఉంటున్న విశ్వం గా గారి పిల్లని కనాక్షంగా బొప్పగుంటున్న సార్వభౌమం.

వనపాండవగర్గాని మునుకుంట్లో చుట్టూన్న పంటలకు పరైవంబం భారకలేదు. అక్కడ తొలికాదు. తినుకోచ్చి, తొలి యోచ్చి చూడలో పంపించాను. ఎనిమిదికావొస్తోంది. పరంధా మయ్య—పాపిత్యపథంలో గంటలు గంటలు ఉపవ్యసించే పరంధా మయ్య ఆ ప్రవాహంలో పుగ్గరిలిగ్గిరవుతున్నాడు. నన్ను చూడ గానే లేచాడు.

"ఇంటి యాయనెవరో పరిచయం చేశావు కాదు." అన్నాడు కాత్రంపంకా. సమాధానం చెప్పిపాట్రి నాకు లేదు. ముకుందం భారకవుతున్నాడు.

"నేనూ రవయితే—నా వెయ్యిరేపల గ్రంథం చూడాలి"

"ఎప్పుడూ చెప్పాను కాత్రం. అప్పుయించా!" అన్నాను ఎల్లాగో నిండుచేసుకుని.

"అంటే బుర్రలో చూడాలి. కాగితంమీద చూడడం ప్రారంభించాలి. చాలా పెద్దగ్రంథం, రెండుతల పేజీలు పట్టావు. ఇంకా పేరుపెట్టలేదనుకో..."

ఏంటేరుపెడితే కానుంటుందంటావ్!

"విషయమేమిటో చెప్పి...!" పరంధామయ్య నాకొం మరొకలోకంలో ప్రార్థవుతుంది.

"అదేమిటా మునుంటున్నా. మెప్పు వ్యవసాయకాఖ వారి! పిటిమర్ పెట్టానా—నేనూ లాయర్నే—దినా లాపరాలు కాచిమందా, లలిమకుంచైన పరమైవ భాషలో చూడాలేనా— ఎందుకంటే నా మామగారింట్లో కంటాయన కిరణయ్య! కూడా యిట్లే అర్థమైంది. విషయం భోధపడగానే ముక్కుమీద వేలేసు కున్నాడు."

పరంధామయ్య దగ్గరంబడడంవల్ల కావాలి, కొంచెంకైర్యం చిక్కి సందేహానివృత్తి కుపరగించాను.

"మీ మామగారింట్లో వున్నది వంటలక్కగా." అన్నాడు ముకుందాన్ని పట్టివేయించగలిగాడని గర్వపడుతూ.

"పరకే—అని దెప్పడో వర్గిపోయింది, రండి ముక్కు పాటుం చెప్పి, అరడజ నిండుకపొట్టాలూ తినుకోని. నే నారాలేకాను. అత్రిగామావాళ్ళూ ఆడదాన్ని యాగివెయ్యడం మెండుకని ప్రాణకో మన్నాను. కిరణయ్యని కుదిర్చిపెట్టింది నేనే—కాదున్నానే, వంటవెయ్యడంలో క్షమకు. "అరిచిపో భోజనం వొక్కసారి తిన్నట్లుంటే, పాట్రి క్రిరాములు యా నాటికి కనించేవుండును. నా గ్రంథంలో వో అధ్యాయం అరన్నునించే."

"మీరు చాత్రగ్రంథం ద్వీయకరిత్రమూట..."

"అపయిరుయం చెప్పనివ్వండి—చాలామంది చంపుక తింటున్నాడ, మీ చరిత్ర! చూడండి—నాకు తిరిగికి కనించడంబున్నవారి గ్రంథరచన పడకనా. పోసారి..."

మాకంపం ఏప్రాంతంలో ఏవయంలో వెలరెసుతుందో ఎవరు చెప్పగలరు! పెద్ద రీటలు తిసింది. పరంధామయ్య నేనూ అందులో పడ్డిపోయాను—నా పాత్రగంట. తెప్పరిల్లి 'వాహం' అన్నాడు పరంధామయ్య. అని తిరిగి లోపలికొచ్చాడు.

“కరధయ్య నాక్కర్తడంటే కాదగ్గర అట్టే చెప్పేమగున్నాను. పేరమ్మనివాడగ్గరవుంచుకున్నాను—ఎంతయ్యెను తెనుగుభాష లోపం—వుంచుకోలేవ్వురు. చురుకైనట్లు. మునుటి వొడిలేసింది.—కాతే వొడిలేకాదనుకో—రంగం వెళ్ళాడు. రాజీ! యీ లు వారులు కున్నాను. అలలు పాలులు వారులుకున్నాను. కృష్ణ రామ అనుకుంటూ, పొం, కోట చూసుకుంటూ కడుపులో చల్ల...”

ఇంతలో ‘రాజీ! యీ’ అని లోపల్నుంచి పరంధామయ్య గావు కేకాడు. తొందరగా వెళ్ళాం. ఆయనకి లేలుకుట్టింది. కొలు గట్టిగా అదిమిపట్టి, “మండ్రగల్వేయే కొత్త చూడండి. ఇది మామూలు లేలుకాదు.” అని బాధపడుతున్నాడు. నేను కాలకు మూలలా చూస్తున్నాను. ‘కనబడలే!’ అన్నాను. “నీకు పాక్షికం యిస్తూ ఎరురుగా వోస్తుంది మరి—నుంచేం లేదు! చాక్ రెవడూ లేదు!” అంటున్నాడు.

మకుందం మళ్ళీ మొదలెట్టాడు. “ఓసారి పేరమ్మగిల్లాగే లేలుకుట్టింది. దానింతే బాధకలిగిందంటే, ‘మామ లేలుకుట్టింద (లోయ్),’ అని కేకలింది. కొడు వీడున్నాను నేను. చడకడిం మొదలెట్టాడు...”

“చాక్ రిన్ తీసుకురండి—కుంఠం వెయ్యలేదు...”

“మారొక్కే వుండండి, చాక్ రిన్ తీసుకోస్తాను.” అని రైలు లేరాను. “మవ్వు తిరిగోచ్చేటప్పటికి నా ప్రాణమే చాతుంది. ఉంచు—నేనే వోస్తాను.”

నేను పరంధామయ్యకు తీసుకుని రైలుకెక్కి వో రిక్త మాట్లాడి అందులో ఎక్కడ.

“మీకు మంచిట్రీలో, అలారక్ మోగివట్టు—లేలుకుట్టిందండి. లేకపోతే నా రైలు తప్పదు. ప్రాధున పదింటికి దిగాను. పదిగంటలు లేలున్నాడు. అంటే, ఎనిమిదింటికన్నమాట. ఇప్పుడు పావుతొమ్మిద ఎనిమిది. కొలటి వాగు రైలుందుకుంది. మనకి థర్ల ప్రయాణం తప్పదు. వోసారి నేను లాబర్ కమిషనర్ రంగమాంధం థర్ల ప్రయాణం కట్టాం. కాకతూర్ చేరేప్పటికి...” రిక్త మునుపు తిరిగింది. ఓ జల్పూ ఆపులేయింది, ముకుందాన్ని అందులో ఎక్కడుని పెంపుతీసుకున్నాం. కుమ్మర్ని తనప్రాచ అవ్వ నించాడు. అల్లాగే అన్నాం. ఏదో చెబుతున్నాడు—జల్పూ దూరంగా వెళ్ళింది. రిక్తవాణ్ని తిన్నగా చోలకో పట్టుకున్నాను పరంధామయ్య. కొరింతర్ యింటికోస్తుందిగా అన్నాను. ఇంటి కడితే యీసారి నిజంగా లేలుకుడుతుందన్నాను పరంధామయ్య!

ఇది జరిగింతర్వాత ముకుందాన్ని నేను కలుసుకోలేదు. అటు చతురూ ఓసారి పరంధామయ్య, ముకుందం ఇంకొకరిని, కోటని చూసి, వోపూలు భోజనంచేసి వచ్చినట్లు, వివరాలన్నీ పుత్తరం వ్యాసా తెలియబరిచాడు. కరధయ్యవంట అచ్చుతంట. పేరమ్మ బ్యాగ్జీటు. లోకా పదిమంది తక్కువుండరట భోజనాని. ఆయన కున్న పలుకుబడి, నేరు, అంతా కరధయ్య వంటమూలంగా నేటు. అతని స్వయ చరిత్ర క్లుప్తంగా కాలగుంటలు చెప్పా మంట. అది వివగానే తిన్నదంతాఅరిగిపోయింది. ‘నాసంభాషణ కల్ల శీర్షంకొది వచార్యలేదు’ అని ముకుందం నిర్వచనం చేశాడు.

అట్లాంటి ముకుందాని! ఎందుకు మరి క్రమించి, ఏద్యాన్య క్రియా వుండార్చివచ్చిందో కాకు లోపపడలేదు. కొద్దిగా మానసిక క్రాన్త్రం నేనూ చదినాను. సంసార ముఖంలేకపోవడం అరివానుడి! వోకొరణంగా చెప్తాను. ప్రేమత్వప మూలద్యారా తీయ్యనుని తృప్తి పడటం చిహ్నం. వారిది సరైనకొరణంగాలే చలేదు. కృత్రిమంగా వూహితే ఏదోచిత్రమైన కొరణాలు కల్పించవచ్చు. కావ్యం ఎంత కృత్రిమమైందో, దానికి మందు కూడా అభూత్యంగా వుంటుంది. గుడ్డివాడు వివీరిన పెద్దలాంటిది. మానసికక్రాన్త్రంలో మందు, తరులలే తగులునుంది, లేకపోలేలేదు. నేమొదట్లో అనుకున్న కొరణమే వాక్పటికి సమంజసంగా కనబడుతోంది. ముకుందం మంచివాడు; సార్వరహీతుడు. జీవితంలో ఏదీ కొరకుండా, అన్నీ తెచ్చుకుని సర్వమూ వారులుకున్న యోగి. నిలుదల కట్టని విమరుకుడు. పితాంతాలు అమాయకప్రజ పెత్తన దుద్ధిని వేదాంతి. అయినా అతనివారిమండి పారిపోదాని! నేనూ యత్నం చేశాను. భార్య విసుగెట్టి ఇంకావాల బాబు అనుకుని పరమపదించింది. సరోజ పెళ్ళి చేసుకోవండి. అందరూ అతిమౌండిపారిపోయి అతిన్ని ఏకాగినిచేశారు. వాళ్ళెంట అప్రయత్నంగా నీళ్ళు తిరిగిస్తే, పాపం అతినే అవచారంచేశాడు! రెండురూపాయ రిచ్చి-కర్నాట సంగీతవిద్యాంశుడు, కయోలిక, మృదంగం విద్యాంశులు కలిసి మూడుగంటలు ముమ్మొవయ్యుద్ధం పోగిస్తే చూసి, విని “అనా, ఎంత అచ్చుతంగా వుండండి” అని చెప్పగోడంలేదు! మనం ఖర్చు పెట్టిన రెండురూపాయలని సమర్పించేటందుకు కాక, మరెందుకు మనం మెచ్చుగోడం! కానీ ఖర్చులేకుండా ముకుందం మనకి వికోడిం కలిగిస్తే, ఏవగింపా! అతని! పేర్లెట్టి ప్రాణసయ్యెడమా!

నీలిలో మెకకువలు తెలియన్నవాడు ముకుందం. ఏకాగో భార్యకి అవచారం చేశాడు. దాన్ని ఎదుర్కొన్నాడు. తను సమాధానం వడలేకపోయాడు. సంఘాని! చెప్పేసి, పాపపరిహారాని కుపక్రమించాడు మూలద్యారా. అదీ కాకు లోచినకొరణం. అతినా జీవితంలో చేస్తే కొరడు. ప్రతిఫలంకోరని సంభాషణ—అతనిమాట పదిపోయిందంటే వాక్ప్రపంచంలో ఏదో తీరనిలోటు కనబడింది. అతనిభార్య కళ్యాణి అమ్మట్లు, అతను దూరంగావున్న కొద్దీ వగ్గరగా వచ్చినట్లుంటాడు. వగ్గరగావుంటే తప్పించుకు తిరుగుతాను. కాకు ఓడులేదు.

అతని జీవితంలో ఏదో లోటుంది. దాన్ని కోకించి ఎవ్వరూ రైలుపెట్టకుండా అతను ‘మాటలు’ అనే కల అల్లుకున్నాడు. అతిన్ని కదిపి మాట్లాడితే అదేమిటో రైలువడును. కొని ఇప్పుడు అలకకొరిం లేదు. అతనికి మాటపోయింది. కొలకక్రం విరిచినట్లుయింది. దిగులుగా కూర్చున్నాను. “పోనీ వోసారిపెళ్ళి చూసిరాకుడిమా!” అంది మాటివెడ.

ఆ కాలేతే వెంగుకొడు ప్రయాణం అయ్యాను. వాస్తిటలో! వల్లేప్పటికి సాయంత్రం వాలంగైంది. రైలు ముకుందం తమ్ముడి కలుసుకున్నాను. అతను చెప్పాడు కొన్ని సంగతులు. తన పిల్ల పేరమ్మ, కంటాథున కరధయ్యతో లేచిపోయిందిట. చాక్ రిన్ వెదుక్కుంటూ తిరిగాడుట ముకుందం. పేరమ్మని రైలుస్టేషన్లో

పట్టుకున్నాడు. ఇద్దరినీ యింటికి తప్పుకనుని బ్రతిమలాడటం చేతం ఎక్కువ చేస్తానన్నాడు. రావడి. ఏకావగింది. అరి మామగార్ని, భార్యని, చూడని—వాళ్ళకుటుంబాన్ని చులకన చేస్తూ మాట్లాడింది. రెండుకాయ కొట్టాడు. మళ్ళీ ఎవో అంది. 'నేనందుకు కావాల్సివచ్చావా? ఇప్పుడవంటి ఏమంటారో?' అని సవారీ చేసినట్లు మాట్లాడింది. పట్ల నిగపట్టి మొహం ఎర్రగా అయి, తేమలుతో రక్తేటట్లుగా అభినయం చేశాట్ల కాని నోటంట మాటరాలేదు. ఇవన్నీ పేరమ్య చెప్పింది.

శనివారం వీటి ఆనందించాడి అసంతృప్తి వుండదు. కోరింది లభించలేదన్నప్పుడు వాచ్చేకోపం చారు. ముకుందం ఉద్రేకాల అరికుడు. కార్యకూరులు కోపానికి నరవుతారు. అరిమ ఏకార్యం తలపెట్టకు, చెయ్యకు, కోపం అంటే ఏమిటో ఎరగని అమాయకుడు. అట్లాంటి ముకుందాన్ని పేరమ్య రెచ్చ గొట్టింది. కోపం తెప్పించింది. దాని తీవ్రత అరి తీరం తట్టకో లేక పోయింది. దృష్టిత్యాని! 'హే' అగిరించి. రేణుకోలేక పోయాడు. 'మాట' అరిని ఆయం, అరిని ఆయంపు పట్ల, కాళ్ళే సవారీ చేసింది పేరమ్య, ఆయంపుపట్టువీడ రెచ్చ గొట్టింది. తాహాగత్తు, పేరిపోయింది. మానసికగోళాలు పీకాన్నాయి. కాటిమగ్గ పరిగి కాలవక్రం నిలిచిపోయింది.

లోపలికి చూశాడు. దిగులుగా, మార్చున్నాడు. పెరిగిన గడ్డంలో తెల్ల పెండుకలున్నాయి, కిక్కిరిస్తూ నీ అన్నాయి. అట్లాంటి చింతరవంధరగా వుంది. పిచ్చివాడులా వున్నాడు. నమ్మ చూశాడు. కాళ్ళిల్లో లోతుగా చూశాడు. ఏమీ మార్చలేదు అరిని ముఖంలో. మందచూపలేదు. నేను భూకా అన్న రైతెగ్గం లేదు. కానీ వారేసింది. ఇట్లాగన్నాడు

"ముకుందంగారూ—మీరు శనివారం అన్నీ సాధించారు. వొక్కటేమిప్పు, మానంగా, విక్రమంగా వుండటంతప్ప అన్నీ సాధించారు. మీరు నిండైన, పరిపూర్ణులైన భక్తజీవులు."

ఏవో చప్పుడైంది—సంతకం వూడిపట్టెట్లు, సముద్రం పెత్తన చల్లి ఎండినట్లు, భూకంపం దీటు మామనుని లోలోక అగగారి నట్లు, కాలవక్రం వొక్కసారికదిరినట్లు—

"అ—నేను మాట్లాడలేదంటారా? నేను చూశా— విక్రమ—చూశా... ఎందుకు మాట్లాడలేను. దినదిన రేతకాని వారి! మాట్లాడడం రేతకారు. వారేమాగవారు. ఓసారి విజయనగరంలో అహాభావం జరిగింది. పదిమంది పది ప్రశ్నలకునెవరూ. వారి! సమాధానాలు, గంట తర్వాతి, క్రమంలో చెప్పారీ. నేనో ప్రశ్న అడిగాను, రికమకగా—కా! నూటిలో చిలక పిల్ల వుంటే తోడేలు తెలుకింది వున్నప్పుడు, పెద్దపురి అరుస్తే, భయపడేది, చిలకపిల్ల, కాక, తోడేలు—క్రమంలో చెప్పారీ..."

అట్లా ముకుందంగారు యథావిధిగా తన భోండి సాగించాడు. ఆయన మాట్లాడిన వాక్యాని ప్రతిస్పందిలేదు. వాళ్ళిం ముగించి వచ్చుకు కదా ప్రతిస్పంది వినిపడేది! అమూలంపు లేదు—అ ప్రతిస్పంది లేదు.

ఈగళలో ముకుందాని! అవ్యాయం చేశాడు ఎక్కడైనా అని రిరిగిచూశాడు. ఒకకోట చేశాడు. రైల్వేగిహాయి, రెండో సారి నమ్మ కలుసుకున్నప్పుడు 'రండి బీ కాగోవ్తాం' అని ముకుందం అన్నట్లుగా వ్రాశాడు. అది పారదాటు. అట్లా ముకుందం అనలేదు. అనకు. టీకీ, భోజనాలకీ, స్థూలజగతులో కారీకావసరాలకీ అతని పైమలేదు. పిటివో ఆ తాహానామ్రాజ్య చక్రకర్తి నిమిత్తం లేదు. అరిమ హాస్పిటల్ లోవున్న ఆవారంకోసరే కాలవక్రం నిలిచింది.

నన్నయ చిత్రించిన రాజరాజు

శ్రీ దివాకర్ణ మేంకటాపధాని

రాజరాజు నలువది సంవత్సరములకుఁ దైగా బాకుకొని పాత్రాజ్యమునును బరిపాలించి యుండెను. ఆ పరిపాలన కాలమున జగదీశుమహేంద్ర యారఁ జొరవించిన మహాకావ్యము జెప్పి యుండినదప్పును. కాని యదియన్నియు నొక మేల్పఁడఁడైన వాఙ్మయమున కారఁడు గాదించిన నేనా విశిష్ట మొక యొక్క, కావ్యగీత ప్రియుఁడైన యా మహారాజు ప్రేరణ ప్రాప్తానములే లేకుండినచో నా కాలమున వాంధ్ర భారత మవలించుట కవికామీ లేకయుండును. ఈ విధముగా నారఁదాంధ్రులకు, వాంధ్రభాషకు, వాంధ్ర జాతిమునకుఁ గలిగించిన మేలింఁతవరానిది. వ్యాకర్తహితమైన యాసీత కీర్తనముగా నారఁడు గాంచిన ఫలితమును వివారమైనది. నిలయున వాంధ్రభారత చదవారంధ మొకటి కీర్తి చంద్రిక కనవరత కెంతా లమై యుండియెకావ్యల్యము నానవించుచున్నది.

కాలరాశి వస్తు యి నాంధ్రమున భారతము రచియింపుమని
 గౌరీ గారి దానిని దివి కంకిరియి చేయుమని కోరియుండిరిను.
 విన్నయియు నా మహా కావ్యము నరిని కంకిరియి చేసివను తేయక
 బోయినను, అవతారికారంభమున వరిని నులుగదయులను వర్ణించుట
 గా యావ్యాపాద్యంతిములం దభ్యంతిములైన యనే విశేషగు
 ములనే వరిని సంహరించి గౌరవత్యాగ వయ కిమా వివేకములగు
 వరిని నులుములనును, నిర్మలమైన కి రిని అత్తిరహాపమైన మాన్తి
 తీర్చి తినినాడు, ఆ త్రివిధ భాష మా దివ్యమాన్తి యాంధ్రజనుల
 మూల బాహ్యైర్నిరించుదురే యుండును.

కానకకర్పూరలహరివంశములలో వాయురాజేంద్రులమహర్షి
 పలు విధములుగాఁ బ్రకటిత వాక్యములను వినించుచుండును. ఈప్రతి
 పుటలో సాధారణముగాఁ గులాచారయోగకార్య త్యాగ విధులు
 వర్ణనమును, "శ్రీ, ప్రజారాజ, ప్రతాపాక్ష, నయ, శుభా,
 వివేకాధిపురీవాహ, నిర్మల సంగ్రామ" ప్రభృతులను విశేషగుణముల
 ప్రశంసయుఁ గనవచ్చుచుండును. బిక్కిలకృష్ణ దండారావునకు
 విద్యార్థులైన శ్రీమద్విలు నగణములను విప్రసించి, యట్టివారి నవలంబగా
 కయించుటచే నతినికఁ గలుగు నుద్బోధము నైతియు
 ప్రదర్శింప నవచ్చును. కాజరాజువారేంద్రుని గోరువల్లి
 దాన తామ్రకానమించునట్లు దృష్టాంతము. భారతిమున
 వచ్చుచు కనిపించిన కాజరాజ వర్ణనమునకానఁ బయి విధముల
 కానకము లందలి ప్రకటిత వర్ణనమును విలసించుచున్నది. ఇందు యథార్థ
 గుణావవర్ణనముతోపా జనున్ముఖతముగాఁ దద్వ్యంశియులు వహించుచు
 వచ్చిన విధములను, లాక్షణికులు వాయునకు కుండవలెనని
 నెప్పిన సాంప్రదాయో లక్షణములను, గొప్పి గోచరింపవచ్చును.
 కవిరాజమున విం దచ్చటచ్చట నతియోగులు పోవుటకును నక

కాకము లేకపోలేదు. ఇటుని యందలివిషయ మంతయు నభూత
కల్పనగాఁ బరిగణించుట వాక్రి ముచితముకాదు. అలంకారాస్త్రచే
నడునంచునట్టి యితివ్రేలాక్షుల నెఱుంగుట కంత కష్టపడి నెవ్వరయి
లేదు. అట్టి వానిని గొన్నిటిని దొలగించి చూచినచో నన్నియు
నిర్బంధింప రాక కాక నిర్వలయాత్రి మనకు గుప్పట్ల కలులతో
పాక్షాత్కర్తించి తీరును. నన్నియు నిర్వ్యవస్థితమగునుగాని విత
భాషియు నగుటచే వారిని వర్ణనములం దెల్లు వివరణయములైన విష
యము లంతగా గొనబెంపవు.

నన్నయ వర్ణించిన రాజరాజ కుగళములలో నెల్ల ప్రముఖము
లైన వారిని లేచి కార్య పరాక్రమములు, ఆలోచన విశేషాదిత్య
విభుడు, విభాకరలేఖుడు, విరావలాయుడు, మృగరాజ పరా
క్రమముడు, అన్యరాజ లేఖోజయులవారి యైన యారని కార్య మప్రతి
మానిమి నది. విజయ విక్రమముచే నారోధిరారి రాజ వివహముల
వోడించి యపరాజరి ధూరి భూక్తివాగ ధారాజుల కంతి క్రాంత
పరారుడై యున్నారను. “విస్తేజరి వైరి వీర, దండితాపిరి వీర,
పరంతప, విశ్వులయ ప్రభావ, విక్రమాద్యజితాపిరి, ఆతారి
విరోధ ప్రకర్యాంతక, ధూరిప్రభావ పరిధూరి విరోధపరా” మున్నగు
సంహృత లారిండు వైరివీరుల విప్లించుటయందుగా వాసిన నామన్య
మును నేయు విభముల విక్రాంతించుచున్నవి. నన్నయ రాజరాజ
కార్యపరాక్రమముల వింత యధికముగా వర్ణించుట కేవలప్రతి
ప్రియత్వముచేగాదు. ఆ మహారాజ తాను రాజ్యమును బరిపాలిం
చిన నాలుగు దశాబ్దాల కాలములో నూండు నాలుగు వారులైన వైరి
వీరుల విప్లించి నష్టప్రాయమైన సింహాసనమును మరల సంపాదించు
కొనవలసివచ్చెను. విముఖాద్యుడు క్రీ. శ. 1019 లో మరణింపగా
నవవంబులే రాజరాజ వాసుక్య సింహాసనము నిధిష్ఠింపవలసియం
డెను. కాని యాలోచన తరువాతి నూండేండ్లకలగును చాయాదు
లయొ క్రతువులయు విరోధముచేసి బహుభేదకము నిర్వర్తించుకొనఁ
జాలకపోయెను. ఈ చాయాదు లేవ్వరను విషయమున భిక్షాభి
ప్రాయము లున్నవి. రాజరాజ సవరిమున్నుడైన విజయాదిత్యుండే
రిండ్రి మరణానంతరము వాసుక్య సింహాసనము నాక్రమించి రాజ
రాజున కాలంకము కల్పించెనని క్రీ. వెలూరి వేంకటమణయ్యగారు
రధిప్రాయపడుచున్నారు. క్రీ. భావరాజ వేంకట కృష్ణరావుగారు
రప్పటికి విజయాదిత్యుడు బాలుండై యుండెననియు, క్రీ.వము
నందే యారని హృదయ క్షిప్రమున రాజ్యకొంగు ములకైవరి
తరువాతి కాలపు కాసనము లేదనియు నూచించుట లేదనియు

1 అధికారి తదితరులను పర్యవేక్షించు వ్యవస్థ

కజ్జయా నామోర్క్కిర్చ చక్రర్థకం మతం క్వచిత్ ।

చెప్పి, యిప్పుడి చాళుక్యులముని దాయాదులైన రాజమరాండ
 కంకి విజయాదిత్యుల సంతరినారైన విరవద్యపుర పితాపుర
 చాళుక్యులకాక కలంగములోని సర్వసిద్ధి చాళుక్యులు
 గూడ వేంగీసామ్రాజ్యమునకై రాజరాజులొక బోరాడి
 యుండుననియు, వా యడను చూచుకొని కలంగరాజైన మధుర
 మూర్తపుడు సైతము రాజరాజు నెదిరించి యుండుననియును వచించి
 యున్నాడు.1 బిరిలో నెవ్వరు విరోధించినను వారి బోడించి
 పాపింద్రులు వలకు రాజరాజు పట్టాభిషిక్తుడగుట తమకుల్ల
 మొదలి యుండలేదు. అతడు "వైరి వేదంబి గండ విచారి ఘోర
 తిరాసి భాసి భుజ్జుకుండు" ఘోరాజ ముఖమున విజయప్రసవా
 సమారోగవసృష్టము ననుభవించుటకు యాజేండ్లు పట్టెను.2
 ఈవిషయమునే కొదుమిల్లి తామరాసనమున వేరంట్లు "రాజ
 రాజనర్తకి సేవ్యుడైన పృథ్వీరాజ్యలక్ష్మిని రాజరాజు భుజులముచే
 ధరించె"నని చెప్పియున్నాడు. కొదండపాథుడును, బరాక్రమ
 ప్రయథాముడును నగుటచేతనే రాజరాజు సింహాసనమునకువచ్చియు
 రాకముందే సంఘటిల్లిన యా వైరివిరోధముకు విడిపించి జగద్విలయ
 భాసుర సముద్యోగజేడనును, వీర శ్రీనివాసాశ్రమ భూరివీర రాజు
 దండుగూనై విజయ వైధివము వందజూరెను.

ఇట్లాతడు "విర్యలక్ష్మి జయభిరాముడై" (శ్రీ. 1. 1032 వ
 సంవత్సరమునఁ బట్టాభిషేక మహోత్సవమును నిర్వర్తించుకొనఁ
 జాలెను. తరువాతి వారెడు నుజూ శివిమిది సంవత్సరముల తలము
 "నానాని నాక కిటిల తనీ విలసితవై సంఘటిత పరివములఁడై"
 సామ్రాజ్యమును విర్రవానామరంజనముగాఁ బరిపాలించెను. ఇంతలో
 వారిని యద్విపదక్రమ నేమి మఱల ఎవోగాని కావలసినవైను.
 చాళుక్య సింహాసనాక్రమమునకుఁ దగిన సమయ మెప్పు
 డనుచుచూ యని యెరుదుచూచున్న విజయాదిత్యుఁ డొక
 విప్లవమును లేవదీసి, రాజరాజును సింహాసన ద్రుఘ నొవరించి,
 1081 జూన్ 27-న లేదన విప్లవకర్త విజయాదిత్యుఁడను పేరఁ
 బట్టాభిషిక్తుడయ్యెను. ఈ సంవత్సరమున వారినికే బల్లిమచాళుక్య
 చక్రవర్తియైన రెండవ జయసింహుని పాహాయ్యసంఘట చెక్కురి
 యుండును. కొంచె విందుమందుగా నీతలమునకే చెందియుండు
 కలిదిండి తామరాసనము పశ్చిమ చాళుక్యులు వేంగీపైఁ గానించిన
 దండయాత్రను నూచించుచుండుట యందుకుఁ దార్కాణముగా
 నున్నది. రాజరాజు శైల్యామర ధరణిధరుడయ్యెను బ్రబలమైన
 క్రతుధాటి కాగతక పాదుమధించుటకై తోక రాజధానియైన గంగా
 పురి కరిగెను. రాజేంద్ర తొళుఁదారిని ప్రార్థన వంగీకరించి రాజరాజు
 బ్రహ్మ మహారాజు, ఉత్తమ గోవర్ధన బోధ, ఉత్తమ తోడ
 మిలాడ, ఉత్తె ఎలాడ అను మువ్వురు సేనానాయకుల యాధిపత్యమున
 చెప్పె నైవ్యమును వేంగీజేతమునకుఁ బంపెను. ఆ సేనవచ్చి పశ్చిమ
 చాళుక్య నైవ్యమును కలిదిండి యుద్ధం జూరెను. ఈ యుద్ధముననే
 పక్షమునకే విజయము చేకూరెనో చెప్పఁజాలము. ఏలయన నందిరు
 పక్షము లందరి సేనానాయకులను వీరవ్యర్థము వలంకరించిరి. కాని
 తరువాత రాజరాజు యుద్ధ విహతులైన యా తోక సేనా
 నకుల మువ్వురిని స్వార్థ చిహ్నములుగా మూడు వేనా
 లయములు నిర్మించియుండుటచేత తోళుల తోడ్పాటుచే వారెడు

సింహాసనమునఁ బునఁ ప్రతిపాపితుఁడైన బుట్టించుట కే
 తోమ కలుగుచున్నది. ఇట్లు బిరోగ్రాహ విజయఁడై యాతఁడు
 పోయిన సింహాసనమును మరల సంపాదించి యెదిరిబుడండ్ల తలము
 రాజ్య మొనరింపఁ జాలెను. ఈ సమయమునఁగూడ వారని కప్ప
 చెప్పకు పశ్చిమచాళుక్యులవలన వలచడి కలుగుచునే యుండెను.

(శ్రీ. 1. 1042 లో రెండవ జయసింహుఁడును దయవార
 రెండేండ్లకు రాజేంద్ర తోళుఁడును దివంగతులగుటచేత శ్రేణోక్య
 మల్ల ఆహవమల్ల సోమేశ్వరుడును రాజాధిరాజును గ్రమముగాఁ,
 బల్లిమ చాళుక్య తోకే సింహాసనముల నధిష్టించిరి. వేంగీ విజయము
 తొరగముగా వారియపురికిని దురల యుద్ధ మారంభమయెను. ఈ
 వారి తోళులు విర్విరామముగా దండయాత్రలు సల్పుచుండినను
 తక్కుచేయక పశ్చిమ చాళుక్యులు వేంగీ రాజ్యమునందరి చాల
 భాగము వాక్రమింపఁజారిరి. రాజరాజు తూర్తిగా రాజ్యధ్రుఘఁడు
 కాక పల్లవభాగమును మాత్ర మెలుచుండినట్లు (శ్రీ. 1. 1047 లో
 వేయఁబడిన ద్రాక్షిరామ భీమేశ్వరాలయము నందరి యొక రాజ
 వము వలనఁ చెరియుచున్నది. (ARE 188 of 1898) వేంగీ జేత
 మట్లు పరాధనమై పొవుటకు సహింపఁజాల తోక చక్రవర్తియైన
 రాజాధిరాజు పశ్చిమ చాళుక్యుల నెదిరించుటకై వాలుగైదుసార్లు
 చెప్పె వేవలకు బంపెను. ఆ సేనలు పశ్చిమ చాళుక్యసేనల బోడింపఁ
 జాలినను వేంగీజేతమును మాత్రము వారి బారినుండి రిప్పింపలేక
 పోయెను. తోక సేనలు కూడఁ దన శిధిలముగను దొడ్చెడలేక పొవుట
 చూచి పశ్చిమ చాళుక్యులతో వింకను బోయి సల్పుచుండుచో నున్న
 రాజ్యము కూడఁబోవు నేమో యను భయముచే రాజరాజు (శ్రీ. 1.
 1051 లో వారితో సంధిచేసికొనెను. ఈ సంధివలన రాజరాజు
 తన రాజ్యమును దాను సంపాదించినను బల్లిమ చాళుక్య చక్రవర్తి
 పార్వతామత్యము వంగీకరింపవలసి వచ్చెను. ఈ సంధిర్వముననే
 యాహవమల్ల సోమేశ్వరుని ప్రధానులలో నొకఁడును, నన్నయ
 ధట్టారకుని సహాధ్యాయుడైన వారాయగణ్డ్రు పశ్చిమ చాళుక్యుల
 ప్రతినిధిగా రాజరాజు కొలువున కవిదించుట సంధించెను
 (శ్రీ. 1. 1051-52 లో రాజరా వారినికే వందమూడి గ్రామము
 వగ్రహరముగా నొసంగెను. అతడు భారత రచనమున నశ్చయభు
 వరణి రాజీయ వ్యవహారములలో రాజరాజునకును గొంతోప్పనీ
 యుండవచ్చును.

వేంగీ జేతమున పశ్చిమ చాళుక్యుల వారినుండి కాపాడుటకై
 తోక చక్రవర్తి ప్రయత్నించు తొనరించుచునే యుండెను. అత్ర
 యత్నములవలన నేమియు లాభము కలుగకుండుటచేత కా
 కొప్పం యుద్ధరంగమునకే గలిగిన పరాజయమునకు ఫలముగాఁ
 జోళులు గంగవాడి రాచ్చిమునుకూడఁ గొల్పోవలసి వచ్చెను.
 వారిలో రాజరాజునకుఁ జోళుల పాదుముపై వాకే సన్నగిల్లెను.

1. The Eastern Chalukyas of Vengi
 (P. 218, 219)
2. రాజరాజు వరేంద్రుఁడు పు. 100.
3. రాజరాజునర్తకి సేవ్యుని పుష్పరి భుజుల రాజ్య లక్ష్మిం
 పృథివ్యా.

అందుచే నాథుడు శ్రీ. క. 1081 లో మరణించు వలయును బట్టిను
 చాళుక్యుల హయాజ్ఞమునకు లోబడియే యుండివలసివచ్చెను. అతని
 మరణానంతరము విజయాదిత్యుడు బలవంతముగాసింహాసనము నాక్ర
 మించి తన కుమారుడైన శ్రీవర్మనందుఁ బ్రతిష్ఠించెను. పట్టిమ
 చాళుక్యులలో సంధి కావించుకొన్న పిమ్మటనే రాజరాజు కొంత
 ప్రశాంతియుగా రాజ్యమేలఁ జాలబయలు, నాథుని ప్రేరణమున
 నన్నయ భారతాంధ్రీకరణమునకుఁ బూనుటయు సంభవించి
 యుండును.

ఈ విధముగా రాజరాజు పరిపాలించిన కాలములయందు
 యుద్ధములలోనే కడచిపోయెను. అతఁడు తోటల సాహాయ్య
 ముద్దించివలయు సత్యమేయైనను దాని నేవలము వారిపై వాధారపడి
 యువారకుండిలేదు. సమయము చిక్కినప్పుడెల్ల నాథుఁ డిరాకుల
 నపారధైర్య పాపములతో నెదిరించి బోరాడుచునే యుండెను.
 ఆ యుద్ధములో నాథుడు ప్రదర్శించిన క్రైత్యకౌర్య పరాక్రమముల
 నెఱింగినవాఁడు కావుననే నన్నయ వాని నాగ్రాసాద్యంత
 పద్యములలో నంత విస్తృతముగా విమలకులే వర్ణించియున్నాఁడు.
 రాజరాజు రణరంగముల వీరరహితతరహా యని విచారించి
 "పరమండలంబుల ధరణీపథుల నదిమి కప్పుంబుల మదిముతోఁ
 గొనుచును, బలివనీయని భూమివలయపథుల నుక్కడించుచు,
 దిక్కుల దనయాజ్ఞ వెలిగించుచు, భీతుల కిరణమ్మఁగాయఁ
 బలిపు లలవానని కడుల హరిణరాంధన మూర్తియై నిర్వక్ర
 మ క్రమమున" కర్తవ్య కాండకావి సామాన్యుడు కాఁడు.
 అతని పరాక్రమమును వర్ణించుచు నన్నయ వాడెన విశేషము
 అన్నియు నీ విషయమునకు సాక్ష్యములై యున్నవి. నందమూర్తి
 కొనసమున నన్నయ రచించిన

"యిష్టస్యైవ భుజాకృతాః చరితారాతీథ కుంభస్థుల
 బ్రాన్ముక్తముల వృత్తి మాత్రక వియ స్సంగ్రామ రంగాంతరే
 ధర్మ వీరరస క్రయాభి నయన ప్రస్తావి నా బక్ష్మితాం
 వీర శ్రీ రచితాంజలి ప్రవివర కృత్వపరశ్రీయః"

అను స్తోత్రముకూడ కాలాంతరమున యతియోక్త్యో నూడి
 యున్నను నన్నయకు రాజరాజు భుజబలమునఁ గల ప్రతిఘటమును
 జక్కఁగాఁ ప్రతిపాదించుచున్నది.

రాజరాజు వీర్యవిక్రమాది తీవ్రగుణములతో రాజదయా
 నౌజవాగ్ధి మృదుగుణములకుఁ నూడిఁ నూచిరియై వ్యసన వివర్తిత
 మైన యకలంక చరిత్రసంపదచే నభిల జగజ్జీయమానుడై విరా
 జిల్లుచుండెను. "అభిల జగజ్జీయమాన వాచాగురత్నైరత్నా
 క్షయఁడు, నుగధామఁడు, బుధమతీ నుగుణాధామఁడు, నుగరాజకుఁడు,
 భూవిగురత్నైర్భూమఁడు. రాజమూరి పభాంతర భ్రాజతి
 పద్మజుఁడు" మున్నగు విశేషము లిందుకుఁ చార్కాణములు.
 అదినికిఁ గదం విధ్దంబులైయుండు నేను వస్తువులలో సంతతి దాన
 కలదియు, శక్యత్వాను సాంకర్మ్యమును జేర్చినవడి యున్నది.
 "అగ్రజన్మకుల ననుగ్రహమునఁ జారుతరమహాగ్రహారంబు
 కిచ్చును, దేవభాగముల నుపావిధాతఁ దనరజేయఁడు" నాథుడు
 నా విశోధియై తనరాజుఁడగును. అతఁడు కరుణారసమృద్ధుఁడు.

కృపారస బంధుఁడు, దయాలాభ దతురాన్యుఁడు, భర్తృదయాత్మ
 నిబద్ధుఁడు, ఆతని నౌజవ్య మింతింతివరానిది. సంతతి మైన కుమయు,
 నేల జనానందకరమైన నౌజవ్యమును నాతనికిఁ జెల్లవి యాధరణ
 ముల. విషయ మాతనికిఁ జెన్నతోజెట్టిన విద్య. సత్యధర్మము లాతనికి
 సంతతారాధ్యములు. నిత్య సత్యధన ధన్యుఁడనియు, విషయసత్య
 నిత్యోద్ధయఁడనియు, సత్యోద్ధితుఁ డనియు, నిత్యవిరంతర
 ధర్మమతి యనియు, నన్నయ యాతనికిఁ బలంపార్లు వర్ణించి
 యున్నాడు. నిరవద్యుడై నిమల విచారముల కునిపవచ్చై, జగత్పా
 వన కుంభచరితచే నిభిల భరాడేవస్తుక్యుడై యాతఁడు ధరతీలమున
 కపూర్య ముండవచ్చై భావితఁడు. ఇన్ని గుణముల కాలకాలమై
 యుండిన కతమున నే నన్నయ యాతని నాదిరాజ నిఖండిని ప్రశం
 సించి యుండెను.

చైదికధర్మము నెడను దదకుబంధులగు యజ్ఞయాగాదుల
 యెడను రాజ రాజసకులగు బ్రతి యపారమైనది. "పరమ ధర్మ
 విదుఁడు, ధర్మవికారకుఁడు, ధర్మనిత్య ప్రారంభిభావీ, ధర్మవిచా
 రోద్దామఁడు, మున్నగు విశేషగుణులందు నన్నయవాడెన ధర్మపద
 మునకుఁ బ్రధానముగా చైదికధర్మమనియే యభిప్రాయము. వేదప్రా
 క్తములకు ధర్మములలో విద్యార్థిమ ధర్మానుపరణమును, యాగాది
 కర్మాచరణమును బ్రధానములైనవి. రాజరాజు సమస్తవర్ణాశ్రమ
 ధర్మక్షిణ మహామహిమ వాప్సారి వలప్పు భగీరథ రామచంద్రాభి
 రాముడను ప్రశస్తి వహించిమించెను. అదిక్షుత్రి చరిత్రుఁడను
 విశేషగుణుడు కూడ నీయర్థమునే మోచింపుచున్నది. "బహుభాషుల
 బహువిధముల బహుజనములవలన వినుచు భారతబద్ధి స్పృహలగు
 వారికిఁ బహు యాగంబులఫలంబు పరమార్థమగు"నని యాతఁడు
 చెప్పటలో నతనికి యాగాది కర్మానుచరణమునెడ యభినివేశము
 లేటలేల్లమగుచున్నది. యాగాచరణమున కగ్రజన్మల తోడ్పాటన
 సరము. వేద సంరక్షణము వారి యధిపమైయున్నది. అందుచేరినే
 "బ్రాహ్మణా వేదపాలకాః" అను వామని యుచ్చదెనది. వేదరక్షణ
 చైదిక కర్మాచరణములతో విప్రవరణ్యులకున్న సంబంధమును బర
 స్కరించుకొని రాజరాజువారి యెదిగిరి ప్రపథులు కరిగి మెలగు
 చుండెను. ధరణీసురవర సురభూజరాజమై, విప్రకులమునెల్లఁ
 బ్రోచుచు వాకోసంగ వాకిఁపరంపరలు నిత్యవివృద్ధి చేబొచ్చు
 చుండ (ధరా దేవతః పరంపరా వర్తి నిత్యోద్ధయఁడు) నాతఁడు
 సంతతాభ్యుదయఁడై చెన్నాదుచుండెను. వేదముల తరువాతఁ
 బ్రధానభూతిమలైనవి స్మృతులు. శ్రుతివోదితములైన ధర్మము
 లనే స్మృతులు స్మృత్యుగా బోధించుచుండును. అట్టి స్మృతికై ర్త
 లలో మమవు ప్రధానుఁడు. అతఁడు చైదికధర్మములకు స్మృతి
 రూపమున విబంధించుటయే కాక యట్లాచరించి తరువాతి కాల
 కందలికి నాదిర్వప్రాయఁడై వర్తిల్లెను. రాజరాజు మనుమాన్యుడై,
 మనునిధికుంభచరిత్రుఁడై యుత్పాత నకుల యాతని చైదిక మార్గాను
 పరణ తత్పరతే దృష్టాంతము. చతుర్ముగములందును ధర్మములతో
 త్తర పరిపాణమై పశ్యన్తిల్లుచుండును. మానుచుండును భిమునకుఁ
 జతుర్ముగాచారితరసములఁ జెప్ప సంధర్పమున "కరియగమునందు
 ధర్మము బలమతే వర్తిల్లు వేకపాదంబున" నని కరియగ స్మరూప

యనుచున్నట్లును. కలియుగము చరితముల గలవలయు. ఇటు
 క్రిందున్నట్లునైన రాజరాజ "ఘనదురితానుబంధ కలికాలజనోక్త
 తుమారసంహారిం దన యుదయ ప్రభావమున దత్తుగఁజేసి, జగత్తు
 నానురంజనమున రాజ్యసంతరి వికార విభూతి"తో ధర్మదయాధ్య
 నిబద్ధబుద్ధియును వర్తిల్లెను. ఇప్పుడు యాతని "కలికాలభరతి"
 యని సంబోధించెను. దుష్ట్యంతకుమారుడైన భరతుడు వ్యాపర
 యుగమునం దుండినవాడు. నన్నయ యాదిపర్వమధ్యభాగమున
 (109) వాదించె—

"భరతుఁ డేకేష భూ భుజక భార గురంధరుడై కళంధరం
 బరఁగి యేకే యగముల వాయక భాస్కర జన్ముకవ్యతా
 నురుచిర తీరజేయుల నుత్తరండ్ల యువరించి భూరి భూ
 నురులకు నిచ్చె దక్షిణుల భూరి సుతర్గ గవాక్షహస్తులన్"

అని వర్ణించి యుండెను. ఈ పద్య మాతని వైదిక భర్యవరగ ప్రక
 గత్యమును బహువిధముల వ్యక్తము చేయుచున్నది. రాజరాజ కలి
 కాల భరతుఁ డనుటలో యుగ భేద మున్నను ఆతఁడు యాగాది
 వైదిక భర్యవరగ తత్పరుడై భరతునివలె వర్ణించెనను పరమ
 ముర్రించుచున్నది. పండితులూడి కాననములో నన్నయ నయకాలి
 యైన రాజరాజ. మనుమార్గమున పీఠిరలమును సంతరించుచుండఁ
 గ్రతులై ప్రజలు నిజచరిత్ర పవిత్రతోయములచేఁ గలికాల కలంక
 రంకమును బ్రక్షాళించుచుండిరిని వ్రాసియుండెను. దీనివలన రాజ
 రాజ కలియుగముననే వర్ణించినను అప్రతిమానమైన భర్యభిలాషచే
 లోకమున యుగాంతరధర్మములఁ బ్రతిష్ఠించి కృతకృత్యుఁ డయ్యెనని
 తెలియుచున్నది.

రాజరాజ విద్యా విశేషములకు విధానము. విశేష విభాజిత,
 విశేష చతురావన, విద్యావిలాస మున్నగు విశేషము లిందుకు నిద
 ర్శనములు. వినుల పీఠములోయుండెన యా మహారాజ సాహిత్యము
 పండిత గాత్రస్థములందును నిష్ఠాదుడై వాణి లీలాస్వరుడు పర
 వ్యతీ విలసత్సుభాంభోజుడు నని ప్రశస్తి కెక్కియుండెను. ఆతఁ
 డేకే పురాణములు విశేష; ఉదాత్త రసాద్విరిత కావ్య నాటకక్రమ
 ములు తెక్కు చూచెను. అర్థ ధర్మకాస్త్రముల తెలిం గజింగను!
 జగత్పరిపూజ్యములైన యాశ్వరాగమములందు భక్తిమై హృద
 యము నిల్పెను. మహాభారతి క్రింద మున్న వాతని కెంతో యాసక్తి.
 ఇట్లు కాస్త్ర సాహిత్యములం దాజితేతీ కావ్యగీతప్రియుడై యల
 రాసుటయు కాక యా రాజేంద్రుడు రాజనీతియందును, నిధిల
 రాజవిద్యలయందును నిపుణుడై గంధసంఘర నాయకత్వరూఢ
 దక్షుడై, రాజలోకమున కొజ్జబంధియై రాజ్యముండెను. నయబం
 ధుర, విధిల రాజ విద్యావిధి, వృషభిద్యాపాలక, పార్థివ విద్యాధరా
 మున్నగు విశేషము లీ విషయమును వెల్లడించుచున్నవి.

రాజరాజ వ్యయముగా విద్యాంశుడై యుండుటచే మనీషి
 విద్యాగ్రీకు తత్పరి త్యమున శేర్పరియై కవిపండితుల నుచిత విధమున
 పత్నీరించుచుండెను. "విద్యాశేష విజానాతి విద్యజ్ఞున పరిక్రమ"మృదు
 నానాది యున్నదియేకా! శిష్యవిబుంధమును, గవిపండిత సమాజ
 మును, బంధుమిత్రదర్శమును వాతనిచే బహువిధములైన మన్ననలబడెవి
 యాతని సౌజన్యమును రసజ్ఞులను గొనియాడుచుండీరి, కవింద్రసమాజ

మరమ్మన, మురీవిధాన, ముగ్ధజన చింతానీటి, శిష్యసహిత ౪౪,
 విభాంభోజమిత్ర, మహాన్నిధాన, మిత్ర విద్య దంభోజ కవసయో
 జమిత్ర, బాంధవాంభోజ కవదుర్ముఖి యను విశేషము లాతని
 విద్యర్జుని పోషణమును, బంధుప్రితి విశేషము చేయుచున్నవి.

విద్యా విశేషములకు నిధియై యాంతర సౌందర్యమున వలరాని
 టయేగాక రాజరాజ కాంఠిదీపులకు విధానమై యభ్యుదయ జేసా
 సౌందర్య విశేషముచే నవరమన్మథుండన నొప్పురుచుండెను. "రాజ
 మహానాథుడు, మహానాథుడుకాంతిన్" అను విశేషమును
 లాతని సౌమ్యమైన యాకృతిని, కాంతిని, దీప్తినియును సంబోధన
 లాతని కీరకాంతి సందదను వెల్లడించుచున్నది. యాతఁడు మదనుడు,
 భుజులకు మందరుడు, భావభవ విభవభుడు, మన్మథాకారుడు,
 తరువాతతాడు మున్నగు విశేషము లనవ్య పాశువ్యమైన
 యాతని రూపవైభవమును జెప్పక చెప్పచున్నది. ఇట్లు రూపగుణో
 పేతుడైన యా చాళుక్య మున్నుడు "భూరిసంపదఁ దలపుత్ర
 వాడని భోగియై, విరంతరాండమునఁ గాలము బుచ్చుచుండెను."
 "పూర్వజిక్ర్యుభు విలాస, వాసవమూర్తి, హరివిధ విభవ విభాసనాన,
 విరంతరాండములే," యను విశేషము లీ విషయమును వ్యక్తము
 చేయుచున్నవి. రాజరాజ పార్వతీపతి పదబాధ్యాన పూజామహో
 త్సవమునం దధికమైన ప్రీతి కలవాడు. "మృడప్రియుడు, మఖారి
 దయాల్ప సుప్తిరైవ్యరుడు," మున్నగు విశేషము లీ విషయమును
 స్థిరపఱచుచున్నవి. వేంగీచాళుక్య లండటికి వల వాతనికిని దక్షిణాప
 థిమేశ్వర జేతుడు కులదైవము. థిమేశ్వర కృత నిత్యప్రసాదుడని
 నన్నయ యాతని వర్ణించియుండెను. "జగత్పరి పూజ్యముడైన
 యాశ్వరాగమము లం దాతడు భక్తిమై హృదయము నిలిపి" పురా
 రాతి పూజనాన క్రమతయై కాలము పుచ్చియుండెను. ఇట్లని యాతఁడు
 వీరశైవుడని మనము భావించ నక్కఱలేదు. వైదిక ధర్మమున్నను,
 కర్మాచారము లున్నను, వైదిక భర్యవరగ మున్నను ఆతని
 కింతింపరాని ప్రీతి. వేదవిశ్రు తనికేఁ బరమపూజ్యులు. వేదకాస్త్ర
 ముల యభివృద్ధియై యాతఁ డేకే దామము లొసంగియుండెను. వేంగీ
 చాళుక్య సింహాసన మధిష్ఠించిన రాజ లండలును అరసు
 బ్రహ్మణ్యులు, పరమ భట్టారకులు; పరమ మాహేశ్వరులు; "శుబ్ధ
 విష్ణువర్ధనాదులు కొందఱు పరమభాగవతు లాదురుగాక" అంత
 మాత్రమున వారు వైదికాచారపరాయణులు కాకపోలేదు. అది
 రాజచాళుక్య రంజనురూప, "వేంగీశ్వరులు వాడ భక్త్యాపానకులనై,
 జైవ మునులనై, క్రావకులనై అదరాభిమానములు చూచి యా యా
 ధర్మములకు బోషింతురుగాక. దానధర్మములకు జేయుదురుగాక,
 పరమ బ్రహ్మణ్యులును, అరమ మాహేశ్వరులును నై తీరవలయును.
 బ్రాహ్మణ ధర్మమువలంబించి పరమ బ్రహ్మణ్యుడు కావినాడు,
 ఈశ్వరాగమములందు మనసు నిలిపి పరమ మాహేశ్వరాచారపరుడను
 కావినాడు, రాజచాళుక్య రంజితుడు వేంగీసింహాసనమునై,
 గూర్చుండరాడు. అనర్గుడతఁడు" (రాజరాజసంక్రందుడు పుట 92)

ధర్మరక్షణమున రాజరాజ కరుణకు దక్షుడు. భర్తృకర
 పరివృత్తి పరలభరాకాంతుడైన యాతఁడు నిధిల మహానలయో
 ద్యుతా రామ మండలుడును, నిధిమహి రక్షకులోయై నిజవంశ

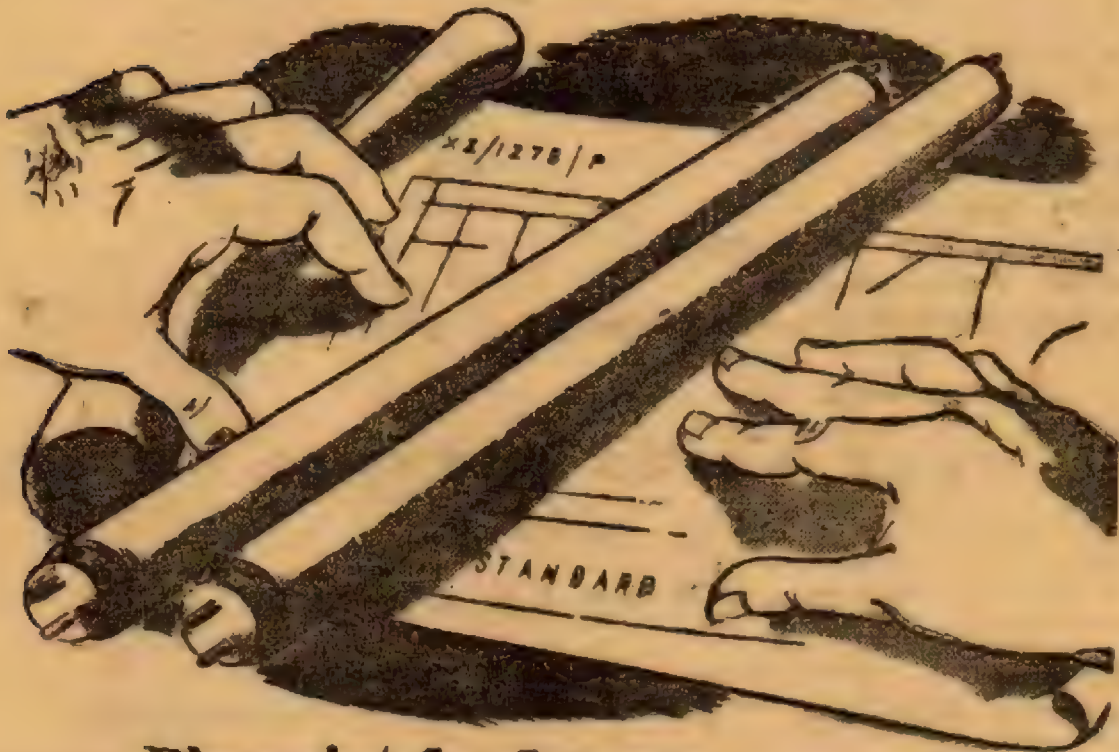
రాంధ్రసమవందలి వరాహాచూర్ణితే భువనోద్ధరణ మొనర్చుచుండెను. వస్తుయయ విష్ణుమూర్తి, విష్ణు సన్నిధి, వారాయణమూర్తి, వారాయణాభ్యయని సంబోధించి యాతని భువనోద్ధరణ చేయించెను, విష్ణుతో సంభాషింపఁజేసియుండెను.

రాజరాజవరేంద్రుడు “విలసత్పాశుకాగ్రవ్యయ పయోధిః” అర్చితమచాళుక్యుడు, వర చక్రాగ్రవ్యయా భరణుడు, శ్రీమద్భుక్కుగ్రవంశభానుగి, విలసత్పాశుకగ్రవంశి విలసతుడు, చక్రగ్ర మన్యభుడు! అని వస్తుయ పలుకొట్టి వారని వర్ణించియున్నాడు. ఈ చాళుక్యులు శైవులైన బ్రాహ్మణోపేత క్షత్రియులని శ్రీ. శ్రీ. చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు రాజరాజవరేంద్ర సంచికలో నిరూపించియున్నారు. (పుట 77). వీరు మానవ్యవగోత్రులనియు, హరీశ్చంద్రులనియు, మార్కండేయ పరిపాలకులనియు, పాపవిమోచక పాపానుభ్యాకులనియు, కాశనములు వర్ణించుచున్నది. వస్తుయకూడ రాజరాజవరేంద్రుని నొక్కచో మానవ్యవ గోత్ర పరిశ్రయని సంబోధించియున్నాడు. విమలాదిత్యుని రణస్థితాడి కాశనమునందును, దివకారి రాజరాజవరేంద్రుని కాశనములందును విజయాదిత్యుడు శ్రీలోచన పల్లవులతోడి యుద్ధమున మరణించిన పిమ్మట సంతర్పింపఁబడి యాతని మహావీరి పురోహితునితో నుడ ముడిచేమునామ గోత్రవారమున కిరి దర్వాప్రప్యంజైన విష్ణుభట్ట సోమయాజితే దుగోత్య నిర్వికేషముగా నభిరక్షింపఁబడి విష్ణువర్ధనుని గణననియు, నామె యా దుమాదుని మానవ్యవగోత్ర, హరీశ్చంద్రుని ద్విపక్ష గోత్రకరూపితములైన కర్మలుచేయించి యతనిఁ జెంచి పెద్దగా వింపెననియుఁ జెప్పఁబడియున్నది. విష్ణువర్ధనుని కాశేయ మహారీశ్చంద్రగోత్ర సంజ్ఞయు, మారేమహా సమానుడైన విష్ణుభట్ట సోమయాజితలకుఁ గలిగినది యాహంపంచ్చాయున్న”దని శ్రీ. శ్రీ. జయంతి రామయ్య పంతులుగారు వ్రాసియున్నారు (రాజ. వ సం. 76). వీని బట్టి చాళుక్యులు పితృపరంపరను బట్టి మానవ్యవ గోత్రమునకును, మారేమహాకల్పంజైన విష్ణుభట్ట వామయాజిని బట్టి హరీశ్చంద్ర గోత్రమునకును జెందిన వారని చెబియుచున్నది. కాని యిట్లుగొనుట కొక యాటంకము గోచరించుచున్నది. చాళుక్యులకు, బాహ్యులైన కదంబుల కాశనములలో నుండి వారు మానవ్యవ గోత్రులనియు హరీశ్చంద్రులనియు పాపవిమోచకమార్కండేయ దర్వాభిషిక్తులనియు వ్రాయఁబడియున్నది. (మృగేశ్వరవర్మ కదంబ కవి రామకాశనము) అందుచే శ్రీ. శ్రీ. చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు “అహంః! చాళుక్యులు మానవ్యవగోత్రులను హరీశ్చంద్రులను నైన కదంబులను జయించుటచేరి వారి వలెనే వీరును మానవ్యవగోత్రులమనియు, హరీశ్చంద్రులమనియుఁ జెప్పకొని యుండిరేమో” యని సంగీయమును వెలిబుచ్చియున్నారు. (రాజ. వ. సం. 76) వారికి గోత్రసంజ్ఞ కలిగిన తెలుగున ! యాహ రిక్త వేదాధారములు కానవచ్చుటలేదు. చాళుక్యరాజులలోఁ బలువారీ విష్ణువర్ధన దిగుదనామము కలదు. వస్తుయయ రాజరాజును విష్ణువర్ధన వృషతి, విష్ణువర్ధన భూపతియని చెండుమాకుకొట్టుసంబోధించియున్నాడు. విష్ణుభట్టసోమయాజితే వర్ణించె చాళుక్యవంశి వర్ధనుడైన విష్ణువర్ధనునిబట్టి యావంశమువారి నామమును వాల్చియుందురు.

రాజరాజ వస్తుయను కారకును శాంధ్రీకరింపుమని కొడు సంవత్సమున “హిమకరుఁ డొట్టి పూరు భరణే! కుడుప్రభు శాండు భూపతుల్ గ్రముమున వంశోద్ధరణగా మహానాక్తిక యిష్ట దీయవంశి” యని తెప్ప తమది చంద్రవంశియని నూచించియున్నాడు. విమలాదిత్యుని రణస్థితాడి కాశనమున భీమవిభట్టు చాళుక్యవంశోగ్రమును జంద్రునినుండియు వర్ణించియుండెను. వానినిబట్టి తేరిన వస్తుయభట్టులుకూడ చాళుక్యులను చంద్రవంశి సంభూతులుగానే చెప్పొనియుండిరి. రాజరాజవరేంద్రుని మనుమఁ డగు వీరవోకుని చెల్లారి కాశనమునఁగూడ వట్లే వ్రాయఁబడియున్నది. “కాని వేంగీదేశమును పాలించిన కుల్లవిష్ణువర్ధనుడు మొదలు విమలాదిత్యుని వంశును వీర నకు చాళుక్యరాజులు పరిపాలనముచేరి, కాశనములు వ్రాయించినను, వానియం చెప్పటను చాళుక్యవంశియు చంద్రవంశాంతర్గతమని చెప్పబడియుండలేదు. పశ్చిమ చాళుక్యుల కాశనములలో నుండి వీరిని వంశవర్ధనము కానరాదు. పదునొకడవ శతాబ్దిలో విమలాదిత్యుడు మార్గవంశియనని వ్యవహరించఁబడి రాజరాజవోడ మహావీరి మారుగను మందవాంబా చేరి వివాహమాడిన పిమ్మట చాళుక్యవంశియు చంద్రవంశాంతర్గతమైనదిగా భీమన భట్టుచేఁ దొలుకొల్ల నభిషేకించఁబడె”నని వ్రాసి (రాజ. వ. సం. 78) || శ్రీ వీరభద్రరావుగారు “ఈ రాజవంశియు లవారును వారి శాంధ్రులును బ్రాహ్మణులలో గలసిపోయిన పిమ్మట వారికడ భృగులుగా నుండువారు తమ తమ పుత్రకుల కాశేయలను—అనఁగా వోడరాజు. చాళుక్యరాజు, వల్లభరాజు, గంగరాజు మొదలగు నామములను—తెల్పుటచే వారి సంతరినారు వానిం చెలిసికొనక వారిని మార్గవంశిపు రాజులని, చంద్రవంశిపు రాజులని వ్యవహరింప వారంభించిరి. కొంతకాలమునకు వీర బుష్మిర వదిపులను బొందిన వోడనే యిట్టివరి కలిగియున్న కొందఱు వీరినిగూడ మార్గవంశిరాజులని చంద్రవంశిపురాజులని తమ కృతులలో స్మృత పాటములు వినిపించిరి. వీనిని సరియమని తిర్పింపఁబడునను, అట్లా నులైన ప్రజలును విశ్వసించ వారంభించి”నని తెలిపియుండిరి. (పుట 103) వీనినిబట్టి చాళుక్యులు చంద్రవంశాంతరితులగుట తేరిన భట్టాదులచే గర్వితమైన కథయే కాని సరియముకాదని వారు తెలుచి పట్టగలిగెనునున్నది. ఇందలి యాభ్యాగ్రమును నిరూపించి తెలుపుట కవకాశములేదు. కాని యొక్కవిషయము మాత్రము వారి యాహము జలపటమునట్లుగాఁ గానఁబడుచున్నది. వస్తుయ పెక్కుచోట్ల రాజరాజకులమును గూర్చి ప్రస్తావించియున్నాడు. అది పర్వమధ్యకాశాంతమున నొక్కచోట మాత్ర ముండెను “కీతాంకు వంశోద్ధరా” అను సంబోధనము వాడి, తిక్కిన చోట్లెల్లఁ జంద్రవర్ణయమైన రాజులమునే ప్రయోగించియున్నాడు. “రాజకులైక భూషణుడు రాజకులగ్రగణ్యుడు, రాజకులభీరుడు, రాజాన్యయ తిలకుడు, రాజకులోద్ధిముడు, రాజవంశి వార్తి చంద్రుడు, రాజవంశిరత్నము, మున్నగు విశేషము లిందుకుఁ బాక్కాఁగములు, పుష్పముగాఁ జంద్రకల్పమునో తిర్త్యర్థయమైన

1. పిత్రో ర్యంశికురూ బధాపు రతుతా యస్యస్ఫురత్యైవో మార్యాచంద్రమనో నిరస్తమసి.... జగత్పతుః... కొదుమిది కాశనము. యసోవృతవంశి తిలక! కేవల్యరేఖ - సందమప్రాచీ కాశనము.

FACTS OF FLUORESCENT LIGHTING : Number One in a Series

Blueprint for Lamps...

From the drawing board to the final stage of production Philips Fluorescent Lamps undergo rigid quality control and reliability tests. These lamps maintain an even strength of luminosity throughout their effective life—guaranteed to the established International Standards. The light output of Philips Fluorescent lamps is three times as great as that of an ordinary incandescent lamp—for the same current consumption.

In different wattages ranging from 20 watt to 80 watt. Either straight or circular. Available in all the normal shades—from daylight to the equivalent colour of incandescent light. Philips, who have done much for the development of fluorescent lighting, also manufacture essential lighting accessories: Control Gear, Lamp Holders, Trough Fittings—all carrying forward the tradition of Philips dependability.

PHILIPS FLUORESCENT

PLANNED LIGHTING
See above on lighting
problems consult British
Lighting Service Bureau,
Chiswick, Middlesex, U.K.
Mumbai, Poona, Lucknow.

Lamps and Fittings

నూతనముగా వాడక నిన్ని వోట్ల వారకులు రెండవయర్థమునకుఁ గూడఁబారియుచుండెడిందు నే వాడియుండుట 1. 7. నిరర్థకరావు గారి యాచా పత్రిక మేరకాయన సంజేపమున కరిగించుచున్నది.

చాళుక్యులపలు క్షత్రియు లగునరా కాచా యను విషయము నూడ సంజేపపుదముగనే యున్నది. ఇల్లఁగది విక్రమాంక దేవ చరిత్రమున నొక్కవోటఁ బాళుక్కు వంశమును విష్ణుపాద సంహతియైన నురావగతోఁ బోర్చియుండుటచే నందుఁ బాళుక్కులు పాదజాలవడి విషయము ధృనించుచున్నదని కొండ అభిప్రాయ నకునున్నాడు. 1. ఇల్లఁగది యుపమానమున నింత యంతరార్థము నిమిష్యవోలేదో చెప్పఁజాలము. అదికాక 1. 7. 7 క కతాద్రిఁ బూర్వము చాళుక్యులు క్షత్రియులై యుండిరనుటకు విశ్వసనీయములైన విదర్భవములు లభించుచున్నవి. 1. 7. 643 వాటి రాచామి దుర్గ రాసములోఁ బాళుక్కుల కేవలము (పులకే 1) తాను క్రొత్త విధానముచే వెళ్ళిమేధాది యజ్ఞముల వాచరించి యున్నట్లు చెప్పకొని యున్నాడు. 2. నేరూరు తామరావమున వారిని కుమారుడైన మంగళేశుఁ దాతఁ వెళ్ళిమేధము నేగాక యిట్లు చేసిన వాణిషేయ, పాండిత్య బహు నుకర్త యాగములనుగూడ నిర్వర్తించి నట్లు వ్రాయించియున్నాడు. 3. ఈ యాగములను ద్వితీయ-అందును ముఖ్యముగా వ్రాహ్మణ క్షత్రియులు తప్ప నితరు లాచరించుటకు వీలులేదు. ఇది యిటుండి 1. 7. 7 క కతాద్రి పూర్వార్థమున మన కేళును కరుణించిన చైనాయాత్రికుడైన హ్యూన్ త్సాంగ్ రెండవ పులకే క్షత్రియుఁడని స్పష్టముగాఁ జెప్పియున్నాడు.

(Huien Tsang's Travels Walter vol, II page 239. He was Kshatria by birth and his name was Pu-lo-ki-she) దీనినిబట్టి 1. 7. 7 క కతాద్రిలోఁ బాళుక్కులు క్షత్రియులగా బలిగిడింపఁ బడుచుండినది నిశ్చితముగాఁ జెప్పియున్నది.

రాజరాజ విమలాదిత్య తిరుణాడవియు, విమలాదిత్యాగ్రతనూజఁ డవియు, కులదీపకుండవియు, వంశవృక్షాండవియు వన్నయ రెండునూఁడువోట్ల వర్ణించియున్నాడు. విమలాదిత్యుని కుమారులైన రాజరాజ విజయాదిత్యులలో రాజరాజే జ్యేష్ఠుడనుట నిర్వివాదము యోనను సోదరులకు వయోభేద మంతగా లేకపోవుటచేతను, విజయాదిత్యుడు నూడ తండ్రి యనంతరము రాజగుటకు యిష్టింతుట సహజముగుటచేతను, అగ్రతనూజఁ డగుటచే సర్వభారాజరాజే రాజ్యాధ్యక్షుడని చెప్పటకోయన విమలాదిత్యాగ్రతనూజయన సంబోధనము నుద్దేశపూర్వకముగా వాడినట్లు లోచించుచున్నది. చతుర్థావస్థాసారే పద్యములలో వారకు రాజరాజును "సమస్త భువనాక్రయ సత్కాక్రయ కులశేఖర"యని సంబోధించి యున్నాడు. సమస్త భువనాక్రయ విరుదము నుండ రావరావమునకుఁ బ్రతిగ్రహీతయైన అంకయకుగూడ వాడిబడియున్నది. (సమస్త భువనాక్రయ బ్రహ్మమహారాజ ఇతి ప్రవీణుడు). అంక యను బ్రహ్మమహారాజ పదవి క్రొత్తకు నొనర్చునప్పుడే రాజరాజరెడి సమస్త భువనాక్రయ విరుదమును గూడ నొసంగియుండును. సమస్త భువనాక్రయ విరుదము కళ్యాణ చాళుక్యుల రావములలో కేకాది, తూర్పు చాళుక్యుల రావములలోఁ దణుకుగాఁ గావరాడు.

అది వారు పాశాతలముగా వసించు విరుదవరంతరలోనిదికాదు. రెండవ అమృతాజ విజయాదిత్యుఁ డొక రావములో J. A. H. R. S. ii 247) (1 కను ప్రభువనాక్రయ 1 విజయాదిత్యమహారాజ వరకువ్వర) అని యాచరితమును వాడుకొని యుండెను. అతని తరువాత మరల నెవ్వరు వా విరుదమును ధరించి యుండలేదు. సత్కాక్రయ కులశేఖరవిరుదమునూడ నిట్టిదే. అది కళ్యాణచాళుక్యుల తిలయగా ధరించుచుండు సత్కాక్రయకులలిక విరుదమునకు యాపాంతరము. ఈ విరుదమును ధరించుటకుఁ గళ్యాణచాళుక్యుల రెంర అధికారము కలదో రాజరాజవంశగూడ సంశయితారమున్నది. ఏలయన వారివలె నీరఁడును గూడ రాచామి చాళుక్యరాజ్య స్థాపకుడైన ప్రభును సత్కాక్రయపులకే సంతరిలోని వాడే. కాని యా పై రెండు విరుదములను కలిపి వాడుకొన్న వారు తూర్పు చాళుక్యరాజులలో వొక్క రాజరాజకల్కి నింకెవ్వరును గావరాదు. 1. 7. 1052 వలకు వలకు వోకులలోఁగలిపి పర్వతు చాళుక్యులలోఁ బోరాడుచుండినను దిగువారఁ దివరాజ్యమునందలి చాలభాగమును వారాక్రమించుకొనుటచే నింక లాభములేదని నిర్ణయించి పర్వతు చాళుక్యరాజు పార్వభూమిత్వము వంగిరించుచు వారినివో సంగి గావించుకొనెను. నూర్పి వీడ్చునైన ఈన్నే వాయునకు దార్పణముగా నతఁడు పర్వతు చాళుక్యులకు సర్వసామాన్యమైన యా పైరెండు విరుదములను ధరించి యుండును. దీనినిబట్టి భారత రచనము 1. 7. 1058 తరువాత నే జరిగియుండునని భావించవచ్చును. విజ వంశీయు లెవ్వరును ధరింపని యాచరితముల వారఁడట్లు వాడుకొనుటకుఁ గారణాంతరము కనబడును.

ఈ విధముగా వన్నయ రాజరాజ కీర్తివంశమును నూచించు విరుదముల భారతావ్యాసాద్యంతి పద్యములలో నెడనెడ వాడియుండినను మాతృవంశమునకు సంబంధించిన దొక్కటియు నెచ్చటను వాడియుండలేదు. అతని మాతృమహానిఁగాని, నేనమానును గాని, తల్లినిగాని భార్యనుగాని యారఁ డెచ్చటను దోక్కడకపోవుటకుఁ గారణము తెలియదు. "కుండవాంఠా కుమార! అమృతం దేవీమి!" మొదలుగాఁ గొన్ని సంబోధనల వారకు వాడుట కవకాశము లేకపోలేదు. 1 భావరాజు వేంకటకృష్ణరావుగారు నూచించినట్లు "అచిరతి శోకంలో వోక భూవకుల రాజుని చాళుక్య చూచామని వీరితల్లి గాకుండె గావోయను." ప్రభు చిత్తవృత్తి కనుగుణముగా వన్నయయు వండుచేరే యావ్యాసాద్యంతి పద్యములలో నెచ్చటను వారి ప్రసక్తి తెచ్చినవాడు కాదు.

వన్నయ రాజరాజవంశ వాడన సంబుద్ధింతములోఁ గొన్ని సర్వరాజ సామాన్యములైనవి కలవు, "రాజమూర్తాండ! రాజంకర! వరగండ తైరవ! వైరి వీర రస ద్విద్య! త్రిభువనాంకు! రాజవారాణా! వరగండ భేరండ! విరుదాంకభిమ! రాజవర్ణ!" మున్నగున

1. Eastern Chalukyas of Vengi (Page 9)
2. అశ్వమేధాది యజ్ఞానాం యజ్ఞా క్రమధావన.
3. I A. VI Page 161. అగ్నిష్టామ వాణియ పాండిత్య లకు నుకర్తాశ్వమేధావృక్షస్నాన పరిక్రమితకలకల్లభో మల్లభి.

విజిత. నన్నయ తనకుఁ బూర్వము చాళుక్య రాజులచే నయింపఁ
బడిన కాశమను లన్నింటితో బరిచయము గలవాఁడగుటచే నందరి
కొన్ని విశేషములను రాజరాజనకుఁగూడ వాడెయ్యుండెను. మొదటి
విజయాదిత్యుఁడు చాల్సిన విరుదములలో “విక్రమరామ!” యను
న కోకటి. కాని నమనదించియే నన్నయ రాజరాజను “బరాక్రమ
రాజున యని సంబోధించెను. అయిదవ విజయాదిత్యుఁడు వహిం
చిన “నిరవద్య” యను విరుదము రాజరాజనకుఁగూడ వాడఁబడినది.
కైకర్మచక్రవర్తి చంద్రుఁడను విరుదము వహింపఁగా నన్నయ కాని
నించుక పొడిసింది రాజరాజను “విలసచ్చాళుక్యవ్యయాంభోధి
సంపూర్ణ కి” యని సంబోధించెను. రాజవారాయణ, వారాయణ
ఖ్య యను విరుదములు రెండవ యస్సరాజు చాల్సిన రాజవారా
యణ విరుదమునకును, రాజసర్వజ్ఞ విరుదము పాశ్చాత్యచాళుక్య
చక్రవర్తియైన యాజన విక్రమాదిత్యుఁడు వహించిన రాయసర్వజ్ఞ
విరుదమునకును రూపాంతరములే. ఇట్లేవిరుదంకభీమ, ద్రుభవనాంబు!
విరుదములు కూడ రాజరాజ క్రొత్తగా ధరించునది కావు. విమలా
దిత్యుఁడు వైతము కానిని వహించియుండె ననుటకు కాశ నదిదర్శ
నము లున్నది. (రంగస్థలాది 14) కలిసింది కాశమను రాజరాజ
“పరగంపి భైరవ విభుఁడ”ని కీర్తింపఁబడినాఁడు. నన్నయభారతమున
కానికీ కాక కానితో సమాపార్శ్వమైన పరగంపి భైరవంక విరుద
మునుగూడ రాజరాజనకు వాడియున్నాఁడు. ఈ విరుదము లన్నియు
రాజరాజ వరాక్రమమును, ఆధికార్యమును, అరివిరపదక్షిణను,
కల్గిడిచేయుచున్నది.

నన్నయవాడిన విశేషములవలన రాజరాజ కీర్తిసాధనమును,
బరాక్రమ స్ఫూర్తియు, హృదయ సంపదయు, జక్కగా వ్యక్తము
చేయుచుచున్నది. ఉత్తముఁడైన భూపతి కుండవలసిన నుగవిశేషము
లన్నియు వారనియందుఁ బుండకృతములై యున్నవి. అందు
చేతనే యాతని పాలనమునఁ బ్రజలరక్తంబిట్టులై యాతని
నిరంతర మహాభ్యుదయమును వాంఛించుచుండిరి. ‘భువిమతి
పుణ్యదర్శణ! సప్తసముద్ర ముద్రితాంబులవధాననిగిరి! ధ్రు
భాజనపూజ్యమాక! లోకజనసత్త్వః ధరిత్రీ జనమతిచారిత్ర!
మన్నుని విశేషములు జనులకు రాజరాజ సేవల భక్తి ప్రీతులను
సూచించుచున్నది. తోజకుండైక మధురాంతకుఁడు కూడ
వారని నుగగణములను సంకారవమును విరి, సంహించి, తన
కూఁతులైన యమ్ముంగదేవి నరసి క్రమమహిషిగా నొసంగెనని
కలసింది తామకాశనము చెప్పుచున్నది.

“పశుత్వా పరితప్య తం వివయత్యాగాభిమానోన్నరిం
ప్రహ్లా విక్రమ సర్వకౌశల ధీమతః సూర్యక్షమాది వ్యధా
తౌజో మధురాంతకస్య తపయా మమ్ముంగకామాం నరిం
చాళుక్యధరణస్య చాక్రమహిషీం స్నేహేనయశ్శాకలోక”

దీనినిబట్టి యా తోడరాజ మేనల్లనికే గూఁతు నియ్యట చేతల
బంధుప్రియై గాక నుగగారవముచేతనే యని తెలియుచున్నది.
అతఁ డెంత గొప్పవాఁడైనను ఆత్మగౌరవమునకు హానికరమని
తొలచినచో రాజరాజ సంబంధము నంగీకరించియే యుండక
పావును. అతఁ డభిమాన మహర్షివుఁడు. నన్నయ వాడిన విశేషము

ములలో నెల్ల విడి రాజరాజ వ్యక్తిత్వము గాంతో మూటిగా
విశేషముగాఁ బ్రకటము చేయుచున్నది.

రాజరాజ సుగంధవద కలరి త్యాగ గతిమను మెచ్చి,
పండితులును, కవులును నరసి బహువిధములఁ బ్రస్తుతించుచుండిరి.
అందుచేఁ దువార మధావ్యపీర సన్నిధిమైన యాతని నిర్మల కీర్తి
సర్వజగత్సర్వపూరితమై జనశ్రేణి రకోరములకు వారద చంద్ర
వలె ననూపక్రితి సంధించుచుండెను. నన్నయ యాతని కీర్తిని
బలుచోట్ల మహోత్సాహముతో వర్ణించియున్నాఁడు. విమల్ల
యశ్వర దిందుచంద్రకౌ రాజరసస్వలోక! విభ్రాజిత శుభ్ర
కీర్తి పరిపాంతుర సర్వదిగంతరాళ! శుభయశ! పరిశోధిత!
కేతన్యతి విశేషయశ! ప్రసర శోభితసర్వలోక! మహాయశో
రాజహంస పయోజనీవనరమ్య దిబ్బభు! వారద నీరద నీహర హా
నిధ శుభ్రకీర్తి! హాంసీరాజవర హంస కువారకుండ స్ఫూరయశ!
ప్రసర పాంతురిత త్రిలోక!” యనుక్రూతి శుభగములైన సమాప
ములలో రాజరాజ కీర్తివలె నన్నయ యుత్సాహమును శోభిత
మునుచున్నది.

తమప్రభువులను గావ్యవాచకులతో నభేదాన్యతపాయము
కల్పించి వర్ణించు వాచారము కన్నడకవులలో విరివిగా నున్నది.
పంపకు విక్రమాద్ధున విజయములొక చెక్కుచోట్ల సరికేసరికి ఆధును
నకును నభేదము పొటించియుండెను. తెలుగు కవులలో నన్న
చోడుఁడు, కన్నడకావ్యమునందలి పెక్కితర సంప్రదాయ
ముల వలెనే యా సంప్రదాయమును గూడ ననుకరించి
యుండెను. కుమారసంధనమున వారెఁడు శివునకును మల్లి
కార్జునునకును నభేదము కల్పించిన తావులు చాల నున్నవి. నన్నయ
యట్లభేద కల్పనము చేసిన చోట్లు లేవుకాని యుత్తములైన చంద్ర
వంశీపురాణంబ వర్ణించుపట్ల వారెఁడు రాజరాజను దృష్టియందకు
కొని వర్ణించె నేమో యని సంక్షేపింపఁజేయు పద్యము లనేకము
లున్నవి. ధరకునిఁ గూర్చి యాతఁడు వర్ణించిన పద్య మింతకు
ముందే యాదాహరింపఁబడినది. జనమేజయుఁడు క్రూరతనము
ననుమతంబున పోమకైవసుఁ దనకుఁ బురోహితునిఁ గావించుకొని,
కాని నభీష్ట సత్కారంబుల సంకుచ్చించెనీ, తరుపదేళిమున యాగము
లొనరించుచు రాజ్యము చేయుచుండెనను సందర్భమున నన్నయ
వ్రాసినపద్యము సరిగా రాజరాజను వర్ణించుచున్నట్లున్నది.1
దీనికి సంస్కృత భారతమున వాధారము లేకుండుట యీ విషయ
మును మఱింత బలపఱచుచున్నది. పరిక్షితుఁడు తక్షక విహస్ని
దన్యుడై వరలోక గతుండై పిమ్మట బురోహితి పురస్సరాళిక
భూసురవలలు యథావిధిఁ బరలోకీయలు నిర్వర్తించిరిని చెప్పి
మంత్రులు జనమేజయునితో

“అయోద్యుంకుండై ౪
క్షియులె బాల్యంబునంద మీ యవ్యయ కా

1. ఆయల కీర్తితో వివిధ యాగములన్ సురధాబులీ సురా
క్షుయము వాహితాహుతి సమంచిత దక్షిణ లిచ్చి తమ్యయం
జేయుచు నుండె రాజ్యము విశిష్ట జనసత్త్వ వర్తమానం
క్షియులఁ దుత్తయందు జనమేజయుఁడాది నశేంద్ర
మాడ్కిండై” (ఆది. ౧-౩9)

కాంతి కుమారం

రాజుల భుజ నీవు వాల్చి తగిలినట్లెదై" (అది. 2 ఆ. 201)

పెంచితి ధర్మమార్గమునఁ బ్రతి యునద్యుయ భాదరీ ప్రజన్
మంచి త నేక యోగముల మానుగ దక్షిణ రిచ్చి విశ్రులన్
సించితి సజ్జనస్తుతుల నిర్మలమైన యింటిలు దిక్కులన్
పంచితిపుణ్య పర్యటనంపద నెవ్వరు నీ సమానులే"

(అది. 2 ఆ. 202)

యని పలికిరి. ఈ పద్యము లర్థభావముల పరిపాటి ననుసరించి
యాదె వన్నయ రాజరాజుల జెప్పయన్నట్లున్నది. పర్యటన
మును నివారించు సుధ్ధేయతో వాస్తవము జనమేజయ పర్యవదన
మున కరిగి యాతని స్తుతించిన యీ క్రింది పద్యములు విమలా
దిక్కుని మరణానంతరము తన సింహాసనాధిరోమాణమున కాలంకము
కలిగించిన వాయాదులను క్రితపులను నిర్దించి, వైభవమునఁ బట్టాభి
షిక్తుడైన రాజరాజును గూర్చి వన్నయ పలికినట్లున్నది.

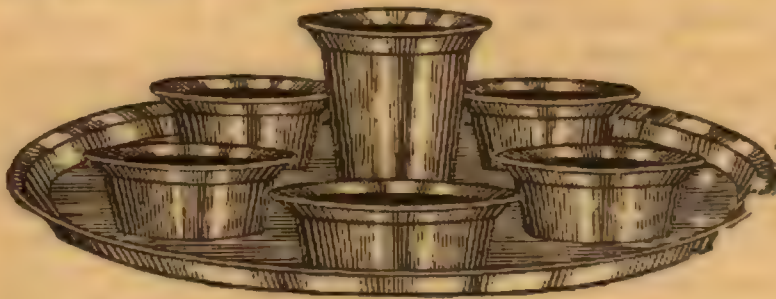
"రజనీవాభునిలైకధూమణుడెదై రాజురీతి భాదరీ
ప్రజ నెల్లన్ దయతోడ ధర్మపరితిం వారించుచుం దొంటి ధ
ర్మం వా భాను భీరభున్ దక్షిణున్ మాంధాత్య రామున్ రఘున్
విజయుం బోరితి సద్గుణంబుల జగద్విఖ్యాత పాటికీర !

(అది. 2 ఆ. 224)

"మిశలయంబునవారి పోరిత పోర్కీలిం నగ నీవు పొం
దన కులంబు వెలుంగఁ బుట్టి వృథంబుగా వృథలక్ష్మితో
నవనిరాజ్య భరంబు వాల్చిన యంతమంది ముఖంబులన్
దిరిరి యిచ్చ ధనంబు లిచ్చుటఁ దృప్తులైరి మహాద్వికార" (224)

"వల వృగధీరభరామచరిత్రాభిరామా !" అని వన్నయ
రాజరాజ పరణ్యపర్య తృతీయాశ్వా పాదని సంబోధించిన విశేషణ
ముతో నిందరి మొదటిపద్యమును బోల్చి చూచినచో, దైవి చెప్పఁ
బడిన విషయమునందరి యాశ్చర్యము తేటతెల్లమగును. ఇట్లే
వన్నయ దువ్యంతుని, సమాధుని వర్ణించిన (అది. 2-38, అది-4-8)
పద్యములు కూడ రాజరాజును స్మరణకు చెచ్చుచున్నది.

వన్నయ యాశ్వాపాద్యంత పద్యములలో వాడిన విశేషణ
పరంపరచే రాజరాజ దూపగుణిక్రమాదుల కక్షరమైన రమ్య
మూర్తి తీర్చి దిద్దివాడు. వాని నన్నిటిని కలిపి చదివినచో రచనద్య
మైన, సర్వగాణలోకాదర్శమైన, రాజరాజ పవిత్రదిరిత్రయు,
దూపబోధనమును, పరాక్రమాది సుగంపదయుఁ బ్రత్యక్షములై
తీరును. ఆంధ్ర భారత రచనకు వన్నయను ప్రేరేపి యా రాజ
చంద్రుఁడు కొంచిన మహాభుల విదిమే. ఆంధ్రవాణి వాల్మీక
యాద్యకావ్యమూర్తితో వాతని యుజ్జ్వల క్రిమూర్తియు వాంధ్ర
లోకమున నజరామరమై నిలిచిపోయినది.

ఉమ్మిడియార్స్

"స్వయినెనెన్ స్టీల్ పాత్రలు"

* అందమునకు, * శ్రేష్ఠతకు,
* వాడుకకు, * నాణ్యమునకు

ప్రతి వోట లభించును. తయారు చేయు వారు

★ ఉమ్మిడియార్స్ ★

182, మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు - 2.

VUMMIDIARS (Mfrs) Private Ltd.

162, MOUNT ROAD, MADRAS-2.

కూనలమ్మకోన

శ్రీ మదురాంతకం చాళాం

రైల్వేలలులు క్రైస్తవ తోడుతున్నాయి. వ్యారం లో నుంచి జనశాసన రివ్యూరివ్యూజ లోపరికి కొట్టింది. గారి తెలుగు పేరియలైసెవున్న కొరితా లన్న పైకెరి గదంతిలా చెల్లచెదరుగా వదిపోయాయి. అన్న ఒకరకం కొరితాలు. వైస ఎరువు, గ్రెండ కనువు వూరిలో స్వర్ణాక్షరాలు భగభగమని మెరసిపోతున్న కుభరేఖలు !

చీపురు చేపట్టుకుని లోపల అశకులెట్టివ వాగరత్నం గదిలో గాలిపటాల్లా ఎరుదుకున్న కుభరేఖల్ని చూచి నిర్వ్వరపోయింది. వాగరత్నానికి చదువురాదు. చినా అని పెళ్లిప్రతికలని పోవ్వకో వానికి కొవలసివంత తోకొక్కనం మాత్రం ఆమెకు తోచలేదు.

వాగరత్నం ఒక ప్రతికమ చేరి తీసుకుంది. గదిలో దీపం వెలగడంలేదు. ఇంటిలో ఎందరు వనిమనుషులున్నా, ఆ గదిలో తెత్త తొట్టి దీపం వెలిగించే చోరవ వార్కృతవ్యంలే లేదు. తరతరాలుగా ఆ వాగ్యురి, కాకుంటే అధికారం ఆ యింటి గృహిణికి మాత్రమే పరిమితం. రంగవాణింగారి భార్య తనవాగ్యురిలకు, అధికారాలకు స్వప్రవాచకం పలుకుతూ కల్లిమానుకపోయి ఏడాది కొనవ్రాంది. ఈ ఏడాదిపాడుకునా సంజతేళ్లలో గదితలుపులుతీసి, తెత్తతొట్టి దీపం వెలిగించడంవాగరత్నానికి ఆలవాటయింది. ఆగది, వాగరత్నానికి వున్న సంబంధం అంతమాత్రమేకాదు. ఆగదితలుపులు తెరచినప్పుడు, లోపల నిలువుటద్దంముందు నిలుచున్నప్పుడు పేరియకు ఆమెకున్నప్పుడు ఎన్నో మధురభావనలు ఆమె చిత్తంలో కదలు ప్రోక్కుతాయి. ఎన్నో మధురస్మృతులు ఆమె హృదయాన్ని వివరిం చేసికేస్తాయి. వచ్చెలలాంటి ఆ అమధూరిలో హేమంతంలో చరిత వణిపోతూ కాల్చిచేరులు ముడుచుకుని ప్రియుడి కనువులో జూరకపోతూ అశని చెంచితలా ఆమె వరవణించిపోతుంది.

వాగరత్నానికి ఏదో తోడు జరుగుతుండగా ఆమె తల్లి చనిపోయింది. అప్పటికి వాగరింగారికి వాలుగట్టి. వాగరత్నాని కొంత కలగా జ్ఞాపకం వుంది. వాగువాడి పొడల మధ్య వూరిపాక. పాకలో ఒకవైపున అమ్మ పోయిదగ్గర కంట చేసుకుంటూవుంటే తన గజవదగ్గర కూచుని తమ్ముడితో ఆడుకుంటూ వుండేది. ప్రాద్దు పుట్టకముందే బయటకు వెళ్లిపోతే, మర్రి ఏ రాత్రితేళ్ళవ్వడో వాన్న యింటికివచ్చేవాడు. అమ్మ ఎందుకో ఎవ్వడూ భయపడుతూ వుండేది. 'ఎందుకే అమ్మా నువు భయపడ్డం' అని తనోకవాడు తరచితరచి అడిగితే 'ఇది జగదాలగొంప తల్లి! మూటైతే రిక్కకు ముండుగా కత్తులా, కొట్టూ కొవలసివస్తాయి. ఆ తర్వాత కొట్ల

పొయ్యి, చేతులు పొయ్యి, కలత ఎగిరిపోయ్యి రిక్కకు తెలియదు' అంటూ నిట్టార్చింది. అమ్మ చాలా నుంచిది. వాన్న కొరితచ్చి రిట్టివా, కొట్టివా, పల్లెకుమాట అనేదికాదు. తనకు తలదువ్వి, జడచేసి పూలుముడిచి 'నలుపు రూపయితేనేం! వా తల్లి కల్లి లో దీపాలెలుగుతాయి' అంటూ ముద్దావేడి. లోకం పాసిగ్గిది! వచ్చి అని పట్టి ఎదుగని, ఎందు అని వించిఎదుగని అమ్మకునూదా ఈ లోకంలో కష్టాలు వచ్చాయి. ఓ అర్ధరాత్రితేరే, వాన్న యింట్లో లేదు. అమ్మరివనోకచేరి తమ్ముడినోకచేరి బరబరాలుటకులాక్కు పోయింది. అమ్మ, తలచుకుంటే యిప్పటికీ నుండే నుబరుబాది పోకుంది! అదేం నుంట. వూరి బుమ్మబుస్సని మంచుకుంటోంది. వాపాలు చిలచిల లాడిపోతూ ఎగిరెగిరే చూరంగా వడు తున్నాయి. అంత నుంటలోనూ వద్దన్నా వివక అమ్మ లోపరికి పరుగెత్తి వాలుగైదు కడివల్ని బయటకు తెచ్చుకుంది. చివరి పారి ఆమె బయటికి వస్తుండగా ద్వారబంధం విరిగి రెలచెన పడింది. తలకకాయలున్న కడవను నేలపైన్నే విడిచి అమ్మ అక్కడే పడిపోయింది. అంతే ఇక కళ్ళు తెరువలేదు. 'హానం, వట్టిమనిషి మాదా కాదు' అని ఆ తర్వాత అందరూ చెప్పకొగా తనకు తెలిసింది. అమ్మ చనిపోయిన కొత్తలో కనువుతోవున్న మనిషి వస్తే కాటకా లొస్తా యనుకున్నాను. ఆ మాటకొస్తే ఈ మాన లమ్మ కొవల కొట్టకం లేని దెప్పకు !

ఇంతకన్నా వాగరత్నానికి తన తల్లినిచరించి తెలిసిందేమో లేదు. కాని రెండ్రో ఆమెకున్న పరిచయంతో పోల్చిచూస్తే అత ఎక్కువనిపిస్తుంది. హామేమో త్రాసుకువల్ల ఎటువెక్కిన కళ్ళతో నోటిలోనుంచి వానికారంప్రాల్లావించి బుమ్మబుస్సని గుట్ల తిరుగుతూవచ్చే వానికు పొగముట్ల తొలూకు తెల్లటి పొగలతో నిరంతరం మత్తులో జోగుతూ కొనవచ్చే ఆకలిగవ్యహావంలో వాగరత్నాని కేవాదూ సిక్కిరియం పొడగట్టలేదు. తల్లి చనిపోయిన తర్వాత మాకురికి రెండ్రో మధ్య ఎవ్వరు పక్కగిరివమాట నిజమే. కానీ తీరా దెప్పపతేలేకు రావ పసిలిపోయింది. ఏదేళ్ళ దుర్వికం తర్వాత తోతక ఆకసంలో కనిపించిన కొరుముట్టు పొడవడి పటా పంచలు చేసికేసి నుడిగాలిలా, విధి అప్పడెప్పుడే సిక్కివాల్సెల్లాగి ని నోముకుంటున్న వాగరత్నాన్ని చిన్న చూపుచూచి వరసయ్యను తీసుకెళ్ళి కలకటాలో పొంపేసింది. ఒకటి రెండ్రో కాదు. పడచాకళ్ళు నుడిర్త ప్రవాహం! అప్పట్లో వాగరత్నానికి కొరగం పడిగా తెలిసిందేకాదు. అని రంగవాణింగారు కొత్తగా కాదు కొన్ని రోజులు. ఓ రోజు పోయంత్రం ప్రాద్దు గూటిలో పడచోతున్న జనగా కొరవచ్చి ముడిచీముందు అలిసింది.

మొదటి రంగశాఖగానూ, ఆయన వివర వరసయ్య కొరలో మంచి దీక్ష అదరా వాదరా మేడపై వెళ్ళిపోయారు. ఊళ్ళో జన మంతా కొరుదుట్టా ప్రోగయింది. రక్తపుముడుగులో మునిగి రేలి వచ్చినా తెప్పగానీ, అదికాదుగాదు! గడియల్లో పోలీసు స్టేషనుకు వెళుతు వెళ్ళింది. ఆనాటికే కూనలమ్మ కోనకు ప్రత్యేకంగా ఓ పోలీసు స్టేషను ఏర్పడి ఎంతోకాలమయింది. ఆమాటకోస్తే ఒకటి రెండు పోలీసుస్టేషనులన్నా వాటికి కూనలమ్మకోనలో వూపిరి పలు పని నిర్వహణ కార్యకలాపా లుంజకపోవు. కలు రండగానే సక యిన్స్ పెక్టు ఊళ్ళు గట్టుకుని పులెంచి వచ్చాడు. కేసుకు పకప్పిందిగా రూపొందించుకో దానికి అతిరి! పరిస్థితులన్నీ అను కూలించాయి. వేడివెక్తులుగా అరకొరగా జలకమాడినకొరు ధవనం ముందు ప్రత్యక్ష సాక్షిగా ప్రదర్శింపబడుతోంది. పెగా నేర క్తుడే స్వయంగా తన అపరాధాన్ని ఒప్పుకుంటున్నాడు. తనకు కొరు వడవడం సరిగా చేతకాదు. అయ్యగారు వసుక సీటులో కూసుని కుర్రామేకు కదిలించడం నేర్పుకుండాగా తన యిప్పు దిప్పుకే ద్రయినించ నేర్పుకుంటున్నాడు. కొరు రాకనుమాచి గూడా సింగప్ప వైదొలగకుండా గ్రోవలో నిల్చున్నాడు. కారం చేస్తుంది! ఆ కేసులో కొరు సింగప్పకు తాకింది. సింగప్ప కొరు కడం గా పదిచోయాడు. కొరు సింగప్పపైన్నే వెళ్ళిపోయింది.

పోలీసులు వరసయ్యచేరి! తేడీలు తిరిగించారు. వాగరత్నాని! తేడీలంటే ఏమిటో తెలిసీ తెలియని విషయపు. వివా రండ్రి ఎక్క డికో వెళ్ళిపోకున్నావనీ, అతడు తిరిగిరావడాని! చాలాకాలం పట్ట వచ్చునని ఆమె కథమయింది. వాగరత్నం వరసయ్య కళ్ళకు మట్టు కుని 'మళ్ళీ ఎప్పుడోస్తావు వాన్నా' అని అడిగింది. వరసయ్య తేడీ లన్న చేతుల్లోనే కుమార్తెకు పైకెత్తుకుని ఆమె తిలకు రొమ్ముకు పాత్రుకున్నాడు. వారావరణ ప్రభావాలకు చిలించని కర్కరీ పాదాంబలాంటి వరసయ్య ముఖంలో! ఇది అది అని తీహించడానికి దింకాని మార్చడో ఆ క్షణాన మామరులకు గొలిపించింది. అరికి పెదవులు అప్రయత్నంగా కంపించిపోయాయి. కంటిరెప్పలు గ్రొందీ మిడి! నాలుగైదుసార్లు కొట్టుకున్నాయి. అరికి కళ్ళు కుమారుడికోసం జనంలో అటూ, ఇటూ పరిలించాయి. కొని వాగ రింగం కదిలించలేదు. సిండిరిలాంటి ఆ ఆరేళ్ళ పసికుం ఏ అమ్మ పెడిన అన్నం తిని ఏ పసుపులకొట్టంలోపడి నిద్రపోకున్నాడో ఎవ రి! తెలుసు! వరసయ్య వాగరత్నాన్ని తీసుకెళ్లి రంగశాఖంగారి ఎదుట నిలబడ్డాడు. రంగశాఖంగారు చేతులు చాపారు. తానీ వరసయ్య కుమార్తెను రంగశాఖంగారి చేతుల్లో వుండలేదు. కంగి ఆయన పాదాలచేరి కూర్చోట్టాడు. మల్లీ విటారుగా నిలబడి గిడుక్కున నెనుదిరిగి, తిరిగిమావకుండా విధివంటి వెళ్ళిపోవాగాడు!

వరసయ్య రక్షకభటుల్ని వెంటదించలేదు. రక్షకభటులే వర సయ్యను వెంటదించారు!

అంత ఊళ్ళో వరసయ్య అలా వెళ్ళిపోకున్నందుకు ఒక్క వాగరత్నంమాత్రమే కన్నీరు మున్నీరుగా నిలపించింది.

నెలకు రెండు మాకు వాయిదాలుగా వాలుగైదు నెలలపాటు వ్యాయధానంలో కూనలమ్మకోన కొరుప్రమాదంపైన విచారణ జరి

గింది. వాయిదాకు వాయిదాకు కొర్రుడియూలు బంటువడ్డాయి. తనకూ సింగప్పకూ అదినుంచి ప్రబలవైర ముందని నిందితుడు అంగీక రించాడు. వ్యంగిపథ్యలు ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకున్నాడు. ఈ ప్రమాదం విచ్చిలంగా గూడా జరిగివుండవచ్చుననుకోదానికి ఆప కొం లేకపోలేదని వాళ్లు అభిప్రాయపడ్డారు. అంతటిలో కేసు తిర్చిక్రిందులైపోయింది. కొరుప్రమాదం దారుణమైన ఖానీ వ్యవహారంగా పరిణమించింది!

వరసయ్య ప్రవాసగతుడైనవాటికి వాగరత్నాని కింకా పదేళ్లు నిండలేదు. లంకలాంటి ఆ ధవంతిలో ఆమెకు నిశ్చిష్టమైన పనంటూ ఏదీ లేదు. తానీ పల్కటి ఒంటిపైన పడిటి వేసుకోదాని! తగిన ఆ వయసులో వాగరత్నం చిటాటుకమ్మలో కూర్చుని చింతచిరుగు కోసింది. మేడవనిచ్చిన వేసి పదినిలువురైతున్న గొడవలన్నింటికీ వింటి దబ్బలావంగి కున్నంకొట్టింది. తొలికోవీసలకరింపుకే లేచి, మహల్లో తిలుపులు వారగిల తెరచి 'లేవండి, లేవండి' అంటూ ఇంకా పడక దివిది పాల్కెళ్ళ కర్ణకుపారాలలో కంభధ్యానాలు చేసింది. ఇంతకూ ఈ యింటిపిల్ల దొవకు! పరిచారకలా పనిచేస్తూ, స్వంతిమనిషిలా తాగ్గరి వహిస్తూ, యింటి పెద్దలా అందిరి వాగరత్నాని తెలుసు కుంటూ కురంగంలా యింటా బయటా కలయతికి ఈ అమ్మ యి! ఈ యింటిలో వున్న స్థానమేమిటి? ఏమో, ఏమిటో ఆలో చించిన వాళ్ళెవరూ లేరు.

రంగశాఖంగారి భార్యకేతు వరలక్ష్మి. వరలక్ష్మి! కేతు దిచ్చిన వరమల్లా ఒక్కటే ఒక్కటి. ఆమె తాగివ్యవహారా లన్నింటిపట్లా నిర్లిప్తరి వహిస్తుంది. సంతానం కలగడంలో వాష్యం కలగనూ కలగనూ ఆమె దప్పడి పూవాపురస్కారాలవైపు తీర్థయాత్రల వైపు మళ్ళింది. ఒక్కోకసారి తీర్థయాత్రకు బయలుదేరితే ఆమె ఏదెనిమిది పుణ్యక్షేత్రాలు దర్శించుకుని ఏ రెండుమాడు నెలలకో తిరిగి వచ్చేది.

వచ్చినకోసా నాయంరెమా, లేకుంటే ఆ మరునాటి ఉద యమా రంగశాఖంగారు "ఏం, అక్కడే తిరిగివచ్చేకావు" అని భార్యను పలకరించేవాడు.

ధగవంతుడు వరలక్ష్మి! యివ్వడానికి మరచిపోయిన సుగా లలో మాటకొరితనం ముఖ్యమయినది. అధవా మాటాడినా, ఆమె అసంబద్ధంగా మాటాడుతుంది.

"ఏం లేదు. మరీ...మమ్మల్ని చూడాలని బుద్ధి వడింది! అంతకని..." అంటూ ఆమె వదిలిగిడి.

రంగశాఖంగారు ఘక్కున నవ్వి, "నీ బుద్ధి నేం చేస్తానూ అని చాల కోకలమంచి ఆలోచిస్తున్నాను. అది ఒకసారి తిరుపతి కేంక లేవ్వయిడి పైకి వెళుతుంది. మరొకసారి పావకాలరాయుడి పైకి వెళుతుంది. ఇంకోకసారి కదిరి వరసింహస్వామిపైకి వెళుతుంది. తానీ కడకు ఎప్పుడు లేచినా రాత్రికం దగ్గరే తెల్లవారిపట్లు అది వాపైకి వచ్చి వ్రాచిపోతుంది. అంటే నీకు వచ్చిన పూజావిగ్రహాలలో వాడి చిట్టచివరి దన్నమాట! ఇదుగో వాగరత్నం! కొత్త కయ్యారమా, ఒక కొట్టికొడు పట్టుకురా. మీ అక్క పూజచేసుకోనీ" అనే వాడు.

వరలక్ష్మి ముఖం నిలచిపోయేది. అది సరాగమో, పరిచాసమో, లేక మొదటినుంచి ధర్మతన పట్ల కనబరుస్తున్న నిరాదరణ తోటాకు విశ్వరూపమో ఆమెకు అర్థమయ్యేది కాదు.

ధర్మ మారంగా వెళ్లిపోగానే వరలక్ష్మి వాగరత్నాన్ని దగ్గరకు పిలిచి "అది కాకే వాగరత్నం! నీకు త్రాగేదివట్లు మీ మామయ్య అలా గడగడా మాట్లాడేస్తారే! ఆయన మాటలు నీకేమీ వా అర్థమవుతాయో?" అని అడిగేది.

"ఆయన మాటలు అర్థమైనా కాకపోయినా యిప్పుడొచ్చిన చిక్కంతా నీతోనే అక్క! నువ్వు యింట్లో వుంటావు. కానీ యింటి సంగతులు పట్టించుకోవు. ఎక్కడికో వెళ్తావు. మళ్ళీ నీకిష్టమొచ్చినప్పుడు తిరిగిస్తావు. ఇలాగైతే ఎలా జరుగుతుందని! గది యారానికీ దీగమిచ్చినట్లు తోక తోకపారి నేనా! నీ నువ్వు సందోయ్! అంటూ ఆదరి మగవాడి చెవి మలుపుతుండాలి."

అప్పుటికి వాగరత్నంలో యావనం మొగ్గ తోడిగింది. ఆ యావనోదయావనంలో కాలపురుషుని వుంచే రెండు మూడేళ్ళ పాటు నిర్విరామంగా వాగరత్నం ఆకృతి మేరువులు దిద్దింది. బాల్యంలో గెంతడం అన్న పేరుతో చలామణి అయిన ఆమె సహిత, యావనంలో అదొక నాట్యంలా చూపరుల కళ్లకు భాసించింది. చేతులు రెప్పి, రెప్పి మాట్లాడడం అదొక అభినయంలా గొడ రించింది. అప్పుడామె నవ్వితే నవ్వి నవ్వి అవహసించినోరు యిప్పుడామె నవ్వితే రతనాలు రాలిపడడం ఉల్లేపించింది. నిజమే! ప్రకృతి చిత్రమైంది. ఈ ప్రకృతిలో ఒక అసహ్యకరమైన పురుషు తనకు కాలం రాగానే సృష్టిపొందరానిది తార్కాణ ప్రాయంగా అందాల పీఠానికి చియకగా పరిణామించింది తెక్కలాడించుకుంటూ ఎగిరిపోతోంది. ఈ పరిణామంగో పోర్చియానీ వాగరత్నంలో వచ్చిన మార్పు చాలా స్వల్పం! పుట్టుకో అమె రత్నంకొడు, రత్నం ఎరుపుగా ఉంటుందేమో! పోనీ, పుట్టుకో అమె ఇండ్రసిలం! యావనంచేసిన పవన్లు ఒక్కటే. మిగిలి పావ పెట్టింది. అంతటితో ఇండ్రసిలం మేరువులు గ్రక్కింది.

ఒకోకా మధ్యాహ్నం మూడుగంటలవేళ నిద్రలేచి నీగరెట్లు ముట్టించుకుంటూ మేడిమెట్లు దిరుగుతున్నార రంగవారంగాయి. పోల్లో ముక్కొరికిపడైన మార్పుని వరలక్ష్మి వాగరత్నానికి తల దుద్వి జపవేస్తోంది. పువ్వుల వాయిదీ వీరవైన తెల్లటి వాకెట్లు తోడిగి, తల వంచుకుని ఆరమోముకన్నులతో కూర్చునివుంది వాగరత్నం. దిగుతూ దిగుతూవున్న రంగవారంగాయ ఒక మెట్టుమీద అగి అలాగే అప్రతిభులై నిల్చుండిపోయారు. వాగరత్నంలో ఏ ప్రత్యేకతను చూచి ఆయన విస్మయచకితలైపోయాలో ఉహించడం కష్టం! ముఖవళికలను చూచి మనసులో మెదిలే భావార్పి గ్రహించడమైనానే మహాప్రాప్త్య సిద్ధాంతానికి రంగవారంగా తోక మనహా యింపు! బహుశా ఆయన దృష్టి వాగరత్నం కళ్ళపైన పడివుండవచ్చు. అది అతంతో వాగసుందరి పడమార్గా మొదటి మాపుకు దిగ్గో చూస్తున్నట్లు కనిపించినా, కడకు చేర్చి చూడవచ్చే గోచర మారుతున్నాయి. ఒక వేళ ఆయన నిగనిగలాడిపోతున్న నీలాలకాలవైన వరలక్ష్మి అర్ధచంద్రాకారంగా ముడుపున్న మల్లెపువ్వుని చూచి

పుండవచ్చు. ఆ పువ్వుపర వాయిదీ వీరలో ఒడుగు పడుతూ చిక్కువడిపోయివున్న జన్మపువ్వులన్నింటికీ మకుటానుమానంగా ప్రకాశిస్తోంది.

రంగవారంగాయ చరచరా మెట్లు దిగి, ఒక మిర్చిని వరలక్ష్మి! దగ్గరగా లాక్కురి అందులో కూచున్నాడు.

వరలక్ష్మి తలపైకెత్తి రంగవారంగాయి యాస్తూ "అడవిటండీ! మన వాగరత్నమే! ఎవ్వరూ చూచి ఎరగనట్లు, అలా చూస్తున్నారేం" అంది.

"ఉం డిక్కయ్యా! నేను చెబుతాను. మామయ్య చూపు తెలుపున్నాయో తెలుసా! రాత్రి నేను లాంతరు లోపలచెట్టి తిలుపులు చూసేదామని వరందాలో! వెళ్లాను. దీపంచుట్టూ అవేదో చిన్న పురుగులు తిరుగుతున్నాయి. నీవలోనుంచి ఒక కప్ప వాటివైపు చూస్తోంది. చూచిచూచి, ఉన్నట్టుండి ఒక గంతువేసి, వాయిదాడి పురుగును నోట్లో చేసుకుని మడుమీదాన్నే మళ్ళీ నీడలో! వెళ్ళి పోయింది."

"అంటే ఏమిటంటే" అని విరగబడి వచ్చేకొడు రంగవారంగాయ. నవ్వివచ్చి "నేనాకప్పలా వాగరత్నాన్ని చూస్తున్నావన్న మాట వరలక్ష్మి! నువ్వలా కూచునివుండగానే నేను ఏమీ అంగిట్లో చేసుకుని వెళ్ళిపోతోతున్నాను" అన్నాడు.

"నోట్లో చేసుకోదానికి రేమైనా మికాయో! తల దుద్వి పూలు ముడిచి చుక్కచెడితే చూడ చక్కగా వుంటుందిగా అని...."

వరలక్ష్మి అడ్డుతగిలి "ఈ సింగాసింపులు చేసుకుంటే నువ్వు చక్కగా వుండేవో" అన్నార రంగవారంగాయ.

"వాడేమింది! మునిరిచాన్నయిపోతున్నాను"

"నువ్వప్పుడూ మునిరిచానిదికావు వరలక్ష్మి!" రంగవారంగాయ భార్యను వారిగాయాస్తూ అన్నాడు.

"ఏలే యిక నేం మామయ్యా! మారాకలా నువ్వు రెండో పెళ్ళి చేసుకోవచ్చు కే!" అంది వాగరత్నం.

"ఎవరొచ్చిన్నాడు. ఎవరో ఎందుకు? కావలి పే వాగరత్నా న్నీ చేసుకోండి" అంది వరలక్ష్మి.

"అగాను—ఎవరిని చేసుకోవచ్చో, ఎవరిని చేసుకోనూడదో నువ్వే చెప్పేస్తే ఎలాను! నన్నూ ఆలోచించుకోనివ్వ" అని నీగరెట్లును పిల్చి పిల్చి అఖరుకు వారకు పోతుకు ధూమపాతికను గారి తో! వదిలిపెట్టారు రంగవారంగాయ.

ఈ సంఘటన జరిగిన తర్వాత వరలక్ష్మి కొంచెం యించు మించుగా మూడేళ్ళ మాత్రం బ్రతికింది. ఆమూడేళ్ళలో ఆమె కనీసం నెలకు రెండుమూడుసార్లు వాగరత్నంలో ఆంతరిగంగా "ఏమిటే, వాగరత్నం! నీయిష్టం మేమిటో చెప్పవేలేనే మరి! నీకిష్టమేలే డీ! అను! ఆ సుధకార్యం కాస్తా జరిగిపోతే వాకెంతో హాయిగా వుంటుంది. ఎలాను వాకు విడ్డూరేపోయారు. నీగడుపు నైనా ఒక కాణ్ణగాస్తే..." అని ఆమెకుమో వచ్చింది. వాగరత్నానికి ఏం చెప్పాలో తోచేదికాదు. అనిరిమాదనను అవుననీ,

కానీ తెచ్చి చెప్పవలసిన మనిషి నాగరత్నం కాదు. అదంతా వరలక్ష్మి! కూడా తెలుసు. కానీ ఎవరివద్ద ఈ ప్రసక్తి లేదాలో చాచివద్దగ్గర మాత్రం వరలక్ష్మి నోరు పెరిగి, మాట బయటికి వచ్చేది కాదు.

పదిరోజులు జ్వరం కాసిందన్న నీందలో వరలక్ష్మి బొందలో నుంచి వేరుపడి వీవుకు అనంతవాయువుల్లో కలిసిపోయాడు. గోదాన, భూదాన, హిరణ్యదానాది శతకార్యాలలో అంతర్వేదియలు యథావిధిగా జరిగిపోయాయి. భార్యనియోగంవల్ల రంగనాథంగారు భిన్నులైపోయారని కూనలమ్మకోనలో జనం చెప్పుకున్నారు. భార్య చనిపోయినవాటినుంచి ఉత్తరక్రియలు పరిసమాప్తి వచ్చిన పదహారో నాటివరకూ రంగనాథంగారు గడ్డం గినుకోని మాటనిజమే! ఆ పక్షంలోకాల్లో ఆయనకు చేరే సలు మూలలనుంచి రెండోపతంసంగా సానుభూతి లేఖలు వచ్చాయి. అన్ని లేఖలూ ఒక్కటే విషయాన్ని వివిధభంగిమల్లో ఉద్ఘోషించాయి. “ఇది మీకు రాదగిన కష్టంగాదు. వివాహిని తల్లుకోగల మనస్సయమనాన్ని భగవంతుడు మీకు ప్రసాదించెగలకు. అవధులేని మీ జీవితోత్సాహంలో పాలు పంచుకోదానికైనా మీకో సహచారికి అత్యవసరం. కానీ మీకు సహకార్యచారిణిలేని కొంత తాత్కాలికమేనని త్వరలో అది తీరిపోగలదని భావిస్తున్నాము.”

వరలక్ష్మి చనిపోయి రెండుమాడు రెండు గడిచిపోయిన తర్వాత నాగరత్నం ఓరోజు సాయంత్రం రంగనాథంగారిగదిని కుర్ర పరచడాని! మేడమీది! వెళ్ళింది. రంగనాథంగారు వాలుకుర్చీలో కూచుని ఏవో లెక్కలు చూచుకుంటున్నాడు. ఎన్నికలసంబంధంలో ఒక విమ్రుది! పలుకుదోడుగా వచ్చి సెలరోజుల తర్వాత ఆ నాటి ఉదయమే ఆయన యింటికి తిరిగివచ్చారు. నాగరత్నం తలవంచుకుని భూరితగమండా మెల్లగా గదిలో చెల్లిత్రాప్తివేస్తూ వాలుకుర్చీ దగ్గరగా వచ్చింది. మీటనొక్కగానే యంత్రం పనిచేయడాని! ప్రారంభించినట్లు గదిలో అప్పుడో సహాత్సంఘటన జరిగింది. రంగనాథంగారు చేతివిసాచి నాగరత్నాన్ని తిమిచేత్తుకు లాగేశాడు. ఆ విషయంలో తొలహారకాడలా అల్లగాడిపోతూ నాగరత్నం రంగనాథంగారిమీద కూలబడిపోయింది.

నాగరత్నాని ఇది సరికొత్త అనుభవం కాదు!

వరలక్ష్మి బ్రతికి వున్నరోజుల్లో వాలుగైదుసార్లు యిలాగే జరిగింది. మొదటిసారి నాగరత్నం మరీ కుర్రవానిలా రంగనాథంగారి చేతిని కొరికివేసి కుర్రున పారిపోయింది. ఈ మాట వరలక్ష్మిలో చెలువాయినకూడా అనుకుంది. కానీ తను చెప్పడాని! బంకు గొంతులు పడుతుండిగానే వరలక్ష్మి “ఏమిటే నాగరత్నం! మీ మావయ్య చేతిని అలా కొరికికావు?” అని విస్మయంగా ప్రశ్నించింది. నాగరత్నం విత్తరపోయింది. అయితే తన, రంగనాథంగారు దగ్గరి! లాక్కుని ఉక్కుచేతులలో ఉక్కిరికెక్కిరి చేస్తున్నా ఆ ఆ అనకుండా ఉరికి వుండిపోవలన్నమాట!

ఇలాంటి క్షుణ్ణపరిస్థితుల్లో యిదివరకూ తన ప్రతిఘటించినట్లే ఈసారి కూడా నాగరత్నం రంగనాథంగారి చేతుల్లోనుంచి వారి

పోవడాని! ప్రయత్నిస్తూ “విడిచిపెట్ట మావయ్యా! ఎవరైనా చూస్తే ఏమనుకుంటారు? నీకేం? నువ్వు మగమారావాని. వచ్చేది కాకేగా” అంది.

రంగనాథంగారు నాగరత్నం అమాంతకత్వాని! వారిపక్షం మెల్లగా వచ్చేస్తూ “అదేదాని! అన్యాయం చేయవలచుకుంటే ఎంతోసేపు పట్టుకు. నా ఉద్దేశం అదికాదు.” అని తన నిమిషాటి చేతులలో ఆమెను దగ్గరగా లాక్కుని హృదయాని హత్తుకుంటూ “అందులోనూ నీకే” అన్నాడు.

విడివిడిగా చూచుకుంటే అర్థమవుతో అంతులేని ఈ మాడు పొడివాక్కాలు నాగరత్నంపై మూడు మంత్రాల్లాపని చేశాయి. ఆమె మంత్రముగ్ధుడైపోయిన నాగరత్నం ఆ పాద వర్ణింలో రంగనాథంగారి చేతుల్లో అలలొమ్మగా మారిపోయింది.

ఈ ప్రణయ నాటకాని! వాది ప్రస్తావన ఏ ప్రదేశ జరిగిందో అక్కడే ఈనాడు నాగరత్నాన్ని విక్రయిస్తున్నట్లుగా కలకలాదిపోతూ వివాహమహోత్సవ ఆహ్వానపత్రాలు గదంతలా గారిలో తేలియాడుతున్నాయి!

ఎవరి! తెచ్చి! ఎవరి ది తెచ్చిపత్రాలు!

నాగరత్నాని! అనుమానమైతే యిరవైరోజుల(ందటే కలిగింది. గ్లాసులు, కూరాలు, పూలకుండీలు, కంబస్సులాంటి వస్తు సామగ్రిలూ, వంటసంబారాలూ కోకొల్లలుగావచ్చి యింట్లో పడుతున్నాయి. ఈ మధ్య ఎవరో పెద్దమనుషులు ఏదెనిమిది కొడుల్లో తరలిరావడం వోరుగా కొనపాకుతోంది. వాళ్ళు వచ్చినప్పుడల్లా యింటిముందర పందిళ్ళువేసి, కంబాని! కంబాని! గ్యాసులైట్లుకట్టి, విందులుపెట్టి కొట్టి కొలాహలం చేయడం కూమూలే! ఈసారి మరీ పెద్దమనిషి ఎవరో రావోతున్నారేమో ననుకుంది నాగరత్నం. కానీ నిజం అదికాదు. ఈ యింట్లో పెచ్చి జరుగవోతున్నదన్నవార్త మెల్లమెల్లగా నాగరత్నం దిన్నట్లొపడింది. ఆ సన్నపన్నటివార్త రెండింటిలై, నాలుగింటిలై, ఎనిమిదింటిలై అలా అలా దిక్కులే కృతంగా ధ్వనించి నాగరత్నం బుర్రలో భూకంపాలు సృష్టించి, హృదయంలో అగ్నిపర్యవార్త వేల్చింది.

పత్రాలను చేతిబట్టుకుని ద్వారబంధాని! ఆనుకుని నిల్చుంది నాగరత్నం. ఆమెకళ్ళు కూడంగా ఆకసంవైపు చూస్తున్నాయి. దూరాన కొండలపై, వాటిమధ్య కొనిలో, పై ఆకాశాన, తలలో, మదిలో, ఎదిలో కాయకేటి కటికకక్కని విగ్రహ వికలాబ్ధి హాసమే వినిపిస్తోంది, కనిపిస్తోంది నాగరత్నాని! నేత్రాండలా లకు చేసుకున్న కాయకో కలిసి, కన్నులుకూడా నలుపెక్కి ఆమె బుగ్గలమీద బొటనాల కాయతోంది.

దగ్గరలో అడుగుల సవ్వడి వినిపించింది.

వస్తున్నవాడు రంగనాథంగారు.

చేతిని దారికడ్డంగా చాచి పత్రాలను తెపరెపలాడిస్తూ “ఏమిటిది” అని గర్జించిందినాగరత్నం.

ప్రకారంమూ, విప్లవమూ అయిన గంభీరస్వరంతో రంగనాథంగారు “తేనెయడంలేదా నాగరత్నం! అది తెల్లపత్రం” అన్నాడు.

"ఎవరికి తెలియదు?"

"ఎవరికి తెలియదు? పరిశ్రమ ముగియలేదు ఎందుకంటాయి?"

"మరింత ఎవరికి తెలియదు? అందుకంటాయి."

"నా! నాకు తెలియదు! నీకు తెలియదు! నాకు తెలియదు!"

రంగవల్లిగారు బాధగా అడిగారు.

"అ నోటితోనే నాకవ్యయం జరగదని తెలుసుకుంటున్నాను!"

"ఇప్పుడు మాత్రం నీకేం అవ్యయం జరిగింది కాకరత్నం!"

కడవాన్ని ఎప్పుడూ చూడటం చేసి దురుగుణం మాయంబా మయిపోయింది. ఈ రోజునా! మా రోజునా! మాకు తెలియదు. ఇదే నేం! ఆ పాపాలన్నా అయిన చేరదీసిన నాంధ్రారమ్మ! రాజభోగం జరిగింది. ఇక మా నాన్నగారి పంజరం పడలేదు! అయిన చుట్టూ చూపుగా ఎప్పుడో యింటికి వచ్చేవారంటే! మిగిలినవన్నెల్లా పట్నంలో ఆ కమలాబాయి యింటోనే వుండిపోయేవారు."

"భోగమోగే నాకు పోలికేమిటి! చుట్టూ మానం అమ్మగారు దాని కొక్కడెవరూ కాదుకూడా లేదు." నాకరత్నానికి ఒక్క పొగలుబోతోంది. ఆ ఉత్సాహం! ఆ మెకల్ల విస్ఫురణగాలై రంగవల్లిగారిమీద విస్ఫులించాయి.

"కాస్త తమయింట్లో నాకరత్నం! నీకు తెలియదు. ఈ యింటికి రాబోతున్న క్రొత్తకోడలు ఏ కాస్తా మాస్తా చదువుకున్నట్లు. సినిమాలు వీక్షిస్తూ, క్లబ్బులూ తడియాలూ లేకుంటే ఆవిడకోక్క రోజు గడవదు. ఆమె యిక్కడుండి పంచారం వలగబెట్టబోతుంది గానూ. ఆమె తిండికోక్కలే మాకు. ఆ తిండి! చుట్టూ. ఏ పాటెలాంటి రమ్యం! ఆ పాటెలా ఓట్లువేసి రాజదాసి! సిద్ధంగా నాలుగైదువందల కుటుంబాలూ అరేటి చేరిపోవున్నాయి. కలం ఒకటిగా వుండదు..."

"అదన్న నాక్కోలేదు"-తలపైక కాపుచెప్పి తిరిగివచ్చి యింట్లో పడకలెక్కింది. ప్రయత్నించే కొదవులేమలా బుసలు పెడుతూ మాట్లాడుతోంది నాకరత్నం. "నా బొందలో ఉలిరుండుగా ఈ పాటే జరగదు. ఏమనుకుంటున్నావో, యిది నిశ్చయం! చెబుతాను!"

చెలిపోవున్న పరిశ్రమ నవీన సేలపైన కొట్టి మునివంటిలో పెడనిది కొరుక్కుని పొంగివస్తున్న ముఖాన్ని ఆపుకుంటూ, ఒక్క నిమిషం ద్వారాన్ని చూసి, అలంబనంలేని మల్లెతీగలా కంపించిపోతూ నానాపైన నడిచి పోతున్నది విడవోంది నాకరత్నం. గనకానుకుంటూ పడకలెక్కిన నాకరత్నం మెట్లపైన ఆమెకు తొరగిపోయింది.

తమ్మన్న చూడగానే నాకరత్నం కుప్పకూరలా నిల్చున్న మెట్లపైకి పొలుబడిపోయింది. మూడోదాని! నైరం ఒకరికంటే, ఆమె తమ్మన్న కళ్లపైపు ప్రాచీనతాన్ని తెలియజేసి ఏమన్నా "ఈ బ్రతుకు నేనెందుకు బ్రతకాలిరా తమ్మన్నా! ఇంతకంటే ఉత్తమం గానూ!" అంటూ నానాపొంది.

"ఏమిటాక్కో నీ ఆగడం! అంతటా కొంతంటుకోవోడు న్నాయి. ఎవరో ముసలాడు నాకడోచ్చి దుష్టకర చుట్టూని విప్పి లేచి రాత్రు చాడబోతున్నాడు. తిప్పకో. బాలుగాన్ని చూడండి." అన్నాడు నాకరత్నం.

నాకరత్నం చిహ్నం లేని నిల్చుని తమ్మన్న చూడడం చూస్తూ "ఎవరి నాకడం? నన్ను భోగంపడుతున్నట్లు తెలుసుకోవడం మీ బాలుగారిది ఆగడం. ఎప్పుడూ నా బ్రతుకును నీకేమిటో కలుపుతున్న మీ అయ్యగారిది ఆగడం" అంటూ ఉక్రోశాన్ని వెలిగిస్తోంది.

"ఇప్పుడు నువ్వేదేమిటాక్కో?" అనగా విషయం మేమిటో అర్థంగా విసుగ్గా ప్రశ్నించాడు నాకరత్నం.

"ఒకమాట చెప్పి, ఆ మాటకు అప్పుడోకమాటి, యిప్పుడోకమాటి అర్థం చెబుతే నేనెంత చేయను! ఒక తమ్మన్నా! నీ నాడే చాచ్చి! ఆదిచాచ్చి వంశవత్యుడనియింటి పెద్ద ఎత్తు అవసరంలేదు. ఇప్పుడాయిన వేరే పెద్ద చెనుకుంటే నాగరేంకావాలి? తల్లి నలగురూ నన్ను చూచి నాలుగుమాటలనుకుంటే నేను నా ముఖాన్ని ఎక్కడ చూచుకోను!"

నాకరత్నం రోజులువున్న ఎడంగా క్రోధి, పైమెట్టుమీదకి చాటుకుని క్రింది చూస్తూ అన్నాడు. "నీకు ఏమిక్కోం చెబుంటే మన అంతర్వేదికి! బాలుగారి అంతర్వేదికి! అయిన నిన్ను పెళ్లొడుగుమిటికి ఎవరైనా దింటే వచ్చుతారు. పో అంతరి!"

అవును! కాస్తభావం ఒక మనిషిని మేలుపునుచేసి, పాటి మనిషి ఆ మేలుపు ఎదుట నువ్వెదు ధూళిగా మార్చివేస్తుంది.

* * * * *

నానాకర్నీ తన వెనుకంటే పైకిపోయిన బయల్దేరకుని చెప్పి సో యిప్పుడే పర్వతారాయణ మోటార్ నైలు 'ప్లాట్' చేశాడు. పట్టు విడిచిండుకుని నోడేలుమీదకి కనిపే చాలింలా రొప్పుతూ మోటార్ నైలు రోడ్డుపైకి వచ్చింది. పర్వతారాయణ నీలుపైన పర్వతమని మాయపాడు. వింటిమంచి వెలువడి నాగంలా చిమ్మచీకటిని చిల్చుకుని వెలిపోతోంది నైలు. పర్వతారాయణ యిప్పుడిప్పుడే చీకటిలో ప్రయాణం అలవాటుపడుతున్న మనిషి. పట్టపర్తిలో అగ్రగణ్యుల ఉత్తరదై, బ్రెయినింగు వెంటులో ప్రతిభోనేగాక, ప్రభుత్వంలో నూతన మంచి చేయాలన్న పర్వతారాయణను ఏదో కొర్రే పై ఉద్యోగం మనసుకు కొనకు రవాణా చేశాడు. ఒక్క వేదీనిట్టూర్పుతో ఉద్యోగ భారాన్ని తన భుజంపై ధారపెన్నించి దించివేసుకుంటున్న ముసలి సో-ఇన్-స్పెక్టు పర్వతారాయణ భుజంపైన చేయివేసి "అబ్బాయి! ఇంకా నువ్వొక్కడే ఉద్యోగం చేయబోతున్నావు నానానా" అన్నాడు.

కాస్తే వున్నప్పుడు సంతకం చేయబోతున్న పర్వతారాయణ "నాగో! తిన్నవాడిలా కలం పేలింపైన వుంచి "మీరు పెద్దవారు. నేను కుర్రవాణ్ణి. మీరు చెప్పవలసినదంతా స్పష్టంగా చెప్పి చేయండి" అన్నాడు.

ఉద్యోగ జీవితంలో తన నేర్పుకున్న సుగంధాల సారాంశం న్నంతా ఆ తలపైన ఉద్యోగి నాలుగోతరగతి కుర్రాడికి పోకపోయినవలసివే తరవాలో ప్రశ్ని తిరాయిగా విడిచివేసాడు.

"ఒకరోజు నేరం జరుగుతుంది. ఆ నేరం జరగడానికి నువ్వు ఒక ప్రేరేపించే ఏకా నిధి తెలుసుకుంటాను."

వ్రాయు

వాటర్ మన్స్ టో

మీరు సరియైన వారగుదురు.

రవి టాయ్లెట్స్ వారి

నూతన సంపత్తిక అభివృద్ధి

రవి టాయ్లెట్స్-అందమును, వర్ణమును

* రవి స్క్విజర్స్ సోప్ :

అతి మృదువైన
స్క్రిబ్, పవిత్రముల
కీరములను, మరగి
తమగా వాడ
వచ్చును. దీని ఇం
వైన మువాసిన ప్లా
వాసంతరము కూ
పొందవచ్చును. ఇది
అన్ని కాలము
లలో - ముఖ్యముగా
వేసవిలో వాడగలది.

* రవి వెజటబుల్ హేరాయిల్ : కోజములను విరివిగా,
అకర్షణీయంగా పెంపొందించును, అప్రోక్షర మైనమువాసినకలది.

* రవి స్పృ: ముఖవర్ణమును పెంపొందించి, తర్కముయొక్క
మృదుత్వమును తీపాచును.

* రవి బ్రాష్ మేషింగ్ : ముఖమీద నునును, పెంపొందించును
దర్శనముచేయును. సోర్ ఏజెంట్లు: ది న్యూ స్టార్ & కో
10, వైద్యవాధ మొదలి టి, రెండియూళ్ళు, మైదాన్ -21.

శ్రీ వ త్స

వారిచే తయారుచేయబడిన వస్తువులే

ఇప్పుడు వాడబడుచున్నవి.

* స్కిన్ డెక్స్

కుమారులు, గజ్జి, పుండ్లు,
ఎడ్డిమా, చర్మవాపులు
వగైరాలకు
అమోఘ చికిత్స.

* శ్రీకాఫ్

దగ్గు, ఉబ్బసం, నివా
రించి, స్నేహమును
పోగొట్టి హాయినిచ్చే
మందు. మంచిరుచికలది.

* వైట్ డెంట్

దంత క్రిములను సంహరించి, నోటి దుర్గంధమును
పోగొట్టి చిగుళ్లను పుష్టిపరచి, పండ్లను
శుభ్రపరచి తెల్లగా నుంచును.

శ్రీ వ త్స కెమికల్స్ & డగ్స్
(ప్రైవేట్) లిమిటెడ్.

(మందులు, రసాయనములు తయారు చేయువాడు.)

మద్రాసు - 30.

ప్రఖ్యాతివహించిన!

REGD. **L.G** T.MARK

ఎల్.జి

ఇంగువను వాడుడు

లాల్ జి గోధూ & కో

సాహుకార్ పేట, మద్రాసు-1.

హెడ్డాపీసు :- బాంబాయి.

లాల్ జి గోధూ &
కంపెనీవారి

బాగుగమనించికొనుడు
మోసపోకుడు

లాల్ జి గోధూ అండ్ కో
సోకార్ పేట మద్రాసు-1

హెడ్డాపీసు బాంబాయి

సత్యవారాయన లేలిగా బతులు చెప్పిచేశాడు.

“ఒకటి అజ్ఞానం. రెండోది అహంభావం. సాధారణంగా బీటివల్ల నేరాలు సంభవిస్తుంటాయి.”

“రైల్వే—టిలో మొదటిరకం నేరాలలో మనకు చిక్కలేదు. ఏ అజ్ఞానంవల్లనైతే నేరం జరుగుతుందో, అదే అజ్ఞానంవల్ల మనకు నేరస్తుడు దొరికిపోతాడు. తికమకలు పడకుండా వ్యాయస్థానం అతిపెరిగి విధింపగలుగుతుంది. కానీ రెండోరకం నేరస్థులకి వాళ్ళని, నువ్వేం చెయ్యగలవు?”

ఉక్క మొక్కలు తిన్న ఆ పాటి ఉద్యోగిని యిక్కడ సత్యవారాయన జూట్టాకొట్టిందాని! ప్రయత్నించాడు.

“అజ్ఞానమా, అహంభావమా వరస్పరాక్రియాలు. నేరాలకు యాలకొరగా లయిన వాటిలో మనకు ప్రసక్తి లేదు. మనకు కావలసిందల్లా నేరస్థులు.”

“కానీ ఈ రెండోరకం నేరస్థులు అంత అక్రమంగా నీ బిడిలు చిక్కిపోరు. వాళ్ళకు దిబ్బుంటుంది. వర్తమంటుంది. వాళ్ళని అజ్ఞానులకింద తక్కువగా చూసి బీల్లేదు. పైగా వాళ్ళు తనయల్లాతావున్న అజ్ఞావాన్ని కొట్టగా మలుచుకుని, ఆ కొట్ల నడుమ ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యం సాగిస్తారు. వాళ్ళు నేరం చేస్తున్నారని ఋజువుచేయడానికి ప్రత్యేకంగా సి. ఐ. డి. ఉద్యోగులు అవసరం లేదు. ఆ నేరమేమో ముంజేతికొంగలూ తెలిసిపోతూనే ఉంటుంది. కానీ మనం వాళ్ళ నేమీ చేయలేము.”

ధర్మయోధాని! మోహరిస్తున్న బిరయవసుడిలా మౌనం వేసి సత్యవారాయన “నా ఉద్యోగధర్మం ఎదుట భవాన్నీ దర్శాన్నీ త్రిగంగా పరిగణిస్తాను” అన్నాడు.

మొదటి ఇన్స్పెక్టరు మెల్లగా నవ్వి నిస్పృహతో “అది నీ ఉద్యోగధర్మానికి వెనుకబలం వుంటే అప్పటిమాట” అన్నాడు.

“ధర్మం స్వయంకీర్తివంతమయింది. దాని! వెనుకబలాలు, ప్రక్కబలాలు అవసరం,” సునిశ్చితమయిన ధర్మశాస్త్రాన్ని వర్ణించాడు సత్యవారాయన.

“ధర్మం స్వయంకీర్తివంతమయిందే! కాదనను. కానీ విజయాన్ని సాధించడాని! ముందు ధర్మం ఎన్నో నాల్గు అధర్మంతో ఘనించి ఓడిపోతుంటుంది. చిల్లచివి కయినా ఈ ధర్మం జయించడాని! కారణం ఒక ఆరాకెమయిన మహాకీర్తి దాని! బానిసగా నిలిచివుండవలసిన మనం విక్రసిస్తాం. కానీ అనేకమార్లు ధర్మాన్ని ఓడించగలుగుతున్న అధర్మాని! అంకిగా వుంటున్న శ్రీమతీ! భనమా, దర్పమా, బలమా, ధలమా అని నేనంటున్నాను. బీటిని నువ్వు త్రిగప్రాయంగా పరిగణిస్తావు. కానీ నీ ధర్మాని! వెనుకబలంగా వుండటాని! ఉద్యోగవలసిన తాళవర్ణవల్ల కొన్ని నీ ప్రక్కలానే బల్లాలై ఆ అధర్మాన్ని చూచిచూడవల్లు మోక్షభావం వహించినప్పుడు ధర్మం అధర్మం ముందు తలవంచుకొనలసివస్తుంది. నీకు తెలియదు కాబూ! ఈ ధర్మాధర్మసంఘర్షణలో నా తల బట్టగట్టిపోయింది. దొనీరే! నీకు పిరికిమందు పోయింది నా అభిమతం కాదు. నీ అధర్మాలలో నువ్వు తురోగ

మించు. కానీ అయితేనే తర్వాత నీ ఉద్యోగానుభవాన్ని సరించి వాకో కొద్దుమక్కుమాత్రం వ్రాయి. సంతోషిస్తాను” అంటూ రిటయర్లు సమయిన్స్పెక్టరు సత్యవారాయనదగ్గరనుంచి వెలుపు తీసుకున్నాడు.

పొలిసుస్టేషను ఆవరణలో కొలువైతిన సెలకోలలకు సత్యవారాయన ఓ విచిత్రవృత్తాంతాన్ని సరించి తెలుసుకోవడం సంభవించింది.

ఆ రోజు యర్రైల్వేమ్యూజీరేడి. మరునాటి పొయంతోలా ని! సెలవే తక్కువన్నీ పూర్తికావలసివున్నాయి. సత్యవారాయన రికార్డును తనిఖీ చేస్తున్నవాడు, ఉన్నట్టుండి తలపైకెత్తి వరండాలో పచారు చేస్తున్న హెడ్ కానిస్టేబులు పిలిచి “అది కాదు వరదయ్యా! ఈ లొకారిటీలో కొంగసారా కేసులు ఎక్కువన్నాయి. ఏదీ మరి! ఈ సెలకంతా ఒక ప్రాహెలిషను కేసులు వరదయ్యలో వచాడు కాలేదే!” అన్నాడు.

అదేమంత ఘనకార్య మన్నట్లు వరదయ్య నాలుగో చప్పురించి “దానికేమండీ! మీరు కావాలంటే రిటవాటి! తీసుకొస్తాను” అన్నాడు.

“కావలనుకోవడ మేమిటి! ఈ సెలకోలల పొడుగునా ప్రాహెలిషనుకేసు ఒకటయినా లేకపోతే ఈ ఏథైయేడులో డిలం మనం ఉన్నామా, ఉదామా అని ప్రెహెన్సి సందేహంరాదూ!” అన్నాడు సత్యవారాయన.

వరదయ్య మరునాటి మధ్యాహ్నం రికార్డు అన్నంతవరకే చేశాడు.

కుమ్మ సారాయిలోనిండిన కవచము తలపై కత్తుకుని ఒక్కోతా చేతులు గార్చుకుంటూ హెడ్ కానిస్టేబులు వెంటనే స్టేషనులో ప్రవేశించిన ఆ నేరస్థున్నీ, చూడనూ చూడనూ సత్యవారాయనలో బారి, విస్మయం, కోపం ముప్పిరి చేసుకోవడంయ్య.

ఆ వచ్చినవాడు మొలకు మూడుమూళ్ళ కుంకుమజ్జ చుట్టాడున్నాడు. అతిజీవాదైనా తిండిముఖం కళ్ళెలాచి ఎరుగునో, ఎరుగనో సత్యవారాయన! తెలియదు. కానీ అతిపి కడుపు బివుకు అంటుకోవాయివున్నమాటమాత్రం నిజం! రొమ్ములో ఎముకలు మాత్రం కొల్లచిచ్చివట్టు కనిపిస్తున్నాయి. కొంగసారా కాదదాని! కావలసినంత గుండెబివున్న మనిషి యిలా వుంటాడని సత్యవారాయన ఎన్నడూ అనుకోలేదు. తన ఉత్తేగం ప్రకారం మెరి దిరిగిన మినాలతో, కంపపుష్పితో మిషమిసలాడిపోతున్న దేహంతో వాత రించిన పొట్టెలులా వుండవలసిన కొంగసారా నేరస్థుడు ఈ కేసు రూపంలో ప్రత్యక్షమైనందుకు సత్యవారాయన ఆశ్చర్యపడిపోయాడు.

‘అన్నీ! అనలో! అయ్య అనలో! రోజు కానీవు తల పటాయించి చివరకు సత్యవారాయన సంతోషం ఏదీ లేక “ఇంతకు ముందప్పుడైనా కైలకు వెళ్ళొచ్చావా!” అన్నాడు.

“జక్కేంబాబూ! పాతకావులే!” అనోక సర్వసామ్యుత మైన విషయంలా జవాబిచ్చాడు నేరస్థుడు.

మళ్ళీ ఒకసారి అక్కడికి వెళ్ళి రావలసివచ్చి తిరిగివచ్చి భారం ఆ జవాబులో ధ్వనించి వుండవచ్చే సత్యవారాయణ ఆ చిత్తావధిమీద మరొకరినీ ప్రశ్నించడం మరిచింది వుండే వాడే! కానీ అదంతా అవసరమని అవరాధి ఒక్కమటలో తేల్చే గాదు. భక్త్యాధిరఘరాముని దరశనంకోసం వెళ్తుండగా బంధు మిత్రుల ఆజ్ఞ ఎందుకని ప్రశ్నించే రామభట్టదేవ, తనకూ కైలు గోదలకుమార్తె విలిచివున్న ఈ వారీసుల్ని, వ్యాయస్థావాన్ని కంటగించుకుంటున్న ఆ శేరఘ్నే సత్యవారాయణ ఏమని ప్రశ్నిస్తాడు!

ఆ కోడలరాతి వెన్నెల్లో ఆరు బతుకు మర్రిలో కూర్చుని సత్యవారాయణ ఆ అవరాధి వింతయన ప్రశ్నాన్ని సరించే అలోచిస్తున్నాడు.

ఎదురింటి పంతులుగారు భోజనానంతరం వర్ణించేసుకుంటూ ఓకిలోకి వచ్చి "ఏమండీ సత్యవారాయణగారూ! వెన్నెల్లో చల్లగా కూచున్నారే!" అంటూ పలకరించారు.

"రండి రండి! మీ కోసమే ఎదురుమాస్తున్నాను" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

పంతులుగారు పిల్లలకు పాళాలు చెప్పడం మాత్రమే గాక శిల్పకళలుగా సత్యవారాయణకు రాత్రిపూట స్థానికపరిస్థితుల ప్రకటనాగమ కూడా తెలుసున్నారు!

పంతులుగారువచ్చి కూర్చోగానే సత్యవారాయణ తన మర్రిని ఆయన దగ్గరకు జరుపుకుని "యిక్కడంతో అయోనుయంగా వుండండి పంతులుగారూ! నిన్న మధ్యాహ్నం ప్రాసాదిమనశ్శులు లేవేమని వరదయ్య నడిగాను. అరిదీలోక మధ్యాహ్నంకి ఒక కేసు తీసుకొచ్చాడు. కానీ మనిషిని మామంతులే అరికు నేరం చేసిన వాడిలా కనిపించడంలేదు" అన్నాడు.

పంతులుగారు గెండు మాగుసార్లు తల వైకత్తి అంతలోనే పిలిచేసుకుని "హే, ఎన్నో వుంటాయి. అన్నీ కాలక్రమణ మీకే తెలిసాస్తాయి" అన్నారు.

'ధరవారేడు చెప్పండి కాబూ చంక' ప్రాశ్నాపధ్ధాకు సత్యవారాయణ!

'కోడలో సారాయి కావడమూ, అమ్మదేమా అనోక బహిరంగవ్యాపారమండీ సత్యవారాయణగారూ!' పంతులుగారు మళ్ళీ ముక్కులకు వర్ణించి అంటున్నారు. "హేయారీ! ఒకటి గెండుబట్టి బంటాయి. ప్రాగ్ వాళ్ళు అక్కడికివచ్చి యశోధాగా ప్రాగి వెళ్ళిపోతుంటారు. కమాలైన దిబ్బులో కొంత ఉత్పత్తి వారుడి, కొంత ఈ చిల్లరకుకాణాలపైన ఈగవాలకుండా చూడుకునే ఆపాబి, కొంత మరి కొందరికి అలా అలా చాటాలుగా ముటిపోతుంది. మరి పింతాని! అవారంగా కోడల కోడలంతువు అవసరం గదండీ! మీకు ప్రాసాదిమన కనుగో గిరా! తిరిగివచ్చుకు వాళ్ళే తిరిగి కలుగా మీ కోడల్ని పంపకం చేసే న్తుంటారు. ఏమండీ! ద్వీపాంతరం కాదుగదా! ఏకాంతమైన శిల్పలో! ఉండిరానీ"

సత్యవారాయణ బుర్ర గిర్రున తిరిగిపోయింది. అతడు వరా లన జేబులోనుంచి డ్రైరీ పైకితీసి "ఇలానామ రెకలో నేను తెలుసు కోవారి చెప్పండి. చెప్పండి" అన్నాడు.

కానీ చిక్కి ఓక్కరించడంకోసం పోయి వెళ్ళిరించడం మంచిదిని పంతులుగారికి తాగా తెలుసు.

"వాళ్ళాబూ! ఆ సంగతి నన్ను దక్కండి. నాకు తెలియదు. మీ వారీసు వాళ్ళకి, మా పీఠవర్తికి ఏకేకు జవాబుగా సంబంధాలు లేవు. ఇప్పుడు ప్రాత్రిగా కలుపుకుంటే వ్యవహారం ఎటుపోయి ఎటు వస్తుందో చెప్పడం కష్టం."

చివరే సత్యవారాయణ ఆ ఆపాము రెకలో తెలుసుకునేంత వరకూ ఒంటికాలు పైన నిలిచాడు. మొదట కొంచెం పస్తాయించి సా తిర్యాక తిర్యాక హెడ్ కానిచ్చేదిలు వరదయ్యకు చెప్పక తప్పింది కాదు.

ప్రైవంఘటన జరిగి మళ్ళీ ఒక శిల్పకళలు గడచిపోయిన తర్వాత ఓ కోడల రాతి యింటిలోపల పడుకుని విద్రభాతున్న సత్యవారాయణ ఉలికిపడితేచి కూర్చున్నాడు. తలుపు పైన మెల్లగా చప్పుడోతోంది. సత్యవారాయణ గబగబా వెళ్ళి తలుపుతీశాడు. అది అనువనని. కన్ను పొడుచుకున్నా ఎదుటి వస్తువు కనిపించడంలేదు. ఆ చీకట్లో మెల్లమెల్లంబి ఒక మనిషి "కొంచెం తిప్పుకోండి కాబూ! దీన్ని లోపల వేస్తాను" అన్నాడు.

"ఏమిటది?" అని ప్రశ్నించాడు సత్యవారాయణ.

"దియ్యం బస్తా కాబూ! కచ్చిరిసంభావు దియ్యమండీ! ముక్కులు ముట్టుకోవచ్చు"

ఎంతో నిగ్రహించి అడిగాడు సత్యవారాయణ.

"ఎవరు పంపించారు?"

పంపించినవారీకేకు చెప్పి ఎదుటవున్న మనిషి "ఇదే కావండీ! ఇంకా బండ్లో ఓ నయ్యిదిబాబ్బ, ఓ కందిపప్పు మాటా ఇదిగాక పిబ్బుకుకు మరీగూడా చూచిడిపట్ల..." అంటూ వారితో చెప్పుకోసాగాడు.

సత్యవారాయణ అరిచి మాటలకు అడ్డు తిరిగి, బార్పిలైలు తెచ్చుని భార్యను కేకచేశాడు. మాటపోక్కి వెలుగును పిధిలో! ప్రపరింపజేస్తూ "ఇదిగో, ఈఆట లిక్కడ సాగవు. ఇంకోకసారి ఎవడైనా యిలాచేస్తే వదిలిపోని నిల్చెట్టి లాటితో చూచిస్తాను. హే, వెళ్ళిపో!" అంటూ దరాలన (లపు) వేసి గడియివేసుకున్నాడు.

"అయ్యయ్యా, అశేమిటండీ అలా అనేకాదు! వెళ్ళి వాడేం చేస్తాడో, ఏంపాడో!" అంటూ గడగడలాడిపోయింది సత్య వారాయణ భార్య.

"ఏకం భయంలేదులే, నవ్వువెళ్ళి పడుకో!" అని సత్యవారాయణ ద్రావల్లోనుంచి డ్రైరీపైకి తీసి యింతకుమునుపే తన ప్రాగి వుండుకున్న పేరు కింద ఎర్రపిరాతో చక్కగా ఓగిరి గీశాడు.

ఆ తర్వాత ఎర్రపిరాతో 'అందకలైను' చేరిన ఆపేరు గడు దుగా మరికొన్ని యింటూ ముక్కులు వేసుకోవలసిన అవసరాలు గూడా వచ్చాయి. ఓక్కరివరే బోగ్గులు వేసుకున్న లాకీ ఒకటి

సత్యవారాయణ నోరు చించుకుంటున్నా నివసించుకోక బ్రంకు కోడునైన పాసిపోయింది. కావున నైలు లేకపోవడంతో సత్య వారాయణ కొంతదూరం వెళ్ళగై నూచా చూచాడు. కానీ నెలకు నివసించలేదు.

తర్వాత వాళువేయగా తెలిసింది, కోవలో ఓ మారుమూల తున్న చెట్లన్నీ సరికేయబడుతున్నాయనీ, మూటలో కొరి బొంగులేపోతున్నాయనీ!

"ఈ పని ఎంతకాలంనాటి బయటకోండి?" అన్నాడు సత్యవారాయణ.

"ఇది మూటలుగా బయటకున్న కనండి" అన్నాడు వరదయ్య.

"ఎలే ఉద్యోగు లేం చెప్తున్నట్లు?"

"ఉద్యోగు లేం చెప్తారు! నెలకలు వట్టాకేలలో క్యంత చెట్లు వాలుగైదు సరికే వేస్తారు. తర్వాత వీలైనప్పుడు నిజయ్యలో చెట్లు మాలపోస్తారు. అమ్మిటిని కుండ్లుగాచేసి తేలు కాగాలో ఎక్కడో మూటువేసుకుంటారు. ఇక రవాణా పంపిరి మీకే చూచాడు. రాత్రి రాతే మనం ఒకచో చూచి కేలు చేసివా 'తే' చేసుకుందా లారీ వెళ్ళిపోతుంది.

సత్యవారాయణ పిడిలియూసి, నుదురు చిట్టించుకుంటూ "వాళ్ళ అవకాశం వస్తుంది. తప్పకుండా వస్తుంది" అనుకున్నాడు.

ఈ వాటి అవకాశం వచ్చింది.

"పిలుపొచ్చిందోయ్ వరదయ్య! ఎవరో ముసలాడుట! కాళ్ళెవరో తలచితోక రాక్షసరలు! రక్షణం రమ్మని కలుగు. 608 ని 414 ని నైళ్ళు తీసుకుని వెంటనేరమ్మని చెప్ప" అంటూ బయలు చేరాడు సత్యవారాయణ.

వరదయ్యగంటే లోలోతులలోనుంచి పొంగి, భయం ఉప్పెనలా అరడి పెడవులవాక వచ్చింది. అరడో చెప్పడాని నోరు తెరువడోయ్యారు. కానీ అప్పటికే సత్యవారాయణ నైలు దూరంగా వెళ్ళిపోయింది.

సత్యవారాయణ మహిమీయండు నైలు ఒకసరి కోమ్యుడిన్న రయింది. ప్రాకారమధ్యానికి ఈవల సీమభాగిచెట్ల నకును తెరచిన కిటికలగుండా బయటికి వస్తున్న వెలుగులో మధ్య మధ్య చీకటిలో ఆ మేడ సత్యవారాయణ కోక వీటిరంగుల చిక్రిలలా కనిపించింది. వరాండాలో దీపం వెలుగుతోంది. దీపంచుట్టూ మూర్చుని ప్రాల్లి వేసుకుంటున్న పోలేరు ఇన్స్పెక్టరును చూడ గానే లేచి నిల్చున్నాడు. వరాండాలో ఓవైపుగా పువ్వువాడిప్పి వడిపున్న ముసలివాడిని చూస్తూ కాపేపు సత్యవారాయణ కుంచం దగ్గర నిల్చున్నాడు.

చిందరవందరగా వ్రేలాడుతున్న జుత్తునూ, దాదాపు ముఖా న్నంత అచ్చాదించివేస్తున్న ఆ జీబుగడ్డాన్ని చూస్తుంటే ఆ ముసలి వాడు దీప్యపాంశరద్రవాంశంనుంచి తప్పించుకుని వచ్చిన యావత్తర కైడిలా కనిపిస్తున్నాడు. గాయంవిగాది తలనెనుంచి గడ్డంక్రిందికి రిగింది కట్టివకట్టు పూర్తిగా వక్రైతలమైపోయివుంది. అట్టలైన

అక్కడక్కడా నెత్తునకురేలు కనిపిస్తున్నాయి. ఉచ్చాస్య వికారాల కాడికి కొమ్మ ఉబిరిరితలా వై క్రిందికి దూకి పోతోంది.

"బాబుగారూ!"

నిద్రా విని సత్యవారాయణ అటువైపు తిరిగాడు.

"అయ్యోగారు పెమ్మర్ని భోజనానికి రమ్మంటున్నాట" అన్నాడు వాగరింగం.

"భోజనం అయినతర్వాతనే యింటిదగ్గరనుంచి బయల్దేరాను, కాకప్పుడు కేసునుసరించిన వివరాలు కొనాటి."

"ఇవరాలేమున్నాయి బాబూ! వాకుతగ్గలార్చిక చెట్టు ఈ ముసలాడికి తగిలింది; తున్నానిపోతే పాపం రావడమంటే యిదేగడండి మరి!"

"ఇంతమా ఈ ముసలాడితో చెప్పావురాత్రి!"

"నేనుమాత్రం ఏమెరుగుదును బాబూ! కోడుదగ్గర నేను మేకలు రోలుకునివుండిగా బమ్మడిగాడు. అతడి కాలకొన్నిచూచి 'ఈ బస్సింకొ యిరవై మయిళ్ళు పోతుంది. ఏదో ముల్లె వాచిపెట్టి పోయినట్లు యిక్కడెందుకు దిగోకావన్నాను. అతగాడిక్కడముల్లె వాచిపెట్టిపోయినమాట నిజమేవన్నాడు. నేను వీల్చివాడేమో ననుకున్నాను."

సత్యవారాయణ తలవంటిస్తూ "తర్వాత" అన్నాడు.

"వాపేరడిగాడు. చెప్పాను. తర్వాత లేనిపోని ఇవరా అన్నీ అడిగాడు. కొన్నిటికి చెప్పాను. కొన్నిటికి నీరేండుకు, ఊరుకో నున్నాను. ఇంధనమా మాట్లాడుకుంటూ ఊళ్ళోకి వస్తున్నాం. దొంగలో మొగిలిపొడల్లోనుంచి వాళ్ళు వాస్తే దూకారు."

"నిమ్మరంగంగా నన్నమాట!"

"కారణమేమిటి! లేదంటే మేళలోకం వేవచ్చట్లే కాలు కొద్దుమలు సరికాదు. వచ్చింది వచ్చింది వానైన దుర్మగ్రలం విసిరాడు. వాలుగైదు చెట్లలే అయినా వాళ్ళు కాగానే తగిలాయి. ఇంతలో ఈ ముసలాడు కొట్టకండి, కొట్టకండి కుర్రాడువచ్చాడు! అంటూ కాకడ్తోచ్చాడు. ఒకచెట్టు అరడితేలకు సరిగా తగిలింది. అంతే! చిల్లిన నెత్తుకు నైకరింది. నెత్తుకు కవబడగానే ఎక్కడి వాళ్ళిక్కడ పరుగు లంటించుకున్నాడు."

"అప్పటికింకా కాగా చీకటి కడలేదండూ" అడిగాడు సత్యవారాయణ.

"లేదు బాబూ! ప్రాధునూట్లోవడింది. మేకల్ని యింటికి తోలుకోస్తున్నాను. బడివెనుకొకడుగా వా నైకొచ్చేవారు. కొనేటి రంగడు, నడవాని క్రిరాములు, మూకలు..."

"ఉండుండు" అని సత్యవారాయణ, నైక్లిను గోడకొనించి వరాండాలోకి వస్తున్న పోలీసుల్ని చూస్తూ ఆ కేసు కొనితెలుస్తూ వ్రాసుకోంది. ఎక్కడున్నావతే, రాత్రికే వాళ్ళిక్కడ పోవడం వరచాలి" అన్నాడు.

"ఎక్కడో పండుకుంటారండీ! కాళ్ళది ఈ పూలే. అతీ గాక పోలీసువాళ్ళంటే భయపడేరక మేమున్నావా! నిద్రపంగా యింట్లోనే వుంటాడు" అన్నాడు వాగరింగం.

పోలీసులు పేర్లవాడును తీరినై వెళ్ళిపోయిన తర్వాత సర్వవారాయణ ఒంటరిగా కరాండాలో కూర్చున్నాడు. ఏమి చూడగా, గడియాల మెల్లమెల్లగా గడిచిపోతున్నాయి. ఇంత మేడలో ఎండిరున్నారో ఏమోగానీ లోపలినుంచే చీమచీమిక్కు మన్నం అరిగిపోతూ వినిపించడం లేదు. సర్వవారాయణ వాలు కుర్చీలో పడుకుని ఆవపోపాలు పడ్డాడు. ఆవురించాడు. కడకు పైకి లేచి కొలుగారివద్దెళ్ళి అటూయటూ పచాడు వెయిపోగాడు.

గంట దగ్గరదగ్గర పదిన్నర కాస్తాంది.

కృతగా కొలం గడిచిపోతున్నందుకు విసుక్కుకుపోతూ సర్వవారాయణ మళ్ళీ మంచందగ్గరకు వెళ్ళి ముసలివాడికిని చూచాడు.

ముసలివాడిపారి కళ్ళు తెరచుకుని ప్రకృష్టపి చూస్తున్నాడు.

"కాధగావుంటా?" మంచంపై వంగి ప్రశ్నించాడు సర్వ వారాయణ.

అవునన్నట్లు ముసలివాడు కళ్ళలోనే సంక్లప్తాడు.

"కదలకుండా పడుకో! కదిలే కట్టు తెలివోవచ్చు."

నమోపంలో బూట్ల బట్టకలు వినిపించి సర్వవారాయణ తల పైకెత్తాడు. ముఖంలో విజయగర్వం లాండవిస్తుండగా పోలీసులు పేరవచ్చి వెంటబెట్టుకుని వచ్చేస్తున్నాడు. సర్వవారాయణ ఆ అయిదుగురిని వరండాలోకి వచ్చి వృద్ధుడి చూపు కాపేటట్టు మంచా ని దగ్గరగా నిల్పాడు.

ముసలివాడు నరుసగా ఆ అయిదుగురి ముఖాల్ని చూచాడు. కానీ ఆరేడి ముఖంలో సర్వవారాయణ ఆశించిన మాన్వేడి దౌర్భాగం కాలేదు. అరికు ప్రకృష్టమ, తనను ఎంత నిర్వీకారంగానైతే చూచాడో, అంత నిర్వీకారంగానే ఆ అయిదుగురిని చూస్తున్నాడు.

"చిక్కెవరో ఎరుకుదా?" సర్వవారాయణ దిగ్గరగా ప్రశ్నించాడు.

నోరు మెచ్చుదాని! పిల్లకుండా కట్టు తిగిపిల్లండవంటల ముసలివాడు మళ్ళీ ప్రకృష్టపి జవాబు నూచించవలసివచ్చింది.

అరికు పెదవి విరిచి చేది కడుపుతూ చిక్కెవరో తనకు తెలియ తని సంక్లప్తాడు.

సర్వవారాయణ విప్లవచక్రమడ్రాపోయి మరింత దిగ్గరగా "చిక్కెలో, ఏమి కట్టించెదవ?" అని అడిగాడు.

ఎవరూ కాదన్నట్లు వృద్ధుడు మళ్ళీ పెదవి విరిచి "కాధగా వున్నా వెళ్ళి వెయికుండా తల అడ్డంగా ఉపాడు.

ఇంతసేపటికి పింహద్యారం క్రిమను తెరచుకుంది. "ఏమి టండి యిన్స్పెక్టరుగారూ! అప్పుడే విచారణ ప్రారంభించేసివట్టు న్నారో" అంటూ రంగవాధంగానూ నాగలింగం వెంటదించగా బయటికి వచ్చాడు.

సర్వవారాయణ చిరపరిచితునితో మాట్లాడుతున్నట్లు తల పైకెత్తకనే "నా లోపేనే గానీ ఈ విచారణ ముందుకు నాగట్టు లేదు" అన్నాడు.

"ఏం! ఎందుకంటే?" రంగవాధంగానూ నుకూమలం వ్యక్తం చేస్తూ అడిగాడు.

"ఈ ముసలివాడు చిక్కెవరో తనకు తెలియకంటున్నాడు."

"ఈపారి అడగండి" అన్నాడు రంగవాధంగానూ.

సర్వవారాయణ వెంట414 వైపుచూచాడు. 414 మంచాన్ని నమోపించి కాగా వంగి ముసలివాడి చేదిలో "ఏమి చాచాడనవా తనలో చూపించు" అన్నాడు.

ఇంతకుమునుపు సర్వవారాయణ ఆశించిన మాన్వేడి ఒక్కమట్టు డిగా ముసలివాడి ముఖంలో ఆలముకుంది. కొపానీ, అసహ్యనీ, వెలిగిక్కుతున్న చూపులతో అరికు కంటించిపోతున్న చేదిని గాధ ప్రయత్నంలో పైకెత్తి చూపుకునేదిలో రంగవాధంగానీ నిర్దేశించాడు.

పోలీసులు నోరు తెరిచారు. నాగలింగం "ఏమి పేమి" అని కంగారుపడ్డాడు. రంగవాధంగానూ అప్పుడే ముట్టించిన సిగరెట్టును వదిలి దూచింగా పారవేసి చరచరా మంచందగ్గరివచ్చి నిల్చున్నాడు.

తెంకు నిమిషాలు మానంగా గడిచిపోయాయి.

వరీక్ష ముగించుకుని రంగవాధంగానూ పింహ ద్యారంవైపు వెళ్ళి "నాగలింగం! ఇన్స్పెక్టరుగారిని మేడపైకి తీసుకరా. తెచ్చు డిగా మాట్లాడుకోవచ్చు" అన్నాడు.

* * * *

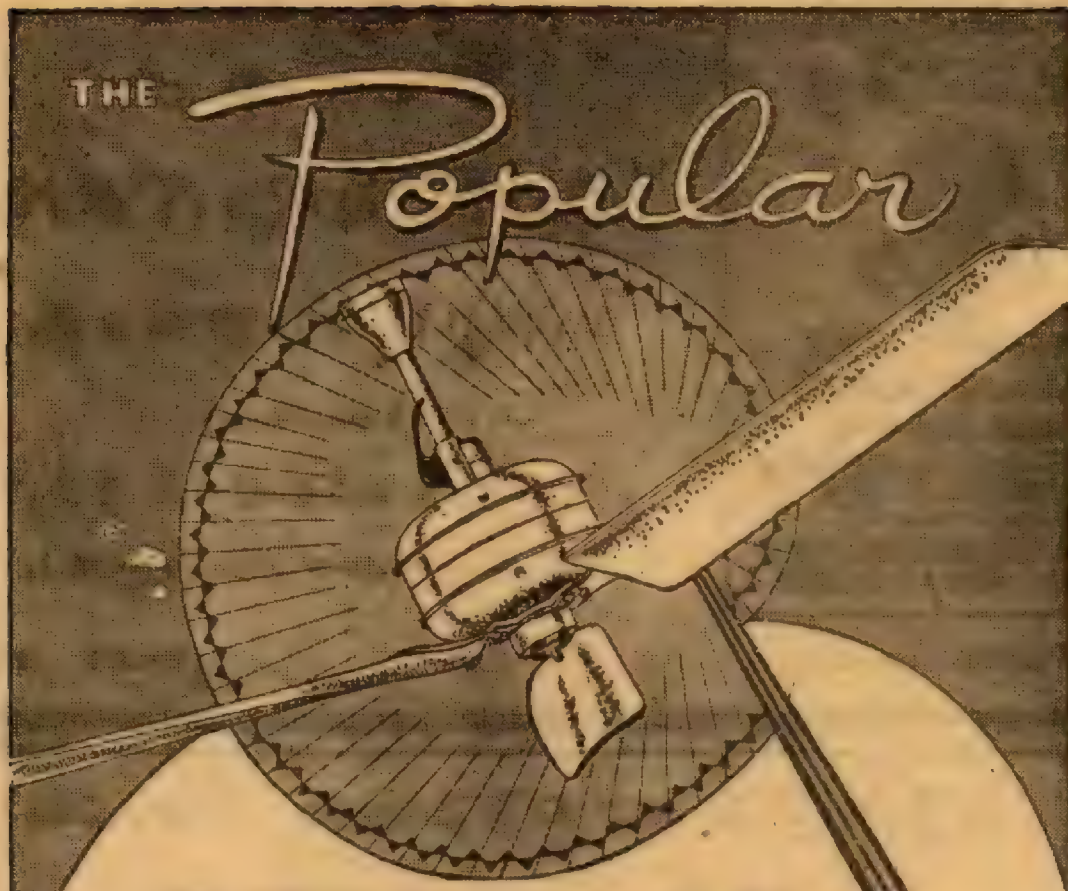
సర్వవారాయణ మేడపైకి రంగవాధంగానీ గడిచి ప్రవేశిస్తున్నాడు, నోడగడియారం టంగుటంతున పడికొంతునాట్లు ప్రవేశించి, పోలికాలపు నగిషీపమల నల్లటి దర్జీలో కూచున్న సర్వవారాయణ తెంకు మూడు నిమిషాలవరకు ఆ గదిలోని వాతావరణంలో ఉక్కిరిక్కిరిస్తోందాడు. నోడలకు అక్కడక్కడా పులిచర్మాల వేలాడు తున్నాయి. ద్వారబంధంపై, నిలువెత్తు శైలవర్ణచిత్రాలపై వంతులు తిరిగిచిరవల్లో ఈ టెలా మొనచేరివున్న దుప్పికోమ్ములు నోడకు తాపవం చేయబడివున్నాయి. కోడుబాదుల నుపాకి ఒకటి బదిలి తీర్చు కంటూ చీమవాడైన విక్రమించి వుంది. కిటికీ లన్నీ మూసివుండిడం చేత గదిలో గాలి కదలడంలేదు.

ఆ సీరన విశ్వంలో మొట్టమొదట రంగవాధంగానే నోరు తెరిచాడు.

"ఇన్స్పెక్టరుగారూ! ఈ లోకంతరచాడు చూస్తుంటే ఒక్క క్షణపుకు వాకు వర్వోస్తుంటుంది. నూకు?" చిరువత్సవో అయిన మెల్లగా ప్రారంభించాడు.

"వాకు ఏమిపాస్తుంది." కాదావు తెంకుంటుంటేపటినుంచి సర్వవారాయణ ఉద్విగ్న హృదయంలో తనకున్న కల్లోలం మాటల కోడునుతో పై పెల్లడింది. "ఎందుకంటే!" "లోకం ఒక నాటక రంగమే కావచ్చు. కానీ ఈ నాటకరంగాని! యింతటి కృత్రిమ పైన కథావస్తువుమాత్రం ఎన్నిదూ ఎన్నుకోబడలేదు. అవ్యాధు మనే తెచ్చురి మేకప్లు కప్పకునిరంగంమీద పరకళు క్రొక్కుతుంటే, నమకవైపునుంచి సామాన్య మానవుడు "అపండి. తెర దించండి" అని ఒకవైపు మొక్కుకుంటూన్నా, సభలో ముందువైపు కూర్చున్నాలో కూర్చున్న వాళ్ళుమాత్రం "అద్యుతం, ఆమోఘం" అని నాటకాన్ని మెచ్చుకుంటున్నాడు. నాటకంలో అన్నీ నియమ

THE *Popular*

Behala Capacitor Fans

ప్రజాదరణ పొందిన "బె హా లా" కపాసిటర్ పంకాలు
 కింగ్ డెస్కర్ పంకాలలో అత్యుత్తమమైనవి. గొప్పగా పనిచేయును.....
 తక్కువ కిరెంటు ఖర్చు అవును...నిశ్చింతముగా పనిచేయును..."I. E. W."
 వారి ప్రమాణముల నిలబెట్టుకొనియున్న "బె హా లా" నమృతమైనది...పాటి
 తనిది...ప్రజాదరణ పొంది పలుపురచే కోరబడుచున్నది.

అభింపకున్నచో...వేచియుండి కొనుట మేలు

THE INDIA ELECTRIC WORKS LTD.

"Chatnath Buildings"

J.M.C.

MOUNT ROAD,

MADRAS-2.

సా.ప.త. : 1860

ఫోన్ : 4007

తంతు : "CANOPY"

COLAMBIA

అసలుబుట్టమార్లు

అసలుబుట్టమార్లు

BEST IMITATION SILK

అసలుకొలంబియ

అసలుకొలంబియ

GUARANTEED 34 MONTHS

MANUFACTURED FOR

EBRAHIM CURRIM & SONS

BOMBAY. MADRAS. CALCUT

ప్రఖ్యాతిచెందిన

కొలంబియా

“ఓల్టాన్” మార్లు గొడుగులు

యెల్లప్పుడు వాడండి.

తయారు చేసేవారు :

కబ్రిహిం కరీం అండ్ సన్స్,

251-53, ప్రెసాబురు రోడ్, మద్రాస్-1.

హెడ్ అఫీస్ : బొంబాయి.

::

బ్రాంచి : కానికల్.

ఉత్తమమైన లాబ్రికేషనుకు చిహ్నము

★ “వీడాల్” ★

ప్రపంచంలో విక్త్రీ సుప్రసిద్ధమైన మోటారు ఆయిలు

టైడ్ వాటర్ ఆయిల్ కంపెనీ (ఇండియా) లిమిటెడ్.

విజయం:

ప్యారీ అండ్ కంపెనీ, లిమిటెడ్,

(ఇంజనీరింగు డిపార్టుమెంటు)

ఎన్.ఎస్.ఎస్. రోడ్, మద్రాస్-1.

బద్దంగా జరిగిపోవటానికి, అల్లరి జరక్కందా ఉండటానికి నియమించబడుతున్న నిబ్బండికి ఇంతకంటే ప్రాణసంకటమైన పరిస్థితి ఏదో నే నూహించుకోలేకపోతున్నాను. ఈ దురవస్థను చూచి కన్నీటిని నాకు కైర్వం చాలదు. అందుకే నాకు ఏడుపాస్తుంది."

రంగనాథంగారు తేలియైన పెల్లగా చిటికవేసి "రాత్రి చాలా ప్రాధుపోయింది ఇన్ స్పెక్టరుగారూ! అప్రమత్త ప్రసంగాలతో కాలవారణం చేయడానికి యిది సమయంకాదు" అన్నాడు.

"మీరు ప్రస్తుతి విషయాన్ని సరించిమాత్రమే మాట్లాడవలదుంటే అందుకు నా ఆభ్యంతరం లేదు" అన్నాడు సర్వనారాయణ.

రంగనాథంగారు ద్వారంవైపు చూస్తూ నాగరింగాన్ని లోపలికి రమ్మన్నాడు.

"పిలిచారా బాబూ!" అంటూ నాగరింగం గదిలో ప్రవేశించాడు.

"ఇలా దగ్గరికి రా" అంటూ లేచి నిల్చున్నారు రంగనాథంగారు. "తల పైకెత్తి వాడైవు చూడు. ఆ ముసలాడు యేమంటున్నాడో, కాదు, ఏమని పైగిచ్చెన్నాడో నువ్వు చూచావుకదా!"

"పిచ్చివెళ్ళవ! బుర్ర దారిదప్పిన వాడికేంటెలుస్తుంది బాబూ!" అన్నాడు నాగరింగం.

"అతడి కీమత్త పిచ్చి పట్టించేమో నాకు తెలియదు. కానీ నాకు గట్టిగా తెలిసిన విషయంమాత్రం ఒకటుంది. అతడు సీతండ్రి" అంటూ రంగనాథంగారు మరీలో కూర్చున్నాడు.

"ఏమిటి! ఇరవేనా మా అయ్యగి? నిజంగానా?" నాగరింగం ముఖంలో ఆశ్చర్యం పుట్టి తెలుగుతోంది.

"అవును. నిండుగా పదిహారేళ్ళు కైల్లో వుండి అతడివాడు, ఈవిధంగా మనకు ప్రత్యక్షమవుతున్నాడు. ఈ పదిహారేళ్ళుగా నీకు, మీ అక్కకు నిలువనీడ, రిసిలిండీ, కట్టనడ్డ యిచ్చి సంరక్షణ చేసి నందుకు ప్రతిఫలంగా ఈరోజు మీ అయ్య తనను తలపరుగొట్టింది నే నేనని ప్రకటించి చూపుతున్నాడు. పోనీ నాగరింగం! ఇన్ స్పెక్టరుగారికి విజ్ఞానం వుంటుంది. నువ్వు ఆమాటే ఆనరాదా!"

"ప్రాణం పోతున్నా అమాట ఆనగల్గూ బాబూ! కైల్లో ఆ ముసలాడికి మరిపోయి వుంటుంది. మీ కాళ్ళట్టుకుంటాను. తమరతడి మాట భారము చేయకండి."

"నేను భారము చేయవలసి! కానీ ఇన్ స్పెక్టరుగారి సంగతి?"

"ఈ విషయంలో నా నిర్ణయాలు నాకున్నాయి." సర్వనారాయణ లేచి చెక్కుట్టి తేలియను ఆనించి ముందుకు వంగుటా అన్నాడు. "ఈ రోజు అతడిపైన చేయి వేసుకున్నది మీరేనని మాత్రం నేను సందేహించలేకపోతున్నాను. ఒకవేళ అతడు పిచ్చి వాడైతే కావాలి. తనంటే అతడలా విచ్చుట్టి చూపించడానికి నుకు బలియమైన కారణమేదో దాగివుందాలి. ప్రస్తుతం యంతరంపై ఎక్కువగా ఏమీ చెప్పలేను."

"తీరిగ్గా ఆలోచించుకోవచ్చు. మీరువెళ్ళి పడుకోండి ఇన్ స్పెక్టరుగారూ! అర్ధరాత్రి కావస్తోంది. నాగరింగం! నడవగదిలో పడుపువేసి వుంచావుకదా!" అన్నాడు రంగనాథంగారు.

"వేసివుంచానండీ!" అంటూ నాగరింగం సర్వనారాయణకు దారి చూపించడానికి లాంతరు చేతి తీసుకున్నాడు.

* * * * *

రాత్రి తొలి మలికాయలు గడచిపోయిన తర్వాత మూడో వామున చంద్రోదయమైంది. మేడపైన రంగనాథంగారు, నడక గదిలో మంచంపైన పడుకున్న సర్వనారాయణ, వంటింటి నున్నం దగ్గర కటిక నేలపైన్నే మేనువాల్సిన నాగరత్నం—ఈ ముగ్గురూ తప్పా మిగిలిన మానవమృగోన నిర్బంతరగా నిద్రపోతోంది. లేవకూ, రంగనాథంగారికిమధ్య ఓ పెద్ద అఘాతముందనీ, ఆ అఘాతానికి పైన నిర్బంధపడిన వారధి కృతకమైందనీ నాగరత్నం ఎన్నడూ అనుకోలేదు. సాధ్యాసాధ్యాలు విచారించకుండా నూది శిశ్నంలో ఏనుగును దూర్చడానికి ప్రయత్నించే తోకారతనం తన నెక్కడికి తీసుకపోయి వదిలిపెట్టగలవో అమెకు తెలియదు. మానవుల్లో అంత రాంతరాలున్నాయన్న ప్రాపంచిక పరిజ్ఞానానికి దూరమూరంగా పెరిగిన పల్లెపశువు నాగరత్నం. ఆమె తన తమ్ముడిలా రంగనాథం గారిలో 'అయ్యగారిని' చూడలేదు. చిన్ననాడు తనతో సరాగాలు పోయి, చిక్కిరిగింతలుపెట్టి 'మీ అక్క ముసలిదైపోయింది. నువ్వు నన్ను పెల్లొడుకావా? అన్న మాటాయ్యని మాత్రమే చూచింది. ఆ ఆపరిపక్వమైన మానసికస్థితిలో నాగరత్నానికి రంగనాథం గారి మాటల్లో లేని ఆర్థాలు గోచరించాయి. ఊహితరంగాలపైన కడలిపోతున్న పూలకెప్పలో కూర్చుని తన కట్టుకున్న ఆకా సాధాల్ని వేకమేవలని వివసరుచి చెప్పగలిగిన సంఘటన జరిగిన తర్వాత గూడా ఆమె అదే భ్రాంతిలో కొట్టుమిట్టాడిపోతోంది.

ఉండి, ఉండి లేచి కూర్చుంటుంది నాగరత్నం. ఒకవేళ మామయ్య తన మాటను తృప్తికరించివేస్తేన్నా, ఇది నీకు బుద్ధి కాదని అతడికి నచ్చకెప్పగలిగినవాట్లు ఉండకపోతేనూ ఆకే ఆమె తలవృద్ధయంలో మర్చిమర్చి మోసాలు తోడుగుతోంది. పరిపరి విధాల ఆందోళితమైపోయిన ఆమె మనసు చిత్రవిచిత్రమైన ఆలోచనలకు రంగవల్లంగా మారిపోయింది. ఒక అమాలుకురాలి! మోసము జరిగిపోతోందన్న చింతలేకుండా ఈ లోకులు ఎలా నిద్రపోగలుగు తున్నారు ? ఒకరిని అని ఏం లాభం ? ఒకేర కం పంచుకుని పుట్టిన తమ్ముడే తనని ఆవరతికి పొమ్మని కసికిరాల్చేవారు. తనివ్వకేం చేయాలి ? దొమ్మిలు, దోపిడీలు, దొంగతనాల్లాంటి అక్రమాలు జరిగినప్పుడు, అన్యాయంపాలైనవాళ్ళు పోలీసువాళ్ళతో మొరపెట్టు కోడం లోకంలో సర్వసాధారణంగా జరుగుతున్న విషయం కానీ. రికవరీతో మొరపెట్టుకోవాలి ? ఎవరు వింటారు ? తనకుజరిగింది అన్యాయంకాదా ? అక్రమంకాదా ? దగా కాదా ?

నాగరత్నం లేచి నిల్చింది. ఇన్ స్పెక్టరుగారు గ్రొండి దిగి వచ్చి నడవగదిలోకి వెళ్లి పడుకుని ఎంతోసేపు కాలేదు. ఈసారి కింకా ఆయనకు నిద్రపట్టి వుండదు. ముసలివాడికోకడి! తలవొడ దెబ్బ తగిలిందని తెలియగానే రాత్రి రాత్రే పడుగుర్తుకువచ్చిన మనిషి, తన మొరను చెవుల్లో వేసుకోదా ? ఆయనతో తన గొడుగు చెప్పకుంటే ?

ప్రవాసంలో పడి గ్రొందుమీదులై కొట్టుకపోతూ చేతి దొంగిన పూచికపుల్ల ఆనరావో గడచి గట్టెక్కాలని అభిలషించే మానవమాత్రుడికి మల్లే నాగరత్నం అడుగు ముందుకు వేసింది.

చేర్చి అవయవముల నిద్రపట్టక గదిలోనుంచి బయటికివచ్చి దాదాసేన పచారము చేస్తున్నాడు రంగనాథంగారు. జీవితంలో అయినను బోధిగా నిద్రపట్టని రాత్రులను ప్రేమమీద రేక్కరెట్ట వచ్చు. ఒకసారి క్రొత్తగా వచ్చిన కలెక్టరు ఈ మామలమ్యుకోనలో తలంటున్న మీ మాటలంగానే వస్తున్నట్లున్నాయి అన్నాడు. ఆ రోజు రాత్రి రంగనాథంగారి నిద్రపట్టలేదు. ఇంకోకసారి భార్యను కావరకోడు "ఏన్ను పోవలో రేక్కంజకపోలే కాదు మామమేమి పెట్టు" అన్నందుకు నిద్రరాక వడక వైన దొడ్లకూ అయిన ఒక రాత్రంతా మేలుకుని వుండిపోయాడు.

వసంతం బయగుతున్నా అర్ధరాత్రియ్యేసరికి కోసలో చరిగారి వీడుంది. చెవులకు ముగ్గుర చుట్టుకుని, సిగరెట్లు కాల్చుకుంటూ రంగనాథంగారు వీటిగోడ వెంటనే మెల్లగా తిరుగుతున్నాడు. ఇరు వివిధాల రోక్కక్కటిగా సిగరెట్లు కాల్చునెపోతున్నాయి. పైటలో అగ్గిపుల్లలన్నీ ఆఖరైపోయాయి. ఇక అగ్గిపైటకోసం నాగలింగాన్ని లేపడంన్నా కర్ణాంతరం లేదు, అవసరానికి ఒకటి రెండు అగ్గిపైటల్ని ఆతడు గదిలో ఎక్కడైనా "స్టాబ్" చేసి వుంటాడు. రంగనాథంగారు నాగలింగాన్ని ఒకసారి తిరిచి చూచాడు. గదికివరల చాపవైన వడుకుని గుర్ర పెడుతున్న నాగలింగానికి ఆ దిలుపు వినిపించలేదు. మెలకువతో వుంటే సరే, నాగలింగాం ఎంతసేపైనా అలావుండి పోతాడు, కళ్ళు మూసుకుంటే మాత్రం అతిదీని కుంభకర్ణుడి నిద్ర!

రంగనాథంగారు నాగలింగాం దగ్గరకు వెళ్తూ ముగ్గులో మాత్రంగా అగ్గిపోయాడు. క్రింద వంటగదికి, వడవకు ముగ్గు వంటకు నాలుగువైపులా గదులుండడంవల్ల కాంతి ప్రసరించడం కోసం ప్రేవచ్చకు మూడు చోట్ల అద్దాలు పొందుపరిచారు. ఆ అద్దాల నుంచా వెన్నల పోల్లో వకుతోంది! వెన్నల కాంతిలో స్పష్టంగా చూచారు రంగనాథంగారు. నాగరత్నం వడవగదివైపు వెళ్తోంది!

రంగనాథంగారు చరచరా నాలుగడుగులు ముందుకువేసి చివరి అభ్యంతర నిల్చున్నాడు.

నాగరత్నం ద్వారం దగ్గరఅగ్గి, చారగా వేసిన తలుపునుంచా లోపలికి చూస్తూంది. ఆమె పెదవులు కదలుతున్నాయిగానీ మాటలు మాత్రం దాదా సేన వివరావడం లేదు.

మరికొంత సేపటికి నాగరత్నం తలుపు తీసుకుని గదిలోపలికి వెళ్ళింది.

రంగనాథంగారు నాలుగు దిశలపాటు అలోచిస్తూ వుండి పోయాడు. మరుక్షణంలో నాగలింగాం దగ్గరికి ఓగంకువేసి అతణ్ణి కట్టి లేసి మాట్లాడుతూ.

"ఏంటాయా! నీం జరిగింది?" అంటూ లేచి నిల్చున్నాడు. నాగలింగాం.

"అదికాదురా నాగలింగాం! క్రింద మీ అయ్య అలా కాథతో అభూరిస్తుంటే, యక్కడ వకుళోదాని! నీకు మనస్సెల్లా బద్ధించి! వెళ్ళు. ఈ రాత్రి కలిదిగ్గరకే వకుళో" అన్నాడు రంగనాథంగారు.

"వెళ్ళాను బాబూ!" అని నాగలింగాం దాదా సేనకుంటూ, "మీకు సిగరెట్లు, అగ్గిపైట ఉన్నయ్యో బాబూ?" అన్నాడు.

"అన్నీ ఉన్నాయిలే! నువ్వు వెళ్ళు" అంటూ రంగనాథంగారు గదిలోపలికి వెళ్ళాడు.

చాపమట్టి భుజాన వుంచుకుని నాగలింగాం మెట్లకేసి వడక పొగాడు.

* * * * *

మందంవైన ఆరంగుళాల మందమున్న పరుపు సర్వనారాయణుని కంటకేయ్య అయిపోయింది. కన్ను పొడుచుకున్నా అరడి! కునుకు రావడంలేదు. గదిలో గ్రుడ్డి దీపం ఒకటి వెలుగుతోంది. ఆ వెలుగులో వస్తువులన్నా వాటి నీడలే స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. సర్వనారాయణుని పడుకోకముందు ఓ గాముడు మంచిసిగ్గు త్రాగక పోలే నిద్రపట్టాడు. గదిలో మిగిలినవన్నీ వున్నాయిగానీ మంచిసిగ్గు కూడామట్టుకు లేదు. సర్వనారాయణుని నిట్టూరుస్తూ గడియారం చూచుకున్నాడు. ముగ్గు రెండూ పన్నెండు దగ్గర కలుసుకుని, విడి పోయి కూడా అరగంట, కావస్తోంది.

తలుపుదగ్గర విడో తప్పవయింది. చీరవెంతు రెపరెపలాడి నట్టు, గాజంల గలగలమున్నట్టు మెల్లగా వివచచ్చిన ఆ చివ్వకునిని సర్వనారాయణుని ఉలికిపడ్డాడు. ఇది, ఆయుధాలనీ విధులమైపోయిన తర్వాత చిట్టచివరి ప్రయత్నంగా లేవ సై! సంధింపబడుతున్న బ్రహ్మాస్త్రం కాదుగదా!

"ఎవరక్కడి?" సర్వనారాయణుని మాటిగా ప్రశ్నించాడు.

కంటక స్వరంతో "నీకు తెల్లరిలాంటివాన్ని అన్నా! నుర్రమీ అవకోసం. ఒక మాట చెప్పకోవాలి" అంది నాగరత్నం.

"ఏమిటది?"

లోపలికి వెళ్ళి తలుపుచాటున నిల్చుండి నాగరత్నం. "ఏదన్న లేని వార్తకు చేతులే దిక్కుంటాయి. ఆ చేతులే ఈ రోజు విప్పిక్కడి తీసుకోచ్చాడు. నమ్మిచెడిన ఆడవాన్ని సేవ. ఇంతకాలం నాకు నమ్మకంలే అయ్యి, యిప్పుడాయన ఎవరెవో తెల్లడవోతున్నాడు. నాలాంటివానికి మేలు చేస్తే నీకు పుణ్యముంటుంది. నీకు నాలాంటి అక్కచెల్లెళ్ళు వుండకపోదు. నాకు తెలుసు. నువ్వు చెబులే అయిన రెప్పకుండా వింటాడు."

దుఃఖోద్వేగంతో పెనవె చుకపోయిన నాగరత్నం మాటల్ని వింటూ సర్వనారాయణుని నిర్విణ్ణుడైపోయాడు.

వదాయికోసం ఎదురుమాస్తా అలాగే తలుపుదగ్గర నిల్చుండి నాగరత్నం.

"ఎవరమ్మా అయిన! రంగనాథంగారేనా!" కానీపటికిల సై! నాగరత్నాన్ని చూస్తూ అడిగాడు సర్వనారాయణు.

"అవును" అని చెప్పడానికి వోరు తెరువబోతున్నది నాగరత్నం.

తీవ్ర ప్రహారానికి, లోపైన తలుపు వదలిన తెరుచుకుంది. ఆరొడికి మారిపోయి నాగరత్నం సర్వనారాయణుని ఒడిలో పడిపోయింది.

క్యారం దగ్గర పట్టేటటుకూ నిలబడి వున్నాడు వాగలింగం.

అకిలిపాతంలా అరిగిపోయిన తొడిమివని ఈ వాచాత్మరి కామాన్ని చూస్తూ సత్యవారాయణ మంచుగడ్డలా తిరుమక పోయాడు. కళ్ళప్పగించి చూస్తున్నా అతడికి చూస్తున్న కేమిటో క్షురించలేదు. చెవులప్పగించి వింటున్నా అదింటున్న కేమిటో అతడికి అవకతంకాలేదు. చెరిస్థం కోల్పోయి సత్యవారాయణ మంచంమీద ఆలా అడవుదార్శంలా జూలబడి వుండగానే వాగలింగం నోబుట్టువును జుట్టు పట్టుకుని బరబరా లాక్కెళ్ళి సింహ క్యారం తెరచి బయటకు త్రోసివేశాడు. వాగరత్నం కుయ్యో మొగ్గో అని అరిచింది. ఆ అరుపులకు యింట్లో జనమంతా మేలుకుని పరుగుపరుగున ఆ గదిదగ్గరికి వచ్చి చూశారు. అందరి కళ్ళలోనూ ఆశ్చర్యం పరవళ్లు ద్రొక్కుతోంది, ఒకచేక అడదానికైతే బుద్ధితే పోయింది. ఇతడి కందుకు లేకపోవారీ? పైగా పెద్ద ఉద్యోగి. ఉద్యోగం చేస్తే అయిపోయిందా? కుడకాన్ని కవకపు సింహాసనంపైద జూబోట్టవచ్చు గానీ, రాని వహజ శ్వభావాన్ని మరచుకున్న చేయడం ఎవరితరం? ఇంతటిభావాన్ని తలులో చాచుకున్న రూక్షవీక్షణాలు జరిలు జరిలుగా చీలి రాకులై పోడిచి, బరిసలై చీల్చి, అగ్నిశిఖరై సత్యవారాయణను కాల్చి వేయసాగాయి.

వాటకంలాలా కరతేగంతో ఒకదానిరక్తాశ్రి ఒకటిగా జరిగి పోకున్న ఈ సంఘటనలకు పతాక పరిణామంగా రంగవాధంగారు "పిమిటి, పిమిటి" అంటూ మెల్లుదిగి గ్రొంది వచ్చేవారు.

ఒకకాలకు క్యారంబంధంమీద మోపి, చొక్కా చేతులు పైకిమడిచి, సత్యవారాయణను చురచుర చూస్తూ మీసం మెరిచేస్తూ వాగలింగం "నీకులు మాట్లాడిన మనిషిని చూస్తారా బాబూ! చూడండి. సిగ్గు కరమా లేకపోలేననీ! మర్చి వుద్యోగం లక్షలకెదురున్నాడు. ఛీ" అంటూ ముఖం త్రిప్పవచ్చాడు.

రంగవాధంగారు ఒకసారి మెల్లగా వహ్యుడు. నవ్వుతూ వాగలింగం కుజంపై చేయివేసి "నవ్వువెళ్ళరా బాబూ! వెళ్ళిపడుకో" అని సత్యవారాయణపై పులిరిగాడు.

ఈ దెబ్బతో సత్యవారాయణను పట్టిన గ్రహం కదిలిపోతుందనమన్న వాళ్ళకుమాత్రం ఆకాశంకమే కలిగింది.

రంగవాధంగారు వాగలింగాన్ని ఎంతవల్లగానైతే మందరించాలో అంత తేలికగానే సత్యవారాయణని సూడా మందరించాడు.

"మానవుడి బుద్ధికి మేతగా అప్పుడప్పుడూ గడ్డికావలసివస్తుంది. మీరు గడ్డినిన్నంచుకు వాకు కోపంలేదు. చింతగావుంది." రంగవాధం గారి మందలింపు ఆపాధారణమైన పంథాలో కోపసాగిపోతోంది. "ఇది అగ్ని అనీ, ముట్టుకుంటే ప్రేలు కాల్చిపోతుందని కుర్రవాడికి తెలియదు. తెలియకపోవడంచేతనే ప్రేలు కాల్చిపోవడం జరుగుతుంది. అందుకు కోప్పడి ఏంలాభం? ఇంకా ఒకరూము కాల్చి వుంది ఇన్స్పెక్టరుగారూ! పడుకోండి."

ది

భారత లక్ష్మీ బ్యాంకు

లిమిటెడ్.

రిజిస్టర్డ్ ఆఫీసు: మచిలీపట్టణం.

సెంట్రల్ ఆఫీసు: మద్రాసు.

(స్థాపితం: 1929)

బ్రాంచీలు:

మచిలీపట్టణం, గుడివాడ, నూజివీడు, నర్సాపురం, రాజోలు, గవర్నరుపేట (విజయవాడ), కాకినాడ, రామా రావుపేట (కాకినాడ), విశాఖపట్టణం, బాబ్బిలి, కావలి, గూడూరు, మద్రాసు, విజయవాడ.

పిళ్ళెడు డిపాజిట్లు సరికి నూటికి రు. 3-8-0 మొదలు రు. 4-0-0 వడ్డీతో అంగీకరింపబడుచున్నవి.

కరెంటు, నేవింగుస్సు, హార్బునోటీసు, కాల డిపాజిట్లు అంగీకరింపబడుచున్నవి.

మా మూడు సరికి ముల క్యాష్ సర్టిఫికేటు ఒక ప్రత్యేకత.

ధాన్యము, అవరాలు మొదలగు అన్ని సరకుల హామీపై అప్పులు యివ్వబడును.

అన్ని రకములయిన బ్యాంకింగ్ వ్యాపారములు జరుపబడును.

వివరములకు మా గ్రాహకులకు వ్రాడుప్రార్థన.

బో. వేంకటరత్నం.

మేనేజింగు డైరెక్టరు.

వదిలిపెడితే వేయియొక్కరైపోవడానికీ సిద్ధంగావున్న తలన రెండుచేతుల్లో అదిమిపట్టుకుని రేచాడు సత్యనారాయణ. ఒక్క పెట్టున అతడి మనసును అవలించుకున్న స్వల్ప ఆప్యదేవుడే విడిపో తోంది. కల్లోలకాపారంలో తల్చిబుచ్చపడిపోతున్న బాబ్లి (పతి లింబంలాంటి అస్థిరచిత్తం అతడిది) “వా, వెళ్లిపో, ఇక్కడనుంచి ఎంత త్వరగా వెళ్లిపోతే ఆంత మంచిది” అని అదేశించింది. సత్య నారాయణ కంఠమాత్రమే తెలుసు. తనలా పైకి రేచాడో, ఏత్రోవ నంటి వరందాలో? వచ్చేకాడో అతడికి తెలియదు.

గగనంలో రేచాడు మేఘాలు అడుతగిలిపట్టున్నాయి. మండి పోతున్న సత్యనారాయణ కళ్లకు స్రుద్ధివెన్నెల్లో నీదా, గోదా, మేదా అంత ఒకే రీతిగా గోచరమౌతోంది. కళ్లు మలుచుకుంటూ వరందాలో నడిచి పోతున్న సత్యనారాయణ పాదానికేసో చల్లగా తగిలింది. అతడు ముందుకు వెయిపోతున్న అడుగును వెనక్కి తీసేశాడు.

నాగరత్నం తలన నోడమీద పెట్టుకుని ఆమెముఖంలోకి చూస్తూ దిగ్రహంలా కూర్చుని వున్నాడు వరసయ్య.

“ఏమిటది? ఏమిటది?” చిక్కులు తోచక ప్రశ్నించాడు సత్య నారాయణ.

“నెత్తురు! నెత్తురు!” రక్షి కమైపోయిన చేతులతో ముఖాన్ని చాచుకుంటూ పైకిరేచాడు వరసయ్య. “ఇదేమిటో తెలియడం లేదా బాబూ! ఇది కూనలమ్మకోసం. కావేమిలకు నిలవనీడ. కలహం రచ్చబండ. మనుషుల్లోనే పులుల్ని పాల్గొన్న, గోడెల్లిన మండల్లినీ పుట్టించి భగమంతుడు వాళ్లకోసం కట్టిపెట్టిన యిల్లు. ఈ కూనలమ్మకు వచ్చి నెత్తురు మైపురలు కొత్తవి కావునాబూ! పోతే.”

వరసయ్య మాట్లాడుతున్నంతసేపూ విని, తలవడ్డంగా ఊపుతూ సత్యనారాయణ ఉవ్విక్తుడులా “నాకేం తెలియదు. నన్ను వెళ్ళి పోనివ్వ” అంటూ వరచరా వరందా చివరికి వచ్చేశాడు.

“ఆగండి! మీరుకూడా వెళ్ళిపోతే నా నాడను నే నెవరితో వెళ్ళుచున్నోవారీ?” అంటూ వరసయ్య సత్యనారాయణ కంఠంగా వచ్చేశాడు.

“మొదట నాకీ సంగతి చెప్పండి. ఏం చేసిందని వాదిద్దాం?”

సత్యనారాయణ ఏదో చెప్పబోయాడు.

“మనుషులంగా పుట్టడమేనా నేను చేసినతప్పు. అవును. అవునులే” వరసయ్య వికటంగా వచ్చేశాడు. నిండుగా మునిగిన

తర్వాత చరితానవుండడు. జీవితం ఎంత దుర్భరంగా పరిణమించాలో అంత దుస్సహంగా పరిణమించిన తర్వాత ఏడుపు నవ్వువుతుంది నవ్వు ఏడ్పువుతుంది. అప్పుడు నవ్వునా, ఏడ్పునా అందు కర్త. మొక్కటే! నవ్వుతూనవ్వుతూవుండగానే వరసయ్యముఖంలోనిచార మేఘాలు అలుముకున్నాయి. కళ్ళల్లో కన్నీళ్ళు క్రమ్ముకున్నాయి. “నేను పదహారేళ్ళు కైల్లో వుండి వచ్చాను. ఎందుకని? సింగప్పవైత నేను కార్మింపోవని లోకం అనుకుంటోంది. రంగనాథంగారు బిచ్చకోకపోవచ్చు. కానీ నేను నిజం చెబుతున్నాను. ఆయన కొనా లని చేశాలో, తలకుటే అది ప్రమాదమే అది దేముడికి తెలియాలి. కార్మింించింది ఆయనగారు. అప్పుడు నేను గంగిరెద్దుని! చిల వలు తినమన్నప్పుడు ఊరి అన్నటే ఊపిరి కుదువరెట్టుమన్నప్పుడు కూడా ఊరి ఆ నేకాను. రెండేళ్ళకన్నా ఎక్కువకే పడదన్నాయ నా కొడుకుని చదివిస్తామన్నాడు. కూతురికి వడకరాల నేల వ్రాసి పెడతామన్నాడు. నాకు పదహారేళ్ళకే పడింది. అట్టిలు చేయకుని కార్వా వేర్వాపడి బలిమాలకున్నాను. ఎక్కడ చేశారు? నాప్రాప్తా నికి నన్ను వదిలేశారు. నాకేమైనా, చిడ్డలైనా ముఖంగా బ్రతుకు కుంటారన్న ఆలోచన ఇంతకాలం ఆ కమ్మల్లో బ్రతుకు వెళ్లి చుచ్చాను. విన్న తిరిగొచ్చి చూచుకుంటే యిక్కడంత తిల్లకంబులుగా వుండి. పదహారేళ్ళకుముందు నా కల్లెంత నుద్దో, యిప్పుడు నా కుమారుడికల్లెంత నుద్దో. మొదలట్టి గంటిచేయగా అడువిడ్డ వచ్చి మంచెగోడువైన పడింది. నాని తల పెట్టిపోయింది. విన్న పొయంత్రం వాడికి వెంట్రుక వానిలో చావు తప్పింది. వాడిపైకి నులిపెట్టినచెప్ప నాకు తగిలింది. ఏంచేశామని మాకోరిక! ఇన్స్ పెక్టుగాయ! మీరే చెప్పారే. ఇంకా కను చెప్పలేదు. వ్యాధానికీ అండ మీరు. తప్పుచేస్తే దండించేది మీరు. విమ్మల్ని గాకపోతే నేనెవరిని అడుగుతాను? చెప్పండి. ఏం చేశామని మాకోరిక!”

వరసయ్య కంకం గడ్డకిమైపోయింది. ఎవడి జీవితపు నెత్తు లిడువైన సంజవెలుగులు ప్రసరిస్తున్నాయో, ఎవడి జీవిత ఘోరా బలిలో ముందూ నుందూ, పుట్టుక నుట్టుక లేప్పా నవ్వులాంటి పువ్వు, అనందంలాంటి నెలయేరు, అనురాగంలాంటి పికహజితం మచ్చుకే నాలేదో ఆ వరసయ్య కోకగాభకు ఘట్రుతిగా సత్యనారాయణ కళ్ళల్లోంచి రెండు కన్నీటిబొట్లు మాత్రం క్రిందరాలాయి.

తల్లికొంది కోడిపుంజా తక్కుల తలతలలాడించి “ఇంకా తెల్లవారలేదు. పడుకోండి, పడుకోండి” అని కోసకంతా విసుకుతేటట్టు ఎలుగర్చి కూసింది.

వేమభూపాల పంచకము

శ్రీ చిరుకూరి పాపయ్యకృతి

క్రీ.ప.వ.ల వాదరించిన భూపాలుడు, తత్కవిత్వశాస్త్రమునందు కృతా నగామలై దరితీరినచో విశదకీర్తిస్సార్జితో నజరామరులై విరాజిల్లెదను. అట్లు గానివాడు భూపాలకులెంటికి మహా తీరకృత్యములు నిర్వహించినను, నెంతటి యుదారులైనను భావికాలమునఁ తమ యి స్తిత్యమును నిలువరింపజాలరు. పూర్వరాజు కీర్తినింబయు వాఙ్మనూదిర్పమునఁ బ్రతిబింబించినపుడు, ఆయా వ్యక్తులు దగ్గఱ లేకున్నను వశింపక ప్రతిఫలించుచునే యుండునని—

“అదిరాజ యశోనిల మాదర్శం ప్రాప్యవాఙ్మయమ్
లేనా మపన్నిధావేఽపి వస్వయం పశ్యి వశ్యతి”

విద్యావాఙ్మయం ప్రతాపరుద్రయశోభూషణ ప్రారంభమున వాకొని యున్నాడు. ఈ తీరుగ వాఙ్మయమునకు మహాపురుషుల చరిత్రము నకు ఘనిష్ఠ సంబంధ మొకటి యేర్పడియున్నది. ప్రాచీన కాలము నుండియు నే భూపాలులైనను కౌర్యదార్యములుగలిగి, వాఙ్మయాభిరుచిగలిగి కవుల వాదరించి యాశ్రయ మిచ్చినవారై, మహాపురుషుల చరిత్రముతోపాటు తమచరిత్రమునుగూడఁ జరస్థాయిగ నొనర్చు గలిగివారు. ఆంధ్రావనిలో మహాకూరులు పశుమధ్యామికులు నను నెందఱు ప్రభువు లుద్భవించలేదు; కాని వన్నయ తిక్కన యెఱ్ఱన పెద్దనాదుల కాశ్రయమిచ్చి, ఆంధ్రభాషావికాస కారకులయిన రాజరాజవరేంద్ర మమసుంద్రి ప్రౌలయ వేమ శ్రీకృష్ణదేవరాయాదులను స్ఫూరింపఁగల్గిపట్టు లమ్యుల స్ఫూరింపఁగల్గెదమా?

కవితారసాస్వాదలోలుపుఁడైన సహృదయునకు, కవి యెవ్వఁడనికొని, యెప్పుటివాడనికొని, ఆతని కాశ్రయమిచ్చిన ప్రభు వట్టి వాడనికొని విచిత్రకలుగఁబోదు. కాని యట్టి రసికునకే కవికాలాది కముకూడఁ దెలియవచ్చినచో మఱిగొంత యానందము గలుగును. ఈ తీరుగఁ గవితారసాస్వాదవిషయమున చరిత్ర జిజ్ఞాసకూడ నొక యావశ్యిక విషయమగుచున్నది. సమగ్ర జీవితాంతరత్రియము లభించిన యీ తిరుణమున మన కట్టి జిజ్ఞాస మఱింత యావశ్యికమైనది. దానికి కలయు పరిశరము లమరించుకొని, తగినంత కృషి చేసినవాడు మన కెన్నియో చారిత్రక విషయములు వాఙ్మయముమూలమునను, వాఙ్మయవిషయములు చరిత్రములమునను వ్యక్తమగుచుండును. కాని చరిత్ర పరిశోధనలోఁ బడినపుడు తెనుపు లేంపులు లేని చిక్కులు కూడ నొక్కొక్కప్పుడు ముడివడుచుండును.

కవచిన కథాబులలో ఆంధ్రజేయును ఆంధ్రభాషను మహా వృత్తివశకుఁ గొనితెచ్చిన మహావీరులు పరమధార్మికులు కవి పండిత బోధకులు నను రెడ్డిప్రభువులు మధ్యాంధ్రజేయును కుమారు నూల యెఱ్ఱి సంవత్సరములు పాలించిరి. అందును వేమభూపాల నాను

ధారులందఱు కవి వాఙ్మయబోధకులు, హేమాద్రి దానవీరతులు, పార్వతీపతిపదాభారాధకులు వీరవారాయణులు ననుట విచిత్రమైన విషయము. అట్టి వేమభూపాలురు ప్రధానముగ నయిదుగురు గావ వచ్చుచున్నారు, వాగు: 1. ప్రౌలయ వేమారెడ్డి, 2. ఆనవేమారెడ్డి, 3. కాటయ వేమారెడ్డి, 4. పెదకోమటి వేమారెడ్డి, 5. అల్లాడ వేమారెడ్డి యితివారలు. వీ రెరుగురును మహావీరులై క్రతువులతో భూర సంగ్రామములు జరుపుచు, విజయములు సంపాదించుచు పంపొంతులొంద పారస్వతిముల పొందించుచు, జేయున కొంత ధర్మములను స్థాపించిన ప్రభువులు. చరిత్ర పరిశోధకులకు వీరలలో నెవ్వ రియేకాలమునం జేయ ప్రాంతమును బాలించిరో? ఏయే మహా తీరకృత్యములు నెఱపిరో? యను విషయము క్రిమపడినఁ గొంతవడికఁ దెలియరావచ్చునుగాని, ఎఱ్ఱు కృతులను క్రీ.నాథుని ప్రబంధములను జదివెడి పాఠకుల కేమపాలర న్యరూపము నెఱుంగుట వామావ్యముగా విడువవలసి చిక్కు. అట్టివారికఁ గొంతవఱకుఁ జిక్కుచిక్కులై యీ యుపక్రమము గావించిరిని. ఒకప్పు డిందలి విషయములు చరిత్ర పరిశోధకులకుఁగూడ మపక రింపవచ్చును.

మున్ముందుగ రెడ్డిరాజులలో నెవ్వరెవ్వ రెంతకాల మాంధ్ర జేయును బాలించిరో స్థూలముగఁ దెలిపి తరువాత వారివారి విశిష్టత లను దేర్కొందును. ప్రౌలయ వేమారెడ్డి—క్రి. శ. 1825 మొదలు 1858 వఱకు అద్దంకి రాజధానిగా కొండవీటిరాజ్యమును బాలించెను. ఈతనివెనుక నీతని పెద్దకుమారుడు అనబోతారెడ్డి—క్రి. శ. 1858 మొదలు 1864 వఱకు కొండవీడు రాజధానిగాఁ బాలించెను. ఆతనివెనుక అనబోతారెడ్డి సోదరుడు అనవేమారెడ్డి క్రి. శ. 1864 మొదలు 1888 వఱకు నా రాజ్యమును బాలించెను. వీన్ముట అనబోతారెడ్డి కొడుకు కుమారగిరి క్రి. శ. 1888 మొదలు 1402 వఱకు రాజ్యము చేసెను. కుమారగిరి తరువాత పెదకోమటి వేమారెడ్డి 1402 మొదలు 1420 వఱకు కొండవీటి రాజ్యమును బాలించెను. పెదకోమటి వేమారుడు ప్రౌలయ వేమారెడ్డి అన్నయకు మచారెడ్డి మనుమఁడు. ఈ వేమని కుమారుఁడు రాధవేమన 1420 మొదలు 1424 వఱకు రాజ్యము పాలించెను. ఆతనితో కొండవీటి రాజ్య ముంతరించెను.

పెదకోమటి వేమారుడు కొండవీటి రాజ్యము పాలించువపుడే కాటయ వేమారెడ్డి రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును బాలించెను. కాటయ వేమారుఁడనబోతారెడ్డియల్లుఁడు, కుమారగిరిబావమరదియ ననుటచే, అనవేమనినాడు వశియున రాజమహేంద్రవర రాజ్యము కాటయ వేమనకు సంక్రమించినది. కాటయ వేమను

1402 మొదలు 1416 వఱకుఁ బారించెను. అతని తరువాత కాటయ
 'వేముని అల్లురయ్య అల్లాడ' వేమ వీరభద్రాచార్యులు (క్రి. శ. 1416 మొ.
 1488 వఱకు, రాజమహేంద్రవర మాదిగా కలకము వఱకు నుండెడి
 రాజమహేంద్రవర రాజ్యమును శ్రీకుమార్వృద్ధ్యముగను
 భక్త్యైతరముగను బారించిరి. వీరందఱిలో "వేమ" నామధారు
 లయిన వారందఱు కూర్మగోతరులు విద్యాపోషకులు నగుటను బట్టి
 'వేమ'యను నామమునకే యా విశిష్టతగలదనిపించుచున్నది.

1. ప్రోలయ వేమారెడ్డి:—ఈతఁడు ప్రోలారెడ్డి కొడుకు.
 కాకతీయ సామ్రాజ్యము విచ్ఛిన్నమైన తరువాత యవసుల యాగ్ర
 మణముచే భ్యంసమైన భారతీయ ధర్మమును పునరుద్ధరించిన మహా
 వీరులు ప్రోలయ నాయకుఁడు కొపయ నాయకుఁడును. వీరిలో
 ప్రోలయ నాయకుఁడు కృష్ణానది పరిసర ప్రాంతమును, కొపయ నాయ
 కుఁడు గోదావరి పరిసర ప్రాంతమును పునరుద్ధరించిన మహానాయకులు
 ఈవిడయ నునిరికిలవచ్చేరు కాసనమునం నుద్ధరింపఁబడియున్నది: 1
 ప్రోలయనాయకుని తరువాత వాతని పుత్రుఁడు ప్రోలయ వేమ
 రెడ్డి రాజ్యపాలకుఁడై, హేమాద్రివాననిరతుఁడై కవి పండిత పోష
 కుఁడై విలసిల్లెను. ఈతఁడు ఎత్తొప్పెగడచే రామాయణమునుఁ దెనిఁ
 గింపఁజేసి, విష్ణుట హరివంశము నాంధ్రమునీయ వియమించి, కృతి
 భర్తృత్వము వహించెను. అనాఁడు కృతిని నిర్మింపఁజేయుటయన
 భవిష్య కవశ్యక ర్తవ్యములైన భార్యకృత్యములలో నదియొక్కటి.
 అవఁగా సప్తసంతానములలో నదియొక సంతాన ప్రాప్తి. ఉత్తమ
 సంతాన మెట్లులు తరతరములుగాఁ గీర్తిప్రతిష్ఠలు నిలుపునో
 యట్లులే యుత్తమకృతి స్వీకృతియు, స్వీకరించినవాని హేమప్రతిష్ఠ
 లను కుస్థిరము చేయఁజాలును. దేవకములు నిర్మింపఁజేసి యాగ్ర
 వారములనిచ్చి, తామ కిలాకాసనములు నెలకొల్పినవాఁడుకూడఁ
 గొంత కీర్తి వ్యాపించును గాని, దానిస్థాయి వాఙ్మయమునందువలె
 జరపాయ కానేరదు. కావునకే యా నాఁటి
 భార్యక ప్రభువులు అగ్రహారాదకమును దానము
 చేసియు కృతిస్వీకృతి వొక ప్రధాన కృతిగా భావించియున్నారు.
 ప్రోలయవేమారెడ్డి కొర్యము, దానపరత, పోకల్యము, పర
 మేశ్వర భక్తి, సాధాత్రము మున్నగునవి యెత్తుచి హరివంశమునఁ
 దెలియవచ్చినట్లులు, అతని దానకాసనములవలనఁ దెలియవచ్చుట
 లేదు. కవిత్వవాచామూలో నతిశయోక్తులు స్వభావోక్తులు కూడ
 వోతప్రోలయులై యుండును. అట్టిపట్టులందు యథార్థవిషయములను
 గ్రహించుటకు వారివారి కాసనములు సహకారు లగుచుండును.

హరివంశమునం దెత్తొప్పెగడ ప్రోలయవేమారెడ్డి భువర
 నుగ్గడించుచు వాతఁడు నెఱవిన ధర్మకార్యముల నిట్లు చేకొని
 యున్నాఁడు.

అగ్రహారములు విద్యా కపో వృద్ధిని
 ప్రభు కిచ్చి యజ్ఞకర్తలుగ మువలెఁ
 గోమరారఁ నెఱుఱుట నుగ్గఱ ప్రతిష్ఠించి
 లోకసంభావ్యములగ వొనెచ్చ
 నిధులు నర్పిండ్లును నిలిఁగఁ జోటలు సుత్ర
 ములు చరితంధికు నెఱయఁజేసె

హేమాద్రివారికి రికామిత్ర వరదాన
 వివహించు లమ్మియు నిర్యహించెఁ
 జేసెఁ జేయఁచున్నాఁడు నేయనున్న
 వాఁడు పునరుక్త కృతి కుభావకుల నెల్ల,
 నవఁగ క్రి వేమనిధున కయ్యలరు పేర్చి
 వకేనె వర్తింపఁ నద్యాగ్యవైభవించు.

—హరి. పూ. 1-19

ఈ దానహేమగ్ని వాతఁడు నెలయించిన కాసనములు
 తార్కాణించుచుకే యున్నవి. ప్రోలయవేమని కాసనములం దా
 విషయ మంతగఁ గానరాదు గాని, యీతని తరువాతి
 కొండవీటిప్రభువుల కాసనములందును హరివంశమునందును,
 గూడ, ప్రోలయవేమఁడు యవసుల వాడి యను మహా
 సముద్రమున మునిగియున్న భూమిని, తన విజయధాటిచే లేక
 నెత్తి నిజభుజమునఁ దాల్చి, ఉత్సన్నప్రాయమైన ధర్మము పున
 రుద్ధరించెనని వర్ణితిమైనది. 2

మాలిని : యవనవృషులబార్మివ్యాట ఖర్జూర్యకేగా
 జవన హతాభుర్రాగ్రచ్చాది భూమ్యంతభాగా
 భవన భరిత లక్ష్మీబద్ధ నిత్యామరాగా
 భువనయగ హితైస్సూర్తిమ త్ర్యగభాగా !
 హరి. పూ. 5-280.

ఈ వేమారెడ్డి హరిహరు లిరువురయందును భక్తిభావము
 గలరు. ఈ విషయము హరివంశమునం దిట్లు తెలుపఁబడినది.

క్రికంజదరగ వేవ
 నైకుంజకుదావధాన వర్ణనవిభుదా !

హరి. ఉ. 8 ఆ. 1. ప.

ఇట్లు హరిహరుల నిర్వర మహాపించువాఁడు గావునకే
 యెత్తొప్పెగడ కాలేయించివాఁడు. ఎఱవయుఁ దాను స్వయ
 ముగ కింభుదానుఁడై నృసింహపురాణవచనముచే విష్ణుభక్తుఁడై
 వాఁడు. ఎత్తొప్పెగడకు గురువు వృత్తాంతమరసస్థిత సదాశివచింతా
 మణి యగు కింకరస్వామి. అతని పితామహుఁడు ఎఱవోతనూరి

1. శ్లో. వరాహవ ద్యాదిధివారిమగ్నాం,
 భరామకేహం యవశోదరస్థామ్
 శముద్ధరన్ ప్రోలయనాయకేంద్రం,
 తతః ప్రతిష్ఠాపయతి స్మ తద్యత్.
 తురుష్కైశ్చ సుమ్రకాంతా నై చాశ్యకాపభూభుజా
 అగ్రహారాః పునర్రతా భూయోధున మభూషయన్.
 మా. ఆ. సా. ప. చ ర్తిక. సం. 2. పుట 92.
2. మా. కాటయవేమారెడ్డిచే నెలకొల్పబడిన అవపర్తి కాస
 నము, రెడ్డి సంచిక.

పరవజవ దాక్షివారంగ క్షరం గ
 యవనజలమహోత్థా భూతధాత్రం నిమగ్నామ్
 విభుల విజయధామా యస్మద్వైర్యి చక్రే
 నిజభుజమణిభూహం వీరవారాయణాం.

క్రిమదహోబలవరసింహాస్రియదైవత భావుడు. అతని ప్రేరణచే విహోబల వరసింహస్వామి దరితమును 'వృసింహ పురాణ' మనుపేర ప్రబంధముగా రచించి ప్రబంధపరమేశ్వర విరుదము గాంచి వాడు. ఈ ప్రబంధమునకుఁ గృత్యాదిలో నెట్లన తన పితామహు విచే నిట్లనిపించియున్నాడు.

నిలి పదధ క్రిందఁ

త్వరభావము కలిపి కంఠదానం దవఁగాఁ

బరఁగిన గొనిందపద

దర సంధ్యత సామనస్య ధన్యుడఁ బండున్.

—పుసిం. ౧. ౧౮.

ఇట్లే వారహరిభక్తుడైన యెఱ్ఱన ప్రోత్సాహముననే తాఁడోలు వేముడు శ్రీలైలమునకు పాతాళగంగాతటమునను, అహోబలపరిశ్రేలమునకు భవవాసదీరమునను సోపానపరణి నేర్పఱపించివాడు. ప్రోలయ వేమునకు రాజ్యప్రాపనాచార్యుడు శ్రేష్ఠుడగు 'హోదెరాయగంగ' నురువు. ఈ విషయము కాసన ప్రసిద్ధిము. 3 కానినే కంఠదానం దీట్లు తెలిపియున్నాడు.

శ్రీపర్యతేధి

భాగ్యవీరుని హోదెరాయగంగ నురు కృపా

ప్రాపిత పాద్రాజ్య పను

దీపిత వేమక్షిరీ దీప్తి వరేంద్రా!

—హరి. త. 4-1.

చిత్రోగ్రాజ ధనంజయా! నియమవచ్చేరస్థమృత్యుకృంజయా!

—హరి. పూ. 8. 306

యనుటచే నీతఁడు పరమేశ్వర భక్తుడైనట్లు తెలియవచ్చుచునే యున్నది. యెఱ్ఱనచే రామాయణము రచింపఁజేసి, తన్మూలమునఁ గీర్తి నార్పించి, మరల హరివంశము రచింపఁజేయుటయే యీతని విష్ణు భక్తిపరాణిశక్తియనకు విధానము. ఈ విధముగఁ గృతిక ర్తయుఁ గృతిభ ర్తయు హరివారధి ప్రపరాణుల లగుటమూలముగనే, ప్రోలయ వేముడు శ్రీలైలాహోబలగురులకు సోపానపరణిని వినిర్మింపఁజేసిన వాఁడై యుండును.

ఈ పర్యవర్తియ సోపానపరణి నిర్మాణము నెఱ్ఱన చేర్పొని యుండలేదు. కాని యనవేమ కౌటయవేముల కాసనములలోనే తర్ఫిలిస్తే విశిష్టముగ వాఁనఁబడియున్నది. అనవేముడు శ్రీలైల మున విరాళిలోమంటపము కట్టించి వెలయుంచిన కాసనములో నీ ధనుగఁ దెలిపియున్నాడు.

స్తంభాన్ కీర్తికృతే సృజంత్యకుళిలా భూమికృతా వక్త్రరాజా విష్ణుమాన్య కృతే వినిర్మలమతిః శ్రీతేమ పృథ్వీపతిః
యేన శ్రీనిరద్యహోబలగిరి స్సోపాన మాగ్గాంతో విభ్యాతో రచితో నవారతయోః స్తంభావలంభూతియే. 4

తెలిపిచేది రూపాలురు కొందఱు కీర్తికాములై వశించి పోయెడి జయస్తంభములను వేయించురు. బుద్ధివారియైన వేమ ధూపాలుడు శ్రీలైలమును అహోబలశ్రేలమును సోపానమార్గభిరము అను గానించి, ఆ పర్యవర్తియనే పురాతన కీర్తిస్తంభములనుగా నిర్మించెను. ఇట్టి చేత యపాధారణ మని దీనిభావము.

ఈ సోపాననిర్మాణమే కౌటయవేముని కాసనములలో వేటాక తీరుగఁ జమత్కరింపఁబడినది. చతురమరియగు వేమధూపాలుడు శ్రీలైలమునకుఁ పాతాళగంగాతటమున నిర్మింపఁజేసిన సోపాన ములు, మేరుభిరముల నెక్కుటకును, స్వర్ణంబులో స్నానము చేయుటకును, దేవాంగవాసాధము లధిరోహించుటకును సోపానము లనుమన్నవనుట చిత్రము. 5

అమరావతిలోని అమరేశ్వరాలయ కాసనములో కూడా దీని ప్రకీర్తి "అనవరత పురోహిత కృత సోమపాన, శ్రీపర్యత అహోబల విర్మిత సోపాన" ఇత్యాదిగాఁ చేర్పొనఁబడియున్నది. ప్రవాళు, యను హరవిలాసములో "శ్రీపర్యవసోపాన, స్థాపకుడగు రెడ్డి వేమ జగతి పరికిన్" అని వేముని ప్రకీర్తి నుద్గడించియున్నాడు.

ప్రోలయవేముని కవిత్వసాధరుణు మల్లారెడ్డి. ఈతఁడు బహు పరాక్రమవారియై వేమునకుఁ గీర్తిపరిష్కల నెలకొల్పినవాడు. సంగ్రామములం దీతఁడు ప్రధానసేనానియై విజయసాధకుడై వేమధూపాలుని సేవించుచుండెడివాఁడని కంఠదాన పలుమాఱులు హరివంశమునఁ బ్రస్తావించియున్నాడు. మల్లారెడ్డి తోడ్పాటు వేమునకు విశిష్టముగ నేర్పడియుండవలయుఁ దెలిసినాడు.

వాచోదర్శమునం బ్రతీపధరణీపాళావలిం దొర్లియ
తాచోదగ్రుండు నాటపల్లిఁ గొని సప్రదీప్తపద్మస్తు సం
దోహంబున్ దనఁచుచు నెచ్చెరి సముద్రుం ద్రీకుఁగానించుచున్
మాహాత్మ్యంబు వహించె మల్లరథినీవాళుండు గాఢోద్ధరిన్.

రామనకు లక్ష్మణుండు ను
త్రామగుతుండు ధర్యజావకుఁ డగ ప్రాప్తాత్రం
తేమెయి నెఱపుడు రామెయి
వేమప్రభుగో ర్మ మల్లవిధుండును ధ 15.
—హరి. పూ. 1-28, 29.

ఈ మల్లారెడ్డియే యెఱ్ఱనకు వేమధూపాలుని యాశ్రయ మొదవఁజేసినవాడు. తన్మూలముగనే రామాయణ హరివంశ కృతి విర్మితి జరుగుట కవకాశ మేర్పడి ప్రోలయవేముని కీర్తిపరిష్కల సారస్వతప్రసిద్ధము లయినది. ఈ విషయము వేమనిశోటాశి వివ చిచ్చుచున్నది.

నాతిమ్ముండు ఘనండు మల్లరథినీవాళుండు నిన్నారిత
శ్రీతోడన్ సముపేతుఁ జేసి యెలమింజేపట్టి హరియృటం
జేతోమోద మెల్లర్ప రాజుగ భ మున్నెంచి యెత్తులకు
భాగిం బొందిరి; నింక నేను దివియన్ గావ్యాన్యు
రావ్యాదనక.

3. See Epi. Ind. Vol. VIII Madras Museum Plates of Annavema

4. See S. I. I. Vol. X No.

5. See S. I. I. Vol. VI No. 243 and Epi. Ind Vol. IV Kataya Vema's Tottaramudi Plates.

6. సోపానాని కృతామీన కృతిని పాతాళగంగాతట శ్రీలైలస్థి మహావిహారిమణినా రాశ్వేక చిత్రంపునఁ సోపానానిధవై మేరుభిరారోహయ నాకాపగా గావోయ త్రిదవాంగవాసన మహాసాధారోహయ తు

భారతేశ్వరుని వారివంశము తెలుగున నిర్వహించి
తెలుపుచున్నాడు.

ఈ మల్లారెడ్డి తోడ్పాటు చేయునకుఁ గార్యఖిష్టముల రెండి
టను గలదని యెఱుఁగఁ పలమాటలు తీరిని ప్రస్తావము నాశ్వాపాద్యంత
ములలోఁ జెప్పినాడు. చేమున కి పోదరునియొడ నధికమును
పూర్వత్రము గలదనుటకు, మల్లారెడ్డి కక్షయనుకృతమునట్లు ఆమ
లేశ్వరాలయమున కాసనము వెలయుచుటయే తార్కాణము. మఱియు
కలువపాముల కాసనమునందలి శ్లోక మొకటి మహమ్మదీయులతో
నేర్పడిన దాదలలో నీ మల్లారెడ్డి తోడ్పాటు, విజయసాధక
మైవట్లు తెలుపుచున్నది.

చేమనల పాపకరణోఽపి మల్ల
భూవల్లభోఽసౌ జగదేశమల్ల.
అల్లావదీనాది యెమ్మ మల్లారెడ్డి
సముల్ల సద్భంగగణాఽ విజగ్యే.

ప్రవాసుడు తన్ను వీరభద్రారెడ్డి విద్యాంశుగా నొసర్చిన
చేమనూపాలుని ప్రతీతి గెట్లు సమీక్షమునఁ గాఢింపియునఁ
జరించియున్నాఁడో యటులనే యెఱుఁగయు నీ మల్లరథినీనాథుని
పరాక్రమాధికమును సమీక్షమునఁ జరించియున్నాఁడు. ఇట్లు లీ
ప్రాలయచేముడు మధ్యాంధ్రదేశమువారకుండై, కొండవీటిరాజ్య
ప్రతిస్థాపకుండై, విద్యావివోదియు హరిహరభక్తి తత్పరుడునై
నెగడినాడు.

2. అనవేమనూపాలుడు:—ప్రాలయచేమారెడ్డి తరువాత
నాతని పెద్దకుమారుడు అనవోతారెడ్డి రాజ్యపాలకుడయ్యెను.
ఈతఁడు తండ్రివలె కూరుడు ధార్మికుడు పార్వతీపతిపదాబ్ధా
రాధకుడు నైయుండెను. ఈతని పాలనసమయమున, ఒకనైపున
నెలమరాజులతోడను, యింకోకనైపున విజయనగరాధీశులతోడను,
మఱియుకనైపున మహమ్మదీయులతోడను ఘోరసంగ్రామములు
నెఱవలసినవచ్చుచుండెను. తన్మూలముగనే రాజధాని, అద్దంకినండి
కొండవీటికి మార్చబడినది. అద్దంకి స్థలదుర్గము. కొండవీడు గిరి
దుర్గ మగుటచే శత్రుదుర్భేద్యమైయుండుట మార్పునకు మూలకార
ణమైయుండును. ఈతని పాలనసమయమున మోటుపల్లి (కాసనము
లలో ముకుళేశ్వరము)లోని యోడలకేవునందు వర్తకవ్యాపారము
కొనసాగుటకై కుంకములవిషయమున సంపూర్ణము గావించఁబడి
నది. రాలసరస్వతి యను విద్యాంశుఁడతనియొస్తావమున విద్యాధి
కారిగా నుండినట్లు కాసనములవలనఁ జెలియవచ్చుచున్నది.

ఈతనితరువాత నీతనిసోదరుడు అనవేమారెడ్డి కొండవీటి
రాజ్యమునకుఁ బాలకుడయ్యెను. అనవేముఁ డెన్ని విషయములందును
తండ్రియైన ప్రాలయచేముని జోలినవాడు. మహాకూరుడు. పరమ
ధార్మికుడు నై వన్నె కెక్కినవాడు. ఈతని పాలనకాలమున కొంత
కాలము రాలసరస్వతియు అచేనుక త్రిలోచనాచార్యుడు విద్యాధి
కారులుగా నుండినట్లు లాతనినాటి దానకాసనములవలనఁ జెలియ
వచ్చుచున్నది. అనవేముని క్రైస్తవ వీరకోమలంబ నిర్యాణకాస
నమునకును రచయిత రాలసరస్వతి. ఇమ్మడిలంకవాడపల్లి
కాసనములకుఁ గర్త త్రిలోచనాచార్యుడు. 10 ప్రకృతభారతీయోగి

యను తెలుగుకవి యొకఁడుగూడ కాసనరచయితగా నుండినట్లతని
దాక్షిణ్యము భీమేశ్వరాలయ కాసనములవలనఁ జెలియవచ్చుచున్నది. 11

ఈ అనవేమునినాడు కొండవీటిరాజ్యము కృష్ణానదీతీరప్రము
లంచే నీమితముగాక, గోదావరీతీరభూములనుగూడ నాక్రమించు
కొని సింహాచలమువఱకు వ్యాపించినట్లులు, క్రైస్తవకాసనమునందుఁ
లేర్పినఁబడిన యాతని దిగుదావళినిబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది.
అవిరుదావళిలో “సింహాచలాది వింగ్యపాద ప్రతిస్థాపితకీర్తిస్తంభ,
సంప్రాగర గౌతమీపరిలసంగమ శీలజలదుర్గసాధక బలరామ,
రాజమహేంద్రవర నిరవద్యసగరాది బహువిధ స్థలదుర్గ విదేశ
బలరామ” ఇత్యాదికము గలదు. అనవేముడు తనపరాక్రమముచే
గౌతమీనాగరసరిలసంగమప్రదేశమును బలదుర్గమును, రాజమహేంద్ర
వర, గిరిదుర్గమును, నిమిదివోలు మున్నగు స్థలదుర్గములను జయించి
సింహాచలప్రాంతమునఁ దనకీర్తి తెలకొల్పెనని యాదిరుదావళి నిరూ
పించుచున్నది. రాజమహేంద్రవరమువఱకు నేకవేలగఁ బ్రవహిం
చుచువచ్చిన గోదావరి “నఖండగౌతమి” యని యందురు. రాజమ
హేంద్రవరము తరువాత నీవది గౌతమి, వసిష్ఠ యను ప్రధానమయిన
రెండుపాయలుగఁ జేరి, తూర్పుసముద్రమునఁ గలియును. ఈ రెండు
కాఖలనడుమునుండి మఱికొన్ని కాఖ లేర్పడి, గోదావరి సప్తకాఖలుగ
సముద్రమునఁ గలియును. ఈకాఖలన్నియుఁ గూడునప్పటి నదీవి
ప్రదేశమును కొనసీమయందురు. వశిష్ఠాకాఖకు పశ్చిమభాగమును
పావారవీమ యందురు. గౌతమీకాఖకు ప్రాగుత్తరభాగమును
కురవాటవీమ యందురు. రాజమహేంద్రవరమునకు ప్రాగుత్తరమును
చెంగరవీమ(చాగల్పూరు) అని యందురు. అనవేముడు దాడివడిలు
వాటికి గోదావరి కుడియపార్శ్వముల వంటిన యీ వీమలు
కోల్పోండ రాజధానిగాఁ బాలకుండైయున్న ముమ్మడిరెడ్డి పాలనము
నందుండెను. ఈ విషయము ముమ్మడి కోల్పోండ వృసింహాపావని
యాలయమున తెలకొల్పిన కాసనమునం దీదియుగ వివరింపఁబడి
యున్నది.

పావార కొన కురవాటక చేంగరాదీన్
గోదావరీ మధ్యయతోయ మపాంత రేకాన్
జత్వా వనాచలజలస్థల దుర్గరమ్యా
నేకః ప్రకాశ్చి చిర మప్రతికాశనియం. 12

- 6. See. S. i. i. Vol. VI No. 243.
- 7. చూ. రెడ్డి సంచిక. పుట. 80. L. R. III-469.
- 8. See S. i. i. Vol. X No. 556. మోటుపల్లి వీరభద్రా
లయ కాసనము.
- 9. See. " " No. 559. అనవేముని క్రైస్తవ
కాసనము.
- అన్న చేమ నరేంద్రస్వ విద్యాన్ రాలసరస్వతి.
అకరో దాకరో వాచాం నిర్మలం భర్తృకాసనం
- 10. See. Epi. Ind. Vol. III Page 59.
క్రిమర్తిలోచనాచార్యు. కుగిరి. కదివంకడినకో జయతి
అనవేమవృధుడై త్త స్వేమృడిలంకస్వ కాసనం జయతి.
- 11. See S. i. i. Vol. V Nos. 1078, 1880. పద్య
కాసనములు.
- 12. S. I. I. Vol X No. 554 Saka ౧౭౩౫

దీనిలో పానార కురవాటక సీమలు స్థలదుర్గములు. కొనసీమ జలదుర్గము. చేంగరసీమ వనాచలదుర్గము. అనవేముడు ముక్కుడిరెడ్డిని జయించి, యీ సీమల తన కలిము చేసికొనివట్లు, పైనఁ దేల్చిన దిరువావళియే గాక, చామరమును వానపర్తి నక్షత్రుల మున్నగు తావులం చాతని కొనవము లందుటయు, ఈ సీమలలో నాతనిపేరఁ చెక్కు చేసువరములు నిలసియుండుటయుఁ చార్కాణించుచున్నవి.

అనవేమారెడ్డి ముదిడి సింగనమంత్రికి (నైడగకృతి భర్తకు) తండ్రియైన 'పెద్దన' రాజ్యభారభరణవ్యాపారదక్షుడగు మంత్రిగా నుండెనని శ్రీనాథుఁడు నైడగకృత్యారంభమునఁ జెరిపియున్నాఁడు. అనవేముని ప్రతినిధి యెఱుఱుచు కవితావిలాసముతోఁగూడిన చాటు ధార క్లృకములు కొన్ని యాంధ్రజీవున నెప్పు మొన్నటివఱకు పంపియైచావొందునోట నిలిచియున్నవి. కొన్నిటి నిల నుదాహరించెదను.

శ్లో. భువిస త్వివ వేమపార్తి వేంశ్రీ
విరుహం జీవన మేవ జీవనమ్,
దివిస త్వివ వేమ భూతరేంశ్రీ
విరుహం జీవన మేవ జీవనమ్.

పాతాళం పరిపాలయత్విహితౌ వాతాళనోభోగిస
కృత్తానతి వాతాళక మురరా స్పృతానోజ్జిత
భూమిశీ చిర మన్న వేమనృపతౌ భూయో లభంతే జనా
మృద్యన్మం మృదులంబరం మృగముదం చామికరం చామరమ్.

మఱియు పనవేమారెడ్డి వసంతరాఢు దిరుదాంతికుండైన వసం, తోత్పవములు నిలిగి జరుపుచుండెననియు, ఆ వసంతోత్పవములలో కర్పూర చందన కస్తూరికాది ముగంధద్రవ్యములు పెదజల్లఁబడు చుండెననియు నాతనినాటి కొనవములందును, తరువారి రెడ్డిరాజుల కొనవములందును బలుతావులం దుగ్గడింపఁబడినది. ఈ విషయ మిఠిని నమిస్తూ కొనవమునం దీ క్రిందివిధముగ వివరింపఁబడినది.

సోఽయం వసంతరాఢాయంకః కస్తూరీచంద్ర చందనైః
న కేవలాం భువం ద్యాంబర షీప్రాం గంధవతిం వృధాత్
య ద్వసంతోత్పవశ్చై ప్ర భూతి కర్పూరశేఖరిః
యశిషా శింసు తిహ్యసి ద్వివళం జగతాంత్రియమ్. 13

వసంతరాఢు దిరుదాంతికుండైన అనవేముడు వసంతోత్పవ ములో నువయోగించిన ముగంధద్రవ్యములచే, భూమ్యాకాశముల రెండిటిని పరిమళభరితములఁ జేసివాఁడనియు, ఆ వసంతోత్పవము లలో మిఁదికిఁ జెప్పబడిన కర్పూరపరాగములచే ముల్లొకములు తెల్ల వాజినవనియు పై శ్లోకముల భావము. ఆతనినాటి వసంతోత్పవ చైత్రవ మిట్లు లుగ్గడింపఁబడినది.

8. కొటయ వేమారెడ్డి:—అనవేముని తరువాత కొండవీటి రెడ్డిరాజ్యమునకుఁ జాలకుఁడుగా వచ్చినవాఁడు, అనవోతారెడ్డి కుమారుడగు కుమారగిరిరెడ్డి. ఈతఁడు తండ్రితాతలవలె కూడఁ దైవట్లు కావరాఁడు. ఈతని పాలనకాలములో వెనుకముందుల నుండి శత్రువుల దండయాత్రలుగూడ పంపిగఁ జెలకెగినట్లు తెలియ రాదు. కాని యీతని రాజముఁబడి కొటయ వేమారెడ్డియే యీతని

రాజకీయవ్యవహారములన్ని యు నిర్వహించుచుండెడివాఁడు. కొటయ వేముఁడు కూరుఁడు, చతుర్విధోపాయనయప్రవీణుఁడు. కొండవీటి ప్రభువునకు ప్రధానమంత్రియగు ప్రధాన సేనాధిపతియగు నై యుండెడి వాఁడు. అందువలన కుమారగిరి రాజ్యనిర్వహణభారముంతయు కొటయవేమునకే వదిలివేసి, తాను నూత్నాభిషేకప్రదర్శనముల తోడను ప్రతితత్సర వసంతోత్సవనిర్వహణముతోడను కొలము గడుపుచుండెడివాఁడు. ఈ విషయము కొటయ వేముని మూలకొగ్గి మిత్ర వ్యాఖ్యానమునం దిట్లు వివరింపఁబడినది.

భాగ్యం వామ సమగ్రమిదృశి మతిప్రేమైక సాత్రం యతో
దీరం కొటయ వేమ ముదిరితిచ్చున్వం నీ నియజ్యస్వయమ్,
నిత్యం సంధిరి వర్తన్త రభివన్తః. కాంతై ర్వసంతోత్సవై
స్సంతావాభ్యుదయైః కుమారగిరిభూపాలో వృషాలో ల్లిమః.

ఉద్దతులైన శత్రువులను గీటదెలింపు వని! తన సోదరిభర్త మహావీరుఁడు నగు కొటయ వేమని వియోగించి, ఆభినవాభినయముల తోను వసంతోత్సవములతోను సంతానాభ్యుదయముతోను కొలము గడుపు భాగ్యము కుమారగిరికి లభించెను. కావుననే కుమారగిరి తన కుమారుని వెంటఁ తెట్టుకొని వచ్చి చామరమునందు కుమారునితోఁ గూడి కురాచానము నెఱవెను. పిమ్మట అనవోత కుమారునకు నూత్ని విజయాక్రాంతిమైన సీమకు యావరాజ్యపట్టాభిషేకము గావించవలయునని కుమారగిరికి కుతూహల మేర్పడినది. అదియును గాక, అనవేమునివాఁడు అణగియున్న తూర్పునాటి పాలకులు, కుమారగిరి రాజైవంతినే మరలఁ దలరెత్తి తిరుగఁబడెఁజొచ్చిరి. వారిని జయించుపని కుమారగిరి కొటయవేమున కప్పగింపఁగా, కొటయవేముఁడు తూర్పుదేశమును జయించుటకు దాడివెదిలి వచ్చెనను విషయము అనవరత కొనవమునం దిట్లు వివరింపఁబడినది.

ఉదీచ్యా దాశీతాత్యాశ్చ ప్రతిదృశ్య మహీశ్వరా.
అదరంతి సదామైత్రీ మహ్యభి రరిగారుకాత్
తిహ్య త్నిహోద్విపర్యంత ప్రాచ్యా ఏవమహీశ్వరా.
తేరవ్యా ప్ర వృహీపాలా వధునా జగో లీలయా

కుమారగిరితో మిగిలినదిక్కులందరి మహీపాలురు మైత్రీ నెఱపుచుండెననియు, వింహోదలపర్యంతము నుండెడి తూర్పు రాజులే తేరవ్యపక్షమునందండెననియు, వారిని జయింపుమని కొటయవేమున కితఁడు ఆజ్ఞ యిచ్చెను. కుమారగిరి యాజ్ఞగోవి కొటయవేముఁడు, కొండవీడునుండి రాజనుసేంద్రవరమునకు వచ్చి, ఆ పట్టణప్రాకారమున, కుశలవ్యాప్రతిష్ఠితుండైయున్న గోపాలస్వామికి నునపార వసుస్మరించి, “ప్రభూ! ఈ మాఱు దిగ్విజయము లభించిన నీకోక యుక్తిను గ్రామము నర్పించు” నని మొక్కుకొని, ప్రాగ్విజయయాత్రకు బయలుదేఁసెను. పిమ్మట కొటయ వేముఁడువింధ్యాద్రిసింహాద్రిలకు నడుమనుండినమహీపాలుర నందఱను జయించి, ఆయాదుర్గములలో దవయధికారుల నియమించి, గజపతిముఖ్యులగు రాజు అర్పించిన కొనుకలు కొమరగిరి యొడుట నుంచి యీతని మన్ననఁ బడెనెను. ఆ వినుకఁ చామ చేసిన ప్రతిజ్ఞను నిర్వహింపఁదలంచి, అనవోతకుమారునిచే తుల్యభాగావదిరీతమున

అపవత్తీ యను గ్రామమును రాజమహేంద్రవరమునందలి గోపాల స్వామి దానముచేయించెను. ఈ విషయమంతయు అపవత్తీ కానము నందు వివరముగ వివరింపబడియున్నది. 14 ఈ దిగ్విజయములో కాకేరీ తీర్థదుర్గములను జయించినో యావిషయ విశాఖనమునఁ బలపఁబడలేదు గాని, కాటయవేముని కాకుంజుల వ్యాఖ్యాన ప్రారంభమునందలి యొక శ్లోకము మాత్రము వివరించినది.

ధాటి ఘోటి భురాగ్ర క్రుతితిరపుకులే యుత మొల్లెటిదుర్గం దుర్గం కి మ్మూరసంజం దితిరపుకులే దుర్గముం చెంచపూండిన్ దుర్గేదం వజ్రకూటం జరివతి రథసా రామగిర్యాఖ్య దుర్గం విఖ్యాతం వీరఘోట్టం గరిత మనుమా దాం వీరసమ్మరా చార్చిం

కాటయవేముని విజయధాటిలో నుత్తముల దెక్కలచే పర్యుత రేటుములు తుర్పునియలగుచుండి, కిమ్మూరు, మొల్లెయ, చెంచపూండి వజ్రకూటము, వీరఘోట్టము, రామగిరి యను దుర్గములు స్వాధీనము లైనవి. దానిచే క్రుతువుల యుద్ధసమ్మహములు పల్లారవని భావము. ఈ దుర్గము లన్నియు నించుమించుగ రాజమహేంద్రవరమునకు ప్రాగు తీరసీమలోనివి. వీనిలో కిమ్మూరునీమ పెద్దాపురముతాలాకా లోనిది. అచటి దుర్గము కాండ్రకోట. చెంచపూండి దుర్గము అన్న వరమునకుఁ గ్రింద కోనుమేరలో నున్నది. అన్న వరమునకు విష వజ్రకూట దుర్గము. రామగిరి దుర్గము రాజమహేంద్రవరమున కుత్తరముగ పదికోసుల మేరలో నున్నది. కాటయవేమునివాఁ డది అన్న కేంకోరుని రాజధాని. వీరఘోట్టము పాలకొండతాలాకా లోనిది. వీనినన్నిటిని జయించి, కాటయవేముడు అపవేముని నాటికంటెను రాజమహేంద్రవరరాజ్యసీమను ప్రాగు తీరముగఁ జెంపొందించెను.

కాటయవేముఁ డెంతటి కూరుడో యంతటి ధార్మికుఁడు. భీమనుండలిలో ప్రధానమూర్తులుగాఁ జేర్చొనఁబడిన విష్ణుమూర్తు లకుఁగూడ తనకేరికయైన కొమరగిరిపేర నెన్నియో యగ్రహారములు దానము చేసెను. ఈతఁడు నెఱవిన దానములన్నియు అహోబిల కానమునందుఁకొమరగిరిమండలము అనుపేరఁ జేర్చొనఁబడినవి. 15 దానిలో శివమూర్తులకంటె విష్ణుమూర్తులకే యెక్కువ యగ్రహారము రిచ్చినట్లు గావవచ్చుటచే, కాటయవేముడు విష్ణుధర్మ యొక్కువగలవాఁడుగాఁ గావవచ్చును.

కాటయవేముడు గట్టి సంస్కృత విద్వాంసుడు. కాళిదాస వీరచిరిమైన నాటకక్రయమునకు 'కుమారగిరి రాణయము' అను వ్యాఖ్యానక్రయమును రచించెను. మనకిప్పుడు లభ్యముగ కాళిదాస నాటకక్రయ వ్యాఖ్యలలో నదియే తొలుతిటివి గావచ్చును. కుమార గిరి వసంతరాజవిరుదాంఛితుడై, తనపేర 'వసంతరాణయ' మను నాట్యకాస్త్రగ్రంథమును రచింపగా, నందిలి విషయమును ప్రమాణముగఁ జైకొని నాటకీయ లక్ష్మి లక్షణ సమన్వయము చేయుచు నై వ్యాఖ్యానారంభమునఁ జెరిపియున్నాడు.

మునీశాం భవరాణిశాం భోజాణిశాం చ భూభృతాన్
కాస్త్రాణి సమ్యగాలోచ్య నాట్యవేదార్థ తేజివాన్
ప్రాక్రం వసంతరాణేన నాట్యకాస్త్రం య దుల్లేఖన్

శ్లోతోక్తే నైవమాగేణ దర్శితాశేషలగణమ్
కవినామాత్రేయో మంత్రి కాటభూపతనూధనః
పాలయం చేసువిధుః.....కాకువ్రాచే స్వయం
వ్యాఖ్యానం కురుతే కుమారగిరిరాణయఖ్య మన్యైహితమ్.
కుమారగిరి తన యవసానకాలముననో, లేక అంతకు ముందు గనో, కాటయవేముని పరాక్రమమునకు సంబంధించి, అతని పరాక్రమ ముచే నిర్మింపఁబడిన రాజమహేంద్రవరమాదిగా సింహాద్రిపర్యంత మైన ప్రాంతము నాతని కిచ్చివేసెను. తన్మూలముగ కాటయ వేముడు రాజమహేంద్రవరరాజ్యమునకు పాలకుఁడైనట్లు కాటయ వేముని తొత్తరమాది కానమునలనఁ చెరియవచ్చుచున్నది. 16

4. పెదకోమటి వేమధూపాలము:—ఈతఁడు ప్రాచీయ వేమారెడ్డి యన్నయను మాచారెడ్డి పోతుఁడు. పెదకోమటి పుత్రుఁడు. కుమారగిరిరెడ్డి తిరువార నీరుకు కొండటిరాజ్యమును పాలించెను. ఈతని పాలనమువాఁడు మామిడిసింగన రాజ్యభార భరణవ్యాపారక్షుండైన మంత్రిగామండెడివాఁడు. ఈ సింగన మంత్రికే శ్రీనాథుఁడు తాను రచించిన నైవధమును గృతిగ వర్పించి వాఁడు. తన్మూలమున శ్రీనాథుఁడు పెదకోమటివేముని యాస్థానిలో విద్యాధికారియై వాఁడు. ఈ వేమధూపాలుని కానములు పెక్కిటిలో కుదిరి.

“విద్యాధికారి శ్రీనాథో వీరశ్రీవేమధూపతే.
అతరో చాకోర కాచాం నిర్యులం భర్తృకానమ్.”

అను శ్లోకము గావవచ్చుచున్నది. పెదకోమటివేముఁడు కూర్మగోపరుఁడుగ గణపతిష్టవవాఁడు. ఈతని కోరితల్లుమండి రాదికొండ చెవరకొండ నలనురాకలతోడను, ఇంకోకవైపునుండి మహమ్మదీయులతోడను, వెనుకతల్లుమండి విజయనగరాధీశుల తోడను పోరు సంధించుచుండెడిది. దానిని తట్టుకొనుచు రాజ్యము రక్షించుకొనవలసి యుండెడిది. కొమరగిరి యనంతరమున కొండ టటిరాజ్య మీరివి! దక్కినను రాజమహేంద్రవర రాజ్యము మాత్రము చెఱిగ్గలేదు. దాని నాక్రమించుటకై పలుమాఱులు నైస్వములతోఁగాటయవేమునిమీఁదిఁ దాడినదిలచుండెడివాఁడు. కాని యాప్రాంత మీరివి! జేముగారేను.

కాటయవేమునకు యుద్ధములలో 'అల్లడరెడ్డి' యను మరో కూరుడు సేనానాయకుఁడై తోడ్పడుచుండెడివాఁడు. అతఁడు తన పరాక్రమముచే రాజమహేంద్రవరరాజ్యముమీఁదిఁ దండెత్తి

14. చూ. రెడ్డి సంఘిక, అపవత్తీ కానము. పుట. 380-385.
15. చూ. S. i. i. X No. 577 కాటయవేముని అహోబిల కానము.
16. See Epi. Ind. Vol. IV page 318 to 327.
శ్లో. అనీ దమాత్యరత్నం కాటయవేమప్రభుప్రస్థ
అతిమరగుడు భార్గవ మతి రతిభార్గవ విజయ విఖ్యాతః
సింహాసనే నిధాయాపా కుమారగిరి భూభుజం
అలేఖయ వృహతేనా క్రిష్టన్త ఇవ ధర్మజన్
కుమారగిరిభూచాళోయన్యై విక్రమతోదితః.
ప్రాచాక్రౌఠిం భుజం రాజమహేంద్రవరగి మఖాన్

తయ్య పెదకోమటివేముని నైవ్యములను హతమాద్యయందెడి
వాడని అల్లయవేముని కానవములనఁ దలయుచున్నది.

హత్యా కోమటివేమ నైవ్య నికరం భూయోఽపి రామేశ్వర
ప్రాజ్యం రాజమహేంద్ర రాజ్యమతో ద్వాదశ భూమిశ్చరః. 17

ఈ రామేశ్వర మనునది తిరుగుతలూకలోని శాస్త్రగద్యము
మన్న రామేశ్వరము.

ఈతఁడు ఇతర వేమధూపాలరచితే ధార్మికదృష్టితోఁ
గూడి, పేక్కు దేవతలకు బ్రాహ్మణులకు సగ్రహారములు భూములు
దానముచేసి కానవములు వెలయుంచెను. పంచారామములందును
కృష్ణా గోదావరీ తీరస్థములయిన ప్రసిద్ధి దేవతములందును వాతఁడు
దానములు నెఱవేసెట్లు లాఠిని కానవములు తెలుపుచున్నవి. 18
శ్రీనాథునిచే రచింపఁబడిన కానవములందును, కోమటివేముని
యాథావశియైన వామనభట్టబాణునిచే రచింపఁబడిన వేమ
ధూపాలరచితములందును పెదకోమటివేముని ప్రకృతి యిట్లుగఁగింపఁ
బడినది.

మాదానుగి ర్ముసాదాం, దుర్బుధ పరిపంధి శిఖి దంభోః
పర్వతై చక్రవర్తి, పెదకోమటివేమధూపాల ర్మయః.

అతఁడు మధ్యాంధ్రదేశమును వారించు ప్రభువులలో
గొండ్లపిఠఁ పెదకోమటివేముఁడు, రాజమహేంద్రవరమునఁ
గాటయవేముఁడును కూయలు విద్యానంతులు కవిపండితపోషకులు
నైన ధార్మికప్రభువులు. ఇరువురును సంస్కృతమున గ్రంథ
రచనము చేయఁజూలిన పాండిత్యవైభవము గలవాడు; వారలను.

పెదకోమటివేముఁడు 'శృంగార దీపిక' యను అమరుతరీక
వ్యాఖ్యను, సప్తతీసారటీకను, 'సాహిత్య చింతామణి' యను
వలంకారశాస్త్రగ్రంథమును రచించిన వేటి. ఈతనియాస్థానవి
'వామనభట్టబాణ' దిరుదాంచితమగు సంస్కృత కవి 'వీర
వాదాయగ దరిత' మనుపేర. వేమధూపాలరచితమును, పార్వతీ
పరిగయ నాటకమును, నలాభ్యుదయమును పద్యకావ్యమును రచి
యించెను. ఈతని మంత్రి మామిడిసోగన పోమనీకాంతిమునకు
వ్యాఖ్యానము రచించినదిట్లు. ఇట్టి కోమటివేముని యాస్థానిలో
విద్యాధికారి పదవి లభించుటకుఁ బూర్వము శ్రీనాథుఁడు నైషధ
కృత్యాదియందును ఆర్యాసాద్యంతిములందును వేముని ఘనతను
విశేషముగఁ జెప్పించినాఁడు.

శ్రీనాథునకీ వేముని యాస్థానిలో విద్యాధికారి పదవి లభించిన
క్రమము భీమేశ్వరపురాణమునం దిట్లు వాకోపఁబడియున్నది.

- వినిపించినాడెపు వేమధూపాలన
- కలిల పురాణ విద్యాగమములు
- కల్పించినాడెపు గాథపాకంచెన
- హర్ష నైషధకావ్య మాంధ్రభాష
- భాషించినాడెపు బహుదేశీయులతో
- విద్యాపరిపక్వతేజలందు
- చదవల్లి నాడెపు వికటి ర్వికృతి
- కర్పూరములు దిశంగణములందు.

—భీమ. గ. ౨౩.

శ్రీనాథునకుఁ గొండ్లపిఠి యాస్థానిలోఁ గొలంకనే విద్యాధి
కారిపదవి లభించి యుండలేదు. ముందుగ వేమధూపాలనకు పురా
ణములు ఆగమములు వినిపించుచుండెడివాఁడు. పిమ్మట హర్ష నైషధ
కావ్య మాంధ్రీకరించి తన పాండిత్య ప్రతిభలను వెలువఱచినాఁడు.
తరువాత విద్యాధికారిపదవి లభింపఁగా బహుదేశీయులతో భాషించి
వాఁడు. తమ్మాలముగ శ్రీనాథునికీ ర్తి నలుమూలల వ్యాపించినది.

పెదకోమటివేముని ప్రకృతిని వెలపు కోకములు కొన్ని
యావాటి కానవములందును గ్రంథములందును గూడఁ గానవచ్చు
చిన్నవి.

జ్ఞాతాంతి వసీదాతా, చాతా చేర్కొంటి భువి వసీదాతా
జ్ఞాతా చాతా చా భూః, పెదకోమటివేమధూపాల చిత్రితమ్
అర్చితమ్ చింతితార్థా, దధికం చైత ద్దత్తోఽపి తే వానీ
అన్యాయ పి దితికరః, పెదకోమటి వేమధూపాల చిత్రితమ్
శ్రీరదోషగ రిపురోషగ, బుధరోషగ సర్వభాషణాది శుభాన
దధతే దళింభరాము, ప్రా గద్యుకతాతా కోమటినిభు వేమ.

ఇట్టి ప్రకృతి గలిగి యాతఁడు గొండ్లపిఠిరాజ్యమును సుభిక్ష
ముగఁ వారించిన వేమధూపాలఁడు.

5. అల్లాడ వేమారెడ్డి:—కాలయవేముఁడు రాజమహేంద్ర
వరరాజ్యమును పాలించువాఁడు, అల్లాడరెడ్డియను, ఆతని కుమారులు
వేమ వీరభద్ర దొడ్డి అన్నారెడ్డిను ఆతనికిఁ గార్యభివృద్ధిముం
రెండిటను జేసాడువాడోడుగ నుండిరి. మఱియు కాలయవేముని
కుఁతులను, వారిహారాంబును వేమారెడ్డిని, అనితల్లిని వీరభద్రచా
రెడ్డిని నిచ్చి వివాహము చేయుటచే కాలయవేమునకు అల్లాడరెడ్డి
పన్నిహితాంధవర్గ మేర్పడినది. కాలయవేమునకు తల్లారిగ
మల్లారిగ యివే నిరువురు భార్యలుండిరి. వారిలో తల్లారిగ
హరిహరరాఱుల కుఁతురు మల్లారిగ అనపాతారెడ్డి కుఁతురు నై
యుండురు. కాలయవేముఁడు దివిశీలన తరువాత ఆతనికిఁ ద్రోహము
చేయ నెంచి శత్రువర్గము మల్లాడరెడ్డిని న్యూరించి, కాలయవేముని
రాజ్యము, వారని సంకఠికి శత్రుదుర్బేద్యమై యుండునట్లు చేసెనని
పరివలకానము తెలుపుచున్నది. 19

గతే దివం కాలయవేమధూపాలనిర్మూల్య తక్ష్మాహిమలం శమస్తమ్
అచందలక్రిక మసౌతకాశి, తత్సంతతే రాజ్య మరాత్మి ధృచ్ఛగమ్.

అల్లాడరెడ్డి పెదకోమటివేముని నైవ్యమును రామేశ్వరమునొద్ద
హతమాద్య ననువిచయము, అల్లాడవేముని వేమవరము కానవము
వందును విశ్వంకకోమ్యున కవలంబిలాసమువందునురూడఁ
చేర్కొనఁబడియున్నది. మఱియు పనికిల్లకలవచేరు కానవములో
అల్లాడరెడ్డి వేమారెడ్డియనదానము లిట్లు తల్పింపఁబడియున్నది.

దురితరహితచిత్తో బౌద్ధయాల్లాడధూపా
భుజ మునిజనకాగ్ధం దూయసాచ్యుత్తి దోష్టా

17. See. Epi. Ind. Vol. VIII. Page, 287.
 18. చూ. శృంగార శ్రీనాథము. అమలంధము.
 19. See. S. i. i. Vol. V No 113 Saka ౧౩౩౮.

నిమగ్నమునందును నేమధూపాత్మకాయా
మనవి నురమధాయా మన్ని తల్పాంత్యవర్తి.

* * *

అని తల్లిపరిచినా భువనచివరూత భావుకా భువనమతి.

అనితల్లి కలవచేరు కానము.

నిమ్మలమచిత్తుడైన అల్లాడరెడ్డి, కాటయచేముని తరు
వారే చలరెడ్డి రాజ్యము పాక్రమించిన క్రతురాజులను తన భుజ
పరాక్రమముచే నిర్జించి, వారినంతి భూమిని వశము చేసికొని కాట
యచేముని కూతురు తనకుఁ గోడలు నిగు అనితల్లికి రాజ్యము వర్పిం
చెను. పరిచైతయగు అనితల్లియు, తన బావగారయిన వేమూ
రెడ్డిని ప్రధానమంత్రిగఁ జేసికొని యా భూమిని బాలించుచుండె
నని దీని భావము. అనపోతుని మనుమరాలంటిచే కాటయచేముని
తరువారే కొండపిటిరాజ్యార్పణ అనితల్లికి లభించిన దానిని అల్లాడ
రెడ్డి యామెకు సంక్రమింపఁజేసెనని యా ప్రేక్షకమువలన వ్యక్త
మగుచున్నది. అనితల్లికి భర్త యగుటచే వీరభద్రచారెడ్డి సింహాసనము
వర్ధిల్లించినను, రాజ్యనిర్వహణభారమంతయు వేమూరెడ్డిచే యను
విషయముజూపి వ్యక్తమగుచున్నది. కుమారగిరి కొండపిటి రాజ్య
మునకుఁ బాలకుఁడైయుండి గాటయచేముని మంత్రిత్వ మెట్టిదో,
వీరభద్రచారెడ్డి రాజమహేంద్రవరరాజ్య సింహాసనాధ్యక్షియై
యుండ, అతని యన్నయగు వేమూరెడ్డి మంత్రిత్వము వర్ధిల్లియే. ఈ
విషయము శ్రీనాథుని భీమేశ్వరపురాణ కావ్యమున కృత్యములను
బట్టి మనకుఁ తెలియవచ్చుచున్నయిట్లున్నది.

కాటయచేమునినాఁడు తూర్పున వీరభూటమునకుఁ బెరిగిన
రాజమహేంద్రవరరాజ్యము, కార్యఖండినిపుణుడైన అనియేటి
లింగమంత్రి సాయమున అల్లాడరెడ్డినాఁడును, వెండ్రూడి
అన్నమంత్రి సచివత్వమున అల్లయచేమూరెడ్డినాఁడును, ఆ రాజ్య
సీమ యంతటితో చాఁగగ కటకమునకును వ్యాపించినది. ఈ విష
యమును శ్రీనాథుఁడు, రాజమహేంద్రవరమున రచించిన కృతుల
రెండింటు వివరించియున్నాఁడు.

ధూడేక ప్రప్త మాడే బారుచు దొంతి
వంతునాది క్షీణిశ్వరుల గలిచి
యొడ్డాది మత్స్యకంఠోదయాద్ధునిచేతః
బల్లవాధిపుచేతః బలంచముంది
చండకారణ్యమధ్య పులిందరాజు రం
భాహివంశజులకు వధియమొసంగి
భామమత్స్యల వీరభద్రాన్న చేవేండ్రి
గర్వనంతంభంబు గట్టిపెట్టి
యవన కర్ణుల కటక భూధవులతోడ
బ (చె) లిమి బాటించి యేలించెఁ బెలుగుభూమిఁ
దన నిజపాన్ము నల్లాడిభరణినాథు
ధరిరె యిరియేటిలింగప్రభువతుండు.

—భీమ. గ. ౬౩.

వంతునా నురధాని పాడవం నిచ్చిన
భద్రధములు దీక్షిఁ బాక ముండు

బొడ్డెక్కాశ్రీనాథుఁడు పడ పుత్రైంచిత
లింబాధలోన్చి సంపదవిహించుఁ
గర్జనభూపతి కానుక యిచ్చిన
మంత్రైతవర్తింబు మోల మెలయ
యవనాధిపతి యుపాయనముగా నొసంగిన
పాగానాయంబులు వాగవచ్చు
దురమంతరి బారుచు దొంతిమన్నె
సప్తమాడియ రాజన్యసమితి మొగ్గు
రాజవేళాధ్యక్షులంగ సంక్రమపార్థ
గాయగోదా! వేమనమ్మోదరునకు. —కా. గ. ౩౪.

మీది రెండుపద్యములలోఁ జేర్చినిన ప్రదేశములన్నియు
తూర్పున కలింగోత్కళిదేశమందును, దీక్షరముగ బంగాలోదక
సీమలోను నిమిదియున్నవి. ఈ ప్రదేశములను జయించుటలోఁ
గొంతవల కల్లాడరెడ్డియను, అనితల్లివల వేమూరెడ్డియనుఁ బ్రధాన
పాత్రము వహించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. అల్లయచేమూపా
లుఁడు తనకుఁగూడిన 'సంక్రమపార్థ' విరుదము పార్థకమగునట్లులు
క్రతువిజయమును సాధించెను విషయము నీక్రింది పద్యము లోర్కా
ణించుచున్నది.

కొనియెంగంచుకముల్ సముచ్చటనటడ్డోటిధటప్రాధిఁ గై
కొనియె వ్యేదుగ జడికోట యహితక్షోణీకు లల్లాడఁ జే
కొనియె వ్యాజవరంబు వికమమవడ్డోరారిసంహారియై
ఘనఁ దిల్లాడమహిళవేముఁడు నిరాఘాతైకధాటిగరిన.
కా. గ.

అల్లాడచేముఁడు తనపోదరుఁడగు వీరభద్రచారెడ్డిని సింహాసన
మందుఁ గూర్పుండఁజెట్టి ధాత్రి బాలింపజేయుచుండిగ, గౌతమీ
తిటమునం నాతిఁడు చావనిచ్చిన యగ్రహారములందలి బ్రాహ్మణులు
వివిధ సంవదలలోఁ దులతూఁగుచుండిరిని శ్రీనాథుఁడు భీమఖండా
కావ్యములలో వేరూపముగఁ జెల్పించియున్నాఁడు.

ధరింప వేర్పిరి వర్జనపైడిచేర్
లిల మాణిక్యంబులయోములు
కర్పింప వేర్పిరి గంగమట్టియమిఁదఁ
గమ్మారికొత్తుండకములు నొసల
నవరింప వేర్పిరి జన్నిదంబులమోల
తారవారములు ముత్యంబులరుల
చెరువంగ వేర్పిరి కిఖల నెన్నుకుములఁ
గమ్మని క్రొత్తిరెంగల్య విరులు
ధామముల వెండియను దైది తడిఁబడంగ
బ్రాహ్మణోత్తిమ లగ్రహారములమందు
వేమూపాలుఁ డెనునమ్మ వీరభద్రు
ధాత్రి యేలింప గౌతమీతిటమునందు.

వీరభద్రచారెడ్డి రాజ్యపాలకుఁడైనను, విద్యాంగుల వాడ
రిందుట, చావధర్మాదికము కలపుట, రాజకీయమంత్రిము నిర్వ
హించుట, మున్నగు ప్రధాన కృత్యములు వేమునిచే. వేముఁ డెంతటి
కూరుఁడో యంతటి ధార్మికుఁడు, అంతకంటె నెక్కుడు పరమేశ్వర

భక్తమును. శ్రీవాళుడు పై పద్యమునఁ జేర్చిన విధము
భూసురులకు వేమునివలననే యేర్పడినట్లులు అల్లయవేముని తేమ
వరపు కావము ప్రవచించుచున్నది.

అల్లాడవేమారెడ్డి తుల్యభాగానవీరమునందలి 'వైరురుపాక
కుహేంద్రాచారి' యను గ్రామములు రెండింటికి 'తేమవరము' అను
నామకరణముచేసి, 168 వృత్తులు కల్పించి పెక్కురు విద్యాంసులకు
దానముచేసినట్లు లాకావనమునఁ జేర్చినఁబడినది. ఆ యగ్రహారము
విద్యాంసుల కాస్త్రభూషణచే సముద్రమువలె ప్రతిభవించుచుండెనని
యొక శ్లోకమున వర్ణింపఁబడినది.

ఏకత్రైతర్కంచ పరత్రైతంత్రం
వేదాంత మన్యత్రైత పరత్రైతం
వ్యాభాషమాదైః కలకంక కంఠే
స్వంభూషణైః యోగింబుధివ ద్భృథేంద్రైః. 20

ఒకచోట తర్కము, వేదోకచోట త్పూర్వవివాహంపయు,
మఱియొకచోట వేదాంతము, ఇంకొకచోట వ్యాకరణము మధుర
కంకములతో విద్యాంసులు వ్యాపించుచుండ వాయగ్రహారము
సముద్రమువలె మార్మోగింపుచుండెనట. ఇది తేమవరగ్రాహార
విశేషము. దానిసమీపముననే 'కొద్దివరము' అను గ్రామము, తన
తల్లియగు తేమపానక్కపేర వేమఁజే దానముచేసియున్నాడు.
ఈ కావమునందే మఱియొక శ్లోకమునం దాతని ధార్మికత్వ మి
తరుగఁ జెలుపఁబడినది.

అనేక గోచర్యమహాగ్రహార, చారా మధి రల్లయతేమభూపః

కట్టాల సంభ్రాంతి పార్యంతో, హేమద్రవావాని సదా
కళోతి. 21

ఈ కావము 118 శ్లోకములతోఁ గూడి యొక ఖండకావ్యము
వలె మన్నది. దీనిలో అల్లాడవేమారెడ్డి కొర్యము, చాళ్యుత్వము,
భక్తి తాత్పర్యములు సమగ్రముగ వర్ణింపఁబడియున్నవి. శ్రీవాళుని
వీరభద్రచారెడ్డి విద్యాంసునిగాఁ జేసినవాఁడీ తేమభూపాలుఁడే
గావున, కావ్యవిషయమునకుఁ గావ్యత్వముద్ర నొసఁగి శ్రీవాళుఁడీ
తేమభూపాలుని ఘనత మగ్గడించుచు, ఆతని భక్తి నిట్లు చిత్రించి
వాడు.

త్ర్యంబకాచలకవ్యకాంబుభూరంబున
సభుమర్షణస్నాన ముచరించి
నిద్రమైన మడుంగు నీర్కావిడోవరి
కనకమేఖలతోడఁ గటిఘటించి
మూలమంత్రాక్షరముల భూతి మంగరించి
పుండ్రకంబులు ఫాలమున ధరించి
క్రొత్త ములైములతోఁ బుద్రాక్షమాలిక
లష్టాత్తరకేరంబు లలురఁ చాల్చి
పుండరీకావళునఁ గూర్చుండి కంఠ
వర్చనము సేయునపుడు మహాప్రమగుఁడు
చాల నొప్పారు రెండవకంఠ నట్లు
వీరనారాయణుఁడు రెడ్డి తేమవిధుఁడు.

—కా. 1-89.

ఈవిధముగ తేమభూపాలనామాంకితులైన రెడ్డిప్రభువు లందఱు
కూర్కాగ్రహములు, పరమధార్మికులు, మహాభక్తులు, విద్యావాంఛులు
పై యాంధ్రదేశమును సుభిక్షముగను ధర్మోత్తరముగను చాలించి,
విస్తృతకీర్తి పొందించి పారస్వత్ప్రసిద్ధులై వెగడిరి.

20, 21, See Epi. Ind. Vol. VIII Vemavaram grant of
Allaya Vemareddi.

కమించాను

శ్రీ కొమ్మూరి వేణుగోపాలరావు

“మిమ్మల్ని కమించాను.”

చీకటి గదిలో ఆదిశేషయ్యగారు నంటరిగా యాకేసైర్ లో కూర్చుని ఆరాటంగా అటూ యటూ మెదుల్తాండగా, అప్పుడే బండి దిగి, చేరినంపిలో, రేగిపోయినట్టులో, కళావిహీనంగా వున్న ముఖంలో, రేడబకుతున్న అడుగులలో లోపలకు ప్రవేశించిన కేతుంకల వాణుకుకూర్చున్న చేతుల్లో లైటు వెలిగించి, ఆ దుర్బరస్థితిలో కూర్చునివున్న కండ్లదినయానీ నివ్వెరపోయి “అమ్మో! ఎలా వుండినావా?” అని ప్రశ్నించింది ఆత్మకగా.

ఆయన ఉరికిపడి, క్షుణ్ణవదనంలో అటుకేసి చూచాడు. కాని “వచ్చావా?” అన్న ప్రశ్నార్థకం అందులో లేదు. ఇంత ఆశ్చర్యంగా వచ్చిన కూతురిని ఏమని సంబోధించి ఏం చెప్పాలో పాలుపోవటం లేదు. “నాన్నా!” అంది కూతురు భయంగా. ఆయన అయోమయాశ్చయంకా ఎక్కువైంది. ఎడమచేత్తో లోపలకు పామ్ముని గొంజు చేయటం విషయం ఏమీ ఆచరించలేక రేడబకుకూ పూదకున్నాడు. ఆమె రేజోవిహీనంగా ఓకీగం రెండ్రముఖంలో! చూసి, సంచిత అక్కడే జారబడింది, లేనికత్తి తెచ్చుకుని, కంఠాదుగా లోపలకు వెళ్లిపోయింది. ఆయన బలవంకంగాకల్లిమూసుకున్నాడు. “మిమ్మల్ని కమించాను! మిమ్మల్ని కమించాను!! మిమ్మల్ని కమించాను!”

కళ్లు తెరిచాడు. అయ్యో! దీపం వెలుగుతోంది.

చాక్లర్ మందంగా నడిచి గేటుచాటి వెళ్లిపోయాడు. పార్వతిమ్మ మంచంమీద పడుకుని వున్న విశాలమైన గదిలో రెడ్డలైటు కూర్చ్రం వెలుగుతోంది సన్నగా. ఆదిశేషయ్యగారు కిటికీదగ్గర నిలబడి గేటుమీదుగా బయట చీకటిలోని కూనయ్యలో! చూస్తున్నాడు. చాక్లర్ రెండునిమిషాల క్రితం వెళ్లిపోవటం అస్పష్టంగా కనిపించింది మనకచీకటిలో. చీకటి ప్రళయదళి, శీవితం చివరిదళి. విహదంగా వుంటాయి.

“చరి వేస్తోంది. రలుపులు మూసి వేయరా?”

ఆయన చవ్వన రలుపులు మూసివేసి వెనక్కుడిచిగాడు. వెళ్ళుచున్న భార్య మంచాన్ని సమీపించి “దుప్పటి కట్టేవా?” అనడిచాడు ఆదరంగా.

“నదు. కాని పెద్దలైటు వెలిగించరా?” అని ఆమె కోరింది బలహీనస్వరంలో.

“నదు దీపం వెలుగు నీకు పరిగ్రాహి కలిగిస్తుంది”

“అబ్బ! చీకటిలోనే వచ్చిపోమ్ముంటారా ఏమిటి? యను దూరం వచ్చే వైనం ముందుగనే కనుక్కుని మీలో కొన్ని కుబ్జులు చెబుతాను”

కొంచెం ఆలోచించి, రేవేదిలేక, పెద్దలైటు వెలిగించి వచ్చి దగ్గరగా కూర్చున్నాడు.

“మీ ముఖం అంత దిగాలుపడి ఉందే? చాక్లరుగా రేమైనా చెప్పారా?”

ఓకీగంమైనా తిరిగకముందే, మళ్ళీ తనే ఓక్షానమందహాసం చేసి “నా అమ్మకు అమ్మవారు పామర్లకిరించేకాదుట. అటువంటి సమయంలో పరమేశ్వరుడు గరళాన్ని నిర్లక్ష్యంగా మ్రొంగివట్టు యింతింతకన్నారం మ్రొంగి వేసేది. ఓసారి అమ్మవారు నా అమ్మతో ఆందిట. “నీ ఆంత్యిదళి దుర్బరంగానూ, నీ కూతురి ఆంత్యిదళి ముఖ పూరితంగానూ గడుస్తుందని.”

“అబ్బ! ఊహ!—నీకు పుణ్యం వుంటుంది.”

“అమ్మాయి! నాకు వెళ్ళకుండా ఎందుకు తెలిగ్రాం ఇచ్చారు? పనిమర్రాడు చెప్పాడులేండి.”

“శిరికే నే...చరదా.”

“నా శీవితంలో రెండే రెండు తెలిగ్రాములు వచ్చాయి మీ నిలాసానికి. ఒకటి అమ్మ వచ్చిపోయినప్పుడూ, రెండవది నాన్న పోయి వైరాగ్యంలో కలిసినప్పుడూ. ఇప్పుడు అమ్మాయి! ఒక తెలిగ్రామం వెళ్ళింది...రెం...డ.”

“పార్వతి!”

ఆమె రేకుగం చూట్టడలేకపోయింది. గానదళికంకంలో యింతాకటిమంచీ చూట్టాడుకున్నదల్లా, పొడిదన్న వచ్చి ఆయాస పడుతూ పడుకుంది. ఆయన నిర్జాంతి యింకా వనరిపోక, చూసే సరికి వృద్ధాప్యంవల్ల కొంత, జమ్ముచేత మరీకొంత శర్వశిఖలు ప్లావరం ఏర్పరుచుకున్న ఆ వదినలో వివాదం కన్నీళ్ళ పెరిచేరులా పొడుతోంది. ఆ ఆశ్రువులరక్తమిశ్రితమైనవిఅయివుంటే, ప్రకృతిదేవత కొట్టిన కలిసమైన మర్తిరబ్బ పరిగా మన్నకుండామీద తగిలివుంటారు.

“అబ్బా!” అంటామె వేదనగా.

“ఏమిటి? ఏం జరిగింది?”

“నాలో ఏకే మధానం తెలలేంది.”

“ఇంకా?” అని కేకలం. మనసులో అనుకున్నా నాయన.

“ఆ రుభానునీర్లకు తెలమీద మట్టి రేడిసి, చెడితీ అడుగున వున్న గయ్యరాళ్లు బయటపడుతున్నాయి.”

మానవుని బాధ....

కుష్ఠరోగము

కుష్ఠము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. దీనికి సంబంధ అనుభవము నల్లనే అంటు వ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలమవుతుంది. మరిచి యెంచవలె చక్కని జీవనమునల్ల వాటిని భరించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి ఆనవాలు దేహమందు ముఖ్యముగా చేతులపై ఏర్పడును. చిన్నచిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇవి ముక్కువందును, మోచేలియందును, తొడలలోను యేర్పడును. పిదప దేహమంతయు నల్లకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుష్ఠము వరములునుకూడా పీడించును. అందునల్ల వరములు ఆ వ్యాధికి లోనై తన కన్న పోగొట్టుకొనును. పొడుపు బాధ వాడ యేర్పడవచ్చును.

చర్యసంబంధము:—దేహముపై ఏరని వర్షముగల పొడలు, దద్దులు యేర్పడుట, పొడుపు, బాధ, గడ్డ, మొదలైనవి. వరములసంబంధము—పొడలుగల చోట్లలో తిమరు కలుగుట, దుర్గీడు సర్వ ఆవయవములందు వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి మత్తు కలుగజేయుట, నూదిలో పొడిచి నను బాధ కలుగజేయుట, చేతి చేలు ముడుచుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. అస్తి సంబంధము—పొడిమనునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కొలు చేతులు ప్రేమ తగుట, చూచువారికి విసుగు కెందునట్లు మరీకొన్ని బాధలు యుండును.

కుష్ఠమునకు అనేక జీవనములు తయారు చేయబడినవి. ఇంకను తయారు చేయుటకు ప్రయత్నము చేయవచ్చును. పూర్వముననే హిందూదేశమున మాత్రము సిద్ధ ఆయుర్వేద భాగమున కుష్ఠరోగమునకు జీవనము కనిపెట్టి బడి జయమునొసంగుచు వచ్చుచున్నది. వీట్లలో మా యొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదగుట ప్రపంచమునకు విశదమే. ఏలయన, చాలా పరిశోధనలచేసి పూర్తిగా కుష్ఠరోగ నివారణమునకు చేసిని ప్రధానముగా వాడుచున్నామో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలికలు వగైరా లతో సిద్ధ ఆయుర్వేదభాగముననుసరించి మా యొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” తయారుచేయబడుచున్నది. ఈకవినవ్యాధి నల్ల బాధపడు మానవులు మా “మేల్ మాయిల్ మందు”ను సేవించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ నివారి.

వివరములకు వ్రాయండి:

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి అండ్ సన్సు
5/22 మేల్ మాయిల్, వయా P.O. (N.A. Dt.) కాట్యూడి.

ఆంధ్ర చదువరులకు

మా అమూల్య గ్రంథములు

		రూ. అ. పై
1. చంపికబాన్	తెన్నేటి మారి	4. 8.0
2. నృత్యరేఖ	నటరాజ రామకృష్ణ	1. 4.0
3. జానపదగేయాలు	ఎల్లారా	1. 8.0
4. ఉదయకిరణాలు	బోతుకూచి	
(నవల)	సాంబశివరావు	3. 0.0
5. పింహాపేనానది	రాహుల్ సాంకృత్యాయన	3. 0.0
6. గోదావ	ప్రేమచంద్	3.12.0
7. గజన్	..	3. 0.0
8. మంగళనూత్రం	..	0.12.0
9. ప్రేమచంద్ కథలు	..	2. 0.0
10. ప్రేమచంద్ జీవితం	శివరాజుదేవి	2. 0.0
11. మ్యాన్ అన్నదేవయ్య		0. 2.0
12. బాంబావకం	చిరంజీవి	0. 6.0
13. వీరికథా విధి	..	0. 8.0
14. కావ్య పరిశోధనలు	కొ. కుటుంబరావు	0.10.0

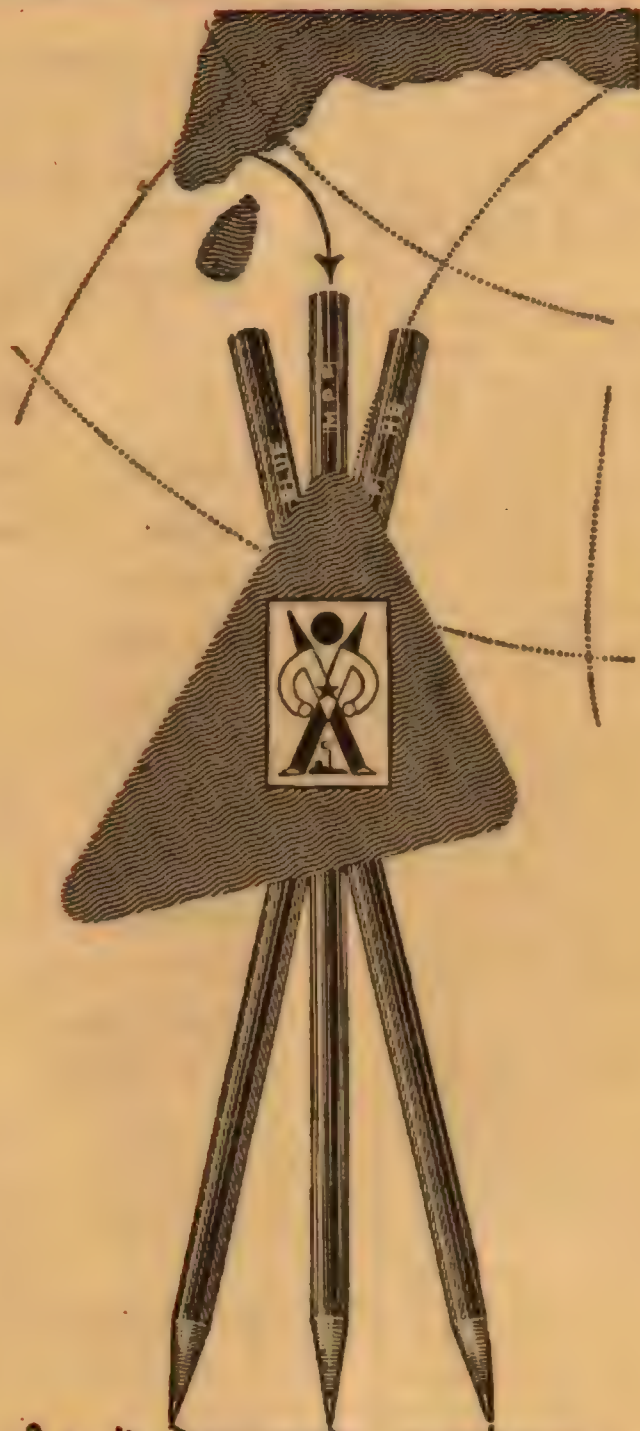
ఇంకా అన్ని గ్రంథాలు, నవలలు, వాటకములు, రాజకీయములు మావద్ద లభించును.

—ఉచిత శీటలాగుకు వ్రాయండి:—

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం

రాజగోపాలాచారి వీధి, విజయవాడ-2.

Ajantha IMPERIAL CHECKING
BLACK LEAD COPYING COLOURED
FOREMOST MANUFACTURERS

THE MADRAS PENCIL FACTORY
3, STRINGER'S STREET, MADRAS-1

“పార్వతీ! ఇదంతా నీవు సరిగ్గా చూడగలుగుతున్నావా?”

“అ! నేను చూచినంత స్పష్టంగా వివరించలేకపోతున్నాను” అని ఆమె ఆకస్మికంగా తెల్లబోయి “నా జీవితకాలంలో నేను మీలో యింత చనువుగా, వివరితంగా మాట్లాడలేదు. ఇంతజబ్బు పడలేదు. ఒకరికి జబ్బు చేసినపుడు వారిచుట్టూ వున్నవారు సన్నిహితులూ అవుతారు, దూరంగానూ జరుగుతారు. మనం ప్రళయ క్షణలో వున్నాము. ఇది మీ జీవితార్థం” అంది.

అయిన ఆలోచిస్తూ బాధగా “నిజమే. నా జీవితకాలంలో విన్నపుడూ దయగా చూడలేదు” అన్నాడు.

“నా మాటలకు అర్థరహితమవుతున్నారా?”

“లేదు. చెప్పండి.”

“మీరు చెప్పండి. వింటాను”

మొదట అర్థరహితమైనా, కొంత చెప్పాలనుకుంటూ భార్య ముఖంలోకి ఏకాగ్రతతో చూశాడు... ఈమెకు యిప్పుడు యాధాయి యేర్పడి పనిపించాయి. తనకన్నా అయిదేళ్ళిచ్చిన్న. ఇంచుమించు ముప్పయి అయిదు ఏళ్ళ క్రితం తనలో సంసారయాత్ర ప్రారంభించటానికి వచ్చింది. తామిద్దరూ కలిసి ఎక్కో గుఱాలూ, కష్టాలూ పడ్డారు. ఎన్నో అనుభవాలను ఎదుర్కొన్నారు. ఇన్ని సంవత్సరాల జీవితంలోనూ ఆమె తనమాట నేన్నడూ జరపాలిచ్చేది. తన నేన్నడూ ఎదురుచెప్పేది. ప్రోత్సాహంలో హింసించినా ఒక్క మాటయినా పన్నెత్తి పలకలేదు. ఈమె స్వాధీనమం గురించి పోయింది. తానేదైనం అని కోరింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ అమా యకమైన కఠిరమీద చేయి చేసుకున్నాడు. తాను...!

కష్టమీద కన్నీళ్ళను నిగ్రహించుకుంటూ మళ్ళీ ఆలోచించ పోగాడు. ఈమె తన భార్య. తనను మనస్సురిగా ప్రేమించింది. ఒకసారి తనకోడో వ్యాధిపచ్చి నెలల రెండు మందం మీద వున్నప్పుడు నిద్రాపోతూ మని సవరణలు చేసింది. తనకు తెలిసినంత వరకూ హిందూ సంప్రదాయం అంటే యిది అని ఆమెకు ఎవరూ నేర్పినట్లులేదు. ఇది అనాదినుంచి అనుభవంగా వస్తూన్న శ్రీమద్భగవద్గీతలో వ్రాసినట్లుగా వున్నది. ఈమె అందంనుంచి తనకు వ్యాధిమోహం లేదు. తాను యాధాయి అయిదేళ్ళ క్రితం పుట్టిన వాడు కావటంతో సందర్భాన్ని గురించి ఆలోచించే అభ్యాసం తనకు లేదు. అప్పుడప్పుడూ పరాయివారి అందచందాలని గురించి ఆలోచించేవాడు గానీ, “సాధ్యమే” అని లోకులు పిలుస్తూ, ఆ యీ లక్షణాలు ఆమెకు ఏ క్లి అవ్యాపకంగా ప్రబోధించిందో అటు వంటిదే మరోకీ తనకు ఎవరూ యివ్వని హక్కులన్నట్లు, అధికారం వున్నట్లు, అది తనసొంత అని బోధించి చలాయించలేకపోయింది. వాటిల్లో కొన్ని మాత్రం తిండి దగ్గరనుంచి అవాలిచిరంగా నేర్చుకున్నాడు; అలోచనలో తల్లిని హింసించేటప్పుడు అయినపై కోపగించినా కూడా.

తమ ముప్పయిఅయిదేళ్ళ సమిష్టి జీవితం ముగిసిపోయే తరుణం అనన్యమైంది. ఒకరాత్రి, రెండు రాత్రులు యిలా వ్యభిచారిత్వంగా గడిచిపోతాయి. తరువాత దియలేని ఓ భూతంతన్ని చుక్క పెడుతుంది. ఒక ఎండిన మొండిమానుషాత్రిం జీవచ్ఛవలా ప్రయత్న

తుంది. ఈమె తన సహచారి... ఈమెకు యింతవరకూ పిలవబడి ఉపచారమూ చేసేవరకూ. తేదూలన్న ఉబలాటం పొంగిపోతోంది ఇప్పుడు. కాని...! తామిద్దరూ ముసలివారైపోయారు. ఒకరికోడలు తోడునిడగా, అండగా నిలవవలసిన సమయం యిది. చివరికి ఇలా అనుకున్నాడు. “ఇన్నాళ్ళనుంచి యిది యిలా జరగాలికొట్టి జరిగి పోయింది. నా దాంపత్యం అనుకులమైనదే అంతా అనుకుంటూ వచ్చారు. ఎంతకొదనుకున్నా యిది నిజమేనని నామనసు భోగిస్తోంది. అబద్ధమని నమ్మ నేనెందుకు మానగించుకోవాలి? నా జీవితంలో లోటు ఏమీలేదు. ఇది నా అదృష్టం.”

ఈచివరి ఆలోచన కలిగేసరికి యీ అదృష్టంలోని అంతరార్థం మనసుని కలచివేసి, యిలా కన్నీళ్ళు నిగ్రహించుకోలేకపోయాడు.

“ఏడుస్తున్నారా?” అంది ఆమె అది చూసి.

“నిన్నొక్కప్రక్క అడిగేదా?”

ఆమె ఓ నిటూర్పునిడిచి “మీరు యిదివరలో అనేక చిక్క సమస్యలను ఎదుర్కొన్నపుడు ప్రతిసారి నా సలహాకోసం అనేక ప్రశ్నలు వేసేవాడు. నేను అది పరమభాగ్యంగా యించి వాటిని నంతా వుపయోగించి నానాఅవస్థాపడి జవాబులు చెప్పి మీముఖంలో ఎటువంటి భావాలు మెదులున్నాయోనని ఆశ్చర్యంగా చూసేవాన్ని. ఏనాటికైనా అక్కడ సంతృప్తిచిహ్నం కనిపిస్తుందని నా ఆశ. కాని ఒక్కనాడూ మీ ముఖములం వికసించలేదు. ఒక్కసారి నాసలహాప్రకారం ఆచరించలేదు. అసలు నా ప్రయత్నాలు విచారాన్ని జడ్జి నీ కనిపించేదికాదు నాకు మీలో... అని మీ ప్రశ్నలుకావు. నేనలం వ్యగ్రతలు.

“నేనుగడలయకున్న ప్రశ్నకు చేరువగా తీసుకువచ్చావు ప్రస్తావన. పార్వతీ! నువ్వుపుడు పదిహేనురోజులనుంచి మంచం మీద పడివున్నావు. మనమిద్దరం యానీటి లాక్కులడిచిచ్చి ఇలా విచిత్రంగా కలుద్దు చెప్పకుంటామని ఏనాడూ నేను అనుకోలేదు” అయిన గొంతు జీరవోయింది. ఒక్కక్షణం కళ్ళిందపైవున్న మన ముసల పదిలపప్పుకున్నాడు. “నేను నీయెడల చాలా అపరాధాలు గావించాను. అదితప్పనిసరిగా మగజాతి ఆధిజాత్యంకోసం ఆచరించాను. కాని అన్ని సన్నివేశాలలోనూ నువ్వేనాడూ నాకెదురుతిరగలేదు. అగడవిసలు జరిగినమరునాడే నేను ప్రేమగా పలకరించేసరికి పరవశమై సర్వమునిచి నాతోకలిసిపోయేదావవు. ఇంతకన్న నీకెలావచ్చింది? నేను అన్ని అశాస్త్రవారాలు చేసినా నన్నెలా ప్రేమించగలిగావు? చెప్పవూ?”

పార్వతీమృత్యు భర్తవంక నిప్పుయిపోటుతో చూసింది. మన వెంటనే ఆమె ముఖం సారిపోయింది. నేత్రాండలాలలో కొద్దిగా కన్నీరు చింది ఎటువంటిగా ప్రవహించింది? కాని అది కొద్దిక్షణాలపాటు మాత్రమే. క్రమ క్రమంగా ఆమె ముఖంరిందా ఆనందం నిండి లేకోవంతమైంది. సంకయం వగించి దృఢనిశ్చయం ద్యోతకమైంది.

“ఈ ప్రశ్నకు జవాబు ఒక్కవాక్యంలో ఎలా చెప్పను? ఇలా రండి నాకు బాగా సమాధంలోకి వచ్చి భోగ్యం.”

అయితే మంత్రవిద్య అమెకు మరి చేరువగా జరిగి, స్వయంగా
చూస్తూ చూస్తున్నాడు.
అమె చెప్పిపోగింది.

“నేను యా యింట్లో! కాలు పెట్టటమే విచిత్రంగా
జరిగింది. కాన్న యింటినివ్వడం అటు పట్టించుకోకుండా
వుండటమే కాకుండా చీటికి మాటికి అమ్మని చెయ్యి చేసుకుంటూ
వుండేవాడు. అప్పటికి మట్టుకు అమె ఏదీ అయిన మర్రి తనకు
చలకరిస్తే సద్భాగ్యమని తలుస్తూ అయిన అనుగ్రహంకోసం
విరంతరం సతమర మాతున్నట్లు వా కనిపించేది. నేను ఎప్పుడూ
పింటిగా కూర్చుని అమె దుఃఖాన్ని నురించి అమాంతంగా
అలోచించటమేగాని, దగ్గరకు వెళ్లి ఎప్పుడూ కలకత్తుకోలేదు...
నాకు పద్మాలుగళ్ళు వయస్సు వచ్చాక నా వివాహంకోసం
అమ్మ ముప్పాడలూ తాకలేదువలేదు. నాన్నమాత్రం ఏమీ
పట్టించుకోకుండా నిర్విరగా తిరిగేవాడు. మది పల్లెటూరు
కావడంవల్ల యింట్లో పొరుగువాళ్ళు వా కింకా పెళ్ళి కాలేదని
తెప్పి పొరుగు వుండటం వాకు దుస్సహంగా వుండేది. అమ్మ
ఒకసారి నాన్న కళ్ళవిడదవడి దిగ్గరగా ఎదుస్తూ మొరపెట్టుకుంది.
అయిన చాలాసేపు చీదరించుకుని, ఎంతసేపటికీ పొదాలు వదలక
పోయేసరికి దయ తరిచినట్లు ‘సరే’ అని, అప్పటినుంచీ వారం
కోసం తిరిగి ఒకకోసం మీ సంబంధం కుదుర్చుకుని వచ్చేకాదు.

“కావురాని! వచ్చేసరికి నాకు పద్మాలుగళ్ళు యింకా
కూర్చిగా నిండలేదు. పల్లెటూరిలో వుట్టి, అక్కడే పెరగటంచేత
నేను అభిమా, శుభమా ఎదుగని పిల్లను. అట్టివాళ్ళు
అక్షణాన, సంప్రదాయాలు చాలా కొత్తగా కనిపించేవి.....
నేను మా తోళ్ళు చాలామంది పిల్లలతోన్నాను. చేకాను
అడుగున్నాను. మా పల్లెటూరి అడవిపిల్లల స్నేహం విచిత్ర
మైనది. కొంతకాలం ఒకరికోసం కలిపి మెరిసిచాలా స్మృతగా
వుంటారు. కొంతకాలం విడిపోయి వాళ్ళవిడద వీళ్ళు వీళ్ళ
విడ వాళ్ళు నువ్వునలచెప్పకుంటారు. వాళ్ళవిరోధాల కారణాలు
చాలా కారకంగా, వాళ్ళాస్పదంగా వుంటాయి. తర్వాత.....
ఎంత ప్రాణమిత్రులుగా వున్నవారైనా సరే పెళ్ళిళ్ళయిపోయాక
అక్కడిక్కడకో వెళ్ళి ఒక్క ఉత్తరం ముక్కయినా రాసుకోరు.
ఒకరికోసం త్వరగా మురిచిపోతారు. పెళ్ళయిన మరునాటి
నుంచి పెద్ద అరించాలలా మాట్లాడుతారు. తన భర్త తనది చిత్తుగా
తన్నినపుడు ప్రక్కయింటి యిల్లాలు భేదంపొంది, వచ్చి “అయ్యో
పాపం” అను పాదుధూరి ప్రవర్తించుతో “వెళ్ళండి. ఇది మా
స్వవిషయం” అని నిక్కల్లపచ్చాదయంతో పలకటమే పరమ
ధర్మంగా ఎండటం వాళ్ళ పాతివ్రత్య లక్షణం.

“అలా మీ యింట్లో అడుగుపెట్టాక యింకా, పొరుగు
వాళ్ళని చూసినట్లుగానే వా జీవితమూ ఆరంభమయింది. నేను
చదువురాని మొదలునీ, అభిమా శుభమా తెలియనిదానివనిపించా
నేననుకోకుండా చేసేవాళ్ళు. ఎందుకంటే వా కనుభవంలేదు.
ఏదీ ఎలా జరిగినా అది అలా జరగాల్సిన విషయమే కాబోలునని
అనుకుంటూ వుండేవాన్ని. అప్పటిరోజుల్లో అత్తకోడళ్ళ మధ్య

వుండే సంబంధాలు, ఆ ప్రవర్తనలు, అంతలు యీ కాలం పిల్లలకు
తెలిసే అని కథ అనుకుంటూ నిట్టూరుస్తారు. ఎందుకంటే మన
కళ్ళముందు జరిగే విషయాలను మనదికానట్లు ఎవరి కథగానో
తెలిసే కళ్ళు చెప్పగిల్లి, దుఃఖపడటం రివాజు.

“నన్ను అత్తగారు నేను పొరిల్లే వయస్సులో వున్నప్పుడు
మాచా కొట్టడం మొదలు తెలియదు. నేను హైందవస్త్రీని కాబట్టి
ఆ విషయాలు మొదలు తెలియకుండా చాచి వా పరివ్రతా ధర్మం
నిర్వర్తించుకున్నాను.

“నేను సంసారంలో కొత్తగా అడుగుపెట్టినా ఆడినంది
వస్తూన్న అధ్యాపకమేమో పద్మలన్నీ పాతవిగానే వుండేవి. అత్త
గారికి నేను ఒకరైతే కొడతనయినా అవిడ చర్యలు అవిడలే విశే
రంగా వుండకపోవటం అవ్యాపకంగా పెద్దలనుంచి నేర్చుకున్న
విద్య. మరో విచిత్రమైన విషయంకూడా చెప్పనా! అదివీసీ మాను
గారు అదిపాతవిదా కొడుకుండేవారు. వారికి ఎప్పుడూ ఎదురు
పలకకుండా కిక్కునకుండా వూరుకునేది. నిజమైన సంస్కృతి,
సంస్కారం యిక్కడేవుంది.....నాకు కొత్త అవటంచేత
వంటరిగాకూర్చుని అప్పడప్పడూ తేదనగా అలోచిస్తూ వుండే
దానిది. వా కాలగన్యకులు, వెర్రి మెల్లి ఆటలు ఆస్నీ స్వచ్ఛంగా
కళ్ళముందు మెదుల్తూ చెప్పరాని కాథగా వుండేది. ఆ బ్రహ్మాండ
మైన రాదితెలు, పండుగలకు దిచ్చిసంబరంతో దానికి ఉయ్యాలల
కట్టి తొగటం, తిరిగి పడమరగా పోతూన్న కృష్ణపాణులో పెద్ద
వాళ్ళతో చరిలోవెళ్ళి పూనంచేయటం, విన్న పురాణాలే
విని ఎత్తుటికప్పుడు నూతనానందం పొందుతూన్న మువవాళ్ళు
ఆ కథలు మాకుచెబుతూ, తమ చిన్నప్పటి అనుభవాలు వున
కీరగా చెబుకుంటూ కన్నీళ్ళు విడవటం ఆవస్నీ నుదురువచ్చి
ఆ జీవితానికి యీ జీవితానికి సమన్వయంచేసుకుంటూ చెప్ప
రాని ఆరాటానికి లోనవుతుండేవాన్ని. ఇటువంటి సమయాలలో
ఆ కాల్యజీవితమే, అమంచానందకరమైనదనీ, తిరిగి అందులో
పోగలిగే కానుకని అనుకోవటం ఎవరికైనా సహజం. కాని
మనకి పెరుగుదలతో చాలా మానవరైర్వాన్ని పరీక్షించే అనేక
సమస్యలు ఉత్పన్న మౌతుంటాయి. ఇది ప్రకృతినిర్దం. కాథ్యంత
అది గుర్తించి విశ్చలమైన మనస్సుతో నిలబడినచాలు ఏదో పాథింత
గలుగుతారు. పరీక్షలు వరుసగా తప్పకుండా విచార్యి, ఎలా
కృతార్థమౌతాలో చేతకాక ‘యింతకంటే చిన్నతనమే కానుంది.
అప్పుడు యీ కాదరబండి ఏమీ లేదు’ అని దానిని తలుచుకుని
ఉవ్విళ్ళూరుకుంటూ యివా వయసుకు కాథ్యంత ఎందుకో అందులో
ఏవమెత్తుకుండా ప్రయోజకత్వం లేదు. ఈ సత్యాన్ని తెలుసు
కుని నేను విచారాన్ని మురిచి ముందుకు పురోగమించ గలిగాను.

“సంవత్సరానికి ఏ ఒకనాడొరపు పుట్టింటిపోయి ఎరగను.
అమ్మ నిన్ను ఏవో ప్రశ్నలువేసేది. అదుర్దా పడేది. మర్రి తిగే
దీతులు బోధించేది. నేను ముఖావంగా ఉరుకునేదాన్ని, చేతికి
చూథావం చెప్పక.”

“మీకు అడిగిన ప్రశ్నకు జవాబు యివే లభించతోరున్న
దనుకుంటాను. ఇది మీకు చెబుతూ వున్నంతసేపూ మీకు ఎలా

చూడక పరిగ్గా వాకళ్ళలోకి చూస్తూవుంటుంది. వా కడసారి ప్రార్థన యిది.

“నేను మీతో ఆలవాటుపడిపోయాను. చాలా సంవత్సరాలు గడిచిపోతున్నాయి. పెద్దవాళ్ళ మైపోతున్నాం...మీరు నన్ను చాలాపాద్యు కొట్టారు. ఒకసారి వా నెత్తి చిల్లిపడి నెత్తుకు చుక్కలు చాలాయి. ఒకసారి మనిగట్టు బొమిక విరిగి నెలరోజులు మంచాప వున్నాను. ఒకసారి మీ దెబ్బలకు, వృషావేష్టి పడిపోయాను. కాని ఏనాడూ మిమ్మల్ని ఎదురించలేదు. క్రోధపురితంగా మీతోనే చూడలేదు. కిమ్మనకుండా, కిమ్మన మనకుండా వూరుకున్నాను. ఎందుకు ?

“ఒకసారి—మీరు కోరా ఆర్థరాత్రివేళ లేచి ఎక్కడికో వెళ్ళిరావటం ప్రారంభించారు. అప్పుడు ఒకరోజురాత్రి పడకొండు గంటలవేళ మీకు పాదాలపడుతూ కూర్చున్నాను. మీరు ‘రెండు గంటలవేళ నన్ను తప్పకుండా లేపమనిచెప్పి నిద్రపోయాడు. మీరు ‘రెండుగంటలకు లేచి ఎక్కడికి పోతారో నాకు తెలుసు. అయినా అప్పటివరకూ మెలకువగావుండి మిమ్మల్ని తప్పకుండా రేపురామును కుంటూనే, పగలంతా రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని వుండటం వల్ల ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర ఆపుకోలేక, కూర్చున్నచోటనే నేలమీద పట్టుమరిచి వారిపోయాను. దిగ్భిముని పెద్ద రాజుతో మెలకువ వచ్చి ఉలికిపడ్డాను. మీరు చేతిలో ఒకర్రతో, ఉగ్రస్వరూపులై ఎదురుగా నిలబడివుండి “రెండింటికి తపమంటే లేవలేదేం పొగరుతోరా” అని అరుస్తూ నన్ను లేపనీయకుండానే పిల్చి మీద వదిలపడిపోయి దెబ్బలుకొట్టారు. నేను భయంతో ‘ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర ఆపుకోలేక పోయావాని చెప్పాను కష్టమీద లేచి నిలబడుతూ. ‘అంత అదమరిచి నిద్రపోతావా భద్రవా’ అని నన్ను చావకొట్టారు. తెల్లారిలేస్తూనే ఆరోజు మీ చేత అన్ని దెబ్బలు తిన్నాను. బాధకు తాళలేక శ్రుద్ధసీరు ప్రకృతుంటూ వివంశ చూశాను. ఏమీ ఎదురు పరమాధానం చెప్పలేదు. క్రిమ్మరు మనలేదు. తలవంచుకుని లోపలకు వెళ్ళిపోయాను. ఎందుకు ?

“మనమూయి వుట్టిక క్రోధరోజుల్లో నేను పగలు ఒంటి గంటకు కాన్ని పడుకోలేటి నిద్రపుచ్చి, మళ్ళీ ఎక్కడ లేస్తూందో నన్ను కంగారుతో ఆడరాబాదరాగా అన్నం రింటున్నప్పుడు దువ్వును క్రిందపక్క వద్దకు విసి నోట్లో ముద్ద నోట్లోనే వుంచుకుని ‘అమ్మో’ అనుకుంటూ పరిగెత్తుకువస్తున్నాను. అఫీసుగదిలోంచి వరుగెత్తుకువచ్చిన మీరు ‘అంత వక్కులేరియకుండా ఉన్నావా?’ అంటూ నేను అమ్మాయిని యింకా నా చేతుల్లోకి తీసుకునే ముందే కారితో బొక్కలో ఒక్కటి తిన్నాను. నేను ఎలాగో లేచి పిల్లలు గుండెకు ఆదుము కుంటూ, బాధనంతా భరిస్తూ అక్కడి నుంచి వెళ్ళిపోయాను. ఎర్రగానైనా మీ వంక చూడలేదు. ఎందుకు ?

“ఒకరోజు నేను గాఢనిద్రలో వున్నాను. మీరు రాత్రివేళ యింటికి ఆలకియంగా వచ్చి తలుపు తీసినట్లున్నాడు; కాని నాకు మెలకువకాలేదు. చాలాసేపు తలుపు బాదిగా నాకు మెలకువ కాలేదన్న కోపంతో మీరు కంకరరాయిరీసి కిటికీలోంచి బలంగా విసిరేశారు. ఉలిక్కిపడి ‘అమ్మో’ అంటూ లేచాను ఏదో

పీడనంకంటున్న దానికల్లా నడుగు రక్తం చిమ్ముకున్న చోట తడుము కుంటూ కంగారుగాలేచివచ్చి తలుపుతీయగానే లోపలకు ఒక్క క్రోవుక్రోవీ జాటు పట్టుకుని కొట్టారు. నేను నూరుకూడా వలక కుండా యీ గొడవకు లేచి, ఎదురున్న పాపని నడుదాయించటానికి వెళ్ళాను. ఎందుకు ?

“అ ర్రగారు యింకో రెండు చూడు నెలకు దనిపోతారనగా, మంచాపవడి వుండినూడా, ఎవడితోనో నాకు సంబంధం కట్టారు. అది విని మీరు ముందూ ఔనకా ఆలోచించకుండా నన్ను చావ చితకకొట్టారు. ఇంతకంటే అవమానం నాకు చేత ఏముంది? కాని నేను పెదవి విప్పలేదు.

“మీ పరిచర్యల్లో ఏదో లోపాలున్నాయని అడపా తడపా కొట్టారు, తిట్టారు.

“ఒకసారి, మనిగట్టుబొమిక విరిగిందని చెప్పానే, అప్పుడు నెలరోజులపాటు మంచంమీదవుండాలివచ్చింది. మీరు నిమగ్న నేనారు. చాలాపాద్యు ఒక్కొక్కసారి రెండునెలల తరబడి కూడా మీరు జబ్బులో వున్నప్పుడుకూడా నిద్రాపోరాలు, సర్వ సుఖాన్ని త్యజించి మీకు సవర్యలు చేశానన్న విషయం మీ విస్మయ రిలో పడిపోయింది. వారంరోజులన్నా గడవకముందే రాత్రిసమయాలుండు ఎక్కడికో రాకపోకలు పొగించారు. మరి నేను మాత్రం మునిగి కాదా? కాని మిమ్మల్ని పిలిచి “నేను నెలలపాటు విస్మయించిన సుఖాన్ని, మీరు కొన్నిరోజులు మరిచిపోలేరా? అని ప్రశ్నించలేదు.

“మీరు సంకోచంలో వున్నప్పుడు అది గ్రహించి అందు కనువుగా నేను మాట్లాడాలి. కోపంలో చికాకులో వున్నప్పుడు దూరదూరంగా తొలగాలి. ఏషిగంలో ఎట్టి అసంతృప్తికలిగినా చీదరించుకు నేనాల్సి. దెబ్బలకన్న పదునైనమాటలతో రిట్టి అవమాన పరిచేవాల్సి. అరిహీనంగా చూసేవాల్సి. ఏమీ జరగనట్లు మనులు కునేవాల్సి. కాని యిన్ని సంవత్సరాల ముగ్ధికాలంలో ఏనాడూ పన్నెత్తి ఒక్కమాట అనలేదు. కన్నెర్తి కోరగా ఓ చూపు చూడలేదు. ఎందుకు? మీరు కారణం అడిగారు కదా?

“నేను యిప్పుడు మృత్యుముఖావ వున్నాను. మీరుగాని, దాక్కురుగాని నాకురించిచెప్పకపోయినా ఏ అవస్థ కృత వలకులో విజాన్ని వచ్చిస్తూ వాక్రితగ కుహరంలో ప్రవేశించగలిగాయి. ఇవే ఒకటి రెండు రోజుల్లో నాకు మీ అందిరితోనూ ఋణం తీరి పోతుంది. ఇటుపై నాకు ఎవరి అంజ్ఞ వుండబోదు. అందువల్ల యితేగ మిమ్మల్ని నావెంటే కూర్చో పెట్టుకుని, నా మనసు యాచిస్తూ విప్పి చెప్పటం ప్రారంభించాను.

“ఇప్పుడు తడకంగా చూడగలగుతున్న మీ ముఖంవంక యివే చూడవలసిన అవసరం లేదు కాబట్టి, యిన్ని ఏండ్లుగా మిమ్మల్ని ఆశ్చర్యతరచిన వా ఓర్పుకు కారణం చెబుతాను నిండి.

“మనవాడు రుచ్చమైన కార్యాన్ని ఘనంగా ఎంచుకొడు. అడవి ఘనమైన ఓ కార్యాన్ని అల్పంగా యెంచుకుంది. మీలోని భర్త నాలోని భార్యకు నిర్ణయగా కొట్టినప్పుడూ, నాడుగ పొంపావ

మానాల్గు నురిచేసినపుడూ, ధిక్కరించడమూ, తిరగబడడమూ, పాఠి పోవటమూ, ఆత్మహత్యలకు పాల్పడటమూ మనలో ఆమె చేయగలిగిన ఘనకార్యం ఏమీ లేదని ఆమె అనుకుంటే యావాటి ఆత్మహత్యల సంఖ్యకూ, సంసారాలు పాడుచేసుకున్నవాళ్ళ సంఖ్యకూ మిలి వుంటేది కాదు. స్త్రీ ఎప్పుడూ తన కత్తి మించిన పని చేయాలని ఉబలాటపడుతుంది, పాధిస్తుంది.

“పురుషుడు తనని హింసలపాలు చేసినపుడల్లా అతన్ని క్షమిస్తూ వుండటం స్త్రీ సాధించింది.

“మొవ్వల్ల శేను అవమాన దండవ్యూహావ నూనసురాల్ని ఆయినపుడల్లా మొట్టమొదట ధిక్కరిస్తా మనుకునేదాన్ని. తరువాత కాదిలో పడి చచ్చా మనుకునేదాన్ని. కాని మరుక్షణంలో యీ అల్పమైన ప్రయోగాలకు నేనెందుకు పాల్పడా లన్న లజ్జ ముంచుకు వచ్చేది. ఏటన్నిటికన్న మించిన ఒక విశేషాన్ని నా ఆధీనం చేసుకుని మోకన్న ఉన్నకురారి కన్న పంత్వప్రీ, గర్వం చాలా శేను అనహింస తేనుకోవారి...వంటనే మిమ్మల్ని క్షమించేదాన్ని.

— “అవును. మీరు నన్ను వేధించినపుడల్లా మిమ్మల్ని క్షమిస్తూ వచ్చాను. మిమ్మల్ని క్షమించానన్న ఆనందంలో, అభివార్యంలో కోణాలు సునాయానంగా, నిమగ్నంగా గడిచిపోయేవి. ఇదింతో అనుభవిస్తూ నాలో శేను ఎంత పరవశం చెందుకున్నానో మోకం తెలుసు? పైచేయి వాడి. ఇది మోకు చెప్పకుండానే దాచబోయేదాన్ని. కాని చిరటి ఘడియల్లో నా జీవితాన్ని పునః నిమగ్న చేసుకుని, దేనిని నురించి నే నాలోచనా నిమగ్నరాలనై వున్నానో, దాన్నే మీరు ముగ్ధకంచెతో బురదనీటిని కదిపినట్లు కదిపారు. అందుచేత సర్వమూ మోకు నిల్లడించక తప్పలేదు. ఇక మిమ్మల్ని విశ్రాంతి పరచిన నా బ్రహ్మాండమైన ఓర్వీ! కారణం. ఇన్నాగూ...మిమ్మల్ని... క్షమించాను!

ఆమె వదన మండలమంతో ఉన్మీషితమైపోయింది. మైకంలో మైమరుపులో క్షుణ్ణకాలం మాత్రం కళ్ళు మూసింది. తర్వాత భర్త వంక చూస్తూ మెదలకుండా పడుకుంది.

ఆదిశేషయ్యగారి ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. మరీస పూరితమైన ఆ పదార్థాన్ని అలాగే ధరిస్తూ నిర్విణ్ణుడై అలాగే కూర్చుని వున్నాడు కొంచెంసేపు.

“ఈమెతో యిప్పుడు సంభాషించాలా?” ఈ భయాంక్షోభ పలు ఆయన్ని కృంగడికొయి. ఇక్కడినుండి తప్పించుకోవటంకూడా కష్టమే. కాని యిక్కడ యీ మానవాతీతురారిగా కనిపిస్తున్న ఖగ్గి ముందు కూలబడి ఆలోచనలు కొనసాగించటం అంతకంటే కష్టము. ఎలాగో సర్వకేట్రులూ కూడదీసుకుని లేచి, తప్పదుగులతో అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

కూతుర్ని అయోమయ పరిచి గదిలో! సాగనంది దీపం వేసి వున్న గదిలో ఆదిశేషయ్యగారు యింకా పంటరిగా కూర్చుని వున్నాడు దీపంగా. బదనంలో నిరాక లేఖలు స్పష్టంగా ఖగ్గి క్రింద బడ్డాయి యిప్పుడూ. తనకు సమాధానం లభించింది. ఈ దీర్ఘ

కాల సంసారంలో పొందగలిగిన కాంతి, సౌఖ్యాల వెనక అదమబడి వున్న కారణం తెలిసింది. ఇదానూ పాదునూ నేర పార్శ్వతీ పరమేశ్వరుల వంటివారని తమలో తానూ, చాచోటంగా కూడా అభివందించ బడటంలో యీ ప్రతిష్ఠ ఎవరికి ఏక్కోలో తెలిసింది. తనలో దుర్మార్గుమనే ప్రత్యేకత వుండినాడా ఆమె పెట్టిన భిక్షువల్ల మామూలు మనిషి క్రింద చలామణీ అయ్యాడు. అసలు మిగిలినంతో యింతే శేనా! మరి లోకం ‘దుర్మార్గుడు’ అని ఎవర్నియితే పేరే పెట్టి పిలుస్తుందో వాడిలో ఎంత దుర్మార్గం కరుడు గట్టుకుపోయి వుండాలా!

తాను క్షమించబడుతూ పాపాలు చేశాడు. క్షమించబడుతూ వృద్ధు డయాడు. ఈ పాపానికి పరిధి వుంది. ప్రాయశ్చిత్తం లేదా కాని...? ఇంకా తనను ఏదో పీడిస్తోంది. అభిమానం చావకుండా నిక్కచ్చిలోంది. లజ్జ, విర్లజ్జల మధ్య కొట్టుమిట్టాడుకున్నాడు.

“ఈ ముప్పయి ఆయిదేళ్ళ సంసార జీవితం!”—అయన ఆత్మ ర్యానియకు డయాడు. ఒక వికాల వృద్ధయం విధివిరామం లేకుండా ప్రసరించిన క్షుణ్ణతే నలుగురిలోనూ అల్లరిపాలు కాకుండా కాపాడుబడ్డాడు.

ఈ ఆలోచన నోచేసరికి మనసు భయానిష్టమై స్పందించింది “నేను వరాధీనుడ్ని. వరాజకుడ్ని. వరాధూకుణ్ణి.”

గతచరిత్రంతా ఒక్కసారి చెప్పగిరిగిన శీతాలముందు సాక్షాత్కరించి కదిలిపోయింది. ఆ కాలంలో అందరూ మానవుల్లా జీవిస్తున్నట్లు తనకు తెలుసు శేనా-తనభార్యరవ్వ.

ఇంతలో మరోసత్యం మృరించి కంపికుడియాడు. తాను ఆమెను ఎన్నిసార్లు కొట్టాడో ఆమెకు జ్ఞాపకం వుంది. తనకులేదు.

మచ్చెమటలు పోస్తూండగా కళ్ళు మూసుకుని గండ్రగోరేమైన మనస్సుతో తల్పిబ్బు అవుతున్నాడు వెనక్కివారి. దాక్కర యినారే పెచని విరిచాడు. మనో బ్రతకేలే ఒకటి రెండుకోణం! ఆరిత్యార తనని క్షమించేందుకు ఎవరూ మిగలరు.

ఈ పదిపదిశేను కోణలనుంచి దేముడు చాటుగా తనకు అంతిమ కర్తవ్యం ప్రబోధిస్తూ వచ్చాడు. జన్మలో ఆమె నురించి తాపత్రయపడిన సమయం యిది ఒక్కటే. కాని దానిని నురించి తలచటానికైనా తనకు అర్హత లేదు. ఈ కడపటి వివేకం అసంపూర్ణంగా వుండిపోయింది.

ఇప్పుడు ఏదో చిత్రిమైన అనుభూతి కలుగుతోంది. దాన్ని వారించలేకపోవటానికి అతేక్రత ఒక్కటే కారణమవుతోంది. ఇది తన దుర్మార్గ్యం. కాక యింకా ఆనాం పూర్తిగా చావక ఏమూల నుంచో తొంగి చూస్తోందన్న జ్ఞానం కలగటం మరేమిటి?

అవును. తన మానవత్వం యింకా సంపూర్ణత్వం పొందలేదు. అందుచేతనే ఆమె చెంతకుపోయి ఏదో మాటలు చెప్పటానికి యింకా ఉద్యుక్తుడు కాలేకుండా వున్నాడు.

“కాని తాను ధన్యుడు” ఈ యోచన తనవును పులికించేసింది. మరుక్షణంలో కళ్ళనించా నిక్కు పాటమరించాయి. తనకు యీ లోకం ముందు ధన్యతరీ చేకూర్చిన ప్రాణిముందు మనసారా

కృతజ్ఞత నిల్లడించటానికి తలపటాయిస్తే యీ పాపానికి పరిధి కూడా లేదు; 'తాను ప్రపంచంలో ఒకడు' అని ఓ దాదాపుకుంటూంటే ఎవరో అజ్ఞాతమృత! ఆ మట్టు గీతనుకూడా తుడిచి పారేసినట్లు అయిన ప్రకృతి స్థితుడయ్యాడు. ద్యవధానం తక్కువ. నిమ్మడిగా లేచి, ధైర్యంగా లోపలకు వెళ్ళాడు.

* * *

"అమ్మా!" అంది కూతురు నున్నుండగ్గర నిలబడి భీతిగా చూస్తూ.

పార్వతిమ్మ నిమ్మడిగా కళ్ళు విప్పి "ఎవరు?" అనుకుంటూ ఆటు కేసి చూసింది. ఎవరో చూసి ఆనందపడి "తల్లీ"రా అంది నీరసంకంతో. కూతురువచ్చి తల్లికి చేరుకున్నా మంచంమీద కూర్చుని తెరుచుగా పలికిస్తోంది. ఆమె మృదువాస్తాన్ని తన కుమ్మక్కాదియంటే! లాక్కుని పార్వతిమ్మ "నా కంఠ్యకాలం సమాపించింది. నా చివరి మాటలు విన్నానికి ఎందుకువచ్చావు? పిచ్చిరల్లీ" అంది డగ్గర త్రితో.

కూతురు యీ మాటలు విని కెంతో నిశ్శబ్దంగా ఏడువ పోగింది. తల్లి గుండెపై తలవారి "ఇలా ఎందుకయిందమ్మా ఎందు కయింది?"

"వెళ్లి తల్లీ! మీ తండ్రిగారి కళ్ళమందు నేను చాటిపోవటం నా మాంగల్య మహిమవల్ల అనుకుని ఎందుకు తిరచిల్లవు? ఈ పాథాగ్యం అందిరి! ప్రాప్తిస్తుందా?"

ఆనందోద్రేకంతో వెలిసిపోతూన్న తల్లి కృశించివున్న వదనం లో! తేలిపార చూసింది కూతురు. కాని అందుకు కారణం చేరుగా భావించింది. కేవలం యిప్పుడు అడివమాటల్లోని తాత్పర్యమేనని ఆమె అపోహ. "అమ్మా" అంది కాఫతో. ఏకో చెబుదామను కుంది. కాని దుఃఖంతో గొంతు పూడువడి పాద్యంకాలేదు. కొద్ది ఓడలు విశ్చిజ్ఞవాహినిలో ప్రవహించాయి.

"ఏమిటి?" అంది తల్లి ప్రేమగా.

తన సందేహం తీర్చుకుందామని "నీంత అనందంగా వుండడం నీ నెప్పదూ చూడలేదు?" అంది.

"ఇందులో అంతరార్థం నీ కిప్పుడే తెలియదు"

"పోనీ చెప్పరాదా?"

"నా కడుపున పుట్టినదానవు. నువ్వుకూడా అనుభవకారివై యీ కళ్యాణం నీంతెట నీవు కోధించకలిగినాడు నీవు యీ అనిర్వచనీయ మైన ముఖంలో పిలవారుడువుగావీరే."

కూతురు విషణ్ణవదనంతో ప్రస్నార్థంగా చూసింది.

"తల్లీ! నీకు పుణ్యస్థ్రీ అంటే అర్థం తెలుసునా?"

"అమ్మా ఏమిటే యిది? నా కేకోభయంగా వుంది. నాన్నని పిలుస్తాను" అంటూ మళ్ళీ ఏడువ పోగింది.

"వద్దు. కళ్ళు తుడుచుకో. చెప్పమ్మా. నీకు పుణ్యస్థ్రీ అంటే అర్థం తెలుసునా?"

"ఉహ... తెలియదు."

అమె అలోచించింది—

"నాకూ తెలియదు నీకికూ. నా జీవితం అందుకు ఉచితావరణ ప్రాయం అన్న అభిప్రాయం యింతవరకూ వుండేది. కాని నిమ్మ చూస్తుంటే, అమాయకమైన నీ ముఖంలో! చూస్తూంటే తిప్పటకును వేరనేమోనన్న సంశయం పీడిస్తోంది. ఇప్పుడు నేను చేసి వది ఒక ఉవాచద్రక్రియా?" అని నిట్టూర్చి "అయ్యో ఎంత పొరపాటు జరిగిపోయింది! మీ నాన్నగారూ నువ్వు ముఖాలు యిహమీదట కూడా చూడుకోవాలిగదా నన్ను క్షాపం లేకపోయిందే నాకు..... అయినా కనిపించానా?"

"అలా నాన్న చీకటిగదిలో కంటిగా ఎలాగో కూర్చుండటం చూసేసరికి నాకు భయంపుట్టింది."

"ఏమన్నా అన్నరా నిమ్మ చూసి?"

"పలక లేదు. విచిత్రంగా, అయోమయంగా చూశారు."

"ఎంత పొడుపనిచేశాను?" అని ఆమె తనలో తాను మధన పడపాగింది. పొప్పిదాన్ని. ఈ మేలుకొలుపు నాకు కలగకున్నా కాకుండేది. తుడిపుడియల్లో నాకు సాఖ్యగిరిమ అంతా నేనే పండు కోవాలన్న పార్వతీదాహం ఎందుకు కలిగింది?"

"అమ్మా!"

పార్వతిమ్మ కళ్ళలోనీళ్లు గిర్రవ తిరిగాయి. ఎవరెకకుండా ప్రవహించరాచాగాయి. అది కూతురుచూసి యీ మాటాక పరిణామా నికి దిగులుచెందటం కనిపెట్టి "నీ చేతుల్లో యీ నీళ్ళు తుడిచి చేయవు? నీవల్లగాక మరి ఎవరివల్ల నా దుఃఖం ఉపశమనం చెందు తుంది?" అన్నది.

కూతురు తనలో తాను కుమిలిపోతూ, మృదువైన ప్రశ్నతో మెల్లగా కన్నీటిపాటలు, చారలు తుడిచివేసి మెడలకుండా కూర్చుంది.

"నాచేయి ఎక్తలంటే బలహీనంగా వుంది. ఈ చేతిని నీ తిరస్సుమీద పెట్టుకోమ్మా"

ఆమె తన చెండు చేతుల్లో తల్లి దక్షిణవాస్తాన్ని తట్టుకుని తలపై వుంచుకుని శ్రద్ధాభక్తులతో కమల మూసుకుంది.

తల్లి అస్పృష్టస్వరంతో ఉచ్చరిస్తూ ఏకో అతీర్చదించింది. అది కూతురికి యిలా వినిపించింది:

"అందరి స్త్రీలలానే బ్రతుకు"

కూతురు ఏకో పలకబోయింది. ఇంతలో గది బయట అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. ఇద్దరూ దృష్టి ఆటు లగ్నం చేసేసరికి అది శేషయ్యగారు బయటగా అడుగులు వేసుకుంటూ లోపలకు ప్రవేశించి యిద్దరినంకా తెల్లబోయి చూచాడు. ఒక్కచెప్పతో ధైర్య మంతా కదిలిపోయినట్లయింది.

పార్వతిమ్మ కన్నీటితో "నాన్నగారు నేను ఏమయిపోతానో నన్ను కెంతో రెండుకోణాలుగా పచ్చి మంచినీళ్ళుకూడా తాగటం మానేశారు. వెళ్ళి భోజనపదపాదం చూడమ్మా" అంది. కూతురు లేచి తండ్రివంక ఒకసారి భయభక్తులతో చూసి తల వంచుకుని అక్కడినుంచి విష్కమించింది.

అది శేషయ్యగారు "పార్వతి!" అని పిలవబోయి, తృప్తిపడి ఆమెవంక ఏకదీక్షగా అలాగే చూస్తూ నిలబడిపోయాడు.

అయినవంక చూస్తూ పార్వతమ్మ ఆలోచించసాగింది. ఈయన మళ్ళీ తన ఎదుటకు వచ్చాడు. తన మనస్సు యావత్తు విప్పి చెప్ప గానే, ఆ ఊరిలోనే తన ప్రాణాలు గాలిలో కరిసిపోతాయని అప్పుడు నమ్మింది. కాని...అందుకు భిన్నం. ఇప్పుడు యిద్దరూ ఒకరికోసం అభిముఖంగా వున్నారు. ఈ అవస్థ ధరించటం ఎలానో? తన ఈ అమర్షభావం ఎందుకు ప్రకటించింది?

“పార్వతీ!” అని పిలిచి ఆదిశేషయ్యగారు సమావించనోయి, తిరిగివెళ్ళి, నీరసంగా చూస్తూ అలాగే నిలబడిపోయాడు.

పార్వతమ్మ చూపు తిప్పుకోలేదు. అలాగే ఏమీచేసాగింది. ఇదే ఘడియలో తనకు మృత్యువు ప్రాప్తిస్తే బాగుండును. ఈ వెయ్యి ప్రక్కలైపోతే బాగుండును...ఎంత...ఎంత...అప్పుడు హీనురాలు!

ఆదిశేషయ్యగారు మెల్లగా సామీప్యంలోకి వచ్చి “పార్వతీ! అని నిశ్చేష్టమై నిలబడిపోయాడు. ఈ మార్పు ఎలా అవలించింది? ఆ ముఖంలోని ప్రతి అణువు అలా విరవడం పొందివుండే? ఆ కనుల్లోని తన్మయం, అభిహత్యభావం ఏమయిపోయాయి?

పార్వతమ్మ పెదవులు కంపించసాగాయి. “రండి” అంటూ ఆయన్ని ఆహ్వానించింది చివరకు. ప్రక్కకు వచ్చి కూర్చున్నాక ఆయన వొణుకుతున్న చేతుల్ని, తన వణుకుతున్న చేతుల్ని చేరదీసి పట్టుకుని “నన్ను క్షమించరా?” అన్నది తనవసుతున్న కంఠంలో.

“పార్వతీ!” అన్నాడు ఆదిశేషయ్యగారు నిశ్చేష్టమై “నేను ఏమయినా.....

“అవును, నన్ను క్షమించండి. నేను మిక్కిలి...నన్ను క్షమించండి”

ఈ హృదయ విచారకమైన వేడికొం ఆయనను ఆసాంతం కలవర పరిచింది. ముందు “ఎందుకు?” అన్న ప్రశ్న నోటి వరకు వచ్చింది. కాని...సంభావించుకున్నాడు. ఒక ఊరిం ఏదో ఆలోచన పాములా జర జరమని ప్రాకుతూ మనసులో మెరిసింది. తన పూర్వజన్మలోని అలసంశృద్ధత...!—భార్య వంక తీక్షణ దృష్టితో చూచాడు. మళ్ళీ తలప్రక్కకు తిప్పుకున్నాడు. తన నిశ్చయం పటాపంచలైపోయింది. స్వార్థరేఖ హృదయకుహరంలో మింటికి ఎగతాళి మంటలా ఎగిసింది. ఇదే...యారోజు యీ రాత్రి ... పరాధివారి బెనుక ...పూర్వజన్మ...ప్రకారం బెనుక...దృఢనిశ్చయం నెనుక.....

అంతే ఆకస్మికంగా ఆమె నైపు తిరిగివెళ్ళి ఆయన శత్రువుల అజ్ఞులంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. చెప్పరాదు మార్పు ప్రవేశించి అగ్నిరచితం స్థిరత్వం పొంది వికసించినట్లుగా దృఢమైన ఆమె వరకు గంభీరంగా త్రోవాయి. బలహీనమైన ఆమె చేతి పట్టు నడలింది. తన హస్తాన్ని ఆమె ఫాలంపై వుంచి “పార్వతీ! నన్ను క్షమించాను” అన్నాడు.

రాత్రి పన్నెండుగంటలలోపున జరిగిపోయిన ఆ సంఘటన, తర్వాత, సంఘటిల్లిన సంగతులను గురించి అర్థమవుతుంది. కలం

బెనుక ముందాడుతోంది. ఈకథలో ముఖ్య పాత్ర పార్వతమ్మ ఆమెను గురించి వ్రాయటానికి బాధపడి, వదిలివేసి మిగిలిన వారిని గురించి వ్రాస్తామన్నా పాఠ్యం కొనసాగేదు...ఆమె జీవితం చివరి దశలో చాలా విచిత్రమైన పరిణామాలకు గురైంది. ఆమె ఆశించినట్లు చావు దగ్గరకు రాకుండా మారమారంగా జరుగుతోంది, నిజం భర చూపిస్తూ.

పార్వతమ్మ తనకల్లి మరణోద్యమై వున్నప్పుడు బెరిగిగా అందుకుని వెళ్ళినపుడు యిలా జరగలేదు. మరునాడే ఆమె తల్లి కళ్ళు మూపింది.

మరునాటిఉదయం డాక్టర్ యధాప్రకారం వచ్చినపుడు పార్వతమ్మ పరిస్థితి కొంచెం తేటగా వుండటం కనిపెట్టి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. నాది చూసి సంతోషం ప్రకటించాడు. ముగత విందిన శత్రువుతో ఏదో లోకంనుండి చూస్తున్నట్లు ఆయనవంకపరికిస్తూన్న పార్వతమ్మ మనసు చివుక్కుమంది. ఎందుకీయన ఆకాభావం ప్రవర్తిస్తున్నాడు! తనకి చావు మూడటానికి యింకా కొన్నిరోజులు వ్యవధివుందా?

ఆమె ఎవరితోనూ పలకటం మానివేసింది. తాను పరికి అందులో ఏ అవస్థరం ధ్వనించి, చాదిని గురించి సమాలోచించు కున్నపుడు తననందెల్లో చిచ్చు పెడుతుందో ఎవరికి తెలుసు? తాను భంగపడింది. కాశ్యితమైన ఆనందాన్ని క్షణికావేశంతో బయటకు వెల్లడించి భగ్గుంచేసుకుంది. దేముడు తనకు రెండు పరిక్షలు పెట్టాడు. ఒకదాంట్లో అమృతంగా గలిచింది. రెండవదాంట్లో చిత్తుగా ఓడిపోయింది. పర్యవసాధారణంగా స్త్రీకి లోకం అంటే భర్త. ఆలోకాన్ని ఒక ఉల్లేఖంతో భక్తిరవించడం జరిగినా, యిది విజయవంతం కాదనే అపోహతో మనసులోలేచి పరాజయాన్ని బాహ్యంగా ఒప్పుకుంది. ఈరెండువిధాలా హానికలిగింది. అప్పుడు తన విజయరూపాన్ని అవలంబించి ప్రదర్శించి కూడా, మారు చేడంలో తిరిగి సంవరించడానికి ఏలులేదు కాబట్టి, “నన్ను ఇన్నాట్లా క్షమించాను” అని అవని జరిగిపోయాక చెప్పి, కష్టం చేసి, తిరిగి క్షమించటానికి సిద్ధపడటం హాస్యాస్పదం కాబట్టి బ్రతికటానికి ఏలులేదు. ఇప్పుడు అంతరంగికంగా తన అనుభవించిని ఓటమిని తన హస్తానికి కళంకాన్ని ఆపాదించుకున్నానన్న చింతతో బయటకు అంగీకరించటం ద్వారా గార్హస్థ్యప్రపంచంలో తన స్థానాన్ని కాశ్యితంగా పోగొట్టుకోవడం చేత, యాదుర్భర అవమానంతో బ్రతికటానికి ఏలులేదు. తాను యిక మనుషుల నేవారితో మాట్లాడటం ఉభయలకు ముప్పు. అందుచేతే కూతురువచ్చి బ్రతిమాలినా, ఏప్రీనా, మొత్తుకున్నా, భర్తవచ్చి “ఏమిటిపార్వతీ యీచాడవ్వు? అంటూ సామనయనాకొలు పరికినా పెదవి కదపలేదు.

కాని ఆమె ఎంతలేదనుకున్నా మొదటిరాత్రి అనుభవించిన రృప్తి, పొఖ్యం రెండుమాడుకోజలవరకు తెనుగులాడుతూనే వున్నాయి మావవలసినతెదల. ఇది బహుశా భగవంతుడనేవాడికి కూడా తెలియని పరమరహస్యం. అందువల్లనే డాక్టర్ మరునాడు ఆశ్చర్యపడటం జరిగింది. కాని అతడి ఆకాభావంతూ పార్వతమ్మ కృంగిపోయింది.

నాలో అందరినూభాటా వికసించాయి. తనకి చావురాదు. రాదు. అయ్యో. ఈనాడు ప్రపంచంలో. తాను తిరిగి ప్రకృతి ఈ విరళయాలనలో.

అమె మనస్సార్థిగా మరణానికి ఎదురుదూరింది.
కాది...!

ఒక అత్యద్భుతమైన సంఘటన యిక్కడ సంభవించింది. తనకి చావు రాదు. రాదు. తాను చచ్చిపోక ప్రతిఘటించిందన్న దుర్భరమైన తెంగలో మానసికంగా కృంగి కృశించి చూడుకోవాలి గడిచేటప్పటికి క్రమక్రమంగా మరణాన్ని సమీపించ పోగింది తిరిగి.

చావనన్న భయంతో పార్వతమ్మ చచ్చిపోతోంది.

* * *

డాక్టరు మర్నీ సంతోషాన్ని చెబుచున్న చెప్పిపోయి నవ్వుచే నుంచి అదిశేషయ్యగాలు దిగాలపడినూర్చున్నాడు. ఈ కొద్ది రోజులనుంచి అమె తప్పకుండా జీవిస్తుందన్న నమ్మకంతో తిరిగాడు. ఎన్నో పాఠ్య అమె దగ్గరకుపోయాడు. మాట్లాడించటానికి ఎన్నోవిధాల ప్రయత్నించాడు. మృదువుగా ప్రతినిలదాడు. "ఏమిటి పార్వతీ యీ చావస్తం" అన్నాడు.

తాను అమెను మనస్సార్థిగా మునించేశాడు. అమె ప్రకృతి. తనకోసం ప్రకృతి.

అమె యీ నాడు మరణిస్తే తన శేష జీవితముతా కి కా రణ్యంలోని చీకటి. అప్పుడు చచ్చినా ప్రతివా ఒకటే. అదిని తాని అర్థంలేదు.

తాని అమెయెడల ప్రకృతినించి హింసా విధానాన్ని అమె నోట తెలుసుకున్నా. అందుకు కాధపడినా, ఏదో అత్యద్భుత శక్తి ప్రేరణద్వారా అమెతో మనసానా కొన్నిమాటలు వచ్చించటానికి పోయినప్పుడు, అమె తనతప్ప తెలుసుకుని మహావణిగింది. అది తనలో తాత్కాలికమైన విస్మయాన్ని, గుర్రాటునూ లేచింది. కాని కొద్ది మేరలలో పరిస్థితి మారింది. తన శ్రేణులు ఈజ్వలమైన కాంతితో ప్రకాశించాయి. మునించానని చెప్పిపోవాడు. ఇప్పుడు యిద్దరిలో పరియైన కాంతి భద్రతలు నెలకొల్పి పడినాయి. తనలోని కాంతిని కలిగిపోయింది.

కాని యిదేమిటి? అమె జీవించగోవటలేదు అరాత్రి జరిగిన సంఘటనల తర్వాత తాత్కాలికంగా వాటిల్లిన అమెఅలో గ్యంలో అభివృద్ధి చూసి యిహ పరవారేదను కున్నాడు. కాని తనకు తెలియకుండా ఏదో జరుగుతోంది. అలాంటి చావునింద పోతోంది. ఇహవిదాది తన యీ వృద్ధ ప్రేమను అమెకై శ్రమ్య రించాలన్న ఆకలన్నీ అదియాస లెతుకైనాయి.

"నాన్నా!" అంది కూతురు. నమ్మంలోకి వచ్చి నిలబడి అదిశేషయ్యగాలు కలపిరిచూసి "అః" అన్నాడు.

కూతురు దగ్గరకువచ్చి కండ్రి ముఖంలోకి భిరవహంగా చూస్తూ

"అమ్మో...ఏమవుతుంది నాన్నా?" అంది.
"ఏ...హ...రల్ల"

30 సలలుగా మీ సేవలో పేరు గడించుకొన్న సంస్థ మీకు ఈ క్రింది విశిష్ట వస్తు చయము అర్పిస్తూంది

మర్నీ శేషియో
గ్రండింగ్ షేఫ్ రికార్డులు
మరియు వైస్ రెజిస్ట్రేషన్ యంత్రములు
హోనర్ సంగీత వాద్య పరికరములు
అప్రెంటిస్ రిఫ్రెజరేటర్లు
జిర్గిన్ రేడియో & ఎలక్ట్రోనిక్ భాగములు
అహంకా ఆంప్లిఫైయర్లు
సెలిఫన్ కెన్ వాల్యూలు
స్టాప్ టైలర్లు
గ్రామిఫోనులు మరియు రికార్డులు

* గ్రండింగ్ హి-ఫీ రేడియోగ్రామ్స్
ఏల్క్యోయి. ఎస్. అండ్ రిటెక్ రిఫ్రెజరేటర్లు
ఏల్క్యోయి. ఎస్. ఫ్రీజర్స్
మర్నీ-రికార్డ్స్ ఎలక్ట్రోనిక్ ఇంక్స్ అండ్ టోటోర్స్
లెనార్డ్ రిఫ్రెజరేటర్స్
దుప్లోమాట్ ఫోటో కాఫీయింగ్ యంత్రములు
డేవిడ్ బోగన్ పి. ఎ. సిస్టమ్ మరియు
యూనివర్సిటీ యూనిట్లు హోరన్స్
మార్కెట్ వాల్యూస్ కంట్రోల్స్
బోమెన్స్ అప్లయిన్స్.

మహామధ్ ఇబ్రహీం & కంపెనీ ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
7/8 మాంట్ రోడ్, మద్రాసు-2.

—తా. చి. అ. —

“అమ్మ ఏదో వివాదంలో ముడిగివుంది వాన్నా!” అంది హేతుకు కొంచెం ఆలోచించి ఆవేదనతో.

“నీకు...ఎలా తెలుసును అమ్మ?”

“నేను దొంగించగలిగాను వాన్నా! ఇక్కడికి వచ్చిన రోజు రాత్రి అర్ధస్వగతంగా ఏదో మాటలు చెప్పింది. వాకెంతో భయం చేసింది. తాను ఏదో పొరపాటు చేశానని గాణిగింది. ఆ పొరపాటు నీళ్ళమైనా తెలుసా వాన్నా?”

ఆయన తడి ఆరిపోతున్న గొంతుతో “అల్లే...తెలియ దమ్మ.”

“అమ్మ వాకు నడిగా చెప్పలేదు. అది ఒకవేళ చెప్పటం ఏమో. ‘అందరి స్త్రీలూనే బ్రతుకు’ అని నన్నాశ్చర్యించింది. ఆమె ప్రవర్తన యారితిగా వుండటం నేనన్నదూ చూడలేదు. నేను అతిగా మాట్లాడుతూంటే క్షమించు. ఏస్త్రీకూడా తానుచేసింది పొరపాటని మనసా, వాచా చెప్పివేళ యిహ దానిని గురించి మధన పడదనుకుంటాను...వన్నా సంతోషం లేనిస్తోంది వాన్నా.”

“ఏమిటది? ఏమిటమ్మ అది?”

“అమ్మ తాను తీవ్రంగానే కోరుకోవటమేలేదు. నేనిది బాగా గ్రహించాను. ఆమె వెయ్యికోర్తో మరణానికి ఎదురుచూస్తోంది.”

ఆదిశేషయ్యగారు నిశ్చేష్టకుడయ్యాడు. “తనకు ఏమిటది?” అని జ్ఞాన కలిగించిన యిందాకటి మాటలూ, యీ చివరి మాటలూ బాగా మనసులో నాటుకున్నాయి. ఈ విచిత్ర నాటకం వివరితమైన సంచలనాన్ని కలిగిస్తోంది. ఇంతటి ఒకరి మనసు ఒకరు అర్థం చేసుకోలేదన్నమాట. డాక్టర్ ‘మీకోం భయంలేదమ్మా’ అన్నప్పుడు ఆమె కళ్ళలో ప్రతిబింబించే వ్యాకులపాటుతో కూడిన గగుర్పాటుకు అర్థం? ఆయనకు అర్థమయింది. తాను ఏమీ తెలుసుకోలేని మూర్ఖుడే. ఇప్పుడు యీ జ్ఞానదానం చేసింది తనకన్నా ఎన్నో సంవత్సరాలు చిన్నదైన వుమాత్రే.

ఆయనకింకలో మెరుపుమెరిసినట్లు ఓ పరిష్కార మార్గం తోచింది. అది అద్భుతమైన యోచన. కాని భయంకరమైనది కూడా-సర్వసాధారణంగా చావుబతుకుల్లో వున్న మనుషులకు తుది ప్రయత్నంగా ఓచిట్కా వంటిది ప్రయోగిస్తారు. అది ఫలిస్తే అమోఘంగా ఫలిస్తుంది. లేదా వాగినం వుండనేవుంది. ఈ రక్షణ మార్పుని గమనించి హేతుకు కలవరపాటుతో ‘వాన్నా’ అంది. ఆయన సమాధాన మివ్వకుండా అక్కడినుంచి వడిచివెళ్ళిపోయాడు.

ఆరాత్రి ఒకనాటి మాదిరి భయానకంగావుంది. పార్వతమ్మ పడుకుని వున్నగదిలో డేడ్లైటు వెలుగు రప్ప యిల్లంతా చీకటి అలముకుని వుంది.

“పార్వతీ!” అని పిలిచాడు ఆదిశేషయ్యగారు ముందుకు వంగి.

ఈ కొద్ది రోజులుగా వస్తూన్న జవాబే వచ్చింది.

ఆయన ఒకపారి పెదవులు కొరుక్కున్నాడు. బయటగా డిజిరి విడిచాడు.

“నాతో యిప్పుడైనా మాట్లాడనా? నీ కింత ముండిపంతం ఎందుకు? అమ్మాయి బాగా దిగులు పడింది. చిక్కి కిల్లిమై పోయింది?”

ఆమె కనీసం సామధూరిగా ఆయనవంక చూడవన్నా లేదు.

“పార్వతీ! ఈతుది ఘడియల్లోకూడా యిలాగే వేధిస్తావే?”

“.....”

ఆయన రుద్దకంతంలో “నీవు భగవన్నామ స్మరణలోనే కాలం గడిపితే నాకు సంతోషమే. మనయింటిలో వున్న రాముల వారి పటం నవ్వు ఏ రోజయినా పూజించకుండా పూరుకున్నావా? పార్వతీ! ఒకపారి ఆ పటం తెచ్చి నీ కళ్ళముందు వుంచేవా?”

“.....”

“నీకు ఎలా అదిపిస్తుంది? నా మాటలు నాదిగా గుర్తు పట్ట గలుగుకున్నావా పార్వతీ?”

“.....”

“డాక్టర్ ఏదో చెప్పాడు. నీకు నిజంగానే మైకం క్రమ్మతోందా?”

“.....”

“పార్వతీ! పార్వతీ! చలకేం! నీ యింద్రియాలు నీకు స్వాధీనంలో లేవా? అలా చూస్తున్నావేం? ఎవరు కనిపిస్తున్నారని నీకు? అయ్యో...అలా అయిపోకున్నావేం పార్వతీ.....డాక్టర్ చెప్పింది నిజమేవా? నవ్వు...నవ్వు...నాకు చక్కవా?”

పార్వతమ్మ తనవు పులకరించింది. ఆవందంతో ఆమె నేత్రాలు విస్ఫూరితాలయాయి. తన్మయంగా ఒకపారి భర్తవంక పిడించింది. అబ్బ! ఆ బాధ, ఆ దుఃఖం...నిజంగా తను...! నిజంగా తను...!

పార్వతమ్మ కళ్ళు మూసుకుంది.

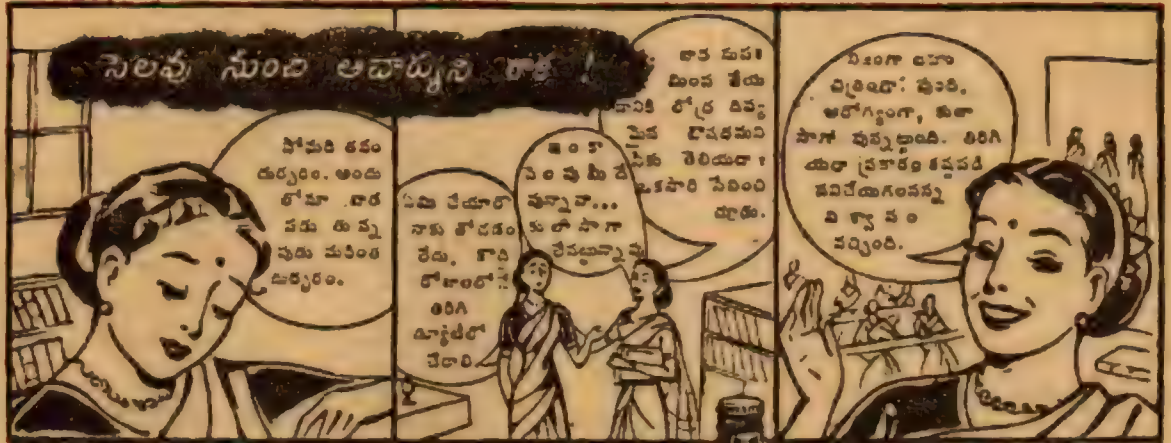
తాను వచ్చిపోతోంది. వచ్చిపోతోంది. “భగవాన్! నా కొరిక యీతేరుతోంది.”

*

*

*

ఈ రోజులో ఆదిశేషయ్యగారిలాంటి తెలివైన వాళ్ళు వుంటూ వుంటారు. పాపం పార్వతమ్మ బ్రతికింది. కాని అమ్మ వాడు పార్వతమ్మ తల్లితో ఎందుకు రప్ప చెప్పినట్లు?

57 ఏళ్లగా ఖ్యాతి గాంచినది.

లోరలో హానికరమైన వెబి లెప్ట. ముఖ్యమైన
జీవితానికి ఆరోగ్యాన్ని చేకూర్చడానికి అది గట్టి
మందు. కెమిస్టు లండన్ వద్ద దొరుకుతుంది.

లోర స్త్రీల దివ్యమందు

కేసరి కుటీరం ప్రైవేట్ లిమిటెడ్.
రామిడి - మదరాసు - 14.

కేసరి కుటీరం ప్రైవేట్ లిమిటెడ్

15, వెస్టెంట్ రోడ్డు, రాయపేట, మదరాసు-14

ఒరిస్సా, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ మరియు నేపాల్:

కేరళాం బనారస్ స్టోర్లు, బరంసేర్లం విజయవాడ & సికిందరాబాద్

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

ఫౌండేషన్ 1928

(షేర్ హోల్డింగ్ బ్యాంకు)

ప్రధానకార్యాలయము—మచిలీపట్టణం.

చెల్లింపబడిన మూలధనము

రిజర్వులు (1-2-57 నాటికి) రు. 51,04,260

డిపాజిట్లు డిబ్బో ... రు. 9,85,00,000

మించినవి.

అమలులో నున్న

వ్యాపార మొత్తము ... రు. 11,00,00,000

మించినవి.

చైర్మన్ బోర్డు: శ్రీ శ్రీమంతు రాజారావుగారికి శివరామ్ ప్రసాద్ బహదూర్, ఎం. ఎల్. ఎ., (చైర్మన్), శ్రీ జిల్లా మాజీ కలెక్టరుగారు (డిప్యూటీ చైర్మన్), శ్రీ శాశివల్లి శ్రీరాములుగారు (మేనేజింగ్ డైరెక్టర్), శ్రీ పి. రామనాథ బాబుగారు, శ్రీ పింటా భాస్కరరావుగారు, శ్రీ కంచర్ల సుబ్బారావుగారు, శ్రీ మర్రి సుబ్బరావుగారు, శ్రీ శివారావుగారు, శ్రీ మర్రి వెంకటేశ్వరరావుగారు, శ్రీ మాతేటి శేషగిరిరావుగారు, శ్రీ యస్. రామచంద్ర గారు, శ్రీ వాసవాదేవీగారు.

మద్రాసులోని కార్యాలయము — (1) 6-లింగిచెట్టిగారి, మద్రాసు-1.

(2) 77, కచేరి పేట, మైసూరు, మద్రాసు-4.

(3) 87 బ్యాంక్ రోడ్, బెంగళూరు, మద్రాసు-17.

హైదరాబాదు ఆఫీసు — 8/10-711 మల్లాస్ బజారు.

సింధురాబాదు ఆఫీసు — 1869, జవర్ బజారు.

ఆంధ్రప్రదేశ్ అంతటా, డిల్లీలోను, బ్రాంచీలు వర్గ ఆఫీసులు కలవు.

లండన్ ఏజెంట్లు — (1) థామ్సన్ బ్యాంకు లిమిటెడ్,

చీఫ్ ఫారిన్ (బ్రాంచీ, 188 ఫెన్

చర్చి స్ట్రీట్, లండన్ ఇ. సి. 2.

(2) డి. థామ్సన్ లిమిటెడ్ బ్యాంకు

ఆఫ్ మ్యాంబుల్, 177 లిల్

బ్రాడ్ స్ట్రీట్, లండన్ ఇ. సి. 2.

ఫారిన్ ఎక్స్చేంజ్ అన్ని రకములైన బ్యాంకింగు

వ్యాపారములు చేయబడును.

పేరెక్స్రపు రామచంద్రమూర్తి.

ఎం.ఎ., సి.ఎ.ఐ.ఐ.టి.,

జవర్ మేనేజరు.

ఓ ర లె క్స్

సర్వవిధములైన దంతరంగములకు

సాటిలేని దివ్యపుష్యదము.

(ముఖ సంహరించి, రక్త ప్రవాహమును నిరోధి, అన్ని వ్యాధులను శుభ్రముగ తగ్గించును.

'ఓరలెక్స్': పళ్ల నలుపుట, వాపులు, కదలుట, రక్తము, నీరుకారుట, (పయోరియా) పంటిమరుపులు, ఇసుక వాపులు, పిప్పిపళ్లు, దుర్వాసన, రసదోషములు, గొంతులోని దోషములు, నోటిపూతలు - మున్నగువానికి అపారముగా పనిచేయును.

ధర్మవ్యాధులు, కలుకాటు, తెనిపోటులకు కూడ ఓరలెక్స్ అత్యద్భుతముగ పనిచేయును.

ఓరలెక్స్ టూత్ పౌడర్: శస్త్రాక్రమణ, మారక పద్ధతులలో తయారైనది. ప్రతిదినము ప్రతివారు ఉపయోగించ వలసినది.

ఓ ర లిన్ లే బ రే ట రీన్

కాకినాడ.

ఆంధ్ర విజ్ఞానము

(Telugu Encyclopaedia) ప్రసాద భూపాల విరచితము.

ఆంధ్ర విశ్వకళాసరివత్త వైస్ డిప్యూటీ సర్జన్ వండియన్న శ్రీ చార్లెస్ కెల్లమంచి రామలింగారెడ్డి M. A. (Cantab) గారిచే మొప్పవరకు, "వాంఛార్యప్రసాదాంధ్ర విజ్ఞాన సంహిత" అని పేరొందిన గ్రంథము. శ్రీ వారే దీని పీఠిక (Preface) వ్రాసియున్నాడు. ఈ మహాగ్రంథమును వ్రాయుటకు యిందు మించు లక్షియవ్యములు వ్యయమైనవి. ఆయాస్థలముల కరగి చూచి సరికొనించుట కరిక ప్రయాసమయినది. అంగరేఖము చేపరేఖము, ముగిరవ్వరేఖము మొదలగు వ్యాసములం గానిన విల్ల వ్యయ ప్రయాసములు గడువకలెకే తెలిసింది.

ఇంటింట నుండవలసిన గ్రంథము ఏదేని యొక విషయము సంశయము కలుగక నెన్నో గ్రంథ ములు సరికొనించి ఎంతఅనో అడుగవలసియుండెడిది. అట్టిదీ గ్రంథ రామలింగ మండిన విడిచి తెచ్చుచుండును. విశ్వవిద్యాలయము లందు కళాకాలంందు నేర్పడి విద్యులందు బొందునటువంటియున్నది 7 సంపుటములు. రు. 68/-

ఆంధ్ర విజ్ఞాన అనుబంధము
ఇర్లాదేశ చరిత్ర రు. 0.8.0 | పాఠ్యాధ్యయనము రు. 1.0.0
విహారాద్వీపచరిత్ర రు. 0.8.0 | ఆంధ్రలోక క్రమశాస్త్రము 1.0.0
వంశావళి: భద్రరాజు వీరరాజు, మేనేజరు,
ఆంధ్ర విజ్ఞాన కార్యస్థానము, కాకినాడ.

చిత్ర కూటము

శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తు

శ్రీ రామధర్మగురు పితృవాక్యపరిపాలనాసంస్థికోటకు ఆయోధ్య లిపి సీతాలక్ష్మిగణపహితుడై గంగాతటమునకు వచ్చి శీతరామగురువారి యాతిభక్తమును బొంది, యారాత్రి యచట నిశ్రిమించి, మఱువాడు కదలి, ప్రయాగకు వచ్చెను. అచ్చట ప్రయాగతటమున మునివరేణ్యుడగు భరద్వాజుచే నితిభిక్షాత్నముల వసిసి, యొకదినము భరద్వాజాశ్రమమున నిశ్రిమించి, తిరువార మునిని దిశ్కొని, చిత్రకూటపర్వతమునకు వచ్చి సతీసోదరసమేతుడై కొన్ని వారము లిచ్చట నివసించెను.

ఈ చిత్రకూటపర్వతము వింధ్యప్రదేశమున కుత్తరపారిశేరను (నేటిమధ్యప్రదేశము) ఉత్తర ప్రదేశమునకు దక్షిణమున, ప్రయాగకు దెబ్బదిమైలు మైళ్ల దూరమున నున్నది. ఈ పర్వతము చాచాపు 950 అడుగుల యెత్తున, నాల్గు మైళ్ల చుట్టుకొలత గలిగి, మంచానీ నీర మున నున్నది. ఈ పుణ్యతీర్థము రెణవాడ - ఇటానీ - మాణిక్య పురము - అలహాబాదు నెంట్రల్ రైల్వేమార్గమున, మాణిక్యపురము - ఝాన్సీ రైల్వే లైన్ లో (Manickpur-Jhansi Branch Line) కర్వి (Karvi) రైల్వే స్టేషనుకు నాల్గు మైళ్ల దూరమున నున్నది. చిత్ర కూటమును ప్రత్యేక రైల్వే స్టేషనుగాక కలదు. కాని యాత్రికులు కర్వి స్టేషనులో దిగి, బస్సులమీద చిత్రకూటమును జేరుదురు. ఈ చిత్రకూటసమీపముననే సీతాపుర మను గ్రామమున్నది. ఇచ్చట భర్మకాల లనేకము లున్నది. శ్రీరామనవమి, దీపావళిపండుగ దినములలో వివిధప్రాంతములనుండి యాత్రికులు వచ్చుచు బోవుచుండురు.

శ్రీ మొసలికంటి తిరుమలరావుగారు వింధ్యప్రదేశమునకు ఉప రాజ్యపాలకులుగా నియమితులైన కొలదిమాసములకు, శ్రీనాథు నమ్మ వింధ్యప్రదేశ ప్రధాన కార్యాలయములో ఆర్థిక శాఖయందు ప్రత్యేకాధ్యక్షిగ నియమించుట సంభవించెను. నా ఉద్యోగానంత రియు, శ్రీనాథి పరిపాలనాప్రాంతములో జేరిన నీ పుణ్యస్థలమును జూచుటకు నా కవకాశము లభించెను. ఈ చిత్రకూట చిత్రపటములు గొన్ని వింధ్యప్రదేశ ప్రభుత్వమువారి సౌజన్యముచే లభించి నిండున, నావి నీ వ్యాసముతో ముద్రించుట కవకాశము లభించెను. ఆ ప్రభుత్వ నేతయగు శ్రీ తిరుమలరావుగారి నా కృతజ్ఞాభి వందనములు.

రామాయణములో చిత్రకూటముయొక్క ప్రాముఖ్యము

శ్రీ రామాయణంలో రామధర్మగురు చిత్రకూటవాసము గల విధముల ప్రాముఖ్యత వహించుచున్నది. రామధర్మగురు చిత్రకూటమునకు జేరిన కొలదిదినములకే విర్రువుడు మరణించెను. భరతుడు

మాకులునింట యుండి, వసిష్ఠునిపార్శ్వ కలుగు పంపగ, బోవరుని వశానము, తండ్రి నందనవనవాసము నెఱుంగక, నయోధ్యకు శ్రేణుఘ్న పహితుడై వచ్చెను. వచ్చినపిమ్మట తల్లి పంపున బోవరుడు, సీతాలక్ష్మిగణపహితుడై యరణ్యములపాలగుటయు, తండ్రి దివంగతు బోటయనివి, తండ్రికి అగ్ని సంస్కారమును జేసి, తన తల్లి తనకు మాటగట్టి యిచ్చిన సాశేతరాజ్యమును ద్విగ్రహాయముగ నెంచి, భార్యతల్లులుడై, వెంటనే సీతారామలక్ష్మిగులను బెడకురు బోయి, శ్రీరాముని రాజ్యము శ్రీరామునికే మఱల వొసంగి, యాతని నయోధ్యకు తోడ్కొనివచ్చుటకు గృహనిష్ఠియుడై, వసిష్ఠాదిగురు వర్యులతోను, పరివారముతోను, తిల్లులతోను, రాముని శ్రోతనే తానును బ్రయాగ మయ్యెను.

భరతుడును గుహాని యాతిభక్తమునుబొంది, భరద్వాజునువార్తచే వర్త సత్కారముల నంది, యాతని తపోబలముచాత్రియముచే పరివార సేవాసమేతముగ గొప్ప వించారగించి, చిత్రకూటమును జేరి సీతారామ లక్ష్మిగులను జేరెను. ఇచ్చటనే రాముడు ప్రప్రథమమున తండ్రి మరణవార్త నినెను. ఇచ్చటనే మంధాకినీతీరమున, సోదర, సఖి మార్త్యసమక్షమున రాముడు తండ్రికి పిండప్రదాన మొనర్చెను. ఇచ్చటనే భరతుడు రాజ్యభారము వహింపుమనిరన్నంత ప్రార్థించి నను వివక, రాముడు తుట్టరుదకు దనపాదుకుల నిచ్చి, తమ్ముని రాజ్యపాలనము చేయుమని యాజ్ఞాపించెను. పితృవాక్యపాలనమే పరమధర్మమని సత్యసింధుడగు రాముడు, తన తమ్ముడు మఱల సాశేతరాజ్యమును వదిలివేసి తనకొప్పజెప్ప కృతనిష్ఠియైనయ్యును, భర్మనిరతుడై మాట బెప్పుచాయెను. భార్యసేవానిరతుడు, భార్య వార్తలన్ని తిత్తురుడు నైన భరతుడు రాజ్యలోభము నెఱుంగక, సాశేత రాజ్యలక్ష్మి తన యంకతలమున కెక్కుటకు సిద్ధముగనున్నను, ఆ రాజ్యలలామును కన్నెత్తిమాడక, భోగియాటకు మారుగ త్యాగియై, యోగియా నాటకు సిద్ధుడగుట నిచ్చటనే.

చిత్రకూటము రామవక్త్రీస్తంభము

శ్రీరామ లక్ష్మిగులు, భరత శ్రేణుఘ్నల యశోధర్మ సౌభా త్యత్వమునకు నిదర్శన మీ చిత్రకూటము. భరతుడు రాము పాదుకల వహించి, ఆయోధ్యకు మఱివ నెంటనే శ్రీరామధర్మగురు సతీ బోవరసమేతుడై, యచ్చటనుండియే దండకారణ్యము ప్రవేశించెను. అరణ్యవాసప్రారంభమే రామధర్మగురు కష్టముల కారంభము. ఈచిత్ర కూటము దండకారణ్యోత్తరదిక్కునాటము. సీతారామనివార చిత్ర కూటము. విలకమాగర రాజ్యలక్ష్మికర్తగ్రహణ విగ్రహ సోదర వాదోదవాద వసిష్ఠాధిపతీత దర్శనకూటము. పితృవాక్య పరిపాలనా

మంధాకిని

రామభట్టము

శ్రీరామ భరత సమాగమస్తలము

లక్ష్మీదా ప్రహరము

భద్ర రామభద్ర విసర్జిత భరత మాప్తేశ్వర ప్రాజ్య రాజ్య రమా
 కనవాటము. సకల సుఖభరిత భార్యపాదారవిందసీతానిరత భరత
 మాప్తగర్ నివృత్తిరాజ్య పుణ్యకూటము. పావన మందాకినీ తటము.
 ఇహ్మమేకుల సకలబంధుజనకూటము. రామపాదుకాప్రకాశ పరమ
 పావన కృషీలతటము. ఈ చిత్రకూట వనవాసముతో త్రిరామాయణ
 కథాభాగమున పాక ఘట్టము ముగియుచున్నది.

చిత్రకూట వర్ణనము

శ్రీ వార్ధికి రామాయణము పఠించినవారికి, వార్ధికి కవించిన
 చిత్రకూటనగవిర్జన మెంత మృదయావందకరముగా నుండునో
 ప్రశ్నోక్తముగ వ్రాయు విక్కలరేడు. అయినను, అయోధ్యాకాండము
 లోని 92-95-108-118 పర్వలకుండి, చిత్రకూట, మందాకినీనదీవర్ణ
 నముల చదువరుల కిందు సంక్షిప్తముగ వ్రాడకరించుచున్నాను :

చిత్రకూటము

అథ చాళరథి క్షీత్రం చిత్రకూట మజ్జయత్ |
 భార్యా మతురసంకా కృచీమిత పురందరః |
 న రాజ్యాద్రుంకనం భద్ర! ననుహ్యద్విర్విచారణః ||
 మనో మే వాధలే దృష్ట్యా రమణీయ మిమం నిరీక్ష ||
 నశ్యేమ మదలం భద్ర! నానాద్విజగదాయతే ||
 శుభ్రైః ఖమిరోద్విజై ర్భామమద్వి ర్విరాజతే ||
 శేచి ద్రజతసంకాశాః శేచిత్ కురజసన్నిభాః |
 వీరహంజివనర్హస్తి శేచి శృణోమరప్రభాః ||
 నానామృగగణ ద్వీపీతరక్ష్యక్షుగైవృతః |
 అమృతైర్వా ర్థ్యయం నైలో బహుపక్షి సమాయతః ||
 జలప్రపాలై రుత్పదై ర్నివృతం నై క్షి క్షిచి ర్క్షిచిత్ |
 ప్రవద్ధి ర్వా ర్థ్యయం నైల స్సృగ సృగ ఇవ ద్విపః ||
 గుహా సమీరణో గంధా వ్నా వామృచ్ఛభవా న్వహన్ |
 ప్రాణ రర్చణ మశ్యేత్య కం వరం వప్రహర్షయేత్ ||
 బహుమృచ్ఛభలే కమ్యే నానాద్విజగదాయతే |
 విచిత్రశిఖరే హి అస్మి స్మరతా వస్మి భామిని ||
 భిగ్యేన వసుధాం భారీ చిత్రకూట స్సమయితః |
 చిత్రకూటస్యకూటోఽసౌ దృశ్యతే పర్యతస్యధః ||

మందాకినీ

అథ నైలా ద్వివిష్కృష్ట మైశిరిం కోశరేణ్యః |
 అదర్శయ చ్చుభజలాం రమ్యాం మందాకినీం వహిం ||
 అబ్రవీచ్ఛ వరాలోహం చాదురంద్రనిభావణాం |
 విజేతారాజస్యగుతాం రామో రాజవలోదయః ||
 విచిత్రపురిణాం రమ్యాం హంప సారవసేవిణాం |
 కనురై రుపసంపన్నాం పశ్యే మందాకినీం వహిం ||
 నానావిదై ర్నీర కుహై న్న్యూతాం పుష్పఫలద్రుమైః |
 రాజ వీర రాజరాజస్య వసనీ మిత వర్జితః ||

మృగయాభ నిరీతాని కలుహంభాని సాంశరేణి
 వీర్యాని రమణీయాని రతిం సంజనయన్తి మే ||
 విర్యవం చిత్రకూటస్య మందాకినీకృష్ణ కోభశే |
 అధికం పురవాపాద్య మశ్యే చ తవ దర్శనార్థే ||
 నభీవచ్చ విగాహస్య వీరే! మందాకినీం వహిం |
 కమలాశ్రితముత్తన్త పుష్కరాణి చ భామిని ||

త్వం పాదజనన ద్వాగ్ధిగా వయోధ్యామిత వర్జితే
 మన్యస్య వనిరే! నిత్యం సరయావ విహం వహిం ||

లక్ష్మణ శృణో భర్తాశ్చ మిన్నిదేశే వ్యవస్థితః |
 త్వం చానుకూలా వై వహి! క్రితిం జనయోగోమయః |
 ఉపస్సృకేంద్రీయవణం మధుమాలభలాశేసః |

వాయోధ్యాయై న రాజ్యాయ స్పృహయే ద్య త్వయా సహ ||

రాముడు మందాకినీతీరమున

తంద్రీకి పిండప్రదానమొనర్చుట

తాం శ్రుత్వా కలుణాం వాచం వితుర్వరణసంహితామ్ |
 రాఘవో భరతే నో త్తం బధూన గరిరేతసః ||

.....
 తతస్తే భ్రాతరస్సర్వే భృగో మాన్వాస్య రాఘవమ్ |
 అబ్రువన్ జగదీధర్మః "క్రియతా ముదకం పితరః" ||

.....
 సాంత్వయిత్వాకు తాం రామో దుదత్తం జనకార్మణాం |
 ఉవాచ లక్ష్మణం తత్ర దుఃఖితో దుఃఖితం వహః ||

"అన యేగుది పిత్యాకం వీర మాహర తో త్రిరమ్ ||
 జలక్రియార్థం తాతస్యగమిష్యమి మహాత్మయః ||

.....
 తతోమందాకినీతీరా త్ప్రీత్యుత్తీర్ణ్య న రాఘవః |
 పితౄ క్షృకార తేజస్వీ నివాసం భ్రాతృభి స్సహః |
 వింశదిం బదవీమిత్రం పిత్యాకం దర్శనం వ్రతే |
 వ్యవస్థ రామ ముదయోభావో దుదత్తవన ముబ్బితః |
 "ఇదం భుంక్తు మహారాజ! క్రితో యదీవా కయమ్ |
 యదమ్నః పురుషో భవతి తదన్నాన్తస్యజీవతాః" ||

రాముడు భరతునికి పాదుకల నొసంగుట:

తల్లెల, సోదరుల వీడ్కోలు

లక్ష్మీ క్షృంక్తా రశేయాద్యా హిమవాహ్యా హిమం త్యజేత్ |
 అశీయా త్స్పృగతో వేలాం న ప్రతిజ్ఞా మహం పితుః ||

కామద్యా తాత! లోభాద్యా మాత్రా తుభ్య మిదం కృతమ్ |
 న తస్యవసి కర్తవ్యం న ర్హితవ్యం త మాతృవత్ ||

ఏవం బ్రువాణం భరతః కామల్యామిత ముబ్బితః |
 తేజసాఽదిత్యసంకాశం ప్రతివృంధదర్శనమ్ ||

"అదిలో చూడండి! పాదాభ్యాం పాదుక పాదుకూపిణీ!
 ఏలేహి భర్తలోకస్య యోగ తేమం విధాన్యతే!
 పోడితిహ్య సరవ్యాఘ్రం పాదుకే హ్యసదహ్యం తా
 ప్రాయచ్చ త్పుమహాతేజా భరతాయ మహాత్మ్యే!
 న పాదుకే సంప్రణమ్య రామం వచన ముబిధి!
 "వశుధేహి వర్షాణి జటా పిరభిరో హ్యహమ్!
 భలమూలాశిరో దిర! భవేయం రఘువంశవ!
 తవాఽగమన మాకాంక్షా న్యసన్త్యై నగరాద్భగిణీ!
 తేజ పాదుకయో ర్మృతై రాజ్యతంత్రం వరంతవ!
 తకుర్వహి సంప్రార్థై వర్తై హని రఘూత్తయ!
 న ద్విహ్యమి యదిత్యాం తు ప్రవేహ్యమి ముతాకనమ్!
 "తేజో" చ ప్రతిజ్ఞాయ తం పరివ్యజ్య సాదరమ్!

 పాదుకే తే భరత! ప్రతాపవాన్ పాలంకృతే సంపరి
 పూజ్య భర్మదత్!
 ప్రదక్షిణం వైత చకార రాఘవం చకార తే తోత్రమ
 వాగమూర్తవి
 అథాఽనుపూర్వ్యాః శ్రవణిశంద్య తం జవం గుహంకృ
 మంత్రి ప్రకృతైస్తథానౌ
 వ్యసత్తయ రాఘవ వంశివర్తన! స్థిరస్స్వ భర్తసో మహా
 నివాచర!!
 తం హతరో రామ్య గృహీతకంశో దుఃఖేన నామం
 శ్రయితం హి శోభ!!
 సత్వత హర్ష రథివాద్య సర్వా దద మ్మథేం స్యాం
 ప్రవివేక రామ!!

చిత్రపటముల వివరణము

మంచాశీసీ నది

మంచాశీసీనది చిత్రహుటమునకు సమీపముననే ప్రవహించు
 చున్నది. ఈరమణీయ దృశ్యముల గెంటిని కాచినయెడల వార్షిక
 వర్షించినవిధ మతియొక్క కానేరదు. నేలకొలది యాత్రికులు భర్త
 దినముల విడటకు వచ్చి స్నానముచేసి పోవుచుందురు. చిత్రహుట
 సమీపమున నీనది దాదాపు మారుగజముల వెడల్పును, మిక్కిలి
 లోతునగలిగి యున్నది.

రామ భుట్టము

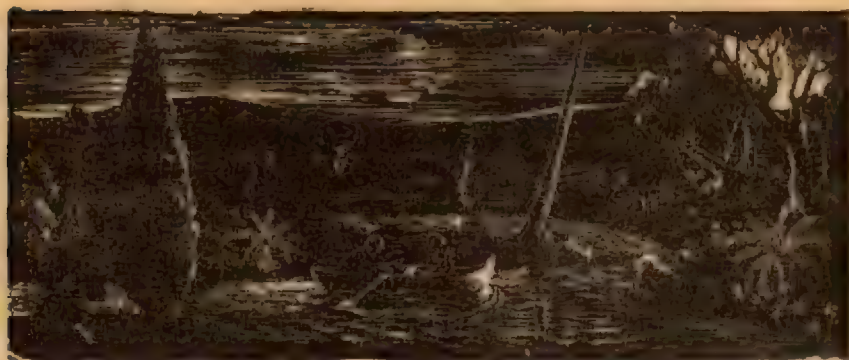
ఇచ్చటనే రాముడు తండ్రికి సింహప్రదానము చేసెనని చెప్పు
 చును. ఈ తీరమున కుత్తరమున నొక చిథిలో జన్న మణిరమున తులసి
 దాసు కొన్ని మాసములు నివసించి, రామచరితామాస మను గ్రంథ
 మును గొంత రచించెనని యిక్కడివాడు చెప్పెదరు. ఈ తీరమున
 కనతిదూరముననే శ్రీరాముడు నివసించిన వర్తకాల యుండెనని,
 యా పవిత్రస్థలమును జూచించెదరు.

శ్రీరామ భరత సమాగమస్థలము

ఈ పటములో నున్న చిన్న గుడిలో సీతా రామ లక్ష్మణ భరత
 కర్మముల పొదచిహ్నములు గలవు. ఈ స్థలము చిత్రహుటపర్వతము
 నానుకొనియున్నది. పటములో గుడిప్రక్కనున్న కొండయే చిత్ర
 హుటము. ఇచ్చటనే నల్లారు పొడగులు కలిసికొనిరి.

లక్ష్మణ ప్రహరణము

చిత్రహుటపర్వతమునకు సమీపమున నున్న నొక చిన్నగుట్ట.
 ఇచ్చట లక్ష్మణుడు నివసించి, సీతారాములకు గావరికాచుచుండెనని
 ప్రజలు చెప్పుదురు.

గడ్డి పూలు

శ్రీ కొండముది శ్రీరామచంద్రమూర్తి

పాత్రలు: విశ్వనాథం, గిరిధరరావు, రఘుపతి,
ముత్యాలు, రజని,

* * తెల తొలగేనరికి, రంగస్థలమంతా పొగచూరి
పున్న లాంతరు వెలుగులో పేలవంగా కనిస్తుం
టుంది. బ్రతుకులో అంత ఆనందం లేక
పోయినా, ఈజీవనయాత్ర నొక కర్తవ్యంగా
స్వీకరించే సామాన్యకుటుంబీకుల ఇళ్ళలో,
రాత్రిపూట తొమ్మిది దాటేంతర్వాత కను
పించే వారావరణం: గృహస్థుకోసం ఎదురు
చూస్తూ కూచున్న రజని: ఆమె ప్రతికదలి
కనూ తనదిగా పూహించుకుని బాధపడుతున్న
ముత్యాలు: ఇద్దరూ అల్లంతదూరంలో వాకరి
నొకరు పరికించుకుంటూ నిమిషాలను తెక్క
పెడుతున్నారు.

రంగస్థలానికి మధ్యగా ఇంటిలోపలికి ఒక
ద్వారం, ఎడమప్రక్కగా పీఠిలోనికి మరో
ద్వారమూ వున్నాయి. రెండూ కూడా మూయ
బడే వుంటాయి. గదికి మధ్యగా వున్న చిన్న
పూలుమీద, రేకులురాలబోతున్న గడ్డిపూల
గుత్తి వొకటి, దానికి కొద్దిదూరంలో రెండు
మూడు కుర్చీలూ, ఆ ప్రక్కగా గోడకు నవ్వు
తున్నట్లుగావున్న ఆ యింటి యిల్లాలి చిత్ర
మొకటి పొందికగా అమర్చబడివున్నాయి.

తెలతొలగిన తర్వాత కొద్దిక్షణాలు నిశ్శబ్దం.
రజని ఏదో మాట్లాడాలని ప్రయత్నిస్తుంది.
కానీ మాట్లాడలేదు. ముత్యాలు ఏదో చెప్ప
బోతున్నట్లుగా లేచి నుంచుంటాడు. కానీ ఏం
చెప్పాలో తోచదు. ఇంతలో వాకిలివద్ద ఓ
చిన్నకబ్బం. రజని తలుపు తెరవటానికని లేవ
బోతుంది.

మ : మీరు కూచోండి రజ్జీ! నే వెళ్ళి చూస్తాను (వెళ్ళి తలుపు
తీస్తాను)

రజని : (ద్వారంవగ్గరకు వెళ్ళిబోతూ) వారు, వారేనా ముత్యాలూ!
వచ్చారా?

మ : లేవక్కా! లేదు! కాలేదు!

రజని : లేదా—(విచ్చుకూగా కూలబడిపోతుంది. వీరలో
మొహం దాచుకుంటూ, గాడ్డికికరిగా) వారు ముత్యాలూ—
వారు ఇనా వారు. నా మొహంచూడరు. ఇంతే
ముత్యాలూ! ఈ జీవితం ఇనా యింతే!

మ : అదేమిటి రజ్జీ- చిన్నపిల్లలా! ధైర్యం తెచ్చుకోవా
లక్కా! ఎన్ని కుటుంబాల్లో ఈలా జరగడంలేదు!
కన్నీరు కాదుస్తారా ఎక్కడైనా? పిచ్చిపిల్లలావున్నావు!

రజని : ముత్యాలూ!

మ : ఇల్లాలి కన్నీటిచుక్క ఎక్కడ పడుకుంటో ఆక్కడ
లక్ష్మీదేవి వుండటం రజ్జీ. లేచి-కన్ను తుడుచుకో.

రజని : ముత్యాలూ!

మ : అమ్మయ్ రజనీ - ఇటువంటి సమయంలోనే ధైర్యం
తెచ్చుకోవాలి. మగవారికేం. మహారాజులు, కమ్మపడిన
దర్జా కావాలనవచ్చు. దానికి దుఃఖిస్తూ కూచుంటే ఏం
ప్రయోజనం చెప్పు? ఏవిధంగా మళ్ళీ అలాగన్నీ నీ
కొంగున ముడివేసుకోవాలో ఆలోచించుకోవాలి. బాని
సగా చేసుకోవాలక్కా మగవాణ్ణి- అంతకన్నా వేరూగ్లం
లేదు.

రజని : నీకు తెలీదు ముత్యాలూ-నీకు తెలీదు. ఈ యింట్లో పరి
స్థితులు ఎంత అధ్వాన్నంగా వున్నాయో నీకు తెలీదు.
నవ్వుకూ ఒకరినొకరం పలుకరించుకుని కొన్ని తెలలైంది.

మ : అమ్మయ్! మనుషులనేవాడు ఈ గడ్డిపూలలాంటివాడు.
గాలిలో లేదనంతకాలం లేదనం ఆరుదుపరి అనామకంగా
కమ్మమూయడం. ఇంతేనక్కా జీవితాలు. ఎవరి సంగతో
ఎందుకు నమ్మచూడు...

రజని : నీకేం?

మ : రజనీ-ఒక్కసంగరి చెయితాను నింటావూ! నూనాన్న
ఈ యింటివారి కేషలోనే రస తమపు చాలించాడు. నూ
అమ్మ ఇక్కడ పరివర్య చేస్తూనే రస కలిరా వ్వింతయ్యి
చేసుకున్నది. ఇక నేనా? ముందున్నది ముందరితనం.

Distributors for

Manufacturers of

BABY HINDUSTAN CARS

DODGE CARS

DODGE TRUCKS

MATCHLESS & TRIUMPH
MOTOR CYCLES

AUTOMOBILE SPARE PARTS

AMCO BATTERIES

ALLWYN STEEL FURNITURE

FOLDELUXE CHAIRS

ROYAL TYPEWRITERS

ESTABLISHED

1873

83 YEARS SERVICE
TO TRADE &
INDUSTRY

ADDISON & CO.
(PRIVATE) LTD.
MADRAS-CANNAGALORE

ADDISON

ENGINEERS' CUTTING TOOLS

SPRAYS

DUSTERS

SPEEDIRAFI STEEL PRODUCTS

FIRE FIGHTING EQUIPMENT

FERROUS &
NON-FERROUS CASTINGS

AUTOMOBILE ENGINEERING

ది ఏషియాటిక్ గవర్నమెంట్ సెక్యూరిటీ ఫైర్ & జనరల్ అప్యారెన్సు కంపెని లిమిటెడ్

లైఫ్ ఇన్సూరెన్సు కార్పొరేషన్ ఆఫ్ ఇండియా యొక్క సబ్సిడియరీ

రిజిస్టరు ఆఫీసు:

"పుల్వీ బిల్డింగ్స్"
కంపగౌడకోడు,
కంఝూరు - 9.

సెంట్రల్ ఆఫీసు:

శేక్సపల్ ఇన్సూరెన్సు బిల్డింగ్స్
5వ అంతస్తు
862, శేకాజీ కోడ్డు, మద్రాసు - 1.

చెల్లింపబడిన మూలధనము	రు. 10 లక్షలు
మొత్తం ఆస్తులు	రు. 20 లక్షలు పై

అగ్ని, నౌక, తదితర బీమా వ్యాపారములు జరుపబడును.

ఏ షియాటిక్ లిమిటెడ్ కు చెందిన వాటిని యివ్వ గలదు.

★ సైకిల్ లో శ్రేష్టమైనది!

★ గంభీరమైనది!!

★ చెల్లించు రొక్కమునకు తగు విలువ గలది!!!

రా. పి. డి.

సైకిళ్ళు

నేడే కొని ఉపయోగించండి

అన్ని సైకిల్ వ్యాపారుల వద్ద దొరకును

మద్రాసులో
రాజా సైకిల్ కంపెని వారి వద్ద

తయారుచేయువారు:

రా. పి. డి. యిండస్ట్రీస్

రా. పి. డి. నగర్

నం. 1: RAPID., MADRAS.

మద్రాసు (నమోదము.)

ఫోన్ 5, 80707.

బాధలూ, అవమానాలూ లేవ్వి ఇంకామీరేవుకదా! ఇదంతా ఇల్లాగే ఎందుకు జరగాలీ అంటే సమాధానం రాదు. జరగాలీ కాబట్టి జరుగుతున్నది. అంటే! ఈ విశ్వవాధం బాలూ, నేనూ చిన్నవ్వకు ఒక బల్లో కనమూ నేర్పుకున్నాం. చాచావు ఒకపోట పెరిగాం. కావనారూ, చెప్పబెప్పలూ అన్నీ సమానం. ఆ తర మలా చాటిపోతున్నది. ఇక రఘువరి?

రఘువరి!

మ : ఆవును తల్లి! ఈ చేతులతో ఆ బాలుకు పెంచాను. ఎన్నో వెన్నలరాత్రులు ఆ బాలుకు చంక పెక్కుమని పెండి గిన్నెలో పాలన్నం తినిపించాను—రండమామతో ఆటలాడుకుంటూ జోలపాలలు పొదాను. కాళ్ళాకా ఆదాను. బడి తీసుకు వెళ్ళాను. బడినుంచి తిరిగి ఎక్కు తీసుకువచ్చాను. పాయంకాలం పూట చల్లగాలిలో, ఆరివిని ఏకాదశ తీసుకు వెళ్ళి ప్రకృతిలో మాటలాడడం నేర్చాను. ఇదంతా ఎవరికోసం?

రఘువరి : ఎవరికోసం?

మ : అదిగో ఆ పోటో యాకావా? లక్ష్మీదేవిలా కళకళలాడుతూ దీపవలు మిరిసిస్తూన్నదే ఆ తల్లికోసం! ఈ మామ్మార్య ప్రతుకులో వోక వ్యాపకం కల్పించుకుందామనీ ఉద్దేశ్యంతో కాదు రఘుదేవి, ఈ భారాన్ని వహించింది నేను. నరిగా ఒక్క పుష్కరం అయింది; ఆ జోర్తో ఇక్కడినుండి అంతరించి. అప్పటినుండి ఆ పాప ఆ చిన్నారిపాప, చిరునవ్వులు చిందిస్తూ మాయింట్లో తిరగడం ఆలవాటు చేసుకున్నాను. కానీ...

ర : కానీ—కానీ యేమిటి ముత్యాలూ?

మ : మా యింట్లోనూ దీపం ఆరిపోయింది. ఆరిపోతూ, ఆరిపోతూ ఈ బాలుమిడి మమతను పోగొట్టుకోలేక, పైకి తీసుకువస్తావని ప్రమాణం చేయించుకుని, మరికన్ను మూసింది. అందుకే ప్రకృతిలోనే ఇచ్చి ఎవ్వడో గచ్చిపోయినా ఈ జీవితాన్నిలా పాడుగిస్తున్నాను.

ర : ఈ కృత్యాది బాధ్యతను విశ్వవాధంగాను తీసుకోలేదా?

మ : మాతృత్వపు బాధ్యతలను అందరు మగవాడూ నెలకే చేసుకోలేరు రఘుదేవి!

ర : అంటే?

మ : ఆలా చేసుకునే విశ్వవాధం తన జీవితాన్ని పాడు చేసుకున్నాడు. తండ్రిగా తన భర్తాన్ని నెలకేర్చగలిగాడు గానీ, మాతృప్రేమను మాత్రం ఆ పిల్లవాడి అందివ్వలేకపోయాడు.

ర : ఏమిటి?

మ : ఏ వయసులో విడదలకు తల్లిప్రేమ అతడరం అవుతుందో, ఆ వయసులోనే విడదల తల్లిలేని కొలత తీర్చుకోవమని, ఆయాలను తీసుకువచ్చి ఇంట్లో వుంచాడు.

ర : అయితే!

మ : అహింశతోలేవా రఘుదేవి! భార్యతో తను గడిపిన అనుభవాలను మఱచిపోలేక బాధపడుతున్న సమయం : పిదప బుడా చిన్నవాడు : కళ్ళెముందు పాలపాంసలాంటి యావనంతో ఆయాల తిరుగుతున్నాడు. ఒక్కసారి కాలవారింతర్వార మాడదీసుకోవడం చాలా కష్టం.

ర : (విట్టూర్పు విడుస్తుంది.)

మ : అప్పటినుండి ఆతని జీవితం చెడిపోయింది, మనదృష్టిలో; ఆతని దృష్టిలోకాదు మమ! పాలు పుష్కలంగా దొరుకుతున్నప్పుడు ఆవునెందుకు చెప్ప కొనుక్కోవడం? వైర విహారం : ఆఖోగతి ... అంతేకదలుమ్మా! ఆ తండ్రి దగ్గర వుంటే కొడుక్కునూడా అనేక గదాలు అబ్బుతా యేమోనని దూరంగా పట్నంలో వుండి చదివేయేర్పాటు చేయించాను. ఇవారో, రేపా ఇంటికి తిరిగి వస్తాడు.

ర : కావుంది!

మ : ఇక్కడ విశ్వవాధం గూడా, ఎప్పుటికైనా తన జీవితానువాదాన్ని గుర్తిస్తూనేమోనని ప్రయత్నించేవాడు. అందకోసమనే ఎనిమిది సంవత్సరాల క్రితం?

ర : అః! ఎనిమిది సంవత్సరాల క్రితం?

మ : పద్మిని అనే అమ్మాయి, పిచ్చిబట్టలు కట్టుకుని, విశివనవ్వు నవ్వుతూ పిగుల్లో తిరుగుకుండే బాధకముందా? తెల్లగా మల్లెమొగ్గలాగా వుండే ఆ అమ్మాయి అదని పూవులా వాడిపోవడం మొదలుపెట్టింది:

ర : ఆవునవును.

మ : పాపం! నాలన్న వాళ్ళు లేరు. పిలిచినవత్తుకూ పలుకరించినాడు లేరు. నేకవల్లూ బిడ్డలో పడిచిపోకుంటే వెంటునే వారు తప్ప, ఒక అబల, అడి అకాథ—అమెకు ఇంక ముట్టకలుదామన్న వారు లేరు; పిల్చి, పిచ్చిచేదామన్న వారు తప్ప. అనిపోయారాలు—

ర : నావంటిదేనన్నమాట!

మ : ఓకోకా పాయంకాలం ఆమెను విశ్వవాధం చూడడం తలపించింది.

ర : చాలాగే.

మ : ఏమనుకున్నాడో ఏమో మాట్లాడకుండా ఇంటికి తీసుకువచ్చాడు. కొరిసరింది పెట్టాడు. అదీగనబట్ట యిచ్చాడు.

ర : నన్ను...నన్ను కూడా అలాగే ఆడరించారు వాడు!

మ : పద్మిని, విజంగా పద్మినిదేవిలాగా తయారైంది. ఆమెను చూడడంకోసమని, విశ్వవాధంలో క్షేమం చేసుకున్నాడు అనేకమంది. పెద్దవలు! అందులో ఆ నిరీధరరావు వోకడు. వసుల్యాదే!

ర : నిరీధరమా?

మ : అః! పగటిపూట లక్ష్మీదేవితోనూ, రాత్రిపూట పద్మినిదేవితోనూ ప్రణయం మొదలుపెట్టాడు.

- ర : అదీ
- మ : ఈ విషయాలన్నీ నీమందు చెప్పదగినవి కాకపోయినా, గతాన్ని తిలకించుటవల్ల పుడు వచ్చే ఆవేశాన్ని అవశేష పోతున్నావమ్మా! అంతే. అంతకన్నా ఏమీలేదు.
- ర : పరవారేదు చెప్ప ముత్యాలూ, ఇవన్నీ తెలుసుకోవడం నాకే మంచిది.
- మ : కాదులేమ్మా. ఇప్పుడు కాదులే—రవ్వారే చెబుతాను.
- ర : చెప్ప ముత్యాలూ!
- మ : అంతేనమ్మా. అంతే. అంతకన్నా ఇంకేమీలేదు.
- రజని : ఏమందు ముత్యాలూ ఈ వెటక? జీవితం అంటే అంతో యింతో తెలుసుకుని, కాననూ, వరదనూ తిట్టుకుని, ఒక బొత్తుకు వచ్చినవాడివి నువ్వు. చెప్పలు తిని, తిని, ఆకి నిరాశలనుభవ పడుతూ లేస్తూ, ఈ ఆశ్రయానికి చేరుకున్న దాన్ని నేను. నా ముందుకూడా నీకు దాపరికాలేనా? బావుంది ముత్యాలూ—చాలా బావుంది!
- మ : దాపరికం కాదమ్మా. ఆ రవ్వారే తెలుసుకోవలసింది ఏమీలేదు కనుక.
- ర : ఏమీలేదా?
- మ : ఏమండమ్మా? ఏ యిల్లు తనకు నీడ కల్పించిందో, ఆ యింటి వాసాల్నే తక్కువెట్టి, ఆ యింటి గడపవాటి, ఆ గిరిధరంతోటి మరో లోకాన్ని వెతుక్కుంటానని వెళ్ళి పోయింది పద్మిని.
- ర : చాలా తెలివితక్కువవని చెప్పింది.
- మ : నిజంగా నువ్వు ఆలాగే అనుకుంటున్నావా?
- ర : అదీ పద్మిని చాలా పాడుపని చేసింది.
- మ : పొరపాటుపడ్డావమ్మా! అడవాల్ని చేయగలిగింది అదొక్కటే. అనందాన్ని కొనుక్కోదానికి ప్రయత్నించడం. అంత పాపపాపి! ఏవాడు వ్రాసుకోలేదో, ఆవాటినుండి ఆయింట్లో వరకం ప్రారంభమౌతుంది.
- ర : చాలా తప్పుడు ఆధిప్తాయంలో వున్నావు ముత్యాలూ!
- మ : నేనా?
- ర : నన్ను గురించి ఏమాత్రం తెలుసుకోనివున్నా నువ్వీమాట అనివుండవు.
- మ : పిచ్చివానా! నిన్ను గురించి నీకన్నా నాకే బాగా తెలుసు.
- ర : (ఆవేశంతో) కాదు.
- మ : పాపీగా పాగిపోతున్న జీవితంతో సంస్కృతిపడలేక, ఏవేవో వ్రాసేందుకుని ఎవరితోనో కలిపి, స్వేచ్ఛా బాయువులను పీలుద్దామని, ఈ నికాలవిద్వంశానికి వచ్చే కావు. అంతేనా? కానీ నీ జీవితం తెగిన గారిపంటలాగా తయారైంది. దారం పట్టుకున్న అతను కాస్త చల్లగా ప్రక్కకు తప్పుకున్నాడు.
- ర : (ఈ మాటలు అంటున్నప్పుడు ఆమె కలయెత్తుకోలేక, కన్నీరు కారుస్తూ కీచోట మాయండిపోతుంది. చివరమాట విన్న తరువాత, కొద్దిగా కంపిస్తున్న వ్యవరంతో) అత నెవరో తెలుసా?
- మ : తెలుసుకోవలసిన అవసరంలేదు. సంవత్సరం క్రితంవరకూ నీ జీవితాని కొక భద్రత లేకపోయింది. అన్నాచోరాలతోడం అలసుటిస్తూ ఎంతసేచానికైనా సిద్ధపడ్డావు. అపరిస్థితుల్లోకి విశ్వనాథం నిన్ను చూచి ఇక్కడికి తీసుకువచ్చాడు.
- ర : కాదు, దేవుళ్ళా కాపాడారు.
- మ : కాదు, ఇద్దరు పిచ్చివాళ్ళు కయిసుకున్నారు.
- ర : ఏమిటి?
- మ : చూస్తూచూస్తూవున్న పద్మిని నవ్వుతూ తన యెదుటనుంచి తప్పుకోవడం—ఎక్కడ చూచినా నీకటి తప్పు వెలుగు కనిపించకపోవడం—అతినేంచేస్తున్నాడో అతనితో తెలియని పరిస్థితికూ అది. తర్కారణంగానే మువ్వక్కడకు ఆహ్వానించబడ్డావు. అది బాధకరమందుకో.
- ర : కానీ యిప్పటి పరిస్థితి?
- మ : అవునమ్మా కన్ను తెరిచుని స్థితిలో నిన్ను స్వీకరించగలిగాడు. పరిస్థితుల వలలోకించిరవ్వారే, నీలోని లోటు పాట్లు తెలిసినప్పటిరవ్వారే, నీదగ్గరకు చేరలేక పోతున్నాడు.
- ర : అవును ముత్యాలూ! నిజంగా—అంతే!
- మ : ఎప్పుడల్లా ఇరిదిడ్డుకోవడానికి వొక్కటేనమ్మా నువ్వు చేయగలిగింది. అరిసి మనమను ఆకట్టుకు ఆకర్షణకు పెంపొందించుకోవారి!
- రజని : ఎల్లా ముత్యాలూ?
- మ : ఎల్లా అంటే నేనెంచేప్పేదమ్మా! ముసలివాణ్ణి—అందులోనూ ముగవాణ్ణి!
- రజని : ముత్యాలూ!
- మ : ఏమిటి తిన్నీ?
- రజని : ఒక్కపాటే చేయగలవా?
- మ : నీ జీవితం బాగుపడుతుండంటే అంతకన్నా చేయగలిగితే ముందిమ్మా!
- రజని : వెళ్ళి వారిని ఒక్కపాటి పిల్లకురాలనా?
- మ : బెళ్ళదానికి అధ్యంతరంలేదు. కానీ ఎక్కడ వుంటారని?
- రజని : నీకు తెలిసినదా వుంటుందా ముత్యాలూ?
- మ : నాకు మాత్రం ఏం తెలుసునమ్మా? వారంతో జాలక్రిందటి వరకూ పద్మిని యింట్లో వున్నాను.
- రజని : పద్మిని దిగారా?
- మ : అవునమ్మా, గిరిధరరావు ఆమెను వదిలిపెట్టేశాడు. ఒక నాడు నాలుగోడలమధ్యా బంధింపబడివున్నందువలన

అవరంజిభొమ్మగా కవలడ్డ వద్దిని, ఈనాడు ఈ వూరి
వారందరికీ వోక చెత్తకాయితోలు బట్ట.

రజని : (బాధగా) ముత్యాలూ!

ము : ఇందులో ఎవరిదీ తిప్పలేదమ్మా. కొండీ! దూరంగా
వున్నంతకాలం ఏ రేలుబిల్లా మనకు కట్టలేదు.

రజని : వెల్లిరా ముత్యాలూ!

ము : ఎక్కడకని వెళ్ళవమ్మా?

రజని : (నొసటి కుంకుమ తీసి అతని చేతిలోపెట్టి) ఇదిగో
ముత్యాలూ! వా చీలితం నీ చేతిలో పెడుతున్నాను. నీ
కూతురువుండీ, ఈలాగే ఆమె బాధపడుతుంటే మామూ
వూరుకుంటే నాడివేనా ముత్యాలూ?

ము : (చరించుకోయి, ప్రేమగా) వెట్టితల్లీ! నాకు కూతురు
లేదు. కానీ వుండివుంటే మాత్రం నీలాగే వుండేది.
(ముత్యంలు వెల్లిపోతాడు. రజని అతను వెళ్ళినవేళే మామూ
వ్వారందాకా వెళ్ళి, మళ్ళీ ఏం తోచక తిరిగివచ్చి మర్నీలో
కూచుంటుంది. తిలవించుకుని ఏదో ఆలోచించుకొం
టుంటుంది. ఇంతలో రఘుపతి ప్రవేశం. చేతిలో ఓ మూట్
తేను. న్యూర్తిగల దిగ్రహాను! అతనిది చూసి ఆమె ఒక్క
సారిగా లేచి.)

రజని : ఎవరండీ మీరు?

రఘు : ఇదీ, ఇది విశ్వనాథంగారిల్లే కదండీ?

రజని : అవునండీ...మీరు...

రఘు : విశ్వనాథంగారు మా నాన్నగారండీ. (రజని తిరిక్కి
వడుతుంది) ఆ... ఏమిటండీ?

రజని : ఏమీ లేదు బాబూ! మిమ్ములను ఇదేకదూ ప్రభువుగా
చూడడం. సంతోషంతో గుర్పాటు కలిగింది. ఉండండి
బాబూ ఇప్పుడే వస్తాను.

రఘు : అల్లీ! మా నాన్నగారిని దిక్రాంతి తీసుకోవడం. పగ
లల్లా వోకలేవని. ఈ వయసులో కూడా వాగోసమని
అహోరాత్రాలు క్రిమిపడుతున్నాడు. నా తరువు ఎప్పుడు
పూర్తవుతుందా అని వయ్యింకళ్ళతో ఎదురుచూస్తు
న్నాడు. మా కుటుంబానికి ఎప్పటికీ మళ్ళీ మంచిలోనాలు
వస్తమోగాని—

రజని : (నోరుకూరి) అవును బాబూ తప్పకుండా మన కుటుం
బానికి మంచిలోనాలు వస్తాయి.

రఘు : మన కుటుంబమా! ఓమించారి. మిమ్ముల్నింతకుమందు
ఎక్కడా చూసినట్లు జ్ఞాపకంలేదు. మా నాన్నగారికీ
మైనా దూరపుండువులేనా!

రజని : కాదు బాబూ!

రఘు : మరి యెవరండీ మీరు?

రజని : ఈ యింటి నీడలో బ్రతుకుతున్నరాన్ని. మీ... నేనను
కారిని.

రఘు : ఆలాగా!

రజని : ఉండు బాబూ! ఇప్పటికీ చాలా ఆలస్యమైంది.
న్నానానికేర్పాటుచేసి నిముషంలో వస్తాను. భోజనానికి
కూడా ప్రాద్దుభోయింది. (వెళ్ళిపోతుంది)

రఘు : ఏమంత ఆలస్యం లేదూ! సంవత్సరం చాటింది మానాన్న
గారిని చూసి నేను. ఎలా వున్నాలో? తగిన పోషణలేక
అప్పటికీ చిక్కిరిస్తోవున్నావు. మీరు కచ్చిం
తర్వాత నైనా కాస్త బాగ్రితగా కనిపెట్టి చూస్తున్నారా?
పెద్దకనాని? తోడు ముక్కోపం కూడా వారికి.

రజని : అంతా కవ్వంగానే పోగిపోతున్నదిలే బాబూ!
అంతా కవ్వం.

రఘు : ఏవమ్మా! ఒక్కసారి గవవవ్వరకు వెళ్లి మంచుని,
చూసి, తిరిగి వచ్చేస్తాను. నన్ను నేను తప్పిస్తామను
కున్నట్లు వుంటుంది. మా నాన్నగారికి నిద్రాధంగా
కొకుండానూ వుంటుంది. (వెళ్ళిపోతాడు)

రజని : బాబూ!

రఘు : ఏవమ్మా?

రజని : మీ నాన్నగారింట్లో లేదు.

రఘు : ఎక్కడీ వెళ్ళారమ్మా? ఇంత రాత్రిపూటకూడా పని
లేయాలా? ఏమిటో వారికి? తాపత్రయం? పెద్దతనంలో
కృష్ణ, రామా అంటూ కూర్చోవలసినవయసులో
ఎందుకు నాన్నగారికి కష్టాలు? ఎన్నో ఉత్తరాలు
వ్రాశాను. "రా నాన్నా! అందరం కలిసి ఒకే రోజు
వుండాలూ" అని. రాదు. వారి కొంప వదిలిపెట్టాడు.
ఉన్న వూరునూ వదిలిపెట్టలేదు. అంతా వోచాడన్నం!

రజని : నిజమే బాబూ!

రఘు : ఏమిటి?

రజని : నీవంటివ్వాడిచేత, మహారాజులాగా నేనలు చేయించు
కోక, వంటిగా ఇక్కడ బ్రతకాలనుకోవడం ఏమిటి
చెప్ప? అంతా ప్రార్థించాని!

రఘు : నిజమే నమ్మా. ప్రార్థనకు! కాకపోతే ఏమిటి—కాలం
మీద కాలంకేసుకుని ముఖపడవలసినవయసులో కష్ట
పడవలసిరావడం... ఎందుకో చ్చినిబాధ ఏవన్నీ!

రజని : నేనూ ఇదే చూడ చెప్పాను.

రఘు : వివరాలుకదూ?

రజని : ఈ...చూ...!

రఘు : వివరమ్మా. అయినా నేనెదటినుంచీ ఇదే మంకుపట్టు.

రజని : నిజమే! మళ్ళీ కలుర్లలో కాలాన్ని ముట్టెత్తున్నాతి
బాబూ. ఉండు, ఇప్పుడే వస్తాను.

[ఆమె లోపలకు వెళ్ళిపోతుంది. బయటనుంచి గిరిధరరావు
ప్రవేశం. ముర్రద్రూపి. చాలునా మాత్రాలు
చూచినవాడు]

అపరంజితోమ్మగా కనబడ్డ పద్మిని, ఈనాడు ఈ ప్రాంత
వారందరికీ వాళ్ళ చెత్తకాయతల బట్ట.

రజని : (భాధగా) ముత్యాలూ!

ము : ఇందులో ఎవరిది తిప్పలేదమ్మా. కొండీ దూరంగా
పున్నంతిలం ఏ తేలుబట్ట మనసు వుట్టలేదు.

రజని : పెల్లెరా ముత్యాలూ!

ము : ఎక్కడకని పెళ్ళవమ్మా!

రజని : (వొసటి కుంకుమ తీసి అరని చేతిలోపెట్టి) ఇదిగో
ముత్యాలూ! నా చేతిరం నీ చేతిలో పెడుతున్నాను. నీళ్ళ
కుతురువుండి, ఈలాగే అమె భాధపడుతుంటే చూస్తూ
వుంటుంటే వాడివేనా ముత్యాలూ!

ము : (వలిం చేపాయి, ప్రేమగా) పెట్టితిరి! నాకు కుతురు
లేదు. కానీ వుండివుంటే మాత్రం నీలాగే వుండేది.
(ముత్యాలు పెల్లెపోతాడు. రజని అరని పెళ్ళవవేసి చూస్తూ
ద్వారంకాకా పెల్లి, మళ్ళీ ఏం తోచక తిరిగివచ్చి మళ్ళీ
కుతుంటుంది. తిలవొందుకుని ఏదో ఆలోచించుకొం
టుంటుంది. ఇంతలో రఘువతి ప్రవేశం. చేతిలో ఓ మూట్
తేను. స్వార్థిక బిగ్గనామే! అరనిని చూసి అమె ఒక్క
సారిగా లేచి.)

రజని : ఎవరండీ మీరు?

రఘు : ఇదీ, ఇది విశ్వనాథంగారిల్లే కదండీ?

రజని : అవునండీ...మీరు...

రఘు : విశ్వనాథంగారు మా నాన్నగారండీ. (రజని ఉరికి
పడుతుంది) ఆ!...ఏమిటండీ?

రజని : ఏమీ లేదు బాబూ! మిమ్మల్నూ ఇదేకదూ ప్రభువుంగా
చూడవలె. నంతోనంతో గరురాలు కలిగింది. ఉండండి
బాబూ ఇప్పుడే వస్తాను.

రఘు : అరే! మా నాన్నగారిని విశ్రాంతి తీసుకోవలసింది. పగ
లల్లా వోకలేవని. ఈ వయసులో కూడా నాకోసమని
అహోరాత్రాలు శ్రమపడుతున్నారు. నా వదువు ఎప్పుడు
పూర్తవుతుందో అని చెయ్యికళ్ళతో ఎదురుచూస్తు
న్నాను. మా కుటుంబానికి ఎప్పటికీ మళ్ళీ కుంచితోకాలు
వస్తయ్యాగని—

రజని : (నోరుబారి) అవును బాబూ తప్పకుండా మన కుటుం
బానికి కుంచితోకాలు వస్తాయి.

రఘు : మన కుటుంబమా! కుమించాలి. మిమ్మల్నింకెవరూ
ఎక్కడా చూపివట్టు భాషకంలేదు. మా నాన్నగారికి
మేనా దూరపుబంధువులేనా!

రజని : కాదు బాబూ!

రఘు : మరి యెవరండీ మీరు?

రజని : ఈ యింటి నీడలో ప్రతుకుతున్నదాన్ని. మీ...నేవను
కాలిని.

రఘు : అలాగా!

రజని : ఉండు బాబూ! ఇప్పటికీ చాలా ఆలస్యమైంది.
న్నానాని కేర్పాటుచేసి నిమగంలో వస్తాను. భోజనానికి
కూడా ప్రాధుబోయింది. (పెళ్ళబోతుంది)

రఘు : ఏమంత ఆలస్యం తెదూ! సంవత్సరం చాటింది మానాన్న
గారిని చూసి తేను. ఎల్లా వున్నాలో? తగిన పోషకరే
అప్పటికీ చిక్కిలింపై వున్నాడు. మీరు వచ్చిం
తర్వాత నేనా కాస్తా గ్రతిగాకనిపెట్టి చూస్తున్నారా?
పెద్దతనానికి తోడు ముక్కపం కూడా వారి.

రజని : అంతా నవ్వంగానే పోవోతున్నదిలే బాబూ!
అంతా నవ్వకు.

రఘు : ఏవమ్మా! ఒక్కసారి గవవదగ్గరకు వెళ్లి నుంచుని,
చూసి, తిరిగి వచ్చేస్తాను. నన్ను తేను త్వరితము
కున్నట్లూ వుంటుంది. మా నాన్నగారి! విశ్రాంతిగా
కాకుండానూ వుంటుంది. (పెళ్ళబోతాడు)

రజని : బాబూ!

రఘు : ఏవమ్మా!

రజని : మీ నాన్నగారింట్లో లేదు.

రఘు : ఎక్కడికి వెళ్లారమ్మా! ఇంత రాత్రిపూటకూడా పని
తెయ్యాలా! ఏమిటో వారి! రాపత్రయం! పెద్దరికంలో
కృష్ణ, రామా అంటూ కూర్చోవలసివరకుండా
ఎందుకు నాన్నగారి! కష్టాలు! ఎన్నో ఉత్తిరాలు
వ్రాశాను. "రా నాన్నా! అందరం కలిసి ఒకే వోల
వుంచామా" అని. రాదు. వా రీ కొంప వదిలిపెట్టాడు.
ఉన్న పూరునూ వదిలిపెట్టలేదు. అంతా వోచాడస్తం!

రజని : నిజమే బాబూ!

రఘు : ఏమిటి?

రజని : నీవంటివాడిలేత, మహారాజులాగా నేవలు తెయించు
కోక, వంటిగా ఇక్కడ ప్రతకాలనుకోవడం ఏమిటి
తెప్ప! అంతా ప్రారబ్ధంగాని!

రఘు : నిజమే నమ్మా. ప్రారబ్ధమే! కాకపోతే ఏమిటి—కాలు
మీద కాలువేసుకుని ముఖపదవలసివరకుండా కోర్కె
వదిలవలసినావడం...ఎందుకోచివ్వివాధ తివన్నీ!

రజని : తేనూ ఇదే మాట చెప్పాను.

రఘు : వివలేదుకదూ?

రజని : ఉ...హూ...!

రఘు : వివరమ్మా. ఆరువకు పెదటినుంచి ఇదే నుంకుపట్టు.

రజని : నిజమే! మళ్ళీ కబుర్లలో కాలాన్ని ముట్టిస్తున్నాతి
బాబూ. ఉండు, ఇప్పుడే వస్తాను.

[అమె లోపలకు వెళ్ళిపోతుంది. బయటకుంచి గిరిగరరాతి
ప్రవేశం. మురద్రూపి. నాలుగు వకాల్లాలు
చూచినాడు]

ని : ఏమిటోయి రఘువతి! ఎప్పుడురా? కాశీలో అందరూ రఘు : రెండోసారి?

కులాసాయేవా? అమ్మాయి లేమంటున్నారో? అమ్మాయి ని : కాశీలో వుండగా తమ్ముకూ, తాతకూ చేరిస్తారలా మేక చేసుకుని వచ్చేదిలే ఒకమ్మాయి. జలజ, వనజ, గిరిజ చేరడైతే తేమిలే? ఆ అమ్మాయిని చూసేమాడగానే అమాంతం ప్రేమలోపడ్డాను. అంతే. నివస్థిగర్హణమంది, వెంకటాద్రిచీరవాకా అన్న బట్టాచా వాళ్ళంటికి. ఆ తర్వాత ఓ సాయంత్రం మంచముచూర్చ మొకచాన్ని చూసుకుని వాళ్ళ వాన్నగారివగ్గరికి వెళ్ళాను. మర్నీ చూసింది మారోమన్నాడు. కాలకు సర్దుకుని కూచున్నాను. మా వాన్నగారిచీరడిగాడు. కీదిగా వెళ్ళాను. మలగోత్రాలడిగాడు. భావం లేవన్నాను. అన్తిపాశులడిగాడు. ఆయనవోట్లోంచి మాటరాకముందే బయలుంచి వెళ్ళిపోను. సంతృప్తిపక్షాన్నిగా కళ్ళెగరగా చూచాను. నా మీద ఎవరో అమృతం చిరికినట్లుగా అయింది. చివరికాయన కూర్చిపోవండి లేచి నుంచుని, ఒక్కసారి దగ్గి గంభీరంగా ఇలా అన్నాడు. "అమ్మాయో! నా అర్థం తరచూ లేదోయ్." "భాగంకూర్చి పాద!" అనబోతున్నాను. ఇంతలో! మర్నీ అయితే అందుకుని "కానీ ఒక్క మరకు. మత్తె చి. పి. యవ. ప్యాంప్ కావాలి" అన్నాడు. గొట్టెలాగా తలకాయ వూచి మట్లాడకుండా బయటకు వచ్చాను. కానీ ఎల్లా ప్యాంపుకొనడం! పెళ్ళాను బోధలో మన బంధువులగుడా ఎవరూ లేర! ఇక డైరెక్టు ఆప్రోవ్ ఇద్దామనుకున్నాను. ఆ అమ్మాయివగ్గరికి వెళ్ళాను. వన్ను మైలుదూరంలో చూడగానే ధగ్గిన రలు చేసుకుంది. అప్పుడు అప్పుడు, ఏదైనా రఘు విజంగా రెండవసారి.

రఘు : సంతర్సరమేనా ఎదుగూ బోదుగూ లేకుండా మెదుగ వెట్టలా అలాగే వున్నారే! ఆ నవ్వు... ఆ విట్టా... ఏమీ మారలేదు.

గిరిధర : అవునోయ్! గ్యారంటీలేని కీదితం నువది. ధీమాచేయించుకున్నా బాగుపడేది మన పెళ్ళాందిట్లుగాని మనకేదుగదా! అందుకే బ్రతికే మామూలీలూ నవ్వుకూ బ్రతుకుదాం.

రఘు : అవునవును. ఏదవలే నవ్వాడంటారు చూడూ ఆ విధంగా.

ని : బాస్సెన్స్. ఏదవలే నవ్వాడేమిటి? నవ్వులేక ఏదవాలిగాని. మన ఫిలాసఫీ అంత రెండేరెండు వాక్కొలు. ఒకటికోసం మత్తె ఏదవబోను. నీకోసం ఒకరు ఏదవరు. ఇక-మత్తెగా తిని, కమ్మగా విడ్రపోయి, కలలో అవు చూడకుండరి నోకచాన్ని పెళ్ళిచేసుకుని, అంతా మర్నీపో. మర్నాడు మర్నీ సంఘంలో మత్తె నోకడై. పెద్ద మనిషిగా తెలుసుకో కావచ్చు.

రఘు : బావుంది!

ని : అవును రఘూ! ప్రపంచమంతా ఒక సంవత్సరంగా కనిపిస్తున్నది కంటి ఇప్పుడు నీకు నా యీ చేదాంతం నచ్చకపోవచ్చు. కానీ ఒకటి గుర్తుంచుకో. కీదితం విన్నదివనుచేసి ముక్కుకు తాడోసి అడిస్తే అప్పుడు మర్నీ అందిరికి మత్తె ఈ ఫిలాసఫీ బోధించడం ప్రారంభిస్తావు.

రఘు : వండో చాలా ధివివ్యతి.

ని : నేనూ నీ కడుమలో అలాగే అనుకున్నాను పంతులూ. ఒకమ్మాయిని కాదు. ఇద్దరమ్మాయిలను ప్రేమించాను. మిడిల్ స్కూల్లో ఒకమ్మాయిని, కాశీలో మరో అమ్మాయిని. కానీ చివరకు ఏం జరిగిందో తెలుసా?

రఘు : తెలియదు.

ని : మిడిల్ స్కూల్లో అమ్మాయిచేరు జలజ. అప్పటికే నుంచి వాళ్ళాగా ఉండేదిలే. గ్రీంకలరు వోలే కావాలంటే దొంగ తనంచేసి దబ్బు పట్టుకుపోయి ఇచ్చాను వోసారి. మానాన్నగారి చేతులో తర్వాత జరిగిన ప్రమాదం సంగతి చెప్పకక్కరలేదనుకో. ప్రతికోకా జూనియర్ డిగ్రీరమంది కాఫీ కరకూ అందించాను. చివరకు ఏం చేసిందనుకున్నావు? ఒక తోక ప్రాథుటిఫూలు బజార్లో పోతుంటే పిల్చి "గిరి! గిరి! నేను మా మామయ్యను పెళ్ళిచేసుకోబోతున్నావా!" అని చెప్పి ఇంట్లో! గువ్వపిటలా చూసుకుపోయింది. అప్పుడు నీలాంటి వాళ్ళయితే ఏంచేస్తారు? చేలవంగా ఒక్క చిరు నవ్వు నవ్వి వెళ్ళిపోయేవాళ్ళు. కానీ నేను మాత్రం బావులు మని ఏళ్ళాను. అనే రెండవసారి ఏదవడం.

రఘు : రెండోసారి?

ని : కాశీలో వుండగా తమ్ముకూ, తాతకూ చేరిస్తారలా మేక చేసుకుని వచ్చేదిలే ఒకమ్మాయి. జలజ, వనజ, గిరిజ చేరడైతే తేమిలే? ఆ అమ్మాయిని చూసేమాడగానే అమాంతం ప్రేమలోపడ్డాను. అంతే. నివస్థిగర్హణమంది, వెంకటాద్రిచీరవాకా అన్న బట్టాచా వాళ్ళంటికి. ఆ తర్వాత ఓ సాయంత్రం మంచముచూర్చ మొకచాన్ని చూసుకుని వాళ్ళ వాన్నగారివగ్గరికి వెళ్ళాను. మర్నీ చూసింది మారోమన్నాడు. కాలకు సర్దుకుని కూచున్నాను. మా వాన్నగారిచీరడిగాడు. కీదిగా వెళ్ళాను. మలగోత్రాలడిగాడు. భావం లేవన్నాను. అన్తిపాశులడిగాడు. ఆయనవోట్లోంచి మాటరాకముందే బయలుంచి వెళ్ళిపోను. సంతృప్తిపక్షాన్నిగా కళ్ళెగరగా చూచాను. నా మీద ఎవరో అమృతం చిరికినట్లుగా అయింది. చివరికాయన కూర్చిపోవండి లేచి నుంచుని, ఒక్కసారి దగ్గి గంభీరంగా ఇలా అన్నాడు. "అమ్మాయో! నా అర్థం తరచూ లేదోయ్." "భాగంకూర్చి పాద!" అనబోతున్నాను. ఇంతలో! మర్నీ అయితే అందుకుని "కానీ ఒక్క మరకు. మత్తె చి. పి. యవ. ప్యాంప్ కావాలి" అన్నాడు. గొట్టెలాగా తలకాయ వూచి మట్లాడకుండా బయటకు వచ్చాను. కానీ ఎల్లా ప్యాంపుకొనడం! పెళ్ళాను బోధలో మన బంధువులగుడా ఎవరూ లేర! ఇక డైరెక్టు ఆప్రోవ్ ఇద్దామనుకున్నాను. ఆ అమ్మాయివగ్గరికి వెళ్ళాను. వన్ను మైలుదూరంలో చూడగానే ధగ్గిన రలు చేసుకుంది. అప్పుడు అప్పుడు, ఏదైనా రఘు విజంగా రెండవసారి.

రఘు : ఆ తర్వాత అటువంటి అవసరమేమీ రాలేదా?

ని : అనేకసార్లు. కానీ దిగదుండుకున్నాను. ఏదవలసి వచ్చి నత్తుల్లా దిగరగా నత్తేవాణ్ణి. అందరూ కొంతకాలం పిచ్చివాడన్నారు. తరవాత మదిపిచ్చి అన్నారు. ఆ తర్వాత ధనగర్వ మన్నారు. అప్పటికే నేను వాళ్ళకు లొంగలేదు. అంతే ఆ తర్వాత నా కళ్ళకు సూములు ప్రారంభించారు.

రఘువతి : చాలా బావుంది.

ని : ఇంతే రఘూ! మనమంతా ఎదుగూ బోదుగూ లేచి వాళ్ళమే. గడ్డిపోద నయం మనకన్నా. పులుక, చావు ఈ రెండే మన కీదితంలోకల్లా ప్రధానమైన సంఘటనలు. పుట్టినపుడు కొందరిని నవ్విస్తాం. చచ్చినపుడు కొందరి నుండేల్లో మంటలు పెడతాం.

రఘు : అందుకని కీదితాన్ని పాడుచేసుకోవాలా?

ని : పాడుచేసుకోవడం కాదోయ్. ఆనందించడం. చూడు కామినీ కొందరాలు ఈ రెండే మనకు ప్రపంచంలో కొనసాగింది. కామినీమూలంగా కొందరన్నీ పొంగి

కమ్య. గాంధనంతుంఁ గి గామి దానంతుల అత సదిరి ని
కమ్యంది.

రఘు : అపాద్యం.

ని : నీకు తెలియ. నా కళ్ళముందు నీమహామృత్యుల అలా
ఎంతమంది వెళ్ళిపోయాలో నీకు తెలియ. మృత్యు...
రజని...చర్చిని...కొన్ని పేర్లు నీకు పరిచయం. కొన్ని
కాదు. మీ వాళ్ళు గాని మాత్రం...

రఘు : నూ వాళ్ళు గారా ?

ని : మృత్యులతేరంలాగానే అదవాళ్ళుకూడా కొనకుట్టం
టయ్యారు.

రఘు : అబద్ధం !

ని : అబద్ధం చెప్పవలసిన అవునరం వాకులేదు.

[ఇంతలో లోపలినుండి రజని ప్రవేశిస్తుంది. గదిలో ని
ధరానీ, అతిని వర్తనానీ చూసి ధయపడి ఓ అడుగు
వెనక్కు వస్తుంది]

రజ : రండి బాబూ ! నీళ్ళు కాగివది.

రఘు : (ఉప్పరింగా) ఏమిటా - నిధరంగాదు చెప్తున్నది విజ
మేనా ?

రజ : స్నానం చేసింతర్వాత అంతా మీకు మునిచేస్తాను. రండి
బాబూ !

రఘు : చెప్పవమ్మా !

రజ : నా మాట విసండి బాబుగారూ. (అతన్ని బలవంతంగా
తీసుకువెళుతుంది)

రఘు : (వెనుకూ) నిధరంగారూ ! వెళ్ళకండి; వెళ్ళకండి.
ఇప్పుడే వస్తాను.

[చార్జి ధరూ వెళ్ళిపోతారు. రజని కొద్దిగా వెనకబడింది.
రఘువరి వినిపించకుండా మెల్లిగా 'రాజా' అని నిధరం,
రజనిని పిలుస్తాడు. ఆమె వొక్కసారి వెనక్కుతిరిగి
చూసి మానంగా వెళ్ళిపోతుంది. గదిలో నిధరం ఒక్కడే
మిగిలిపోతాడు. మర్నీలో కూచుని గోల్డ్ ఫ్లేక్ ముట్టించు
కుని ఏదో ఆలోచించుకొంటుండగా రజని తిరిగి ప్రవేశి
స్తుంది. ఆమెను చూసి, లాంటిరు దగ్గరకువెళ్ళి వర్తి
చెప్పిచేసి, తేచిమంచుని ఆమె కళిముఖంగా వదులుతాడు.]

ని : రాజా ! (రజని మాట్లాడడు. దూరంగా తొలగి నిల్చుం
టుంది) నేను చెప్పినవని తప్పే. కాదనను. నీ జీవితాన్నే
కాకనం చేశాను. అందుకు నువ్వు ఏ దండనవివా విధించు,
మదితాను. కానీ గతంలోని మన సంబంధాన్ని మాత్రం
ముదిపోవోను.

రజ : ముడిచిపోవాలి. రద్దయి.

ని : నేను మర్చిపోలేదు.

రజ : నేను మర్చిపోయాను.

: అవును. ఎందుకు మర్చిపోతా ? రానీవాళ్ళు చిలకంబి
బయటిప్రపంచం అర్థంకాదు. జీవితపు బోకడ తెలియ
రజనీ !

రజ : తెలిసే ఈ గారాగారంలో వుండడాని నిర్దవ్వాను.

ని : అందుకేమిటే మళ్ళీ బయటికిపోదాం రమ్యం
టయ్యారు.

రజ : మళ్ళీ పదివకుప్రంలో వదిలి వెడతావనికూడా తెలుసు.

ని : ఈసారి ఆలా చేయను.

రజని : అయినా నే రాను.

ని : రావాలి.

రజని : రాను

ని : నీ జీవితం కాకనం చేయగలను.

రజని : ఇంతకన్నా ఏమీ చెయ్యలేవు.

ని : చివరిసారిగా నిన్ను ప్రతిమాలకుంటున్నాను. కానీ !

రజని : చివరిసారిగా నిన్ను నేను ప్రతిమాలకుంటున్నాను.

వాడోరి! రావోను.
(లోపలినుండి రఘువరి స్నానంచేసి వస్తాడు) వడించ
కుంటావా బాబూ !

(రఘువరి మాట్లాడడు. అంగీకారంగా తీసుకుని ఆమె
లోపలకు వెళ్ళిపోతూ—నిధరాన్ని చూచి) అయిన
దాని, కాని దానికీ గొందరపడకుండా చెప్పరేనా. (వెళ్ళి
పోతుంది) (రఘువరి చాలా బాధపడుతుంటాడు. నిధరం
చేపు మానంగా చూసి ఓచూలకు వెళ్లి నిల్చుంటాడు)

ని : (రఘువరిని సమీపిస్తూ) అంత బాధపడవలసింది ఇందులో
ఏమీ లేదు రఘువరి! పర్యవధారణంగా జరిగే విషయా
లకు నువ్వంత ప్రాధాన్యత నీయడం వాడమాత్రం నవ్వు
లేదు.

రఘు : మీరు చెబుతున్నది విజమేలే—

ని : అబద్ధమని ఆత్యవంతక చేసుకోను.

రఘు : నిధరంగారూ !

ని : విజం ఎవ్వడూ విషూరంగానే వుంటుందోయ్. నాకా
సంగతి తెలుసు. కానీ—అభివృద్ధిలో! రావలసినవాడిని
నువ్వు. కాతేలేలో చెప్పిన నాలుగు ముక్కలలో ప్రపం
రాన్ని జయించుకుని రావాలనుకుంటున్నావు. పల్లని
వన్నీ నీళ్ళుగా, తెల్లనివన్నీ పాలుగా వదులుతున్నావు.
కానీ, 'పల్లమే'—(బామ్మడు) కళ వాడకమందా?
పదునరాకుమాట పాడియై ధర తెల్ల. యివార్థం అంతే.
మీ వాళ్ళుగానిని ఇంతవరకూ ఒక చేపుడిగా కల్పయ
రకీతుడిగా బహుళ భావించుకొని వుంటావు. కానీ నీ
కల్పన వాస్తవానికీ దూరమైంది.

రఘు : కాకుండావుంటే ఎంత బావుంటేది!

ని : అవును. నీ దృక్కాంశంనుంచి చూస్తే చాలా బావుంటేది.
కానీ ఏదయితే నువ్వు ఈహించికోలేదో అతే జరిగింద.

రఘు : ఇప్పుటికి నమ్మలేకపోయావువా.

ని : (కోపంతో) అవును నమ్మలేవు, ఏయింట్లో నున్నావు పుట్టి, పెరిగి, తిరిగిపో అయింట్లోనే ఒక పరితతో మీ నాన్న గారు జీవితం వెళ్ళిపోయింది, మూర్ఖువని, అది గ్రహించ లేక, నైగా నన్ను అనుమానిస్తున్నావు.

రఘు : ఏమిటి? ఏమిటి మీ రంటున్నది?

ని : గుమ్మంలో అడుగుపెట్టానో, లేదో నీకు స్వాగతం చెప్పిం చెవయి! అదరగతు వోలకపోయినా నన్నానాని నీకు తోడిం చెవయి! మార్పుపెనుతు కానినైనా భోజనాని! రమ్మం ట్టున్న చెవయి! (ఇక సమయంలో రజని గదిగుమ్మందగ్గ రకు వచ్చి నిలబడుతుంది) ఇదిగో ఈ రజని. జీవితంలో కొలువారిన రజని. కొదవగలదేమీ అమను! (రఘు ఆమె నేత్ర మోవగా చూస్తాడు. ఆమె జవాబు చెప్పలేక తల వంచుకుంటుంది) ఇప్పుడైనా నన్ను నమ్మ రఘువతి! ఆమెగో ఒకనాటి సంబంధంమూలంగా నీకు తెంద్రివంటి కాణ్ణి.

రఘు : ఛీ!

ని : వయసులోనే కొడు, అనుభవంలో కూడా! మీమేలు కోరేవాన్ని నేను మాత్రమే. అది ముఱచిపోకు. వెలపు! వెలపు రజనీదేవి వెలపు! వస్తాను రఘువతి! (విసురుగా కల్గిపోతాడు)

[గిరిధరం కల్గిపోగానే, రఘువతి ఆమెమీదను విసురుగా వెళ్ళిపోతాడు. ఆమెకంటాన్ని పట్టుకుని గట్టిగా నొక్కిపోతూ]

రఘు : నిజమేనా! నిజమేనా! మత్స్య...మత్స్య...ఒక మలటవా! (ఆ ఆకేంలోనే తమ చేస్తున్నపని తప్పుగా తెలుసుకుని ఆమెను పురుగును దురికిపట్టుగా పెట్టివేసి మర్నీలో మూల బడి, ఆమెనేత్ర పిచ్చిగా చూస్తుంటాడు.)

రజని : కానీ...అక్కాగారే? (ఏడుస్తూ) కలంకురి! మీనమైన పాత్రను నేను. ఒక్కసారి కొలువారినందువల్ల, చెరగని మచ్చను చెరువుకోవాలన్న యిత్నింలో మీ ఆక్రమం చెరువున్నదాన్ని నిన్నటికీ, రేపటికీ భయపడి మరణాని! చేరువోతున్నదాన్ని. ఓ! చంపు! అభం, మధం తెలియని అమానుషుడి చేతిలో ఆత్మను వదిలేకొనన్న సంస్కృతి నైనా నాకు మిగలని రఘువతి కాబూ! (అతను భయపడి మూరంగా జరుగుతాడు) ఏం, అలా భయపడి మూరంగా జరుగుతున్నావు? తప్పుచేసినదాన్ని, అడదాన్ని, నన్ను తీసిందానికీ, మగనాడిని నీకు భయమెందుకు! వరను కార్మికవనం గడిచే గౌరవపులు మీరంతా. గాని! రాలిపోయే వాడిన గడ్డితూపులాంటిదాన్ని. రా!రారఘా! భయమెందుకు! నాలో వున్న రజని ఏనాడో చని పోయింది. నీమందు మాట్లాడుతున్నది చావలేక బ్రతుకు తున్న పరితమాత్రమే నాడనా!

రఘు : ధికవాణ్!

[బయటినుంచి ముత్యాలూ, విశ్వనాథం ప్రవేశిస్తారు. విశ్వనాథం కురిసుడిగానే కనిపిస్తుంటాడు. వదిలిపోయిన తీరం. కలసివున్నా, వెరుస్తూ వున్నది.]

విశ్వ : రఘా!

రఘు : నాన్నా! (ఒకరి పరిష్యంగంలో మరొకరు. అప్పుడే కండ్రి చేసిన తిప్పడం జూపకాని! వచ్చి రఘువతి మూరంగా తొలి మంచుంటాడు, అది విశ్వనాథాని! అర్థంకాదు.)

మ : ఎవ్వడొచ్చావు కాబూ! ఆలోగ్యం భద్రమేనా! అన్ని పోకర్కాలు సరిగా నమోదుతున్నాయా?

రఘు : అ! మక్కతోకవరుగానే జీవితం గడిచిపోతున్నది. ముత్యాలూ!

మ : (రజనితో) వీరేనమ్మ! రఘువతిబాబుగారంటే. కాబూ! ఈమె...

రఘు : తెలుసుకున్నాను. తెలుసుకోవలసిన దంతా తెలుసు కున్నాను.

రజ : తేంద్రిదగ్గ మర్రవాడు.

మ : కొదమూ, అచ్చాయిగారంతా కల్గిపోలికే.

విశ్వ : అవును. నాపోలిక రాకుండా వుంటేనే నాకు బాగు పడతాడు.

మ : అదేం కాబూ!

విశ్వ : నేనెంతటి చేయనూడని పని చేస్తున్నది నాకు. తెలుసు ముత్యాలూ! అచ్చాయైనా బాగుపడడమే నాకు కావాలి.

రఘు : నాన్నా!

విశ్వ : నీను జీవితంలో చేసిన పొరపాట్లమూలంగా మత్స్యవా బుద్ధి తెచ్చుకుంటే అంతకన్నా నాక్కొవలసిందేమీ లేదు.

మ : పొరపాటుచేసారా కాబూ!

విశ్వ : కొదా ముత్యాలూ! (ధమ్మరాలైన ఒక ఆడదాని, కుల మింటి స్త్రీతో సమానమైన స్థానం ఇవ్వడం పొడుపని కాదా! ఇంతకన్నా ఇంకేం చెయ్యాలి వంశగౌరవాన్ని పాడుచేయడానికీ!

మ : చాలా పొరకుంటున్నార కాబూ! ఎవరూ పాపానింద లేని కొర్రాన్ని చేసి తిరిగి భిక్షియవరుతున్నార. ప్రకృతిలో దాన్ని కొనసాగించండి. రజనీదేవిగారి యింట్లో కావ్యరంగా ఒక స్థానాన్ని కల్పించండి.

రఘు : ఏమిటి?

మ : అవును రఘువతిబాబూ! మీకు తెలియ ఈమె యెంత శక్తిమూలాలో...

రజని : అవన్నీ ఇప్పుడెందుకు ముత్యాలూ—మందు రఘువతి కాబూను భోజనం చేయనీ.

విశ్వ : ఇంతా భోజనం చేయలేదా!

మ : చూడండిబాబూ—తన జీవితంలోని ముఖ్యభూలన సంబంధించిన సమస్యను మీరు నిర్ణయిస్తున్నా, చివరాలు

భోజనం ఆమెకు నుండు కౌశలవినచ్చింది. ఇంతకన్న
ఏ మౌనమూరి తన కొడుకును సరిగా చూస్తుంది.

రఘు : ఏమిటి? ఏమిటి నువ్వంటున్నది? ఈ పరితన నేను తల్లిగా
స్వీకరించాలా?

ము : అవును. ఇంతకన్న సహృదయురాలు నీంతెక్కడా
కొరుగదు.

రజనీ : ముత్యలూ!—ఇదికాదు ఆ మాటలకు సమయం.

ము : నిజ్జీదానా—జీవితం వాగినమాడున్నా చూస్తూ పూకు
కొంటానా?

రఘు : ముత్యలూ—నువ్వేనా ఈ మాటలు మాట్లాడుతున్నది.

విశ్వ : ఆమెమీద ఎందుకు ముత్యలూ నీంతె ఆపేక్ష?

రఘు : ముత్యలూ!

ము : అవున్నాయనా! ఈ ముత్యాలమీద నీకేమాత్రం గౌరవం
మున్నా ఆమెను నువ్వు తల్లిగా స్వీకరించు.

విశ్వ : కానీ నేనామెను భార్యగా స్వీకరించలేను.

ము : ఎందువల్ల?

విశ్వ : పరితి కాంటి. కులస్మృతిగల గౌరవం లేదు కాంటి.

ము : కాబూ మీలాంటివారు ఆమెను యింతవైచ్యాలి? పొల్పడ
లేయకముందు ఆమెకూడా ఒక యింటి యిల్లాశి! మీలో
వచ్చింది ఆమె కష్టాలను పంచుకొనడానికే! కాదు. కుభా
లను పొందడానికే. ఇది నువ్వంటున్నది. కానీ ఈనా
డామె మీ కష్టముభాల్లో తామ భాగస్వామిని కౌడ
దానికే నిద్రపడుతున్నది. అంటే అర్థం? తన వ్యాతం
త్రాగి పోగొట్టుకొనడానికైనా వాస్తవంబున్నదన్న
మాట!—

రఘు : అయినా నే నీమెను తల్లిగా చూడలేను.

విశ్వ : నే నీమెను భార్యగానూ చూడలేను.

ము : అలాగా? ఆరుతెలలనుండి మీ పాపచర్యంలో తన రక్త
మాంసాలను కోల్పోయిన ఈమె పత్నిగా వుండడానికి
అనర్హురాలు. కావునంది. చాలా కావునంది!

రఘు : నువ్వు నీ ప్రోమకుమించిన మాటలు మాటలాడుతున్నావు.

ము : ప్రోమతా. జాయీ సలత్తెయ్యే జీవితంలోనూ ఇవ్వాలి
మొట్టమొదటిసారిగా ఆ మాట విన్నాను.

విశ్వ : అలాగా మాట్లాడకు. అంత మంచికాదు.

ము : ఏమిటి? ఈ యింట్లో వాత్సల్యంత్రయింకూడా లేదా? జా
యీ జీవితంలో పదిదినాకోలేని ఎంత పెద్ద తప్పుపని
లేదా? కొలవరానివారి కొలువు చేకొనన్నమాట!

విశ్వ : ముత్యలూ—పాద్యులదాటి మాట్లాడుతున్నావు.

ము : పాద్యులు? వాగినాడు మర్యాద నేర్చుకున్నాడు మీరు.
అయినా ఒక అబల జీవితాన్ని పాడుచేయడ మంత లేరికా
విశ్వనాథం, ఈలా మాట్లాడడం?

రఘు : ముత్యలూ! గౌరవం యిచ్చి గౌరవం వుచ్చుకో.

ము : నువ్వుమాడానా బాబూ! పెద్దకోరిక, చిన్నకోరిక తోడయిం
దన్నమాట.

విశ్వ : (బలంగా ముత్యాలను కొడతాడు)

ము : అబ్బా! ఏం విశ్వనాథం—నీ కోరిక తీరిందా? ఇప్పు
డైనా ఆ అమాడుకురారని, ఆదరించు.

విశ్వ : పెదవల! పెదవల! కాళ్ళకొండ అణచిపెట్టవలసిన పెదవ
లను పెట్టికొందుకుంటే ఇటువంటివే బాధలు... అది
మావల్లోనే ఎప్పుడూ వాగటే యెదుపు... నీకు చూడ
బోతే వాగటే వస... ఛీ, ఛీ! పాడులోకమా, పాడు
మనుషులూ! అవి (విసురుగా బయటకు వెళ్ళిపోతాడు.)

రఘు : వాన్నా! వాన్నా! తిండుకాన్నా—ఈ ఒక్కమాట
వినిపోకాన్నా—ఈ ఒక్కమాట వాన్నా!

(అతనుకూడా బయటకు వెళ్ళిపోతాడు. ముత్యాలు చెంపప
తెయ్యిపెట్టుకుని, రజనీదేవి కళ్ళనీరు పెట్టుకుంటూనూ
గదిలో మిగిలిపోతారు.)

రజ : (పెట్టిగా ముత్యాలను సమీపించి) వాగా...దెబ్బ...
తగిరిందా? శూమించు. నన్ను శూమించు ముత్యలూ!
పాపిష్టిదాన్ని. వామాలంగా నీకుకూడా యీబాధలు.

ముత్య : పరవాలెనులే తల్లీ! ఇటువంటిది ఎన్ని జరగకపోతే ఈ
అవ్యాయాలు ఒకటికొకటి వస్తాయి! శుభ్రదేవతలకు
కొందిరు బలిఅయితేనేకాని సత్కార్యాలు జరుగవచ్చు.

రజ : ముత్యలూ!

ముత్య : ప్రయత్నాలన్నీ, బూడిదపోని పన్నీరులాగా నిరర్థకా
లయనవికదు తల్లీ!

రజ : అది మనచేతుల్లో లేదుకదా ముత్యలూ—భగవంతుడు
కూడా అనుమతించాలి.

ముత్య : నిజమేననుకో! అయినా పురుషకార్యంకూడా...

రజ : అందుకేనే ముత్యలూ—ఈ పోక్కసారి! నిన్నిం
కోక్కటి అడగాలని వుంది.

ము : నిస్సంగోచంగా అడుగవచ్చు. వామండు నీకేసరియ
మెందుకు?

ర : ఏంలేదు—వారిద్దరినీ మరొక్కసారి పిల్చుకురాగలవా!

ము : మళ్ళివా?

ర : ఇంచాక మళ్ళి నాతరపున వాదించావు. ఈసారి నేనే
నాళ్ళి కాళ్ళా వళ్ళా పడతాను. దైవమనుకూలినీ సరసని,
లేకపోతే—

ము : వస్తుల్లీ వస్తు. అంతసాహసాని కొడిగట్టకు. ఇప్పుడేవెళ్ళి
ఎల్లాగైనా సాధించుకువస్తాను.

ర : చూడు. విశ్వనాథంగాడు రాకపోతే కనీసం రఘుపతివైనా
తీసుకురా. ఆ కొపంలో భోజనంమాటే మతించి వెళ్ళి
పోయాడు

- మ : ఎంతనిచ్చిదానవచ్చు! (వర్ణిపోతాడు)
- (అప్పుడే మళ్ళీ నిర్భరం ప్రవేశం. అతనిరాకను రజని గమనించదు. ఆతను చప్పుడుగాకుండావచ్చి చల్లగా నిద్రింపు గడియపెడతాడు.)
- రజని : రాజా!
- రజని : ఎవరూ!
- రజని : నేను రాజా—నీ నిర్భరాన్ని. అడవిటి! ఆలాభయపడతా వెంటకు! రాజా!
- రజని : ఏలా, ఏలా వచ్చావిక్కడకు?
- రజని : ఎలా ఏమిటి? రాజనిధినుండా మహారాజకుమారుడిలా నడిచివచ్చాను. ఇంట్లో? ప్రవేశించి ప్రవేశించకుండానే తలుపులు రెండు బంధించేశాను.
- ర : (ధయంతో) ఆ!
- రజని : చూడు రాజా! నీకడకారం చేయాలనే దురుద్దేశంతో కాదు నేనిప్పుడొక్కడకు వచ్చింది. ఎవరూ మనయ్యాసంభాషణలకు అంగీకారం కల్గినకూడదని...
- ర : ఇంట్లో, ఇంట్లో విశ్వనాథంగాదు నిద్రపోతున్నాడు.
- రజని : అహో! అబద్ధాలు బాగా చెప్పాలనే! విశ్వనాథా, రఘు పతి వివాహిని నడిచిపోతూండడం నేను చూశాను. ముత్యాలు దాగివెంటే పరుగెత్తుతున్నాడు.
- ర : ఇదీ నీకు తెలిసిందా? రామచంద్రా!
- రజని : విచ్చిదానా! నన్ను నమ్మలేకుండా వున్నావు. నిజంగా నీ క్రేయస్సుకోరి ఇప్పుడుమట్లాడుతున్నాను. నాయకాత్వ స్వరూపాన్ని నీమందు పెల్లడిస్తున్నాను. నిజమే! ఇది కరలో ఎన్నోరిప్పులు చేశాను. ఆమెరూపవి అబద్ధాలు, చెయ్యిరూపవి నేరాలు ఎన్నోచేశాను. కనుపించిన స్త్రీలెల్లా అనుభవించాను. ఎందరో బాలికలు...నయమరచి చారు...కాదనను. నేను రాక్షసుణ్ణి! కానీ...కానీ— నేను మాత్రం మంచిపని ఎందుకు చేయకూడదు? తనిపోయే లోపల, ఒక్కడేమీ ఒక్కడేమీ! నేలుచేసి, ఆమె మెప్పును ఎందుకు పొందకూడదు? అందుకే నే నీవద్దకు వచ్చాను.
- రజని : ఇంకెవరూ నీ కలలో చిక్కలేదా?
- రజని : వన్నపార్థం చేసికోకు రాజా! నా కిదితంలా, నాకు కనుపించినవారిలోకెల్లా నీకే నే నెక్కువ అపకారం చేశాను. నిన్నే ఎక్కువ హింసించాను. నీ కిదితాన్నే పొందుచేశాను. అందుకే నీ నీకుమను పొందిలేదే కాని బాపాపం కొందైనా ప్రక్షాళనం కాదు.
- (బయట తలుపు చప్పుడు)
- రజని : అదిగో! వాళ్లే! వాళ్ళు వచ్చేవారు!
- రజని : చెప్ప రజనీ తొందరగా చెప్పు. నన్ను క్షమించి, నా పూర్వపు తప్పిదాన్ని మఱచి నాతో రాలేదా? నీ కిదితాన్నే పూలబాటల్లో నడిపిస్తాను. చెప్పు. చెప్పు రజనీ!
- రజని : ఉండు. నన్ను తలుపుతీయనీ.
- రజని : (ఆమెను అడ్డుకుంటూ) తలుపు తీయకు రజనీ. అది నీకే దెబ్బ. ఈ సమయంలో నాకు నిర్వికల్పడ చూస్తే అపార్థం చేసికోవచ్చు.
- రజని : అయ్యో! అయ్యో!
- రజని : నన్ను లోపలకు వెళ్లనీ. అక్కడ చాక్కుంటాను. (లోపలకు వెళ్ళిపోతాడు)
- [బయట మళ్ళీ ఉధృతంగా తలుపు చప్పుడు. ఆమె ఏమి చేయటానికి తోచక కొంచెంసేపు తలుపటాయించి చివరకు వెళ్ళి తలుపు తీస్తుంది. విశ్వనాథం, రఘుపతి, ముత్యాలు లోపలకు ఒక్కసారిగా గాలివాసలాగా ప్రవేశిస్తారు.]
- ముత్యా : ఎందుకమ్మా ఇంత అలస్యం చేశావు? ఏం అభయంతో చేశావోనని హావలిపోయి చస్తుంటేమి?
- విశ్వ : ఎవరిది రజనీ లోపలేవో మాటలు వినిపించాయి!
- రఘు : చెప్పటాని కాలా దిక్కులు చూస్తూ చేమిటి?
- రజని : (తిచ్చియ్యగా) ఎలుకలు...ఎలుకలు ఒకటి గొడవ చెబున్నాయి!
- ముత్యా : అంతేరా!
- విశ్వ : ఎలుకలా? (లోపలకు వెళ్ళిపోతాడు)
- రజని : (అతని! అడ్డుకోతూ) ఏమండీ...ఏమండీ...నన్ను... నన్ను...క్షమించరూ?
- [ఇదేసమయంలో రఘుపతి లోపలకు వెళ్ళతాడు. అక్కడ నిర్భరాన్ని చూసి ఒక్కచెప్ప గావుకే చెప్పి, అతనిని తోసుకుంటూ బయటకు వస్తాడు]
- రఘు : ఎలుకలా? ఇటువంటివేవా?
- విశ్వ : మక్కను సింహాసనం మీద కూర్చోపెట్టినా నివారణం మానలేకపోయింది. ఛీ!
- ముత్యా : రజనీ...ఏమిటమ్మాయిది?
- విశ్వ : ప్రత్యక్షంగా కనబడుతున్నదాని! వ్యాఖ్యానం ఎందుకు ముత్యాబా? ఈమెనేకదా మహాపరివ్రతగా నువు నిర్దించావు! ఇటువంటిదాన్ని నేను భార్యగా స్వీకరించాలి.
- రఘు : నామీమాన్ని కోరుతున్నవాడినేకదు ముత్యాబా నువ్వు!
- ముత్యా : తొందరపడకండి రాజా! మనకు తెలిసి నిజాలు కొన్ని ఉండివుండవచ్చు. చెప్పండి! ఏం జరిగింది? చెప్పండి!
- రజని : ఏం చెప్పను ముత్యాబా! ప్రత్యక్షంగా కనబడుతున్నదాన్ని కాదని ఎలా నిర్భయ నమ్మించడం! విశ్వనాథం బాబుగాదూ - అడవాళ్ళలో ఏమాత్రం మీకు నమ్మకం వున్నా ఈ తప్పునని నేను చేయలేదని మాత్రం నమ్మండి.
- విశ్వ : (చెప్పగా వచ్చుతూ)నిమ్మలా! —అడవాళ్ళేమి?—అందు లోమా నిమ్మ!

రఘు : పోదాం పద నాన్నా. ఈ గారి కలికితే మనకు అటు కంటి బుద్ధులే వుండకాదుమా! నా ముత్యాలూ!

ముత్య : వెళ్లండి బాబూ. మీరు వెళ్లండి. ఎక్కడ నీరి నిజాయితీలు వున్నాయనుకుంటున్నారో అక్కడికే వెళ్ళండి. ఈ పరకంలోనే నేను వుండిపోతాను.

రఘు : ముత్యాలూ పిచ్చివాడైపోయాడు నాన్నా!

విశ్వ : పద. పద. పోదాం!

రఘు : పద.

[ఇద్దరూ వెళ్లిపోతారు. అంతవరకు వెనుకనే చాగితన్న గిరిధరం బయటకు అప్పుడు వస్తాడు. అతని కళ్ళనిండా నీళ్లు. రజనీని సమీపించి, బాధగా, చిన్నతొకటో]

గిరి : రజనీ! బలవంతంగా నీ కిరిలెంలో ప్రవేశించి తెందో పారి గూడా నిన్ను నాకనం చేశాను. రజనీ! ఏం చేయకు నేను! క్షమించవద్దు నవ్వు. నన్ను క్షమించవద్దు. రజనీ! రజనీ!

ముత్య : ఏ విధంగా నీకు నేను సహాయపడవచ్చు? తప్పలేని, గడ్డయిపోతే, నిన్ను క్షమిస్తాను ఈ లోకాని వివిధంగా సమూహానం చేద్దాం!

(ఇంతలో లాంతరులో వల్లి తగ్గిపోతుంటుంది. ముత్యాలూ వెళ్లి దీపాన్ని పెద్దది చేయాలని ప్రయత్నం చేస్తారు. కానీ, దీపం, మరణాన్ని సమీపిస్తూనే వుంటుంది)

రజనీ : (బాధగా) ఎందుకు ముత్యాలూ-వృధాప్రయత్నం! నాకే లేని దీపాన్ని వెలిగించటోయి ఎందుకు నవ్వు బాధపడ తావు! నీ చారిత నవ్వు బ్రతుకు లోకంలో. నా బోటి అభాగ్యులమీద సానుభూతి చూపించకు. వెళ్లు. వెళ్లు ముత్యాలూ!

ముత్య : కాదమ్మ. అలా కాదు.

గిరి : కాదు. నేను నీకు అండగా నిలుస్తాను. [దీపం తగ్గిపోతుంటుంది]

రజనీ : అక్కరలేదు. ఎవ్వరూ అక్కరలేదు. ఈ కిరిధరమాం కంలో లేకుండా రాలిత కాబోటి పూరిమీద ఎవ్వరూ సానుభూతి చూపవక్కరలేదు. ఎవ్వరూ - సానుభూతి చూపవక్కరలేదు. వెళ్ళండి. అందరూ వెళ్ళండి. వెళ్ళండి. వెళ్ళండి.

[తె-]

1935-36 మంగళ కరమైన నూతన సంవత్సర ఆభినందనలు

సుఖ జీవిత సేవ
కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యుని గారి

“మేల్మాయిల్ మందు”

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్టురోగ నివారణి.
మేహ కుష్టు వ్యాధివల్ల కష్టపడు వారలకు పునర్జన్మమిచ్చులభ్యుత నంజీవి.
మేహరోగ నివారణ నూనె, లేహ్యము.

నల్లమేహ, ఎఱ్ఱమేహ, పొడలు, మేహరణములు, తిమ్మద్రు, మతిమాంద్యము, కుష్టములు, చిత్తకారికము, మూతక క్షయము, వారము, గుర్మము, తెలుపు, ఉష్ణం, గ్రంధి, కాన్జరేకులు ముంటు, రక్తజంహనం, గడ్డి, దురద, వీర్యవృద్ధి, మూంబ్యాది, ముండ్లకము మొదలైన అన్ని విధముల దుర్బిద వ్యాధులను అతి సులభముగా పోట్టును.

40 రోజులు (1 మండలము) నూనె, లేహ్యము 6-0-0 రహితో జరుపు చేయి; వివరములకు తెల్లగురో చూడవచ్చును.

శ్రీ పరమాత్మ తైలము (ప్రానమునకు శ్రేష్ఠమైనది)

కంఠు మంట, కిసిమాపు తిక్కుక, మెదడు ఉష్ణం, ముక్కులో రక్తము కాలుట, కౌమార, చర్మ, గనదగ్గ, క్యాసకోశమునందు గలగు అన్ని వ్యాధులను వివరి చేసి రక్తశుద్ధిని కలిగించి దేహమునకు సుఖము నిచ్చును.

K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU

For:

Blood-Purification, Constipation, Gleet, Leprosy, Gonorrhoea, Venereal, and all kinds of Skin Diseases.

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యుని సన్మ, 5/22, మేల్మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

దండకవాఙ్మయము

శ్రీ రాఘరి దొరసామికర్మ

దండకమున సంస్కృత వృత్తి విశేషము. ఇది యిరువదా యక్షరములకు మించిన పాదము గలది. సంస్కృత చ్ఛందస్సునుండి తెలుగు భాషలోని దండకము వచ్చినది. తెలుగులో దీనిని వృత్తి పేరి సంస్కృత వాఙ్మయములో లేదు. తెలుగులో మన్నన్ని దండకములు సంస్కృతిములో లేవు. చింపకమాలాది వృత్తిములు సంస్కృత చ్ఛందోభాతికము లయ్యును తెలుగులో వానివన్న వాఙ్మయ మాలభాయందు లేదుగదా! అట్టిదే ఈ దండక వృత్తి రచనా విషయముగూడ. సాధారణముగా దండకములు భగవత్ స్తుతి పురములుగా రచితములై యున్నవి. సంస్కృతిములో శ్లోమలదండకము ముప్రసిద్ధము. తెలుగువా రారాటగోపాల మీ దండకము నెఱుంగుదురు. పెద్దబాలశిక్ష జరుపని తెలుగుక్షరముగ దండకము. అందీ దండకము వెలయుచున్నది.

ఇక్కడ తెలుగులో దండక రచనకుఁ బ్రసక్తముగా శ్రీరాము యుద్ధవనవాదు అడిగిన నన్నయ భట్టారకుడు. ఆంధ్ర మహా భారతారణ్య పర్వములో నన్నయ దండకములకు రచించె. ఇది యుద్ధవృత్తి పరమేశ్వరస్తుత్యాకర్మము.

దండకము సంస్కృతాంధ్రము లందెకాక, తమిళ కర్ణాటాది భాషలందును గానవచ్చెను. కాని తెలుగులో దీనివన్న ప్రచారం తిప్పింగల భాషలలో గానము. సంస్కృత భాషయందును దండకరచన మహాకావ్యములం జదివినో త్యాచిత్తముగా రచిత మయి యుండుటయు, ప్రత్యేక దండకముల సంఖ్య చాల తక్కువగా నుండుటయు మీదుమిక్కిలి యాదండకకృతులు చిన్న చిన్న యుండుటయు గమనింపఁ దగియున్నది. తెలుగున వట్లు గాక, సాధారణముగాఁ బ్రతి కావ్యమందును దండక ములకరించి యుండుటయు గాక, ప్రత్యేక దండకములు వాచావిషయా ర్థకములై యాసంఖ్యాకములై ఖండికృతు లనఁదగి యున్నవి.

ఇక్కడ తెలుగు దండకరచనం గూర్చి ముచ్చటించుటకు ముందు సంస్కృతాది భాషలలోని దండకలక్షణాదు తెల్లన్నవో యిందుక పరికిరింతము.

సంస్కృత దండక లక్షణములు

ఇరువదాఁ యక్షరములకు మించిన వృత్తిములకు మూలికా వృత్తిములనియు మధురమాలావృత్తిములనియుఁ జెప్పి గలవు. అట్టి మూలికావృత్తిములకుఁ జేరిన దీ దండకము. ఇందుఁ బాదమున నిరుప కాతంత్రీకి మించిన యక్షరము లుండును. వాలుగు పాదములుగా నొండె, నేకపాదముగానొండె దండకము రచింపవచ్చు. సామాన్య

ముగా నగణద్యయముపై నిర్భవచ్చినన్ని రగణములు నిలువవచ్చును ఇందుఁ జెప్పి తెలుగులు గలవు.

సంస్కృతమున ఛందోగ్రంథము లక్షణములు వెలయుచున్నవి. ముప్రసిద్ధములై యధిక ప్రచారములో నుండునది పింగళిచ్చందము (పింగళాచార్యకృతము. ఇది ప్రాచీనము-భట్టహాలాయుధుఁడు దీనికి వృత్తి రచించె), వృత్తిరత్నాకరము (కేదారభట్ట ప్రణీతము). ఈ ఛందములలోఁ జెప్పఁబడిన దండకలక్షణములఁ దొలఁది వాడెదను.

పింగళాచార్యచ్చందము (ప్రథమాధ్యాయము)
దండకోనాదః (7-83)

యత్రపాదే ద్వావగణో రగణాన్ సప్తభింబి, దండకోనా మసః, ఉత్క్రమేః పద్వింశత్యక్షరాయః సమనంతరం దండకస్య పాతా త్విప్రవింశత్యక్షరత్వి మేవయు క్తమ్, సర్వదాం ఛందసామైకాక్షరవృద్ధ్యాప్రవృత్తేః, ఇతి ఉత్క్రవం పునరేకైకరభవద్వ్యాప్రవృత్తః దండకో నార ఇతి క్రివచాత్ ||

ప్రథమచ్చందవృత్తి ప్రయాతః (7-84)

యః సత్రివింశత్యక్షరపాదః ప్రథమాదిదండకః స చందవృత్తి ప్రయాతోనామ్ ||

అన్యత్రరాతమాండవ్యాభ్యామ్ (7-85)

రాతమాండవ్యాభ్యాం ఋషిభ్యామేవాన్య త్రాస్యాభిధాన మేకదేవ, తాభ్యాం పునరన్యవసంజ్ఞాకృతాన్య. వృత్త్యై రాతమాండవ్యగమాం పూనార్థమ్ ||

శేషః ప్రచిత ఇతి (7-86)

ఇతిచ్చందవృత్తి ప్రయాతా ద్దూర్వం దండకప్రవృత్తః ప్రచిత ఇతి సంజ్ఞాంబధితే, పూర్వమైకాక్షరప్రమేణ ఛందసాం వృద్ధి రుక్తా; ఇదానీతు శ్చోదలక్షితాక్షరత్రయేణవృద్ధిః ||

వృత్త రత్నాకరము (తృతీయాధ్యాయము)

యదిహ నయగళం తతస్సప్తరేఖాప్రదా చందవృత్తిప్రయాతో భవద్దండకః || ౧ ||

ప్రతిదరణ వివృత్తరేఖాస్ఫురణార్హత కాన్యో నమాత రీలా కరోద్దామ కంభాదయః || ౨ ||

ప్రచితక సమగ్ధికో నీరధీభిఃస్ఫుతో దండకో నద్యయా దుక్తైః స్పష్టభిర్యైః || ౩ ||

నద్యయాత్పరత ప్రకారణాపి క్వచిద్దండకా ద్విశ్వంతే || ౪ ||
ఏవమేకోన సహప్రాక్షరవృద్ధిర్వపరి దండకం వృత్తిమ్ || ౫ ||

పై ఖండ్ గ్రంథములవలనఁ జరిగినవచ్చు దండక భేద
లక్షణముల సారమీ క్రిందఁ జెప్పెద.

దండకమునందుఁ బ్రతిపాదము మొదలు నగణద్యయము
నియతముగా నుండును. లేదుపరి రగణము లేన్నని యుండవలయు.
నగణయంగము మీఁద న ప్రవరగణములుగల యిరువ జేడతీరముల
వృత్తము ప్రభుమదండకము, * దండకము వృత్తిమే కాన నాలుగు
పాదము యుండవలయునని తెలియుచున్నది, పై దండకమునకుఁ
జుండవృత్తి ప్రయోగముని శ్లో, నగణద్యయముపై 8 రగణములున్న
అర్థదండక మనఁబడు. అట్లే 9 రగణములున్న అర్థవము, 10 ర-
చ్యాకము, 11 - ర-చీమూతము, 12 ర - లీలాకరము, 13 ర-
చీద్రామము, 14 ర - శంఖము - అని దండక భేదము బాహ్యములు.
శంఖాదులనుటలే నింకను శీత్రక రగణవృత్తియే దండక భేదములు
పెక్కులుగలవని యిరయనది.

న-న-7 ర గణములు-చుండవృత్తి ప్రయోగము.
న-న-7 యగణములు-ప్రచితికము †
న-న-7 రగణములు గల దండకమును గలదు (ఇది
కావ్యచిత్తము.)

రగణములలోడ శీత్రక యగణలగణములలోడను విరువజేడతీర
ములు మొదలుకొని యొక్కొక్క గణముగా (మూజేసి యొక్కర
ముల చొప్పున) లెక్కించుచు 888 అక్షరముల పర్యంతము దండక
ములు వ్రాయవచ్చును.

దండక లక్షణములఁగూర్చి మఱికొందలి నిర్వచనము-
అగ్ని పురాణము :-
శేష వృద్ధ్యాద్ధారావాసుగ్ని, ర్వాణకీచమూత మఖ్యకా.
లర్కవాచకృతి :-

(శంఖాదయః) - అదిపదా త్పంచదశాభి రగణైర్వర్ణితపాదాః
క్రమేణ. ఆరామ - శంగ్రామ - సురామ - కైమంక - సార -
కాసార - విసార - శంకార.

నీహర - మందార - శీదార - ఆపార - సత్కార -
శంకార - మాకంద.

గోవింద - సానంద - శంకానా - ఆనంద ఇత్యేతే గ్రాహ్యః
శ్రీకృష్ణ :-

ఏవమే కైకరగణ, వర్ణనాత్మికలాంఘ్రీమః,
ఏకనూర్ణన పరాప్రాప్తి, పర్యంతం దండకాదుతాః |
శేష :- యైరిత్య శ్లోమమున గణానామలక్షణం. ఇది
ప్రయోగా త్తఘటితా నామనీ దండికావా విస్తర్యాత్.

కృష్ణ :- నగణ ద్యయియో జేవ, మేకైకగణవర్ణనాత్,
మమనాబ్ధితరంగాది, నాన్నుం భేదాత్పితార్యవత్ |
కృష్ణకల్పద్రుమ నిఘంటువు - దండక కల్ప వివరణము.

దండక :- పుం - దండ ఇవ కావ్యతీతి.
న ప్రరింకెత్తికరావృత్తి.

(37 అక్షరః) చుండవృత్తి ప్రయోగః - న 2 ర 7
ప్రచితికః - న 2 య 7

దునుమచ్చ చక్ర - 30
మర్తమాతంగ లీలాకరః 30

(80) అర్థః - న 2 ర 8
సింహవిక్రీడః - య 10
(88) అర్థవః - న 2 ర 9
(8) వ్యాసః - న 2 ర 10
చీమూతః - న 2 ర 11; లీలాకరః - న 2 ర 12; చీద్రామః - న 2 ర 13
సింహ విక్రాంతః - న 2 య 13; శంఖః - న 2 ర 14
భరతకోశము (మానవల్లి రామకృష్ణ కవిగారు)
దండకోగణవృత్తి, భేదన బహుళా భవత్,
పదైస్సృజైర్విరచితో, నానాయలి విభూషితః,
యథోచితేన తాతేన, రాగై రవివరీయతే,
ఏవం దండక ఉద్దిష్టః.....

సంస్కృత దండకము

సంస్కృత వృందోగ్రంథములలో దండక భేదములను లక్ష్యము
లుగావృత్తిములు. ప్రశ్నేశముగా వెలసిన సంస్కృత భాషాదం
డకములలో క్యామలాదండకము జగత్ప్రసిద్ధము. ఇది కాలిదాస కృత
ముగాఁ బ్రచారములో నున్నది. భోజవరీత్రాదిగ్రంథము లిట్లే
వాదించుచున్నవి. ఒకానొక క్యామలాదండక లిఖిత ప్రతిలోనిది
కాలిదాస కృతముగా తెప్ప నీ క్రింది శ్లోకముగలదు.

'అంతా ప్రత్యక్షకాలే ప్రవిదుల కరుణాబ్జ విద్యావిశేషం
ప్రాధే నాచారాశ్చిత్రి ప్రభతి మతిమతా కాలిదాసేన చిత్రం
పాత్రం సమ్యక్సానాం రచిత మిద మహాదండకం క్యామలాదయః |
యేనానిత్యం పఠంతి ప్రలిప్త మతులాం శేషు ధన్యాః కేచింధాః'.
(సంస్కృత గ్రంథముల డిస్క్రిప్టివ్ కాటలాగు నెం 10843)

ఈ దండకము భోజరాజ నమకారికుండల పురాంకక కవి
రచితమని శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవిగా దుగాది సంఘికలో
(1916-17) వ్రాసియున్నాడు.

క్యామలాదండకము-
"జయజనని నుభా సముద్రాంత రుద్రవృణి దీప్త సందూభ
లిల్వలలి ముగ్ధకల్పద్రుమాకల్ప కాదంబ కాంతార వాసభిమే,

* యదిహ - శ్రీ నారాయణ పురోహిత విరచిత మణివిధి
వాగ్విఖ్య :- ఇహ దండకేషు ప్రభవ - కృందివృత్తిప్రయోగో
నామదండక ఏవంవిశోభజతి. పూర్వం నగణద్యయం పశ్యాత్సప్త
రగణాయదిమ్యై ప్రదాచుండివృత్తిప్రయోగో దండకోభవత్ -
నవశక్త్యైస్సప్త వింకెత్తికరూపాదః చతుర్భిషాదైః దండకః
అష్టాత్తర కేతాత్మకో భవతి.

ప్రతివరణ వివృద్ధి శేషః - ప్రతివరణం చతురుపాదేషు
వివృద్ధావర్తమానః..... తెనుయిన దండకములు సాధారణముగా
నేకపాదముగానే చూపబడుచున్నవి. కావ్యచిత్తముగాఁ బాద
విరుక్తము, పాదద్యయముగల దండకములు రచితములు.

† నగణయంగముమీఁద న ప్రవేశములను మించిన దండక
భేదము లన్నింటికెఁద్రాచితకములనుసంజ్ఞ సింగళిచ్చందమనఁ తెప్పఁబడి
నది. అనఁ గాఁ జుండవృత్తి మార్కములగు దండకములు ప్రచితికములు

కృత్రివాపియ్...మలలిక వనయావచారంభ చంద్రో దయోద్యల
 లావణ్య దుగార్థవావిర్భవత్కంబు లిన్పొకప్పు క్కంధరే మంధరే
వికసిత వనకంకుకాతామ్ర దివ్యాంకు కచ్చమ్మచాయాదు
 శోభావరాధూతి సిందూర శోణాయ నూనేంద్ర ముతంక హా
 సామలే క్యామరే.....మరుచిర నవరత్న వికసితే మునీతే...
 పర్యయాపే జగన్మాతృకే పాహిమాం పాహిమామ్"

ఇది రగణదండకము ; కాలుగు పాదము లున్నవిగాని సమాశ్రిత
 సంఖ్యా కలితములుగావు. మలలిక మాగవము (భవభూతి రచితసాట
 కము) నందు పోడిక రగణభుటిరి దండక మొకటి గలదు. యిందో నిర్వ
 తవముంబట్టి యిది సంగ్రామదండక మనఁబడును.

వరాహమిహిరసంహితయందు చ్యాత్రింకశ్రేణ దండకము
 ప్రయోగముని కృత్రి రత్నాకరవ్యాఖ్యలో నుట్టంకింపఁబడినది.
 (ఇది సందోహ దండక మనఁబడును.)

ఇత మరెకొన్ని ప్రత్యేక దండకములు—
 గరుడ దండకము—వేదాంత శేఖరులు.

శూన్యదండకము } ఈ రెంటిని దిగుమల యొక్కపట్టణము
 యులిరాజ దండకము } వేంకటాచార్యులు వ్రాసెను. తెలుఁ
 (రామానుజాచార్యులది) } గువ అచలాశ్రమసంగీతము ద్వ్యర్థి
 ప్రబంధకర్త యాతఃతే.

హనుమద్దండకము (రగణదండకము) — కర్త తెలియదు,
 (డి—9863)*

లక్ష్మీదండకము—వేంకటసుధి—(డి—9728)

వేదాంత శేఖరదండకము - (డి-9862)

అంబుజవల్లి దండకము - శ్రీ మద్వతులోని లక్ష్మీస్తుతి -
 (డి - 9707)

కోదూలా (కోమలవల్లి) దండకము - కుంభికోణ లక్ష్మీస్తుతి -
 కర్త - వేంకటేశ్వరి (డి-9710).

సీతాదండకము - వరద విష్ణుని (డి-9792)

సోపాల దండకము - (డి-9858).

రంగనాథ దండకము - (డి-10387.)

రామదండకము - (డి-10291)

కరిగిరి దండకము - (డి-1050) కంచి వరదరాజస్తుతి.

అచార్య దండకము - (డి-9891)

శృంగింహ దండకము ..

తెనుగు కవులగీటులు తమ తెనుగు ప్రబంధములలో
 సంస్కృత భాష దండకములు వ్రాసియున్నాదు. ఆ వివరములు
 తెలుగు దండకముల ప్రస్తావనలో చెప్పఁబడును.

తమిళదండకములు

తమిళ భాషలో 'తాండకమ్' అను పద్యభేదము తద్భాష
 యందో గ్రంథములలో లక్ష్యలక్షణములతో వివరింపబడియున్నది.
 సంస్కృత దండకమే తమిళములో తాండిమై యందును. తాండ
 కముల రచించిన కవులు గలరు. యాప్యకుంగలమును తమిళభృంద
 మున సీతాండక భేదములు ప్రపంచితములు. తాండకము తమిళములో

శాక కృత్రి భేదము. కృత్రిమును దద్భాషలో విరుక్తమందును.
 విరుక్త తాండక కల్పములు కృత్రిదండక కల్ప చైకృత్రిములని యొప్పు
 జనును.

తమిళ తాండకము లిరుదొలగులు—

1) అశ్వినియర్ తాండకమ్—ప్రతిపాదమున కిరువదేడక్కర
 ములు మొదలుకొని యొక్కరములు గలిగి, యిరువరములు,
 గురులఘువులు పరిపదీకయ్య సమగణ పద్యము.

2) అశ్వవతి తాండకమ్—అక్షరములు సమముగా లేనిదియు,
 గురులఘుయోగ సమత్వము లేనిదియు వగు విరువతాడక్కరములకు
 మించిన పద్యము. కుటుం తాండకమ్, నెడుం తాండకమ్—అను
 భేదమును గలవంట.

ఈతమిళ తాండకములు నాలుగు చరణములు గలిగి యిరి
 ప్రాసనియముబద్ధములై భాసించుచున్నవి.

రిమిళములో 'లేవారము' అను కివస్తులిపరమున గ్రంథము
 తాండక కృత్రియము. కర్త అప్పరుస్వామియను ముద్రసిద్ధి కవి.
 ఇతనికి 'తాండక వేండు అని దిగుదుగలవంట. ఆభాషలోఁ తాండ
 కములు ప్రాత్ర యావములని తెలియుచున్నది.

కన్నడ దండకములు

నాగవర్మ యందోంబుధియను కన్నడ యందమున దండక లక్ష
 ణము నిర్వచించె. ఇదియు సంస్కృత లక్షణలక్షితమే. (యా. 3 ఆ
 ప్రథమ పద్యము)

దండక కృత్రిం—

అమరగణ యుగ్యుడిం ముం, దమరేకాళుం శిఖిగంబరర్
 దండకది ప్రముదితి లక్షణమక్కుం, కమలముధి కిరుకోట్టు
 దెన్నయ ములిడిం" (అమరగణము—నగణము, శిఖిగణము—రగ
 ణము)

ఇది చందకృష్టి ప్రయోగ దండకముని, రగణమిట్లే హెచ్చిం
 చుచు వచ్చిన అర్థ, అర్థవ, వ్యాక, కీమాక, లీలాకర దండకము
 లగునని చెప్పఁబడెను. దండకము లాటనిధములు మాత్రమే
 యందు నిర్దేశింపఁబడెను. పాదవరుక్మము, ప్రాసనియతి
 యొప్పట్లందలి లక్ష్యములవలన నూహింపవచ్చుచున్నది. (కన్నడ
 ములో యిది లేదు) కన్నడమున దండకలక్షణము సంస్కృతిము
 నుండి యితరకృత్రిములయట్లు గ్రహింపఁబడియున్నది, కన్నడ
 కావ్యవాక్యాయువన దండకములు గానరావంట.

తెలుఁగుభాషలో దండకలక్షణములు

(గవిజవాడ్రయము - (ఉద్ధరమాలా కృతైతికారము)

అమరగణ నవహంబులం చాదిగా నొండె గాదేని చాదిన్
 దకారంబుగా నొండె లోసం దకారమ్ము లిమ్మెగకారావహం
 బుగాఁ తెప్పిసన్ దండకం బండ్రు దీనిం గదిండ్రుల్ జగదీర్తి కీర్తి

* డి—సంస్కృత గ్రంథముల డిస్క్రిప్టివు కాటలాగు—
 మద్రాసు ప్రాచ్యరిధిక గ్రంథాలయము.

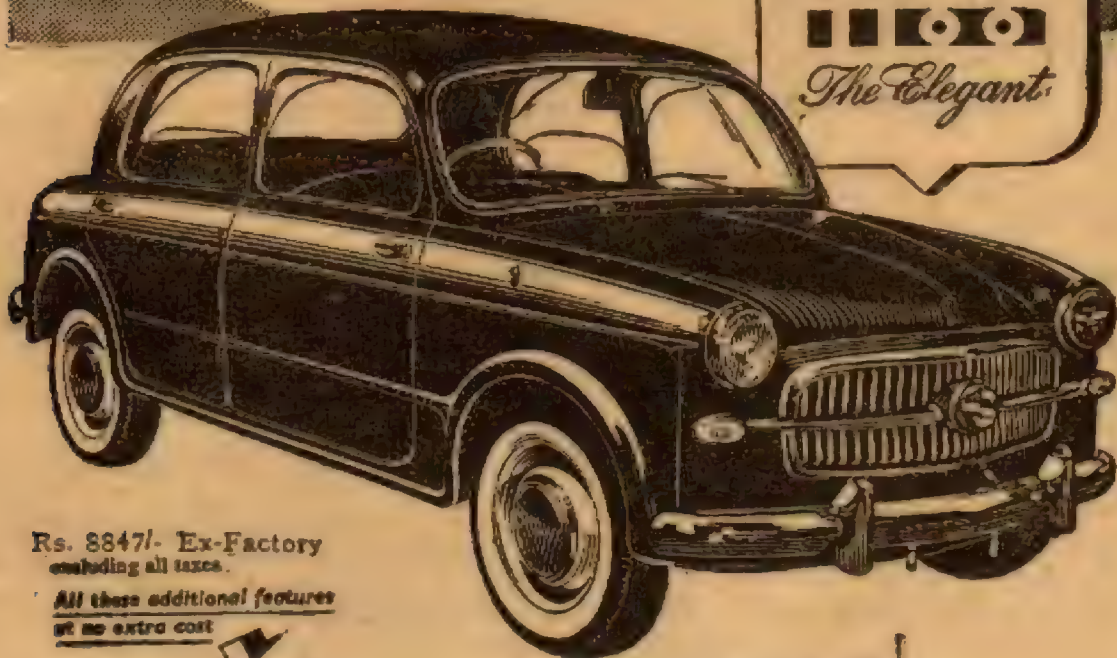
It's Better and Elegant

Just look at its new features, the improvements and refinements that have been added for your pleasure, convenience and comfort.

And it's economical to own and drive too!

Get acquainted with Fiat 1100 the
Elegant at your dealer's.

FIAT
1100
The Elegant.

Rs. 8847/- Ex-Factory
including all taxes.

All these additional features
at no extra cost

Spare wheel under the luggage boot floor, accessible by raising part of the floor

Rear seat can be folded down to form a floor level with the luggage compartment

Linear scale speedometer on the instrument panel, and glove box with protective rubber moulding

New front grille with embodied fog light, new trafficator and side light

Progressively Manufactured by

THE PREMIER AUTOMOBILES LTD

Agra Road, Kurta, Bombay 37

T. V. Sundaram Iyengar & Sons (Private) Ltd., West Veli Street, Madurai.
Sundaram Motors (Private) Ltd., Mount Road, Madras.

బ్యాంక్ ఆఫ్ బరోడా లిమిటెడ్.

అనుమతి పొందిన మూలధనము	...	రూ. 2,40,00,000
జాతీయీకరిత, చందా వేసిన మూలధనము	...	రూ. 2,00,00,000
విలువబడి చెల్లించబడిన మూలధనము	...	రూ. 1,00,00,000
రిజర్వునిధి, ఇతర రిజర్వులు	...	రూ. 1,28,00,000

హెడ్ క్వార్టర్స్ : బరోడా.

దక్షిణ ఇండియాలో బ్రాంచిలు : మద్రాసు, త్యాగరాయనగర్ (మద్రాసు), బెంగుళూరు, కోయంబత్తూరు, గుంటూరు, హైదరాబాదు, సికిందరాబాదు.

ప్రపంచములోని అన్ని ప్రధాన నగరాలలో కరస్పాండెంట్లు కలిగి, ఈ బ్యాంకు ఎగుమతి, దిగుమతి వర్తకులకు అవసరమైన సేవచేయ సంసిద్ధముగా యున్నది.

సేవింగ్స్, కరెంటు, పిక్చర్ డిపాజిట్టులు తీసుకొనబడును.

వడ్డీ సదితర వివరములు మా బ్రాంచీలకు వ్రాసి తెలుసుకొనవచ్చును.

అండను బ్రాంచి: 108, ఓర్డీబ్రాడ్ స్ట్రీటు.

జి. గోపాలరావు, మేనేజరు, మదరాసు.

ఎస్. ఎమ్. మోక్సీ, జనరల్ మేనేజరు.

NATARAJA BRAND

Guaranteed Steel Trunk And Suit Case
Specialists In Film boxes & Mid - Wife Boxes.

నటరాజ మార్కు

ఉక్కు బ్రంకులు, సూట్ కేస్ పెట్టెలు

మా ఫ్యాక్టరీలో 30 సంవత్సరముల అనుభవముతో, పరిశ్రమలో విస్తృతమైన పనివారితో, దేశమైన ఉక్కు రేకులతో, నవనాగరికరకు తగిన ప్రోత్సరకాలలో తయారుచేయబడిన చక్కని బ్రంకులు, సూట్ కేసులు ఇతర రకాల పెట్టెలు, అక్కరలేయమైన దివిధరంగులతో, మావద్ద దొరకును. ఎక్కువ పొడవు, వెడల్పు, ఎత్తుగలవి, ఇతర మెపులలోకంటె తక్కువ ధరలలో దొరకును. ఒకసారి అర్థమచేసి, మా సదుపయ నాగ్యతను పరీక్షించండి. అది వివాద రహిత తృప్తికలిగించును.

అ. రత్న సభాపతి ముదలియార్ & బ్రదర్

166, వైనియస్ నాయక్ నీధి, మద్రాసు-3.

BRANCHES:

Nos. 17-18 & 22-23,
Evening Baraar Road,
P. T. Madras.

WORK SHOP:

31, Wood Ward,
Walltax Road,
G. T. Madras.

అతి మూత్ర వ్యాధి

నెప్పుడొచ్చును

మూత్రంలో చక్కెర పోవటం అతిమూత్రవ్యాధి (DIABETES) అంటారు. అది ఎంత ప్రకృతివశాత్తూ వ్యాధి అంటే, దీని పాలబడినవారు ఆరోగ్యకాంక్షతో మృత్యు ప్రభు అవన్నమాకుంటారు. ఈ జబ్బు లక్షణాలలో ముఖ్యమైనవి ఎక్కువగా వాతం, అకలి, తరచుగా చక్కెరతోగాని, లేక చక్కెర లేకుండాగాని మూత్రం బయట వెలుటటము, దురద మొదలైనవి. దీనివల్ల భారత్ అనేక సంవత్సరములు పరిశోధనల ఫలితంగా తయారు కావడమిది. దీన్ని కాపాడటంవల్ల వేసకు చేలమండి మృత్యుముఖమునుండి బయటపడ్డారు. దీన్నివాడితే రెండవ లేక మూడవరోజు నుంచే మూత్రంలో చక్కెర రక్తంలో, అత్యధిక మూత్రం కూడా నివారిస్తుంది. మూడురోజుల తర్వాత మీకు కాగా శరీర ఇస్తుంది. దీనికి పర్యం లేదు. ఇన్ స్యూలిన్ అవసరం లేదు. వివరములు కల ఇంగ్లీషు కరచిత్రాని! వ్రాయండి. ఉచితముగా పంపెదము.

50 రిక్పలు బుడి ఫిరీదు రూ. 6-12.0 లు.

ప్యాకింగ్ పోస్టేజ్ ఉచితము.

Venus Research Laboratory (A. P. S.)
P. O. Box No. 587, Calcutta

శ్రుతారాతి మూర్తి.....వనిగ్యంశ చూడమునీ శేవనా, తాగక
చైత్యోదనా.

(పాశాంతరము) ఆమరంగ సవహంబులం చాదిగా జొండె...
(ప్రథమపాతము నవహంబులని, ద్వితీయపాతము సవహంబులని చెప్ప
చున్నది.)

తానాల్లంకర చూడమునీ (విన్నకోట పెద్దన)

మఱియు ననియిత పాదంబు దండకంబు.

అవంతుని ధండ్ దర్పణము —

* కృత్తివాది సవహంబు లొండెం దకారంబులొండెం ప్రక
ల్పించి యుమిడ నెల్లన్ దకార ప్రధానంబు సుర్యంతమై క్రొల
విచ్చానుచూపావధిం తెర్చి నిర్మించుచో మించి తల్లిదండ్రువారమున్
కృత్తియనూపావధిం ధుర్యంబులై యర్చనర్యంబులై మోదితార్యంబులై
సాగు పారధ్యహర్యంబులై తీర్థలంకారవంతులై పుష్పమంతంబులై
యింపు లంతింశ కింపార గల్పింపఁగా దండకంబు వృషవృక్షంబుల
బయ్యె...విశ్వేశ్వరాః విశ్వంభరాధీశ్వరా. (శి శిల్పాల)

అనియతామరంబైన దండకము.

నీరీశేలు రసికుండు క్రీడతృప్తకుండు నీరగుహకుండు నిత్యాసదృ
కుండు త్రైలోక్య సందక్షుడోపాయదకుండు మాపాలిదేవుండు
ధీకుండు చాచుం దీతంజియ్య మాయిచ్చకు న్యచ్చు పౌఖ్యమ్ము లంచు
నృసింహ గౌరీ పెద్దర్ సకారంబుతో సంగతిం బైనహం బాది జొండెన్,
దకారాదిగా నైన, లోనెల్లవోటన్ దకారంబులం నెల్లచెందన్
గకారావహానంబులై దండకాకార మేపారః గీర్తింతు
రెల్లప్పుడున్.

లక్షణపార సంగ్రహము (చిత్రకవి పెద్దన) — 2 ఆర్యాసము.

కీ దండకవిధములు పెక్కులు

దండిగఁ గలవని చతుష్పదఘృతములై

† యుండెడి నవకీపదముల

మండెడివికా చాని విను సమున్నతచరితా

నగణయగముమీఁదటం దేకురేఖర్ దగన్ జంపవృష్టాఖ్యుని
దండకం బా హరి.

నయగముపయ రాధ్యకంబైవో నర్చముక దండకంబొప్పు నో
యంజనాకంబుశ్రేతార్యకా.

మొదట నవలమీఁదటం జొమ్మిదో శేఖరంబుగ నా
దండకంబునవం బుండె...ముకు అమృతలనైవి శేవర్ చది
వ్విల్పంగా వ్యాళి నానుంబుతో దండకంబా...గుహాముఖ
అమృతర్ రమణ్ శేఖ రీరైదు శీమార మస్తంధకం బయ్యె....
శేఖరంబులమీఁదఁ బుండెందుశేఖర్ దివిర్వంగ లీలా
కరం బన్న యాదండకంబు స్థలకా...

నయగకమును శేఖరంబా శేఖరీరాణు మదాహమక దండ
కంబా...నయగవిపయ నెన్నఁ బద్మాల్లశేఖర్ క్రమంబొప్పుగా
శేఖమస్తంధకం బెందు నందంబునకా

నగణముతోడ నీటిలో శేఖరేడాది గాఁగా గణం బంప్రి
నొక్కొక్క కైక్కించినన్ జంపవృష్టాదురొదండకంబుర్ దగన్

నీది నేకోసపాపాన పర్యంతమై యేకపాదంబులం గుర్చుగా నచ్చు
గాకుండె నేవిం జతుష్పదయు క్తంబుగాఁ జేయఁగావచ్చు; నీలాను
నన్నద్వయం బాదిగాఁజేసి యానై బయోజవతంబా గణలేటి
(యగణము) యేడాదిగా నేపదంబును నొక్కొక్క కైక్కించి యే
కోసమైవట్టి వేయింటిసంఖ్యర్ ప్రకల్పింఁగా దండకంబుర్ వివిర్విం
పఁగావచ్చు; పద్వంద్యమునాని యాదిన్న భోదైవతంబా గణంబుంచి
(తగణము) యేంలే దకారంబులున్నిండ నస్వేచ్ఛ గాతంబుగానువఁ
గావచ్చు; నింకొక్కట దండకంబున్ ననల్లంబుతో నాదిగాఁ జెట్టి
మీఁదం దకారంబు లెన్నైన నిచ్చాగతిం గూర్చి గాంతంబుగానిట్లు
గావింపఁగావచ్చు నోయంజ నేయా జయోపాయ...కీకాన్యయాం
భోధి చంద్రోదయా

వైలక్షణ పారసంగ్రహములోని దండకలక్షణము చాలవలదు
సమగ్ర మనఁజెల్లును.

ఇందుఁగది తన నాఁటివలకుఁ గల సంస్కృతాంధ్ర వృత్తితో
గ్రంథములలోని దండక లక్షణభేదముల వన్నింటిని గ్రూడికరించి
వివరించెను.

రంగరాట్నందము —

చండియా దండక వృత్తంబులు దీక్షవిధంబు గల వని చండ
వృష్టి, ఆర్య, ఆర్జవ, వ్యాళి, శీమార, లీలాకర, ఉద్దామ, కంఠ,
తగణ, యగణ దండకంబులు ప్రకీర్తనంబులై విస్తరిల్లు. వందు మొదటి
చండవృష్టి, దండకమునకు ౨౩ అక్షరము లొప్పునది యెట్లులవిన-

‘నగణ యగణమీఁద శేఖావళిర్ మూవిసంఖ్యర్ దగకా
జంపవృష్టా మహికా.’ క్రమంబున న్యాది దండకములకు
నొక్కొక్క రగణ మెక్కువగా నొప్పుచుండును.

ధీమనచ్చందమున-‘ఆమరంగ నవహంబు...’ అని యున్నది
గమకః బురారణవళులు తగణప్రభాసముగానే దండకములు రచి
యించివారు గమక బాలానునకు నెప్పవచ్చును. (4-185)

చారిత్రవి రఘునాథయ్య లక్షణాదీతక, పాల్కి వేంకటరమణ
కవి లక్షణ శిరోమణి మున్నగు లక్షణ గ్రంథములందుఁ జైయంశ
ములే రచితములై యున్నవి.

† పరసాంధ్ర వృత్తరత్నాకరము. (చెల్లటూరిలింగయ్యమంత్రి)

క. నాగణంబుల, నగణంబుల, సగణంబుల, దగణంబులను

చర్చివిజవమర్

తగు నవగమ దండకములు, జొగి నాలాను విషము లొనరఁ

తెప్పెడఁ గృష్ణ (?)

* ‘కృత్తివాది సవహంబు’లని యుండవలయునని యా
లక్ష్యముంబట్టియు, నవంతుని లక్ష్యలక్షణములబట్టియుఁ దెలియు
చున్నది. ‘సవహ’ గణత్రయము చేరి యొకటిగా మొదట రావలయు
వని నై లక్షణముల భావము.

† ‘యుండెడివి యేకపదముల’ అని సవరించుట యా క్రమవి
ధోఁజెను.

‡ అముద్రితము; లిఖితప్రతి మదరాసు ప్రియంబుల్
త్రైలోచిఁ గలదు. గ్రంథసంఖ్య, డి. 1830

మఱి కవిజనాశ్రయ మతానుపాదము వనహారో వారంభించి
తగలుములు నిర్మి నుర్వంతము సేయుదుమేని యది సంస్కృత లక్షి
ణోక్తమున నగణద్యయమునై రగణములఁ గూర్చుటయే యగును.
చూడఁడు:—

న న హ ర త ర త
అమరఁ గనన హంబు లందాది గానొండెఁ గాదని యాదించ
త ర త ర త ర త ర త
కారంబు లిమ్మొకకారావసానంబు గాదండకంబుఁడ్రుదీనింగవుల్||
న న ర ర ర ర ర
అమరఁ గనన హంబులం దాదిగా నొండెఁగా దనియా.....
ర ర ర
.....దండకం బుఁడ్రు దీనింగవుల్||

ననరరతే-ననహరగలుగా భీమక చెప్పియుండును.
తర్వాత ననహాపాకము వ్రాతలో ననహాగా మాత్రయుండును.
విష్ణుకోట పెద్దన యందులకుఁ దగివట్లు 'కృతివాది సనహంబు' లని
రచించియుండును. దానినే యనంతాదు లనుసరించిరి కాఁబోలు.
ఇంతకు 'అమరంగ ననహము' లను. పాకము 'అమరంగ ననహ'ము
లని మార్పులచేంది తదనుగుణముగా 'అమరంగ ననహ' మని కాల
క్రమమున నుపరింపఁబడి స్థిరపడి యుండును.

తెనుగు వాఙ్మయములో ననరలతోడి దండకములు, నన
హలతోడి దండకములు, తగలు దండకములు గానవచ్చెను. ఈ దండ
కములను నేకపాదముగా నేని చతుష్పాదముగా నేని వ్రాయవచ్చు.
ఇం దొక్కొక్కపాద హేతోనసాహస్రాక్షరపర్యంతము ఘటింప
బోలునని లక్షణము చెప్పుచున్నది. అనఁగా నగణద్యయమువీఁద
281 తగలుముల నలఁగేని, తగలు దండకములందు 282 తగలుముల నల
గేని దండక పాదము వ్రాయవచ్చునని తెలియఁడు.

తెలుఁగు దండక వాఙ్మయము :

మొదట గ్రంథములలోని దండకములఁ గొన్నింటిని తేల్కొని
యవ్వలఁ బ్రత్యేక దండక కృతులఁబూర్చి తెల్పెద.

(1) భారతము-(నన్నయ) ఆరణ్యవర్ణము 1-224-తగలు దండ
కము పాశుపతాస్త్రబల్లికై యధునుఁడు కావించిన పరమేశ్వరస్తుతి
యందభివర్ణితము. ఇదియే తెలుఁగున గ్రంథస్థమున ప్రప్రథమదండ
కము. ఎఱ్ఱన తిక్కనల భారత భాగములలో దండకములులేవు;
తిక్కన విరచనోక్తర రామాయణముండును దండకము వాడలేదు.

(2) వృసింహపురాణము (ఎఱ్ఱన)-5-111, వృసింహస్తుతి;
తగలుదండకము.

(3) మార్కండేయ పురాణము (మారన) 6-224 చీరస్తుతి-
తగలుము.

(4) విక్రమార్క చరిత్ర (జక్కన) 2-58; సంస్కృతభాష
కాశీదండకము-నవరగణములు. ఏకపాదము.

(5) కృంగార వైషణము (శ్రీహాభ) 4-185, సంస్కృతము,
నరస్వరీ దండకము; నవరగణములు, నాలుగుపాదములు.

(6) కాశీభండము (శ్రీహాభ) 7-74; 7-204; నవరలు.

(7) హరవిలాసము (శ్రీహాభ) 6-57; నరలు.

(8) భోజరాజీయము (అనంతాచార్య) 7-25.

(9) వీరభద్ర విజయము (పాకన)-4-179.

(10) భాగవతము (పాకన) 3-208.

10-కూర్వ-1263-అశ్రువదండకము. (తగలు)

(11) సింహాసనద్వారాంతిక (కొలది నోవరాజు) 4-24;
నికోవ్యదండకము, జయకృష్ణజయకృష్ణకృష్ణస్థితా.....(ననహర
గణములు).

(12) మైరానగ చరిత్ర (మాదయ) 3-182.

(13) రాజశేఖర చరిత్ర (మల్లన) 2-89 నవరలు. 2 పాదాలు.

(14) పారిజాతాపహరణము (నందిలిమ్మన) 3-282, నవరలు-
2 పాదాలు.

(15) కాళహస్తి మాహాత్మ్యము (పూర్ణటి) 1-146 తగలుము.

(16) ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర (తెనాలిరామలింగ) 3-28 తగలుము

(17) పాండురంగ మాహాత్మ్యము (తెనాలి రామకృష్ణ) 4-77
(నవరగణములు-నాలుగు పాదములు; దండకావసానమున తగలుమునై
గురువు)

(18) ఘటికాచల మాహాత్మ్యము (తెనాలి రామకృష్ణ) ద్వితీ
యాశ్వాసాంతము-వృసింహస్తుతిగణము

(19) సుదక్షిణాచరిణయము (తెనాలి అన్నయ) 2-78
నవరలు (సంస్కృతము)

(20) కవికర్ణరసాయనము (సంకుపాల వృసింహకవి) 6-98
తగలుము

(21) కళాపూర్వోదయము-(సింగిరి మారన) 1-80 తగలుము.

(22) పంచరత్నము (వైచరాజు శేంకటాచార్య) 1-845,
తగలుములు.

(23) యజ్ఞిణీ పరిణయము (హచ్చిమంచి తిమ్మన) 4-88 9వ
స్తుతి, తగలుములు, సంస్కృతము.

(24) రవిజనమనోధిరామము (") 4-179.

(25) రాజశేఖరవిలాసము (") 3-149 నవరగణ
ములు, ఏకపాదము.

(26) నీలాసుందరీ పరిణయము (") 2-41 నవరగణ
ములు.

(27) అర్చితెనుగు రామాయణము (") యాదీకాండ
161. (అరిది విరుదా నీవు రాయంచలేవనవలెదనై) ననహారై
తగలుములు.

(28) కవిరాజమనోరంజనము - (కనుపల్లి అబ్బయ) 4-161 -
తగలుములు

(29) అవిబుద్ధ చరిత్ర (కనుపల్లి) 4-97

(30) ఉక్తిర రామాయణము (కంకంటి) 7-485 తగలుము

(31) అచలాశ్రమపరిణయము (తిరుమల యక్కవల్లిగవు
శేంకటాచార్యులు) 1-48, నవరలు. 4 పాదములు, మహాలక్ష్మి
దండకము-సంస్కృతము.

(32) ప్రబంధరాజము (గణపవరపు శేంకటాచరి)

148 పాదపదున్నము-న 9 రలు.

882 శుమగణ దండకము-న నరలు ఏకపాదము.

879 చండకవృత్త చండకవృత్త సీమ - అన్నియు .
రగణములే.

(83) యామినీపూర్ణతిలకావిలాసము (తెల్లపీళ్ళ వరసవి)
6-87

(84) వాల్మీకి చరిత్ర (రఘునాథరాయలు)

(85) మహాబాహువిలాసము (ప్రబంధము-రంగాజమ్మ) -
మోహినీ చండకము.

(86) కిశోభావరీణము (అప్పవృత్తి) 5-12

(87) సమీరకుమారవిజయము (పుష్పగిరి తిక్కన) 4-145,
నిర్యామ్యరగణ చండకము.

(88) సానందోపాఖ్యానము (రామరాజు రంగప్ప) 8-78,
రగణములు.

(89) సానందోపాఖ్యానము (కిశరామకవి) 1-89 రగణము.

(90) రుక్మిణీ పరిణయము (పర్యవోలు భగవత్కవి) లక్ష్మీ
చండకము.

(91) అచ్చాంధ్రనిర్యామ్య వాళరథచరిత్ర-2 పాదాలు, నవరలు

(92) విశ్వేశ్వరీయము (కొండ్ల వేంకటరత్నముపంతులు)
8-206 దివ్యనాథస్తుతి-రగణము,

(93) అంధ్ర వాల్మీకిరామాయణము (వావిలికొలను శుభా
రావు)-మందర కౌండము-రగణము.

ఇట్లు మఱియొక్క గ్రంథములలో చండకములు గలవు.
కొన్నింటిపేర్లెరిఁగితిరి. ఇవియన్నియు సాధారణముగా భగవత్ స్తుతి
వర్ణనాత్మకములే యైయున్నవి. తెలుగు కవులు పలువురు చండకముల
సంస్కృతములో రచించుట గమనార్హము.

ఇతర బ్రత్యేక చండక కృతులు :

ప్రత్యేకముగా వెలసిన తెలుగు చండకకృతులలో మఱియు
లయునవానిలో భోగినీచండకము ప్రథమమనఁ తెల్లము. దీనిని
బమ్మెరపోతన చిన్నతనమున రాజప్రత్యర్థము కృంగారముయముగా
రచించెనందుకు. 'ఇమ్మనకేకారాధముల కిచ్చి' ఇత్యాదిగా
రాజుల యాసించిన నరస్తుతివిముఖులను బరమభాగవతులను నగు
పోతన సర్వజ్ఞసింగభూపాలున కంకితముగా భోగినీచండకము
రచించె ననుట విశ్వసనీయముగాదని కొందఱు విమర్శకుల వాదము.
ఆ వాదోపవాదములతోఁ బ్రస్తావన మన కిటఁ బడిలేదు. ఆ చండ
కము కుడి పద్యమునలనఁ దక్కిలై పోతన యని తెలియవచ్చుటయే
కాక పోతన భాగవతకైరి యందు స్పష్టముగాఁ గానవచ్చుచున్నది.
కవి బాల్యమున నిట్టి కృతి వినిర్మించెననుటలో నిశ్చయంబై యుండదని
నా యభిప్రాయము. చండకకృతు లపంఖ్యాకములు తెలుగులో
రచితములైయున్నవి. అందుఁ గొన్ని ముద్రితములు, పెక్కులు
నలుగునకు రాలేదు. మఱికొన్ని కిభిరములునుగాక యిప్పటికి
తెల్లపీళ్ల నిలిచియున్నవి. ఇంకెన్ని కాలగర్భమున మణుగుపడెనో
యెఱుంగరాదు. కొన్ని చండకముల కర్త లెవరో, తదనవాకాల
మొద్యుదియో నిర్ణయంప పలులేదు. నా యెఱిగిన కవిపయ చండక
కృతుల అకాదాది వర్ణక్రమమున నీక్రిందఁ బొందుపఱచెద.

(1) అంకమ్మ చండకము - సాంక్రామికవ్యాధ్యధికారాదుతి.
* (D. నెం 1972)

(2) అమ్మవారి చండకము - కీర్తిస్తవము. * (R. నెం 242)

(3) " " ఆలెల్లి సంచితరామకవి (R. 560)

(4) " " పిత్రితనస్త్ర లక్ష్మీవృన్దావళ్యము
(చండక రత్నములు)

(5) " " ‡ (చాళిచేట వైష్ణవాద్వైతంపేసీ ప్రచురణ)

(6) అష్టభాషా చండకము - తాళ్లపాక చిన తిరుమల
వాద్యులు (ఇందు తెలుగుభాష చేర్చబడిలేదు)

(7) అంజనేయ చండకము - వామదేవకవి (వావిల్లి ముద్రి
తము - 8. 2085 హనుమద్దండక మిదియే)

(8) అంజనేయ చండకము (R 795)

(9) ఈశ్వరచండకము - లక్ష్మీదేవీలయ్య (R 560)

ఈ పేరితో ముద్రితమై యున్న చండక మొకటిగలదు. అది
నన్నయ భారతరణ్యపరమములోనిది.

(10) కవచుర్గ చండకము - నారసింహాచార్యులు - (D 1976)

(11) కాళహస్తీశ్వర చండకము - విశ్వనాథ పుత్రుడు
భూర్జటి - (D 1977)

కాళహస్తీశ్వరుని శేష్య కలముట యందలి విషయము.

(12) కాలికాచండకము - గుండు జగన్నాథరాజు (చండక
రత్నములు)

(13) మాతేరు సంగమేశ్వరచండకము - మాతేరు గ్రామము
లోని సంగమేశ్వరస్వామితిరువాళ్ళ విశేషములు హాస్యప్రధానముగ
వర్ణితము (R 786)

(14) కృష్ణచండకము (D 1978) కృష్ణాద్యోగ కర్తవ్యాలిని
పేరుగానము పేయుచుండఁగా బరచకలై గోటిక లిండ్లు విడిచి
తెప్పినిదికి వచ్చుటయు, నందులకుఁ గృష్ణాచార్యుని మంద
రించుటయు నిందలి విషయము.

(15) కృష్ణచండకము (D 1979) - కృష్ణస్తుతి.

(16) " (R 924) మాచిమంచి తిమ్మకవి - కృష్ణలీల
లిండ్లు వర్ణితము.

(17) " సేకుమళ్ళ రంగరాజు.

(18) గండవరసమ్మ చండకము - చేజర్ల నారాయణకవి,
(మా. చాటుపద్య రత్నాకరము - 3 దీపాల పిచ్చయ్యకాస్త్రీ
సంపాదితము)

(19) గణేశ్వర చండకము - స్తుతి (D 1980)

(20) గ్రామ దేవత చండకము - (D 1981)

* (D) Descriptive Catalogue of Telugu Manuscripts.

(R) Triennial Catalogue — Madras Govt. Oriental Manuscripts Library.

‡ చండక రత్నములు-కొండ్లపల్లి వీరవంశయ్య అండ్ సన్సు-
రాజమండ్రి వారి ప్రచురణ

‡ వైష్ణవాద్వైత అండ్ కంపేసీ - చాళిచేట - మదరాసు -
ఈ కంపేసీ వాడు పెక్కు చండకముల ముద్రించిరి.

(21) సంప్రదానాదండకము - భోగినిదండకము 80
పురుష్కృత సంస్థాన ప్రభుత్వమునకు రఘునాథ తొండమాను రాజున
కంఠముగా అంధ్రభాషావర్ణక కర్త నుడునుపాటి వెంకటాద్రిని
పుత్తుగఁడు పాంబలివఱకు రచించినది. (మా. దక్షిణ భీమంధ్ర
చరిత్రము - 3 నిడుదనాలు వెంకటరావుగారు - (పుట-899)

(22) సంప్రదానాదండకము - పై రఘునాథ తొండమాను
పుత్తుగఁడు పురుష్కృత ప్రభుత్వ రామదండ్ర తొండమానున
కంఠముగా నుడునుపాటి వెంకట కవి పుత్తుగఁడు చివాకార కవి
రచించినది. (మా. దక్షిణ...నిడుదనాలు వారు - పు 889)

(23) తోకనివాపురభోక్తవందకము—కొల్లం సీతారామ
కవి. ఇందు ఘటికొద్దిత్రమున ప్రసిద్ధిగన్న తోకనింగ(నింహ)
పురములో జరిగెను వరసింహస్వామి తిరువల్లి విషయ మధివర్ణ
నము—ముద్రితము (19 కేతాద్రి)

(24) జమాబందీ దండకము—వర్ధిపర్తి కోనరాజుగారి.

(25) జ్ఞానాంబా దండకము (వెన్నవర్ధి కంపెనీ—ముద్రితము)

(26) తారావలీ దండకము—నైదుగం కమలావతి—చారిపాటి
చేంకటేశ్వరస్వామియొక్కయు వారి దేవతలయొక్కయు శృంగార
లీలలు వర్ణితములు. (D 1982)

(27) తిల్లు దండకము—(D 1988) ఎవఁడో తిల్లుఁబోతు
తనకు సరిగా సంభావన యియ్యలేదని యొక కొమటిని దీర్చిన తిల్లు
దండకములు.

(28) తిల్లు దండకము—పాలిపెద్ది చేంకట్రాయకవి-కౌశ్యటి
నగర సంస్థానము—వేణుగోపాల చావర్ణ్య కవిక ద్వయకర్తయైతే.
కోవూరి రామయ్యయను వారనిం దిల్లుయఁ జెప్పిన దండకమిది;
ఇందుఁ గొంతభాగము లభించెను; అముద్రితము (కవి కాలము
క్రీ. 1860—84)

(R 105) తిల్లు దండక మొకటిగలదు—'విజయనగర సంస్థాన
మునఁ బూసపాటివారు బ్రాహ్మణుల కొనఁగిన భూములకుఁ గన్నూరి
యప్పయ్య యను వారఁడు విఘాతము గలిగించుచుండఁగా నెవరో
తిల్లుయఁ జెప్పినది.' అని యీ దండకముం గూర్చి వ్రాయబడి
యున్నది. ఇది పై D 1988 దండకమునకు భిన్నమగునో కాదో
పరిశీలించవలసి యున్నది)

(29) తిరువల్లి దండకము—(R 717)—వెంకటగిరి రాజధానిలో
చేంచేసియున్న తోక విశ్వనాథస్వామి వారి తిరువల్లి వైధిము
ఖితము.

(30) త్రిపురారి దండకము—తెల్లూరి వీరరాఘవ కవి.

(31) త్రిస్థలీ దండకము—'విజయనగర సామ్రాజ్యమున
న్నిల్ప' యని నంది తిమ్మన చెప్పెనని యప్పకవీయమునఁ గలదు—
(4—78)

(32) చేరీ దండకము—కవి క్రిమిరి (D 1984)

(33) " " —చేవాంగవారివారి మహాత్మ్యము దెల్పు
నది (D 1985)

(34) చేరీమృతారి దండకము — కోదండరామాభిధానుడు
(D 1985) కలరావ్యాధి యధిదేవతను ముతించుట యిందలి
విషయము.

(35) చౌపదీ దండకము—(ముద్రితము—వెన్నవర్ధి కంపెనీ

(36) చాగండ్ర మొకదండకము (R 844)

(37) నీలకంఠ దండకము వసం వరసింహరాయకవి

(38) నూకొలమ్మ " పుల్లయ్య

(39) నృసింహ " (R 851)

(40) " " (D 1987) - మంగరఅప్పన్న—
ప్రహ్లాదచరిత్ర.

(41) " " ఏమలు లక్ష్మణకవి

(42) పద్మావతి " కండ్రకవి (మైసూరు ప్రభుత్వ
కృష్ణభూపాలాశ్రమండు)

(43) పద్మినీ " (వెన్నవర్ధి కంపెనీ)

(44) పార్వతి " తక్కసీ వెంకన్న

(45) పైఁదివల్లి " (R 795) గామదేవతాస్తుతి

(46) పాగాకు " (D 1990) పోస్టరపాత్యకము

(47) పోలమ్మ " (D 1991)—బాగది మల్లకవి—
గామదేవతాస్తుతి

(48) పోతరమ్మ " ముదుంజై చేంకట
కృష్ణమూచార్యుఁడు

(49) బృహన్నాయక " నుడునుపాటి వెంకటకవి—
(D 1993)

పురుష్కృతలో నలసిన బృహదండకపై నప్పటి ప్రభువగు కోటి
రఘునాథభూపాలుని ప్రార్థపాది వర్ణనాపూర్వకముగా
రచించినపురి దండకము.

(50) భగవందండకము (దండకరత్నములు - ముద్రితము)

(51) భద్రాద్రిరామ " రామ జగపతిరాజు (మా. కందుకూరి
కవులచరిత్ర-ఏమలు లక్ష్మణకవి-పు 417)

(52) " " (R 484)

(53) భల్లూగ " నదిమింటి రామయోగి (R 795)

(54) భాషియ " నుద్దూరి వరసింహకావ్యి (ఇందు
అహోబలస్వామి తిరువల్లిలోని జనుల
వివిధభావల తీరులు చక్కఁగాఁ బ్రద
ర్శింపఁబడినవి)

(55) భాస్కర " (ముద్రితము - వెన్నవర్ధి కంపెనీ)

(56) భోగినీ " బమ్మెరచౌళక - (కేవల వంశ్యుఁ
డగు పర్యవ్త రావు సింగభూపాలుని కేత్య
యొకతె వలచిదక్కించుకొనుట యిందలి
విషయము.)

(57) మహాత్మి దండకము (దండకరత్నములు)

(58) మహామూరి " (వెన్నవర్ధి)

(59) మోని " మర్రికొత్తన పండితరాధ్యులు. కైక
మఠ వ్యాప్తిగావించిన పండితరత్నములో నొక్కఁడు; కింతత్వ
పాఠకర్త. కాలము 12 కేతాద్రి. 'మలమల రాజయంబు మోని
దండకము...కేతంబు కింతత్వ సారంబు' ఇత్యాది కృతుల రచించె
నని పండితరాధ్యపరిత్రలో సోమనాథుఁడు నూచించె (పర్యవ్రాజ
రణము. పు 482.) ఇది తెలుఁగో సంస్కృతమో తెలియదు.

(60) యముధర్మరాజ దండకము—(వెన్నవర్ధి కంపెనీ—
ముద్రితము)

- (61) రంగనాథదండకము - శివయోగవాద వారాహుని కది (D 2002) భోగిదండకము రీతి శృంగారరసమయముగా లి రంగనాథస్వామి పేర రచితము; స్వామి శృంగారవిలాస మధి త్తరము.
- (62) రాజగోపాల దండకము - నిజయరాఘవ నాయకుడు (తంజావూరి రఘునాథరామల మూర్తు దీతండు)
- (63) రామదండకము - ముతి (D 2004)
- (64) " " " (D 2005)
మరియు R 484, R 884 రామదండకములుగలవు. ఇవి పై వానికే భిన్నము లేమా?
- (65) " " - రామదాసు (గోపన్న)
- (66) రామలింగ " (D 2006) కవము.
- (67) రామానుజ " (D 2007) అచార్యము
- (68) యక్ష్మజీవాధ " (D 2009) కృష్ణము
- (69) లక్ష్మి " (R 795) కామేశ్వర కవి
- (70) అఘోరి " ద్విభాష్యంపులయ్య (దండకరత్నములు)
- (71) విఘ్నేశ్వర " (D 2012) నిత్యమాంబాపుర విఘ్నే శ్వర ము
- (72) " " (D 2013) వాగమాంబాపుర "
- (ఈ పై రెండు విఘ్నేశ్వర దండకములును 18 గణేశ్వర దండకమును ప్రారంభములం వో కేరీరి గాంగావచ్చెడు; ఒకదానిం జూచి మరొకటి రచితము గాఁబోలు. విఘ్నేశ్వరదండకముటి దొకటి దండకరత్నములలో ముద్రితమై యున్నది, దానికే ర్త కొంత రాగోప్య వాయుఁ దనరామాధిధానుడు).
- (73) విద్యావరదండకము - గంపవరపు తేంకటకవి (ముద్రి తము) భోగిదండకమురీతి రచితము. పాండ్యమండలాధీశుడు ముద్దేశురీ (లి. క. 1659-1682) విద్యావరయను వేశ్యను ప్రేమం చుట యందలి విషయము. కవి కౌలవర్తయనున కీశ్వరియెంతయుఁ జొచ్చెడునున్నది. ఈకవి ప్రవీణ్యుని ప్రబంధరాజము; అర్చకవి సమకాలికు దీక్షితు యని యెర్పడునున్నది.
- (74) విష్ణుదండకము (D 2015) ముతి (ముద్రితము-దండక రత్నములు).
- (75) వీరభద్రదండకము (D 2016) ముతి.
- (76) " " (D 2018) "
- (77) " " (R 850) వెంకటేశ కంఠమంత్ర (శృంగారము) (వీరభద్రనిజయదండకము - కంఠమంత్రము రచన యొకటి యున్నట్లు పండితరాధ్యక్షునిరి సోకవలన తెలియవచ్చెడు (పుట 87L)
- (78) వేంకటేశ్వరదండకము - (D 2019) ముతి.
- (79) " " (D 2020).
(R 308 లో పోకదండక మున్నది.)
- (80) కేదండకము (D 2021).
- (81) " " (R 890).

- (82) వీరశివ " (D 2022) నానిమంచిపురిలోని వీరభద్రేశ్వర ముతి.
- (83) కవ " (D 2023) కవము.
- (84) " " (D 2024) "
- (85) " " (D 2027) "
- (86) శృంగార " కాళిదాస పెద రీతి ములాచార్యులు (లి. 1468-1558) వేంకటేశ్వరస్వామిపైఁ జెప్పినది; శృంగార రసము-ముద్రితము.
- (87) శృంగారినీ " - పురుకోట ప్రభువు రఘునా థుని తమ్ముని మూర్తుడైన రామస్వామి నృపాలుని నాయకుం జేసి శేషయాత్రకవి రచించినది.
- (88) క్రీష్ణ " - పత్తివోలు భగవత్కవి (దానికే ముద్రితము)
- (89) " " - (దండకరత్నములు)
- (90) లి రంగనాథక దండకము-అద్దంకి లక్ష్మీదాసుగారు.
- (91) లి రామ " బడినము నూరకవి (రామా యానాథ సంక్షేపముగా విందు వర్ణితము. ఇందు కవియొక్క యుధయభాషాపాండిత్యము నిల్లడియగునున్నది - ముద్రితము - దండకరత్నములు).
- (92) " - మడిన మధ్యదమ్మ.
- (93) " - (వైష్ణవర్థు కంపెనీ-ముద్రితము.)
- (94) సంగమేశ్వర " (D 2028) కవము.
- (95) పద్మకామదాంబా " - పుల్లయ (దండకరత్నములు).
- (96) సిద్ధేశ్వర " వేంకటాచల కవి - రమాయా మాత్య పుక్తుగడు. " (D 2029).
- (97) సూర్య " (D 2030) - ముతి.
- (98) " " (D 2038)
- (R 795, R 844 సూర్యదండకములు గలవు)
- (99) సూరీ " - మేజేపల్లి గోవిందయ్య (R 796) గ్రామదేవతాముతి.
- (100) హనుమద్దండకము - (D 2038)
- (101) " " (D 2040) ఇట్టిదొకటి ముద్రితము (దానికే).
- (102) " " శిష్ట కృష్ణమూర్తి కాశ్మీరి.
- కవ్యకావరమేశ్వరీ దుర్గాదండకములు గలవని తెలియుచున్నది. ఇవేవల, రీతి, గారివాస, జోషి, భూమికట, అగ్నిప్రకయాది దండకములు బయలుదేరినవి. ఇంక ఎట్టి పెద్దవలనో? *

దండక సాహిత్య సమీక్ష

తెలుగు వాఙ్మయము పురాణ, కావ్య ప్రబంధ, ద్విపద, కవ, దండక, యక్షగాన, చాటకోచాచారిణ, గేయ, విదన, కాశ్మీయ గ్రంథాది వివిధకావ్యలలో విస్తరిల్లి విరాజిల్లుచున్నది; కావ్య దండకములు వాఙ్మయములోఁ బ్రత్యేకకావ్యగ్రంథం బరిగణింపఁదగిన కమలలో పండియములేదు. ప్రబంధ ద్విపద 16 కోవాచారిగాది

* తిరుపతి వెంకట కవుల నానారాజసందర్శనములో - క్షింపూడి యత్యవమున నూర్చిన (కవిగ) దండక యొకటి గలదు.

కామలలో విరహాత్మకము కొంత పరిశ్రమ జరిగియున్నది గాని యీ దండకమువాచ్యముకామలము నేటిదలకపరిశీలనముగానే నిలిచియున్నది.

తెలుగుకవిత్వ మార్గమని దేయని యిరువఱుగులు. సంస్కృత శృంగారాస్త్ర సంకరములన వృత్తములతోడి రచన మార్గకవిత్వ. ఇది సాధారణముగా అక్షరగణప్రధానము. దేశీయద్భుందోహితము లగు చారిత్తవృత్తముల రచన దేశికవిత్వ; ఇది మాత్రాగణనిబద్ధము. దండకము సంస్కృతశృంగారోజనితమని మున్నే వివరించితి. కొన దండకము మార్గకవిత్వసంప్రదాయమునకుఁ జెందిన దినవలసినదే. కొని యీ దండకరచన సంస్కృతవాచ్యయమున విరళముగా నుండో కొనవచ్చును. తెనుగువాచ్యయమున సాధారణముగాఁ బ్రతి పద్యగ్రంథమున నిబద్ధమైయుండుట, ప్రత్యేక దండక కృతు లసంఖ్యాకములుగాఁ బండిత పామర లోకమున నవిరళప్రచారము గాంచి యుండుట, యాదికౌవ్యమున నన్నయభారతమునఁ బ్రయుక్తమై యుండుట యిత్యాది కారణములచే నియ్యది దేశికవి త్తమే తేరినదివలెఁ గన్పట్టును. తెలుగులో దీనివ్యాప్తి ద్వీపదవలెఁ బామర పాహిత్యముం దెక్కువ యని చెప్పవచ్చును. కృష్ణ హేమమ ద్విష్ణుకృత, పోతేరమ్మ, నూకొలమ్మ ప్రభృతి దండకములు పల్లె టూర్ల ప్రజలు పారాయణము చేయుచుండుదు. ఎన్నో యతిభిర దండకములు పెద్దల జిహ్వారంగముల నవయాదుచున్నవి. సంస్కృత భాషలోని దండకములలో నగదవ్యయముమీఁద రగముల కూర్పు గానవచ్చుచుండఁ దెనుగులో నేదో కొన్ని ప్రబంధములం దప్ప ముప్పాతిక ముద్విపము తిగలప్రధానములైన దండకములే గొన రిండుచున్నవి. ఈ గదభేదము గమనింపఁదగియున్నది. సంస్కృత భాష పారంగతుండు విద్యాదయతుండు, అంధ్ర కవిత్వ వికార దుండు, నన్నయభట్టారకుండు దండకరచనయందుఁ దనకుమం దుండియున్న మార్గసంప్రదాయమును (నవరగణ దండక రచన) బిడి తిగియుముగా నేకపాదముగా వ్రాయు ప్రోత్సవద్వి స్వీకరింయట పరిశంపఁగా, నాతఁడు కొంత దేశీయత చేకూర్చు నేరూ యని తోచక మానదు. తర్వాతి తెలుగుకవు లాతని మార్గమునే యనుసరించిరి. సర్వతరగమైన దండకమే తెనులో సామాన్యమైనది.

అయిదు మాత్రలు గల తిగణముల కూర్పునటచే దండకము మాత్రాధందస్సునకుఁ జెందినదనియుఁ గొందఱి మతము. అప్పట్నున విది దేశికవిత్వ యనవలసి యుండును. చంపకౌర్మలవృత్తిములు సంస్కృతశృంగారోధనములేయైనను వారిః సంస్కృతములోఁ బ్రచారములేదు. అట్టిదే కావచ్చు నీ దండకవృత్తముగూడ. ద్రావిడ భాషలలో సంస్కృతభాషా సంస్కార సంపర్కములు బుక్కిలిగా నెక్కివియుంటదే ద్రావిడభాషాసహజములగు ఛందస్సులే సంస్కృతీయములై కొంతకాలమున కది యాభాష లోనిదిగాను, దానినుండియే ద్రావిడ భాషలకు సంక్రమించినవి గాను గొందఱు భాషాతత్త్వ విమర్శకులు వక్కాణించెదరు. కర్ణాటాంధ్రములందేకాక తమిళమందును దండకము చెలయుచున్నది గదా! నేఁడు ద్రావిడభాషా పదములు కొన్ని వ్యవహారకమున సంస్కృతభాషయందు గ్రహింపఁబడి సంస్కృతీకృతములుగానే పరిగణింపఁబడుచున్నవి. అట్లే ద్రావిడఛందస్సులలోని కొన్ని

పద్యరీతులు సంస్కృతమునఁ జేరి యీ ఛందస్సులందుఁ గాఠ క్రమమున నెక్కియుండినోవు. ఉదాహరణ వాచ్యయచరిత్ర యిత తారీఖలో శ్రీ విదుదహల కేంకటరావుగారు 'తెలుగు పాహిత్య ములో మహాకౌవ్యములు, పురాణములు, చంపువులు, ప్రబంధములు మార్గకవిత్వ లనియు; ద్వీపదములు, యక్షిగానములు, కేళిములు, ఉదాహరణములు, దండకములు దేశికవిత్వ లనియుఁ జెప్పవచ్చును' అని యుద్గడించి యున్నాడు.

కౌవ్యములుప్రబంధములు చాటుప్రబంధము లని ద్వీవిధములు. అందుఁ బాటుప్రబంధములు సంఖ్యాబద్ధములు, అసంఖ్యాబద్ధము లని యిరువఱుగులు. రగద ద్వీపద దండకము లసంఖ్యాబద్ధచాటుకృతు లనఁజెల్లును. దండకములఁ బాటుప్రబంధముల గ్రందఁ ప్రాచీనాంధ్ర లాక్షణికులు వివరించిరి. మా—

అప్పకవియను—కౌవ్యభేదములు :—
తే॥ అట్టి కౌవ్యంబు ద్వీవిధమై యతికయిల్లుఁ
బరువడిఁ బ్రబంధ చాటుప్రబంధములన... (1-27)

క॥ కనుగొన సంఖ్యాబద్ధం, బు నసంఖ్యాకంబు వాఁగ
భుది నిరుచులఁగ
తవరాదుఁ బూర్వకవిమత, మన నా చాటుప్రబంధములు
జలకాక్ష (1-28)

తే॥ వాల్మీకిగల యుదాహరణములు ముక్త
కవి పంచదశమును సంఖ్యానిర్ణయము
గద్య రగద ద్వీపద దండకములు మంజ
రులును సంఖ్యాతహిత చాటువులు వృసింహ
కౌవ్యాలంకర మాదామణి—
కౌవ్యభేదములు : దండకము.

క॥ ఛందోధన లక్షణగణ, సంహృత నిబద్ధమునకు శ్రవణానందా
మంచానుప్రాసంబుల, నందింబు దండకము మహాకవికృతులన్
(4-42)

క॥ ఇది యెల్లను వాచావిధ, కవికృత కాస్త్రములచేతఁ
గర్విరములు, నె
గు్న విధంబులఁ బాటుకృతి, ప్రవరంబులు పరఁగు నెఱుంగఁ
బడు గొందెనెలన్ (4-43)

నరసభూపాలీయమున మూర్తికవి యుదాహరణాది భేదము లను త్పద్రప్రబంధములగ్రందఁ జెప్పెను. ఇందు త్పద్రమనఁగా నీర మర్తము గాదు. అల్పకృతి, ఖండకృతి యని యెఱుంగఁదగును.

పై గ్రంథమునకు సన్నిధానమువారి వ్యాఖ్యలో దండకములఁ గూర్చి యిట్లున్నది.—“తే, స, స, హ గణములలో శోకటి మొదల విడి తక్కినవన్నియుఁ దగణములే కూర్చి తుది శోక నుదువు నిడ వలెను యతిప్రాస వియములు లేదు. ఇది గద్యకౌవ్యమా, పద్య కౌవ్యమా యని సందేహము గలిగించును. కొని గద్యము గణబద్ధ ముగా నుండిన గదా! కొనఁ బద్యకౌవ్యమే. సామాన్యముగా దండ కములు ప్రోత్సహపములే. అవఁగా ధర్తరసకౌవ్యములే. అంజనేయ దండకము మొదలునవి. కొని పోతన కవి వ్రాసిన కృం గార ప్రధాన మున భోగినీదండకము గూడఁ గలదు.” (పుట 265)

కన్నడ భాషలో నాగవర్మ రచించిన భంజంబుధిని ఆంగ్ల వివరణముతోఁ బ్రకటించిన కిట్టల్ పండితుఁడు కొన్ని ప్రత్యంతరములలోని పాఠభేదముల వాధానముగ నొని దండకములు జాతి వృత్తిములను మఱియు సైతము నూచించియున్నాఁడు. (మా. ఆంగ్ల టీక 2-9 పుటలు) అంతియకాక తెలుఁగు దండకము మాత్రాధందస్సువలనఁ జేరినదిగా గోచరించెడు సవరణఁ జెల్పివాఁడు. (మా. పై టీక 8 పుట) * ఇందుకు సబలముగా నీ త్రిందివిషయ మాలోచింపవలసి యున్నది. పింగళిచ్చందమనను వృత్తిరత్నాకరమనను కుద్వింశతిచ్చందోజాతసమవృత్తిములఁ జెల్పిన తిక్కన దండకములు చెప్పఁబడినవి కాని యందయ్యవి మాత్రావృత్తిములని జేర్చిన బడలేదు. మఱి తెనుఁగులోని యగ్రాహ్యుని వృత్తిభేదములు తర్కరంగమునఁ జాపట్టవు.

తెనుఁగు భంజములలో లయగ్రాహి మున్నగు మాత్రావృత్తి లక్షణములు చెప్పటలో, 'ఏకోపచర్యంతింకాన్యతాగృతంబుఁడొక వక్షరంబునైన లయగ్రాహి' ఇత్యాది విధముగా మాత్రాగణనము జేయబడినది. దీనినిబట్టి మాత్రావృత్తిములు మాత్రాధందస్సువలనఁ జేరినవని చెప్పవచ్చు. ఏ తత్కారణమున దండకాదులు జాతిపద్యములై జేకవితాళాఖండవిగా సమర్థమయియుండును.

కవికి ఆకు, మధుర, చిత్రి, విస్తరము అని నాలుగు విధములు దీనిని దత్తర్థిధకవిర లందురు. దండకములు మధురకవితాళాఖంఁ జేరినవి. 'లయప్రమాణంబుల నొప్పి మృదు మధుర వచన రచనలఁ బ్రసిద్ధంబులైన యవి మధురకవిత్వంబులు' అని లక్షణదీపిక (వార్తా కవి రహస్యసాక్ష్యకృతము. (క్రి. క. 1800 ప్రాంతము.) ఇందు వాచారణ యక్షగాన ద్విపదాదులు మధురకవితాళేదములొక జెప్పఁబడినవి. కాని దండకములు చిత్రకవిత్వభేదములొక జేర్చఁబడినవి. దండకము చిత్రకవిర కానేరదు. మధురకవిరొక జేర్చఁబడినవి. దండకములు చిత్రకవిరొక బ్రహ్మదపతిరమై యుండునేమో యని తోచెడు. దండకములు గేయప్రధానములు భక్తిరస ప్రధానముగు మఱియునకు ముఖ్యాంగముగు నానకళికు సంబంధించిన దీ దండకము. 'యథోచితేన తాళేన రాగై రపివ గీయతే' యని భరతకోశమున నిర్వచింపఁబడినది. దీని నడక లయబద్ధము. సంస్కృతిరీతి రగణమయ మున్నను దెనుఁగు రీతిఁ దగణమయమున్నను నిందు అయిదు మాత్రల గణమే భాసించుచు నెటుచూచిన రగణ తగణ యిగణములేయేర్పడుచుండును. తెనుఁగువారల హృదయముల నెంతయు వాకర్షించిన పద్యము.

దండకరచన కుఖరమును, పాదవిషయములేదు, యతిప్రాసలు లేవు, గణభేదము లేదు (సంస్కృతమునఁ బాదవిషయము మున్నది. తమిళమున యతిప్రాసలు గలవు) క్రి నన్నయాది మహాకవులేకాక, యల్పకవులును బరిగ్రహించినారు. వన్నయ దీనిని క్షుతిపరముగా మొదలుపెట్టె. ప్రబంధకవు లందఱు జేర్చి రచించిరి. ఇట్టి రచనం జూచియే కావ్యం దండకమున కేర్పడునకు 'ప్రార్థన' యను పర్వ మొనఁగినారు. ఆంధ్రవాచస్పత్య నిఘంటు కాదులు భక్తి రసమున కత్యంతము కరుణితులైనది దండకరచన. ఇది పారాయణ యోగ్యము. పారాజగదవిషయములు దండకములో రచితములు.

దశావతారస్తుతి పెన్నదండకములలోఁ జూడవచ్చు. ప్రత్యేక దండకకృతులలో శృంగారాది వివిధవిషయములు విరచితములు. శృంగారరసమునకు భోగినీ మాహినీ విద్యావతీ చంద్రావ నాది దండకము లుదాహరణములు. భక్తికిఁ బ్రసిద్ధగాంచినవి శివ, కత్తి, వృసింహ, రామ, కృష్ణ, హనుమదాది దండకములు. తిరు నాళ్ళి, జమాబంది, భాషీయాది దండకములు సాంఘికములు. నూకాలమ్మ, పోతేరమ్మ, గండవరమ్మ దండకములు సాంకృతిక వ్యాధినివారకాధిదేవతాస్తుత్యాత్మికములు. వీరభద్ర వీరాంజనేయాది దండకములు భయంకరదేవతాస్తుతిపరములు. పొగాకు దండకము హాస్యరసోల్పగమయినది. ఇతఁ డిట్టి దండకమువంటి దూషణకృతులఁగూర్చి చెప్పనక్కఱలేదు. ఏవంవిధముగా సకల విషయసంకలితములై నేఁడు దండకములు విరివిజాయున్నవి. దండకము, భావోద్దీక్షమన కనుగుమైన భంజముగుటచే నాదిలో భక్తి శృంగారములకే విషయమై వెలసి రామరామ సమ ప్రసములకు భారతముగా నుపయుక్తము గాఁజొచ్చినది. భూతముల భయము పోగొట్టుటకు ఆంజనేయ దండకమును, సాంకృతికవ్యాధులు వ్యాపించునపుడు అమ్మవారి దండకమును మనవారు పారాయణము చేయుదురు. తిక్కిన దేవతాస్తుతిరూప దండకము లయిన పారాయణ యోగ్యములు. తిట్టదండకమువంటిది విరోధపరమమున వినియోగించును.

వన్నయదండక ముపయోగించెను గాని తిక్కిన కుధ్యాక్కిరమలై దీనినినైతము వ్రాయలేదు. ఎఱువభారతమున వ్రాయు కున్నను వృసింహపురాణమున నీవృత్తిమును వ్రాయఁగించెను. మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల మారిదిండకము సంస్కృతికా తెలుఁగో తెలియరాదు. అది తెలుఁగని ప్రప్రథమ దండకకృతి యనవలసి యున్నది. అది తెలుఁగుగాదేని భోగినీకే ప్రథమస్థానము.

దండకరచన విశిష్టముగాఁ జెప్పకొన్న ప్రాచీనకవులు కొండలు గలరు.

చందవిద్యావతీదండకంబు — గణపవరపు శేంబకవి (ప్రబంధరాజములో)

రమ్య విశ్వేశ్వరోదాహరణ వృసింహ దండకాదిస్తుతి ప్రబంధములుగూర్చి

సములలో ను త్తిమఖ్యాతి వమరినాపు (ఏమఁగు లక్ష్యగణవి - రామవిలాసములో)

శ్రీరాజరి దండకములఁ జెప్పినవాడెన్—

సత్యవోలు భగవల్మైవి (రుక్మిణీ పరిణయములో)

తెక దండక సత్కృతులే ప్రతిభఁ గూర్చి యుల్ల కులరారఁ తార్యతీక్షణభువన

భక్తి సర్వణజేసిన భిక్షమతిని —

హుచిమంచి తిమ్మన (శివరీతి విలాసములో)

*A Telugu Dandaka seems to belong to the Mora metres (మాత్రాగణములు).

§ The (Matra) Dandaka or blank verse in a measured prose (six lines), each of which appears as UUI/UUI/UUI/UUI (C. P. Brown's Telugu grammar)

నాణ్యతకు
పేరొందినవి
రాయ్ పూర్
వస్త్రములు

SANFORIZED
SHRUNK FABRIC

పొట్టి నులు, పెద్ద నైపు
ప్రింటెడ్ వాయిలు
మరియు లాస్సు.

రాయ్ పూర్ మిల్సు లిమిటెడ్.
అహమదాబాద్

ఫోన్ : 86786

ఫాక్స్ : 822

రింట్ : 'MOBILE'

సొమ్ము, కాలమ్ము, శ్రమ...విల్వ చేయగోరదలచిన
మోటారు పరికరములను, విడి భాగములను
విరివిగా దిగుమతి చేసుకొనువారిని సంప్రదించండి.

మా డ రన్ ఆ టో మొ బైల్స్,

4/17-ఏ. మౌంట్ రోడ్

: :

మద్రాసు-2.

క్రిందిసామగ్రి కరిగా ప్తాకచేయువారు :

నమ్మకమైన ఫోర్డ్ విడి భాగములు,
అమెరికన్, ఇంగ్లీష్ కార్లకు ట్రక్కులకు ఆదు
నికమైన పరికరములు, విడిభాగములు

రింట్ : IRON SAFE

ఫాక్స్ : 1988

ఫోన్ : 4812

ఎం. నారాయణస్వామి ముదలియార్ & సన్సు

58, బ్రాడ్వే, మద్రాసు-1.

శ్రేష్టమైన ఇనుప పెట్టెలు
మన్నికగల ఉక్కు బీరువాలు,
అగ్నికి లొంగని, నేపులు,
దృఢమైన కాపు పెట్టెలు.

పరనమైన ధరలకు లభించును.

గవర్న మెంటు ఆఫీసులు, రైల్వేలు,
కొరింపులు, కమర్షియల్ భవనములు,
జవరల్ మర్చండ్లకు పప్తయి చేయువారు.

కోరికవారికి కలలాగు పంపెదము.

ధరరాజగోపాలదండక సంధర్మ చైతన్యగన్మ విద్యర్కచింత
విజయరాఘవ నాయకుడు (ప్రహ్లాద చరిత్ర - యక్షగానము)
సంధికాక పార్వతీశ్వర కవి శిష్యుల దండకములు రచించె
నట. గాథయోపాఖ్యాన ప్రబంధక రైతేభారి అనంతయ్య తన
తండ్రి లింగకవి 'తారావలి దండకాదుల' రచించెనని చెప్పిగానె
దండకములకు లాక్షణికు అవహరించి యున్నాడు.

అప్పకవి - త్రిపురీ దండకము (4-78)
తారీంధట్టు కవిచింతామణి - భోగినీ దండకము.

దండకరచనా పద్ధతి - అందరి విశిష్టత.

సంస్కృత భాషలో దండకములు వగలుగుతో కారంభ
మగు గాన 'జయ' శిల్పములో మొదలు పెట్టబడును. సంస్కృతలో
దాహరణములందును జయశిల్పప్రకమమే కావచ్చును. ఇతః
చతురులలో దగని దండకములే సర్వపామాన్యము లగుటచే దెమఱు
భాషా సంప్రదాయానుసారము శ్రీకారముతోఁ బ్రారంభమునును.
శ్రీకారముతో గ్రంథరచనారంభము వస్తుయనాటినుండి
తెలుగుసంప్రదాయ మునుట యెల్లరకుఁ జెల్లము. దండకములందు
నట్లే శ్రీకారోపక్రమమునకుఁ దగనియు మిక్కిలి దిక్కుగా సరిపడు
యన్నది. జేవతానులి పరమును నన్నియదండకమే కాక, శృంగార
రసాత్మకమును భోగినీదండకము సయితము 'శ్రీమన్నహామంగళా
కారు' ఇత్యాదిగా శ్రీముఖమైనది. కేవల సుత్యాత్మకములగు
తెలుగు దండకములు 'నమస్తే నమః' అను శిల్పములతోఁ బూర్తి
చేయబడుట వాడుక.

శ్రీకార ప్రభావ విశిష్టత వక్కానింపఁబడి యున్నది.

1. జేదముల శిల్ప శోకార మాదియైన
- కరణః గృతులకు శిల్పః శ్రీకార మాది
- గానః గవివరు శిల్పః దానిః చక్క
- వికర వర్ణము లిదరు సత్కర్మములు మొదల

(అప్పకవియను 2-284)

కావ్యారంభమున వగలుమైనను తగలుమైనను కుభప్రదము.

'వత్సయభుప్రదాయ భగణంబు.....

ప్రదర్శయ నేయువా.....నిధూరి నిచ్చుత

కావ్యములందు వాది నిజఁ గర్తకు భర్తకు సంబుజోదరా
(భండోదర్పణము 1-28)

శ్రీనాథాదులు వగలోపక్రమదండకములలో జయపద
ముపయోగించిరి.

జయ జయ జయయిత్ర కల్యాణ సందాత్రి... వైషణము.

జయ జయ జగదంతరాశందమా రై—నిగమార్క చరిత్ర
అచ్చ తెనుగుఁ గల్గుమురుట నివాసుందిరపరిణయమునఁ గూచి
మంచి తిమ్మన

'నీరి' యను శ్రీ శిల్ప చైతన్యము నుపయోగించె. "నీరిమగఁడ
నిమ్మం దిరం బొప్ప" (2-42)

దండక కవిః—

తెనుగు దండకములు శిల్పాలంకారభూయిష్టమై, రసాల్ల
నీరిమై, దీర్ఘ సమాసబంధురమై కర్తవేయమై, యొప్పారుయన్నది.
అ కవిరాసుభుతినును సమీక్షింపరొంకొన్న వ్యాసము గ్రంథ
దూపము ధరించునన్న కంకశే స్థానీవులకముగా. దండక భాగములు
దండక మూఁడుదశాంశులై.

వస్తుయ. ఈశ్వరదండకము (భారతము)

క్రికం, లోకీ, లోకోద్భవధాన సంహారకారీ, మురాళి
దీయా, చంద్రధారీ, మహేంద్రాదిబృందారకానందసంహార
సంధాయి, పుణ్యస్వయాపా, విమాపాతీ, దక్షిణశ్వరధ్వంసకా...
జేవా నమస్తే నమః

శ్రీవాసుడు—కాశీఖండము.

మఱియెఱుఁగు సదా నిదిధ్యాసితవృత్తండు మంతవృత్తఁ దాతండు
శ్రోతవృత్తఁ దాతండు ద్రష్టవృత్తఁ దాతండు...గురుండు విద్యాశి
ఖం దండు నామ్నాయసంఘాత మామేవప్రక్రియం దోరమై
యాతనిం జెప్ప సత్వంబు నిత్యంబు సుప్తంబు బుద్ధిం బసంతంబు
కాంతంబు...బ్రహ్మంబు వర్తిత్వమున్ జేవజేవాంత నిద్యా మహా
వాక్య మీమాంస హంసుర విచారించు రధ్యాత్మ యోగంబునన్ పుణ్య
వత్సంసురీమానయు శ్లోకానుధ్యాంతరాశాన లావాస కిగ్రుతయూ
గిహాశోహత్పితౄణా శీలికామ్యాత నిర్విష్ణుపట్టుపట్టడిగర్భ
విష్కంభ విష్కంభనీవారకూకోపమాధామ ధామచ్చిటాకోటి
శంపాలతా లంఘితవ్యావకాశండు నిష్కంధమావామృతాసార
ధారాప్రాపాన్ధితానందాశ్రి యోగిబృందారకుర లీలతో లోనఁ
గంధాద నిన్.....

మాదిమంచి తిమ్మన (రసికజనమనోభిరామము)

శ్రీమ జ్ఞగన్నాధ లక్ష్మీమహానాథ గాథయ గండివ
కండిల్య మాంధవ్య వర్జితక వ్యాస వాసిష్ఠ గర్గా ద్యశేషర్షి సంఘాత
సంస్తాయమానశ్శోచార చారిత్రి మాతీకృతామిత్ర మిత్రేందుజేభో
మయిర్విజ్ఞలాభీ కీనాశి చైతన్యో వాతార్థశేరావలాహీన ముఖ్యాభి
లామర్త్యశోభిత విస్సారశేభో విరాజన్యహరత్న కాంతిచ్చలామిత్ర
నీరాజితోద్యత్యదాంభోజ భోజావనీజానిజానిర్మలస్వాంతి నీశ
రుహంతి ర్విలీన ద్వికభా ఘనాభా సహజాతనాభా శిరచ్ఛందికా
కుంద బృందారకాహార మంచానీ హార నీహార హీరేందుశోభిత
పాటిర వాక్కామిని కాళ నీకాళ కీర్తి ప్రకాశా నిరీగా హరీ కార్ణ
పాణీ కృపాణీ కృపానిరక్త సారక్త కీర గాండికభృత్సారక్త.....

భోగినీ దండకము—

శ్రీమ వృహామంగళాకారు, వాకార లక్ష్మీకుమారుకా,
సుమారీమనోరాము రామాంబరీహది రాజవ్యరాజవిక్రీకాయుఁ,
గామానిరి క్షీరవారాళితారాళి వాగేంద్ర మందార కుందార
విందాహితారాళి కళోలినికాళి విఖ్యాత సత్కీర్తి ముక్తేశ్వరీ
ధూషితాకాంగళాలాళి నీమంతు, నీమంత్రిని మానసారామనాటి
వనింతుక, వసంతావనీనాథ సంబివితాద త్విదాంభోజ, వింభోజ
రాజీ సుహృత్తేజః, జితోజయప్రాధికౌహ్లాము, నుద్దామజవ్యావనీ
భీము, భీమప్రతాపనలాభిల కీలా వివియాతారాలి పాండ్వ్యతీమా
పాల నుర్వార గర్వాటనీవాదు, వారాధిదోరుప్రభాభాసురస్సార
కల్యాణ దుర్వారు... (మక్తప్రవక్త దీర్ఘ సమాస రచన యందు
హృదయంగమము).....తిజ్జ్యభివంబుల్ విమర్శించి, హర్షించి,
సంతోష కావ్యంబుభూరంబు వర్ణించి, కందిర్పకాగహారీం
జెంది, లోఁగుండి, మాహించి, సంగంబు నూహించి, యేచకఁ దల్లిం
బ్రమాషింతు, శేలీల ధూపాలవం తేరి భాషింతు,...ఘోషమాణా
లికా, మందవాకూలికా, జంద్రముఃశీలికా, గోపిలారాజ
దంభోలికా, జిత్రధూధిలికా, చర్మిలికా లోఁగి, రామావలజ్జ్వల
శ్వేణి, చింతాధిరాకాంతయై యోగి, సంతోషభూకంబురం
జాలి.....

(అంత్యాశ్రయప్రాప్త గుంఫిత రహస్యపీఠ రచన యిది)

భోగిని దండక చాపియలో మోహిని విద్యావతిత్యాది దండకము బుప్పలివది. భోగినిలో భాగవత కవితా శైలియేకాక యందలి వివిధ రచనావిద్యావిముఖ భాసించుచున్నది; కావ్యశైలిఁ బ్రపంచించుట కిటు చావులేదు.

ఒక్క విషయము మాత్రము చెప్పెదఁ—

చేర్చెమారి హేతునకు రాజుపై వలపు వారింప యర్పించి పలుకు సందర్భమున బురస్కరించుకొని కవి యందు రాజదూషణ గావించెను—“రాజు బహువ్యాపారే భోజనే చంచలచ్చిత్తురే ప్రేరకాయుక్తురే మారవాసక్తురే లోభసంయుక్తురే దోషసంపీక్తురే కలద్రసంవాదురే తీర్థసుర్యారురే, వారి వీరింపఁ గారాదురే కాదురే, వాడులేలా ‘ఇమ్మునుజేర్చెరాధము’లని రాజుల వింపించిద బాతవ శేఖరి వైదండక పంక్తులలోఁ బ్రస్ఫులమగుచున్నది.

పారిజాతాపహరణ పరిమళోల్లాసవ్యాఖ్యలో నందలి దండకము క్రింద వ్యాఖ్యాతి యిట్లు రచించె. “ఈదండకమునందలి ముక్తకోమంధ నిమ్మంద గోబ్బందముకా, కర్మగోవర్ధన గావనిష్యందముకా; మందమందామనుష్యందవా వేగమున, కందకన్నీరపారగ్మజిర్ణాగమున; ఘోరభామాసురగ్రామణీ క్షుతా, కారవాళితిర్రోపదీర్ణతా; భేదసందగ పాండిపమానుప్రదా, వేదభాఖాంబులక్ష్మినాళిర్పదా; ఈ సమాసయోగములు సమగగపది విద్యావలలితిములై నునుభుర చరమప్రాస కలితిములై చెలువారు. కావుననే దీనికి గణపమకదండక నుమ పేరు సార్థకము.”

(క - 98, పుట 208)

అట్ల దండకము — పోలిపెద్ది వేంకటరాయలు.

ఫి ఫి ఒకే పాతకా ఘోరకప్రేత దుర్బీత పుంబోత యచ్చి వృత్తుకా కోతవారాంకవా వాతముం బట్టు మూతా యిదోమూతరా ధాతవీవాత వాచేత బట్టిచ్చెరానేడు దుర్బీజమా నైజమా నైజమా తీరమా యేర కోవురిరామా చాలామా సులామా.....భురిం గిల్లు సంతర్లు మంతర్లు యాకెర్లు పోకిర్లు దొమ్మర్లు ద్రిమ్మర్లు కుమ్మర్లు కమ్మర్లు...జాండ్రంబు స్త్రీంబులకా గోయలున్ బోయలున్ జోసలున్ వేసులున్ బరెలున్ గొలలున్...జారులున్ కోరులున్ సుక్కలున్ పక్కలున్ గోరులున్ బాతులున్ గొల్లుమం జేల్లునున్...నీ యమ్మనం నుమ్మ నీయబ్బనం గొట్ట...నీయ ల్లిను నొక్కే నీయన్న మందన్న...నీయాల కామాక్షి విష్ణురంగం బూరకే మమ్మ నిందిం

వఁగాఁ జాచి...యొక్క పారైన గడించి నీ కిడి మే జుట్టిగాదంచు వాడింపరాదా సదా చాని పాదాలపన క్రొత్తుకుం గుక్కచే చాచిన్ లోంగి వెంటాడుచున్ గూగు చున్నందువే. శింకరుండైనఁ గావంగ లేరింక నిశ్చంకగాఁ జెప్పెదన్...నీకప్పుడే కన్నులం బాగుమా వారు కోపంబు వస్తూనె ముమ్మాటికిం గారుముమ్మా.....
 ౧ వేలుగోపాల సద్వక్త్రుడొక పోలిపెద్దావ్వయ బీందురులొంగంద
 ౨ వేంకటాద్రియంద...నీకొలముం తెల్ల వాగంప మీదేరు...
 కోవురి రామాయ యోరాదు రామా||

(ఈదండక మొంత గ్రంథమూ తెలియదుగాని కొంత భాగము వ్రాతప్రతి వాయొద్ద ముప్పదిఅము ద్రితము)

కవినిగ్రహామగ్రహసమర్థుఁడు గాన నీదండకరచనానంతరము కోవురి రామాయ కొల్లగర్వమందవలె.

ప్రత్యేక దండకకృతులలో భోగిని మున్న సుపరి కొన్ని పెద్దది. ఇది యొక్క ఖండావిషయములకు మాత్రమే కవులచే నుపయోగింపఁ బడినది. దీర్ఘ కావ్యరచనకు దండకమును బ్రాచీనులు గ్రహింపలేదు. ర, య, త, గగములే యెటుమాచిన శేర్పకుటచే బృహత్కథాత్మకములగు మద్గ్రంథములు దండకవృత్తియన రచితముకా లేదుకా బోలు. కాని యిటివల క్రి కలుగోడు ఆశ్చర్యవారాయణరావుగారు దండక రామాయణ మను పెద్ద గ్రంథము రచించి ప్రకటించిరి. ఇది రామాయణ మట్లాండ్లకథను తెప్పెడు తగగఘటిత బృహద్దండక గ్రంథము. రామాయణమువంటి కథను దండకములో రచించుట విశోష్యాదివిషయములతోఁ గావ్యము విర్జించుటవలె శ్రమాపాదక మవకరింపదు.

యథాకాక్షి వా పరికిరించిన దండకములను చాచి లక్షణములను లభించినంతవఱ కొధారముగాఁ జైకొని యీరచన సాగించిరి. పర్యాప్తముగా సాకల్యముగా నీ దండకవాఙ్మయమును బరిశోధించి యాకలితాకచనను సమీక్షించి గ్రంథరూపముగా రచించిన వయ్యది వాఙ్మయమున కొక యలంకారముగా నుండువని మచాళియము. మఱి తెలుగుకావ్యములలోని దండకముల నెల్ల నొకటిగను, ప్రత్యేక దండకకృతుల నొక్కటిగను సంధించి గ్రంథరూపముగాఁ బ్రకటింపవలసిన యావశ్యకత యెంతేనియుం గలదు. ఇందులకు సహృదయుల సహకారము లభించువని నమ్మకము.

“క్రినాథ లోకేశ్వరా, మాకు నధ్యక్షితుంబుల్ ప్రసాదించి మమ్ముం గృపాదృష్టి వీక్షించి రక్షింప వే నీకుఁ బూదండగా దండకంబిత్తుం జైకొమ్ము జేవా నమస్తే నమస్తే నమస్తే నమస్తే”

ఉ గా ది బ హు క రణ

కంటి అద్దములకు సంబంధించిన అన్ని విషయములలోను మీకు వివిధ రకములైన ఖచ్చితమైన, మహత్తర సేవ చేయ సంసిద్ధముగా నున్నాము.

★ ట్రస్ట్రీమ్స్ పనులు వెంటనే చేయుట.
 ప్రత్యేకత ★ పరిశ్రమలలోని శ్రేష్టతను విశిష్టతయే తార్కాణము.
 అవసరములకు సంప్రదించ నోరడమైనది.
రా ధా బ్ర ద ర్శు
 ఆ క థా ర్థిక ఆ ప్త ి య మ్మ
 174, బ్రాహ్మ్య, : : మద్రాసు-1.

సభ్యత

శ్రీ బలివాద కంఠారావు

భర్త అభీనుమంచి కచ్చాకే అపోభుమేన వస్తాడు. కాస్త ముందుగా రావూచిమా? నీతకు పోభుమేన అగవడివచ్చు చిల్లా నుండే విరుగు విరుగు మంటాంది.

అమె కావరానివచ్చి యేడాది అయ్యింది. కచ్చిక ఆరు నెలలూ యే గోడవాలేదు. రెరవార ఒకసారి తాతగారింటికి కర్చి నివ్వకు మోహనరావు కావ కలిగిడు. ఇదివరలానే తను మాటాడింది. కానీ చాలుగా యేదో విందావాక్కాలు వేగాడు. కొన్ని సరిగా ఆమెకు వినిపించాయ్. కొన్ని వివపడితేదు. విన్నాక యాయర్కి నాలులు యిచ్చింది. ఏంచేస్తానో చూడు అన్నాడు. అమె అక్కడ వారంకోకలే వుంది. భర్త కచ్చాక కలిసి వచ్చేసింది. కచ్చిక వారంకోకల తరవార మోహనరావు నీతకు వుత్తరం వ్రాశాడు. ఆ కవతువై భార్య కేరు మాచి భర్త నూర్యారావు 'నీ వుత్తరం' అంటూ యిచ్చేగాడు.

నీతకు ఆ రాత్రి విద్దరపట్టలేదు. తన కల్లని సంసారంలో అగ్ని రసయ్యన్న ట్టనిపించింది! అమెపై కావకు యెందుకో ఆ పగ! పిచ్చివానిచేతిలో రాయిలా—యీ వుత్తరం—ఆ యన చూస్తే—యీ అబద్ధాలంలా నిజంగా తీసుకుంటే—తనకాపురం యేమైనట్లు? భర్త ఆ వుత్తరంకురించి అడిగితే యేమని చెప్పటం? ఆ మరుచటికోక ఆ వుత్తరాన్ని మండుకున్న పాయిల్లో కేసింది! ఎన్నోపాట్లు, ఆ వుత్తరంకురించి, యిదివరకు జరిగిన వివాదం కురించి తెల్లమనుకున్నది. చెప్పి అయినలో అమెలాసున కప్పి వున్నదానికి ముందుగా చెప్తోందన్న అనుమానం రేకెత్తించడమెందుకని పూరుకుంది.

నూర్యారావు ఆ వుత్తరంవిషయం పట్టిండుకోనట్లుగానే మామూలుగా వున్నాడు. ఆ వుత్తరం యేవరు వ్రాశారనైవా అడగలేదు. ఇదివరకు కోకా భార్యకు యిస్తున్న మర్యాద, లాభ యివ్వడూ యిస్తున్నాడు!

భర్త అభీనుకు వెల్లిపోగానే ఒంటిగావున్న నీత ఆలోచనలు పరిపరి విధాలుగా పోయాయి. చిన్నవాట తిరిపోయింది. మారటి తిరి మూర్ఛిత్వంవించి మేనమామ తిప్పించాడు. తాతగారింట్లో పెరిగి పెద్దిరైంది. ఏ ముద్దు ముద్దుటకు నోచుకోలేని ఆమెకు దేముడు వుత్తమైన భర్తను ప్రసాదించాడు. ఏ ముహూర్తాన ఆ మామ ముసులు పడ్డాయో అప్పటినుంచి ఆయన ఆమెను సమ్యాహవం చేశాడు. ఆమెకు యింకో భాగ్యవలేదు—చింతలేదు. లలిత మైవ ఆమెమనసు యింతవరకు కలుక్కొన్న, కాపును భరించింది. భర్త ఆమెను యిదివరకు 'కని, యోగని' కేమతో లాభిస్తున్నాడు—ఆ లాభవలో ఆమె తనకయ్యిత్వం చెందుకుంది—అతని కంటే మించినదేముడు ఆమెకులేదు!

నెలకోక వుత్తరమైవా కావ రాస్తున్నాడు. వ్రాసినవచ్చు చిల్లా ఆమెలో కుపామ తేనెతోంది. భర్త చెల్లనిధూవు, అదరణలో ఆ పిథర్వం కల్లార్చటానికి ప్రయత్నిస్తోంది. ఆ వుత్తరాన్ని వగం చేస్తోంది.

కచ్చకు ఆమె చూడాలి—ఎన్నో ఆలోచనలు—అయ్య అని పిలిపించుకోనే అదృష్టం తనకు వస్తోంది! "నారాలుట వాలాంటి యావు—అయన నుణగారాలు—అమాటు, అహంభావం నా చిన్నితండ్రికి అంటున్నాయే—నా చిన్నివాన్ను, అయ్య నాన్నకు కీర్తి తెస్తాడు!" కాదు అయ్యతే పుట్టినట్లు—అడించినట్లు—బుద్ధులుచెప్పి నీతిగలు చెప్తున్నట్లు అనుకుంది.....

ఆచో సాయంత్రం భర్త అభీనుమంచి కచ్చాడు! మామూలు చిరునగవు—ఆయన నమకనే పోభుమేన కచ్చాడు—వుత్తరం వచ్చింది. అలా గదిలోనిల్చానే ఆ కవతువైవన్న కాత మానీ తనకే ఆ వుత్తరం వచ్చిందనుకున్నది—కానీ నూర్యారావు ఆమెకు యివ్వలేదు. "అదిగో—చింత చదువుకున్నాడు!"—నీత కాట గజగజలాడి అక్కడ నిల్చారక కంటయింటికి వెల్లిపోయింది కల్లలో నీకు తిరిగింది.

గదిలోమంచే "నీతా!" అని పిల్చాడు "అదిగో అగోతుక కలుపుగా వుంది—వాడు నా సంసారం కొల్పాలని వగలుటాడు... నా దేమడా వాకేమీ తెలిదు... తెలిదు" ముసులోనే మాటాడు కుంది. ముందుకు అడుగుచేస్తున్నా బల్లంతా తోగిపోతోంది—

"ఇవే కోపంవచ్చిందా? ఎవ్వడూలేనిది రాగానే కంట యింటికి కర్చిపోయావ?"

నిట్టూర్చింది. ఆమెగంలోనే యిది యెత్తి పోతున్నమా అనుకున్నది. ఆరాత్రి ఆమెకు నిద్దర సరిగాట్టలేదు. పట్టిన కాప్పివైవా యేదో పాడుకలలు! మరుచటికోక భర్త అభీనుకు వెళ్ళాక అలవాటుకొట్టి భర్త తీగలో స్రుచ్చిన వుత్తరం తీసి చదివింది. అది ఆకారామన్న ఉత్తరం. తన భర్త క వ్రాశాడు—అదిగో కచ్చాక మోహనరావు కావడే!

అదిచదివాక ఆమె కలప్రతిమలా మార్చుంది. కాస్తేపయాక ఆ ప్రతిమ కర్చివెంటి కన్నీరు ధారలుగా ప్రవహించసాగింది. ఆమె ఆకలు నిరాకరై ఆలోచనలు ఒకవారిన పోలేదు—

"నేనెందుకు కావతో మాటాడేదాన్ని? కాకండుకావాడు కొద్దిగానైవా వాడు యింత నీమడనే ఆలోచన రాలేద"ని కొచ్చు కుంది. భర్తవివాదనున్న గౌరవం, విశ్వాసంలో తన తప్పేమీలేదని యెందుకు భయపడాలని, ఆమె సాయంత్రం సరికి మామూలుగా వుండటానికి ప్రయత్నించింది. ఎంత ప్రయత్నించినా యేదో వెలిగిగా వున్నది.

ఆ వారంకోకలోనే యింకో కవతు వచ్చింది. ఆ కవతు చదివాక తీగలో స్రుచ్చాడు. ఈసారి చాలనేవు అలా ఆలోచించు కొని మర్చివినా మార్చున్న భర్తనుమామంటే నీతకు భయంచేసింది. ఈ వేళే యేదో అఘాయిత్యం జరుగుతుందనుకున్నది. ఆమెనిల్చున్న నేల పగిలిపోయినట్లు తను భూమారలో విశ్వమైనట్లు అనుకుంది—కానీ కొద్దిసేపయాక నూర్యారావు మామూలుగా మాట్లాడాడు. ఆ రాత్రి భోజనంవద్దగర పరధాగవంగా వున్నాడు. ఈమార్పు నీతకు యెంతో కష్టం కలిగించింది. ఇంట్లోని కల్లని వాతావరణం మారి పోయినట్లయింది. ఆ రాత్రి భర్త ఇంటా అంటా నిద్రపట్ట

కదలటం చూసింది. "ఏంకాకా? నేమిట? మొదటిపు తరంగా ప్రాసినదానికన్నా చాచ్చే ప్రాస్తాడుగానీ తక్కువ ప్రాయశః అదిచాలవా? ఈయన అనుమానించడానికి?"

అమె భర్త ప్రక్కనవున్నా నిద్ర రాలేదు. తెల్లవారసరికి గవ బ్రతుకుమాకుందో? భర్తచే వినువలసిలే తనగతి? "నాకాబు... కడుపులో చాలానే ఆరాలవకుతున్నాను! నా కాబునా! నీ అదృష్టమేనా మీ నాన్నను మాయ్యలుగా వుంచవా? అవును— మీ నాన్న గొప్పవాడు తిండి? తల్లిలేని నన్ను—అన్ని విధాల బాధలుపడ్డ నన్ను—ఎంచియించి కట్టించి వుచ్చుకోకండా పెళ్ళి చేసుకున్నా—అలాంటి మీ నాన్న—నన్ను అనుమానిస్తారా? అనవసరంగా నేను బాధపడుతున్నానుగానీ—నన్ను పువ్వుల్లో పెట్టి పూజిస్తున్నట్లు చూస్తున్నా—అలాంటి గాంధీమూరి ఉత్తముడూ—నన్ను అనవసరంగా విధిపాలు చేస్తారా? చెయ్యగల కాదునా? చెయ్యరు"

కాస్తేపు అమెలో విద్యానం పాతుకపోయింది. కొద్ది క్షణాల్లో మళ్ళీ అరాలం పెడనేమక వచ్చింది. "ఏమో! యీ విషయాల్లో మొగవార్చి సహనం వుండడంబాదు. సహనంవుంటే యాయన యిలా నిర్లజ్జుడోకండా బాధపడ్తారా? క్రిరామచంద్రుడు— బావనో తమకు—మహారాజా! వలుగురు కుంటురునేని అపరాధుడు తలొగ్గి అక్కడ ప్రవేశించి తన పాతికతల్లిని నిరూపించిన మా తల్లి నిండు చూలాలు నీతమ్మనే అడవిలో విడిచి పెట్టించాడూ? అలాంటిది నా చేతుకు నన్ను యీ యింటిలో తెల్లవారసరికి వుండినిస్తాడా? ఆయన పాదాలదగ్గర వచ్చిపోతాను గానీ...లోకం వేరెల్లి చూపించినట్లుగా విధిపాలుకాను...ఆయన దగ్గర లేకపోతే నేనోక్షణం బ్రతికేను—ఏంచాలి తిండి?"

అమె నిశ్చలంగా వలవలయ్యేది తలగడ రడిపింది. "తెల్లవారి లేచేక ఆయన అనుగుతాడు—యే ముందని నాపాప? నేను చెప్పింది నిజమే—కానీ ఆయన వమ్మరు—కొంపలో పోవట్టుంటాడు...నీ నేనున్నా వివరు—ఆయన పాదాలు పట్టుకుంటాను—నన్ను కొంపలో గ్రోసివేస్తాడు—యిచ్చిస్తే...అనాకు మా స్త్రీ వారి అదర్శదేవత—నీతమ్మతల్లి ప్రార్థించినట్లుగా—మిమ్మల్ని తప్పించి యింకెవర్ని నేను తలంచలేదు—మాటబోనూ, చేతలబోనూ, ఆలోచనలబోనూ మిమ్మల్నే కొలిచాను—మిమ్మల్ని తప్పించి యింకెవర్ని నాకు తెలియ—ఇదే నిజమే—నా తనీ భూమాతా నీలో నన్ను కలుపుకో—యిగ్గుల నీలో పోయినా కలిసిపోతాను..."

అచేకంకో అమె అట్టుడికిపోయింది. వరాలన్నీ తోడుకొని బలహీనం చేశాయి. చేతువచ్చూమున మాగన్ను నిద్ర పట్టింది. తెలివి వచ్చేసరికి భర్త పేదలముందుకున్నాని యేదో వ్రాస్తున్నాడు. "ఎక్కడికి వెళ్ళిపోతాకో—యేదో—ఆయన ముఖం చూడకుండా ఓ క్షణం వుండలేను..." కొంతసేపయ్యాక వ్రాసిన పుత్తరం ద్రావరులో పెట్టి "కాస్త అర్థంటు పనుంది. నీతా! లేలే—"అని పిలిచాడు. అమె లేచిందిగానీ కళ్ళలో నీరు తిరిగి పోతున్నయే. ఇంతలోనే మార్యారావు అఫీసుకువెళ్ళి బట్టు వేసుకున్నాడు. అంతే అలా నిల్చునేచూస్తోంది. "ఈ పూజకు పూటలుకు పోతానులే—రాత్రి చెప్పటం మరిచిపోయాను—తేగం లేచేదానిది. మళ్ళీ పాయంత్రిం తేగంగా వచ్చేస్తా!"

ఏంధరగా అంటూ వెలిపోయేముందు "అన్నట్లు నీతా! మీ బావ మానానరావు పుత్తరం వ్రాశాడుకానీ తన యెడ్రుకు వ్రాయలేదు—ఇప్పుడు యెక్కడున్నాడో యేమిటో ఈ పుత్తరం కవరులో పెట్టి నీకు యెడ్రుకు తెలుసుకోమోను వ్రాసి పోయిన అబ్బాయిచేత పోపులో వెయ్యించేదూ!"

భర్త వెలిపోయాక ద్రావరులోని పుత్తరంనీ చదవటానికీ మొదలుపెట్టింది.

"తమ్ముడూ! నీ పుత్తరం నిన్ను పాయంత్రిమే చేరింది. అది చదివిన నిమిషంనుంచీ నీ కల జబాబు వ్రాయాలనే ఆలోచనలలో రాత్రి సరిగా అన్నం సహించలేదు—నిద్రరా పట్టలేదు. ఇదివరకు బహుశః నివ్వకామాను అప్పువచ్చేదూ నీరేసేర పుత్తరాలు వ్రాసేవాడిని—అవి అగ్నిపీఠి అయివుండొచ్చు—నీరే యేలా ఫలానవాడు వ్రాశారని—యే గొప్పవిషయా లన్నాయని నాతో చెప్తుంది? సరే నీరకు వ్రాశావు—అమెను కల్లోలపరచానని అంతలో తప్పిపడక నాతో ఆకాశరామన్న పుత్తరం వ్రాశావు. అది బుట్టచాఖలా అయ్యిందని కామాను భయపడి నీరే మోద లేనిదాని నిందలు చేసి నాతో పుత్తరం వ్రాశావు—

ఈ పెక వ్రాసిన పరిస్థితులు అవగాహన చేసుకుంటే నీ మనస్సు హేళన్నా యెంత సంస్కారం హేమమైనదో అర్థం చేసుకున్నాను. కానీ మర్యాద నాచే యాజబాబును వ్రాయించింది.

నీ బ్రతుకు నీకు తెలుసు. చిన్నప్పటినుంచీ అమె యెన్ని కష్టాలు పడిందో తిండి మామరన్న కనీసపు బాధ్యతనే విడిచి పెట్టాడు. మీయింట చేరింది. గరిలేనిబిల్లిని మీ వాకెవరూ నీచిచ్చి పెళ్ళిచెయ్యటానికి ఒప్పుకోలేదు. పోనీ నీవైనా పంకంబట్టి చేసుకున్నావు కావు. సాయనన మా తెల్లాయి వుండి నీరే మంచిచెప్పటా బ్రతుకు నాతో చెప్పింది. కాబట్టి నేను అమె మంచిని ప్రేమించాను—అమె అపహేయతను కనికరించాను. నాకు యిల్లాలై అమె వన్నెంతగా కొలుస్తుందో నీకు తెలియదు!

నీతో చాలా వరువుగా సుదాగా వుండేదని వ్రాశావు. అందులోవున్న రిశ్వేమీ నాకుకనపడలేదు. విసుపడి రెండుపుచాటు నుంచిమాచే అడవాళ్ళకన్నా బాహులుగా అదరంగా మాటాడే స్త్రీలనుమానే నాకు పాచ్చు గారవం! నీకేదురు తగ్గట్టునివువు అందగాడివి. అందులో వరసకు బావ అవుతావ—అలాంటివ్వకు నీతో చనువుగా మాటాడటంలో రిశ్వేం వుండి? పోనీ అలా మాటాడిందని నివ్వేం కనికరం చూపించావ? నేనూ పెళ్ళికొడుముందు యెందరు, అందమైన అడవాళ్ళి వేపుచూశాను. వాళ్ళి అందాన్ని క్రించాను. అంత అందమైన స్త్రీ నాభార్య అయితే బాగుండేదని తలచాను—నీవు వ్రాసిన దాన్ని బట్టి నేను నీరేను వదిలేస్తే—ఇదంతా తెలిస్తే నన్ను వదిలేయ్యటానికి నీరక్కూడా మాక్కు వుండి! కానీ మా యిద్దరం అంత తెలివిబుక్కువవారము కాదు!

అడవాళ్ళ మోద నివ్వ గిరిక విసుగు చేస అర్థంచేకో లేకండా వున్నాను. స్త్రీ మగవాడికి తల్లియి పారిచ్చి కష్టపడి ఓర్పుతో పెంచి పెద్దచేస్తుంది—స్త్రీ భార్యయే మగవాడికి సాభ్యన్ని యిస్తుంది—అమె పట్టాడిన ముదువలియే నిజాన్ని జ్ఞానాన్ని మగవాడికి అందిస్తుంది—మగవాళ్ళు అడవాళ్ళుమోద యేరై నా చెకుకు ఆపాదించేముందు స్త్రీ చేసే యీ మేలును రెండు కోరేం? కృతఘ్నులై వారివారి యిల్లను దేవాలయాలు చేసుకోనే బదులు యేధ్వరంగాలుగా మాన్యుకుంటారేం? అడవాళ్ళను గౌరవించే కనీసపు సభ్యత మగవాళ్ళలో లేకపోతే ఆ సంఘం సజీవంగా యెంత కాలం పరిల్లుతుంది?

తమ్ముడూ! ఒకచారి మా యింటికివచ్చి నేనూ మా నీతా యిచ్చిన అతిథ్యం స్వీకరించుడదా? నీకు తెలుసు మా నీరే నిండు మనిషి—నివ్వ రాసినట్లు అమెను విడిచిపెట్టేదాని! నేనేమీ రాను దండర వాడ్ని కాను.

నీ అన్నయ్య,—మార్యారావు.

కౌతాప్తి ప్రాడక్షు

రామవరప్పాడు - (బెజవాడ సమీపం)

కృష్ణాజిల్లా, ఆంధ్రప్రదేశ్

ఈ క్రిందినావిలో నిపుణులు:

ఈ క్కు నిర్మాణములు, టాంకులు,
ఎలక్ట్రికల్ ఓవర్ హెడ్ లైన్ సామగ్రి,
అన్ని యంత్రములకు విశిష్టాగములు.

ఈ క్రింద యంత్ర సముదాయము గలిగియున్నాము:

మిల్లింగు, ప్లేనింగు, షేపింగ్, వెల్డింగు,
మొదలగు మిషినులతో చేయు అన్నింటికీ
నవీనమైన పనిముట్లు.

2 టన్నుల కడ్డివరకు గ్రే ఐరన్ కాస్టింగు చేయగల ఫౌండరీ గలదు

★

2 టన్ను కడ్డివరకు అసిడ్ లేక బేసిక్ స్టీల్
మరియు ప్రత్యేక మిశ్రమ కాస్టింగులును
యెలక్ట్రిక్ కొలిమిలో తయారుచేయుదురు

★

నమూనాలు, డ్రాయింగులు, పూర్తి వివరములను పంపుచూ, మీ అవసరములకై సంప్రదించండి.

2-వ పంచవత్స ప్రణాళిక విజయాన్ని సాధించి
సహకరించే ప్రతి పరిశ్రమకు నమ్మకమైన సేవ
వెంటనే డిలివరీ చేయగలిగము.

హెడ్ ఆఫీసు:

ఇండియన్ కామర్స్ & ఇండస్ట్రిస్ కంపెనీ
ప్రైవేట్ లిమిటెడ్.

(స్థాపితం: 1907)

"బీహెచ్ బిల్డింగ్స్", 95, బ్రాడ్వే, మద్రాసు - 1.

ఫోన్: 2010.

★

ఫోన్: "LUCKY"

బ్రాంచి ఆఫీసు:

"కౌతా బిల్డింగ్స్", విజయవాడ.

ఫోన్: 827/80

స్టేట్ బ్యాంకు ఆఫ్ హైదరాబాద్

(భార్యమ హైదరాబాద్ స్టేట్ బ్యాంకు)

హైదరాబాద్ (కాన్స్ట.)

సేవింగ్స్ అకౌంట్స్ మీద అదనపు వడ్డీ రేట్లు
ప్రకటించుటకు సంతసించుచున్నాను.

సేవింగ్స్ అకౌంట్స్ (సాధారణము) ... 2%

సేవింగ్స్ అకౌంట్స్ (స్పెషల్) ... 1 1/2%

వివిధ తెలివైన మా ఆఫీసులలో సంప్రదించండి:

హంబాయిలోని ఆఫీసులు

మ్యుంబైలోని ఆఫీసులకు నిర్దిష్ట
మహాత్మాగాంధీ రోడ్డు, ఫోటో.
బొంబాయి.1.

262-370, వర్సినాథ్ వీధి,

భట్ నగరు,

బొంబాయి.2.

మద్రాసు ఆఫీసు:

41, లింగిచెట్టి వీధి,

యితర ప్రదేశములలోని ఆఫీసులు.

ఆంధ్ర ప్రదేశ్

అదిలాబాద్, బోనగిరి, బోధన్, పిటి (రాంచీ ప్రెజ్) కట్టి, హైదరాబాద్) గవ్వూర్, జడ్చర్ల, జువ్వూర్ జనగాం, కరీంనగర్, భువ్వూర్ మెట్, కొత్తగూడెం, మహబూబ్ నగర్ (హైదరాబాద్) మహబూబ్ నగర్, మంచ ర్యూర్, వాగార్జునపూర్, నల్గొండ, నిజామరాద్, నారాయణపేట, పెద్దవర్లి, పికిందరాబాద్, పిరితూర్ (కొంగ్ నగర్) ముల్తాన్ బూర్ (హైదరాబాద్) మూర్తాపేట, కాంచూర్, వరంగల్, జమీరాబాద్.

బొంబాయి స్టేట్

కొరంగాబాద్, భీర్, భర్మాబాద్, హింగోలి, బాల్సూ, రిఖూర్, మాన్యూర్, నాన్డేడ్, బిస్మిల్లాబాద్, పర్సని, పర్లి-చైల్ నాడ్, నైలు, ఉడగిరి, చైల్ నాథూర్.

మైసూర్ స్టేట్

బెడర్, నర్మలూర్, కొత్తూర్, రాయచూర్, మహాబాద్, యాదగిరి.

From Stock

PRINTING INKS

QUALITY PAPERS

GERMAN LITHO
PLATES

GERMAN PROCESS
ZINC SHEETS

"BUTTERFLY"
GUMMED PAPER

"BUTTERFLY"
GUMMED TAPE

Indenting Agents

PRINTING MACHINERY

PAPER

MATCH CHEMICALS

IRON & STEEL

AND

PRINTERS' SUNDRIES

INDIVIDUAL CONSIDERATION
IS ALWAYS GIVEN TO YOUR OWN
PARTICULAR REQUIREMENTS

* Contact *

K. ORR & COMPANY

40, CHINNATHAMBI STREET
MADRAS-1.

Phone: 3519

Grams: PRESUDRY

తం: "ISWAR"

ఫోన్: 8711

ఎం. ఎస్. ఎస్. ట్రాన్స్పోర్ట్స్

పబ్లిక్ కారియర్స్ & ట్రాన్స్పోర్ట్ కంట్రాక్టర్స్

301, లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు.1.

ప్రాంతాలు:

23. టాన్ హార్ రోడ్ } 10/28, అవనాసి రోడ్
మధుర. (ఫోన్: 885) } కోయంబత్తూరు.

మద్రాసునుండి రోజు సరకులు రవాణా

చేయబడుచున్న పట్టణములు:

తిరువేండ్రం, విల్లుపురం, తిరుచినాపల్లి,
దిండిగల్లు, మధుర, సాత్తూరు, నేలం,
కోయంబత్తూరు వగైరా

చిత్రంజన్

శ్రీ పురాణం సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

భారత రైల్వేలు జాతీయ పురోగమనకాంక్షలు. శతాబ్దమునకు మైదిన రైల్వేల చరిత్రలో భారతరైల్వేలు తీర్చిదిద్దిన గూఢులు, పనితీరు, ప్రావీణ్యత, నెలకొల్పిన క్రొత్త ఆయోధ్యాజనములు గమనార్హములు. ప్రస్తుతం చిత్రంజన్ రైల్వే కార్యకర్తల కార్యక్రమంలో స్వయంసాధన మూలకమైన ఉత్పత్తి పెరుగుదలకు క్రొత్తవిధానమును ప్రయోగముజరిపి రైల్వేల చరిత్రలో పాత్ర గ్రామికాభ్యుదయమునకు మార్పుధారణమును సృష్టించినది. కార్యక్రమంలో స్వయంసాధన—ఉత్పత్తి పెంపకము మూలము వ్వారా చిత్రంజన్ పాఠించిన విజయమును నిపుణులు పరిశీలించి యీ విషయముగా విశ్లేషించియున్నాము:

‘స్వయంసాధన మూలకమైన ఉత్పత్తిలో పెరుగుదల 80% న్ను తదనుగుణముగా కార్యక్రమ చేతనములలో వృద్ధి కలిగినది.

శ్రవణం దిశించు 1956 లోనే చిత్రంజన్ 14 W. G. ఇంజనులను నిర్మించినది. 1956 దిశించు మాసాంతమునకు మొత్తం చిత్రంజన్ కార్యకర్తలలో తయారయిన W. G. ఇంజనుల సంఖ్య 462.

మే 1949 లో చిత్రంజన్ కార్యకర్తల ప్రస్తుతం రైల్వే బోర్డు అధ్యక్షులయిన శ్రీ పి. సి. ముఖర్జీగారి పాలనలో జన్మించినది. ముఖర్జీగారు చిత్రంజన్ కార్యకర్తలను జనకులని రైల్వేపాలక వర్గమువారు అంటారు. వారిస్థానే జనరలు మేనేజరుగా పనిచేసిన శ్రీ కర్నూల్ సీనియర్ ప్రస్తుతము రైల్వేబోర్డు ఇంజనీరింగు కాఫీ ముఖ్య ఉభయంగా పనిచేస్తున్నారు.

970 కోట్ల పెట్టుబడికలిగి 85000 మైళ్ళు నిడివిలో భారత రైల్వేలు ఆ సేతు శతావధికంకం పరివ్యాప్తమైన మహాజ్వల జాతీయసంస్థ. మనచేతలో మొత్తం 6,878 రైల్వేస్టేషన్లున్నాయి. ఇందులో 5,182 స్టేషన్లు ప్రభుత్వంకేంద్ర పనిచేస్తున్నాయి. 221 స్టేషన్లు ప్రభుత్వంచేత నిర్వహించబడుతుంటే ప్రత్యేక రైల్వేకంపెనీలకేంద్ర వున్నాయి. ప్రభుత్వ పాలనలోని స్టేషన్లలో 8,088 గ్రామీణ స్టేషన్లు 2,646 పోలీసు స్టేషన్లు, 478 సేరోగేజ్ స్టేషన్లు వున్నాయి.

ద్వితీయ పంచవర్ష ప్రణాళికనుబట్టి మాక్కుంగా పరిశీలిస్తే— భారత రైల్వేలు సరుకుల రవాణా, ప్రయాణీకుల రవాణాలకు సంబంధించిన గురుతరమైన కాధ్యక్షలను అసంఖ్యాకంగా నిర్వహించవలసియున్నది.

పాఠించవలసిన పుస్తక ప్రమాణాలు యీ క్రింద పొందుపరచబడ్డాయి:

సరుకుల రవాణాకు	1955-56	1960-61
సంబంధించినవి(టన్నులలో)	120మిలియన్ టన్నులు	181మిలియన్ టన్నులు.

రైల్వేల అభివృద్ధి కార్యక్రమాలకేంద్ర తీరాయించబడిన మొత్తంలో 10% రోలింగ్ స్టాక్ (ఇంజనులు) 5% రైల్వేలైన భరాయింపు క్షేత్రలో తగ్గదలను మూచిస్తున్నాయి.

ప్రయాణీకుల సౌకర్యాలలో పంచవర్షీయ యోజనప్రకారము 15% మొత్తం విదేశీలో పెరుగుదలను మూచిస్తున్నాయి. ఇంకా 842 మైళ్ళు నిడివిలో క్రొత్తరైలులు అభివృద్ధిచేయబడుతుంటే ఈ క్రొత్తరైలుల నిర్మాణం ఇంజను ఉక్కు బోగ్స్ పరిశ్రమల అభివృద్ధి దృష్ట్యా పెంచటం అవశ్యకం అని నిపుణులు భావిస్తున్నారు.

ఇతరమైన అభివృద్ధి కార్యక్రమాలలో 8,000 మైళ్ళ పాతబడి పునర్నిర్మించవలసిన రైల్వే మార్గములు కూడా వున్నాయి. 1,807 మైళ్ళు జంట రైల్వే మార్గము చేయబడవలసి వుంది. 265 మైళ్ళ పోలీసుగేజ్ మార్గము గ్రామీణ మార్గముగా విస్తరింపబడుతుంటే ఇవిగాకుండా 826 మైళ్ళ రైల్వేమార్గము విద్యుచ్ఛక్తితో వడిపే రైలు మార్గముగా మార్చటం జరుగుతుంది. 1,298 మైళ్ళలో డీజెలు మోటారులపై నడుస్తాయి. ఇంకా యీ అభివృద్ధి ప్రణాళికల నిమిత్తంగాను మొత్తం 2,356 ఇంజనులు, 107,347 వాగనులు (4 చక్రాలవి) 11,864 ప్రయాణీకుల పెట్టెలు కొనవలసివున్నాయి. ఇందులో 1,852 ఇంజనులు, 28,842 వాగనులు, 6,447 ప్రయాణీకుల పెట్టెలు అరిగి పాతబడి పన్నువృద్ధిమైనందున - రవాణానుండి తొలగించవలసిన అవశ్యకత కూడా వున్నదని అంచనాలనుబట్టి తెలుస్తోంది.

ఈ రోలింగ్ స్టాక్ పెరుగుదలను బట్టి ప్రణాళికలో ప్రస్తుతం వున్నటువంటి కార్యకర్తలు, లోకోమెన్లులను, పెంచి పెద్దదిగా చేయటమున్నూ, క్రొత్త కార్యకర్తలను నెలకొల్పటమున్నూ, ఒక పోలీసుగేజ్ ప్రయాణీకుల పెట్టెల కార్యకర్తలను తరచు మున్నూ జరుగవలసి వున్నాయి.

ప్రస్తుతం చిత్రంజన్ కార్యకర్తల పాతబడి 175 యూనిట్ల నుంచి 400 ఇంజనులు ఉత్పత్తి చేసేట్లు మార్పులు జరుగవలసి వున్నాయి. ఈ ఇంజనులలో ఉత్పత్తి సంఖ్య ప్రమాణాలను చిత్రంజన్ అందుకోవలసి వుంది. పాతబడి 1,250 ప్రయాణీకుల పెట్టెలకు బదులుగా 1,800 పెట్టెలు నిర్మాణం కొనవలసి వుంది.

ఇవిగాకుండా మూడివకరగలి ప్రయాణీకులను దృష్టిలో గుంచుకుని ప్రయాణ సౌకర్యాలను ఎంతైనా అభివృద్ధి పరచవలసిన అవసరం రైల్వే పాలకవర్గం గుర్తించింది.

ఈ సంవత్సరంలో జనవరి 11-18 తేదీలలో ఢిల్లీలో జరిగిన భారత రైల్వేల జనరలు మేనేజర్ల సమావేశంలో ప్రధాన మంత్రి శ్రీ నెహ్రూ రైల్వేలు నిర్వహించవలసిన ప్రముఖ పాత్రను విస్పష్టం చేశారు.

తీర్మానముచేసిన కొద్దిమొత్తంలో రెండవ ప్రధాని కాళంబి రైల్వేలు నిర్వహించవలసిన అసంఖ్యాకమైన బాధ్యతల దృష్ట్యా పాధించవలసినది ప్రముఖమైనది - నిర్మాణాత్మక కృషి అనగా ఉత్పాదనలో పెరుగుదల. సమయాన్ని తగ్గించటంకోసం రైల్వేలు చేగంగా వరుగు దించి నందువలన లాభంలేదు. ఎక్కువ రైళ్ళు నడిచేలా చూడాలి. అని సక్రమంగా నడిచే చాలు. భారత దేశం అమెరికానుంచి క్రొత్త పంథాను మక్కికి మక్కి కాటగొట్ట గలిగేవరేలా లేదు. గొప్పకోసం అనుకరణ పనికొరకు అవ్వాలి శ్రీ నెహ్రూ.

‘ఉత్తమమైన పాంశీకవిధానాలు కావాలి. విజయవంత వాతావరణం కలిగిన మనం గొప్పకోసం రికంబు స్వగ్నాన్ని పట్టుకుని ప్రేరణదోషము. మన ప్రస్తుత ఆర్థికవిధానాల దృష్ట్యా రైల్వేల అభివృద్ధి మనయొక్క పాంశీక పరిజ్ఞానం నిపుణత మనమే అభివృద్ధి చేసుకున్న తర్వాత - తర్వాత నిర్మించుకున్న విశ్వప్రణాళికతో మనం నిర్మించుకున్న పారిశ్రామిక వాతావరణమే మనల్ని ముందుకు తీసుకొవాలి. మన పాంశీక నిపుణుల్ని మనమే తయారుచేసుకుని మనకు కావలసినది మన దేశంలోనే ఉత్పాదించుకుంటూ పురోగమించవలసివుంది.’ అని వెల్లడించారు. అనివార్యమైన ప్రమాదాలు సంఘటింపవుతు ప్రజలు విశ్రాంతిలభింపజేయాలి. ఈ దుర్లబ్ధవలన పురస్కరించుకుని మనం హతాశులం కాకూడదు. చేయవలసిన కార్యం యేదైనా వుంది అని కూడా ప్రధాన మంత్రి రైల్వేపాలక కర్మాన్ని హెచ్చరించారు.

కార్యమను స్వయంగా కృషిచేసి ఉత్పాదనను పెంచుకొని కష్టతీతంగా ‘అధికకృషి-అధికవేతన’ మాత్రానుసారము పాధించిన ఒక క్రొత్త ప్రయోగాన్ని ప్రజలముందు వుంచటంకోసం—‘చిత్త రంజన్’ పాధించిన విజయాన్ని ప్రధానమంత్రిగా తీసుకుని యీ వ్యాసం వ్రాయబడింది.

భారత కార్యమని ఉత్పాదనాశక్తి (తలకొట్టండి!) తదితర వస్తువుల జాబితాని కార్యమనితో పోల్చుచూనే చాలా తక్కువ అని చెప్పవలసివస్తున్నది. కారణం యంత్రసాధనం పాంశీక ప్రణాళిక లేకపోవటం అని సమాధానం చెప్పకోవాలి. ఇవేగాకుండా యిక్కడ అధికోష్ణ వాతావరణం, బలకరంకాని ఆచారం, మానసిక విచ్ఛిన్నత లోపించటంకూడా కారణాలు.

చాలా అభివృద్ధిపొందిన దేశాలలోమొదటి మనదేశంలో కార్యమని వేతనాలులేవు. మన దేశంలో యిన్నాన్న వేతనాలు చాలా తక్కువ అని చెప్పకోవాలి. ఈ పరిస్థితులు యిల్లగుండగానే మన దేశంలో తయారైన వస్తువుల ఖరీదులు, మనకన్నా గూడా అత్యధిక వేతనాల్ని యిస్తూ పనిచేయిస్తూన్న విదేశాలలో తయారైన అవే వస్తువుల ధరల్ని తలచుకుంటున్నాయి.

ఈ ఒక్క విషయం మనదేశంలోని ఆర్థికకాస్త్రవేత్తల్ని పారిశ్రామికకూటాల్ని గర్హయింపచేస్తున్నది. ఆర్థికనిపుణులు

పారిశ్రామికవేత్తలూకూడా వేతనాల్ని ప్రాచీణ్యతతో సంబంధించే లాభన భారతదేశంలో పరిస్థితులంట్లాగా అని విస్తారం ఆలోచించారు.

ప్రాచీణ్యం వేతనాల్ని పురస్కరించుకునే వుంటుంది అని గుర్తించిన తరువాత యీ సవరణలు ఆచరణలో యిదివరకే ఎందుకు తీసుకురాలేకపోయారంటే కారణం — ఈ దేశంలోని కార్యమని వేతనాల నిర్మాణకృతీర్వాణలు ఎంత అధోగతిలో వున్నాయంటే, కార్యకర్తలయొక్క అవశ్యతలలో ఎటువంటి హెచ్చుతగ్గులు ఏర్పడినప్పటికీ, వస్తూఉన్నదనలో అయే రిపేరు ఖర్చులలోనన్నా ఎటువంటి మార్పురానేరదని ప్రణాళికలు అంచనాలుచేసి తేల్చారు. ఒకప్పుడు ఎప్పుడన్నా కార్యమనిలో ప్రాచీణ్యత తగ్గుముఖం పట్టినప్పుడు కొనుగోలుధరలు పెరిగిపోతే అత్యుత్తమరల్ని పెంచటంగాని కార్యమని వేతనాల్ని తగ్గించటంగాని జరుగుతూంటేది. ఏమైనప్పటికీ, ఉత్పాదనలో పెరుగుదలలేకుండా అధికవేతనాల్ని యివ్వటంగనుకోవలసిలే ప్రద్యోగ్యులం వచ్చిపడుతుంది - చాన్స్ ధరలు విన్నముట్టుతాయి. రిగి ఎక్కువ వేతనా లిమ్మరి కార్యమని అడుగుతారు. ఇదివో దుష్టపరిణామం చంక్రమణంకొంద తయారవుతుంది.

సాధించిన ఫలితాన్నిబట్టి వేతనాల్ని ముట్టజెప్పటం

పరిష్కార ఉత్పాదన జరుగుతున్నది లేనిది తేల్చుకోవటానికే ప్రతిబంధకంగావుంటున్నది మనదేశంలో పరిష్కార పాంశీకతీగ్రామ అవకాశాలు మృగ్యంకావటంవల్లనే అన్నది గుర్తించాల్సివుంటుంది. రెండవ ప్రతిబంధకం పనివిట్టి సక్రమవేతనాల్ని యివ్వటానికే అవకాశం లేకపోవటం. చాలా కార్యకర్తలలో ఒక విధిత్వమైన వేతనాల్ని పనికాలాన్నిబట్టి నిర్ణయించి ఉత్పాదనతో ఎటువంటి అనుబంధంలేకుండా యివ్వడం జరుగుతోంది. ఇందులో చురుకైన తెలివైన కార్యమనికీ తనయొక్క అధికవిజ్ఞానం పని మేళవలవల్ల ఎటువంటి అధికప్రయోజనం ఆర్థికంగా వుండటంలేదు. తరచు తనయొక్క పనిచేసాన్ని తెలివితేటల్ని కృతావోనిస్తూ సెక్యూరెటీ డైన్ గోటికార్యమనితో సమానంగానే పనిచేస్తూ అంతకంటే ఎక్కువ శ్రమపడ్డం అనవసరమనే నిర్ణయానికే వస్తున్నాడు. పాధారణ పరిస్థితుల్లో పరిసమావేశకాలాల్లో ఒక పదానీ కార్యమని యేం పనిచేసేమానించాల్సి వుంటుంది నిర్ణయించేందుకు కాస్త్రీయమైన పద్ధతులు లేకపోవటం మన పారిశ్రామిక వాగ్వికలలోని ప్రత్యేకమైన లోపం.

ఈ పరిస్థితులదృష్ట్యా యిటీవలనే చిత్రరంజక కార్యకారం ‘ఫలితాల్నిబట్టి వేతనాల్ని తేల్చు’ నిర్ణయిస్తూ ఒక క్రొత్త మాత్రాన్ని ప్రప్రథమంగా ఆచరణలోకి తెచ్చింది. ఈ మాత్రానుసారం చురుకైన నేర్పరియైన కార్యమనికీ ఉత్పాదనంగా ఎక్కువ పనిచేసి మానించి అధికవేతనాల్ని సంపాదించుకునే అవకాశం కలిగింది. బద్దకమైన సెక్యూరెటీ డైన్సోదర కార్యమనికూడా తనగోటివారివలె తానుకూడా కష్టించి ఎక్కువశ్రమకు ఎక్కువ వేతనాన్ని పొందటం చాలా ప్రోత్సహించే కార్యరంగంలోకుదురుకున్నాడు. ఈరకంగా

సాధించిన అధికార్థ్యక్రియనుబట్టిగా వేరవారిలో పెరుగుదల చేశాడు. ధ్యేయమునకు సాధ్యమైనట్లుగా పనిచేసేటట్లు కల్యాణ దాయకం కావలెను.

చిత్రరంజన స్థాపించబడినప్పటినుంచీ కూడా యిటువంటి మార్గంబద్ధంగా కార్యసాధన చేయవలెనని సంకల్పించుకొన్నది. సాంకేతిక సహాయానికి ఒకరినొకరిని రైల్వేబోర్డువారు లోకో మోటివ్ మ్యూజిఫికేషన్ కమిటీ లిమిటెడు వారిలో సంతకం చేసినప్పటినుంచి కేల్సు నిర్ణయించే నిపుణులకు ఆయానిందపడమైనది. తరువాతి కాలంలో పథకంబద్ధంగా విభజించుచు మన చిత్రరంజన కార్యక్రమాలకు తోడ్పడసాగాడు. ఇదిగాకుండా మన యొక్క కార్యక్రమాలకు యెంచి ఇంకొకటి జరగని సాంకేతిక కేటగిరీ సంపదించబడుతున్నది జరిగింది. ఈ విధంగా కేల్సు నిర్ణాయక నిపుణులు నిర్ణయించి ఆసక్తిమంది తయారయి నిర్దేశాత్మకము నను యంలో—అధిక వేతనము అధికార్థ్యక్రియ విధానాన్ని ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది.

పశ్చిమదేశాల ఆనుభవంలో యీ కేల్సు నిర్ణయించటం తీవ్రమైన కార్యక్రమం అసంభవమైన అలజడులకు కారణమౌతుంది. అక్కడ దేశాల్లో యజమానులు ఉన్నట్టి కాలే ప్రమాదాన్ని అందుకున్నాక పనిలో భాగాలకి యిచ్చే వేతనాల కేల్సు తగ్గినా వచ్చారు. కార్యకులు యీ మోసాన్ని పసిగట్టారు. కాని యీ విధమైన అసంభవమైన కారణం యీ పనిలోని భాగాలకి కేల్సు నిర్ణయనూ రావటం అనే విధానం లోపభూయస్థం కావడమే. చాలా పార్టీలకు సంఘటన ద్వారా ఆనగా రూ॥ ఆ॥ వైస్ లో యీ అదనపు పురస్కారము కేల్సు నిర్ణయించటమే ప్రధానలోపం. ఈ రూపాయల్లో క్రామిక కేంద్రీయ మార్కులకు చాలా సులభమైనప్పటికీ, యీ పార్టీ క్రామిక కేంద్రీయక ఆంధ్రరంగిలయవలు ప్రాథమికంగా ముఖ్యంగా వేతనాల ప్రాతిపదికమీద ఆధారపడి వుండటమేగాకుండా క్రామికులలో అలజడినికూడా కలిగించటానికి కారణాలవుతున్నాయి. ఆయాని పరిస్థితులద్వారా చిత్రరంజన సంస్థమందు చేసే పనిలోని విడివిడిదూపాలకు నిర్ణాయకమైన కేల్సు ప్రామాణికంగా తీసుకోలేనప్పుడు ఒక పనినుండి మరొక పనిలోని తేడాలు అనేకమైనప్పుడు యీ విధానం నిరుపయోగమైనది గుర్తించింది. బోల్చటం అసాధ్యమైనప్పుడు పరిశీలనాపద్ధతి వర్తమానం—యందులో కూడా పనిచేసే వానికి పనిలోని విభిన్న రూపాలకు కేల్సు నిర్ణయించే నిపుణుడికిమధ్య వ్యక్తిగత సంబంధం అడ్డుకట్టెలానుంది.

ఇటువంటి పరిస్థితిలో—చిత్రరంజన క్రమ విధాన వర్తన ఆనుసరించి—ఆప్రకారంగా వచ్చుచున్న క్రమమైన పనిని కేల్సు తయారుచేయించి నిపుణులచేత పరిశీలించబడినతర్వాత పురస్కార యజమానులకు పనివారికి యేవిషయమైనాని వివాదం వచ్చినప్పుడు ఆ మూలకాలకు కేల్సు నిర్ణయించిన విధానాలను సమగ్రంగా పరిశీలించి తీసికొనే యెంతటానికీ అవకాశం కల్పించబడింది.

ఈ విధానాన్ని పునరుద్ధరించేయందు కొన్ని విషయాల్లో సంకల్పితమైన యోర్నాల్లు జరగాలి. అన్ని యంత్రాలు వాటి తయారీలో కూచించిన ప్రకారం వేగం, అవి తీసుకునే ముడిపనుకు కొత్తలో నిడివి వాటి వాటి కేంద్రీయమార్కులు ప్రామాణికంగా కచ్చితంగా వుండేట్లు చూడాలి. ఆ యంత్రాలలోపం వాడబడే వివిధ ముడిపనుకు వాటి వాటి భిన్నమైన కాలాలు బరువులు సంఖ్యలలో

సాంకే మార్కులు చేర్చులు మార్కులు అన్న రేఖాగీతానికి నిర్దిష్ట ప్రమాణానికి ఫలితాన్ని సాధించబడాలి. ఉత్పత్తి ప్రమాణాన్ని యీ విధంగా యంత్రాలములనుండి నిర్దిష్ట పరిశీలించవచ్చు.

- (అ) పనిముట్లు ఆయువు.
- (ఆ) యంత్రం యొక్క ఆవృతక.
- (ఇ) వివిధమైన పరిశీలనా రికార్డు.
- (ఈ) మార్కులు వుండేయగలం.

ఉత్పాదన ప్రమాణాలు ఎంతో తెలుసుకున్నాక ఎన్ని మార్కులు ముడిపనువు ఎంతవలెననది అందివ్వాలి పనియొక్క వేగం ఎంత వుండాలి కూడా వ్రాసించి అంచనాలు కట్టవచ్చును. వివిధ రకాలైన వస్తువుల్ని నిర్మించడానికి వివిధమైన వ్యాపాలు కాలాలు యంత్రాన్ని పనిలో వుపయోగించవలసిన తీరు పద్ధతులు అన్న విధంగా వ్యాపాలు వేమకున్నాక—ఫలానా యంత్రంలోను కొంత యిన్ని నిమిషాలు యంత్రాన్ని పనిచేయించాలి—యీ రకం ముడిపనువు యీ విధమైన రూపాన్ని పొందటానికి యిన్ని పద్ధతులు అవలంబించాలి అని ప్రతి కార్యక్రమం తీర్పుకుండా రికార్డుచేయబడి వుండటం తేలి కేల్సు నిర్ణాయక నిపుణులకు యంత్రపు గంటలు నిరామాలు మార్కులకు కొరతనైన విమూలం అన్న మంచినీళ్ళలాగా విడుదలవు నట్లు తెలిసిపోతాయి.

యంత్రం పనిచేసే గంటలు కాకుండా—యంత్రాన్ని కార్యకులు ప్రారంభించచెయ్యటానికి—ముడిపనువుల్ని యంత్రానికి అందించటానికి దించటానికి, పనిముట్లు మార్పుకోవటానికి కూడా సమయం ఖర్చవుతుంది.

ఈ విధమైన ప్రతి ప్రత్యేకపుపనిలోని భాగాలన్నింటికీ ఆసక్తిమార్కు పట్టపమయాన్ని పరిశీలనగా చూసినవివాదల ఫలానా పని చేయటానికి సరాసరిన యంత్ర సమయం వస్తుంది అని అంచనాకట్టి తేలుస్తారు.

చిత్రరంజన కార్యకారంకూడా వచ్చిన ఫలితాన్ని బట్టి యంత్ర వేగం—మార్కుల వేగములు ప్రిమియాలు యవ్వటం విషయం క్రెడగా పరిశీలించింది.

పశ్చిమదేశాల్లో గల కార్యక్రమ వేతననిర్ణయ విధానాల్లో ముఖ్యమైనవి హేజర్, వైర్, రోవాన్, చూడవచ్చు పద్ధతులన్నీంటిన్ కూడా సమగ్రంగా పరిశీలించటం జరిగింది. ఈ అన్ని మార్కులలో కూడా వేతనపుకేల్సునిర్ణయం బహు క్లిష్టమైన గణితమార్కులతోకట్టబడినది అని యీ దేశంలోని కార్యకుడికి సులభ గ్రాహ్యం కావలెనన్నది సత్యం. అధిక వేతనం ఎల్లా నిర్ణయించి యే కేల్సు ప్రకారం యిస్తున్నారన్నది కార్యకులకు బోధపడవలెనంత—వాడు పుత్పాదన చెందటంకోసమే యీ క్రొత్త పద్ధతులుకాని చెంచిన పుత్పాదనకు ఫలితంగా పరిమైన మూల్యం దొరకటం లేదని అపాహా చెందవచ్చు. అందుచేత కార్యకులకు సులభంగా బోధపడేట్లు వారి విశ్వాసాన్ని సంస్థ పొందకలిగేట్లు వుండకలిగేటందుకు—వారికి యిచ్చేటటువంటి అధిక వేతనం—బోనస్సు వారు పనిలో మొత్తం తగ్గించిన సమాయానికి అనుబంధంగా వుంటుంది. ఎంత తక్కువ సమయంలో పనిచేయగలిగితే అవిధంగా తగ్గించుకుంటూ వచ్చిన యంత్రపు గంటల రెక్కప్రకారం బోనస్సు యవ్వవకుతుంది. ఈ అదనపు వేతనం ఎంత సంపాదించినది కార్యకుడు రోజుకురోజు రెక్కట్టుకోవలెను.

ఉత్పాదన అధిక వేతనము యీ రెండున్నూ పరస్పరానుబంధాన్ని కలిగివుంటాయి. సంపాదించుకున్న అధిక వేతనం పనిగా

చేసిన పనిలో సరితూగ గలిగెటందుకుగాను, ఒక కార్మికుడు చేయ జలవిన పనిలోని అన్ని దశలూ తూచు తప్పకుండా పరిశీలించబడతాయి. ఆ విధంగా వ్యక్తిగతంగా చేయవలసిన పనిలోని దశల్ని పరిశీలించటం పాఠ్యం కొనవ్వడం-అవగా పాఠ్యాసాహిత్యం గొంతెమంది కలిసి ఒక పనిచేయటం జరిగెటప్పుడు సామాన్యక క్రిందతెలిసి ఒక సంఖ్యగా భావించి ఆ పుస్తకదనాక్రమ దశాభాగాలను వివరమర్పి చేటను నిర్ణయించటం జరుగుతుంది. నిపుణులు, నిపుణులు కొనిబాడు, అర్జనిపుణులు యావిధంగా యేర్పడ సమాహారముక్క ఏక క్రిని విధించి అన్ని దశలలోనూ పరిణామాలలోనూ చేటను అంచనా కట్ట వచ్చును.

విశే కార్మికంగా చేసినపని నిర్దేశపాఠ్యక వచ్చినట్లు పరిశీలించబడినతరువాత అధిక వేతనము జూరడా చేయవచ్చుతుంది.

ఈ పనిలో ఎకలన్నింటికీ చేటను నిర్ణయించిన తరువాత పుస్తక దనా విధానంలో మాన్యులు వస్తేతప్ప లేదా టెక్నలలో పాఠపాట్లు అచ్చుకొన్న పుస్తకపుడూ తప్ప యీ చేటను పెంచటంగాని తగ్గిం చటంగాని జరగదు.

యంత్రపుగంటలు పనిముట్లలో సవరణలు తప్పక సమ యాన్ని పాధించే విధానాలు కనిపెట్టబడినప్పుడు ఆ కార్మికుడికి ఆరుమాసాలకాలంలో ఆ కనిపెట్టబడిన విధానంచూస్తూ యంత్ర సమయం కలిగినప్పుడో అంతరి మొత్తానికి బోనస్సును కట్టి బహు మానంగా యివ్వటం చిత్తరంజన్ సృష్టించిన పాంప్రదాయం.

ఈ క్రొత్తకాన్సెప్ట్ ప్రోక్లటంలో చిత్తరంజన్ ఎదు రొక్కన్ని ప్రతిబంధకాలు అనేకం. ఈ సమగ్రమైన భారతి టైల్స్

విశ్వరూపంలో చిత్తరంజన్ కేవలం ఒక ప్రముఖ భాగం మాత్రమే కాదా! చిత్తరంజన్ చట్టరీత్యా కార్మికులకు వారి ప్రాథమిక వేతనంలో 25% మాత్రమే లాభాలనుంచి పాలు పంచుకోవటానికి అవకాశ మిచ్చేందుకు అధికారం వుండేది. ఏ కార్మికుడికిగాని 83% కన్నా ఎక్కువ బోనస్సు రూపంగా ముట్టచెప్పరాదనే కిష్ట విలువ ధన ప్రకారం—ఆవిధంగా చూసినట్లయితే కార్మికులలో పృథ వాక్యకమైన పుస్తకహం పెంపొందడనే విచారంతో చర్చలు సమ గ్రంగా జరిపినవిదల లోకోమెటివ్ మ్యానుఫాక్చరర్సు వారి సలహా ప్రకారం-యంగ్లండులో కార్మిగారాలో ప్రస్తుతం ఆరులలో వున్న బోనస్సు రేట్లప్రకారం అందరికీ 83% బోనస్సు పుస్తకహం కరంగా పనిచేయటానికి యివ్వటానికి చట్టబద్ధమైన అనుమతిని పొందటం జరిగింది.

తెగి కార్మికులు అధికంగా పనిచేయటంవలన ఆరోగ్యాన్ని కోల్పోకుండా వుండగలందులకై యే కార్మికుడూ 50% తన చేసిన వేతనంకన్నా అధికంగా లాభించేలా పనిచేయకుండా చిత్తరంజన్ కట్టుబట్టం చేసింది.

ఈవిధంగా యేడాది అనుభవంమీద చిత్తరంజన్ అంచనాల ప్రకారం చేసినదిమంటే-కొన్ని స్వల్ప సవరణలతో అవకాశాలు కల్పించినట్లయితే భారతదేశంలోని కార్మికుని పుస్తకదనాక్రమ క్రితదినదేశాల కార్మికుల పుస్తకదనాక్రమతో సరితూగగలుగుతుందనీ, అంటే జాతీయసంపద దినదినాభివృద్ధిచెందుతోందని మనం సృష్టించు కున్న పారిశ్రామిక వాతావరణంలో మనం సరిగా ముందుకు ప్రయాణం చెప్తున్నామని విశ్వసనీయంగా చెప్పవచ్చు.

విచ్చిత్తి

శ్రీ సింగరాజు లింగమూర్తి

త్రవన మైనారు కేటాయించారన్న అభీషు అర్థము చూడంగానే 'అరే—అల్లా' అంటూ అహ్మద్ కుర్బీమీద మొదలై వాడు. తోటిసూఫీలమంతా కంగారుగా చుట్టూ చేరాము. అహ్మదుకు నిలుపు శ్రుద్ధు పడిపోయాయి. నోట మాటలేదు. అభీషుకారు లోనే అతని మృతదేహాన్ని ఇంటికి చేరవేశాము. అహ్మదుమీద ఆధారపడివున్న పదిమంది గొల్లుమని ఏడ్చారు. అతని అంత్యక్రియ లకు ఇంట్లో ఎర్రని ఏగానీ కూడా లేకపోతే అభీషువల్లమే చంచాలు చేసుకున్నాము. ఏంజెతరబడి ఒక అభీషులో కలిసిమెలిసి పనిచేసినవాళ్ళుం కాబట్టి అహ్మదును సమాధిచేస్తుంటే మాకు తెలియకుండానే కన్నీళ్లు కార్చేలాం కొందరం. ఇప్పటికి అహ్మద్ జ్ఞాపకం వచ్చినవ్వడల్లా, అతనిమాటలు మనస్సులో మడులుతొంటాయి. అతనియాపం కళ్ళముందు కదులాడుతూ ఉంటుంది.

బక్కపల్పుగా పొడుగ్గా ఉంటాడు. పొలిపోయిన ముఖం లోని ముసలిలు, లోతుకు దిండుకొనిపోయిన కళ్ళూ దైవ్యాన్ని నూచిస్తుంటాయి. తెలుపు నలుపు కలవైతరంగులో పెరిగిన గడ్డం, బొత్తలాది రంగు మాసిపోయిన షేర్వానీ చెరులనుంచి వేలాడే దారపుపోసులు—కాళ్ళకు సగం తెగిపోయిన పైరుచెప్పులు— అహ్మదు బ్రతుకు కష్టాల మడినుడింలో కొట్టుకుపోతున్నట్లని నిస్తుంది.

అసలు ఎవ్వడో ఒకప్పుడు గుండె ఆగిపోయి అహ్మదు చస్తా డనుకునేవాణ్ణి. ఏకచ్ఛం వచ్చినా ఉప్పెనలా వచ్చేది. ఆ ఉప్పెనలో అహ్మదు ఎక్కడికి కొట్టుకుపోతాడో ననిపించేది. ఏ అవమానం వచ్చినా మసిపిని నిలుపువా గ్రుంగడిసేది. ఆ అవమాన భారంతో కుంచించుకుపోయిన అహ్మదు ఒకటి రెండురోజులదాకా తేరుకో లేక పోయేవాడు. ఈ కష్టాలకు, అవమానాలకు అహ్మదుగుండె బండబారిపోయింది. అంత బండబారిపోయిన అహ్మదు గుండె మైనారుకు కేటాయించారన్న అభీషుఅర్థము చూడంగానే అగిపోవడం అబ్దురంగానేవున్నా, అది సమ్యేటపోటులా తాకివుంటుంది. దాంతోపాటే బాగ్యులకుకూడా ఘోషిల్లడంతో ఉక్కిరి టక్కిరి అహ్మదుగుండె బ్రద్దలై ఉంటుంది.

అహ్మదు పుట్టడం నవాబుల వంశంలోనే పుట్టాడు. అతని తాతలు, ముత్తాతలు, తండ్రి నవాబుల దర్బారో నే బ్రతికారు. చివరికి అహ్మదు కర్మమే ఇట్లా కారింది. తండ్రి అతనిని సుగిల్పిందల్లా ఒక ఇల్లు. అది తాకట్టులోనే వుంది. ఇకపోతే తండ్రిచేసిన ఉపకారమల్లా అహ్మదును పట్టణద్రుణ్ణి చేయడమే. మొదట్లో, మంచికి చెప్పకే పిల్లనిచ్చిన తండ్రి ఆడుకునేవాడు. పలుకుబడి—వబ్బూ కల

వాడు కాబట్టి మామగారే అహ్మదుకు ఉద్యోగంకూడా సంతాపించి పెట్టాడు. ఆ ఆధారంకూడా ఎంతోకాలం అతనిని లేకపోయింది. ఆ మామగారు కాస్తా కట్టుమాసేసేసరికి అహ్మదు బ్రతుకు బజారువ పడింది. 'నీ బ్రతుకు నీవు బ్రతుకు' అన్నాడు దావదుదులు.

అహ్మదు కుటుంబం అర్థికంగా చితికిపోయినా అతని వంశాన్ని అంటిపెట్టుకు వస్తున్న ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు మాత్రం విడిపోలేదున్నాయి. కాదు—ఆ కుటుంబం విడిచిపెట్టలేకపోయింది. తన వంశగౌరవాన్నీ, పరువు ప్రతిభన్నీ కాపాడుకోవాలన్న చెమట లాటలో అహ్మదు బ్రతుకు దుర్భరమైపోయింది.

* * * * *
ఒకరోజు అభీషులో తొందరపడుంటే ఒక ముచ్చాపుగంట ముందరే బయలుదేరాడు. ఇరవై, ముప్పై గజాల దూరంలో అభీషు ముందర అహ్మదు కనిపించాడు. అతణ్ణి కదలనీయకుండా ముగ్గురు కొబూరివాళ్ళు చుట్టూ నిలబడ్డారు. ఒకడు అహ్మదు గుండెను పిండుకున్నట్టుగా గుండెలమీదివున్న షేర్వానీని పిడికిలిలో టిగించాడు. అతనికి చెరోప్రక్కా నిలబడినవాళ్లు ఏదో పరుషంగా మాట్లాడుతున్నారు. నన్ను ఆ క్షణంలో అభీషుముందు చూసేప్పటికి అహ్మదుముఖం వెలతెలబోయింది. ఆత్మాభిమానం గొడ్డలితో నరికి నల్లయిందిమా కళ్ళల్లో నీళ్లు గిరున తిరిగాయి. నన్ను చూడలేక అహ్మదు తలవంచేసుకున్నాడు. 'అయ్యో—పాపం' అనిపించినా చేసేది లేక లోపలి వెళ్లి చాచాను.

నన్ను చూడటానికి ముఖం చెల్లకనేమా అహ్మదు అభీషు షేర్శిలో తలదూర్చి కూర్చున్నాడు. పనిలోవున్నా రోజూ ఏదో ఒకటి కల్పించుకొని మాట్లాడేవాడల్లా, ఆరోజు నా ముందరినుంచి పోవాలన్న పనివున్నా తిప్పించుకు పోతున్నాడు. 'లంచితైంలో' అంతా వెళుతుంటే అహ్మదుమాత్రం పీటలో కదలకుండా కూర్చున్నాడు. రోజూ ఆందరికంటేముందు లంచి! బయలుదేరే వాడు ఆరోజు కదలకపోయేప్పటికేవాకే ఎలాగో అనిపించింది. అతని వాలకం చూస్తే ప్రాద్దుల భోజనంచేసేవట్టు కూడా అనిపించటా. బయటికి అడుగు పెట్టనవాడినట్లా మళ్ళీ లోపలికివెళ్ళి "అహ్మద్ భాయ్—లే, కాంటేమకు వదిదాం" అన్నాను. ఏమునుకున్నాడో ఏమా, నా ముఖంలో! ఒకసారిమాసి మారుమాట్లాడకుండా బయలుదేరాడు.

ఇద్దరం కాంటేమలో ఓమూలగా కూర్చున్నాం. అతణ్ణి మాటల్లోకి దింపి ఏదో కులాసాకముర్రలో మనస్సుకు ఉల్లాసం కలిగిస్తే నేకాని అహ్మదు ప్రాద్దుటి వ్యవహారం మరచిపోవడిపించింది.

కాని అతడు చివ్వుచున్నానని, ముఖావంగా వుండటంతో నేనే కూట కడిసినా అతడు ఉత్సాహం కనుబరచలేదు. మేము కాంటీ మలో ఉండగానే అన్యాయగుడుకు పన్నెంజేల్లవాడు వచ్చాడు. కుర్రాడు పనిధాయలో అందంగా బాగానేవుంటాడు. సరైన బొడుగులేకనేమో చిక్కిపోయివున్నాడు. కాంటీమలోంచి విదారు పెట్టపైదా డబుల్ గొట్టెలు, ఇంకేవో కట్టించి కొడుకుచేత ఇంటికి పంపాడు అన్నాడు.

‘ఏం—ఇంట్లో ఎవరినైనా బబ్బుగా ఉంచా?’ అన్నాను.

‘కోనా ఇది మామూలే. మధ్యాహ్నం పిల్లలకు తినబానికని ఉండదు’ అన్నాడు అన్నాడు.

‘అందుకని కోనా కాంటీమనుంచి పంపిస్తే నిల్లు బోలెడంత కాదు!’

‘అవుతుంది. ఏం చేయమమరి. ఆకలితో పిల్లలెముంటాడు!’ అతని సమాధానం వాకంతగా వచ్చలేదు.

‘అదికాదు అన్నాడుభాయీ...ఈ కాంటీమకు తగలేసే డబ్బుతో ఇంట్లోనే ఏరైనా చేయిస్తే అందరూ తివచ్చు. ఇంత డబ్బుకూడా కాదుగా అప్పుడు.

‘ఏం చెప్పమభాయీ—నా పాట్లు, పెద్దపిల్లలంతా కాశీలకు, క్కూల్లకు పల్లిపోతారు. అసలే అచారోగ్యంగా వుంటే మాముసరిది ముగత పిల్లలకు చేసిపెట్టలే సరిమర మాకుంది. కాంటీమకు ప్రతి నెలా రూ. 80 అవుతుంది. ఇంకెందుకు అవుతుందంటేమో— సాధారణంగా నేను ప్రొద్దుటిపూట భోజనం చేసిరాను. ఒక నేక చేసివచ్చినా కడుపుకు చాలి చాలి తినిరావడంతో ఆకలి అగలే కాంటీమలో ఏదో ఒకటి తినేస్తాను అన్నాడు అన్నాడు.

కాంటీమకు 80 రూపాయలు అవుతుందంటే విజంగా నాకు చాలా ఆశ్చర్యంకేసింది. అట్టిసులో అందరికంటే ఎక్కువగానే అన్నాడుకు కాంటీమనిల్లు అవుతుందని ఒకటి రెండుసార్లు విన్నాను కాని ఇంత ఎక్కువఅవుతుందని అనుకోలేదు. అతనికేరం, అలవెస్సులతో సహా 200 రూపాయలు వస్తుంది. కాంటీమ నిల్లు, ఇన్నూరెస్సు, కోఆపరేటివ్ కటింగులూ అన్నీ పోగా అతనిచేరి 80, 90 రూపాయలు వస్తాయనుకుంటాను. ఈ వ్యవస్థముల్లో అంత పెద్ద సంపాదాన్ని ఎలా ఈడు కున్నాడో, పిల్లలకు చదువు సంధ్యలు ఎలా చెప్పిస్తున్నాడో, రాబందుల్లా క్కూలికే కాబాలివాల్లకు వడ్డీరెలా కడుతున్నాడో నాకర్థం కాలేదు.

‘మీకు ఆశ్చర్యంగానే వుంటుంది. ఏమిటో బ్రదర్. నా మనస్సు చెబిపోయింది. ఒక్కోసారి నేనేం చేస్తున్నావో నాకే తెలియదు. తివరం మీద విరక్తిలేదు, అమరక్తిలేదు. ఒక్కోసారి కంటిగా కూర్చొని భోజన ఏదాల్చిపిస్తుంది. కాని అలా ఒంటరిగా వున్నప్పుడు ఏదో ఏమిటి అలోచనలు వస్తుంటాయి. ఆ అలోచనల్లోనే కళ్లి చెమ్మగిలెకాయి. ఆ చెమ్మగిరివ కళ్లితో నిస్సర్తువుగా ముత్తగా వదుంటాను. ఎప్పుడు నిద్రపడుతుంటే నాకే తెలియదు అన్నాడు అన్నాడు.

ఒక్కోసారి అలోచనలు ముగిసి పిచ్చి పిచ్చిచేసి ఏమాత్రం సత్తువ లేకుండా చేస్తాయి. ఆ నిస్సర్తువతో అలాగే వదుకొని వుంటాను. ఇక అతనిలో అలోచించే కక్తికూడా ఉండదు. ఆ నిస్సర్తువతో వెంటనే నిద్రకూడా రాదు. అన్ని ఇంద్రియాల్లా పనిచేస్తున్నట్లే వుంటాయి. కాని ఏమీ చేయలేనివాడిలా ముత్తగా పడి వుంటాను. అన్నాడు అవస్థకూడా అంతే అయివుంటుందనుకుంటూ లేచాను. ఇద్దరం మళ్లి అట్టిసులో అడుగుపెట్టాం.

అలోచనంచి అన్నాడుతో నాకు మరింత సన్నిహితత్వం ఏర్పడింది. అన్నాడు కుటుంబాన్ని ఉద్ధరించగల ప్రామతు నాకు లేక పోయినా, చేయగల సహాయ మేమైనా వుంటే చేయాలన్న బుద్ధి వుట్టింది. అతని కుటుంబ వివరాలు అతనివల్ల నేనాక, ఇలియలవల్ల కూడా విన్నాను.

అన్నాడుకు తొమ్మిదిమంది సంతానం. ప్రతికండ్రి తన సంతానానికి విద్యబుద్ధులు చెప్పించి ఉన్నతిలోకి తీసుకురావాలని కుమారులపడతాడు. కొందరికి పరిస్థితులు అనుకూలిస్తాయి. కొందరికి పరిస్థితులు అనుకూలించక కుమారులం కుమారులంగానే ఉండి పోతుంది. అన్నాడును ఒకందుకుమాత్రం అభిసందించక తప్పదు. పరిస్థితులకు ఎదురొడ్డి తన పిల్లలకు ఉన్నతవిద్యలు చెప్పిస్తున్నాడు. ‘నేను వాళ్లికి ఆస్తిపాస్త్రులేం ఇవ్వకపోయినా, ఇంత చదువైనా చెప్పిస్తే వాళ్ళ బ్రతుకు వాళ్ళ బ్రతుకుకొరకదా’ అనేవాడు.

‘అదపిల్లలకు అంతంత పెద్దదవుతులు చెప్పిస్తే రేపు వాళ్ళు నీకేం ఒకకతెకుతాడో ఎలాగూ ఒక ల్లింటి కొడలు కొవార్చిందగా’ అనేవాడు కొందరు.

‘వాళ్ళు నాకేం ఒకకతెట్లక పోవచ్చు. కాని వాళ్ళ సంపాదాలకు వాళ్ళు ఒరిగించుకోవడమే నాకు కొవార్చింది. కట్నాలు—కామలు ఇచ్చి నేను మంచి సంబంధాలు లేలేను. అలాగని ఏ రిమనాడికో ముడిపెట్టి నా వంశకారవాన్ని మంటగలుపుకోలేను. ఒక డిగ్రీవుంటే దాన్ని చూస్తేనా ఏ మంచి సంబంధమైనా కుదరచ్చు. వాళ్ళకిన్నమైతే ఉద్యోగం చేయించుకుంటాడు. లేకపోతే లేదు. అసలు ఏ సంబంధమూ రాదే అనుకుందాం—డిగ్రీవుంటే ఏరైనా మంచి ఉద్యోగంలో ఉండి- ఇలియలపై ఆధారపడకుండా బ్రతికవచ్చుగా’ అంటాడు అన్నాడు.

అన్నాడువున్న పరిస్థితుల్లో ఘన తెలుసువాళ్లి మెవరైనా వుంటే, చదివిన చదువు చాలని, వాళ్లీ పిల్లనీ ఆక్రియించి, నానా గడ్డి కరచి ఏ చిన్న ఉద్యోగంలోనైనా సరే చెప్పించేస్తాము. గొట్టేతోక కెత్తేసేనప్పట్టు ఆ ఉద్యోగానికి ఎదుగు—కొదుగు ఉండదు. కుటుంబం నాలుగురాళ్ళు సంపాదించు కొన్నే సంధనగా కుటుంబాన్ని గడుపుకోవచ్చుకదా అనుకుంటాము. అన్నాడు ఈ నాదాన్ని ఒప్పుకోడు. అందుకే అతని బ్రతుకు బజారుకెక్కింది అంటాడు. ‘నా బ్రతుకు బజారుకు ఎక్కితే ఎక్కింది—నా పిల్లల ధరివ్యర్తు బాగుంటేచాలు’ అనేవాడు అన్నాడు.

* * * * *
ఒసారి నేనేదో పనిమీద హిమాయత్ నగర్ వెళ్ళి వస్తున్నా. ఓ ఇంటి సమీపంలో అన్నాడు కనిపించి, “ఇదే మా ఇల్లుభాయీ,

రండి లోపలి" అంటూ వెయ్యిపట్టుకొని లోపలికి తీసుకువెళ్ళాడు. ఇద్దరం కూర్చోని మాట్లాడుకుంటూ "బాబా" అన్న మధుర స్వరంతో పాటు ఓ కుందర ముకుమరమూర్తి తెర తొలగించి, వస్తుచూసి కటిల్లకలా తెరవెనక్కి మాయమైంది. 'అయ్యో! బేటియో' అ' అన్నాడు. అలావగ్యమూర్తి అంచాలారీస్తూ లోపలికివచ్చి సిగ్గువొంతరలతో 'అదాబరే' అంది. ఆముగ్ధ పౌందర్యాన్ని కళ్ళతో పుణుకుతూ "అదాబరే" అన్నాడు. అమ్మడు నన్ను పరిచయం చేశాడు. ఆ పరిచయంలో నేనే మామాయి గుమాస్తా వనేకాక, కథకుడిననీ, చేయూనిక పత్రికలలో నారచనలు వస్తుంటాయనీ, రెడియోకు కూడా రచనలు చేస్తుంటాననీ తెలియజేశాడు. 'మిమ్మల్ని కలవడం చాలాసంతోషంగా ఉంది.....ఇప్పుడే వస్తా' వని ఉత్సాహంతో అంటూ, లోపలికి వెళ్ళింది. ముంతాకే డి. యస్. సి. చదువుతున్నదనీ, తెలివైనదవడంవల్ల స్కాలర్ షిప్పుకూడా దొరికిందనీ అమ్మకే చెప్పాడు. ఇంతలో ముంతాకే మెరుపుతీగలా లోపలికివచ్చింది. ఆమెవెనకే నాకరు ప్రేలోటి తీసుకువచ్చి మాముగ్గురి ఇచ్చాడు. నావంకమాస్తా 'రిటేయి' అంది ముంతాకే. ఆస్వరంలో ఏవోమధురిమ ప్రతిఫలించింది. సోగలతీరిక ఆకాటుకల్లో ఏవో వింతకోర్ తోడికనలాడింది.

'మిమ్మల్ని ఒకవిషయం అడుగుదామని చాలాలోజలమంచి అనుకుంటున్నా మూర్తిపాక' అన్నాడు అమ్మడు.

'నాదగ్గర సందేహమెందుకు అమ్మకే భాయ్—చెప్ప అన్నాను.

'ముంతాకే ప్రాంతీయభాషల్లో తెలుగు తీసుకుంది. మీరు ఆమెకుకొస్తే సహాయంచేస్తారేమో అడుగుదామనుకున్నాను. కొని ఇంతకుముందు అఫీసులో ఒకరడిగితే బ్యూషన్ చెప్పవని మీరనడం విని నేను అవ్వటానికే సంకోచించాను.' అమ్మకే మాటల్లో కొంత భావ్యం లేకపోలేదనిపించింది. నే నేమంటానో వివరాలన్నీ కుతూహలం కనబరచింది ముంతాకే.

'నిజమే అమాట. సాయంత్రం అప్పుడు ఏవోసభలకీ, సమావేశాలకీ వెళుతుంటానుగా. బ్యూషన్లు చెప్పేకాలంలో ఏరకవైవాచిత్యం ఆమాత్రం గిట్టుబాటుకాకపోవడనే ఉద్దేశంతో బ్యూషన్లు ఒప్పుకోలేదు. మీ అమ్మాయికొకటంటే సాయంత్రంపుటలు ఓగంటసేపు ఎలాగో వింటుంటుంటానీ తెలుతాలో అన్నాను. నా సమాధానానికీ అమ్మడూ, ముంతాకే ఎంతోసంతోషం, కృతజ్ఞత తెలియచ్చారు.

ఆసాటిమందే అమ్మడుకుటుంబంతోకూడా వాకుపరిచయమూ, సన్నిహితత్వమూ—పానుభూతి ఏర్పడాయి. అమ్మడుపిల్లలంతా చురుకైనవాళ్లే. పెద్దకుమారుడు మామూలావేగం మెడిసిన్ చదువుతున్నది. ముంతాకే రెండోకుమారుడు, మూడోసంతానం వీవాడే ఇంజనీరింగ్ చదువుతున్నాడు. మిగతాపిల్లలు వయస్సుచారిత్రాగ చదువుతున్నారు.

సాయంత్రం అఫీసువదలగానే సరాసరి అమ్మడు ఇంటికివెళ్లేవాడే—ముంతాకకు తెలుగుపాఠాలు చెప్పడానికీ. ఆకుటుంబంలో పిల్లలదగ్గరినుంచి పెద్దలదాకా ఎంతో గౌరవం యాచేవారు.

అమ్మడు అఫీసువదలగానే ఇంటికి వచ్చేవాడుకాదు. అతనికేవల వయలున్నాయంటూ ఎక్కడికో వెళ్లేవాడు. అతనికే వయలున్నాయో అదెగడం జీవితవిభ్రాసుకునేవాడే.

లోకా నేను నల్లింగానే ముంతాకే విన్నట్లు, టీ తెప్పించి ఇచ్చేది. వద్దంటే ఏమనుకుంటుందోవని మొదట్లో తీసుకునేవాళ్ళే. అమ్మడు పక్షిఇబ్బందులు నాకు తెలుసుకొబట్టి అవసరంగా ఆకుటుంబాని కీ ఖర్చు కలిగించడం జీవితవిధించి ఒకలోకా ముంతాకాలో 'ఎందుకివన్నీ-వద్దు' అన్నాను. 'ఏం? కళ్ళలో? యాస్తూ అంది ముంతాకే.

'అచ్చే-మరేంలేదు. నేను అఫీసునుంచి వచ్చేప్పుడు ఎలాగూ హాటలుకువెళ్లి వస్తాను. దుర్భి అవసరంగా ఎందుకూ' అన్నాను. ముంతాకే కొస్త చివ్వులుచుచ్చుకున్నట్లునిపించింది. 'అయితే తీసుకోరా? అంది. ఆ మాటల్లో కొంత ప్రాధేయత భ్యవించింది. నేనేం మాట్లాడలేదు. 'తీసుకోకపోతే నామీద ఒత్తి' అంది. ఏమిటి ఒట్టు అనుకుంటూ ముంతాకే వంక యాశాను. ఎప్పుడూ చిరువపులు చించి గులారీ రెక్కల్లాంటి ఆమె పెదవుల్లో చలనం కనిపించలేదు. ముఖంలో చిరుకోవడం వర్తించింది. ముంతాకే నామీద ఎందుకీంత చనువు తీసుకుంటున్నదోవని అలోచిస్తూ విన్నట్లు, టీ తీసుకొని 'జి...సరేనా' అన్నాను. ముంతాకే పుస్తకం తెరుస్తూ తృప్తిగా వదిలింది.

తెలుగడిచింది. అలోకా నేను ముంతాకకు పాకంచెప్పి, ఇంటికి వెళ్లేదానికీ బయలుదేరవోమంటే ఆమె 'అది తీసుకోండి' అంటూ రెండు పదిరూపాయలనోట్లు అందించబోయింది. అప్పు రగ్గంతో 'ఎందు' కన్నాను. 'బూషన్ టీకా' అంచాను.

'అయితే నేను రేపటినుంచి చూసేస్తాను' అన్నాను. ముంతాకే తెల్లబోయింది. 'మిమించారీ...నాకేం అర్థంకావడం లేదు' అందోకేవగా అంది.

'మరేంలేదు. ఆడబ్బుకు ఇంకేఅవసరానికైనా ఉపయోగించు' అంటూ బయటికి వచ్చేవాను.

* * * * *
 ఓ లోకా స్నేహితులతో కలిసి మొదటట సినిమాకు వెళ్ళాను. హాల్లోంచి ఇవతరికి వచ్చేప్పుటికి పదిగంటలైంది. అంత తలోదారి వెళ్ళాల్సిన వాల్లిం కాబట్టి అక్కడే నిలబడి ఏమిటో మాట్లాడుకున్నాము. ఇంతలో వెనుక నుంచి 'రిక్తాహోనా క్యాసాకో' అన్న కంకం వినిపించింది. అది పరిచయమైన గొంతుగా అనిపించి వెనక్కు తిరిగాను. లోతుకు దిండుకుపోయిన కళ్ళి, బూడిద గుమ్ముడి రంగులో వెలిగిన గడ్డం...వా కళ్ళను నేను వమ్మరేక పోయాను. నా ముఖం చూడడంతోనే, రిక్తా కావాలా అని అడిగిన వాడల్లా, మారుమాటాడకుండా ముందుకు ప్రోక్కుకుంటూ వెళ్లిపోయాడు. సందేహంలేదు. అమ్మకే అతను. బ్రావీహురుగా తలపాగా చుట్టాడు. పంట్లానికీ బదులు కానికొక్కడ తోడిగాడు. షేర్వానీ స్థానంలో చినిగిన హొక్కాపుంది. తన తెరమా గుర్తివట్టుకుండా ఉండటానికేనీమో వేషం మార్చివేశాడు. తనకు తెలిసిన వాడు కనపడకుండా ఉండటానికే నేనీమో మాకు మాంంలో రిక్తా వచ్చుతున్నాడు.

ఆ మరునాడు వస్తు చూచుకొని! మనస్కరించకనేమో, అమ్మడు అభీషుకు వెలపు పెట్టాడు. ఏవో పనులమీద వుండి రెండు పొయంత్రాలు మామూలుగా ముంతాకీకు పాతాలు చెప్పడానికి పోలేడు. ఈ మూడు రోజులూ అమ్మడు అభీషుకు రాకపోవడంతో నాలో ఆందోళన ఎక్కువైంది. మర్నాడు పొయంత్రం ఇంటికి వెళ్ళి సంగలేటితో కలుసుకుందామనుకున్నా. కాని ఆ రోజు పొయంత్రం అభీషుకుమీద మరో పోటు! చెళ్ళవలసి రావడంతో పోలేక పోయాను. ఆ మరునాడు అదివారమే కొబ్బరి చెళ్ళచ్చుకదా అనుకున్నాను.

అదివారం నాడు ప్రాద్దన కాఫీతాగి ఏమిటో వ్రాసుకుంటూ కూర్చున్నా. ఇంతలో ఇంటిముందు పరదాకట్టివరికొ ఆగింది. తలెత్తి చూసేప్పటికి పరదా తొలగించుకొని ముంతాకీ చరచరలోపలివచ్చి 'తొందరగా రండి మాస్టర్ సాహ్' అడుర్తాగా అంది. 'మీ బాబా అభీషుకు రావడంలేదేం' అన్నాను.

'బాబాకు నాలుగోజాలనుంచి జ్వరం పేరిపోతున్నది. రోజూ మీరు వస్తారేమనని ఎదురుచూసేదాన్ని. మిమ్మల్ని బాబా చూడాలంటున్నాడు. రామా' అంది. తండ్రికి జ్వరం తగ్గుతున్నదన్న దినుసువల్లనో, నిస్సహాయతవల్లనో ముంతాకీ కళ్ళల్లో నీళ్లు గీర్చిన తిరిగాయి.

'ఛా...ఇంతమాత్రానికే కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటున్నావా...మీ బాబాకేం భయంలేదు. నీవు పద ముంతాకీ...నేను స్నానంచేసి వస్తాను' అన్నాను. 'నిజమేనా?' అన్నట్లు చూసింది ముంతాకీ.

స్నానంచేకొక, ఎదురైతా మంచినది ఆక్రితంలోకే రేడియో వెక్ మారిటీ వచ్చిన పోలిక చూపాయిలు కేబుల్ వేసుకొని ముంతాకీ ఇంటికి వెళ్ళాను.

అమ్మడుకు జ్వరం బాగానే పేరిపోతున్నది. 'మందు తీసుకుంటున్నావా అమ్మమ్మ' అన్నాను.

'అం...ఏవో తీసుకుంటున్నా' నీరసంగా అన్నాడు. ముంతాకీ ఒక కౌగిలం అందించింది. అందులో చాక్లర్ ఏవో ఇంజక్షన్లు వ్రాశాడు. పరీక్షిం ఆర్తమైంది. కేబుల్ లోంచి రెండు పది రోట్లు ఒక అయిదుసోటూ తీసి 'వహీదు వుంటే తెప్పించు' అంటూ ముంతాకీ కచ్చాను.

'ఇవి నీకు తిరిగిరావేమో' అన్నాడు అమ్మమ్మ.

'మరేం పర్యాకే' నన్నాను.

అమ్మడులో కొంతసేపు ముట్టాడి లేచి రాబోతుంటే 'అనాటి సంగతి ముంతాకీకు చెప్పకుభాయో' అన్నాడు అమ్మడు. అతని చూపుల్లోని ప్రాగ్భేదం, కంకలలోని జీర వస్తు కలచికేళాయి. 'ఎంతో ఆత్మభీమానం' అనుకుంటూ ఇవరికి వచ్చేప్పటికి చదువుల గదిలోంచి ముంతాకీ వీరింది.

"పాతాలు చెప్పడానికి రావడం లేదేం! నేనేం తప్పు చేశాను?" అంది ముంతాకీ. నేను చంటనే సమాధానం చెప్పలేక పోయాను.

"అవునురండి...నాకేం అధికారమంది అడగటానికి. నేనే మైవా డబ్బిచ్చి చదువుకునేవాన్నా ఏమైనానా, నిష్కారంగా అంటున్నది ముంతాకీ.

'ముంతాకీ' అని గట్టిగా అరచివట్టున్నాను. ముంతాకీ గజగజలాడి పోయింది. ఆమెను మందలిద్దామన్న ఉద్దేశం కూడా

నాలో లేదు. అమ్మడుపక్షే మానసికబాధను, అతనుపక్షే క్షమనా వన్నూ అర్థంచేసుకోలేక పోయిందన్న విచారమూ, కోపమే నా గొంతునలా పలికించి వుంటుంది. ఒక నిమిషం వరకూ ఆమెమట్లాడలేక పోయింది.

'క్షమించండి...ఏవో చికాకులో అన్నాను' కళ్ళల్లో నీళ్లు నింపుకుంటూ అంది ముంతాకీ.

'మీబాబా రోజూ ప్రాద్దనపోయి ఇంటికి ఎందుకు వస్తున్నాడో తెలుసా?' అన్నాను.

'ఇంటికివస్తే ఏమిటోదమని ఏక్లబ్బులోనో, స్నేహితుల లోనో కాలక్షేపం చేస్తుంటానని బాబా చెప్తూనేవాడు' ఆ ప్రశ్న నేనెందుకు చేస్తున్నానా అన్నట్లుగా వున్నాయి ముంతాకీ చూపులు.

'కాదు—వచ్చి అబద్ధం'

మరి ఏం చేస్తున్నాడంటావా!

'మిమ్మల్ని చదివించడానికోసం, పోషించడానికోసం, వచ్చే జీతం రాళ్ళు చాలక, తాటిప్రమాణంగా పెరిగిన అప్పలకు వడ్డీలు కట్టడానికి చాలా రాత్రిళ్లు 11 గంటలదాకా రిక్త వదువుతున్నాడు. ముంతాకీ రిక్త అనేకంగా అనేస్తున్నాను.

'రిక్త...చూ బాబా రిక్త వదువుతున్నాడా?...ఛ...ఛ నేనెంత పాపిష్టివాన్ని మాస్టర్ సాహ్' అంటూ ముంతాకీ వెక్కిరించి వదులుతున్నది.

'మీరు విలాసంగా రిక్తలో కారేకలకు వచ్చడానికి రోజూ ఇచ్చే డబ్బులు ఎక్కడినుంచి వస్తున్నాయనుకున్నావు ముంతాకీ. మీ బాబా రాత్రిళ్లు రిక్త వడ్డీ సంతోషించిన డబ్బులే. మీ బాబానుకురించి నీవుకానీ, మామనాకానీ, వహీద కానీ ఎప్పుడైనా ఆలోచించారా?'

'ఇక చెప్పకండి మాస్టర్ సాహ్' అంటూ ముంతాకీ కుళ్ళికుళ్ళి ఏడుస్తున్నది.

ఈ సంగతిచెప్పి ముంతాకీను ఏడిపిద్దామనుకోలేదు. ఆమెలో చైతన్యం కలిగించి ఆమెద్వారా మామనా, వహీదులకుకూడా చైతన్యం కలిగించాలనే నా ఉద్దేశం. కాని ముంతాకీ సుకుమార హృదయం ధిరించలేకపోయింది.

'ఏదవకు ముంతాకీ ఏదవకు' అంటూ అప్రయత్నంగానే ఆమె తల నిమిరారు. కొంతసేపటికి ఆమె లేచుకుంది.

'ఎక్కడైనా నాకో ఉద్యోగం చూపిపెట్టండి మాస్టర్ సాహ్. లేపటినుంచి కారేకే చూసేస్తాను' అంది ముంతాకీ. 'సహ' నంటూ లేచాను.

అమ్మమ్మ ఆ జ్వరంతో పదిరోజులక్లాసి లేచుకోలేదు. నేనాలోకా ముంతాకీతో అప్పమాటలు ఆమె హృదయంపై బాగానే పనిచేశాయి. ఉద్యోగంలోచేరి, తండ్రికి అసరాగాఉండామన్న పట్టుదల ఆమెలో ఎక్కువైంది. మెడిసిన్ చదువుతున్న మామనా, ఇంజనీరింగ్ చదువుతున్న వహీదూ వాళ్ళ కోర్సులు పూర్తి అవుతేనేగాని మరేవని చేయడానికి అవకాశం లేదనుకున్నాడు. నా పలుకుబడికూడా కొంత ఉపయోగించేటప్పటికి ముంతాకీకు ఒక కార్యాలయంలో ఉద్యోగం దొరికింది. అమ్మమ్మ

PARAGON

Nylon sarees

నేటికావా వార్త...పారగాన్;
పాంగ్స్ లోర...పారగాన్; అందము
పొందుటకు...పారగాన్; పారగాన్
వస్త్రాలే అందవతులు నేను యేరి
కోరుకోనేది. పారగాన్ కోవి
అందాల రాణి కంటే!

పారగాన్ లుక్స్ టైల్ మిల్స్,
వోర్లీ, బొంబాయి-1.

పారగాన్ వస్త్రములు వ్యాపక చెయ్యదలచినా చిల్లర వర్తికులు
విలుపుతో సరాసరి సంప్రదించ గోరడమైనది.
కాణ్యమైన కల్పన వస్త్రముల విక్రయకాలన్నింటిలో, అధింతుము.

John Dickinson & Co. Ltd.,

(INCORPORATED IN ENGLAND)

కాగితము ఉత్పత్తిదారులు మరియు వ్రాతపరికరములు, తయారుచేయువారు

గ్రాఫిక్ ఆర్ట్స్, మరియు తత్సంబంధపు పరిశ్రమలకు

కావలసిన పూర్తి యంత్రములు సరఫరా చేయువారు

లెటర్ ప్రెస్; ఆఫ్ సెట్-లిథో; ఫోటో-గ్రేవర్; అనిలైన్;
హై-ప్రెస్; కాపర్-ప్రెస్ మరియు టై-ప్రింటింగ్ ప్రెస్లు

ప్రాసెస్ ఎన్-గ్రేవింగ్; ఫోటో-లిథో మరియు
ఫోటో-గ్రేవర్ - ఎక్స్-మెంటు

స్టీరియో ప్రెస్; ఎలక్ట్రో-ప్రెస్; ఎన్-గ్రేవింగ్;
బుక్ బైండింగ్ మరియు ప్రెస్-కాస్టింగ్ ప్లాంట్లు

కాగితపు సంచులు; కాగితపు అట్ట-పెట్టెలు; కవర్లుచేయు మెషినులు

ఇంటర్ ప్రెస్ లైన్ కంపోజింగ్ మెషినులు
హాడిగో ఫోటో-మెకానికల్ ప్రెస్ పెట్టింగ్ మెషినులు

హాగ్లీ అచ్చు సీరాలు

పూర్తివివరములకు, సాంకేతిక సలహాలకు, నిపుణతతో కూడిన మెకానికల్ సర్విసుకు

ఈ దిగువ అధీనులలో లభించును.

జాన్ డికిన్సన్ & కో., లిమిటెడ్,

(ఇంగ్లండులో స్థాపించబడినది)

పోస్టు బాక్సు నెం. 77.

::

మద్రాసు-1.

మొదటిలో కూతురు ఉద్యోగానికి ఒప్పుకోకపోయినా, వా ప్రాధులం, మంత్రాజ్ పట్టుదల ఆరిచి ఒప్పించబోయి.

అక్కడ మామూలుగా ఆఫీసుకు వస్తూనే వున్నాడు. వడ్డీ వనూకోసం, కాబూలీవాళ్లు ఆరిచి ఓడిస్తూనే వున్నారు. కాంటిను బిల్లు మామూలుకు భిన్నం లేకుండానే ఉంటున్నది. మంత్రాజ్ ఉద్యోగంలో చేరడం ఫలితంగా అక్కడుకు రాత్రికి రిక్త నడ పడం తప్పింది. అదైవా మంత్రాజ్ పట్టుదలవల్లనే.

ఇంతలో రాష్ట్రాల పునర్విభజన వచ్చింది. రాష్ట్రంలోని మహమ్మదీయోద్యోగులను కొందరిని మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక ప్రాంతాలకు తీలయిస్తారన్న వార్త ముస్లిం ఉద్యోగులలో కొంత ఆందోళన కలిగించింది. తనను ఏ ప్రాంతాని తీలయిస్తారోనని అక్కడు ధయిపడకాగాను.

అప్పులలో, రైసందిన సమస్యలలో అక్కడుకు అసలు మతి న్నిమితం లేకుండా పోయింది. ఈ ధయం ఆరెనిలో మరేంతఆకాంశిని కలిగించింది.

"చేరిక్కడినుంచి కడలాంటి మాటలా భాయ్...పదిశేల రూపాయలు అప్పు తీర్చండి అవతిరి! కాలు పెట్టలేను. సంసారాన్ని కడిరించేట్లు లేదు. పిల్లలచదువులకు ఇబ్బంది కలుగుతుంది" అన్నాడు అక్కడ.

'ఈ గడ్డన పుట్టం—ఈ గడ్డన పెరిగాం. కలలోకూడా అను కోలేదు—ఈ గడ్డన వదలిపెట్టి పోవాల్సి వస్తుందని' అన్నాడు కొందరు.

'ఎవరు ఏ ఉద్యోగాలు చేస్తున్నా ఇంతవరకూ మా కుటుంబం సమస్తిగా వుంది. నన్ను మైసూరుకు, వా కొడుకుని బొంబాయికి, తమ్ముణ్ణి మరోచోటుకు, వా కూతుర్ని ఏ కైరంగాబాదుకు తీలాయస్తే కుటుంబంలో 'విచ్చిలి' కలుగుతుంది. ఒకడు తక్కువ సంపా దించినా, ఒకడు ఎక్కువ సంపాదించినా ఇప్పుడు ఎవరుకుపోవ దానికి వీలవుతున్నది. రెపలా కుదరదుగా' అన్నాడోక పెద్ద కుటుంబీకుడు.

'సంకుచిత భావాలతో మూలనూత్రావితే బిబ్బ తగులుతుంది. పునర్విభజనవల్ల తాత్కాలికంగా కొన్ని ఒడుదుకుతులు, ఇబ్బం దులు కలగడం సహజం. ఈనాడు మనకు కౌనాల్సింది వికాల దృష్టికోణం' అన్న నాయకుల బోధనలు కొందరిలో పనిచేశాయి. కానీ ఇతర రద్దీకక్కలేదు. ఎవరికి వారు—మలుకుబడి గలవారు — ఈ గడ్డవిడ ఉంటావితే ప్రయత్నాలలో ఉిగారు. వాళ్ళలాగానే అక్కడు ప్రయత్నించాడు. తన ఈరిభాధల్ని అధికారుల ముందు చెప్పకొని ప్రాథేయపడ్డాడు. కాళ్ళూ కడుపులూ పట్టకొని అరి మాలుకున్నాడు. వాళ్ళను మెప్పించి అనుగ్రహం పొందటానికికూడా పూనుకున్నాడు.

కొన్ని కార్యాలయాలలో తీలయింపులు ప్రకటింపబడ్డాయి. గోరుతుట్టపై రోకటిపోటులా క్రొత్తగా ఉద్యోగంలో చేరిన మంత్రాజ్ కు కైరంగాబాదుకు తీలయించడంలో అక్కడకు తనవిషయంలో ఏమాతుందోనని మరింత ఆందోళన పడ్డాడు. 'ఎలా గయినా సరే, తన ఇక్కడికి నేయించుకుంటావితే గట్టిగా ప్రయ త్నించాలి' అన్న సంకల్పం మరింత బలపడింది. 'నన్నీక్కడికి తీలయిస్తే మంత్రాజ్ చేత ఉద్యోగానికి రాకనామా ఇప్పిస్తాను భాయ్' అన్నాడు.

ఈ దుమారంలో అప్పులను వనూలు చేసుకోదావితే తనా తనా లాడసాగారు. మార్యాదీలు, కాబూలీవాళ్లు. కిరాణా దుకాణవాల్లు

కూడా అప్పులివ్వడం మానివేశారు. ఈక రిడివల్ల అన్నతులాటి ఋణ గ్రస్తులకు దినదినగండమైపోయింది బ్రతుకు. తాకట్టులో వున్న అక్కడ ఇంటిని న్యాయపరుకుకోదావితే మార్యాదీ పథకం వేశాడు. 800 అప్పిచ్చి నెయ్యిరూపాయలకు ప్రాంతరికోటు క్రాయించుకున్న కాబూలీవాడు కోర్టులో దావా రెస్తానని లేది రిస్తున్నాడు. 'మాదిగే నక్కవిడ తాటకాయపడి' నట్లు అక్కడు భార్యకు ఓయ అని దాక్కల్లు నిర్ణయించారు. ఇవన్నీ అక్కడు మెదడును తినివేశాయి. ఈ దిగుళ్ళలో మనిషి కట్టెలా తయారయ్యాడు. 'ఎందుకుభాయ్ అరికపించి' అని పెదిమి విరిచేవాడు.

రోకాలు గతుకున్నాయి. ఉన్నట్టుండి అక్కడు ప్రవర నలో కొంత మార్పు కనిపించింది. ఎప్పుడూ పరాగా వుండేవాడెట్లా అందరితో కర్పించుకొని చలాకీగా నవ్వుతూ మాట్లాడడం మొదలు పెట్టాడు. 'ఈ మార్పుకు కారణమేమిటా' అని ఆలోచించాను. దీపం ఆరిపోయేముందు 'గత్' మని ఎగిరినట్లు కొడుగవా అక్కడు తీరికం అన్న ఆలోచనవచ్చి అటువంటి పాడు ఆలోచన కలిగినం దుకు నన్ను నేను తిట్టుకున్నాను.

ఒకానా పాయంత్రిం బాంకుబండ్లనిండి పికొడుకి నల్లి నస్తున్నాను. అప్పటికే ప్రార్థుపోయింది. ఒక చెంబీవిడ అక్కడు కనిపించాడు. నన్ను చూడంగానే ఎప్పుడూ ఎంతో అపాయంగా పలకరించేవాడెట్లా ఆరోవా నన్ను చూడనట్లు తిల ప్రక్కకు తిప్పు కున్నాడు. 'కొంపతీసి మానేసేసాగర్ లో పడటానికి రాలేకుకా' అన్న అనుమానం వేసి నేనే పలకరించాను. ఎప్పుడూ చొరవగా మాట్లాడేవాడెట్లా ముక్తపరిగా సమాధానమిచ్చి, 'నేనిందులోపడి చావదావితే రాలేదు భాయ్, ఒక పెద్దమనిషిలో మాట్లాడుదామని వచ్చా' నన్నాడు. నేనుండటానికికూడా అరిమి! ఇచ్చం వున్నట్లు కనిపించకపోవడంవల్ల 'సరే నేనెదుకున్నా' నంటూ ముందుకు పాగాను. కొన్ని గవాల వచ్చేప్పటికి ఒక కాయలో మంత్రాజ్ ముఖం దీపాలనిలుగులో తిగుకున్న మెరిసింది. ప్రక్కనే ఒక అధికారి అటు భుజంవిడి చెయ్యివేసి కులాపాగా మాట్లాడు కున్నాడు. వాక్కడదేని ఆశ్చర్యమూ విచారమూ కలిగాయి. 'ఛీ...ఛీ...అక్కడు ఎంత నీచావితే ఒడిగట్టాడు. చదువుదంపాల్ల రమ్యాగుల మంత్రాజ్ ఈ పాడుపనికి ఎలా ఒప్పుకుంది? ఇదా అక్కడులోని మార్పుకు కారణం' అనుకుంటూ నడుస్తున్నాను. అతనివిడిద జారి, విచారమూ పడటంకంటే మరేం చేయగలుగుతాను.

అన్ని కార్యాలయాలలోనూ తీలయింపుల జారితాలు ప్రక టింపబడ్డాయి. అక్కడు ఆకాసార్థం కుప్పలా కూలిపోయింది. ఏ అధికారిని నమ్ముకున్నాడో ఆ అధికారికూడా ఏమీ చేయలేక పోయాడు. తనను మైసూరు తీలయించినట్లు ఒప్పీను అర్హు చూడం గానే తనకళ్ళను తాను నమ్మలేకపోయివుంటాడు అక్కడు. తనకు ఆశమాపిక అధికారి భయంకర కౌముకుడిలా కనిపించివుంటాడు. తనకోసం కిలం ఆమ్ముకున్న మంత్రాజ్, ఓయతో తీసుకుంటున్న భార్య కళ్ళముందు దీనంగా కనిపించివుంటారు ఇంటిని తాకట్టు పెట్టుకున్న మార్యాదీ మాటలు, దావా రెస్తానన్న కాబూలీవాడి లేదిరింపూ చెప్తూ భూషిల్లివుంటాయి. పిటన్నిటికో ఉక్కిరి రిక్కిరై నీడపించిపోయిన అక్కడ గుండె ఆగిపోయి వుంటుంది. ఏ పిల్లల భవిష్యత్తు ఉజ్జ్వలంగా ఉండాలని కాంక్షించిరిక్కోకూడా పడిపాడో ఆ పిల్లల భవిష్యత్తు ఏమవుతుందోనన్న ఆలోచనకూడా కలగకుండానే పాపం అక్కడ కళ్లు మూచేశాడు.

తొలి పార్లమెంటు

శ్రీ చావలి వెంకటహనుమంతరావు

ఆరంభం ప్రచురింపబడే సమయానికి దేశంలో ఎన్నికల సంబంధం చాలావరకు పూర్తి అయి కొత్త పార్లమెంటు స్వరూపం తేలిపోయి ఉంటుంది. మన రాజ్యాంగ చట్ట నిబంధనల ననుసరించి ఎన్నికలకు ముందు రెండవ పార్లమెంటు సమావేశం రాకముందు మొదటి పార్లమెంటు (1952-57) యొక్క పనిని సమీక్షించడం సమంజసంగా ఉంటుంది.

మొదటి పార్లమెంటుకు సాధారణ ఎన్నికలు 1952 మొదట్లో జరిగాయి. రాజ్యాంగ చట్టంలో నిర్ణయించబడ్డ విధంగా ఈ ఎన్నికలు వయోజన ఓటింగు పద్ధతి ననుసరించి జరిగాయి. వయోజన ఓటింగు విధానం మనదేశంలో ప్రథమంగా అప్పుడు ఆచరణలోకి తేబడప్పటికీ, వోటర్లలో అధిక సంఖ్యాకులు ఎన్నికలలో పాల్గొనడం, వారి వారి ఇష్టాల ననుసరించి తమ ఓటింగు హక్కును ఉపయోగించి తమ ప్రతినిధుల నెన్నుకోవడం జరిగింది. ఓటుచేసిన వారిలో కొంతమంది తాము బలపరుస్తున్న పార్టీల సిద్ధాంతాలను, ప్రజాధికలను పూర్తిగా ఆపగానూ చేసుకొని వోటు చేసారనడానికి నిలు తేలిపోయినా, మొత్తంమీద ఆహక్కు విలువను వారు గ్రహించారని చెప్పకోవచ్చు. ప్రజాస్వామ్య విజాలు మనదేశంలో మొలక తేల్చడమే కాకుండా బలమైన వ్యక్తులగా పెరగడానికి ఆపకా లున్నాయని తలంచడానికి అధిక విరాళాలున్న మైన నిదర్శనం.

స్వతంత్రత్రయం వచ్చిన తర్వాత ఎన్నికలపై ఆ పార్లమెంటులో కాంగ్రెసు సభ్యులు 888 మంది. ప్రజాసోషలిస్టు పార్టీవారు 28, కమ్యూనిస్టులు 17, హిందూ మహాసభవారు 4, ఇతర పార్టీలవారు 44 స్వతంత్రులు 48, ఉండిరి. పార్లమెంటు ఉపసభ్యుల మధ్య కొంతమంది సభ్యులు ఒక పక్షంనుండి ఇంకొక పక్షానికి మారడం జరిగినా మొత్తంమీద వివిధ పార్టీ బలాలలో ఈ మార్పులవలన చెప్పుకోతగ్గ మార్పులే జరిగాయి.

జరిగిన విడు సంచర్చరాలలో పార్లమెంటు అధికార పూర్వకంగా దేశంయొక్క ఆర్థిక, సాంఘిక, పారిశ్రామిక, పరిపాలనా విషయాలలో సర్వతోముఖంగా తన బాధ్యతను నిర్వహించింది. అధికార పార్లమెంటు మొదటి సమావేశంలో పునాది చేయబడ్డ మన విదేశాంగ విధానం పార్లమెంటు అంతర్విశేషంలో ఒక నిర్ణయ, నిర్ణయ పథాలోకి వచ్చి అనేక ఇతర దేశాలచేత మెప్పు పొందింది. అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉండి ప్రభుత్వ నిర్వహణ బాధ్యత వహించిన కాంగ్రెసుపక్షంయొక్క విధానాలు పార్లమెంటులో స్వతంత్రంగా ఆమోదించబడ్డప్పటికీ, ప్రతిపక్షసభ్యులు అభిప్రాయాలను బల్లదించడానికి కానీ, వాటి పక్ష పథకాలను సరించి ప్రభుత్వ

విధానాలను, పథకాలను విమర్శించడానికి గానీ ఏ విధమైన అభ్యంతరాలు, ఆంక్షలు లేవు. మొదట్లో కొంతవరకు ప్రతిపక్షాలు, ముఖ్యంగా కమ్యూనిస్టు పార్టీవారు కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వ కార్యకలాపాలను తీవ్రంగా విమర్శించడానికి పూనుకున్నా. క్రమేపి నిర్మాణాత్మక దృక్పథంతో ప్రభుత్వచర్యలను పరిశీలించడం జరిగింది. పార్లమెంటు విధానంయొక్క విలువ, గౌరవం ఈ విధంగా ఇనుమడించడం సంతోషకరమైన విషయం.

ఆంతరంగిక విషయాలు

దేశంయొక్క ఆంతరంగిక విషయాలలో పార్లమెంటు ఉపసభ్యులలో జరిగిన ప్రధానవిషయం 1951 లో నిర్ణయించబడ్డ మొదటి పంచవర్ష ప్రణాళిక జయప్రదంగా పూర్తి అవడం. దానికన్న అనేక విధాల పెద్దదైన రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళికకు పునాదులు నిర్మింపబడడం. గత రి సంచర్చరాలలో అనేక పార్టీ ఈ పంచవర్ష ఆర్థిక వృద్ధి ప్రణాళికల స్వరూపం, వాటి మూలకారణాలు, వాటి ద్వారా జరిగిన అభివృద్ధిసమీక్ష, ప్రణాళిక మూలాలలోను, విధానాలలోను ఆవసరమైన మార్పులు, పార్లమెంటులో చర్చించబడ్డాయి. ముఖ్యంగా రెండవ పంచవర్ష ప్రణాళిక తయారవుతున్న కాలంలోను, తయారయిన తరువాత "సోషలిస్టు సాంఘిక వ్యవస్థ" ఏర్పాటుచేయడం ప్రణాళిక లక్ష్యం అని నిర్ణయించడంలోను, దానిని రూపొందించడంలో పార్లమెంటు ప్రధానపాత్ర వహించింది.

"సోషలిస్టు సాంఘిక వ్యవస్థ"ను దేశంలో స్థాపించేందుకు అనువుగా పార్లమెంటు కొన్ని చట్టములను, కార్యక్రమాలను కూడా ఆమోదించింది. స్టేట్ బ్యాంకును ప్రభుత్వపరం చేయడం, ఉపరిభూమి జాతీయంచేయడం, కంపెనీల చట్టాన్ని సవరించి కంపెనీ యజమాన్యాలను ప్రజాసహకారంగా నిర్వహించేటట్లు నిబంధనల నేర్పర్చడం ఈ కార్యక్రమంలో కొన్ని ముఖ్యమైనవి. పన్నులు విధించే విధానాలలో మార్పులు ప్రవేశ పెట్టి, ప్రత్యక్షపన్నుల భారాన్ని క్రమేపి మోపుచేయడం, ఎట్టా దుర్బలాలను విధించడానికి చట్టంచేయడం కూడా ఈ సూత్ర సాంఘిక వ్యవస్థకు దారితీసే పథకాలే. ఈ విధానాలన్నీ రాజ్యాంగ చట్టంలో ఇమడ్చి బడియున్న ప్రధానరాజకీయ, సాంఘిక మూలాలను అనుగుణ్యంగా ఉన్నాయనీ, వాటిని ననుసరించే ప్రవేశ పెట్టబడ్డాయని గ్రహించాలి.

మనదేశ ఆర్థిక, పరిపాలనా విధానాలు క్రమేపి సోషలిస్టు వ్యవస్థ నమకరించడానికి దోహదం చేయడమే కాకుండా, సాంఘిక ఉపసభ్యులలో కూడా నిష్పాత్యకమైన మార్పులు తీసుకువచ్చే

చట్టములను పార్లమెంటు ఆమోదించింది. దీటిలో హిందూ కోర్టుల సంస్కరించడానికి ఏర్పడ్డచట్టములు ప్రధానస్థానాన్ని ఆక్రమిస్తాయి. హిందువుల పెండ్లి, వివాహాలు, వారసత్వము, దత్తరి దీటికి సంబంధించిన చట్టములు ఒకదాని తరువారీ ఇంకో కటి పోయిన విధు సంతర్పరములలో ఆమోదింపబడ్డాయి. ఈ చట్టముల ఆచరణలో హిందూ సంప్రదాయాలు, సంఘటితీరము ఏవిధమైన మాడ్చుటకు లోనవుతుందో చెప్పడం కష్టం. పార్లమెంటులో ఈ చట్టములు వివిధవర్గాల విమర్శకు గురి అయినా, మొత్తంమీద అవి అధికసంఖ్యాకుల ఆమోదాన్ని పొందాయన దానికి సంకోచంలేదు.

సాంఘిక విషయాలనుగురించి వ్రాస్తూన్నప్పుడు, ఆ సందర్భములో శ్రేష్ఠమనవలసిన వేరొకచట్టం అస్పృశ్యతా విచారణచట్టం. వివిధ రాష్ట్రాలలో అంతకుముందు ఆచరణలో ఉన్న వివిధచట్టాలను క్రోడీకరించి ఈ కేంద్రచట్టం ఏర్పాటుచేయబడింది. పశువు వృత్తిని అణచటానికి దానివలన ఏర్పడ్డ ఘోర సాంఘికపరిస్థితుల తీవ్రతను తగ్గించడానికి కూడా ఒక కేంద్రచట్టాన్ని పార్లమెంటు ఆమోదించింది.

ఆధికారశీత్యా పార్లమెంటు ఆమోదించిన పథకాలలో రాష్ట్రపునర్నిర్మాణము ముఖ్యంగా శ్రేష్ఠమదగ్గరై వుంది. ఈ పునర్నిర్మాణకార్యక్రమానికి తునాది 1953 లో ఆంధ్ర రాష్ట్రం ఏర్పడటంతో వేయబడింది. అటుతరువాత దేశంలో ఆంధ్ర రాష్ట్ర విర్మాణాన్ని తురప్పలించుకొని భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రాలపై ఆంధ్రీకన ప్రయత్నం భారతప్రభుత్వం రాష్ట్రపునర్నిర్మాణ సంఘాన్ని ఏర్పర్పడం, వారి రిపోర్టు ప్రయోనింపబడం దానికి సంబంధించిన చిత్తుచట్టాన్ని ప్రభుత్వం తయారుచేయడం జరిగాయి. ఇతర రాష్ట్రముల పునర్నిర్మాణాన్ని గురించి సరిహద్దుల మాడ్చుటనుగురించి అభిప్రాయభేదాలు ఎక్కువ లేకపోయినా, బొంబాయిరాష్ట్ర విభజన, బొంబాయివిభజనయొక్క భావని గురించి తీవ్రమైన భేదాలు ఏర్పడడం, బొంబాయిలోను, యితర సహారాష్ట్ర గుజరాత్ ప్రాంతాలలోను అల్లరులు జరగడం అందరకు తెలిసినదే. చివరకు పార్లమెంటులోని కొంతమంది అసభికార సభ్యుల కృషివల్ల బొంబాయి ద్విభాషారాష్ట్రంగా ఏర్పడడానికి ఆనకాశం కల్పింపబడి, ప్రభుత్వంకూడ అనుచన కనుకూలంగా నిర్ణయించడం ఆవిధంగా బొంబాయి క్లిష్టసమస్య పరిష్కారంకొనడం జరిగింది. రాష్ట్ర పునర్నిర్మాణంవల్ల ఇండియా రాజకీయవటానికి గుడ్డిర వ్యూహం ఏర్పడింది. వివిధ రాష్ట్రాల సరిహద్దులు ఆయా రాష్ట్రాలలో వాడుకలో ఉన్న భాషమనుసరించి ఆయా ప్రాంతాల పరిపాలనా సౌకర్యము ననుసరించి సరిదిద్దబడ్డాయి. వివిధరాష్ట్రాల ప్రభుత్వాలమధ్య, ప్రజలమధ్య సఖ్యత, సామరస్యం, సహకారం, విశ్వాస పెంపొంది శక్తీమాని దేశభివృద్ధికి మార్గం సుగమం అయింది.

విదేశాంగ విధానం—“పంచశీల”

ఇండియా విదేశాంగ విధానానికి గత రి సంతర్పరాలలో స్థిరత్వము, విస్తృత ఏర్పడినదంటే, ఆ విధానానికి పార్లమెంటు

మొదటినుండి ఇస్తూవచ్చిన ఆమోదం ఒక ముఖ్యకారణం. మన విదేశాంగ విధానానికి ప్రధానమంత్రి పండిట్ నెహ్రూ మాత్రధారు దైనప్పటికీ, రానురాను దాని కేంద్ర మాత్రాలకు వివిధ రాజకీయ పక్షముల సహకారం, ఆమోదంకూడ దొరికింది. “పంచ శీల” (5 సిద్ధాంతాలపై ఆధారపడ్డ విధానం) ప్రపంచంలో వివిధ దేశాల, ముఖ్యంగా అసియా, ఆఫ్రికా ఖండాలలోని దేశాల, మెప్పును పొందింది; ఆయా దేశాల పరిపాలకులు మన దేశం వచ్చి నప్పుడు, ప్రధాన మంత్రి వారి దేశాలలో పర్యటిస్తున్నప్పుడు దానికి వారతూలకంగా తమ ఆమోదాన్ని తెల్పుదు. రష్యా, చైనా, పాకి అతలియా, ఇండోనీషియా, సింగ్, సిరియా, ఇతియోపియా, ఈజిప్టు, బర్మా, సయాం, ఆఫ్ఘనిస్తాన్లు దీటిలో ముఖ్యమైనవి. మరి కొన్ని దేశాలు వారతూలకంగా “పంచశీల”కు ఆమోదం తెల్పక పోయినా, ఏ సిద్ధాంతాలపై ఆవిధానం నిర్మింపబడిందో వాటి ఆచరణలో తమ సహకారాన్ని చూపిస్తున్నాయి. ఇండియాయొక్క కొంతవైఖరి, ప్రపంచంలో ఏర్పడ్డ రెండు రాజ్యసర్గాలకు సంబంధించిన మధ్యేర్పూర్ ఆవలంబన ప్రపంచదృష్టిలో సరియైన విధానమని దీనివల్ల స్పష్టమాలింది. విదేశాలలో మన దేశపు ప్రతిష్ఠ క్రమేపి పెరుగుతోందనటానికి ఏ విధమైన అధ్యంతరంలేదు. దీనివలన మనకు సమకూడిన లాభమేమని కొంతమంది ప్రశ్నించవచ్చును. ప్రత్యక్ష లాభం ఎక్కువగా కన్పించకపోయినా, ప్రపంచకాంతి, భద్రతలను నిల్వతెలుటలో ఇండియా చెప్పడూ ముందంజేవనే అభిప్రాయం ఏర్పడడమే ఒక గొప్పలాభం. కొరియా, ఇండోచైనా, మాయొక్, హంగరీ-సమస్యలలో ఇండియా అనుసరించిన వైఖరి “పాంచశీల” విధానానికి సిద్ధాంతాలకి ప్రత్యక్ష విదర్శకంగా ఉంది. కాగా కాబ్జీర్ సమస్య ఇంకా పరిష్కారం కాకపోవడం, దానివల్ల ఇండియా పాకిస్తాన్ల మధ్య సామరస్యం కుడరకపోవడం కొంత వరకు విచారించవలసిన విషయాలే. కాని దానికి ఇండియా ప్రభుత్వ విధానమాత్రం కారణంకాదని నిష్పాక్షికంగా ఆ సమస్య పరిశీలించినవా రందరకు తోస్తుంది.

పార్లమెంటు ప్రతిసమావేశంలోను ఒక్కసారైనా విదేశాంగ విధానంపై చర్చ జరగడం, ప్రధాన మంత్రి ఆ సందర్భంలో ప్రపంచ పరిస్థితులను ఇండియా ప్రభుత్వ విధానాన్ని గురించి విత్తలంగా ప్రసంగించడంవల్ల దేశంలోను బయటకూడ ఇండియా దృక్పథం సుస్పష్టంగా ప్రకటింపబడేందుకు అవకాశ రేర్పడ్డాయి. ఇంకా కొన్ని దేశాల్లో ఆ విధానాన్ని గురించి తప్ప అభిప్రాయాలుండడం - కనీసం అట్టి అభిప్రాయాలు వెల్లడించబడడం, ఆయా దేశాల వక్రదృక్పథానికి మాత్రమే తార్కాణాలు. దేశంలో విదేశాంగవిధానానికి సంబంధించిన చిన్న విషయాలలో ప్రభుత్వ విధానంవల్ల ప్రతిపక్షాలు విముఖత్వం నూచించినా, మొత్తంమీద వారందరు దానికి సుముఖులనే చెప్పచ్చు.

పార్లమెంటరీ మర్యాదలు

పార్లమెంటరీ విధానం బయప్రదంగా పాగడానికి కొన్ని మర్యాదలు, అచారాలు పార్లమెంటు సభ్యులు, మంత్రులు అనుసరించవలసివచ్చింది. వాటి అనుసరణవల్లనే ప్రజాస్వామ్యం బలపడి,

పార్లమెంటు విధానములకు ప్రవాదులు గట్టిపడదాని అవకాశం లేదు. ఇట్టి మర్యాదలు కొన్ని గత ర సంవత్సరములలో ఆచరణలోకి వచ్చాయి. వీటిలో మొదటిది, మంత్రుల లెవలైనా ఏ ముఖ్యవిషయంలోనైనా ప్రభుత్వ విధానంతో ఏకీభవించలేకపోయినా, తమ ప్రత్యేక కాటకాలకు సంబంధించిన విషయాలలో తమ కాన్ఫరెన్స్ విధానాలలో లోపములు చూపించబడినా, తమ మంత్రిపదవికి రాజీనామా చేయడం ఆనీ సిద్ధాంతం వారాని వివరణాని సరించి ప్రభుత్వ విధానంతో తా సంగీకరింపలేకపోయినప్పుడు శ్రీ చింతామణి జేకీ ముఖ్ ఆర్థికమంత్రిపదవికి రాజీనామా విచ్చిరి. శ్రీ వి. వి. గిరి బ్యాంక్ ఉద్యోగుల బలైములను సరించి మంత్రిపదములో తీవ్రఆభిప్రాయభేదిము లేర్పడి తమ విధానం అమలుపర్చడంలో అడ్డు ఏర్పడ్డప్పుడు కార్మిక మంత్రిపదవిని వదిలి వేసిరి. శ్రీ లాల్ బహదూర్ శాస్త్రి రైల్వే ప్రమాదాలు పడేపడే జరుగుతూఉండటం తమ కాన్ఫరెన్స్ విధానాలలో లోపం చూపుమునదనే కారణంచేత రైల్వే మంత్రిపదవికి రాజీనామా విచ్చిరి. ఈ ఉదాహరణలు, పార్లమెంటు మర్యాదలకు, ప్రజాస్వామ్య పద్ధతికి అనుగుణంగా ఉండటమేకాక, మనదేశంలో ప్రజాస్వామ్య కాన్ఫరెన్స్ యంత్ర స్వపరిపాలనా సిద్ధాంతానికి బలం చేకూర్చాయని చెప్పక తప్పదు.

ప్రతిపక్షం అవసరం

పార్లమెంటు విధానం జయప్రదంగా, వ్యక్తములు పొందగల జరగదాని అధికసంఖ్యాక బలం కలిగిన ప్రభుత్వము మేం అవసరమే, ఒక నిర్బంధ కార్యక్రమం కలిగి బలమైన వ్యక్తతతో పని చేసే ప్రతిపక్షం ఉండటంకూడ అంత అవసరమనే విషయం గుర్తొంగిపోయినట్లే. మొదటి పార్లమెంటులో ఇట్టి బలమైన ప్రతిపక్షం లేకపోవడం, ఉన్న ప్రతిపక్షాలు పరస్పర విరుద్ధ సిద్ధాంతాలకు చెందినవయి, వాటిలో అది కలిసి పనిచేయలేకపోవడం, దాని వలన ప్రతిపక్షం నిర్వహించవలసిన కాన్ఫరెన్స్ పని పూర్తిగా నిర్వహించలేకపోవడం జరిగింది. ప్రభుత్వ కాన్ఫరెన్స్ నిర్వహించవలసిన వచ్చిన కాంగ్రెస్ పక్షం చాలా బలంకలిగి ఉండినప్పటికీ అది ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతాలకు కట్టుబడి తన కార్యకలాపాన్ని నిర్వహించడంవలన బలమైన ప్రతిపక్షం లేనిపోయినా, అట్టి పక్షంయొక్క అవసరమంత్రం తగ్గలేదు.

గత విడు సంవత్సరాలలో పార్లమెంటు రాజ్యాంగ చట్టానికి ఏడు (7) సవరణలు ఆమోదించింది. రాజ్యాంగచట్టం ప్రజేకపట్ట బడిన ఇంత కొద్దికాలంలోనే ఇన్ని సవరణ లవసర మవడం కొంత ఆశ్చర్యంగా కన్పించినా, దేశంలో ఏర్పడ్డ ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ సమస్యలనుబట్టి ఆ సవరణలు అవసరమయ్యాయి. ఉదాహరణకు, ఒక ముఖ్యసవరణ జమీందారీల రద్దు విధానాన్ని ఆచరణలో పెట్టే సందర్భంలో వ్యవసాయ సర్వేయించడంలో ఏర్పడ్డ క్లిష్ట పరిస్థితులను తొలగించడానికి చేయవలసివచ్చింది. మరొక సవరణ రాష్ట్ర పునర్విభజన సమస్య సందర్భంలో రాజ్యాంగచట్టంలో రాష్ట్ర పరిపాలనా మార్పులపై వ్యక్తమైన జరుగవలసిన విధానాన్ని సుసరించి చేయవలసివచ్చింది. వేరొక సవరణ రాజ్యాంగచట్టం యొక్క ప్రవాదిని బలపర్చడానికి తోడ్పడ్డాయి కాని దానిని బలహీనం చేయడానికి కాదు.

పార్లమెంటులో లోక్ సభ, రాజ్యసభ రెండూ అంతర్భాగాలనే విషయం అందరకు తెలిసిందే. కాని ఈ వ్యాసంలో ప్రధానంగా లోక్ సభ పనినిమాత్రం సమీక్షించాము. రాజ్యాంగచట్ట నిబంధనల ప్రకారం భారత ప్రభుత్వం లోక్ సభకు కాన్ఫరెన్స్ హాంపించిఉండటమే దీనికి కారణం. అట్లని రాజ్యసభ ప్రాముఖ్యతను తక్కువగా చూడడం ఉద్దేశ్యంకొదు. రాజ్యసభకూడ తన కార్యకలాపాలను క్రొత్తాదీక్షలతోను, దేశక్షేమ, దేశభివృద్ధి దృక్పథాలనుంచి నిర్వహించి, అనేక సందర్భాలలో దూరదృష్టితో చిరువట్టములలో అవసర సవరణలను సూచించి, లోక్ సభకు మార్గదర్శకంగా ఉండటమేకాక, ఆ సభతో పూర్తి సహకారంతో వ్యవహరించించడదాని అనుమానం లేదు.

తెనుగునేర్చిన తెలుగువారి యింటింటికీ,

గ్రంథాలయాలకు, పుస్తకాలకు, పురాణకాలక్షేపాలకు

ముత్యముల వంటి అచ్చు—గ్లాజ్ కార్తము—చక్కని క్యాలికో బైండు
రంగురంగుల బొమ్మలతో

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము

పోతన ప్రణీతము—18 చిత్రపటములు

రాళ్లపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మ పరిష్కృతము

పూర్తి ప్రతి 12-0-0 రెండు సంపుటములు 15-0-0

ఉత్తర రామాయణము

ద్విపద కావ్యము (చిత్రపటములతో) 6-0-0

రంగనాథ రామాయణము

కంకంటి పాపరాజ ప్రణీతము 6-0-0

అమరకోశము

శిశుకాండ
నటికా

హిందు, ఇంగ్లీషు, తెనుగు పర్యాయపదములతో 6-0-0

గీతాతాత్పర్యబోధిని

చగవద్దీత.విపులమగు తాత్పర్యముతో 2-0-0

దశమస్కంధము

8 వర్ణ చిత్రపటములతో 4-0-0

పూర్తి కేటలాగు ఉచితము. నేటి ప్రాయంకి:—

రాయలు అండు కో., P. B. 41, కడప

క్రా.చి: 32, నారాయణముదలి వీధి, మద్రాసు - 1.

మెరుపు నేగముగల అవసరాలతో నిండిన ఈ రోజులలో

ప్రమాదములు,

విప్లవ యుద్ధం, ఎక్కువ, ఎక్కువ సంభవించునో

ఎవరు యెరుగరు!!

కాని అన్ని రకాల ప్రమాదములకు రక్షణగా భీమాచేసుకోవలసింది
ఒక్కొక్కరు యెరుగవలెను.

రూ. 5000/- లకు భీమా చేసుకొనుటకు
సంవత్సర ప్రీమియం — రూ. 12.30

వివరములకు:

ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్
ఇన్సూరెన్సు సొసైటీ లిమిటెడ్.

హెడ్ క్వార్టర్స్ : 35, మాంటూరోడ్డు, మద్రాసు-2.

నూతన సంవత్సర అభినందనలు

★ వ్యవసాయ పరికరాలు ★ ట్రాక్టర్లు ★ పంపు సెట్లుకు

నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంపెనీ (మద్రాసు) ప్రైవేట్ లి.

379, నేతాజీ రోడ్,

పోస్టుబాక్సు నెం. 1616. ఫోన్ : { 55188
& 2255

మద్రాసు-1.

బ్రాంచిలు:

241, కాన్కెట్ బిల్డింగ్,
విజయవాడ.

1, రాధాకృష్ణ రోడ్,
కొంగరవాడ.

మెయిన్ రోడ్, కాకినాడ.
(ఫోన్ : 108)

హైకోర్ట్,
చిత్తూరు.

శ్రీరస్తు శ్రీ శ్రీపురసుందరీ పరశాఖ్యాం నమః

శ్రీ హేమలంబనామ సంవత్సర పూర్ణాస్త్రీయ(ఆంధ్రపత్రికా)పంచాంగమ్ బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమత్పిడపర్తి చినపూర్ణార్యసిద్ధాంతిన స్మృతీయపుత్రేణకృష్టమూర్తిశాస్త్రీణాప్రణీతమ్

విష్ణుశి విధిమా ర్తం చంద్రేంద్రోపేంద్రవందితః । నమో గణపతే తుభ్యం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణా స్మరే ॥

వేదమయ్యాం వాదమయ్యాం బిందుమయ్యాం పరపరోద్భవబిందుమయ్యాం ।

మంత్రమయ్యాం తంత్రమయ్యాం ప్రకృతిమయ్యాం నామి విశ్వవికృతిమయ్యాం ॥

గమనిక

ఈ సంవత్సరమున రాజా చంద్రుడు, మంత్ర శివ, 3 కుంచముల వర్షము, వర్షసస్య సమదాయమును గల విషము లలో రాగ విషములు పంట ఫలించును. శ్రీకృష్ణుడు పశుపాలకు డగుటచే పశు పులు ల్పైగడ్డిరాదిసమృద్ధిగలవి యగును. వైశాఖ శుక్ల ౧౫ నా. ముచ్చమానా సై వితే చంద్రగహగము, కార్తిక శుక్ల ౧౫ ను. ఖచ్చస్మ చంద్రగహగమున్ను సంధి వించును. శ్రేష్ఠ బ ౩ బు. న శ్రీష్టానది యందు పార్శ్వతొడిగిర్పహితిపుష్కర ప్రవేశము. వైశాఖ శుక్ల ౧౫ మా పో. చంద్రగహగము హైదరాబాదుమొదలు పశ్చిమదేశములకు గ్రహ స్తమ యము గాదు. వైశాఖ శుక్ల ౨ నా. న బుగ్రహము రదిమండలమును భేదించును (రూసుకు పోవును.)

మా ధ్య ము లు

దుర్ముఖ సం. ఫాలున శు గత. ప్ర. వైశాఖ శు గత ౩౫ వరకు శుక్ర మాధ్యము. భాద్రపద బ ౧ బు. ప్ర. ఆశ్వ బంగళి. వరకును గురుమాధ్యము. మాఘ శు ౪ శు. ప్ర. ఈ శు గం గు. వరకు శుక్రమాధ్యము. జైత్రి బ ౪ గు. ప్ర. శ్రేష్ఠ బ ౩ బు. వరకు సింహ గురుకు. (ఈ సింహగురుదోషము గంగా గోదావరీయ్యుడేమునకే గలదు. మేడమున మూర్ధుడుండ సింహగురు దోషము లేదు.)

శ్యావ్యద్యతా: ౫౦౫౮
కాలివాహన శక: ౧౮౭౯
ఫసరీసన్ ౧౩౬౬-౩
హిజరీసన్ ౧౩౭౬-౩
క్రీస్తు సం. 1957-8

శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, మద్రాసు 1.

పంచాంగపద్ధతి వివరణము

ఇందు కాలమానము గంటలలో చూపబడినది. తిథి వత్సరము దినమానము భుక్తి గ్రహపాదప్రవేశములు ఘటికలలో గూడ చూపబడినవి. గంటలు ఆర్ధరాత్రినుండి చూపబడినవి. మధ్యాహ్న నంతరము 1-2 మొదలగు గంటలు 12, 14 మొదలగు సంఖ్యలచే చూపబడినవి. అనగా 12 గంటలకు తిక్కువ గంటలు మధ్యాహ్నమునకు పూర్వమనియును, 12 గంటలకు నెక్కువ యగు కాలము మధ్యాహ్న నంతరము అనియు గ్రహింపవలయును. రాత్రి 12 గంటలు 24 గంటలుగ మండును. రాత్రి 12 గంటల నుండి పరదినమారోద్భవమువరకు నగు కాలము 1, 2, ౩ మొదలగు గంటలు 'రా' అను నుక్తుచే వ్రాయబడినవి. 5-7 గంటల మధ్య కాలము 'రా' అను నుక్తు లేనిచో సూర్యోదయనంతరమని తెలియవలయును. సూర్యోదయమునుండి పరదినమారోద్భవయమువరకు పూర్తిగనున్నచో 'పూర్తి' అని వ్రాయబడినది.

కేంద్రప్రభుత్వముచే నియమింపబడిన పంచాంగసంశ్లేషక మండలి (కాలేండరురిఫార్మ్యుక్మిటీ) వారి నిర్ణయము ననుసరించి నూతన వేగకాలలంగు గమనీకరించిన నూతనసంస్కారములచే సాధింపబడిన తిథ్యాదికము, గ్రహసంచారము, ఇందు ప్రాధాన్యముగ చూపబడినది. ఈ తిథ్యాదిక గ్రహసంచారములే పంచాంగమున వ్రాసినట్లు ఆకాశమున సరిపడుచున్నవి. కావున నది దృష్టితో పద్ధతియని చెప్పవలయున్నది. కొని మాన్యసిద్ధాంత సంబంధమును పూర్వపద్ధతి తిథ్యాదికమున్ను సంగ్రహముగ నిందు చేసగ చూప బడినది. ఇది తెలియుటకై (పూర్వపద్ధతి పంచాంగ) అని వ్రాస వ్రాయబడినది. రామానుజ మధ్య సంప్రదాయముల ననుసరించి తిరునాళ్ల త్రములును, పుణ్యదినములును పూర్వపద్ధతి పంచాంగమునందే వ్రాయబడినవి. దృష్టితోపంచాంగమునందు అశ్వినాది నక్షత్రవిభాగము ఆయనాంశములును వేదాంగశాస్త్రీహేదిప్రమాణసమ్మతములు. మరియు నిందు సాయనమానముచే నగు ఋతు పరిణామమున్ను సూచింపబడినది. పంచాంగసంశ్లేషకమండలివారు లోకవ్యవహారముకొరకు సాయనపారమానముచే కాలమానము నేర్పరచియున్నారు. దానిచే మార్చి 22 వ తేదీ, జులై 1 వ తేదీ యగుచున్నది. ఆట్టి తేదీలును ఇందు చూపబడినవి.

ప్రస్తుతకాలమున నూతనముగ ఉత్పన్నములైన ౩ గ్రహములు నవీన యంత్రసహాయముచే గమనీకరించినవి. అవి 1. యురేనస్ (వరుణ) 2. నెప్ట్యూన్ (ఇంద్ర) ౩. ప్లూటో (యమ) ఇవి యు. నె. ప్లూ. ఈ ఆక్షరములచే రాశిచక్రమున చూపబడినవి. కేంద్రప్రభుత్వ-అబ్బుడ్యలరీఖాచే పంపబడిన రవాణా సాయనగ్రహ భోగములు I. S. T. 5-80 లకు ఇందు చేసగ చూపబడినవి.

శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

దేశాంతరచక్రము

పట్టణములు	మేషము	వృషభము	మిథునము	కర్కటము	మృగశిరము	కన్యకు	మకరము
శృంగేరి	౬౫	౩౩	౩౯	౮౧	౫౩	౫౧	౪౯
మైసూరు	౫౦	౬౦	౬౮	౩౨	౪౦	౩౨	౨౮
బెంగళూరు	౪౨	౫౧	౫౮	౬౧	౩౩	౨౬	౨౩
అనంతపురం	౪౨	౪౩	౫౧	౫౩	౩౩	౩౩	౩౧
కర్నూలు	౩౩	౪౦	౪౨	౪౩	౩౪	౩౨	౩౧
నెల్లూరు	౧౩	౨౩	౨౩	౨౯	౧౦	౩	౫
హైదరాబాదు	౩౨	౩౧	౩౧	౩౦	౩౩	౩౩	౩౪
గిరిజాపూరు	౨౩	౪౦	౫౧	౫౪	౧౪	౪	౦
కంచి							
(కామకోటి)	౨౦	౨౯	౩౩	౩౯	౧౧	౩	౧
వరంగల్లు	౨౪	౨౩	౨౩	౨౨	౨౫	౨౫	౨౬
తెజనాడ్	౧౨	౧౩	౧౪	౧౪	౧౧	౧౦	౧౦
కన్నుళురి	౧౫	౨౪	౩౦	౩౩	౬	౦	౩
కుంభకోణం	౨౩	౩౩	౪౩	౫౧	౯	౨	౫
విజయనగరం	౧౬	౧౮	౨౦	౨౨	౧౪	౧౨	౧౦
బరంగపురం	౩౦	౩౪	౩౮	౪౦	౨౬	౨౨	౨౦
రంగూర్	౧౪౫	౧౪౫	౧౪౪	౧౪౪	౧౪౫	౧౪౬	౧౪౬

రాజమండ్రినుండి స్వగ్రామమునకు మార్పుట

రాజమండ్రినుండి ఆయాపట్టణములకు మేషాదిసాయనమాసము లంగులుగు దేశాంతరవిభుటికలు వైచక్రమునందు గలవు. ఆయా రాశ్యయనప్రవేశము మొదలు ఆయారాశిసాయనమాసము లగు చుండును. వై దేశాంతరవిభుటికలు సాయనమాసారంభమువందరును. స్వగ్రామమునకు సమాపముందున్న పట్టణమునకు అధిష్టసాయనమాస ముందగు దేశాంతర విభుటికలను పంచాంగతిథ్యానుసంగు నట్లని రేఖకు వైమన్నవాటిని తీసివేయవలెను. క్రిందనున్నవాటిని కలుప నలయును. అట్లు చేయగా స్వగ్రామములకు తిథ్యాను లగుచున్నది.

మేషాది నిరయనరాశి ప్రమాణములు

మేషము	౪-౨౨	౫౦. 1-45	శుభ	౫-౨౪	౫౦. 2-10
వృషభము	౫-౧	౫౦. 2-0	వృశ్చికము	౫-౩౫	౫౦. 2-14
మిథునము	౫-౩౧	౫౦. 2-12	భిమస్సు	౫-౧౮	౫౦. 2-7
కర్కటకు	౫-౩౧	౫౦. 2-18	మకరము	౪-౩౯	౫౦. 1-52
సింహము	౫-౧౩	౫౦. 2-7	కుంభము	౪. ౮	౫౦. 1-89
కన్య	౫-౧౩	౫౦. 2-5	మిషము	౪-౧	౫౦. 1-86

మేషాది సాయనరాశి ప్రమాణములు
(నిరక్ష దేశమునకు)

మిష మేషములు	౪-౩౯	కర్కట భిమస్సులు	౫-౨౨
వృషభ కుంభములు	౪-౫౯	సింహ వృశ్చికములు	౪-౫౯
మిథున మకరములు	౫-౨౨	కన్యా శుభలు	౪-౩౯

ఇవి దశమలగ్నానయమున కౌవశ్యకములు.

అయనాంశములు	భా ౨౩ లి ౧౪	విరి ౫౦
అయనాంశ గతి		విరి ప్రలు ౫౦. ౨౬

సంవత్సర ఫలము

మి	వృ	మే	మి	మి	వృ	మే	మి
	కు	కే	ర బు చం		కు	ర బు కే	కు
ల	జగల్గన్నము				నిరయనసౌర వర్షలగ్నము		
గు	రా	శి		లి శం స	రా	శి	

జగల్గన్న మందును వర్షలగ్న మందును లగ్నాధిపతులకు కేంద్ర కోణస్థితి, పుభసంబంధము, గలవు. కావున కొబ్బరి దుంప పదార్థములు, కందులు, పెసలు మొదలగు పవ్వుపదార్థములును సులభములై దేశమున పంటలు బాగుగ పండి త్రేమసుభక్షిములు గలుగునని చెప్ప నలయును. గాని జగల్గన్న మునకు రాజ్యస్థానమున కేనువు. రాజ్యాధిపతికి కనిచ్చునది. మంత్రిస్థానము (పంచము) ఆయాధిపతి ము నగు వృశ్చికమున కని, లగ్నాధిపతికి వృషాధిప సంబంధము. వర్షలగ్న మును బట్టియు లగ్న రాజ్యాధిపతికి అష్టమస్థితి వ్యయాధిపతి సంబంధము, పంచమాధిపతికి (మంత్రిస్థానాధిపతికి) ఆయాధిపతి మంగుస్థితి అట్టి కనిక కుజసంబంధము, రాజ్యాధిపతికి రవి కేరు సంబంధము. ఇట్టి దుశ్యోగముల ప్రాబల్యము మంత్రిరాజ్యస్థానములకు విశేషముగ గలుగుటచే రాజనీతి చాల క్లిష్టపరిస్థితి వండును. స్వదేశపాలనమున్ను, విదేశ రాజ్య సంబంధమున్ను కపటముతో నూడి కత్తివ మె యుండును. ఎప్పటి కప్పుడు తీవ్రమాపమును దాల్చి యుద్ధిధియమును గలుగ చేయుచుండును. వినను లగ్నములకు కథిసంబంధము గలుగుటచే చిక్కులన్నియును కొట్టివేయబడగలవని తోచుచున్నది. సాయన సౌరవర్షలగ్న ము మేషసంక్రమణానంతర పూర్తిమాప్రవేశలగ్నము మకరము శుభయు నైసది. వాటింబట్టియు వై దేశిక, స్వదేశీయ రాజ్యలింగత్రము సమర్థతతో విర్యహింపవలసియుండును. పంటలు సమృద్ధిగ పండినను, వైరమాసములయందును కార్తిక బ. ప్రతిపత్తు నుండి మాఘ బ పంచమి వరకును కనిక వృశ్చికంఠిసంచారముచేతను కనిరాహువుల ద్విత్యాదికస్థితి, గురుశుభుల త్వితియరాధిస్థితియు ఈ సంవత్సరమున కొంతవరకు నుండుటచేతను, పిమ్మట గురు రాహు సంబంధముచేతను, సన్యహతి తుతిబాధలు దుర్బిక్షము హెచ్చును. మొదలు వర్షములు సామాన్యముగనుండి క్రావణ బహుళ భాద్రపదము లందు వర్షములు గలుగును. తొలకరిపంట సాధారణముగ నుండును. ఎఱ్ఱనిధూములు ఎఱ్ఱని ధాన్యము బాగుగ ఫలించును. వైదిక మతముల కును భర్తృములకును హాని గల్గును. వ్యాధిబాధలు హెచ్చును. వినను జగల్గన్న వర్షలగ్నాధిపతుల శుభస్థితిచే ప్రజలు సుఖభవనము నంది, వై వధి కై వందగలరు.

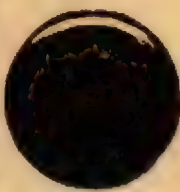
సర్వేషం సమస్త కుభాని భవత్ శ్రీ: శ్రీ: శ్రీ:

చంద్రగ్రహణము

ది 18 మే 1957 సం. (A. M. 14)

హేమలంబనామ సం॥ వైకాఖ శు పూర్ణిమా సో. ముద్యమా నాశ్రమిత చంద్రగ్రహణం. భుచ్చిన్నం. రాహుగ్రస్తం. పింగలవర్షం. మార్యాస్తమయాదితి.

స్వర్గ కాల:	౧౯-3౫ రా. గం 2-16
నిమిలన కాల:	౨౨-3౨ రా. గం 3-22
మధ్య కాల:	౨౪-౦ రా. గం 4-1
ఉన్నీలన కాల:	౨౫-3౨ రా. గం 4-40
పరది నే మార్గోదయాది పుద్	
మోక్ష కాల:	౦ 3౧ ఉ. గం 5-47
ఆద్యంతి పుణ్య కాల:	౮-౪౯ గం 8-౩2
లింగాదర్శన కాల:	3-౧౪ గం 1-18

ఉత్తరగోళ: అపవర్ణగ్రహణం. ఆగ్నేయ దిక్స్వర్గ: వాయు దిక్స్వర్గ నిమిలనం. ప్రాగ్గో ఉన్నీలనం పశ్చిమదిగ్ మోక్షం. నిత్యభోజన ప్రత్యాభికాషయము:—పూర్తిమా సోమవారమున సంజేహములెను. కాని ఈ గ్రహము గ్రహస్థమయ మగుటచే పరదినమున (బ. ప్రతిపత్తి మంగళవారమున) రాత్రి చంద్రోదయానంతరము స్నానముచేసి భోజనము చేయవలెను. పగలు భుజింపరాదు.

పరదినమున చేయదగిన ప్రత్యాభికాషయము ఇందు మాపలన గుర్తమోక్ష కాలానంతరము స్నానముచేసి పగటియందు యాభోక్త కాలముండే యాచరింపవలయును.

ఈ గ్రహమున ప్రాత్రాకాదు కర్మాలు మొదలగు పశ్చిమదిశలులందు విశువు గన్పించును. గ్రహస్థము గాదు.

చంద్ర గ్రహణము

ది 7 నవంబరు 1957 సం.

హేమలంబ సం॥ కార్తిక శుక్ర పూర్తిమా గు. శీ చంద్ర గ్రహణం ఖచ్చన్నం. కేతుగ్రహ: పింగలవర్ణ: నూర్వాస్తమయదితి:

స్వర్గ కాల:	౧౫-౪౪ గం 18-11
నిమిలన కాల:	౫-3౭ గం 19-4౩
మధ్య కాల:	౬-౧౨ గం 19-57
ఉన్నీలన కాల:	౬-౪౭ గం 20-11
గుర్తమోక్ష కాల:	౧౦-౪౦ గం 21-40
ఆద్యంతి పుణ్య కాల:	౮-3౬ గం ౩-26
లింగాదర్శన పుణ్య కాల:	౧-౧౦ గం 0-28

దక్షిణగోళ: సవ్యగ్రహణం ఈశాన్యదిక్స్వర్గ: దక్షిణాగ్నేయమధ్య నిమిలనం. ఆగ్నేయోన్నీలనం పశ్చిమదిగ్ మోక్షం.

నిత్యభోజన ప్రత్యాభికాషయము:—ఈ గ్రహము రాత్రి ప్రభుగూడుమందు గలటచే నీరోజున నిత్యభోజనమున్ను, ప్రత్యాభికాషయము ప్రాతఃకాలమున ప్రభుగూడుమందు అనగా 9-0 గంటలకు లోపుకాలముననే యాచరింపవలెను. కాల వృద్ధాంతము 12-0 గంటలకు లోపుకాలమున చేయవచ్చును.

వైష్ణవ శ్రీరామనవమి

చైత్ర శుక్ర సో ౧౭-౫౪ పున ౨౮-౪ దిన 3౦-౫౩ స్వార్త శ్రీరామనవమి.

శుక్ర మం ౧౨-౧౯ పుష్య ౨౪-౮ దిన 3౦-౫౫ రాహు నుజ మాధ్య శ్రీరామనవమి.

శుక్రం బు ౫-౫౨ ఏష్య ౫౨-౪౯ దినం 3౦-౫౮,

శ్రీరామనవమి మధ్యాహ్న కాలమునకు నవమి యుండుట ప్రశంసనీయము. గాని అష్టమి సంబంధము నిషిద్ధమనియు గలదు. పునర్వసూ నక్షత్రయోగమున్నను అష్టమి సంబంధమున్నచో ఆరోజు శ్రీరామనవమి ప్రతిమనకు యోగ్యము గాదనియును రాస్త్రము గలదు. దీనివలె గ్రంథకర్త తిల్లు నిర్ణయించిరి. నవమి ప్రాతఃకాలమున మూడు ముహూర్తములకు తక్కువ యుండరాదు. దక్షిణాదు పారణము (భోజనము) ముఖ్యము. అనగా ఆరోజు

ఏకాదశ్యవనాసము సంభవించుననియు. ఈ నిర్ణయప్రకారము నవమి మంగళవారమున శ్రీరామనవ ముఖ్యవనాసము నాచరించినచో స్వార్థులకు మరునాడు ఏకాదశ్యవనాసము సంభవించుటచే నవమి పారణము యోగ్యముగాదు. గావున స్వార్థులకు అష్టమి సోమవారముననే శ్రీరామనవమి యగును. వైష్ణవులకు దక్షిణా విద్యకాదీనా దేకాదశ్యవనాసము నిషిద్ధమగుటచే గురువారమునాడే ఏకాదశ్యవనాసము గావున బుధవారము దక్షిణా ప్రయుక్తపారణము యోగ్యమే గావున మంగళవారమే శ్రీరామనవమి యగును. పూర్వపద్ధతి పంచాంగముందు మంగళవారమున దక్షిణ ఏకాదశ్యమునుటచే బుధవారమున స్వార్థవేదాది యగునుగాని మంగళవారమున నవమి త్రిముహూర్తాల్పమునుటచే ప్రతాచరణ యోగ్యముగాదు. గావున వైష్ణవులకు అష్టమి విధనవమియగు సోమవారముననే శ్రీరామనవమి ప్రతిమ నాచరింపవలయును. వైష్ణవు లనగా—“వైష్ణవస పాంచరాత్రా ర్థాగముదిషం ప్రాప్తా వైష్ణవః” అను నాధివాచాశ్లోకి ననుసరించి వైష్ణవస, రామానుజ, మధ్వాది మతసంప్రదాయములవారందరినీ వైష్ణవులని చెప్పదగియున్నాడు. అయినను రామానుజసంప్రదాయమువారికి స్వీయనిర్ణయమునుబట్టి మంగళవారమున శ్రీరామనవమి యనియు, మధ్వావైష్ణవులకు వైసందర్భమునుబట్టి సోమవారమున శ్రీరామనవమి యనియు పూర్వపద్ధతి పంచాంగమున వ్రాయబడిను.

అనంత వ్రతము

భాద్రపద శు ౧౪ శి. ౬౦-౦ అనంతవ్రతం.

శు ౧౪ ఆ. ౫-౧౬.

“ఉదయే త్రిముహూర్తవ్యాపిని కరుణి శ్రీ హేమలంబుభ్యః పక్షః” అను ధర్మసంఘ వాక్యనివారము అదివారమున త్రిముహూర్తవ్యాప్తి లేకపోవుటచేతను, శనివారమున సంపూర్ణముగ నుండుటచేతను శనివారమే అనంతవ్రతము చేయదగినది. “ఉదయ వ్యాపిని గ్రాహ్య ఘటికైకాపి యా భవేత్” అను వాక్యము త్రిముహూర్తవ్యాప్తిస్తావకము. అదియుగాక పూర్వదినమున సకల త్రిముహూర్తవ్యాప్తిగల చతుర్థి లభించునపుడు “ఘటికైకాపి” అను వాక్యముచే పరదినమున నమట సంబంధముగాదు.

సింహగురుదోషము

చైత్రమహళ చతుర్థి గు. చైత్ర శ్రేష్ఠ బసవమి బు. పలి సింహగురుడు. ఇందు గంగాగోదావరులకు మధ్య గల దేశమున శుభ కర్మల చేయరాదు. గోదావరికి తూర్పుటాడు అంధ్రదేశమున తుల్య భాగమును గోదావరివదియొక్క పాయయొక్క తూర్పుటాడు అని గ్రహింపవలయును.

శ్రీ హేమలంబనామ సంవత్సర పంచాంగ పీఠిక

అంచిత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మినే నమస్తే జగదాధారమా ర్థమే బ్రహ్మణే నమః ॥౧॥ లంబోదరాంఘ్రిద్వయ మంబుజ శ్రీ సర్వస్వహే ర్యస్వహే మర్తయముః యదర్చయ బ్రహ్మముఖామరేణ నిరంతరాయం సఖిశృతార్థాః ॥౨॥ ప్రావృ ట్పుర స్వేఘనిభౌ భుజంగియ్యోవిఘ్నావే విహగోక్షిపాహౌ గోపాల మృగ్యుంజయదేవతౌ భద్రే ప్రయాదర్శిహృద్విదేహౌ ॥౩॥ వేద మయ్యాం నాదిమయ్యాం లింగమయ్యాం పరపర్యోద్ధృదింగమయ్యాం మంత్రమయ్యాం తంత్రమయ్యాం ప్రకృతిమయ్యాం నామ విశ్వవికృతి మయ్యాం ॥౪॥

గురుస్తుతి:॥ శ్రీ వోరవంకాధిపాం మూర్త్యవారాయణాభిషం క్షోగ్నిశ్చస్త్రే కులగుం ధ్యాయామి మనపాఠనిశం ॥౫॥ యదీమ గ్రహతః ప్రాప్తం విజ్ఞానం సర్వకాస్త్రజం తం సాహిత్యగురుం వందే దర్శనైరాగితాస్త్రజం ॥౬॥ చింకూరి ఖ్యాతవంశమునిం కొండయ్యకాస్త్రజం శిల్పకాస్త్రే సునిష్ఠాతం వందే మచ్చాబ్ధిదేశం

॥౩॥ మారులం న్యాయసాహిత్యవార్తం మన్వన్తయదేశం
భజామ్యహం వారణాశి వేంకటేశ్వరశాస్త్రిణం ॥౪॥ యస్య బోధ
లవం ప్రాప్య మిహంసాశాస్త్రిసాగరా తీర్థ మయా గురుం వందే
భూమానందయతీశ్వరం ॥౫॥ మహామహాపాధ్యాయం శ్రీ ధర్మపాఖ్య
మురళీధరం తం నా మ్యస్మద్గురుం శ్యామిష్యిపారంగతో
యతిః ॥౬॥

స్వీయ వంశీక్రమః ॥ శ్రీ కాండిన్యస గౌరే వివరస్య
ఖ్యాన్యయే ప్రసిద్ధిమే తిస్సంభాస్త్రి కృతితో భవన్తి శిష్యు
హోఃకాలాత్ ॥౭॥ చలమాఖ్య వేంకటలలావ్యాఖ్యప్రతాభవ
ద్విబుధా యో బుప్రమానవిషయకవాదే నాగణయ దశి చ విశ్వసతిం
॥౮॥ తస్యనుభవైర్వృత్తి శ్చేమచల దైవవిప్రసరః జ్ఞానే
తస్య సుతా పూర్ణ విద్యాసుపరిపూర్ణ ॥౯॥ తిమ్మార్జునియోఽ
ద్వితీయప్రతిభానా మృధోత్తమః శ్రీ పూర్ణార్జుః పద్మరాది
సంసత్సాహిత్యజ్యోతిశాః ॥౧౦॥ తదమగ్రహాత్తి విద్యాః
పంచమతా ప్రస్థ శింభువక్త్రసమాః శ్రీ కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి
హ్యయ ప్రృథియోహ మేషుమయా ॥౧౧॥ గురువరకరుణావత
స్సిద్ధాన్తీ కృత్తి విధిల సంసత్సాః స్వమతం, తథాద్య క్రియతే
పంచాంగం ధర్మకర్తార్థం ॥౧౨॥

సంవత్సరాది కృత్యం

అబ్రాహ్మ మిత్రసంయుక్తో మంగళహస్తాన పూర్వకం అలం
కృతో గణాధ్యక్షం వాణీం దైవవిదం గ్రహాన్ ॥౧౩॥ గురూన్వి
ప్రాంశ్చ సంప్రాజ్య ముడితో బ్రహ్మ జన్మతః సంవత్సర ఫలం
శ్చిత్యా కుకృతానాంఫలంభేత్ ॥౧౪॥ యద్విదాదా నింబసుమం
శర్కరామ్ల ఘృతైశ్చగతిం భక్షితం పూన్యయామేష్యా త్రిదన్తం
సౌఖ్యదాయకం ॥౧౫॥

బ్రహ్మయ్యః ప్రమాణాదికం

బ్రహ్మణ ప్రృతికాలప్రమాణం సౌరమానేన మా ౫ ది ౨౩
ఘ ౨౬ వి ఘ ౪౦. లవకాల ప్ర. సం. ౪౯ మా ౪ ది ౧౩ ఘ ౪౬
వి ఘ ౪౦. నిమేషకాల ప్ర. సం. ౧౪౮౧ మా ౫ ది ౨౩ ఘ ౨౦
గుర్వక్షరోచ్చారణకాల ప్ర. సం. ౪౦ పమాస్రాణి. ప్రాణకాల
ప్ర. సం. ౪ లవ్హః. విఘట్టి ప్ర. సం. ౨౪ ల. ఘట్టి ప్ర. సం. ౧౪
కో ౪౦ ల. దిన ప్ర. సం. ౪౩౨ కోటయః. అనేన బ్రహ్మయ్యః
ప్రమాణసౌరాష్ట్రాః ౩,౧౧,౧౪,౦౦౦ కోటయః. వర్తమానస్యాస్య
బ్రహ్మణః పరాఖ్యన్యాయుషోర్థం గతిం. ద్వితీయ పరాధే ప్రథమ
వర్తే ప్రథమవాసరే గతి ఘట్యాదియః. ఘ ౧౩ విఘ ౪౨ ప్రాణ(౦)
గుర్వ ౩ నిమే ౧౯ లవ ౧౮ తృటయః ౪౨ సంప్రతి త్రి
వత్సారింశ్చిత్తే తృటికాలే గతిసౌరమాసాదయః మా ౨ దిన ౨౦
ఘట్యాః (౦) విఘట్యాః (౦) బ్రహ్మణసౌరమానేన వయోగతి
వత్సరాః ౧౫౫౫౨౧౯౩ కో ౨౯ ల ౪౯ సమా ౫౮ సం. ఇదానీం
లివ శ్వేతివరాహకల్పే స్యాయంభువాద్యాద్భువనోగతాః సప్తమే
ప్రవత్సర మన్వంతరే సప్తవింశతి మహాయుగా గతాః సప్తవింధ్రమనూ
నామపి స్యమానేనాయురర్హ్య శతమేవ తిస్యైక సప్తరీ మహా
యుగమితి తత్ప్రమాణ సౌరాష్ట్రాః ౩౦ కో ౬౩ ల ౨౦ సమా.
తిత్సంవత్సర ప్ర. ౩౦ ల ౬౩ సమా ౨౦౦ సం అహోరాత్రి ప్ర. ౧౫౨౦ సం అహః ప్ర. ౧౦౦ ౪౨౬౦ ఘట్టి ప్ర. సం. ౧౪౨ వర్త
మానస్యాస్య వైవత్సరిమహో ర్యయోగతివత్సరాః ౧౨ కో ౫ ల
౩౩ సమా. ౫౮ సం వివర్ణాః ౧౮ కో ౬౧ ల ౮౬ సమా
౯౪౨ సం. శ్రీ మజ్జిగద్దు శ్రీ మచ్ఛంకర భగవత్పాద పూజ్యాన
తారాః ౨౦౨౯ శ్రీ శాలివాహన శతాబ్దాః ౧౮౩౯ ప్రథివాది
గతాబ్దాః ౩౦ ఏష్యాబ్దాః ౩౦.

వ్యవహార మాస నిరూపణం

అథ అస్మి సేతే లోకవ్యవహారం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః
వింగ్యస్యోత్తరదేశే భార్గవృత్తిమానాబ్దో గ్రాహ్యః అయమేవ
ఫలప్రదవృత్తాంతం మాసనామ్నా గ్రాహ్యః చాంద్రమానవో దయం
హేమలంబనామ సంవత్సరం భార్గవృత్తిమానవోదయం సాధారణ
నామసంవత్సరం అయమేవ చైత్రబృ ఇన్ద్రవిద్యతే ప్రథివాది వృత్తి
సంవత్సరేషు ద్వావిధియుగాని, త్రితి పిత్తిగోవతాకం సప్తమయుగం
వర్తమానం త్రితి అగ్నిదేవతాక స్సంవత్సరనామా వత్సరం అస్మి
త్రిదానం మహాఫలం సంవత్సరఫలం వృత్తి సమాద్యో ఇతి ఈతి
ప్రామాప్రమరపనా హేమలంబేషు వృత్తిః ఇతి భార్గవృత్తి
మానేన అనువత్సరాఖ్య సంవత్సరఫలం పశ్చాజలం ముంచతి యచ్చ
కుర్తమి ఇతి సాధారణే ల్పం బల మితయచ్చి ఇతి

తా|| ఈ దేశమున చాంద్రమానముచే హేమలంబ సంవత్స
రము. దీని సంవత్సర వత్సర మిదియును పేరు. ఇందు తిలగానము
మహాఫలము. సంవత్సరవత్సరమున వర్తములు సముయగ సంకునని
శాస్త్రియు. భార్గవృత్తిమానముచే సాధారణ సంవత్సరము. అల్పవృత్తి.
ఈదివాఫలం గలుగును. దీనికి చైత్రబృమనియును పేరు. అనువత్సరముని
యును నామాంతరము. దీనిచే నిందు వర్తకాలమునకు కుదును వర్తములు
గలుగును.

హేమలంబ సంవత్సర ఫలము

హేమలంబే వృషా స్సర్వ వరస్సర విశోధనః
అవర్తత్యం ప్రహీదా తథాపి సుఖినో జనాః

తా|| హేమలంబ సంవత్సరమున ప్రభువులు పరస్పరము కల
పొందుదు. ధనలు పొచ్చును. ప్రజలు పీడనండుదురు. వివను
సుఖించెదరు.

భార్గవృత్తిమానాఫలం సాధారణాబ్దే రాజాన మృధినో గతి
మత్సరాః ప్రజాః పశుగణాన్తైవ వృత్తిః క్షిప్రకన్మృతాః చైత్రబృ
ఫలం చైత్రేమందా వృత్తిః ప్రియ మన్మం త్రిమ మవనిపా మృదవః
వృద్ధిశ్చ కోటిధాన్యస్య ధిపతి పీదావ రూపవతాం

తా|| భార్గవృత్తిమానముచే సాధారణ సంవత్సరము గావున
నిందు ప్రభువులు సుఖించెదరు. ప్రజలును పశుగణములును మాత్సర్య
మును పీడి సుఖమునిందును. వ్యవసాయమునకు లెగిన వర్తములు గలు
గును. చైత్రమును పబ్దమునులచే వర్తములు తిక్కువ. ధాన్యాదులు
ప్రియములై గుర్తధిము లగును. ప్రభువులు సౌముఖ్య లయ్యెదరు.
ధాన్యము నిలవచేయవలెను. సుందరులకు పీడ గలుగును.

రాజాది నిర్ణయము

రాజా చంద్రః	గణకో బుధః	వరాధిపతి శుక్రః
మంత్రి శనిః	గ్రామపాలక శ్చినిః	గ్రామనాయక శ్చింద్రః
సేనాధిపతి శుక్రః	చైవజ్ఞ శుక్రః	వస్త్రాధిపతి యుః
సహ్యాధిపతిః కుజః	రాష్ట్రాధిపతి	రత్నాధిపతి శ్చినిః
ధాన్యాధిపతి రవిః	శ్చింద్రః	వృక్షాధిపతి రవిః
ఆర్థాధిపతి శుక్రః	సర్వదేశోద్యోగపతి	జంకమాధిపతిః కుజః
మేఘాధిపతి శుక్రః	శ్చినిః	సర్వాధిపతి యుధః
రహాధిపతి యుః	ఆశ్యాధిపతి శ్చినిః	మృగాజామధిపతి
వీరసాధిపతిః కుజః	గహాధిపతిః కుజః	శుక్రః
పురోహితః కుజః	పశూనామధిపతిః శు	శుభాధిపతి శుక్రః
పరిశ్రీక శ్చింద్రః	దేవాధిః కుజః క్రః	స్త్రీదామధిపతిశుక్రః

చంద్రుడు:—రాజా, పరిశ్రీకమును, రాష్ట్రాధిపతియు
గ్రామనాయకుడు వయ్యెను.

శని:—మంత్రి యయ్యెను. గ్రామ పాలకును, సర్వదేశో
ద్యోగపతియు, ఆశ్యాధిపతియు, రత్నాధిపతియు వయ్యెను.

శుక్రము:—సేనాధిపతి, ఆరాధిపతి, మేఘాధిపతియు నయ్యెను. మరియు దైవజ్ఞాన, పక్ష్యధిపతి, సరాధిపతి, మృగాధిపతి, కుభాధిపతి, స్త్రీల కధిపతియు నయ్యెను.

కుజుడు:—సన్యాధిపతియు, నీరసాధిపతియు నయ్యెను. మరియు పురోహితుడును, గజాధిపతియు, దేవాధిపతియు, జంగమాధిపతియు నయ్యెను.

రవి:—ధాన్యాధిపతి యయ్యెను. వృషాధిపతియు నయ్యెను. గురుడు:—రసాధిపతి యయ్యెను. విస్తారాధిపతియు నయ్యెను.

బుధుడు:—గణకుడును, సర్వాధిపతియు నయ్యెను.

రాజ చంద్రుడు - ఫలము

ధారాధరా: మృ మఖిలాం ప్రకుర్వతి

రాంధరాం తేమసుఖే సుఖితుం

ప్రజా నృపా క్షాతిసుఖాన్తి ధూమా

నిత్యోర్నివా క్షాబుపతా కిలాంకి

తా|| చంద్రుడు రాజులలో నిమగ్న భూమియందును మేఘములు వర్షించును. భూమియందు తేమయు, సుఖితుము, సుఖము గలుగును. ప్రజలను పాలకులను ఆర్థ్యంతి సుఖవంతులై నిత్యోర్నియులు గలిగియుండురు.

మంత్రి శని, ఫలము

మందఫలా విఖిలభద్రా న వారి మందంతి వారిధరా||
దినకరతనయే సుచితే ధియసహితం సార్యతారికం జగత్ ||

తా|| సమగ్ర భూమియందును పంటలు తిక్కువయ్యెను. మేఘములు తిక్కువగ వర్షించును. సంవత్సరమంతయును ప్రపంచము భయముతో నూడియుండును.

సేనాధిపతి శుక్రము, ఫలము

సవృష్టి రత్నోత్తమమృద్ధసన్ధ్యం సుఖితు మగ్ధో బహులో ధర్మిత్యాం||
సరా స్త్రీయో భోగసుఖప్రకృతౌ సైన్యాధిపత్యేఖలుభాన్తవన్య||

తా|| సవృష్టి, సన్ధ్యమృద్ధి, సుఖితుము, ధరలు తిక్కువయ్యె. ధాన్యాదులు సులభములుగలయు గలుగును. స్త్రీలును పురుషులును భోగముల ననుభవించుటయం దానకు లయ్యెదరు.

సన్యాధిపతి కుజుడు, ఫలము

రక్తకారి మహాకారి కువరీ వజ్రకాదయః||
రక్తభూమి సుఫలితా ధామే ధాన్యాధిపే సరి||

తా|| ఎల్లధాన్యము, చెద్రధాన్యములు, వజ్రవనగ (తేక పాట్లు ధాన్యము నెనగలు) ఎల్ల నేలయు బాగుగ ఫలించును.

ధాన్యాధిపతి సూర్యుడు, ఫలము

మగ్ధ్యవృష్టి: ఫలం సన్ధ్య మన్ధిశ్చ మహద్దయం||
రక్తసన్ధ్యాని జాయతే మార్త్య ధాన్యాధిపే సరి||

తా|| మగ్ధ్యవృష్టి. పంటలు తిక్కువ, ధరలు పాచ్చగుట, యుద్ధాది భయములు, ఎల్లధాన్యములు ఫలించుటయు గలుగును.

ఆరాధిపతి శుక్రము, ఫలము

కాలీక్షు జల స సార్వర్థ వృద్ధి రూపా సన్ధ్యధర్మగా||
సంపూర్ణజలదా మేఘా స్ఫుక్త చార్థాధిపే యది||

తా|| వర్షములు ధాన్యములు చెరకు ఇతర సన్ధ్యములును సమృద్ధిగనుండి ధాన్యాదులు సులభములగును. మేఘములు బాగుగ వర్షించును. పాలకులు చక్కగ పాలింతురు.

మేఘాధిపతి శుక్రము ఫలము

ఆరివృష్టి సుఖితుం చ సన్ధ్యవృద్ధి ర్నిరామయః||
క్షీరప్రదా స్ఫుదా గాన శుక్ర మేఘాధిపే సరి||

తా|| మంచినీరులు మంచినట్లులు దేశాగోగ్యము, సుఖితుము గలుగును. గోవులు క్షీరసమృద్ధిగలవి యగును.

రసాధిపతి గురుడు, ఫలము

రసవాగ్ధే దివిజురౌ చందన కర్పూర కందమూలాని||
సులభానిరసా న్యఖిలాని ఫలంతి న కుంకుమాద్యాని||

తా|| చందనము కర్పూరము కందమూలములు నేయ మొదలగు రసవస్తువులును సులభము లగును. కుంకుమ మొదలగు నీరస వస్తువులు ఫలించవు.

నీరసాధిపతి కుజుడు, ఫలము

క్షీతితనయే నీరసపే నీరసవృక్షా సుప్తపుష్పఫలితా మృగైః||
స్వర్ణ మణి రక్తచందన కాపాదీనాం మహార్థతా నూనం||

తా|| కుజుడు నీరసాధిపతి యగుటచే నీరసములగు వృక్షాలతాదులు పుష్పఫలధిరితిములగును. రత్నములు, బంగారము, రక్తచందనము, కట్టెలు మొదలగునవి ధర తగ్గి సులభములగును.

పురోహితాద్యధిపతి ఫలము

క్రూరగ్రహఫలం క్రూరం శిభగ్రహఫలం కథం||
పురోహితాది పర్యవం భవే దితి సమద్భవం||

తా|| రిగ్రహ పురోహితాద్యధిపతులు క్రూరగ్రహములగుచో మృత్యుఫలము. శిభగ్రహములగుచో మంచినట్లులు అగును. (రవి-కుజ-శనిలు, పాపయంతి బుధుడు క్షీణచంద్రుడును క్రూరులు.)

మేఘాదివిర్ణయము-ఫలము

ఆకర్షణము మేఘము—మగ్ధ్యవృష్టి | ఉత్తందిక్కున మేఘాత్పత్తి | చతుర్శేఘ సత్మయేన పుష్కరిమను మేఘము—దిక్షిణపునావలు | వాయువయ వాయువు—వర్షములు తిక్కువ | సౌదామిని యను మేఘపు—సవృష్టి | ఆనీతిమను ఉరుము—మంచి వానలు | క్షీర సముద్రము—ఆల్పవృష్టి వాసుకియను శేషుడు భూమిని వహించును—ఉపద్రవములు లేక భూమియందు ఫలవృక్షములు సన్ధ్యములు బాగుగ ఫలించును.

సావన వర్షారంభము

(ది ౧౭-౬-1857) తేద్యనకు ౧౧ కినివారము. వర్షాధిపతి, శని. వర్షాధిపే మార్త్యురే ధర్మిత్యా మవృష్టి రోగాగ్ని మహిశీదా. భూపాలకావా మతులం చ యుద్ధ మనర్థతా నిస్సరించాకినం చ||

తా|| ఆవావృష్టి, రోగములు, అగ్నిబాధలు, ప్రభువులవలన బాధలు, ప్రభువులకు భూరయుద్ధము, ధిలు పాచ్చగుట, సన్ధ్య వానియు గలుగును.

పశుపాలకాది నిర్ణయము - ఫలము

పశుపాలకుడు, గొడ్ బహిష్కర్తయను, శ్రీకృష్ణుడు. బలరాముడు గొడాగారప్రావకుడు. శ్రీకృష్ణాధిపతియై సుఖితుము, పశువృద్ధి, సన్ధ్యవృద్ధి, పశువులకు క్షీరసమృద్ధియు గలుగును. బలరామాధిపతియై పశువృద్ధి, మగ్ధ్యవృష్టియు గలుగును మగ్ధ్యదేశము సుఖితుముగ నుండును.

వర్ష పరిమాణము

మాడు ఆధక (గుంచ)ములు వర్షము—సుఖితుము | “సప్త భాగా సమృద్ధిమ పన్యతేషా తిథా దితి చతుర్భాగా ధరణ్యాం స్య రేవం వర్తతి చ త్రిథా||” సముద్రములం దేకుభోగములును పర్యతిములందు పదిభోగములును, భూమియందు నాలుగు భోగములును వర్షించును.

ఆధక ప్రమాణము — “షష్ఠియోజన విస్తీర్ణం శతయోజన మున్నతం | ఆధకస్య ప్రమాణం తు దేవనానేన గణ్యతే||”

అధికశ్చితి:—వర్షిరాది ప్రతి వైశాఖ బ. అమా పి. పలి గోప వృద్ధుని హస్తమందును, అటనుండి కార్తిక. బ. ప్రతిపక్ష కు. పలి గోపయోవకుని హస్తమందును, అటనుండి మాఘ బ. పంచమి క. పలి తిరుగ గోపవృద్ధుని హస్తమందును, అటనుండి సంవత్సరాంత పలి బ్రాహ్మణబాలని హస్తమందును అధిక ముంకును. గోవుని హస్త ముంకుంకుటచే కుభిక్షము, అశోగ్యము, సంపత్తు గలుగును. బాల్య వయస్సునచో వర్షములు తిక్కువడును. యౌవనవయస్సునచో సువృష్టి, వార్షికవయస్సునచో కుభిక్షము గలుగును. బ్రాహ్మణ హస్తమందుండిన పసివ్యవసాని దుర్బిక్షము గలుగును.

వర్ష ధాన్యాది ప్రమాణములు (వింశోపకములు)

వర్షం ధాన్యం ౧౯ తిరింగి తృణం ౧౯ ఉష్ణం ౧౩ మాకుతి: ౩ ప్రవాప్య ౧౫ వాళి: ౧౫ రాజవివ్వరం ౧౧ వ్యాఘ్రము: ౩ ఉపశిమనిం ౧౧ అచార: ౫ అనాచార: ౧౧ మందాని ౧౩ జన్మాని ౯ దోషవృక్ష: ౩ జీవస్వాస్థ్యం ౧౫ చోరభయం ౧౯ వా ౩౧ అగ్నిభయం ౫ వా ౩ మృగోపద్రవ: ౧౩ వా ౩ కీట భయం ౩ వా ౧౫ లెభవృ ౩ వా ౧౧ ముకేక వృ ౩ వా ౩ మత్స్య గవృ ౧౧ వా ౧౩ వృష్టిక వృ ౧౧ వా ౧౧ వ్యాఘ్ర వృ ౩ వా ౩ సస్య వృ ౩ వా ౬ కుక వృ ౯ వా ౩ పిక వృ ౮ వా ౫ కు క్కుటవృ ౮ వా ౮ ఖగ వృ ౩ వా ౫ గోవృ ౫ వా ౩ మహిషవృ ౬ వా ౬ మృగ వృ ౩ వా ౩ చాగ వృ ౫ వా ౫ ఆశ్వ వృ ౬ వా ౫ స్వేదజ వృ ౧౧ వా ౧౯ బ్రహ్మ వృ ౬ కాలి వృ ౧౩ కుకుత్తి వృ ౮ తిల వృ ౬ మాష వృ ౧౬ మద్గ వృ ౧౩ సర్ప వృ ౧౧ చిగ వృ ౧౬ అధిక వృ ౧౧ గోధూమ వృ ౧౮ కోద్రవ వృ ౧౧ ప్రియంగు వృ ౧౬ యావనాళి వృ ౧౮ క్యామాక వృ ౧౩ రాజమాష వృ ౮ నీవార వృ ౧౬ శింధిధాన్య వృ ౧౩.

ర వి చా ర ఫ ల ము

వైశాఖ కు చతుర్దశి క. మేషే రవి: ౨౩-౨౪|| చతుర్దశి:—వృష్టి వాళిము: శనివారము—ప్రభువులకు భయము | హస్త:—సర్వ సౌఖ్య గ్యము: వ్యాఘ్రాతియోగము—యుద్ధిభయము: వజ్జీకరిణము—ధన ధాన్య వృద్ధి, సుభిక్షము: కన్యాలగ్నము—సుగృహవృద్ధి: సాయా వ్నము—సువృష్టి: మహాదమిండులము—హాని పగలు—ధాన్యాభి వృద్ధి, ధనల వృద్ధియు వగును.

ఆర్ద్రా ప్రవేశము:—శ్రేష్ఠ బ. నవమి కు. ఆర్ద్రా ౧ రవి: ౩౬-౩౭|| నవమి:—యుద్ధ భయము: కుక్రవారము—లోకమునకు కాలి: శత్రు:—సువృష్టి: శోభనయోగము—శుభకార్యములు వృద్ధి: గరకరణము—దుర్బిక్షము: ధనరగ్నము—సుభిక్షము: రాత్రి—సహ్యాభివృద్ధి: ధనిపాదమండిలము—సర్వ ధాన్యములను ధర గలది యగును. తత్కాల-లగ్న సంపత్తిచే—సువృష్టియు సహ్యాభివృద్ధియు గలుగును.

చ ర ద్ర చా ర ఫ ల ము

శ్రేష్ఠ కు. ప్రతిపక్ష నరీవారమున—సువృష్టి, సుభిక్షము, శ్రేయము, ఆరోగ్యము, సస్యవృద్ధి, పశువులకు ఊర్ధ్వవృద్ధి: ఆహుతి కు. పంచమి—పోతువారమున సువృష్టి: మంగళవారము—యుద్ధ భయము: అపాథ కుక్రమున స్వాతి దేశమివా దియ్యెను—మండివృష్టి ములు: అపాథ బహళమున గోపిణి ఏకాదశిలో గలియుటచే సస్య వృద్ధి మగ్ధమును: ద్వాదశిలో గలియుటచే సర్వసస్య హాని.

మరియు వైశాఖమున ౫ మంగళవారములు, అపాథమున ౫ శనివారములు, బ్రాహ్మణమున ౫ ఆదివారములు, అశ్వయుజమున ౫ మంగళవారములు, మార్గశిరమున ౫ శనివారములు, పౌషమున ౫ ఆది వారములు, మాఘమున ౫ మంగళవారములు నైనవి.

మంగళవారము లైదులచో యుద్ధభయము. శనివారము లైదు నుచో జవహానినము, దుర్బిక్షము, భూకంపా దుర్బలద్రవములు, ఆది వారము లై దులచో దుర్బిక్షము-గలుగును.

సా రా ర్థ ము లు

మేష, వృషభ, మిథున, సింహ, కుంభ, వృష్టిక, ధను, ర్శ్మివ మాసములందు యావనాళి యాలకి కుంకుమ హింస కాంధ్య శైల ఏరంప గోధూమ కన్యారాగము కూన్యార్ధము లగును: ధాన్యాజ్య దిగక వస్త్ర కన్యూర లవణ తామ్ర కుకుత్తి లవంగ పుష్ప పీసాడు లత్తిర్లము లగును: సువర్ణ రజత కార్పాస మాష మద్గ మరీచ నాగవల్లి డళ్ల తిల జీర వాణి పిప్పరీ పట్టాచి కాయస క్రిగంధ క్రముక కిర్క రాగులు సమార్థము లగును: కర్కట, మకర, కుంభమాసములందు— యావనాళిదు లత్తిర్లము లగును: ధాన్యాగులు సమార్థము లగును: సువర్ణాదులు కూన్యార్ధ్యము లగును: కన్యమాసమునందు—యావనాళిదులు సమార్థము లగును: ధాన్యాగులు కూన్యార్ధ్యము లగును: సువర్ణాదు లత్తిర్లము లగును.

చాంద్ర దార ములు

వైశాఖ, వైశాఖ, శ్రేష్ఠ, భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, పౌష, మాఘమాసము లందు—యావనాళిదులు కూన్యార్ధ్యము లగును: ధాన్యాగు లత్తిర్లము లగును: సువర్ణాదులు సమార్థము లగును: అపాథ మాసమునందు—యావనాళిదులు సమార్థము లగును: ధాన్యాగులు కూన్యార్ధ్యము లగును: సువర్ణాదు లత్తిర్లము లగును: బ్రాహ్మణ కార్తిక మార్గశిర భౌలవ-మాసములందు—యావనాళిదు లత్తిర్లము లగును: ధాన్యాదులు సమార్థము లగును: సువర్ణాదులు కూన్యార్ధ్యము లగును.

మాధ్య నిర్ణయము

సంవత్సరాది ప్రతి వైశాఖ కు. (త్రయో. ఆ. (12-5-1957) పలి కుక్ర మాధ్యము: భాద్రపద బ నవమి బు. (18-9-1957) ప్రతి ఆశ్వి బ ఏకాదశి క. (19-10-1957) పలి గురు మాధ్యము: మాఘ పు చతుర్దశి కు. (24-1-1958 సం) ప్రతి మాఘ కు ౧౦ గు (30-1-1958) పలి తిరుగ కుక్రమాధ్యము.

మకర సంక్రాంతి పురుషలక్షణము

అష్టకల్లో విశాంగక్షో లంబ: గ్రూర్జీర్ణ నాసిక: | అష్టభాహు శ్శున ర్వక్రగ్ని స్సంక్రాంతిపురుష: | స్పృశ: || శితి-యోజన మాన్య త్రింగిరి స్త్రీం ద్వాదశి స్పృశ: || ఏవం యాపంహివిశ్చయం సంక్రాంతిపురుషాకృతే: ||

ఈ సంక్రాంతి పురు షువకు మహాదనుడని శేష-వోరులకర్షిషును | మా శే గు వీ రు చే స్నానము - కుభము | తిలల చక్షుతలంగ ధరిం చును-తిలలకు నాళిము: సల్లని వస్త్రమును ధరిం చును - మహాభయము | లాక్షరసము గంధము- యుద్ధభయము | జపా పుష్పము-కీర్తి హాని | గోమేధికా భరణం - పశునాళిము: పీసపాత్ర యం దు పాలు బ్రా వును-ఆరోగ్యము పశు నాళిసము | శేనపండు- కుభము: గజవాహనము

రాజుల కరిష్టముఁ జొరవఁ జూయుటయు - యుద్ధమును | బంధుకు
గొడుగు - సువర్ణ వాసము | ఆప్తమును భరించును - తోగధమును |
అగ్నియ దిక్కువకు ప్రయాణము - అగ్నియ శతాధిపము | అగ్ని
రక్తము చేష్ట - ప్రజలకు వ్యాధి నిలబడియుండును - సస్యవృద్ధి

పక్షిఫలము:—కృత్తపక్షి యదా పోషే మకరభా దివాకరః |
సువృష్టిః తేను మారోగ్యం బభూవు సస్యసంపదః ||

తా|| మకరసంక్రాంతి కృత్తపక్షియన పగుటచే సువృష్టి
తేనుము ఆరోగ్యము సస్యసంపదలు గలుగును.

లిఖ్యాది ఫలములు:—పాచ బ నవమీ పో. మకరే రవిః
౫౪-3౯ నవమి - ప్రభువులకు యుద్ధము | మంగళవారము-దుఃఖము |
చరవత్త్రము (స్వాతి) తోగులకు హని | కూలయోగము - అల్ప
వృష్టి | గర్భనిగము - నుర్బిక్షము | వృశ్చికలగ్నము - యుద్ధభయము |
ఆపరరాత్రి - పలులకు హని | ఇహవదియొనిమిదవ ముహూర్తము-దుష్ట
రాజ్యము నశించును ||—య శ్చిహ్నితి మగుబగ్గపక్షికే వర్షనాథ
సచివాదికం ఫలం | ప్రాప్తుయా దురితము క్షమిగహ వ్వాయు రర్థ
మతులం యశస్సుఖం || కాలా మపరావాది సుక్ష్మై పుణ్యాని
కారయే ద్యుక్తుః లేమ మంతం దశసుం నియమే నాన్వాతి దైవజ్ఞః ||
ఆయుర్వృద్ధిం పుత్రిపాత్రాభివృద్ధిం నిత్యోగోగ్యం మంగళం నివృత్తి
పాయం | అల్పిన్నానా ముర్బిక్షానా మనాత్రిం యన్యం శ్వేతే
పర్వరాధీశముఖ్యః ||

న స్య వి చా ర ము

నాయక విచారముచే పూర్వసస్యములు స్యల్పముగ ఫలిం
చును. సస్యజాతిక విచారముచేయున్న గ్రీష్మిక (బార్వి) ధాన్య
ములకు అల్పత్వమే తెలియుచున్నది. రెండవ పంబ (వారద
ధాన్యము) విషమ సుస్యమునుగ నుండును.

ఆదాయ వ్యయములు

మేషకృత్తియోః ఆ గ ర వ్య ౨ సింహస్యః ఆ ౮ వ్య ౨
వృషభకులయోః ఆ ౮ వ్య ౧౧ గమర్మివయోః ఆ ౨ వ్య ౧౧
మిథునకవ్యయోః ఆ ౧౧ వ్య ౮ మకరకుంభయోః ఆ ౫ వ్య ౫
కర్కటకస్య ఆ ౫ వ్య ౮ సర్వాదాయః ౫౩ స్య వ్య ౪౩

రాజ పూ జా వ మా న ము లు

మేషస్య రా ౪ ఆ ౫ సింహస్య రా ౨ ఆ ౪ గమమః రా ౩ ఆ ౩
వృషభస్య రా ౩ ఆ ౫ కవ్యాయాః రా ౫ ఆ ౪ మకరస్య రా ౩ ఆ ౩
మిథునస్య రా ౩ ఆ ౧ కులూయాః రా ౧ ఆ ౩ కుంభస్య రా ౬ ఆ ౩
కర్కటస్య రా ౬ ఆ ౧ వృశ్చికస్య రా ౪ ఆ ౩ మిథునస్య రా ౨ ఆ ౬

కం దాయ ఫల ము లు

ఆస్తి	భర	కృ	కోహి	మృగ	ఆర్ద్ర	పున	పుష్య	ఆశ్లే
౬	౧	౪	౩	౨	౫	౦	౩	౬
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦	౨
మఘ	పూ	ఉ	మ	చి	స్వా	వి	అ	శ్య
౧	౪	౩	౨	౫	౦	౩	౬	౧
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౪	౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩	౦
మూ	పూ	ఉ	మ	చి	ధని	శత	పూ	ఉ
౪	౩	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪
౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦
౨	౪	౧	౩	౦	౨	౪	౧	౩

ఫలం || విషమే ద్యుర్బలాభ స్వాస్తి త్సి మేషు సమతా భవేత్ |
మాశ్యేషు మావ్యం భవతి కందాయ త్రయయోగతః ||
ఆదికూ శ్యే భవే ద్వాస్తిభి ర్య్యగ్ధకూ శ్యే మహద్భయం |
అంత్యకూ శ్యే భవే ద్దానిః కందాయఫల విద్యుక్తమ్ ||

సం వ త్స ర ఫల ము

ఆస్తి	పుష్య	స్వాతి	అభిజిత్తు	వారలకు	రాజపూజ్యత
భరణి	ఆశ్లేష	విశాఖ	త్రవణం	,,	యుద్ధభయం
కృత్తిక	మఘ	అనూరాధ	నిధ	,,	అలంకారప్రాప్తి
కోహిణి	పూ	తేజస్	కే. తా	,,	కోగభయం
మృగశిర	ఉ	మూల	పూ. భా	,,	ఆయుర్వృద్ధి
ఆర్ద్ర	పా	పూ. మ	ఉ. భా	,,	అర్థలాభము
పునర్వసు	చి	ఉ. మ	రవతి	,,	మనస్తాపము.

కు జ చా ర ఫల ము

ఈ సంవత్సరమున మహానకు వక్రము లేదు. కోహిణి ఆర్ద్ర
ఉత్తరాశ్రయము స్వాతి మూల తేజస్ త్రవణము సింహరాశి. వీటి
యందు మహాకు సంధిరించుట అనావృష్టి కారణము.

బు ధ చా ర ఫల ము

ఆయా మాసములం గుదయో ప్రమయముల నందిన బుధుకు
వైశాఖకు పూర్వమా పో. అనాభ బ పంచమీ బు. కార్తిక బ దశమి
ఆ. పాచ కు దశమి మం. లం గుదయించుటచే యుద్ధభయము, అగ్ని
భయము, తోరభయము, కోగభయము, దుర్బిక్షము, జలభయము
గలుగును. మర్త్యము శివుడైన బుధోదయానంతరి మేషిని విపరీతిఫలము
గలుగును. వర్షమున్నచో ననావృష్టి, అనావృష్టియున్న వర్షము,
సుభిక్షముగనున్న దుర్బిక్షము, దుర్బిక్షముగనున్న సుభిక్షము, భయ
ముగ నున్న తేమము, తేమముగ నున్న భయము, ఇట్లు విపరీతిఫలము
గలుగును.

గు రు చా ర ఫల ము

సంవత్సరాది ప్రతి తైత్తి బ చతుర్థి గు. పరి కవ్యయందు
గురుకు. అటనుండి తేజస్ బ సప్రమీ బు. పరి సింహమున గురుకు.
అటనుండి మార్గశిర కు సప్రమీ గు. పరి కవ్యయందు గురుకు. అది
మొదిలు పర్వరాంతి పరి తేలయందు గురుకు. ఫలము|| సింహమున
గురుకుండ ప్రభువులకు యుద్ధప్రయత్ని ము లగును. వర్షములు బాగుగ
గురియును. సజ్జనులును బ్రాహ్మణులును ఇహపీను లయ్యెదరు. కవ్య
యందు గురుకుండ వర్షములను సస్యములను బాగుగ నుండును.
ఇరలు కొంచెము తిగి సుభిక్షముగనుండును. ప్రభుత్వమునకు ఆదాయ
మధికమగును. బ్రాహ్మణులు పత్నీర్థల వావరింతురు. తులారాశి
యందు గురుకుండ సువృష్టి, సర్వసస్య సమృద్ధియు గలుగును గారి
కూచదగిన విత్తి, చింతింపకు, తెల్లము, మారలు వగైరా పదార్థ
ములు దుర్లభము లగును.

శు క్ర చా ర ఫల ము

ఈ సంవత్సరమున వైశాఖకు త్రయోదశి ఆ. న కృత్తికయందు
ఉత్తరమార్గమున నాగవీధియం నుండి పవనమరదిక్కున నుదయించును.
లికాగ మాఘ కు చతుర్థి కు. న త్రవణమత్త్రమున మృగ్యమమార్గమున
జరదవరీధియందు పడెనుట నప్రమించి ఆ కుక్ల దశమి గు. న ఆ
మార్గముం దావీధియందే తూర్పున నుదయించును. ఫలము|| ఉత్తర
మార్గమున నుదయ ముటచే సువృష్టి, సుభిక్షము, పరరాష్ట్రములు
వ్యరాష్ట్రమున చేరుటయు, వాటిని చక్కగ పాలించుటయు గలు
గును. మృగ్యమమార్గమున నుదయా ప్రమయము లగుటచే సస్యములు వర్ష
ములు ఇరలు యోగ తేమములు మృగ్యమముగ నుండును. నాగవీధియం
దప్రమించుట నాగాశ్రతులకు వీడ. (యుద్ధభయము) జరదవరీధియం

దుదయా స్తములు అగుటచే కాస్త్రవేర్తిలకు హాని. శుక్ల పక్షమున మదయా స్తము లగుటచే ఏనుగులు సుత్తములు యుద్ధవిగులు యుద్ధమునందు హానులగుట తిట్టించును. ధిరద్యాదిమండలమున మదయించుటచే శుభిక్షముగ మండునుగాని అంగ వంగ కలింగ మాహిష బాహీక దేశములందు ధయము గలుగును. మాఘమున శ్రేష్ఠాదిమండలమున మదయా స్తము లగుటచే దుర్భిక్షము చోరధయము రోగపద్రవములు గలిగి ఆవంతి, మత్స్య, కాశ్యప, ఆశ్మక దేశములు చారుదీవిగరమున్ను పీడి నందును.

శ ని చా ర ఫ ల ము

సంవత్సరాది ప్రతి మాఘ బ పంచమి శి. పి వృశ్చికమున శిని. అటనుండి సంవత్సరాంత పి ధనుస్సులో శిని అందు వత్సరాది ప్రతి శ్రేష్ఠ బ చతుర్థి ఆ. పి శ్రేష్ఠయందును అదిమొదలు ఆశ్వియుజ శు ఏకాదశి శు పి అనూరాధయందును, అటనుండి మాఘ బ పంచమి శి పి తిరుగ శ్రేష్ఠయందును, అటనుండి సంవత్సరాంతి పి మూలయందును శిని సంచరించును. శిని వృశ్చికరాశియందును బుచే ప్రజలకు రోగిధయము పశువులకు పైనికులకు సంఘములకు హాని. ప్రభువులకు ధేవిమ (విరోధభావము) గలుగును. అనూరాధయందుండగా కులూతి తింగణ ఖని కాశ్యప దేశములు ఆయా దేశముల మంత్రిలు ఆయా దేశములగున్న కుంభకార తైత్తిక ఘంటిక ప్రభువులును పీడి నందెదరు. మిత్రదేశములకు ధేవిమ గలుగును. శ్రేష్ఠయందుండగా రాజులు, రాజపురోహితులు రాజసన్మానితులు కూగులు సంఘములు పైనికులు పీడినందెదరు. ధనూరాశియందుండగా వర్షములు స్వల్పమగుట, ప్రభువులకు కలహము, ధరలు చాచ్చుగుట పాంచాలము రోగము కురుదేశము కాశ్యపము వంగము కలింగము కాశీదేశము హానినందును. మూలయందుండి కొంకణ, పాంచాల, కాశీదేశములు యుద్ధధియులు ఓవులు ఫలజారులు వశించును. దుర్భిక్షము, అనావృష్టి, యుద్ధధయము గలుగును.

కూర్మచక్రముచే—కొంకణ, కాంభోజ, సింధు సోదర అంబద్, అరబ, బర్మర, యవన, బాహీక, కిరాతి, ఆవర్త, ద్రవిడి, సురాష్ట్ర మహారాష్ట్ర, ఆధీరాది నైస్యతిదేశములకున్ను, కాశీ, పాంచాల అవంతి మాళివ నైగవ త్రిగర్త హైహయ పారశీక శేక మైచ్చాది పశ్చిమదేశములకును హాని.

రా హు చా ర ఫ ల ము

వైశాఖమాసగ్రహణముచే పత్తి నూవులు పెసలు వశించును. ఇత్యాదువంశీయులు యాధేయులు శివులు కలింగులు పీడి నందెదరు. దేశము శుభిక్షముగ మండును. కార్తికమాసగ్రహణముచే అగ్నిచే జీవించువారు, మగని, కొసల, కల్బాష, కాశీ, శూంపేని, ప్రాన్యదేశ వాసులును పీడి నందెదరు. కలింగదేశాధిపతికిని వారి అనుచరులకును విశేషపీడి. క్షత్రియులకును పీడాకరము. క్షేమము, శుభిక్షము గలుగును.

దేశా రి వ్త యో గ ము లు

1. వత్సరాది ప్రతి వైశ్రే కు చతుర్థి శి, పి సురువక్రసమ సప్తకము, ఫలము: ప్రజలకు జలధయము, అగ్నిధయము, రోగ ధయము, యుద్ధధయము సర్పధయము, చోరధయము, దుండగుల వలని ధయము గలుగును.
2. వత్సరాది ప్రతి వైశ్రే బ చతుర్థి ను పి సురువక్ర తృతీయ మున శిని. ఫలము: దిండ్లకు దక్షిణమున జనహాని.
3. వత్సరాది ప్రతి వైశ్రే బ చతుర్థి ను పి వృషభ కన్యా వృశ్చికములందు కుజ గురు శినులు. ఫలము దుర్భిక్షము, యుద్ధ

ధయము, సురుగములు అగ్నిధయము, వాయుధయము, వ్యాధులు గలుగును.

4. వత్సరాది ప్రతి వైశ్రే బ సవమి మం. పి కుజ శిని సమ సప్తకం. ఫలము: అయాధ్యకు దక్షిణదేశమున దుర్భిక్షము యుద్ధ ధయము గలుగును.
5. వత్సరాది ప్రతి వైశ్రే బ అమా పో. పి వృశ్చికాంతమున శిని. ఫలము! దుర్భిక్షము గలుగును.
6. వత్సరాది ప్రతి శ్రేష్ఠయందు శిని వక్రము. అవంతి దేశాధి పతికి యవనదేశాధిపతికిని ఆరమానములలో మృతియగు నని కాస్త్రము.
7. వత్సరాది ప్రతి శ్రేష్ఠ బ క ఆ. పి శ్రేష్ఠయందు శిని. ఫలము: అనావృష్టి గలుగును. ధరలు మోయును.
8. వత్సరాది ప్రతి క్రావణ బ ప్రతిపత్ ఆ! పి వృశ్చికమున శిని వక్రము. సుత్తములు, ఏనుగులు, మానవులు గొమహిషాదులును మూడివ వస్త్ర విగులునట్లు నశించును.
9. వత్సరాది ప్రతి మాఘ బ పంచమి శి. పి శిని వ్యయ మున రాహువు. ఫలము. అంగ్రదేశమున సస్యహాని. నీచులకు తిష్ఠి రులకు వాళమున్ను ఆగును.
10. వత్సరాది ప్రతి మాఘ బ పంచమి శి. పి వృశ్చికమున శిని. ఫలము: దుర్భిక్షము, ఆతివృష్టి, రోగములును గల్గి ప్రజలు కష్టముచే జీవింతురు.
11. శ్రేష్ఠ బ చతుర్థి ఆ. ప్రతి ఆశ్వియుజ శు ఏకాదశి శు. పి అనూరాధయందు శిని. ఫలము. అనావృష్టి, ధరలు మోయును.
12. శ్రేష్ఠ బ సప్తమి బు ప్రతి మార్గశిర శు సప్తమి గు. పి తిరుగ గురువకు తృతీయమున శిని ఫలము. (చూ. 2 యో)
13. భాద్ర బ చతుర్థి కు ప్రతి కార్తిక శు సప్తమి మం. పి కన్యా వృశ్చికములందు కుజ గురు శినులు. ఫలము (3 యో. చూ)
14. ఆశ్వియుజ శు ఏకాదశి శు. ప్రతి మాఘ బ పంచమి శి. పి శ్రేష్ఠయందు శిని. ఫలము (చూ. 6 యో)
15. కార్తిక శు. సప్తమి మం. ప్రతి మార్గశిర బ సప్తమి శు. పి కుజ రాహువు లోకరాశియందు, ఫలము. అంగ వంగ కలింగ దేశములందు సస్యహాని భూకంపాద్యుపద్రవములు యుద్ధధయము గలుగును.
16. కార్తిక బ ప్రతిపత్ శు. ప్రతి మాఘ బ పంచమి శి. పి వృశ్చికాంతమున శిని. ఫలము (చూ. 2 యో).
17. మాఘ బ పంచమి శి. ప్రతి సంవత్సరాంత పి సురువక్ర తృతీయమున శిని. ఫలము. (చూ. 2 యో)
18. మాఘ బ పంచమి శి. ప్రతి సంవత్సరాంత పి ధను స్సులో శిని. ఫలము. ప్రభువులకు యుద్ధములు, ప్రజలకు రోగ ములు దుర్భిక్షము శస్త్రధయము గలుగును.

గ్రహ కూ ట ము లు

19. వైశ్రే కు చతుర్థ శి ప్రతి వైశాఖ శు అష్టమి మం. పి మేషమందు రవి బుధ శుక్ర కేతువులు. మధ్యయందు అమా ప్రతిపత్తు లందు చంద్రునితో విరు గ్రహములు.
20. అషాఢ బ చతుర్థి మం ప్రతి బ అష్టమి శి. పి కర్కట కమున రవి కుజ బుధ శుక్రలు.
21. భాద్ర శు ద్వితీయా మం. తృతీయా బు. లందు కన్య యందు చంద్ర బుధ గురు శుక్రలు.

22. భౌద్ధ బ అమా సో. ప్రతి దినత్రయ పలి కన్యాయందు రవి చంద్ర కుజ గురులు.

23. ఆశ్వియుజ శు నవమీ ఋ. ప్రతి బ సప్తమీ ఋ. పలి కన్యాయందు రవి కుజ ఋష గురులు.

24. ఆశ్వి బ అమా ఋ. ప్రతి దినద్యయ పర్యంతం కులయందు రవి చంద్ర ఋష రాహువులు.

25. కౌర్తిక శు సప్తమీ మం. ప్రతి శు పూర్ణిమా శు. పలి కులయందు రవి కుజ ఋష రాహువులు.

26. కౌర్తిక బ అమా శు. ప్రతి దినత్రయ పలి వృశ్చికమున రవి చంద్ర ఋష శేనులు.

ఫలము:— వారును గ్రహము లొక రాశియందు కలసిన పరి హద్దు రాష్ట్రములవలన భయము గలుగును. విదు గ్రహములు గలిసిన సర్వదేశ ప్రభువులకును హానియగును. ఈ గ్రహకూటములు హేమ వృశ్చికములం దగుచో యుద్ధభయము. కర్కటకమున నగుచో పరి వృష్టి. కన్యాయం దగుచో వాయుపీడ. కులయందు అగుచో వరి వృష్టియు గలుగును.

శు భ ము మూ ర్త ము లు

శైత్రమాసము:— ఏప్రి 1 ప్రతి సో. వర్షరాదిగాన నవమిప్రా భరణ ధారణాదులకు మిగునము తొర పంలి ౧౪-౨౫ గం 11-46— ఏప్రి 6 శు చుక్తి శి. మృగశిర్షి. అన్నప్రాశనకు మిగునము ౧౪-౫౦ గం 11-52 లగ్నచంద్రుడు—7 శు సప్త. ఆ. పునర్వసురాత్రి హల కర్కటకు మకరం ౧౯-౨౧ రా. గం 2-0 వృషచంద్రుడు—(2) 10 దశి ఋష మిథు రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము మతం ౨౪-3౩ రాగం 4-7—(2) 12 త్రియో శు ఉభ అన్నప్రాశన హలకర్కటకు మిగునం ౧౪-౨ ప గం 11-28—రాత్రి హలకర్కటకు మకరం ౧౮-3౦ రా గం 1-40 రవిచే—18 చతుర్థి శు హస్త రాత్రి హలకర్కటకు మకరం ౧౮-౧౮ రా గం 1-38—మీనమున్ను ౨౫-౫౦ రా గం 4-37—14 పూర్తి ఆ చిత్ర అన్నప్రాశన హలకర్కటకు మిగునము తొరపం ౧౩-౪౬ ప గం 11-21—16 బ ద్వితీ మం అనూరాధ రాత్రి హలకర్కటకు మకరము ౧౭-౪౭ రా గం 1-24—కుంభము రోగ పం ౨3-3౪ రా గం ౩-48—17 తృతీ ఋ అమా అన్న ప్రాశనహలకర్కటకు మిగునం ౧౩-౨౧ ప గం 11-8 వృషచంద్రుడు —18 బ చతుర్థి గురు మూల రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము ౨3-౧౩ గా గం ౩-35—మీనము మతం ౨౪-౫౮ రా గం 4-17—(2) 21 సప్త ఆ ఉషా అన్నప్రాశనకు మిగునము ౧౨-౪౭ ప గం 10-52 కుజచే—రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము మతం ౨౨-౪౦ రా గం ౩-22 రిషచంద్రుడు—మీనము ౨౪-౨౨ రా గం 4-4—(2) 23 నభ మం ధనిష్ఠ రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము ౨౨-౧౯ రా గం ౩-15—మీనం మతం ౨౪-౫ రా గం ౩-57 రిషచంద్రుడు—(2) 24 దశి ఋ శత రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము మతం ౨౨-౯ రా గం ౩-11—మీనం ౨౩-౫౫ రా గం ౩-58 రిషచంద్రుడు.

చైత్రమాసము:— మే 1 శు ద్వితీయ ఋ రోహిణి రాత్రి హలకర్కటకు కుంభము మతం ౨౦-౫౫ రా గం 2-43—మీనం ౨౨-౪౧ రా గం ౩-25—2 తృతీ గు రోహి అన్నప్రాశన హల కర్కటకు కర్కటకము ౧౩-3౭ ప గం 11-6—4 పంచమి పున ర్వసు రాత్రి కుంభము ౨౦-౨౪ రా గం 2-32—మీనము రోగపం ౨౨-౧౦ రా గం ౩-14—(2) 6 సప్త సో పుష్య అన్నప్రాశనకు కర్కటకము ౧౩-3 గం 10-50 లగ్నచంద్రుడు—(2) 7 అష్ట మం మిథు రాత్రి కుంభము ౧౯-౫౨ రా గం 2-20—(2) 8 నవ మిథు పగలు కర్కటకం ౧౨-౪౬ గం 10-42—9 దశి గు ఉభ రాత్రి బీశావాపవాదులకు మీనము ౨౧-౧౭ రా గం 2-54—16 బ తృతీ గు మూల రాత్రి వివాహాదులకు కుంభము ౧౮-౧౭ రా గం

1-44—మీనం మతం ౨౦-3 రా గం 2-26—(2) 18 పంచమి పూషా ఆశ్విలాయనోపనయనమునకు కర్కటకము ౧౧-౭ గం 10-4 వృషచంద్రుడు కుజచే—ఉషా రాత్రి వివాహులకు మీనం ౧౯-౪౧ రా గం 2-18—19 షష్ఠి ఆ ఉషా అన్నప్రాశనోపనయన వివాహాదు లకు కర్కటకము ౧౧-౭ ప గం 9-59—శ్రవణం రాత్రి వివాహా మునకు కుంభము ౧౭-౪౪ రా గం 1-32 రిషచంద్రుడు—మీనము తొర పం ౧౯-3౦ రా గం 2-14—(2) 20 షష్ఠి సో శ్రవణం అన్నప్రాశనోపనయనవివాహాదులకు కర్కటకము రోగి పం ౧౦-౫౮ గం 9-55 బామిత్రచంద్రుడు రవిచే—21 సప్త మం శత రాత్రి నవమిథాప్రవేశమునకు మీనము ౧౯-౮ రా గం 2-6 రిషచంద్రుడు —(2) 22 అష్ట ఋ శత రాత్రి గర్వాధానాదులకు మకరం మతం ౧౧-౨౫ గం 28-1—23 నవ గురు పూర్ణి గర్వాధానమునకు మక రము ౧౧-౧౪ గం 22-18—(2) 24 దశి శు ఉభ రాత్రి వివాహా మునకు మకరము రోగ పం ౧౧-3 గం 22-58.

జ్యేష్ఠమాసము:— మే 30 శు ప్రతి గు మృగశిర్ష రాత్రి వివా హాదులకు మకరం రాజపం ౯-౫౮ గం 22-29—కుంభం మతం ౧౫-౪౪ గం 24-46—మీనము ౧౭-3౦ రా గం 1-30—31 శు ద్వితీ శు ఆర్ద్ర గర్వాధానమునకు మకరం ౯-౪౭ గం 22-26—(2) బాన్ 2 శు చతుర్థి ఆ పుష్య అన్నప్రాశనోపనయనాదులకు కర్కటకం ౮-౫౩ గం 9-8—గర్వాధానమునకు మకరము ౯-3౬ గం 22-21 వాటికూపాదులకు కుంభము ౧౫-౧౨ గం 24-26—మీనము ౧౬-౫౭ రా గం 1-18—6 నవ గురు ఉభ అన్నప్రాశనోపనయన వివాహ నవమిథాప్రవేశి దేవతా ప్రతిష్ఠాదులకు సింహము రాజపం ౧౬-౯ ప గం 11-57—హస్త రాత్రి వివాహాదులకు మీనము ౧౬-౧౭ రా గం 1-4—(2) 7 దశి శు చిత్ర రాత్రి వివాహాదులకు మకరము ౮-3౪ గం 21-58 భృగువట్టు—వివాహ నవమిథా ప్రవేశి వాటికూపతికారంధాదులకు మీనము రోగపం ౧౬-౬ రా గం 1-0—8 ఏకా శి చిత్ర ఉపనయన వివాహాదులకు కర్కటకము ౭-౫౬ ప గం 8-40—(2) స్వాతి రాత్రి వివాహాదులకు మకరము మతం ౮-౨౪ గం 21-55 భృగువట్టు సరాహుచంద్రుడు—9 ద్వాదశి స్వాతి అన్నప్రాశనోపనయనవివాహాదులకు కర్కటకము ౭-౪౬ గం 8-36—సింహము మతం ౧౫-౪౦ 11-46 సరాహు చంద్రుడు—(2) బ ప్రతి గు మూల పగలు వివాహాదులకు సింహము ౧౫-3 ప గం 11-3౭ కుజచే—(2) 14 ద్వితీ శు ఉషా రాత్రి వివాహాదులకు మీనము ౧౪-౫౪ గం 24-38 రవిచే—(2) 15 తృతీ శి ఉషా అన్నప్రాశనోపనయనాదులకు సింహము ౧౪-౪౩ గం 11-24 వృషచంద్రుడు—శ్రవణం రాత్రి వివాహాదులకు మీనము ౧౪-౪౪ గం 24-29 నక్షత్రసంధి—16 చతుర్థి ఆ శ్రవణం అన్న ప్రాశనోపనయన వివాహాదులకు సింహము ౧౪-3౩ గం 11-20 వృషచంద్రుడు శనిద్వితీ—రాత్రి వివాహ గర్వాధానాదులకు కుంభము ౧౨-౪౭ గం 23-48 రిషచంద్రుడు—17 పంచ సో ధనిష్ఠ వివాహమునకు సింహము మతం ౧౪-౨౨ గం 11-16 వృష చంద్రుడు—రాత్రి వివాహమునకు కుంభము మతం ౧౨-3౬ గం 28-88—(2) 19 సప్త ఋ పూర్ణి ఆశ్విలాయనోపనయనమునకు సింహము ౧౪-౧ గం 11-8 దుర్యుహూర్తస్వర్క—(2) 28 దశి ఆ ఆశ్విని సింహము ౧౩-౧౯ గం 10-52.

ఆషాఢమాసము:— జూలై 12 బ ప్రతి శు ఉషా అన్నప్రాశ నకు కన్య ౧౪-౦ గం 11-14—18 బ ప్రతి శి శ్రవణం అన్నప్రాశ నకు సింహం ౯-౪౮ గం 9-88 వృషచంద్రుడు—14 ద్వితీ ఆ శ్రవణం అన్నప్రాశనకు సింహం మతం ౯-3౭ గం 9-80 వృష చంద్రుడు—(2) ధనిష్ఠ అన్నప్రాశనకు కన్య తొరపం ౧౩-3౭ గం 11-6 రాహుచే—(2) 16 తృతీ సో ధనిష్ఠ అన్నప్రాశనకు సింహం మతం ౯-౨౭ గం 9-36—(2) అన్నప్రాశనకు కన్య

౧౩-౨౩ గం 11-౩—(2) 20 అష్ట శ్రీ ఆశ్వినీ అన్నప్రాశనము
సింహము ౮-౩౫ గం 9-7.

కాశమునము:—జూలై 30 కు చతుర్థి మం ఉభ రాత్రి
వివాహములకు మిథునం మతం ౨౪-౧౪ రా గం 4-18—31 పంచ
మహాస్త రాత్రి వివాహ సవగృహారంభాదులకు మిథునం మతం
౨౪-౫ రా గం 4-14—అగస్త్య 1 షష్ఠి గు చిత్ర వివాహ సవగృహ
రంభ ప్రవేశాదులకు మిథునం ౨3-౫౬ రా గం 4-8—2 సప్త కు
స్వాతి రాత్రి వివాహసవగృహారంభాదులకు మిథునం శ్రవణం
౨3-౪౮ రా గం 4-5—(2) 6 ఏకా మం మూల రాత్రి వివాహ
మునకు మిథునం మతం ౨3-౧౩ రా గం 3-49—10 పూర్ణి శ్రీ
శ్రవణం అన్నప్రాశన సవగృహారంభాదులకు కన్య ౮-౫౪ గం 9-21
—12 బద్వితీ పో కేతా అన్నప్రాశన సవగృహారంభప్రవేశాదు
లకు కన్య ౮-౩౩ గం 9-12 షష్ఠచంద్రుడు—(2) గర్భావాస
మునకు మిథునం రాజవం ౫-౩౧ గం 30-41 భృగువట్టు ము రిం
చంద్రుడు—(2) 14 చతుర్థి బు ఉభా అన్నప్రాశన వివాహ సవ
గృహారంభ ప్రవేశాదులకు కన్య మతం ౮-౧౩ గం 9-5 బామిత్రి
చంద్రుడు—15 పంచ గు శేవతి అన్నప్రాశన వివాహ సవగృహ
రంభ ప్రవేశాదులకు కన్య ౮-౩ గం 9-1 బామిత్రి చంద్రుడు—రాత్రి
వివాహ సవగృహారంభాదులకు మిథునం మతం ౫-౫ గం 20-29
అగస్త్య చంద్రుడు—సవగృహారంభ ప్రవేశాలకు మిథునం బలిమము
౨౧-౫౫ రా గం 4-18—19 అష్ట పో శోహిణి రాత్రి వివాహ
గర్భావాసాదులకు మిథునం ౪-౩౩ గం 20-14—20 నవ మం మృగ
శిర్ష రాత్రి వివాహ సవగృహారంభప్రవేశాదులకు మిథునం మతం
౨౧-౧౫ రా గం 2-14 అగస్త్య చంద్రుడు—వివాహమునకు కర్కట
కము ౨3-౩౩ రా గం 4-51 రింభచంద్రుడు—21 దశ బు మృగశిర్ష
పగలు వివాహ సవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు కన్య గం 8-37.

భాద్రపదమాసము:—అగస్త్య 28 కుద్ధి తృతి బు మాస్త అన్న
ప్రాశనము కన్య ౫-౪౮ గం 8-9 అగస్త్య చంద్రుడు—29 పంచ గు
చిత్ర అన్నప్రాశనము కన్య ౪-౩౮ గం 8-5—వృషభ 5 ద్వాదశ గు
ఉషా అన్నప్రాశనము కన్య రోగపం ౪-౨౩ గం 7-98—(2) 7
చతుర్థి శ్రీ భవిష్య జోలాశోహాదాదులకు భనుస్సు రోగపం ౨౧-౩౩
గం 2-29—8 చతుర్థి ఆ కేతా అన్నప్రాశనాదులకు కన్య 3-౫౬
గం 7-36 షష్ఠచంద్రుడు.

ఆశ్వయుజమాసము:—అక్టో 8 కు దశ గు పగలు శ్రవణం నవ
వస్తాధిరగధారాదులకు భనుస్సు మతం ౧౩-౩ ప గం 12-46.

కార్తికమాసము:—(2) అక్టో 24 కు ప్రతి గు విశాఖ గర్భా
ధానమునకు మిథునము రోగపం ౧౨-౩౬ గం 22-97 భృగువట్టు—
—(2) 25 తృతి కు అనూ వివాహ గర్భాధానాదులకు మిథునం
మతం ౧౨-౨౯ గం 22-88 పగహచంద్రుడు భృగువట్టు—
వివాహాదులకు సింహము ౨౩-౪౪ రా గం 2-40 పగహచంద్రుడు—
—37 పంచ ఆ మూల పగలు వివాహమునకు భనుస్సు ౧౨-౫౬
ప గం 11-10—రాత్రి వివాహమునకు సింహము ౨౩-౨౩ రా గం
2-32 తిదిద్వితీ—(2) 29 సప్త మం ఉషా రాత్రి వివాహ సవగృహ
రంభ ప్రవేశాదులకు కన్య ౨౬-౧౦ రా గం 4-0 భూమిరము—30
అష్ట బు శ్రవణం రాత్రి వివాహాదులకు సింహము మతం ౨౩-౨
రా గం 2-1 షష్ఠ చంద్రుడు—వివాహ సవగృహారంభాదులకు కన్య
౨౬-౨ రా గం 3-57—31 నవ గు భవిష్య రాత్రి వివాహమునకు
సింహము ౨౧-౫౪ రా గం 2-17 బామిత్రిచంద్రుడు—వివాహ సవ
గృహారంభ ప్రవేశాదులకు కన్య మతం ౨౫-౫౪ రా గం 3-52 షష్ఠ
చంద్రుడు—నవం 1 కు నవ భవిష్య అన్నప్రాశన వివాహ సవగృహారంభ
ప్రవేశాదులకు భనుస్సు ౧౨-౨ గం 10-52—(2) కేతార గర్భా
ధానమునకు మిథునము ౧౧-౨౩ గం 22-5 రవిరాహు వేదలు—(2)
2 దశ శ్రీ శిథిలార అన్నప్రాశన సిమంతాదులకు భనుస్సు శ్రవణం

౧౧-౫౧ గం 10-47 రవిరాహు వేదలు—8 ఏకా ఆ ఉభా. రాత్రి
వివాహ సవగృహారంభాదులకు మిథునము మతం ౧౧-౧౦ గం
21-18—4 ద్వాదశ పో. ఉభా అన్నప్రాశన వివాహ సవగృహారంభ
ప్రవేశాదులకు భనుస్సు రాజవం ౧౧-౩౦ గం 10-89—వివాహ
గర్భాధానాదులకు మిథునం రోగ పం ౧౧-౨ గం 21-54—(2)
1౩ పంచ మం పునర్వసు రాత్రి సవగృహారంభాదులకు సింహము
రాజవం ౨౦-౮ రా గం 1-30 రింభచంద్రుడు—సవగృహారంభాదు
లకు కన్య ౨౪-౮ రా గం 8-6—(2) 18 షష్ఠి బు పుష్య గర్భా
ధానమునకు మిథునము మతం ౯-౩౨ గం 21-16—సవగృహారంభ
ప్రవేశాదులకు సింహము ౧౯-౫౯ రా గం 1-27 రింభచంద్రుడు—సవ
గృహారంభాదులకు కన్య మతం ౨3-౫౯ రా గం 3-8—పుష్యకు
శివివేద—14 సప్త గు ఆశ్లేష పగలు మాహారంభాదులకు మకరము
౧౩-౨౬ ప గం 11-30—18 నవ శ్రీ పూర్ణ గర్భాధానమునకు మిథునం
మతం ౯-౧౪ గం 21-8—(2) 17 దశ ఆది ఉభా రాత్రి
వివాహాదులకు మిథునము ౯-౫ గం 21-4.

మార్గశిరమాసము:—నవం 23 కు ద్వితీ కే మూల రాత్రి వివా
హాదులకు మిథునం ౮-౬ గం 20-89 బామిత్రి చంద్రుడు—24
తృతి ఆ మూల పగలు వివాహమునకు భనుస్సు ౩-౫౦ గం 9-22
అగస్త్య చంద్రుడు—25 చతుర్థి పో ఉషా వివాహ గర్భాధానాదులకు
మిథునం మతం ౩-౪౬ గం 20-81 బామిత్రి చంద్రుడు—27
షష్ఠి బు శ్రవణం అన్నప్రాశన వివాహ సవగృహారంభాదులకు
భనుస్సు ౩-౧౬ గం 9-9—28 సప్త గు భవిష్య అన్నప్రాశన వివాహ
సవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు భనుస్సు రోగపం ౩-౪ గం 9-6—
(2) రాత్రి శిథి సవగృహారంభాదులకు సింహము ౧౩-౩౩ గం
24-27 రాహువేద—29 అష్ట కు శిథిలార అన్నప్రాశన సవగృహ
రంభాదులకు మకరము ౧౦-౩౩ గం 10-82 భుజద్వితీ రాహువేద—
30 నవ శ్రీ పూర్ణ గర్భాధానమునకు మిథునం రోగపం ౬-౨౬
గం 20-1౩—ద్వితీ 1 దశ ఆ ఉభా వివాహ గర్భాధానాదులకు
మిథునం మతం ౬-౪౩ గం 20-9—కర్కటకమున్న ౯-౯ గం
21-6—వివాహ సవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు కన్య రోగపం
౨౧-౪ రా. గం 1-52 బామిత్రిచంద్రుడు—2 దశ పో శేవతి అన్న
ప్రాశన వివాహసవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు భనుస్సు రాజవం
౬-౧౯ గం 8-50—అన్నప్రాశన వివాహాదులకు మకరము ౧౦-౩
గం 10-19—రాత్రి వివాహమునకు మిథునము ౬-౩౬ గం 20-4—
6 చతుర్థి కు రోహిణి రాత్రి వివాహసవగృహారంభ ప్రవేశాదులకు
కన్య ౨౦-౧౨ రా గం 1-32—7 పూర్ణి శ్రీ రోహిణి అన్నప్రాశన
వివాహాదులకు మకరము ౯-8 గం 10-0—రాత్రి మృగశిర్ష వివాహ
దులకు మిథునము ౫-౪౪ గం 19-45 రింభచంద్రుడు—వివాహ సవ
గృహారంభ ప్రవేశాదులకు కన్య మతం ౨౦-౨ రా గం 1-28—
8 బ ప్రతి ఆ మృగశిర్ష అన్నప్రాశన వివాహ సవగృహారంభ ప్రవేశా
దులకు భనుస్సు ౫-౧౧ గం 8-28 బామిత్రిచంద్రుడు—అన్నప్రా
శన వివాహాదులకు మకరం మతం ౮-౫౫ గం 9-56 షష్ఠ
చంద్రుడు—ఆర్య గర్భాధానమునకు మిథునము ౫-౩౪ గం 19-41
—కర్కటకం మతం ౩-౫౮ గం 20-89 రింభచంద్రుడు—9
ద్వితీ పో పునర్వసు గర్భాధానమునకు మిథునము ౫-౨౩ గం
19-87—కర్కటకం రహితిం ౩-౪౫ గం 20-84—(2) 10 తృతి
మం పుష్య రాత్రి సవగృహారంభాదులకు కన్య మతం ౧౯-౩౦
రా గం 1-16 రవి శివి వేదలు—(2) 11 పంచమి బు పుష్య అన్న
ప్రాశన మాహారంభాదులకు మకరం ౮-౨౨ గం 9-45 రవి శివి
వేదలు—12 షష్ఠి గు మఘ రాత్రి వివాహమునకు మిథునము ౪-౫౨
గం 19-25—15 నవ ఆ మాస్త రాత్రి వివాహమునకు కన్య రాజ
వం ౧౮-౩౩ గం 24-57—16 దశ పో చిత్ర అన్నప్రాశన వివా
హాదులకు మకరము ౩-౨౬ గం 9-25.

హేమలంబము:—(2) 28 శు పంచ నురు శిరితార అన్నప్రాశ్
నాదులకు మకరం మతం ౫-3౮ గం 8-47—29 అమ ఆ ఉభా
అన్నప్రాశ్నాదులకు మకరము ౫-౬ గం 8-౫5—30 నవ సో శేవతి
అన్నప్రాశ్నకు మకరం ౪-౫౫ గం 8-81—కుంభం రాజవం
౧౦-౪౧ గం 10-49—(2) 1958 జన 6 బ ప్రతి సో పునర్వసు
అన్నప్రాశ్నకు మకరం 3-౪౦ గం 8-4 మృదంగదుకు—(2) 11
షష్ఠి శి ఉభ అన్నప్రాశ్నకు మీనం మతం ౧౦-౧౩ గం 10-42.

హేమలంబము:—జన 22 శు తృతీ బు ధవిష్ట అన్నప్రాశ్నకు
కుంభము ౬-౪౪ గం 9-20 లగ్న చంగ్రుకు, కుజదృష్టి—మీనం
మతం ౮-3౦ గం 10-2 రిఘచంగ్రుకు—28 తృతీ ను శిరితార
అన్నప్రాశ్నకు కుంభము మతం ౬-3౫ గం 9-16 లగ్న చంగ్రుకు
కుజదృష్టి—28 పంచ శి ఉత్తరాభాద్ర అన్నప్రాశ్నకు మీనం ౮-౨
గం 9-51 లగ్న చంగ్రుకు—26 షష్ఠి ఆ శేవతి అన్నప్రాశ్నకు
కుంభము ౬-౩ గం 9-4—స్థి 1 ర్వాద శి మృగశిర్ష అన్నప్రాశ్
నకు మీనం ౬-౫౬ గం 9-22 కుజదృష్టి—(2) 2 త్రియో ఆది
పునర్వసు అన్నప్రాశ్నకు మీనం దోరపం ౬-౪౩ గం 9-19 కుజ
దృష్టి నక్షత్రంధి, కుజవే—(2) 8 చతుర్థి సో పుష్య అన్నప్రా
శ్న నవమ్యహారంధ ప్రవేశాదులకు కుంభము గోగపం ౪-౫౧ గం
8-౫2 మృదంగదుకు—(2) అన్నప్రాశ్నాదులకు మీనం ౬-3౩
గం 9-16 కుజదృష్టి—(2) రాత్రి నవమ్యహార ప్రవేశాదులకు కన్య
రాజవం ౮-౨౦ గం 21-42 శివవే—(2) 6 బ ప్రతి బుధ మఘ
పగలు వివాహమునకు కుంభము గోగపం ౪-3౪ గం 8-24 జామిత్రి
చంగ్రుకు—మీనము రహితం ౬-౧౮ గం 9-6 మృదంగదుకు—
రాత్రి కన్య మతం ౮-౫౩ గం 21-84 రిఘచంగ్రుకు—(2) 6
ద్వితీ ను పూర్వఫల్గుని గర్భాధానమునకు కన్య ౮-౪౬ గం 21-29
రిఘచంగ్రుకు శివవే—(2) 7 చతుర్థి శు హస్త వివాహ గర్భా
ధానాదులకు కన్య మతం ౮-3౫ గం 21-26—(2) 8 పంచ శి
చిత్రి వివాహ గర్భాధానాదులకు కన్య ౮-౨3 గం 21-21 లగ్న
చంగ్రుకు—9 షష్ఠి ఆది చిత్రి అన్నప్రాశ్నోపనయన వివాహాదు
లకు కుంభము 3-౫౫ గం 8-8.

హేమలంబము:—స్థి 20 శు ద్వితీ ను ఉభా రాత్రి వివా
దులకు మకరము ౨౩-౨౫ రా గం 5-౪—21 తృతీ శు ఉభా.
వివాహ గర్భాధానాదులకు కన్య ౬-౩ గం 20-8 జామిత్రిచంగ్రుకు
—22 చతుర్థి శి శేవతి రాత్రి వివాహాదులకు మకరం దోరపం
౨౩-3 రా గం 4-55—27 అష్ట శు మృగశిర్ష వివాహ గర్భాధానా
దులకు కన్య ౫-౦ గం 20-8—రాత్రి వివాహాదులకు మకరము
౨౬-౧౧ రా గం 4-58—(2) మార్తి 1 దశ శి పునర్వసు రాత్రి
నవమ్యహార ప్రవేశాదులకు కన్య మతం ౪-3౮ గం 19-59 శివవే
—2 ఏకా ఆ పుష్య రాత్రి నవమ్యహార ప్రవేశాదులకు కన్య ౪-౨౮
గం 19-55—మకరం ౨౫-3౮ రా గం 4-24—3 ద్వాద సో
పుష్య అన్నప్రాశ్నాదులకు మీనము ౨-3౫ గం 7-24—4 మార్తి
బు మఘ పగలు వివాహమునకు మీనము ౨-౧౮ గం 7-15 మృ
చంగ్రుకు—6 బ ప్రతి ను ఉభ రాత్రి వివాహ గర్భాధానాదులకు
కన్య మతం 3-౪౪ గం 19-39 లగ్న చంగ్రుకు—వృశ్చికమున్న
౧3-౧౨ గం 28-28—వివాహాదులకు మకరము ౨౪-౫౬ రా గం
4-7—7 ద్వితీ శు హస్త అన్నప్రాశ్న వివాహాదులకు మీనము ౨-౨
గం 7-8 జామిత్రిచంగ్రుకు—వివాహ గర్భాధానాదులకు వృశ్చి
కము ౧3-౧ గం 28-22—(2) చిత్రి రాత్రి వివాహాదులకు మక
రము ౨౪-౪౬ రా గం 4-4 రవివే—(2) 8 తృతీ శి చిత్రి వివాహ
గర్భాధానాదులకు కన్య మతం. 3-౨3 గం 19-81—వృశ్చికం
దోరపం ౧౩-౫౧ గం 28-18 సగ్రహచంగ్రుకు, రవివే.

కుజాది గ్రహసంచారములు
వైశ్రమా నము

కుజచార:—ఏప్రి 2 శు ద్వితీ మం రోహి 3 కుజ:
౪౦-౬—7 చప్త ఆ రోహి ౪ కుజ: ౫౮-౧౩—18 చతుర్థ శి
మృగ ౧ కుజ: ౧౫-33—18 బ చతుర్థి ను మృగ ౨
కుజ: ౧౫-33—28 నవ మం మృగ 3 మధుసే శ్రుభ: కుజ:
౫3-3౧—29 అమా సో మృగ ౪ కుజ: ౧౩-౫.

బుధచార:—ఏప్రి 1 శు ప్రతి సో అశ్వి ౧ మేషే
నమసో బుధ: ౨౧-౨౮—8 తృతీ బు అశ్వి ౨ బుధ: ౬-౨౪—4
చతుర్థి ను శక్రాదుదితో బుధ: ౪౦-3౬, అశ్వి 3 బుధ: ౫౪-౪3
—6 షష్ఠి శి అశ్వి ౪ బుధ: ౫౦-3౮—8 అష్ట సో ధర ౧ బుధ:
౫౩-౫3—11 ద్వాద నురు ధర ౨ బుధ: ౧౫-3—18 చతుర్థ శి
ధర 3 బుధ: ౫౮-౪౦—17 బ తృతీ బు ధర ౪ బుధ: 3౫-3౫
—25 ఏకా ను బుధ వక్రారంధ: ౧3-౨౬ రాశ్యాది బుధ:
౦-౨౬-౧౦-౫౦—27 త్రియో శి హస్తాద్రుమతో బుధ: ౪౩-౮.

గురుచార:—ఏప్రి 18 బ చతుర్థి ను ఉభ ౧ సింహే
వక్రీ ను: ౦-౨౬.

శుక్రచార:—ఏప్రి 2 శు ద్వితీ మం శేవ ౧ శుక్ర:
౫౪-౪౬—౪ శు పంచ శు శేవ ౨ శుక్ర: 3౬-౬—8 అష్ట సో
శేవ 3 శుక్ర: ౧౩-౨౩—10 ఏకా బు శేవ ౪ శుక్ర: ౫౮-౫౬
—18 చతుర్థ శి అశ్వి ౧ మేషే సమస్తశుక్ర: ౪౦-3౨
—16 బ ద్వితీ మం అశ్వి ౨ శుక్ర: ౨౨-౧౪—19 బ పంచ శు
అశ్వి 3 శుక్ర: ౪-౦—21 చప్త ఆ అశ్వి ౪ శుక్ర: ౪౫-౫౧—
24 దశ బు ధర ౧ శుక్ర: ౨౩-౪౬—27 త్రియో శి ధర ౨ శుక్ర:
౮-౪౩—29 అమా సో ధర 3 శుక్ర: ౫౧-౫3.

శనిచార:—ఏప్రి 29 బ అమా సో శ్రేష్ఠా ౧ వక్రీ
శని: ౨3-౪౦.

రాహు కేతు:—విశా 3 రాహు: కృత్తి ౧ కేతు:

వైశ్రమా నము
కుజచార:—మే 4 శు పంచ శి ఆర్ద్రా ౧ కుజ:

3౦-౪౧—9 దశ ను ఆర్ద్రా ౨ కుజ: ౪౮-౨౩—15 బ ద్వితీ బు
ఆర్ద్రా 3 కుజ: ౮-౨౮—20 షష్ఠి సో ఆర్ద్రా ౪ కుజ: ౨౩-3౮
—25 ఏకా శి పున ౧ కుజ: ౪౬-౪౮.

బుధచార:—మే 8 శు చతుర్థి శు ధర 3 వక్రీ బుధ:—9
దశ ను ధర ౨ వక్రీ బుధ: ౧౩-౫౧—18 పూ సో ప్రాసదితో
బుధ: ౫౮-3౫—19 బ షష్ఠి ఆ బుధవక్రత్యాగ: ౨-౨౬ రాశ్యాది
బుధ: ౦-౧౬-౪3-3౧—28 చతుర్థ మం ధర 3 బుజాబుధ: ౨౬-౪౫.

గురుచార:—మే 19 బ షష్ఠి ఆ నురు వక్రత్యాగ:
౫-3౮ రాశ్యాది ను: ౪-౨౮-3౪-౪౪.

శుక్రచార:—మే 2 శు తృతీ ను ధర ౪ శుక్ర: 3౪-౧
—5 షష్ఠి ఆ కృత్తి ౧ శుక్ర: ౧౬-౧౮—7 అష్ట మం
కృత్తి ౨ వృషే వృశేశుక్ర: ౫౮-౪౧—10 ఏకా శు కృత్తి 3
శుక్ర: ౪౧-౩—12 త్రియో ఆ హస్తాదుదితోశుక్ర: ౮-౪౪—18
మార్తి సో కృత్తి ౪ శుక్ర: ౨3-౪౧—16 బ తృతీ ను రోహి ౧
శుక్ర: ౬-౨౧—18 పంచ శు రోహి ౨ శుక్ర: ౪౮-3—21 నవ

మం శోహి ౩ కుక్ర: ౩౧-౫౨—24 దశకు శోహి ౪ కుక్ర: ౧౪-౪౩—26 ద్వాదశ మృగ ౧ కుక్ర: ౫౨-౩౩—29 అమా బు మృగ ౨ కుక్ర: ౪౦-౩౬.

శనిచార:—శ్రేష్ఠా ౧ వక్రీ కని.

రాహుకేతూ:—మే ౮ కు నవ బు విశా ౩ రాహు: ధర ౪ కేతు: ౫౯-౪.

శ్రేష్ఠ మూ న ము

కుజచార:—మే ౮1 కు ద్వితీ కు పున ౩ కుజ: ౬-౧—కాన్ 5 అమ బు పున ౩ కుజ: ౨౫-౧౪—10 శ్రయో పో పున ౪ కర్కశే నీచే కుజ: ౪౪-౩౫—16 బ చతుర్థి ఆ పుష్య ౧ కుజ: ౩-౫౬—21 నవ కు పుష్య ౩ కుజ: ౨౩-౧౪—26 చతుర్థ బు పుష్య ౩ కుజ: ౪౨-౨౧.

బుధచార:—కాన్ 1 కు తృతీ ధర ౪ బుధ: ౩౬-౬—4 మషి మం కృత్తి ౧ బుధ: ౫౧-౩౬—7 దశ కు కృత్తి ౨ వృషేమిత్రిస్తా బుధ: ౪౦-౨౯—10 శ్రయో పో కృత్తి ౩ బుధ: ౧౨-౬—12 పూర్తి బు కృత్తి ౪ బుధ: ౩౦-౫౦—14 బ ద్వితీ కు శోహి ౧ బుధ: ౩౯-౬—16 చతుర్థి ఆ శోహి ౨ బుధ: ౪౧-౧౮—18 మషి మం శోహి ౩ బుధ: ౩౬-౧౯—20 అమ ను శోహి ౪ బుధ: ౨౫-౩౯—22 నవ కి ప్రాగస్తమిహో బుధ: ౩-౩౧ మృగ ౧ బుధ: ౧౧-౫—23 దశ ఆ మృగ ౨ బుధ: ౫౨-౪—25 ద్వాదశ మం మృగ ౩ మిథునేస్వరే బుధ: ౩౦-౧౭—27 అమా ను మృగ ౪ బుధ: ౬-౭.

గురుచార:—కాన్ 19 బ సప్త ను ఉఫ ౨ కన్యాయా మృజాధుయ: ౨౪-౧౬.

శుక్రచార:—కాన్ 1 కు తృతీ కి మృగ ౩ మిథునే మిత్రస్థ కుక్ర: ౨౩-౩౯—4 మషి మం మృగ ౪ కుక్ర: ౬-౪౭—8 నవ ను ఆర్ద్రా ౧ కుక్ర: ౫౦-౧—9 ద్వాదశ ఆ ఆర్ద్రా ౨ కుక్ర: ౩౩-౨౧—12 పూర్తి బు ఆర్ద్రా ౩ కుక్ర: ౧౬-౪౫—15 బ తృతీ కి ఆర్ద్రా ౪ కుక్ర: ౦-౧౪—17 పంచ పో పున ౧ కుక్ర: ౪౩-౪౯—20 అమ ను పున ౨ కుక్ర: ౨౭-౨౭—23 ఏకా ఆ పున ౩ కుక్ర: ౧౧-౯—26 శ్రయో మం పున ౪ కర్కశే క్షేత్రస్థ కుక్ర: ౫౪-౫౬.

శనిచార:—కాన్ 16 చతుర్థి ఆ అమా ౪ వక్రీ కని: ౪౨-౫౩.

రాహుకేతూ:—విశా ౨ రాహు: ధర ౪ కేతు:

ఆ మా థ మూ న ము

కుజచార:—కాలై 2 కు పంచ మం పుష్య ౪ కుజ: ౧-౧౩—7 ఏకా ఆ ఆశ్లే ౧ కుజ: ౧౯-౫౭—12 బ ప్రతి కు ఆశ్లే ౨ కుజ: ౩౮-౩౫—17 పంచ బు ఆశ్లే ౩ కుజ: ౫౬-౫౧—23 ఏకా మం ఆశ్లే ౪ కుజ: ౧౪-౪౦.

బుధచార:—కాన్ 28 కు ప్రతి కు ఆర్ద్రా ౧ బుధ: ౪౦-౧౬—30 తృతీ ఆ ఆర్ద్రా ౨ బుధ: ౧౩-౬—కాలై 1 చతుర్థి పో ఆర్ద్రా ౩ బుధ: ౪౫-౧౪—3 మషి బు ఆర్ద్రా ౪ బుధ: ౧౬-౫౮—4 సప్త ను పున ౧ బుధ: ౪౯-౨౪—6 నవ కి పున ౨ బుధ: ౨౨-౧౯—7 ఏకా ఆ పున ౩ బుధ: ౫౫-౩౨—9 శ్రయో మం పున ౪ కర్కశే క్షేత్రస్థా బుధ: ౩౦-౪౬—11 పూర్తి ను పుష్య ౧ బుధ: ౭-౩౨—12 బ ప్రతి కు పుష్య ౨ బుధ: ౪౬-౩౨—14 ద్వితీ ఆ పుష్య ౩ బుధ: ౨౭-౫౦—16 చతుర్థి మం పుష్య

౪ బుధ: ౧౧-౪౮—17 పంచ బు పశ్చాదుద్ధో బుధ: ౭-౧౭—ఆశ్లే ౧ బుధ: ౫౮-౪౧—19 సప్త కు ఆశ్లే ౨ బుధ: ౪౮-౫౦—21 నవ ఆ. ఆశ్లే ౩ బుధ: ౪౨-౩౬—24 ఏకా మం ఆశ్లే ౪ బుధ: ౪౦-౧౩—25 శ్రయో ను మహా ౧ సింహా మిత్రస్థా బుధ: ౪౨-౫—27 అమా కి మహా ౨ బుధ: ౪౮-౪౭.

గురుచార:—కాలై 17 బ పంచ బు ఉఫ ౩ నురు: ౨౦-౫౦.

శుక్రచార:—కాన్ 28 కు ప్రతి కు పుష్య ౧ కుక్ర: ౩౭-౪౭—కాలై 1 చతుర్థి పో పుష్య ౨ కుక్ర: ౨౨-౪౪—4 సప్త ను పుష్య ౩ కుక్ర: ౬-౪౬—6 నవ కి పుష్య ౪ కుక్ర: ౫౦-౫౭—9 శ్రయో మం ఆశ్లే ౧ కుక్ర: ౩౫-౧౪—12 బ ప్రతి కు ఆశ్లే ౨ కుక్ర: ౧౯-౩౯—15 తృతీ పో ఆశ్లే ౩ కుక్ర: ౪-౯—17 పంచ బు ఆశ్లే ౪ కుక్ర: ౪౮-౫౧—20 సప్త కు మహా ౧ సింహా క్షేత్రస్థ కుక్ర: ౩౩-౪౦—23 ఏకా మం మహా ౨ కుక్ర: ౧౯-౩౫—26 చతుర్థి కు మహా ౩ కుక్ర: ౩-౩౭.

శనిచార:—అమా ౪ వక్రీ కని.

రాహుకేతూ:—కాలై 10 కు చతుర్థ బు విశా ౧ రాహు: ధర ౩ కేతు: ౫౩-౨౩.

శ్రావణమాసము

కుజచార:—కాలై 28 కు ప్రతి ఆ మహా ౧ సింహా మిత్రస్థ: కుజ: ౩౧-౬—31 పంచ బు పశ్చాద్ధమితి: కుజ: ౫౫-౫౭—ఆగ 2 సప్త కు మహా ౨ కుజ: ౪౯-౫—8 శ్రయో ను మహా ౩ కుజ: ౫-౩౫—18 బ తృతీ మం మహా ౪ కుజ: ౨౧-౩౮—18 అమ ఆ పూఫ ౧ కుజ: ౩౭-౧—28 శ్రయో కు పూఫ ౨ కుజ: ౫౧-౪౦.

బుధచార:—కాలై 30 కు చతుర్థి మం మహా ౩ బుధ: ౦-౪౪—ఆగ 1 మషి ను మహా ౪ బుధ: ౧౯-౧౮—8 అమ కి పూఫ ౧ బుధ: ౪౫-౧౬—6 ఏకా మం పూఫ ౨ బుధ: ౨౦-౩౨—9 చతుర్థ కు పూఫ ౩ బుధ: ౮-౩౩—12 బ ద్వితీ పో పూఫ ౪ బుధ: ౧౪-౧౬—15 పంచ ను ఉఫ ౧ బుధ: ౪౯-౪౬—20 దశ మం ఉఫ ౨ కన్యాయా ముచ్చే బుధ: ౩౪-౪౧.

గురుచార:—ఆగ 6 కు ఏకా మం ఉఫ ౪ నురు: ౪౧-౨౭—24 బ చతుర్థ కి హస్త ౧ నురు: ౨౨-౨౮.

శుక్రచార:—కాలై 28 కు ప్రతి ఆ మహా ౪ కుక్ర: ౪౮-౪౫—31 పంచ బు పూఫ ౧ కుక్ర: ౩౪-౧౦—ఆగ 8 అమ కి పూఫ ౨ కుక్ర: ౧౯-౪౨—6 ఏకా మం పూఫ ౩ కుక్ర: ౫౨౬—8 శ్రయో ను పూఫ ౪ కుక్ర: ౫౧-౨౨—11 బ ప్రతి ఆ ఉఫ ౧ కుక్ర: ౩౭-౩౨—14 చతుర్థి బు ఉఫ ౨ కన్యాయాం నీచే కుక్ర: ౨౩-౫౪—17 సప్త కి ఉఫ ౩ కుక్ర: ౧౦-౩౦—19 నవ పో ఉఫ ౪ కుక్ర: ౫౭-౨౩—22 ద్వాదశ ను హస్త ౧ కుక్ర: ౪౪-౨౫—25 అమా ఆ హస్త ౨ కుక్ర: ౩౧-౪౧.

శనిచార:—ఆగ 11 బ ప్రతి ఆ కని వక్రీకాగ్ని: ౫౪-౩౦ రాశ్యాది కని: ౭-౧౪-౨౪-౪౭.

రాహుకేతూ:—విశా ౧ రాహు: ధర ౩ కేతు:

భాద్రపదమాసము

కుజచార:—ఆగ 29 కు చతుర్థి ను పూఫ ౩ కుజ: ౫-౩౪—మృషే 8 దశ మం పూఫ ౪ కుజ: ౧౮-౪౫—8 చతుర్థ

ఆ ఉభ ౧ మజ: ౩౧-౧౧-18 బ చతుర్థి కు ఉభ ౩ క న్యాయం
శ్రీమద: మజ: ౪౨-౪౫-18 నవ బు ఉభ ౩ మజ: ౫౩-౩౦.

బుధచార:—అగ 27 కు ద్వితీ మం బుధ వక్రారంభ:
౧౯-౧౦ రాశ్యాది బుధ: ౫-౧-౫౮-౪౫—నెడై 2 కు నవ సో
ఉభ ౧ సింహ వక్రీ బుధ: ౩౫-౫-8 దశి మం పశ్చాదస్త మిహో
బుధ: ౨౭-౩౧-8 త్రియో కు పూభ ౪ వక్రీ బుధ: ౪౪-౧౨
—10 బ ప్రతి మం పూభ ౩ వక్రీ బుధ: ౬-౪౬-18 చతుర్థి కు
పూభ ౩ వక్రీ బుధ: ౫౦-౧౪-18 సప్త పో ప్రానదితో బుధ:
౪౫-౨౯-19 బ దశి కు బుధ వక్రత్యాగ: ౮-౪౬ రాశ్యాది బుధ:
౪-౧౭-౫౨-౫౦.

గురుచార:—నెడై 9 కు పూర్ణి సో హస్త ౩ నుదు:
౪౩-౪౨-18 బ నవ బు పశ్చాదస్త మిహో నుదు: ౫౧-౨౧.

శుక్రచార:—అగ 28 కు తృతీ బు హస్త ౩ కుక్ర:
౧౯-౧౨-81 సప్త కి హస్త ౪ కుక్ర: ౬-౩-నెడై 2 నవ సో
చిత్ర ౧ కుక్ర: ౫౫-౧౧-5 ద్వాదశ కు చిత్ర ౨ కుక్ర:
౪౩-౩౯-8 చతుర్థి ఆ చిత్ర ౩ కులాయాం స్వత్యేత్రే కుక్ర:
8౨-౨౮-11 బ ద్వితీ బు చిత్ర ౪ కుక్ర: ౨౧-౪౦-14
పంచ కి స్వాతి ౧ కుక్ర: ౧౧-౧౫-17 అష్ట మం స్వాతి ౨
కుక్ర: ౧౧-౧౨-19 దశి కు స్వాతి ౩ కుక్ర: ౫౧-౩౧-22
త్రియో ఆ స్వాతి ౪ కుక్ర: ౪౧-౨౧.

శనిచార:—అనూ ౪ కిని:

రాహుకేతు—నెడై 11 బ ద్వితీ బు స్వాతి ౪
రాహు: ధర ౨ కేతు: ౪౭-౨౬.

ఆ శ్వ యు జ మా న ము

కుజచార:—నెడై 24 కు ప్రతి మం ఉభ ౪ మజ:
౩-౧౦-29 పక్షి ఆ హస్త ౧ మజ: ౧౧-౫౩-అగ్లో 4 ఏకా
కు హస్తామజ: ౧౯-౪౦-9 బ ప్రతి బు హస్త ౩ మజ: ౨౬-౨౯
—14 పక్షి సో హస్త ౪ మజ: ౩౧-౪౬-19 ఏకా కి చిత్ర ౧
మజ: ౩౬-౫౦.

బుధచార:—నెడై 24 కు ప్రతి మం పూభ ౩ బుజా
ర్యుధ: ౧౬-౩౦-27 కుచతుర్థి కు పూభ ౪ బుధ: ౩౫-౩౦-80
సప్త సో ఉభ ౧ బుధ: ౯-౩౯-అగ్లో 2 నవ బు ఉభ ౩ క న్యాయం
యూచ్యుసో బుధ: ౨౦-౪౩-4 ఏకా కు ఉభ ౩ బుధ:
౨౪-౫౬ ప్రాగ ప్రమిహో బుధ: ౫౪-౩౪-8 త్రియో ఆ ఉభ ౪
బుధ: ౨౪-౮-8 పూర్ణి మం హస్త ౧ బుధ: ౨౦-౧౮-10 బ ద్వితీ కు
హస్త ౨ బుధ: ౧౫-౧౭-12 తృతీ కి హస్త ౩ బుధ: ౯-౪-
14 పక్షి సో హస్త ౪ బుధ: ౩-౨౧-15 సప్త మం చిత్ర ౧
బుధ: ౫౮-౧౧-17 నవ కు చిత్ర ౨ బుధ: ౫౩-౩౮-19
ఏకా కి చిత్ర ౩ కులాయాం మిత్రసో బుధ: ౫౦-౪౫-21
త్రియో సో చిత్ర ౪ బుధ: ౪౯-౫౬-28 అనూ బు స్వాతి ౧
బుధ: ౪౮-౧౬.

గురుచార:—నెడై 25 కు ద్వితీ బు హస్త ౩ నుదు:
౨౪-౨౮-అగ్లో 10 బ ద్వితీ కు హస్త ౪ నుదు: ౪౯-౨౧-
19 బ ఏకా కి ప్రానదితో నుదు: ౧౭-౮.

శుక్రచార:—నెడై 25 కు ద్వితీ బు విశా ౧ కుక్ర:
౩౩-౩౫-28 పంచ కి విశా ౨ కుక్ర: ౨౫-౧౮-అగ్లో 1 అష్ట
మం విశా ౩ కుక్ర: ౧౭-౩౬-4 ఏకా ఆ విశా ౪ వృశ్చికే సమస్త

కుక్ర: ౧౦-౩౦-7 చతుర్థి సో అనూ ౧ కుక్ర: ౩-౩౯-9 బ
ప్రతి బు అనూ ౨ కుక్ర: ౫౮-౨౬-12 తృతీ కి అనూ ౩ కుక్ర:
౫౩-౩౪-15 సప్త మం అనూ ౪ కుక్ర: ౪౯-౩౩-18 దశి కు
శ్లోషా ౧ కుక్ర: ౪౬-౨౫-21 త్రియో సో శ్లోషా ౨ కుక్ర:
౪౪-౧౯.

శనిచార:—అగ్లో 4 ఏకా కు శ్లోషా ౧ బుజా కిని:
౫౯-౨౩.

రాహుకేతు—అగ్లో 18 బ చతుర్థి ఆ స్వాతి ౩
రాహు: ధర ౧ కేతు: ౪౧-౪౭.

కా ర్తి క మా న ము

కుజచార:—అగ్లో 24 కు ప్రతి కు చిత్ర ౨ మజ:
౪౦-౧౯-29 సప్త మం చిత్ర ౩ కులాయాం సమస్త: మజ:
౪౨-౪౪-నవం 8 ఏకా ఆ చిత్ర ౪ మజ: ౪౪-౨-8 బ ప్రతి
కు స్వాతి ౧ మజ: ౪౩-౧౮-11 చతుర్థి సో ప్రానదితో: మజ:
౧౫-౪౩-18 పక్షి బు స్వాతి ౨ మజ: ౪౩-౨౪-18 ద్వాదశి సో
స్వాతి ౩ మజ: ౪౧-౧౫.

బుధచార:—అగ్లో 25 కు తృతీ కు స్వాతి ౨ బుధ:
౪౮-౪౦-27 పంచ ఆ స్వాతి ౩ బుధ: ౫౧-౦-29 సప్త మం
స్వాతి ౪ బుధ: ౫౪-౨౪-81 అష్ట కు విశా ౧ బుధ: ౫౮-౫౨
—నవం 8 ఏకా ఆ విశా ౨ బుధ: ౫౯-5 త్రియో మం విశా ౩
బుధ: ౧౨-౨౪-7 పూర్ణి కు విశా ౪ వృశ్చికే బుధ: ౨౦-౪౪-
9 బ ద్వితీ కి అనూ ౧ బుధ: ౩౦-౯-11 చతుర్థి సో అనూ ౨
బుధ: ౪౦-౩౫-18 పక్షి బు అనూ ౩ బుధ: ౫౨-౦-16 నవ
కి అనూ ౪ బుధ: ౪-౨౮-17 దశి ఆ పశ్చాదుదితో బుధ: ౨౭-౩
—18 ఏకా సో శ్లో ౧ బుధ: ౧౮-౧-20 చతుర్థి బు శ్లోషా ౨
బుధ: ౩౨-౪౪.

గురుచార:—అగ్లో 25 చిత్ర ౧ నుదు: ౨౦-౨౦-
నవం 10 బ తృతీ ఆ చిత్ర ౨ నుదు: ౨౨-౦.

శుక్రచార:—అగ్లో 24 కు ప్రతి కు శ్లోషా ౩ కుక్ర:
౪౩-౧౯-27 పంచ ఆ శ్లోషా ౪ కుక్ర: ౪౩-౩౭-30 అష్ట
బు మూల ౧ ధనుషి సమస్త: కుక్ర: ౪౫-౨౪-నవం 2 దశి కి మూల
౨ కుక్ర: ౪౮-౫౭-8 త్రియో మం మూల ౩ కుక్ర: ౫౪-౧౪
—9 బ ద్వితీ కి మూల ౪ కుక్ర: ౧౫-౫౩-12 పంచ మం పూషా
౧ కుక్ర: ౧౧-౭-15 అష్ట కు పూషా ౨ కుక్ర: ౨౫-౧౮-18
ద్వాదశి సో పూషా ౩ కుక్ర: ౪౨-౫౪.

శనిచార:—నవం 8 బ ప్రతి కు శ్లోషా ౨ కిని: ౪౧-౧౩

రాహుకేతు—నవం 18 బ పక్షి బు స్వాతి ౩ రాహు:
ధర ౧ కేతు: ౪౧-౪౭.

మా గ్గ శి ర మా న ము

కుజచార:—నవం 28 కు ద్వితీ కి స్వాతి ౪ మజ:
౩౭-౫౪-28 సప్త కు విశా ౧ మజ: ౩౩-౩౧-29౦-8 ఏకా
యం విశా ౨ మజ: ౨౮-౨-8 బ ప్రతి ఆ విశా ౩ మజ: ౨౧-౨౭
—18 బ సప్త కు విశా ౪ వృశ్చికే స్వత్యేత్రే మజ: ౧౩-౪౦-
18 ద్వాదశి బు అనూ ౧ మజ: ౪-౪౫.

బుధచార:—నవం 22 కు ప్రతి కు శ్లోషా ౩ బుధ:
౪౯-౨౪-25 చతుర్థి సో శ్లోషా ౪ బుధ: ౭-౬-27 పక్షి బు
మూల ౧ ధనుషి సమస్త: బుధ: ౨౭-౫౬-29 అష్ట బు మూల ౨

బుధుః ౫౨-౩౧—28 వ దశ సో మూల ౩ బుధుః ౧౭-౩౦—
త్రయో ను మూల ౪ బుధుః ౩-౧౫—8 బ ప్రతి ఆ పూషా ౧ బుధుః
౩-౩౯—11 బ పంచ బు పూషా ౨ బుధుః ౫౬-౫౮—16 దశ సో
బుధ వక్ర కారంభః ౨౪-౫౧ రాశ్యాది బుధుః ౮-౧౮-౧౪-౨౫—
౩0 చతుర్థ కు పశ్చాదస్తమిత్ బుధుః ౧౪-౭ పూషా ౧ బక్రీ బుధుః
౩౭-౧౭.

గురుచారః—నవం 28 కు సప్త ను చిత్రా ౩ కుటా
యాం కేనుప్తో నును ౨౯-౨౫—28 వ 17 ఏ ఏకా మం చిత్రా
౪ నును ౫౮-౨౦.

శుక్రచారః—నవం 23 కు ప్రతి కు పూషా ౪ కుక్ర
౨-౪౨—25 చతుర్థి సో ఉషా ౧ కుక్ర ౨౮-౩౩—29 అష్ట కు
ఉషా ౨ మకరే మిత్రిస్తమ్యుక్ర ౧-౧౬—28 వ 2 దశ సో ఉషా
౩ కుక్ర ౪౧-౦—6 చతుర్థ కు ఉషా ౪ కుక్ర ౩౨-౩—10 బ
శ్చిత్రి మం శ్రవ ౧ కుక్ర ౩౭-౪౮—15 నవ ఆ శ్రవ ౨ కుక్ర
౫-౧౭—20 చతుర్థ కు శ్రవ ౩ కుక్ర ౭-౪౪.

శనిచారః—నవం 22 కు ప్రతి కు పశ్చాదస్త మిత్రి క్కరి
౩౭-౯—28 వ 7 పూర్తి కే శ్యేషా ౩ శని ౩౭-౯.

రాహు కేతూ—స్వాతి ౩ రాహు ధర ౧ కేతు.

హే మ మా న ము

కుజచారః—22 కు ప్రతి ఆ అనూ ౨ కుజ
౫౪-౪౩—27 షష్ఠి కు అనూ ౩ కుజ ౪౩-౪౦—1958 జనవరి
1 ఏకా బు అనూ ౪ కుజ ౩౧-౨౯—6 బ ప్రతి సో శ్యేషా ౧
కుజ ౧౮-౫౪—11 షష్ఠి కే శ్యేషా ౨ కుజ ౪-౩౩—16 ఏకా
బు శ్యేషా ౩ కుజ ౪౯-౮.

బుధచారః—28 కు ద్వితీ సో మూల ౪ వక్రీ
బుధ ౪౦-౨౭—26 పంచ ను మూల ౩ వక్రీ బుధ ౧౨-౩౦—
—28 సప్త కే మూల ౨ వక్రీ బుధ ౪౪-౨౧—81 దశ మం
ప్రాసదిత్ బుధ ౧౫-౨౩—19౬8 జనవరి 1 ఏకా బు మూల
౧ వక్రీ బుధ ౧౪-౮—5 కు పూర్తి ఆ బుధ వక్ర కారంభః ౧-౨౦
రాశ్యాది బుధ ౮-౧౫—౩—9 బ చతుర్థి ను మూల ౨ బుధ
గృహ ౪౮-౨౫—14 దశ మం మూల ౩ బుధ ౧౬-౨౮—7
మూల ౪ బుధ ౩౭-౫.

గురుచారః—19౬8 సం॥ జనవరి 12 బ సప్త ఆ స్వాతి
౧ నును ౫౭-౨౦.

శుక్రచారః—26 కు పంచ ను శ్రవ ౪ కుక్ర
౨౩-౩౩—19౬8 సం॥ జనవరి 8 బ శ్చిత్రి బు కుక్ర వక్ర కారంభః
౧-౧౩ రాశ్యాది కుక్ర ౯-౨౩-౦-౩౩.

శనిచారః—25 కు చతుర్థి బు ప్రాసదిత్ క్కరి
౪౪-౧౨—1958 సం॥ జనవరి 5 పూర్తి ఆ శ్యేషా ౪ శని ౨౧-౨౦

రాహు కేతూ—1958 సం॥ జనవరి 15 బ ఏకా బు
స్వాతి ౨ రాహు అశ్వి ర కేతు ౩౫-౪౯.

మా ఘ మా న ము

కుజచారః—జన 20 కు ప్రతి సో శ్యేషా ౪ కుజ
౩౨-౪౭—25 పంచమి కే మూల ౧ ధనుషి మిత్రిస్తమ్యుక్ర కుజ
౧౫-౪౨—29 కు నవ బు మూల ౨ కుజ ౫౭-౧౮—ఫిబ్ర 8
చతుర్థ సో మూల ౩ కుజ ౩౯-౧౬—8 బ పంచ కే మూల ౪

కుజ ౧౮-౧౧—12 నవ బు పూషా ౧ కుజ ౫౭-౨౧—17
చతుర్థ సో పూషా ౨ కుజ ౩౫-౩౮.

బుధచారః—జన 20 కు ప్రతి సో పూషా ౧ బుధ
౩౨-౧౦—28 శ్చిత్రి ను పూషా ౨ బుధ ౧౬-౧—25 పంచ కే
పూర్తి సో ౩ బు బుధ ౫౦-౧౬—28 అష్ట మం పూషా ౪ బుధ
౧౮-౪౧—40 దశ ను ఉషా ౧ బుధ ౪౨-౨౭—ఫిబ్ర 2
త్రయో ఆ ఉషా ౨ మకరే సమస్తాబుధ ౨-౮—4 పూర్తి మం
ఉషా ౩ బుధ ౧౮-౪౧—6 బ ద్వితీ ను ఉషా ౪ బుధ
౩౨-౧౩—8 పంచ కే శ్రవ ౧ బుధ ౪౩-౧౪—10 సప్త సో
శ్రవ ౨ బుధ ౫౭-౨—12 నవ బు ప్రాసదస్తమిత్ బుధ
౪౪-౧౫ శ్రవ ౩ బుధ ౫౭-౫౭—15 ద్వాదశ శ్రవ ౪ బుధ
౧-౪౬—17 చతుర్థ సో ధని ౧ బుధ ౩-౩౨.

గురుచారః—ఫిబ్రవరి 18 బ ద్వాదశ కే నును వక్ర
రంభః ౨౭-౨౬ రాశ్యాది నును ౬-౮-౨౨-౫౪.

శుక్రచారః—జనవరి 20 కు ప్రతి సో శ్రవ ౩ వక్రీ
కుక్ర ౧౦-౩౦—24 చతుర్థి కు పశ్చాదస్త మిత్రిస్తమ్యుక్ర ౩౮-౩౨
—26 షష్ఠి ఆ శ్రవ ౨ వక్రీ కుక్ర ౧౩-౩—80 దశ ను ప్రాస
దిత్రిస్తమ్యుక్ర ౪౬-౪౮—81 ఏకా కు శ్రవ ౧ వక్రీ కుక్ర ౩౯-౪౫
—ఫిబ్ర 8 బ ద్వితీ ను ఉషా ౪ వక్రీ కుక్ర ౫౬-౦—18 అనూ
మం కుక్ర వక్ర కారంభః ౧౨-౨౩ రాశ్యాది కుక్ర ౯-౭-౨౫-౯.

శనిచారః—ఫిబ్ర 8 బ పంచ కే మూల ౧ ధనుషి సమస్త
శ్చిని ౧౪-౩౬.

రాహు కేతూ—స్వాతి ౨ రాహు అశ్వి ర కేతు.

హే మ మా న ము

కుజచారః—ఫిబ్ర 22 కు చతుర్థి కే పూషా ౩ కుజ
౧౩-౨—26 సప్త బు పూషా ౪ కుజ ౪౯-౪౦—మార్చి 8 ద్వాదశ
సో ఉషా ౧ కుజ ౨౫-౩౫—8 బ శ్చిత్రి కే ఉషా ౨ మకరే
ఉచ్చస్తమ్యుక్ర కుజ ౦-౫౭—12 అష్ట బు ఉషా ౩ కుజ ౩౬-౬—
17 ద్వాదశ సో ఉషా ౪ కుజ ౯-౧౯—21 వింశతి ప్రతి కు ప్రతి
కు శ్రవ ౧ కుజ ౪౨-౩౦.

బుధచారః—ఫిబ్ర 19 కు ప్రతి బు ధని ౨ బుధ ౩-౪
—21 శ్చిత్రి కు ధని ౩ కుంభే సమస్తాబుధ ౦-౧౬—22 చతుర్థి కే
ధని ౪ బుధ ౫౫-౩౭—24 పంచ సో శ్చిత్రి ౧ బుధ ౪౮-౫౭—
26 సప్త బు శ్చిత్రి ౨ బుధ ౪౦-౪౭—28 నవ కు శ్చిత్రి ౩ బుధ
౨౯-౫౭—మార్చి 2 ఏకా ఆ శ్చిత్రి ౪ బుధ ౧౭-౪౨—4 చతుర్థ
మం పూర్తి ౧ బుధ ౩-౫౫—5 పూర్తి బు పూర్తి ౨ బుధ
౪౮-౪౦—7 బ ద్వితీ కు పూర్తి ౩ బుధ ౩౨-౧౫—9 చతుర్థి
ఆ పూర్తి ౪ మి శనీచే బుధ ౧౪-౫౦—10 పంచ సో ఉషా ౧
బుధ ౫౭-౨—12 సప్త బు ఉషా ౨ బుధ ౩౯-౨—14 నవ కు
ఉషా ౩ బుధ ౨౧-౪౦—16 ఉషా ౪ బుధ ౫-౫౧—17
ద్వాదశ సో శ్రవ ౧ బుధ ౫౭-౧౬—18 త్రయో మం పశ్చాదు
దిత్రి బుధ ౫౬-౯—19 చతుర్థ బు శ్రవ ౨ బుధ ౪౨-౪౨—21
వింశతి ప్రతి కు ప్రతి కు శ్రవ ౩ బుధ ౩౭-౩౪.

గురుచారః—మార్చి 21 వింశతి సం॥ వైశాఖ ప్రతి కు
చిత్రా ౪ వక్రీ నును ౧౨-౩౩.

శుక్రచారః—మార్చి 1 కు దశ కే శ్రవ ౧ బుధ
కుక్ర ౫౮-౫౭—8 బ శ్చిత్రి కే శ్రవ ౨ కుక్ర ౩౯-౫౪—18
అష్ట ను శ్రవ ౩ కుక్ర ౫౩-౩౬—18 త్రయో మం శ్రవ ౪
కుక్ర ౨౮-౩౯.

శనివారము:—మూల ౧ ధనుషిశని.

రాహు కేతు:—మార్చి 19 బ చతుర్థి బు స్వాతి ౧ రాహు: అశ్వి 3 కేతు: ౨౮-౨౯.

యు రేవన్, నస్తూన్యన్, ప్లాటో, గ్రహములు

యు రేవన్ (వరుణ) చారము:—ఏప్రి 10 శ్రైశ్ఠి ౧ ఏకా బు వరుణ వక్రత్యాగ:—మే 8 వైశా కు నవమి పుష్య 3 వరుణ:—జూలై 17 ఆషాఢ బ పంచమి పుష్య ౪ వరుణ:—సెప్టెం 18 భాద్ర బ చతుర్థి కు ఆశ్వి ౧ వరుణ:—నవం 14 కార్తిక బ సప్తమి వరుణ వక్రత్యాగ:—1958 సం॥ జన 24 మార్గశిర కు తృతీ ఆ పుష్య ౪ వక్రత్యాగ:.

నస్తూన్యన్ (ఇంద్ర) చారము:—జూన్ 20 శ్రేష్ఠి బ అష్టమి చిత్తా ౪ వక్రత్యాగ:—జూలై 12 ఆషాఢ బ ప్రతి కు ఇంద్ర వక్రత్యాగ:—ఆగ 3 స్వాతి ౧ ఋషభరింద్ర:—నవం 28 మార్గశిర కు ద్వితీ క స్వాతి ౨ ఇంద్ర:.

ప్లాటో (యమగ్రహ) చారము:—మే 8 వైశా కు పక్షి ఆ యమగ్రహ వక్రత్యాగ:—ఆగ 6 క్రాంతి కు ఏకా మం మహా 3 యమ:—డిశం 8 మార్గ బ ప్రతి ఆ యమగ్రహ వక్రత్యాగ:.

సాయన గ్రహములు

(క్రాంతి వృత్తియ గ్రహపాతన భోగములు)

మార్చి 22, 1957 సం॥నుండి 31 మార్చి 1958 సం॥ వరకు ఇందు శ్రైశ్ఠిం, వైశాఖం మొదలగు నెలలు పాయన పారములు. శ్రైశ్ఠిం 1 లేదీ మార్చి 22, వైశాఖం 1 లేదీ ఏప్రిల్ 21, శ్రేష్ఠి 1 లే మే 22. ఆషాఢం 1 జూన్ 22, క్రాంతిం 1 జూలై 28, భాద్రం 1 ఆగ 28. ఆశ్విం 1 సెప్టెం 28, కార్తికం 1 అక్టో 28, అగ్రహాయణం 1 నవం 22.

పాదం 1 డిశం 22, మాఘం 1 జన 21, ఫాల్గుణం 1 ఫిబ్రవరి 20 అగుచున్నది. ఈ సంవత్సరం చాంద్రమాన శ్రైశ్ఠి కుక్ష ప్రతి పక్షి సోమవారమున, శ్రైశ్ఠిం 11 లేదీ అగుచున్నది.

జం 1879 (1957-58) I. S. T. 5-80 A. M. గంటలకు.

ఈహు, గుళిక కాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘంటలకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహుకాలము		గుళిక కాలము	
	మొదలు	వరకు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	4-30	6	3	4-30
సోమవారము	7-30	9	1-30	3
మంగళవారము	3	4-30	12	1-30
బుధవారము	12	1-30	10-30	12
గురువారము	1-30	3	9	10-30
శుక్రవారము	10-30	12	7-30	9
శనివారము	9	10-30	6	7-30

మానవుని బాధ....

కుష్ఠరోగము

కుష్ఠము భయంకరమైన వ్యాధియని చాలా కాలముగా ప్రపంచ మెరిగినది. విశేష సంబంధ అనుభవము వల్లనే అంటువ్యాధి అనవచ్చును. అది మెల్లగా ప్రబలుచున్నది. మంచి యోచనలో చక్కని ఔషధమువల్ల వాటిని ఖండించవచ్చును.

ఈ వ్యాధియొక్క మొదటి అవస్థలు దేహమందు ముఖ్యముగా చేతులపై ఏర్పడును. చిన్నచిన్న కురుపులు లేక పొడలు, ఇది ముక్కునుండును, మోచేరినుండును, తొడలలోను యేర్పడును. వీటిప దేహమంతయు వల్లుకొనును. కురుపులు పెద్ద పుండుగా మారును. కుష్ఠము నరములనుకూడా పీడించును. అంగువల్ల వరములు ఆ వ్యాధిలోపై తీవ్ర కక్షిని పోగొట్టుకొనును. పొడుపు బాధ తొందరయ్యవచ్చును.

చర్మసంబంధము:—దేహముపై ఏర్పని వర్ణముగల పొడలు, దిద్దులు యేర్పడుట, పొడుపు, బాధ, గడ్డ, మొదలైనవి. వరములసంబంధము—పొడలుగల చోట్లలో తిమిరుకలుగుట, చురచీరు భర్త అవనువములందు వ్యాపించి రక్తమునందు కలిసి ముక్కు కలుగజేయుట, నూడిలో పొడిచి నమ బాధ కలుగజేయుట, చేతి వేలు ముడుచుకొనుట, ముక్కు బంధనములు మొదలైనవి. అస్థి సంబంధము—పొడుమునందు పల్లపు పుండు యేర్పడుట, కాయ చేతులు ప్రక్లి తిగుట, మాచువారికి వినుకు కెందునట్లు మరొకన్ని బాధలు యుండును.

కుష్ఠమునకు అనేక ఔషధములు తియారు చేయడమైనది. ఇంకను కొందరు చేయటకు ప్రయత్నించుచున్నాము. పూర్వముననే హిందూదేశమున మాత్రము వీధి అయ్యుర్యద భాగమున కుష్ఠరోగమునకు ఔషధము కనిపెట్టి బడి జయమునోసించు వచ్చుచున్నది. బిల్లహ్ మా యొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” పిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదనుట ప్రపంచమునకు విశిదిమే. ఏలయన, చాలా పరిశోధనలచేసి పూర్తిగా కుష్ఠరోగ విచారణమునకు చేనివి ప్రధానముగా వాడుచున్నారో అటువంటి శ్రేష్ఠమైన మూలికలు వగైరా లతో వీధి అయ్యుర్యదభాగముననుండి చి మాయొక్క “మేల్ మాయిల్ మందు” తియారుచేయబడుచున్నది. ఈకవనవ్యాధి వల్ల బాధపడు మానవులు మా “మేల్ మాయిల్ మందు”ను నేపించి బాగుపడి భగవత్ కృపకు పాత్రులగుదురగాక.

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి

మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్ఠరోగ విచారిణి.

వివరములకు వ్రాయండి:

కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి అండ్ సన్సు

5/22 మేల్ మాయిల్, వయా P.O. (N.A. Dt.) కాటాకి.

రేఖ	మైల 80 కి			మైల 81			మైల 82			మైల 83		
	రవి	చంద్ర		రవి	చంద్ర		రవి	చంద్ర		రవి	చంద్ర	
	°	'	''	°	'	''	°	'	''	°	'	''
1	1	6	18	257	14	26	80	87	20	289	59	51
2	2	5	49	269	42	37	81	85	51	302	8	13
3	3	5	19	281	54	12	82	84	20	313	58	48
4	4	4	16	293	54	19	83	82	48	325	51	18
5	5	4	12	305	47	42	84	81	14	337	44	52
6	6	3	86	317	88	38	85	29	89	349	43	40
7	7	2	29	329	80	30	86	28	2	1	60	58
8	8	2	19	341	26	24	87	26	23	14	9	23
9	9	1	37	353	28	29	88	24	48	26	40	46
10	10	0	54	5	38	20	89	23	0	39	26	11
11	11	0	8	17	57	7	40	21	17	52	26	0
12	11	59	21	80	25	46	41	19	81	65	39	59
13	12	58	31	43	5	10	42	17	43	79	7	24
14	18	57	39	55	56	28	43	15	54	92	17	15
15	14	56	45	69	0	43	44	14	2	106	38	18
16	15	55	48	82	19	37	45	12	9	120	39	4
17	16	54	50	95	54	29	46	10	13	134	47	51
18	17	53	49	109	46	17	47	8	16	149	2	34
19	18	52	45	123	55	2	48	6	17	163	20	37
20	19	51	39	138	19	14	49	4	16	177	28	55
21	20	50	31	152	55	32	50	2	12	193	53	58
22	21	49	21	167	38	40	51	0	8	208	1	41
23	22	48	9	182	21	56	51	58	1	219	53	31
24	23	46	54	196	58	0	52	55	58	233	41	4
25	24	45	38	211	20	2	53	53	44	247	6	49
26	25	44	19	225	22	28	54	51	38	260	14	22
27	26	42	59	239	2	28	55	49	20	273	3	33
28	27	41	36	253	18	27	56	47	7	285	35	29
29	28	40	13	265	11	28	57	44	52	297	52	21
30	29	38	47	277	44	2	58	42	36	309	57	22
31	—	—	—	—	—	—	59	40	19	321	54	23
										69	21	0

శేదీ	గ్రామం 81 రో			భాద్రపదం 81 రో			ఆశ్వినిం 80 రో			కార్తికం 80 రో		
	రవి	చంద్ర		రవి	చంద్రుడు		రవి	చంద్రుడు		రవి	చంద్రుడు	
	° ' "	° ' "		° ' "	° ' "		° ' "	° ' "		° ' "	° ' "	
1	119 52 13	84 6 40		149 35 38	114 23 6		179 41 46	168 14 22		209 19 7	206 37 1	
2	120 49 32	77 41 1		150 33 25	129 26 46		180 40 38	163 27 10		210 18 54	221 15 4	
3	121 46 52	91 44 1		151 31 19	144 37 52		181 39 21	198 30 10		211 18 43	235 34 21	
4	122 44 12	106 18 41		152 29 14	159 56 5		182 38 12	213 14 36		212 18 35	249 30 31	
5	123 41 34	121 4 44		153 27 11	175 10 0		183 37 5	227 34 33		213 18 28	263 1 37	
6	124 38 56	136 8 54		154 25 9	190 9 20		184 35 59	241 27 12		214 18 22	276 7 54	
7	125 36 18	151 16 6		155 23 8	204 46 30		185 34 55	254 52 32		216 18 19	288 51 29	
8	126 33 43	166 16 15		156 21 9	218 57 21		186 33 53	267 52 43		216 18 17	301 55 44	

తేదీ	గ్రామం ౩౧ రో			కృషి ౩౧ రో			ఆశ్వినం ౩౦ రో			కార్తీకం ౩౦ రో		
	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు
	°	'	''	°	'	''	°	'	''	°	'	''
9	121	81	6	181	1	0	157	19	11	282	40	58
10	123	28	30	195	24	49	158	17	15	245	58	16
11	123	25	55	209	25	16	159	15	20	258	54	20
12	130	28	21	228	2	31	140	18	28	271	81	0
13	181	20	47	236	18	28	161	11	34	283	52	52
14	182	18	14	249	15	59	162	9	43	295	3	33
15	183	15	42	261	58	9	163	7	58	308	6	11
16	184	13	41	274	27	49	164	6	6	320	3	18
17	185	10	40	286	47	28	165	4	20	331	56	57
18	186	8	10	298	58	42	166	2	38	343	48	50
19	187	5	42	311	3	11	167	0	53	355	40	29
20	188	3	14	323	2	0	167	59	12	7	33	34
21	189	0	48	334	56	22	168	57	33	19	30	0
22	189	58	23	346	47	45	169	55	56	31	32	15
23	140	55	19	358	38	9	170	54	22	43	43	18
24	141	53	36	10	30	14	171	52	49	56	6	41
25	142	51	15	22	27	22	172	51	18	68	46	23
26	143	48	56	34	33	39	173	49	50	81	43	36
27	144	46	38	44	53	46	174	48	24	95	10	28
28	145	44	22	59	32	39	175	47	0	109	0	58
29	146	42	7	72	35	6	176	45	38	123	18	27
30	147	39	54	86	5	0	177	44	18	138	0	40
31	148	37	43	100	4	31	178	43	1	153	2	7

తేదీ	ఆగ్రహణం ౩౦ రో			పౌషం ౩౦ రో			మాఘం ౩౦ రో			ఫాల్గుణం ౩౦ రో		
	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు	రవి		చంద్రుడు
	°	'	''	°	'	''	°	'	''	°	'	''
1	239	26	28	243	34	44	269	52	49	278	54	50
2	240	26	8	257	22	27	270	53	57	291	52	37
3	241	26	49	270	10	26	271	55	6	304	33	46
4	242	27	31	283	57	18	272	56	15	316	53	45
5	243	28	15	296	48	19	273	57	23	329	9	20
6	244	28	59	309	10	22	274	58	33	341	8	30
7	245	29	45	321	21	35	275	59	42	353	0	15
8	246	30	32	333	21	6	277	0	51	4	49	21
9	247	31	19	345	18	35	278	2	0	16	41	5
10	248	32	8	357	4	0	279	3	9	28	40	51
11	249	32	57	8	17	19	280	4	17	40	53	37
12	250	33	48	20	18	18	281	5	26	53	25	6
13	251	34	39	33	10	47	282	6	34	66	17	56
14	252	35	31	45	38	19	283	7	43	79	34	32
15	253	36	24	58	23	4	284	8	51	93	14	54
16	254	37	18	71	25	18	285	9	58	107	16	41
17	255	38	13	84	46	35	286	11	6	121	35	16
18	256	39	9	98	28	10	287	12	14	136	4	24
19	257	40	6	112	12	52	288	13	22	150	37	9
20												
21												
22												
23												
24												
25												
26												
27												
28												
29												
30												
31												

సం	అగ్రచోదయం 80 రో			పాపం 80 రో			నూనం 80 రో			ఫలం 80 రో		
	రవి	చంద్రుడు		రవి	చంద్రుడు		రవి	చంద్రుడు		రవి	చంద్రుడు	
20	28 41 4	126 12 17		289 14 29	165 7 8		319 44 1	204 2 20		349 54 40	241 45 58	
21	289 42 8	140 17 22		290 15 37	179 29 25		320 44 44	218 10 54		350 54 38	255 22 7	
22	260 48 4	154 26 27		291 16 45	198 40 54		321 45 27	231 29 22		351 54 25	268 35 15	
23	261 44 5	168 35 31		192 17 22	207 40 14		322 46 8	245 28 22		352 54 15	281 28 10	
24	262 45 7	182 43 18		293 19 0	221 27 23		323 46 48	258 41 24		353 54 4	294 4 8	
25	263 46 11	196 48 18		294 20 8	235 2 58		324 47 27	271 39 10		354 58 50	305 26 8	
26	264 47 15	210 49 20		295 21 15	248 27 44		325 48 5	284 24 7		355 58 35	318 37 1	
27	265 48 21	224 45 11		296 22 22	261 42 4		326 48 41	295 57 49		356 58 19	330 39 25	
28	266 49 27	238 38 58		297 23 29	274 45 54		327 49 16	309 21 23		357 58 0	342 35 21	
29	267 50 33	252 18 28		298 24 36	287 38 44		328 49 50	321 35 39		358 52 40	354 26 44	
30	268 51 41	265 41 12		299 25 40	300 19 58		329 50 22	333 41 21		359 52 17	6 15 21	

1879 శకం — సాయన గహములు — సాయన బుధుడు I. S. T. A. M. 5-30 గంటలకు

22 మార్చి 1957 లగాయతు—21 మార్చి 1958 వరకు.

శ్రేణి	నెల 30	నెల 31	శ్రేణి 31	నెల 31	నెల 31	నెల 31	నెల 30	నెల 30	నెల 30	నెల 30
1	2 20 31	48 34 58	40 19 19	76 14 0	138 47 8	174 24 12	162 20 27	208 38 1	255 21 28	278 37 42
2	4 20 58	48 56 45	40 34 59	78 11 11	140 27 46	174 44 31	163 1 30	210 13 8	256 49 9	277 31 20
3	6 22 5	49 12 34	40 55 5	80 10 42	142 6 34	174 59 53	163 51 0	211 52 42	258 16 18	276 17 20
4	8 23 42	49 22 29	41 19 30	82 12 24	143 43 34	175 10 3	164 48 28	213 31 43	259 42 52	274 57 59
5	10 25 38	49 23 38	41 48 9	84 16 4	145 18 47	175 14 46	165 53 2	215 10 11	261 8 44	278 35 58
6	12 27 42	49 25 8	42 20 57	86 21 32	146 52 12	175 13 50	167 4 15	216 48 6	262 38 50	272 13 58
7	14 29 36	49 18 13	42 57 46	88 28 33	148 23 48	175 7 0	168 21 28	218 25 30	263 58 3	270 54 41
8	16 31 7	49 6 9	43 38 30	90 35 50	149 53 35	174 54 7	169 43 43	220 2 23	265 21 16	269 40 32
9	18 31 54	48 49 14	44 23 3	92 46 9	151 21 32	174 35 6	171 10 38	221 38 47	266 43 19	268 33 35
10	20 31 38	48 27 52	45 11 18	94 56 13	152 47 37	174 9 56	172 41 28	223 14 41	268 4 2	267 35 21
11	22 29 57	48 2 29	46 3 8	97 6 44	154 11 50	173 33 37	174 15 35	224 50 8	269 23 14	266 46 47
12	24 26 30	47 33 36	46 58 27	99 17 24	155 34 10	173 1 24	175 52 29	226 25 9	270 40 40	266 8 27
13	26 20 58	47 1 43	47 57 14	101 27 58	156 54 31	172 18 33	177 31 37	227 59 45	271 56 5	265 40 29
14	28 12 45	46 27 28	48 59 22	103 38 9	158 12 54	171 30 42	179 12 36	229 33 55	273 9 7	265 22 44
15	30 1 40	45 51 30	50 4 45	105 47 42	159 29 14	170 38 23	180 55 0	231 7 43	274 19 28	265 14 44
16	31 47 17	45 14 27	51 13 20	107 56 24	160 43 29	169 42 28	182 34 26	232 41 7	275 26 39	265 15 57
17	33 29 14	44 37 1	52 25 4	110 4 2	161 55 34	168 43 58	184 22 40	234 14 9	276 30 15	265 25 43
18	35 7 12	43 59 50	53 39 53	112 10 28	163 5 25	167 44 2	185 7 24	235 46 50	277 29 40	265 43 21
19	36 40 53	43 23 34	54 57 45	114 15 31	164 13 0	166 43 54	187 52 27	237 19 10	278 24 22	266 8 8
20	38 9 39	42 48 49	56 18 37	116 19 7	165 18 9	165 45 0	189 37 35	238 51 11	279 13 39	266 39 25
21	39 34 15	42 16 9	57 42 28	118 21 8	166 20 49	164 48 42	191 22 41	240 22 52	279 56 45	267 16 32
22	40 53 28	41 46 7	59 9 16	120 21 30	167 20 51	163 56 23	193 7 37	241 54 14	280 32 52	267 58 55
23	42 7 27	41 19 8	60 38 59	122 20 9	168 18 10	163 9 22	194 52 16	243 25 17	281 1 9	268 48 0
24	43 16 2	40 55 38	62 11 37	124 17 4	169 12 36	162 28 50	196 36 35	244 56 2	281 30 43	269 37 20
25	44 19 3	40 35 56	63 47 9	126 12 10	170 4 1	161 55 48	198 20 28	246 26 26	281 30 39	270 32 27
26	45 16 22	40 20 17	65 25 33	128 5 29	170 52 17	161 31 6	200 3 53	247 56 31	281 30 12	271 30 58
27	46 7 57	40 8 53	67 6 46	129 56 59	171 37 11	161 15 24	201 46 48	249 26 18	281 18 40	272 32 33
28	46 53 39	40 1 54	68 50 48	131 46 39	172 18 33	161 9 9	203 29 12	250 55 40	280 55 36	273 36 53
29	47 33 24	39 59 26	70 37 36	133 34 29	173 56 8	161 12 32	205 11 2	252 24 41	280 20 50	274 43 41
30	48 7 11	40 1 30	72 27 6	135 20 31	173 29 46	161 25 39	206 52 19	253 53 18	279 34 38	275 52 44
31	-	40 8 8	74 19 15	137 4 44	173 59 12	161 43 28	-	-	-	-

తేదీ	మాఘం	ఫాల్గుణం	తేదీ	మాఘం	ఫాల్గుణం	తేదీ	మాఘం	ఫాల్గుణం	తేదీ	మాఘం	ఫాల్గుణం
	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧		౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧		౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧		౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧
1	277 3 49	321 27 12	9	287 28 10	335 35 31	17	299 2 6	350 44 25	25	311 30 17	6 20 17
2	278 16 45	323 9 52	10	288 51 40	337 25 58	18	300 32 44	352 41 24	26	313 7 34	8 14 5
3	279 31 28	324 53 29	11	290 16 9	339 17 24	19	302 4 11	354 38 47	27	314 45 43	10 6 3
4	280 47 34	326 38 2	12	291 41 36	341 9 46	20	303 36 28	356 36 25	28	316 24 45	11 55 44
5	282 5 12	328 23 34	13	293 7 57	343 3 4	21	305 9 34	358 34 7	29	318 4 40	13 42 42
6	283 24 9	330 10 5	14	294 35 12	344 57 15	22	306 43 30	0 31 37	30	319 45 29	15 26 30
7	284 44 21	331 57 34	15	295 3 19	346 52 15	23	308 18 15	2 28 42	31	- -	-
8	286 5 43	333 46 2	16	297 32 17	348 48 0	24	309 53 51	4 25 2			

శక 1879 (సాయన సార) వైశాఖం, సాయన్ గ్రహములు
I. S. T. 5-30 కు A. M.

తేదీ	మౌనము	గురుడు	శుక్రము	చని
	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧
1	62 34 34	176 20 4	355 5 25	254 18 18
3	63 49 57	176 4 37	357 34 39	254 18 30
5	65 5 21	175 49 19	0 3 50	254 18 18
7	66 20 46	175 34 12	2 32 58	254 17 42
9	67 36 18	175 19 18	5 2 3	254 18 42
11	68 51 41	174 4 39	7 31 5	254 15 17
13	70 7 10	174 50 18	10 0 3	254 18 29
15	71 22 37	174 36 19	12 28 57	254 11 19
17	72 38 6	174 22 41	14 57 47	254 8 46
19	73 53 35	174 9 30	17 25 33	254 5 50
21	75 9 1	173 56 46	19 55 18	254 2 32
23	76 24 27	173 44 29	22 23 50	253 58 52
25	77 39 53	173 32 44	24 52 22	253 54 51
27	78 55 17	173 21 31	27 20 51	253 50 28
29	80 10 41	173 10 51	29 49 17	253 45 45

శక 1879 (సాయన సార) వైశాఖం, సాయన్ గ్రహములు
I. S. T. 5-30 కు, A. M.

తేదీ	మౌనము	గురుడు	శుక్రము	చని
	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧
1	81 25 3	173 0 47	32 17 39	253 40 42
3	82 41 26	172 51 18	34 45 58	253 35 20
5	83 56 48	172 42 27	37 14 13	253 29 39
7	85 12 11	172 34 16	39 42 26	253 23 39
9	86 27 32	172 26 48	42 10 35	253 17 28
11	87 42 53	172 19 52	44 38 41	253 10 49
13	88 58 15	172 13 42	47 6 43	253 3 59
15	90 13 34	173 8 14	49 34 40	252 56 55
17	91 28 53	173 3 30	52 2 34	252 49 36
19	92 44 12	171 59 29	54 30 28	252 42 5
21	93 59 29	171 56 11	56 58 8	252 34 21
23	95 14 48	171 53 37	59 25 48	252 26 26
25	96 29 58	171 51 45	61 53 25	252 18 21
27	97 45 11	171 50 39	64 20 59	252 10 5
29	99 0 24	171 50 14	66 48 30	252 1 42
31	100 15 36	171 50 34	68 15 58	251 53 10

(సాయన సార) శ్రేష్ఠము I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మౌనము	గురుడు	శుక్రము	చని
	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧
2	101 30 48	171 51 37	71 43 23	251 44 33
4	102 45 59	171 53 23	74 10 46	251 35 49
6	104 1 10	171 55 53	76 38 5	251 27 2
8	105 16 22	171 59 4	79 5 22	251 18 11
10	106 31 34	172 2 59	81 32 36	251 9 18
12	107 46 46	172 7 34	83 59 47	251 0 24
14	109 1 57	172 12 58	86 26 54	250 51 30
16	110 17 6	172 18 52	88 53 57	250 42 38
18	111 32 16	172 25 31	91 20 57	250 33 48
20	112 47 25	172 32 49	93 47 52	250 25 2
22	114 2 34	172 40 47	96 14 44	250 16 20
24	115 17 42	172 49 22	98 41 33	250 7 42
26	116 32 51	172 58 35	101 8 18	249 59 12
28	117 48 0	173 8 25	103 35 0	249 50 49
30	119 3 9	173 18 51	106 1 39	249 42 35

(సాయన సార) ఆషాఢము I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మౌనము	గురుడు	శుక్రము	చని
	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧	౧ ౧ ౧ ౧
1	120 18 20	173 29 52	108 23 16	249 34 29
3	121 33 31	173 41 28	110 54 50	249 26 35
5	122 48 44	173 53 39	113 21 21	249 18 51
7	124 3 58	174 6 23	115 47 48	249 11 19
9	125 19 15	174 19 40	118 14 12	249 4 2
11	126 34 28	174 33 28	120 40 33	248 56 58
13	127 49 44	174 47 49	123 6 49	248 50 10
15	129 5 2	175 2 40	125 33 1	248 43 36
17	130 20 19	175 18 0	127 59 8	248 37 19
19	131 35 37	175 33 50	130 25 9	248 31 19
21	132 50 57	175 50 7	132 51 5	248 25 37
23	134 6 18	176 6 51	135 16 57	248 20 18
25	135 21 41	176 24 3	137 42 44	248 15 8
27	136 37 6	176 41 39	140 8 26	248 10 21
29	137 52 33	176 59 41	142 34 2	248 5 56
31	139 8 2	177 18 7	144 59 36	248 1 50

(సాయనసార) శ్రావణం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
2	140 28 34	177 36 58	147 25 3	247 58 4
4	141 39 8	177 56 12	149 50 25	247 54 41
6	142 54 46	178 15 48	152 15 48	247 51 39
8	144 10 26	178 35 46	154 40 54	247 49 59
10	145 29 8	178 56 6	157 5 59	247 46 42
12	146 41 52	179 16 45	159 30 58	247 44 48
14	147 57 39	179 37 43	161 55 48	247 43 16
16	149 18 28	179 59 1	164 20 31	247 42 7
18	150 29 19	180 20 37	166 45 5	247 41 21
20	151 45 14	180 42 30	169 9 31	247 40 57
22	153 1 12	180 4 41	171 33 50	247 40 58
24	154 17 13	181 27 6	173 58 0	247 41 22
26	155 33 19	181 49 49	176 22 1	247 43 8
28	156 49 28	182 12 47	178 45 55	247 43 19
30	158 5 42	182 35 59	181 9 41	247 44 52

(సాయనసార) భాద్రం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
1	159 21 59	182 59 25	188 38 17	247 46 48
3	160 38 21	183 28 5	185 56 47	247 49 8
5	161 54 47	183 46 56	188 20 6	247 51 50
7	163 11 17	184 11 1	190 13 15	247 54 56
9	164 27 52	184 35 16	193 6 18	247 58 25
11	165 44 30	184 59 42	195 29 1	248 2 15
13	167 1 12	185 24 19	197 51 38	248 6 30
15	168 17 58	185 49 4	200 14 0	248 11 5
17	169 34 49	186 18 58	202 36 10	248 16 3
19	170 51 45	186 39 0	204 58 7	248 21 21
21	172 8 45	187 4 11	207 19 51	248 27 1
23	173 25 50	187 29 28	209 11 21	248 33 2
25	174 43 1	187 54 52	212 2 38	248 39 24
27	176 0 18	188 20 23	214 23 40	248 46 6
29	177 17 41	188 45 59	216 44 28	248 53 9
31	178 35 9	189 11 40	219 5 8	249 0 30

(సాయనసార) ఆశ్వినిం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
2	179 52 43	189 37 28	221 25 22	249 8 13
4	181 10 23	190 3 15	223 45 24	249 16 12
6	182 28 8	190 29 8	226 5 10	249 24 31
8	183 45 59	190 55 3	228 24 36	249 33 9
10	185 3 55	191 20 59	230 43 42	249 42 5
12	186 21 56	191 46 57	233 2 27	249 51 18
14	187 40 8	192 12 56	235 20 49	250 0 46
16	188 58 16	192 38 54	237 39 49	250 10 38
18	190 16 36	193 4 53	239 56 22	250 20 34
20	191 35 2	193 30 50	242 13 31	250 30 50
22	192 53 34	193 56 47	244 30 12	250 41 22
24	194 12 13	194 22 40	246 46 27	250 52 10
26	195 30 59	194 48 31	249 2 11	251 3 11
28	196 49 53	195 14 19	251 17 25	251 14 27
30	198 8 53	195 40 3	253 32 7	251 25 55

(సాయనసార) కార్తికం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
2	199 28 0	196 5 42	255 46 15	251 37 39
4	200 47 14	196 31 15	257 59 46	251 49 30
6	202 6 34	196 56 42	260 12 38	252 1 35
8	203 26 1	197 22 3	262 24 44	252 13 52
10	204 45 34	197 47 16	264 36 4	252 23 19
12	206 5 14	198 12 22	266 46 34	252 33 56
14	207 25 1	198 37 18	268 56 10	252 51 43
16	208 44 55	199 2 4	271 4 48	253 4 40
18	210 4 56	199 26 41	273 12 25	253 17 45
20	211 25 5	199 51 7	275 18 55	253 30 57
22	212 45 21	200 15 28	277 24 17	253 44 18
24	214 5 46	200 39 26	279 28 23	253 57 47
26	215 26 17	201 8 16	281 31 9	254 11 21
28	216 46 57	201 26 54	283 32 31	254 25 1
30	218 7 45	201 50 17	285 32 21	254 38 48

(సాయనసార) ఆగ్రహాయణం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
2	219 28 41	202 13 25	287 30 32	254 52 40
4	220 49 48	202 36 16	289 26 56	255 6 36
6	222 10 52	202 58 51	291 21 22	255 14 35
8	223 32 8	203 21 9	293 13 41	255 34 38
10	224 53 32	203 43 8	295 8 42	255 48 44
12	226 15 3	204 4 47	296 51 14	256 2 52
14	227 36 41	204 26 8	298 36 3	256 17 2
16	228 58 27	204 47 8	300 17 54	256 31 13
18	230 20 21	205 7 48	301 56 35	256 45 24
20	231 42 25	205 28 4	303 31 51	256 59 35
22	233 4 35	205 47 58	305 3 24	257 13 47

(సాయనసార) పౌషం I. S. T. A. M. 5-30 కు

తేదీ	మజాదు	గురుకు	మక్రకు	శని
2	239 57 28	207 21 14	311 34 4	258 24 16
4	241 20 26	207 38 33	312 36 0	258 38 13
6	242 43 31	207 55 21	313 31 25	258 52 5
8	244 6 39	208 11 41	314 19 49	259 5 54
10	245 29 59	208 27 29	315 0 44	259 19 35
12	246 53 26	208 42 46	315 33 27	259 33 11
14	248 17 1	208 57 31	315 57 33	259 46 40
16	249 40 48	209 11 42	316 12 31	260 0 1
18	251 4 34	209 25 20	316 17 58	260 13 16
20	252 28 33	209 38 28	316 18 36	260 26 21
22	253 52 40	209 50 51	315 59 12	260 39 18

రాహువు I. S. T. A. M. 5-30 కు

సూచన:—ఈ సాయన గ్రహములు కేంద్ర పథత్యం అబ్జర్వేటరీ శాఖవారిచే పంపబడినవి.

కాంచనద్వీపం

ರಾಜಾ - ವೈದಾ

వెల: రు. 1-8-0

వెలరు. 2-0-0

అనువాదం : నండ్లూరి రామమోహనరావు

అంధగంధమాల, మదరాసు-1.

అశ్వయుజమానము:—అశ్వినం 2 కు ప్రతిపదే నుం కారద
నకారాత్రి ప్రారంభం, కలశస్థాపనం. అశ్వ 8 కు ద్వితీయ ప్రతి
ద్వితీయ. అశ్వ 8 కు పంచమ కే నాగపూజ. అశ్వ 8 కు సప్తమో పర
ద్వితీ పూజ, దేవి త్రిరాత్రివరం. అశ్వ 9 కు అష్టమం మహాష్టమీ
నుహానమి. అశ్వ 10 కు నవమి యి పావోచిదమవ్యాధి. అశ్వ 11
కు దశమ సాపతనం విజయదశమి అవిరాజితా దేవీపూజ కమిపూజ
గుర్గాదేవువ్యాధానం సరిస్సతీదే వ్యవ్యాధానం. అశ్వ 14 కు త్రియో
ప. దానపలవతి ప్రా. అశ్వ 16 కు పూర్ణిమం కామదీ పూర్ణిమ.
అక్షిప్తే అగ్రయానం. అశ్వ 18 కు ద్వితీయ అకూష్టశ్శయనవరం.
అశ్వ 19 కు ద్వితీయ కు చంద్రోదయోమావరం (ఉండాశ్చి తిద్ది)
లలితా దేవీపూజ. అశ్వ 25 కు అష్టమి కులా సంక్రమణ పుణ్య
కా. అశ్వ 29 కు త్రియో సో వైశ వతుర్దశి ఈవా దిపరరాత్రిమన
నకశచతుర్దశి ప్రయుక్త త్రోధాగ్ధింం బహిర్దీపదానం యనుతిర్దగం.
అశ్వ 80 కు చతుర్ద మం శ్చిష్టాంశారక చతుర్దశి మాదపత్రి భిక్షణం
దీపావశ్యమావాస్య శ్చిష్టపాతులమను అశ్చిష్టపాతులమను ఉల్కా
ప్రదర్శనము దీపదానము లక్షిపూజ, కానుగ్యుత్సవము, అలక్షివిష్ణు
రణము. కౌరికం 1 కు అమా యి కేదారవరము గోక్షిదనము బలి

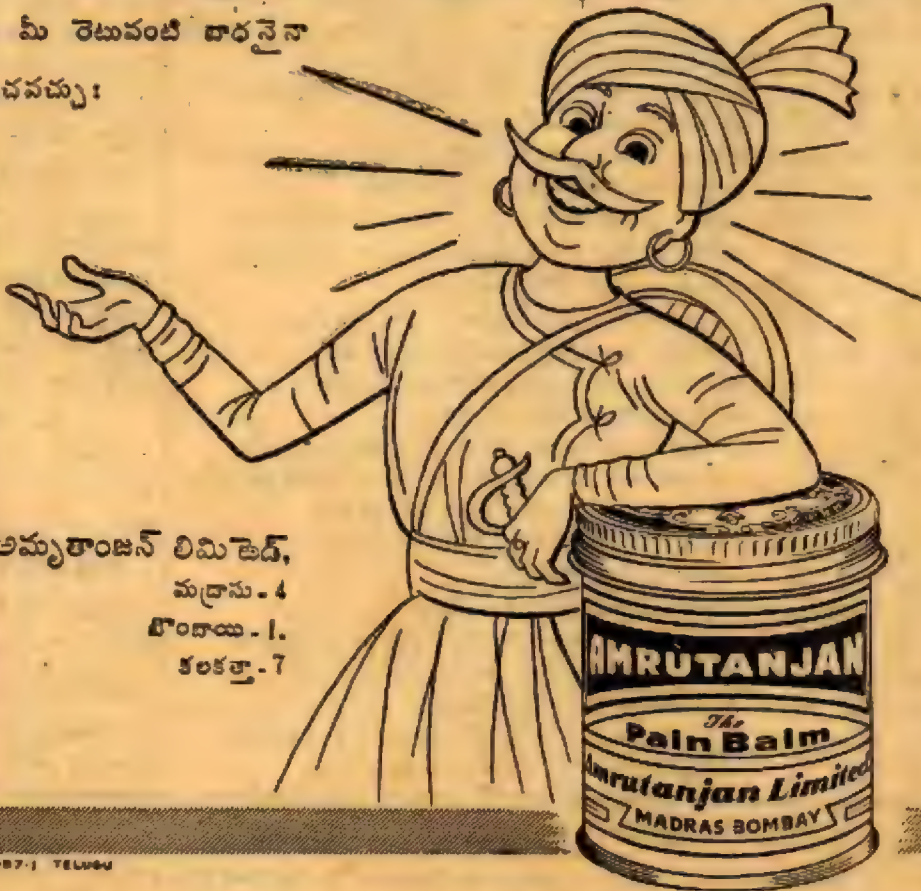
విషయము	లిఖలు	వారములు	వక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషములు
గృహారంభం	౨-౩-౫-౩-౧౦- ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే	వృ.మి.కనన్య. ధ.కుం. మి. (సిం. వృశ్చిక)	అష్టమశుద్ధి. కర్తరమీనమిషున సమర్థానములు నింద్యములు
గృహప్రవేశం	౨-౩-౫-౩-౧౦- ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున ఉ త్రా త్రయం చి అనూ ధ కేత రే (పుష్య)	వృ. మి. సిం. క. వృ. ధ. కుం. మి.	అష్టమశుద్ధి కంఠ చక్రశుద్ధి (చతుర్శుద్ధి)
విషేకము	౨-౩-౫-౧౦	సో-బు-గు కు (శి)	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ మూ శ్రే ధ కేత రే	సంధ్యాయతద్వృ ములు.	సంధ్యాపర్వ ప్రహేష త్రతి శ్రాద్ధినములు నింద్యములు
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౩	ఆ-సో-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే పూర్వా త్రయం విశా	"	సంధ్యాపర్వ వ్రతి శ్రాద్ధిన ములు నింద్యములు
పుంసవనం	౨-౩-౫-౩-౧౦	ఆ-మం-బు	మృ పున పు హ అనూ శ్రే ధ కేత రే (అశ్వి రో చి ప్వా ఉ త్రా త్రయం)	మే. వృష. మి. కు. ధ. కుం. మి.	పుంసవనమునకు ౩ మాసం.
సీమంతములు	౧౧-౧౩-౧౫	గు-కు			సీమంతం ౪, ౬, ౮ మాసములు
జాతకర్మలు	౨-౩-౫-౩-౧౦	ఆ-సో-బు	అశ్వి రో మృ పున పు హ చి ప్వా	సంధ్యాయములు	
నామకరణము	౧౧-౧౩	గు-కు	అనూ ఉ త్రా త్రయం శ్రే ధ కేత రే		అష్టమశుద్ధి.
దోలాలోహణము	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి అనూ శ్రే ప్వా శ్రే	"	"
విష్కృతులు	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే	మే. వృష. కర్క. కు. ధ. మి.	౪ మాసం కుభం ౩ వమాసమున్ను కుభము
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే	మి.న. మే. వృశ్చి వివా	దశమశుద్ధి పూర్వాహ్నం పుగు మలకు సరి తెలలు, ప్రిలకు లేసి
కర్ణవేద	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి శ్రే ధ అనూ శ్రే (అర్ధ)	వృ. మి. క. క. కు. ధ మి. (మే. మ)	౬-౩-౮ మాసములు అష్టమశుద్ధి
కేళిఖండనం	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి మృ పున పు హ చి ప్వా శ్రే ధ కేత రే (శ్రే)	సంధ్యాయములు	శ్రీ త్రాయణం పూర్వాహ్నం నిషమవర్ణములు అష్టమశుద్ధి
అక్షరాభ్యాసము	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి పున పు హ చి ప్వా అనూ శ్రే కే (అర్ధ) మృ ధ కే	మి. క న్యా. ధ. మి. మ. మి.	అష్టమశుద్ధి శ్రీ త్రాయణం ౫-వ సంవత్సరము కుభము
విద్యారంభం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧ ౧౩	బు-గు-కు	అశ్వి మృ అర్ధ పున పు ఆ శ్రే పూర్వా త్రయం హ చి ప్వా మూ శ్రే (ధ కేత అనూ)	మే. మి. క. క. కు. ధ. మ. మి.	దివాభాగము
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౧౦-౧౧ (౬-౧౩)	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే	సంధ్యాయములు	అష్టమశుద్ధి మినపై త్రయము కుభం
వివాహం	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-కు	అశ్వి మృ ఉ త్రా త్రయం హ ప్వా అనూ మూ శ్రే (అశ్వి శ్రే చి ధ)	సంధ్యాయములు.	నామిత్రశుద్ధి. మినపై త్రయము నింద్యము
నవకర్మాప్రవేశము	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ మూ శ్రే ధ కేత రే	"	నామిత్రశుద్ధి విషమవర్ణ మాస ములు
నవకర్మాధరణ	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	బు-గు-కు	అశ్వి హ చి ప్వా వి అనూ ధ కే (నర వైద్య, రో పున పు ఉ త్రా త్రయం)	వృ. మి. క. క. కు. ధ. మి.	తృతీయశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి అనూ మూ శ్రే ధ కేత రే (శ్రే)	కర్క. మ. కుం. మి.	అగ్ని, దక్షిణ, నిర్మలి, వాయు
దీక్షావాసం	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	రో పుష్య మ ఉ త్రా త్రయం హ ప్వా అనూ మూ శ్రే కేత రే అశ్వి మృ పున ధని	వృ. కర్క. సిం. మ. (కు. మి. కుం)	దిక్షులు గృహమధ్యం కూడవు అష్టమశుద్ధి ౩-౬లలో కుభము
వృక్షలతాది	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	సో-బు-గు కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి వి అనూ మూ శ్రే కేత రే	సంధ్యాయములు.	కూడదు చతుర్థమానకు కుభదృష్టి
దేవతాపరిష్క	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౦-౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-సో-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా అనూ శ్రే ధ కేత రే (దేవతా శ్రే)	వృష. వృ. సిం. మి. క న్యా. ధ. కుం. మి.	చతుర్థమానకు కుభదృష్టి కలయము
యాత్ర	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩	బు-గు-కు	అశ్వి మృ పున పు హ అనూ ధ శ్రే (రో ఉ త్రా త్రయం మూ శి)	మే. వృష. కర్క. కు. ధ. మ. మి.	సామ్యుజితలకు శ్రీ త్రాయణం శ్రీ గ్రహితలకు దక్షిణాయనం
చాలకర్మ	౨-౩-౫-౩-౧౦ ౧౧-౧౩-౧౫	ఆ-మం-బు గు-కు	అశ్వి రో మృ పున పు ఉ త్రా త్రయం హ చి ప్వా వి అనూ మూ శ్రే ధ కేత రే	వృ. మి. క న్యా. వృ. ధ మి.	పంచమశుద్ధి ముఖసవనం కర్తర కూడదు.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యమృతము

1893 నుంచి లక్షలాది ప్రజలు అమృతాంజనం వాడి, ఎంత అమోఘమైన శక్తికలదో తెలుసుకుంటున్నారు. అమృతాంజనంలో వాడే ఔషధాలన్నీ అతి శీఘ్రంగా వాధను పశమింప చేయుటయేగాక చాలా హాయిని కూడా కలిగిస్తాయి. హాని కలిగించే వదార్థాలేమీ లేవు కూడా. దగ్గు, జలుబు మొదలైనవి కూడా శీఘ్రంగా ఉపశమిస్తవి. అమృతాంజనం దగ్గర ఉంటే మీ రెటువంటి వాధనైనా జయించవచ్చు:

అమృతాంజన్ లిమిటెడ్,
మద్రాసు-4
బొంబాయి-1.
కలకత్తా-7

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములందు నుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలములు

	రవి	చంద్రుడు	కుజుడు	బుధుడు	గురుడు	శుక్రుడు	శని	రాహువు	కేతువు
౧	స్థానచలనం	స్థానవ్యం	భేదం	బంధం	గమనం	ఆరోగ్యం	ఆపత్	ధియం	ధియం
౨	ధియం	వ్యయం	వ్యయం	లాభం	ఇవలాభం	భాగ్యం	హాని	కలహం	విరోధం
౩	సంపద	లాభము	లాభము	వ్యయము	ఆపద	సౌఖ్యము	సంపద	సుఖం	సుఖం
౪	మానభంగం	రోగము	శ్రమశీల	శ్రమభయము	నాశనము	సుఖము	కుక్షిరోగము	మానహాని	మానహాని
౫	ధియం	కార్యనాశనం	రిపుభయం	దారిద్ర్యం	సంపద	ప్రతిలాభం	పీడ	ధనవ్యయం	ధనవ్యయం
౬	శ్రమశీల	ధనం	ధనలాభం	భూషణం	క్షేతిము	మానహాని	విశ్వేంద్రము	సుఖము	సుఖము
౭	దేహపీడ	లాభము	కలహము	వ్యయము	ఆరోగ్యము	క్షేతిము	రాజదండం	ధియము	ధియము
౮	వ్యాధి	వ్యయము	ధియము	సంతోషము	హాని	ధియము	గుఃఖము	మృత్యువు	హాని
౯	ధియము	వ్యాకులత	వ్యయము	కుఃఖము	ఇవలాభం	ధనలాభం	వ్యాధి	సంతాపం	కలహము
౧౦	లాభం	లాభం	చలనం	శుభం	హాని	హాని	కాండ్యం	కలహం	కలహం
౧౧	ఆరోగ్యం	సుఖం	లాభం	సుఖం	సంతోషము	సౌఖ్యము	లాభము	లాభము	ధనలాభం
౧౨	వ్యయము	గుఃఖము	వ్యాధి	వ్యయము	పీడ	లాభం	క్షేతిం	హాని	హాని

అనందాది యోగములు

ఆ సో మం బు న కు శ్రీ
ఆ మృ ఆశ్రే హా అనూ ఉహా శ్రీ
ధ ఆ మ చి శ్రీ ఆ పూ
కృ తు తు స్వా మూ శ్రీ ఉ
శ్మ తు ఉ వి పూ ధ రే
మృ ఆ హ అనూ ఉహా శ్రీ ఆ
ఆ మ చి శ్రీ ఆ పూ ధ
తు తు స్వా మూ శ్రీ ఉ కృ
పుష్టి ఉ వి పూ ధ రే శో
ఆ హ అనూ ఉహా శ్రీ ఆ మృ
ను చి శ్రీ ఆ పూ ధ ఆర్ధ్య
తు స్వా మూ శ్రీ ఉ కృ తు
ఉ వి పూ ధ రే శో తు
హ అనూ ఉహా శ్రీ ఆ మృ ఆశ్రే
చి శ్రీ ఆ పూ ధ ఆ మృ
స్వా మూ శ్రీ ఉ కృ తు తు
వి పూ ధ రే శో తు ఉ
అనూ ఉహా శ్రీ ఆ మృ ఆ హా
శ్రీ ఆ పూ ధ ఆర్ధ్య మ చి
మూ శ్రీ ఉ కృ తు తు స్వా
పూ ధ రే శో తు ఉ వి
ఉహా శ్రీ ఆ మృ ఆశ్రే హా అనూ
ఆ పూ ధ ఆర్ధ్య మ చి శ్రీ
శ్రీ ఉ కృ తు తు స్వా మూ
౨ రే శో తు ఉ వి పూ
శత ఆ మృ ఆశ్రే హా అనూ ఉహా
పూ ధ ఆర్ధ్య మ చి శ్రీ ఆ
ఉ కృ తు తు స్వా మూ శ్రీ
రే శో తు ప్తి ఉ వి పూ ధ

అనందయోగము ౧౫ దినములలో కార్యసిద్ధి
కాలదండయో. ౨౭ దినములలో కార్యసిద్ధి అపశకునం
ధూనుయో. ౧౫ ది. వక్రకు పనికాదు. సోమ్యునద్యం
ధాత్రయో. ౧౫ ది. లో కార్యమును నీరీకుండులుకనబడును
సోమ్యుయో. ౧౬ ది. లో కార్యమును సర్వసౌఖ్యము
ధ్యాంశ్చయోగము, కార్యహాని. దుఃఖప్రాప్తి
ధ్వజయోగము ౨౭ ది. లో కార్యసిద్ధి వ్యాగమనము
ప్రీత్యయోగము లాభము
వజ్రయో. కార్యనాశనం చచ్చినజంతువులు కనిపించును
ముద్గరయోగము కలహము దుష్టశకునము
శత్రుయో. ౨౭ ది. లో శ్రీభాగము కమలదర్శనము
మిత్రయో. ౨౭ ది. లో తీర్థదర్శనము సన్నిత్రలాభము
మానసయోగము కార్యలాభము
పద్మయోగము ౧౫ దినములలో విశ్వేంద్రుడు
లంబయోగము కార్యలిలంబము అపశకునము
ఉత్పాతయోగము ద్రవ్యనాశనం అవమానం
మృత్యుయోగము హాని సర్వదర్శనము
కాలయోగము అవమానము వృద్ధిప్రాప్త్యాదర్శనము
సిద్ధయో. ౧౮ ది. లో. పని యరును సుహాసిని దర్శనము
శుభయోగము ౧౮ దినములలో పని యరును
అమృతయోగము కార్యసిద్ధి వస్త్రయోగము
మునలయోగము గుఃఖము
గదాయోగము చెరువు కలుగును
నూతనయోగము అశ్వలాభము వ్రాహ్మణదర్శనము
రాక్షసయోగము చెచ్చెడి మిత్రకలహము
చరయోగము దుర్వాక్యశ్రవణము
స్థిరయోగము శుభాశుభము కలి కనిపించును
వర్ధమానయోగము శివాదర్శనము ఉత్తమము

వివాహమునకు ముందు
చూడవలసిన పాంథనములు
౧ నాడికూటము
ఏకనాడినక్షత్రములు:— శ్రీష్ట, మాళ, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ధ్య, పున, శత, పూభా, ఆశ్విని.
మధ్యనాడి నక్షత్రములు:— పుష్య, మృగ, చిత్త, అనూ, ధరణి, ధనిష్ఠ, పూభ, ఉ-భా.
అంత్యనాడి నక్షత్రములు
స్వాధి, కృత్తిక, ఆశ్రే, ఉహా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రేణ, రేవతి- ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకే నాడియందున్నచో అనిష్టము గలుగును. భిన్ననాడిగల నక్షత్రము రైవతో శుభప్రదములు
౨. గణకూటము
దేవగణ నక్షత్రములు:— అనూ, పున, మృగ, శ్రేణ, రేవ, స్వాధి, ఆశ్వి, హస్త, పుష్య.
రాక్షసగణ నక్షత్రములు
మఘ, ఆశ్రే, ధని, శ్రీష్ట, మాళ, శత, కృత్తి, చిత్త, విశాఖ.
మనుష్యగణ నక్షత్రములు
పూ-ఫ, ఉ-ఫ, పూష, ఉహా, పూభా, ఉభా, రోహి, ధని, ఆర్ధ్య

శుభకర్మలయందు మహాదోషములు

దుష్కర్మి వార నక్షత్ర యోగ కరణములు (విష్కం, అతిగం, కూల, గండ, వ్యా, వ్రజ, వ్యతి, పరి, వైష్ణ, శుద్ధయోగములు. విష్ణి, శివుని, వసు, వాగ, కింపుమృతకరణములు.) సంక్రాంతి, అయనదివిములు, పాపాక్రాంతి పాపదృష్టలగ్నములు, అష్టమ కుజాశు, పక్షశుక్రకు, పాపగ్రహకర్తరి, జన్మలగ్న చంద్రలగ్న సులభ అష్టమలగ్నము, పక్షాష్టద్వాదశముల చంద్రుడు, సగ్రహచంద్రుడు, వేధక్రాంతిలు. గ్రహగతికి నక్షత్రము. వర్షదుర్గుహారములు, తిథి నక్షత్ర లగ్న సంగతులు, మహాపాతలు— ఇవి విశువదగినవి.

3 యోనికూటము

అశ్వవీరతార లక్ష్మములు. ధరణీరేఖలు గజములు. కృత్తికా పుష్యములు మేకలు. రోహిణి మృగశిరములు సర్పములు. ఆర్ద్రామాసములు కునకములు. పునర్వసు ఆశ్రమలు మార్కలములు. మఘ పుబ్బ రెలు కలు. ఉత్తరశత్రురాభాద్రదిలు గోవులు. మా ప్రస్థాకులెనుబోతులు. చిత్రావిశాఖలు పెద్దపులులు, అనూశ్యేష్యులు లేళ్ళు, పూషాశ్రవములు రోతులు. ధనిష్ఠాపూర్వాభాద్రదిలు పింహములు. ఉషాభిజిత్తులు ముంగిసలు. ఇల్లుయొచ్చించి విరోధి జుతువత్త్రములు లేని స్త్రీపురుషులకు వివాహము చేయవలయును. విరోధిజంతువులు : కుక్కలులేళ్ళు, పాములు ముంగిసలు, పింహగజములు, గుర్రము లేనుబోతులు గోవాగ్రముములు, పిల్లురెలుకలు విరోధిజంతువులు.

ఇందు వధూవగులవత్త్రములుగెంచును ఒకేగణమందున్నవో అత్యంతమరకులై యుందురు. ఒకటి జీవగణములోనిది, రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగము గలవా రగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిది, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, జీవగణములోనిదైనను అపరికరము.

ఉపయుక్త విషయములు

1. రజస్వలవిషయమై దుష్టతిథి వార నక్షత్రములు

కుక్క పక్షమందును, కృష్ణపక్షమందును పాడ్యవి, దవిరి, వరవి ద్యాదశి, చతుర్ముఖము, అమావాస్య, ఆది, మంగళ, శనివారములును ధరణి, కృత్తిక, ఆర్ద్ర, ఆశ్రమ, మఘ, పూష, పున, శ్యేష, పూర్వాషాఢ, పూర్వాభాద్ర ఈ నక్షత్రములును దుష్టములు. వీటియందు ప్రభువు రజస్వలయినవో కాస్తోక్తకాంతివేసి, తిరుగ మంచికాల మందు రజస్వలయగువరకు గర్భాధానము సేయింపజనదు. నక్షత్రము దుష్టమయినవో హామవిధానముగ కాంతి చేయవలయును. నక్షత్రము మంచిదై, తిక్కినది చెడుగైనవో సామాన్యకాంతి చేయవలయును. మరియొక వ్యతిపాతి, వైశ్వితి, పరిమాపూర్వార్ధము, సంకాంతి, గ్రహాగ్రకాలము, నిద్రాసమయము ఇవియును శుభమయినవి కావు. మరియొక ప్రాంతికాలమున పౌర్ణాశ్యవతి, పూర్వాష్టమందు గూర్తలు చేయునది, మధ్యాహ్నమున పుత్రివతియు నివతియు, పాయంకాలమున జారిణి, సంధ్యలయందు దుశ్చేష్టరాలును, అర్ధరాత్రియందు విభవయును, ఉషాకాలమున పౌర్ణాశ్యరహితయు ఎనును.

2. జననవిషయమై దుష్టతిథి వారనక్షత్రాదులు

అశ్వవి ౧ పాదము, మఘ ౧ పాదము, రేఖరీ ౪ పాదము ఇవి శుభగండము. ధరణి 3 పాదము, కృత్తిక 3 పాదము, పుష్య ౨-3 పాదములు, మఘ 3 పాదము, ఉత్తర ౧ పాదము (కొండకుత్తరాషాఢ యందురు) మా ప్ర 3 పాదము, చిత్ర ౧, ౨ పాదములు, పూర్వాషాఢ 3 పాదము, ఇవిపురుషుడైనవీర్యగండము స్త్రీశువైనవోమాత్యగండం.

రోహిణి ౧, ౨ పాదములు తిల్లికిని, మేనమామకును, 3-౪ పాదములు శేఖరం మేనమామకును గండములు. ఆశ్రమ ౨పా|| ధవళిని. 3పా|| తిల్లిగండము. ౪ పా|| తిండ్రిగండము. ౧ పా|| దోషముకాదు. మూల ౧ పా|| తిండ్రిగండము. ౨ పా|| తిల్లిగండము. ౪పా|| దోషము గాదు. 3పా|| ధవళిని. అందును మూల ౧ పాదములో మొదటిసగము మిక్కిలి దోషమయినది. శ్యేషయొక్క నక్షత్రాద్వంతమును ౧౦ చే భాగింపవలయును. అందేభాగ మైనవో అభాగముయొక్క ఫలమును తెలుసుకొనవలయును. ౧భా|| మాతామహిగండం|| ౨భా|| మాతామహిగం|| 3భా|| మేనమామగం|| ౪భా|| తిల్లిగం|| ౫భా|| శుభగం|| ౬భా|| గోత్రవాణి|| ౭భా|| ఉభయకులవాణి|| ౮భా|| సోదరగం|| ౯భా|| శ్వశుర గం|| ౧౦భా|| సర్వవాణియును చేయను. ౧౧భా|| మిక్కిలి

దుష్టమయినది. విశాఖపురుషుడైన భార్యనుజగం|| స్త్రీ శువైనవో ధర్మయొక్క పాదమునకు గండము.

వివాహమేమయిలకును, కర్మటపించుములకును, వృత్తిక గమ ములకును సంధి అరగడియ ప్రబల శుభగండము.

పంచమి వృషభకును, దశమ్యకాదశకులకును, పూర్తిమా ప్రతి పత్తులకును, అమావాస్య ప్రతిపత్తులకును సంధి అగడియలును, బహుళ ౧౪ శిలో మొదటి ౬వ వంతుగాక తిక్కిన భాగములును దుష్టము లైనవి. వ్యతిపాతి, వైశ్వితి, పరిభు, వ్యపా, వైపాలము మహాపాతిలును, సంధ్యాకాలము, అమావాస్య, తిల్లితండ్రి పాదమును వీరి నక్షత్రములు నైనను గ్రహాగ్రకాలమయిననుగూడ కాంతి చేయవలయును.

వైవ శిష్టబడిన నక్షత్రములందు ఆయాపాదములయందు జననమయినవో మహాదోషము గాన హామములు, సమారాధనము మొదలగు సంప్రార్థకాంతి చేయవలయును. శిష్టబడిన పాదములు గాక తిక్కిన పాదములయినను సామాన్యకాంతి చేసికొనుట యుక్తము. నక్షత్రము మంచిదై తిక్కిన తిథి మొదలగునది చెడు గైనను సామాన్యకాంతి చేసికొనవలయును.

మరియు మృగశిర ౧ పా|| విశాఖ ౪ పా|| అనూరాధ 3పా|| నిషధ ౨ పా|| శతతార ౧ పా|| ఉత్తరాభాద్ర ౪ పా|| ఇవైనను సామాన్యకాంతి చేసికొనుట యుక్తము.

అధోముఖ నక్షత్రములు

ధరణి, కృత్తిక, మఘ, విశాఖ, పూర్వాశ్రయం, ఆశ్రమ, మూల—ఇవి వాహిప తటాకాదులకు శుభములు.

తిర్యక్ముఖ నక్షత్రములు

అశ్వ, పున, మాప్ర, చిత్ర, స్వాతి, అనూ, శ్యేష, రేఖలు, ప్రంధి ప్రతిష్ఠాదులకు శుభములు.

ఉర్ధ్వముఖ నక్షత్రములు

రోహిణి, ఆర్ద్ర, పుష్య, ఉత్తరాశ్రయం, శ్రవణం, ధనిష్ఠ, శతతారలు వృక్షలతో స్పృహదులకు శుభములు.

మృతివిషయమై చెడునక్షత్రములు మొదలగునవి

౧-౨-౬-౭ ౧౧-౧౨-౧౩-౧౪ ఈ తిథులు; ఆది మంగళ కుక్ర శనివారములు; కృత్తిక రోహిణి మృగశిర పున మఘ ఉఫ చిత్ర విశా ఉషా ధని శత పూభా ఉభా శేఖరి ఈ నక్షత్రములును దోషములు. వీటియందు మృతి సంభవించినవో గృహమునకు దోషము. నక్షత్రము చెడుగయినవో అధికదోషము నక్షత్రము మంచిదై మిగిలినది చెడుగైనవో స్వల్పదోషము.

వృషధ చక్రము

గృహారంధ గృహప్రవేశముల విషయమై వృషధ కలకద్రక్రములు గమనింపదగినవి. వృషధద్రక్రమునకు నూర్వదున్న నక్షత్రము మొదలుకొని చంద్ర నక్షత్రమువరకు అధికీత్రును గలిపి తిక్కించి ఈ ఫలము తెలియవలయును.

3 మృత్యువు ౪ వైర్యం ౪ ధవళాథం 3 సంపత్తు ౪ దుర్దేశ 3 ధ్రువణం ౪ ధాన్యం 3 పశువృద్ధి

కలక చక్రము

ఇందిభిజిత్తును కలుపనక్కరలేదు. తిక్కినది వృషధద్రక్రమువలె. ౧ హాని ౪ అధియం ౪ నిర్దనం 3 లక్ష్య ౪ ప్రవాసం ౪ ధాన్యం ౪ గర్భసావం 3 ఆయోర్యుద్ధి

స ర కు గ్య ర ం టి

ధ ర ద స ర న ం :

మావద్ద అన్ని విధములైన ఔషధములు అభింపగలవు.
ఒకదా పచ్చి విచారించిన తెలియగలదు.

మే య ర్ & క ం పె ని

16, అయ్యాపిల్లె వీధి, పి. టి. మద్రాసు-3.

ఫోను : 3757.

పోస్టబాక్సు నెం. 504

తెలి : "Mayerdrug"

ఇతర గ్రామములవారి ఆర్డర్లు యెప్పటికప్పుడే గమనింపబడును.

ఓంకర్ సక్ మంగళ కరమైన నూతన సంవత్సర ఆభినందనలు

సుఖజీవితపేష
కే. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి
“మేల్ మాయిల్ మందు”

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్టురోగ నివారిణి-భయంకరమైన మేహవ్యాధివల్ల కష్టపడు వారలకు పునర్జన్మమిచ్చు అద్భుత సంతేవి-మేహరోగ నివారణ నూనె, లేహ్యము.

నర్లిమేహ, ఎల్లమేహ, పొడలు, మేహరంములు, రిముడ్లు, మతిమాంద్యము, కుషములు, పిత్తకాంక్షము. మాతక వ్యాధులు, వాతము, గుల్మము, తెలుపు, ఉష్ణం, గ్రంధి, కాల్షవేరులు ముంటు, రక్తవింహనం, గజ్జి, దురద, పిర్యనవ్వం, మూలగ్యాధి, మలబద్ధకము మొదలైన అన్ని విధముల దుర్ పిడు వ్యాధులను అతి సులభముగా పోట్టును.

40 రోజులు (1 మందలము) మానె, లేహ్యము 6-0-0 తపాల్ బయ్య వేలు: వివరములకు కేట్లాగులో చూడవచ్చును.

శ్రీ పరమాత్మ తైలము (స్నానమునకు శ్రేష్టమైనది)

కండు మంట, కిసిమాపు తిక్కుత, మెదడు ఉష్ణం, ముక్కులో రక్తము కామలు, కామాల, దగు, గణదగు, క్యానకోశమునందు గలుగు అన్ని వ్యాధులను విశేషి చేసి రక్తశుద్ధిని కలిగించి జీవానునకు కుఖము నిచ్చును.

K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU

For:
Blood-Purification, Constipation,
Gleet, Leprosy, Gonorrhoea, Venereal,
and all kinds of Skin Diseases.

K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచార్యగారి సన్మన్, 5/22, మేల్ మాయిల్ పోస్టు (N. A. Dt.)

[illegible]

శకం 1879 సం॥ వైశాఖం నెల (సాయంపూరం)

శకం 1879 శ్రేష్ఠం నెల (సాయంపూరం)

10	ర	80	ప (పరి మం రా 5-20 (౫౯-౧౦) ధరి 24-55 రూ-౭) ఆయు 18-48 కింసు 17-22 వర్జ్య 10-5 ల 11-44 కు దిన 3౧-౪౧ ధర ౨ రవిః 33-౨౫ ధర రక్తాం కృత్తి రావే పంచ క్కే కాం యాగః భు ౨-౨౦				
11		1	ద్వితీ బు రా 4-51 (౫౭-౫౯) కృత్తి రా 1-9 (౪౮-౪౬) సాధా 17-29 బాల 17-5 దిన 18-1 ల 14-89 కు దిన 3౦-౪3 కృత్తి రావే పంచ క్కే కాం చంద్రిదర్శనం భు ౨-౨౯				
12		2	త్వితీ ను రా 3-56 (౫౫-౪౭) రోహి రా 1-1 (౪౮-౨౬) రోధ 15-52 తైరి 16-23 వర్జ్య 17-4 ల 18-40 కు దిన 3౧-౪౫ మృగ కృత్తి కాం అక్షయ త్వితీయా శేతా యుగాది బలరామజయన్తి భు ౨-3౭				
13	ర	8	చతుర్తీ పు రా 2-38 (౫౨-౨౯) మృగ 24-30 (౪౭-౯) ఆది కం 18-54 వణి 15-16 వర్జ్య 6-29 ల 8-8 కు దిన 3౧-౪౭ ధర 3 రవిః ౫౭-3౬ మృగ కృత్తి కాం నాగ రత్న కర్తవీ ప్రవేశం భు ౨-౪౬				
14		4	పంచమీ రా 1-2 (౪౮-3౧) ఆర్ద్ర 28-41 (౪౭-౭) శుక్ర 11-42 బ వ 18-50 వర్జ్య 8-86 ల 10-9 కు దిన 3౧-౪౯ ఆర్ద్ర కృత్తి కాం 30 ఊ శ్రీ శంకరాచార్య జయంతి భు ౨-౫౪				
15		5	షష్ఠి ఆ 28-10 (౪3-౫౨) పున 22-34 (౪౨-౪3) నృతి 9-18 కాల 12-5 వర్జ్య 11-7 ల 12-39 కు వ్య పా 16-47 ల 24-౫1 కు దిన 3౧-౫౧ పుష్య శివ ఉభయ ప్రదానః భు 3-3				
16		6	సప్తమీ 21-5 (3౮-౪౧) పుష్య 21-16 కూల 6-85 కండ రా 8-45 నర 10-7 వర్జ్య 6-8 ల 7-89 కు దిన 3౧-౫3 పుష్య శివ శ్రీవిద్యారణ్య జయన్తి భు 3-౧౧				
17	ర	7	అష్టమం 18-50 (33-౪) ఆశ్లే 19-46 (3౫-౨౫) వృద్ధి 24-46 విషి 7-57 వర్జ్య 9-16 ల 10-46 కు దిన 3౧-౫౫				
18		8	నవమీ 16-28 (౨౭-౯) మఘ 18-10 (3౧-౨౬) ధ్రువ 21-46 బాల 5-38 వర్జ్య 6-58 ల 8-28 కు వర్జ్య రా 1-38 ల 8-8 కు దిన 3౧-౫౭ మఘ రవే సప్త రామజయ శ్రీరామజయంతి భు 3-౨౮				
19		9	దశమీ 14-3 (౨౧-౮) పూష 16-82 (౨౭-౨౧) వ్యాధూ 18-48 నర 14-3 వర్జ్య 28-15 ల 24-45 కు దిన 3౧-౫౯ తిథిద్యయం భు 3-3౭				
20	ర	10	ఏకాదశీ 11-89 (౧౫-౧౦) ఉష 14-55 (౨3-౨౧) మార్గ 15-41 ధ్రువా 11-89 వర్జ్య 22-48 ల 24-18 కు దిన 3౧-౬౦				
21		11	ద్వాదశీ 9-28 (౧౯-౨౯) మార్గ 18-27 (౧౯-3౯) మజ 12-46 బాల 9-28 వర్జ్య 21-2౦ 22-88 కు దిన 3౨-౨౭ వి గ 3 క ప్రదా మం భు 3-౫౪				
22		12	త్రయో ఆ 7-16 (౪-౧౬) చతుర్థ రా 5-28 (౫౫-౨౯) చిత్రి 12-10 (౧౬-3౦) సిద్ధి 10-1 తైరి 7-16 వర్జ్య 17-82 ల				
23		13	పూ ా సా రా 4-4 (౫౬-౧౪) స్వాతి 11-12 (౧౪-౫) వ్యతి 7-82 రోహి 5-22 విషి 16-46 వర్జ్య 16-40 ల 18-14 కు దిన (3౨-౧౬) విశాఖ వే పంచరాత్రి కాం అవ్యాధానం మహావైశాఖ చంద్రిదర్శనం భు ౪-౧౧				
24	ర	14	ల (పరి మం రా 8-8 (౫3-౫౫) విశా 10-40 (౧౨-౪౫) వరీరా 8-84 బాల 15-86 వర్జ్య 14-89 ల 16-15 కు దిన 3౨-౭ కృత్తి ౨ వృషేరవిః ౨౦-3౫ విశా రవే పంచ రాత్రి కాం అనూశేవే పంచయాగః వృషభ సంక్రమణ పుత్తి కాం భు ౪-౧౯				
25		15	ద్వితీ బు రా 2-45 (౫3-౦) అనూ 10-85 (౧౨-3౬) శివ రా 2-18 తై 14-56 వర్జ్య 16-19 ల 5-57 కు దిన 3౨-౯ అనూశేవే పంచశ్రేష్ఠ క్కే కాం భు ౦-౬				
26		16	త్వితీ ను రా 2-58 (౫3-33) శ్రేష్ఠ 11-7 (౧3-౫౪) సిద్ధరా 1-22 వణి 14-51 వర్జ్య 19-29 ల 21-9 కు దిన 3౨-౧౧				
27	ర	17	చతుర్తీ పు రా 8-48 (౫౫-3౮) మూల 12-14 (౧౬-౪3) స్వాతి రా 1-0 బవ 15-28 వర్జ్య 10-84 ల 12-14 కు వర్జ్య 22-81 ల 24-14 కు దిన 3౨-౧౨ కృత్తి 3 రవిః ౪౮-౧౪ వైపా 6-18 ల 21-8 కు పూషా కు వే భు ౦-౨౬				
28		18	పంచమీ రా 5-15 (౫౯-౧౪) పూష 18-56 (౨౦-౫౮) కుభ 9-౮1-5 కాల 16-81 వర్జ్య 22-1౪ ల 24-26 కు దిన 3౨-౧౪ అగస్త్యో ద్దనం ౪౫-౮ పూషా కు వే భు ౦-3౫				
29		19	షష్ఠి ఆ పూర్తి (౬౦-౦) ఉష 16-10 (౨౬-3౬) శుక్ర రా 1-38 నర 18-11 వర్జ్య 20-37 ల 22-24 కు దిన 3౨-౧౫				
30		20	షష్ఠి సా 7-9 (౪-౨) శివ 18-50 (33-౧౫) బ్రహ్మరా 2-18 వణి 7-9 వర్జ్య 28-19 ల రా 1-7 కు దిన 3౨-౧౭ శివ రవే సప్తనిరావే సప్త భు ౦-౫౪				
31	ర	21	సప్తమం 9-28 (౯-3౮) ధని 21-42 (౪౦-౨౬) చంద్రరా 8-12 బవ 9-28 వర్జ్యం లేదు దిన 3౨-౧౮ కృత్తి ౪ రవిః ౧౬-౬ విశానాయనం ౨౦-౨3 ధనిరావే సప్తవేదన క్రం ఉభయ నాధ్యాయః మహాశివుత్తి కాం భు ౧-౪				
1		22	అష్టమీ 11-45 (౧౫-33) శివ 24-87 (౪౭-౪3) పుర్విరా 4-5౮ 11-45 వర్జ్య 5-47 ల 7-85 కు దిన 3౨-౨౦ తిథి వచనభు				
2		23	నవమీ 14-0 (౨౧-౧3) పూషా రా 8-17 (౫౪-౨౬) విషు రా 4-45 నర 14-0౫ 7-43 ల 9-౫0 కు దిన 3౨-౨౧ శుభి భు ౧-౨3				
3	ర	24	దశమీ 15-57 (౨౬-౬) ఉభా పూర్తి (౬౦-౦) శివ రా 5-9 ధ్రువి 15-57 వర్జ్య 18-49 ల 15-84 కు దిన 3౨-౨౨ రోహి ౧ రవిః ౪౪-౧3 తిథి దశమీ భు ౧-33				
4		25	ఏకాదశీ 17-26 (౨౯-౪౭) ఉభా 5-87 (౦-౧౬) ఆయురా 5-7 బాల 17-26 వర్జ్య 18-31 ల 20-14 కు దిన 3౨-౨౪				
5		26	ద్వాదశీ 18-17 (3౧-౫౬) శివ 7-25 (౪-౪౪) సాధా రా 4-86 కాల 5-51 వర్జ్య రా 4-24 కు దిన 3౨-౨౫ భు ౧-౫౨				
6		27	త్రయో సా 18-88 (3౨-3౪) ఆశ్లే 8-36 (౭-౪౨) రోధ రా 8-84 నర శేవతి-5 కు వర్జ్య 6-25 ల 8-8 కు దిన 3౨-౨౬ ధం క్కే కాం శివ సక్రం మాస శివరాత్రి భు ౨-౨				
7	ర	28	చతుర్థ మం 18-8 (3౧-33) ధర 9-9 (౯-౪) ఆదికం రా 2-3 విషి 6-20 వర్జ్య 21-7 ల 22-48 కు దిన 3౨-౨౭ రోహి ౨ రవిః ౧౨-౨౬ ధం క్కే కాం కృత్తి రావే పంచ వాజన సెయ్యయా కృష్ణాంగారక గరభ. కర్తవీత్యయం భు ౨-౧౧				
8		29	అనూ బు 17-8 (౨౯-౪) కృత్తి 9-4 (౮-౫౬) శుక్ర 24-3 చతు 5-37 వర్జ్య 24-42 ల రా 2-16 కు దిన 3౨-౨౯ రోహి రాత్రి కాం కృత్తి రావే పంచ అవ్యాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు ౨-౨౧				

కు		ని	బు
		కు	కే
		మే 7 వృషే	
		కుక్ర:	
గు		14 వృషే	
		రవి:	
	రా	శ	

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ హేమలంబ సంవత్సర చైత్రమాసః శకః 1879 కలి: 5058

<p>11 శుక్ర ప్రతి పౌ 15-33 (అర-గ) తేన 15-11 వర్షం లేదు ప్రతి పరి ధియూః సంవత్సరాది</p> <p>12 ద్వితీ మం 16-11 (అగ-3గ) అశ్వి 16-28 వర్షం 12-11 ల 18-52 కు వర్షం రా 2-15ల8-54 కు వేదవ్యాసతీ పు.</p> <p>13 తృతీ 16-15 (అగ-3గ) ధని 15-3వర్షం రా 5-10ల 30-30</p> <p>14 చతుర్థి 15-49 (అర-32) శృతి 179-17 శేన 6847 కు దిన 30-32</p> <p>15 పంచమ 14-58 (అర-30) రోహి 17-40 వర్షం 9-5 ల 10-11 కు వర్షం 22-27 ల 24-0 కు [కు తిథిపక్షము</p> <p>16 షష్ఠి 18-32 (గ-0) మృగ 16-20 వర్షం 24-28 ల రా 1-55</p> <p>17 సప్తమి 11-50 (గ-3గ) ఆర్ద్ర 15-18 వర్షం రా 2-39 ల 4-10 కు</p> <p>18 అష్టమి 9-52 (గ-3గ) పుష 14-1 వర్షం 21-81 ల 28-1 కు స్వార్థమాస్య శ్రీరామనవమి</p> <p>19 నవమి 7-88 (ర-3గ) దశ 5-19 (గ-3గ) పుష్య 12-30 వర్షం 24-27 ల రా 1-57 కు రామావత శ్రీరామనవమి శిల్పశిల్పరతినిశ్చయించుచున్నది [28-2 కు స్వార్థగంధ</p> <p>20 ఏకాదశి 2-51 (గ-3గ) ఆశ్వి 10-58 వర్షం 22-30</p> <p>21 ద్వాదశి 24-24 (ర-3గ) మఘ 9-12 వర్షం 16-39 ల 18-9 కు రామావత మాస్యగంధి ప్రవృత్తి: దిన 30-32</p> <p>22 త్రియోమి 22-5 (ర-3గ) పూర్వ 7-84 వర్షం 14-19 ల 15-49 కు రంగనాచ్చి శ్రీనందయ్యరతినిశ్చయించుచున్నది</p> <p>23 చతుర్దశి 19-56 (ర-3గ) శుభ 6-4 మాస్తరా 4-39 వర్షం 18-58 ల 15-28 కు మేషే రవి: 23-30 తిరునారాయణ పెరుమాళ్ళు తిని పా మేష పంలి పులి కా</p> <p>24 పూర్ణి 18-5 (30-32) చిత్ర రా 8-89 వర్షం 12-18 ల 18-50 కు అన్యధానం</p>	<p>25 బ ప్రతి పౌ 16-38 (అర-3గ) శాశి రా 2-56 వర్షం 9-5 ల 10 38 కు దిన 30-30</p> <p>26 ద్వితీ మం 15-21 (అర-3గ) విశా రా 2-42 వర్షం 8-28 ల 10-8 కు దిన 30-30 తిథి ద్వితీయ</p> <p>27 తృతీ 14-36 (అర-3గ) అనూ రా 2-50 వర్షం 6-48 ల 8-19 కు తిథిద్వయం [ల 10-15 కు తిథి పంచమి</p> <p>28 చతుర్థి 14-22 (అర-3గ) శ్రేష్ఠ రా 8-24 వర్షం 8-36</p> <p>29 పంచమ 14-37 (అర-3గ) మూల రా 4-41 వర్షం 11-56 ల 18-36 కు వర్షం రా 3-1-4-41 కు దిన (30-30) మాస్యతిథి</p> <p>30 షష్ఠి 15-28 (అర-3) పూర్వ పూర్తి (ఓం-0) వర్షం 14-58 ల 16-41 కు దిన 30-30 తిథి షష్ఠి [దిన 30-30 అన్యధానం</p> <p>1 సప్తమి 16-36 (అర-3) పూర్వ 6-29 వర్షం 15-10 ల 16-54 కు</p> <p>2 అష్టమి 18-18 (30-30) శుభ 8-84 వర్షం 12-58 ల 14-44 కు</p> <p>3 నవమి 20-10 (30-30) శ్రవ 10-57 వర్షం 15-28 ల 17-9 కు దిన 30-30</p> <p>4 దశమి 22-15 (ర-3గ) ధని 18-32 వర్షం 21-81 ల 28-17 కు</p> <p>5 ఏకాదశి 24-18 (ర-3గ) శివ 16-9 వర్షం 28-18 ల 24-59 కు సర్వగంధి విజయ ధ్వజ తీర్థి</p> <p>6 ద్వాదశి 2-7 (గ-3గ) పూర్వ 18-86 వర్షం రా 5-4 ల ద్వాదశి వారివాసరి: గ-32 ప్రవృత్తి:</p> <p>7 త్రియోమి 2-36 (గ-3గ) శుభ 20-47 శేన 6-49 కు</p> <p>8 చతుర్దశి 4-40 (గ-3గ) తేన 22-34 వర్షం 9-40 ల 11-28 కు పెరియ పెరుమాళ్ళు తిని పా</p> <p>9 అమా ● పౌ రా 5-16 (గ-3గ) అశ్వి 23-54 వర్షం 19-41 ల 21-88 కు సర్వ 30 మా అన్యధానం పిండ తిత్తియజ్ఞ: వకుల నంది తిని పా</p>
---	--

(పూర్వపద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ హేమలంబ సంవత్సర చైత్రమాసః శకః 1879 కలి: 5058

<p>10 శుక్ర ప్రతి మం రా 5-15 (గ-3గ) ధని 24-38 వర్షం 9-4 ల 11-27 కు యూః [ఉయ్యకొండార తిని పా</p> <p>11 ద్వితీ 4-51 (గ-3గ) శృతి రా 1-2 వర్షం 12-50 ల</p> <p>12 తృతీ 3-50 (గ-3గ) రోహి 24-51 వర్షం 16-55 ల 18-30 కు విద్యాధిరాజ తీర్థి [7-52 కు</p> <p>13 చతుర్థి 2-28 (గ-3గ) మృగ రా 1-16 వర్షం 6-18 ల</p> <p>14 పంచమ 24-41 (ర-3గ) ఆర్ద్ర 28-18 వర్షం 8-20 ల 9-52 కు శ్రీ శంకరాచార్య జయంతి ఉపయోగం తిని పా</p> <p>15 షష్ఠి 22-40 (ర-3గ) పుష 22-8 వర్షం 10-40 ల 12-11 కు వర్షం రా 5-84 ల ఉయ్యకొండార: మొదలియండార తిని పా రామదండ తీర్థి [విద్యాధిరాజ జయంతి</p> <p>16 సప్తమి 20-26 (30-30) పుష్య 20-30 శేన 7-4 కు</p> <p>17 అష్టమి 18-8 (30-30) ఆశ్వి 18-59 వర్షం 8-31 ల 10-1 కు దిన 30-32</p> <p>18 నవమి 15-38 (గ-3గ) మఘ 17-19 వర్షం 6-9 ల 7-88 కు వర్షం రా 24-46 ల రా 2-15 కు తిథిద్వయం</p> <p>19 దశమి 18-11 (గ-3గ) పూర్వ 15-39 వర్షం 22-28 ల 28-58 కు దిన 30-30 తిథి ఏకాదశి</p> <p>20 ఏకాదశి 10-49 (గ-3గ) శుభ 14-7 వర్షం 22-8 ల 28-38 కు సర్వగంధి [తేన పెరుమాళ్ళు తిని పా</p> <p>21 ద్వాదశి 8-40 (ర-3గ) మాస్తరా 12-47 వర్షం 20-25 ల 21-57 కు</p> <p>22 త్రియోమి 6-45 (గ-3గ) చతుర్థి 4-59 (గ-3గ) చిత్ర 11-42 వర్షం 17-6 ల 18-89 కు స్వార్థమాస్య వృషిం వాజ పురుషవియ్యార్ తిని పా</p> <p>23 పూర్ణి 8-49 (గ-3గ) శాశి 10-55 వర్షం 16-26 ల 18-1 కు అన్యధా</p>	<p>24 బ ప్రతి మం రా 3-1 (గ-3గ) విశా 10-84 వర్షం 14-85 ల 16-11 కు వృషభే రవి: గ-3గ యూః వృషభ పంలి పులి కా [18-0 కు దిన 30-30</p> <p>25 ద్వితీ 2-46 (గ-3గ) అనూ 10-38 వర్షం 16-22 ల</p> <p>26 తృతీ 2-56 (గ-3గ) శ్రేష్ఠ 11-18 వర్షం 7-35 ల 9-15 కు [12-8 కు వర్షం 22-31 ల 24-18 కు</p> <p>27 చతుర్థి 3-44 (గ-3గ) మూల 12-16 వర్షం 10-38 ల</p> <p>28 పంచమ 4-52 (గ-3గ) పూర్వ 13-50 వర్షం 22-30 ల 24-14 కు [21-59 కు దిన 30-30</p> <p>29 షష్ఠి 6-4 (ఓం-0) శుభ 15-50 వర్షం 20-14 ల</p> <p>30 షష్ఠి పౌ 6-35 (గ-3గ) శ్రవ 18-11 వర్షం 22-35 ల 24-23 కు దిన 30-30 [ఉధిమాసధ్యానం</p> <p>31 సప్తమి 8-27 (ర-3గ) ధని 20-45 వర్షం రా 4-45 ల</p> <p>1 అష్టమి 10-31 (గ-3గ) శివ 22-24 శేన 8-8 కు దిన 30-30</p> <p>2 నవమి 12-29 (గ-3గ) పూర్వ రా 1-52 వర్షం 6-27 ల 8-18 కు తిథిదశమి [14-10 కు మాస్యతిథి</p> <p>3 దశమి 14-17 (గ-3గ) శుభ 4-18 వర్షం 12-25 ల</p> <p>4 ఏకాదశి 15-46 (గ-3గ) తేన పూర్తి (ఓం-0) వర్షం 17-9 ల 18-58 కు తిథి ఏకాదశి సర్వగంధి</p> <p>5 ద్వాదశి 16-49 (గ-3గ) తేన 5-0 వర్షం రా 1-18 ల 4-55 కు దిన 30-30 [19-1 కు స్వాధ్యాస</p> <p>6 త్రియోమి 17-21 (గ-3గ) అశ్వి 7-27 వర్షం 17-24 ల</p> <p>7 చతుర్దశి 17-25 (గ-3గ) ధని 8-21 వర్షం 20-34 ల 22-12 కు వాజపతేయ్యమా</p> <p>8 అమా ● మ 16-55 (గ-3గ) శృతి 8-47 వర్షం 24-43 ల రా 2-19 కు అన్యధానం పిండ తిత్తియజ్ఞ:</p>
--	---

శకం 1879 సం॥ శ్రీకృష్ణమానం (చాంద్రనభ:వర్షా:)	1957 వర్షం	9	30	కు ప్రతి ను 15-88 (౨౫-౨౦) శోహి 8-80 (౩-౨౯) భృతి 21-42 బవ 15-88 వర్ష 18-51 ల 15-28 కు దివ 3౨-3౦ శోహి ర్క కౌం తిథి ప్రతిపత్ యాగ: చంద్రదర్శనం భు ౨-3౧
		10	౪	81 ద్వితీ కు 18-44 (౨౦-3౫) మృగ 7-28 (౪-౫౪) శూల 19-0 కాల 18-44 వర్ష 15-24 ల 16-55 కు దివ 3౨-3౧ శోహి 8 రవి: (౪౧-3) తిథి ద్వితీయం సౌపమం రంభా చరితం భు ౨-౪౦
		11	1	౪౪తీ క 11-81 (౧౫-౨) ఆర్ద్ర 6-7 (౧-౩౨) పున రా 4-38 (౫౬-౫) గండ 16-6 గర 11-31 వర్ష 17-20 ల 18-50 కు దివ 3౨-3౨ పున కు కౌం పుష్య కేతే భు ౨-౫౦ మి శృ కే మి
		12	2	చతుర్తీ ఆ 9-8 (౯-౫) పుష్య రా 2-52 (౫3-౨౫) వృశ్చి 18-5 భద్ర 9-8 వర్ష 11-59 ల 18-28 కు దివ 3౨-33 పుష్యకేతే పుష్యార్కయోగ: భు ౨-౫౯
		13	౩	పంచ సా 6-40 (౨-౫౪) మషి రా 4-12 (౫3-౪౯) ఆశ్లే రా 1-10 (౪౯-౧౧) భువ 10-0 కాల 6-40 వర్ష 14-46 ల 16-15 కు దివ (3౨-3౪) ముఖకేతే సప్త వింధ్య నాసిరీ పూజ భు 3-౯
		14	౪	సప్త మం రా 1-48 (౫౦-౪౪) మఘ 22-84 (౪౫-౧౧) వ్యాధూ 6-56 హర్ష రా 8-57 గర 14-59 వర్ష 12-22 ల 18-52 కు దివ (3౨-3౫) శోహి ౪ రవి: ౯-౪౮ మఘ కేతే సప్త భు 3-౧౯
		15	5	ఆష్ట మి 22-84 (౪౫-౯) పూష 22-7 (౪౧-3౨) వజ్ర రా 1-5 విష్ణి 12-41 వర్ష 7-5 ల 8-85 కు వర్ష రా 4-56 ల దివ (3౨-3౫) బుధాష్టమి భు 3-౨౮
		16	6	నవ ను 21-81 (౪౦-౨) ఉష 20-50 (3౮-౨౧) సిద్ధి 22-28 కాల 10-82 కేవ 6-27 కు వర్ష రా 4-58 ల దివ 3౨-3౬ భు 3-3౮
		17	౭	దశ కు 19-42 (3౫-3౧) హస్త 19-48 (3౫-౪౫) వృశ్చి 19-58 తైత్తి ౧౮-36 కేవ 6-24 కు వర్ష రా 8-88 ల ౬-6 కు దివ 3౨-3౩ మృగ ౧ రవి: 3౮-౪౯ దశిపాదహర దశమి భు 3-౪౮ [వర్ష ౧౧ కి విర్జల ౧౧-కి భు 3-౫
		18	8	ఏకా క 18-12 (3౧-౪౪) చిత్త 19-8 (3౩-౫౨) వశి 17-87 వశి 6-57 వర్ష 24-88 ల రా 2-7 కు దివ 3౨-3౮
		19	9	ద్వాద ఆ 16-58 (౨౮-౪౧) శ్వాతి 18-86 (3౨-౪౬) పరి 15-85 బవ 5-85 వర్ష 24-11 ల రా 1-47 కు దివ 3౨-3౮ విశాక్ కౌం భు ౪-౩
		20	10	త్రయో సా 16-5 (౨౬-౨౯) విశా 18-29 (3౨-౨౮) గన 18-49 తైత్తి 16-6 వర్ష 26-82 ల 24-9 కు దివ 3౨-౯ విశాక్ కౌం అనుకేతే పంచ అవధ్యాయ: భు ౪-౧౬
		21	౧1	చతుర్థ మం 15-87 (౨౫-౧౫) అనూ 18-46 3౩-౮ సిద్ధ 12-24 వశి 15-87 వర్ష 24-82 ల రా 2-11 కు దివ 3౨-3౯ మృగ ౨ ర్క: ౮-౨ శ్రీకృష్ణ కౌం అనుకేతే పంచతిథిదుర్గ: రామాసుజ శ్రీసృణింహజయన్తి భు ౪-౨౬
		22	12	పూర్ణి ౧ బు 15-82 (౨౫-3) శ్రీకృష్ణ 19-28 (3౪-౫౨) శాఖ 11-17 బవ 15-82 వర్ష రా 8-51 ల దివ 3౨-౪౦ మూల కుతే శ్రీకృష్ణ కౌం తిథి పూర్ణి మ అవ్యాధానం భౌతియవ్యాధి మహాశ్రేష్ఠీ భు ౪-౩౬
		23	18	బ ప్రతి ను 15-55 (౨౬-౧) మూల 20-87 (3౩-౪౬) శుభ 10-82 కాల 15-55 కేవ 6-82 కు వర్ష 18-56 ల 20-87 కు దివ 3౨-౪౦ మూలకుతేయోగ: వృషభపూజ భు ౪-౪౫
		24	౧4	ద్వితీ కు 16-47 (౨౮-౧౧) పూష 22-14 (౪౧-౪౩) శుక్ల 10-9 గర 16-47 వర్ష 6-52 ల 8-84 కు దివ 3౨-౪౧ మృగ 3 మఘ కే రవి: 3౩-3౧ ఉషారకే మిథునసం॥ పు॥ భు ౪-౫౫
		25	15	౪౪తీ క 18-8 (3౧-3౩) ఉష 24-19 (౪౩-౦) బ్రహ్మ 10-9 భద్ర 18-8 వర్ష 6-55 ల 8-40 కు వర్ష రా 4-48 ల ఉషారకే 3౧ ప భు ౦-౪ [భు ౦-౧౪
		26	16	చతుర్తీ ఆ 19-55 (3౬-౧) కేవ రా 2-49 (౫3-౧౪) వింధ్ర 10-81 బవ 7-2 కేవ 6-30 కు దివ 3౨-౪౨ ధనిరాకే సప్త
		27	17	పంచ సా 22-4 (౪౧-౨3) ధనిపూ ౩ (౬౦-౦) వైశ్ణ 11-11 కాల 9-0 వర్ష 7-17 ల 9-4 కు ధనిరాకే సప్త భు ౦-౨౫
		28	౧8	షష్ఠి మం 24-28 (౪౩-౧౧) ధని 5-86 (౦-౧3) విష్ణు 12-8 గర 11-14 వర్ష 18-41 ల 15-29 కు మృగ ౪ రవి: ౩౦ ప్రహాషభావ: భు ౦-3౬ [భు ౦-౪౬
		29	19	సప్త మి రా 2-46 (౫3-౪) శత 8-84 (౩-3౫) పీఠి 18-0 విష్ణి 18-85 వర్ష 15-44 ల 17-82 కు కృష్ణాపుష్కర (ప॥
		30	20	ఆష్ట ను రా 4-54 (౫౮-౨౫) పూర్ణా 11 27 (౧౪-౪౩) ఆయు 18-52 కాల 15-50 వర్ష 2౨-6 ల 28-52 కు కేవ కృం భు ౦-౫౩
అనంతపురం (చాంద్రనభ:వర్షా:)	1957 వర్షం	౩1	౧	౩1 నవ ను పూర్ణి (౬౦-౦) ఉషా 14-4 (౨౧-౧౯) హాథా 14-80 తైత్తి 17-45 వర్ష రా 8-7 ల 4-51 కు దివ 3౨-౪౨ ఆర్ద్రా
		1	22	నవ కి 6-86 (౨-౪౦) కేవ 16-10 (౨౬-3౬) శోభ 14-44 గర 8-86 వర్ష ౧ కేదు భు ౧-౧౮
		2	23	దశ ఆ 7-41 (౫-౨3) ఆశ్వి 17-89 (3౦-౧౮) అతిగం 14-28 భద్ర 7-41 వర్ష 18-24 ల 15-6 కు వర్ష రా 8-88 ల 5-12 కు భరణి కే పంచకే కౌం భు ౧-౨౮ [పంచ వర్ష ౧౧ కి భు ౧-3౯
		౩	24	ఏకా సా 8-5 (౬-౨౦) భర 18 25 (3౨-౧౧) మక 18-89 కాల 8-5 వర్ష ౧ కేదు భర కేతే పంచకే కౌం కృత్తిరాకే
		4	25	ద్వాద మం 7-41 (౫-౧౯) కృత్తి 18-25 (3౨-౯) భృతి 12-11 తైత్తి 7-41 వర్ష 6-25 ల 8-1 కు ఆర్ద్రా) ౨ రవి: ౬౮ కృత్తిరాకే పంచ మూర్త్యయన్తి భు ౧-౪౯
		5	26	త్రయో బు 6-88 (౨-3౦) చతుర్థ రా 4-45 (౫౫-౨౯) శోహి 17-42 (3౦-౨౨) శూల 10-9 వశి 6-88 వర్ష 9-56 ల 11-29 కు వర్ష 22-59 ల 24-80 కు దివ 3౨-౪౨ కేవ కృం మాస కేవరాత్రి: భు ౨-౦
		6	27	అనూ కు రా 2-28 (౫౩-౪) మృగ 16-22 (౨౩-౨) గండ 7-84 వృశ్చి రా 4-88 చతు 15-84 వర్ష 24-8 ల రా 1-87 కు ఆర్ద్ర) ర్క కౌం వర్ష 80 మా అవ్యాధానం సింహిర్యయజ్ఞ: భు ౨-౧౦

కు	రకు	బుకే
7 వృషివర:		
10 కర్క-రేకు:		
14 మిథునరవి:		
19 కన్యారవి:		
25 మిథునరవి:		
.. కర్క-రేకు:		
రా	క	

శకం 1879 సం|| ఆచార్యం నెల (చాయనవరం)

అచార్యం నెల

చాయనం నెల

7	ర	28	బు (పరి శు 28-86(౪౫-౫) ఆర్ధ) 14-86(౨౨-౩౨) గ్రహవరా 1-12 కింపు 18-0 వర్ష్య రా 1-80ల 8-58కు దిన 3౨-౪౧ ఆర్ధ్య 3 రవి: ౩౫-3౭ ఆర్ధ్యరక్తకంఠాః భు ౨-౨౧				
8		29	ద్వితీ శ 20-౫౯(౩౭-౩౨)పున 12- 7(౧౭-౧౩) వ్యాసూ 21-౩8 బాల 10-5 వర్ష్య 19-41ల 21-8కు దిన 3౨-౪౧ పుష్యకు కౌం బగన్వాభిక్షై రేంథోత్సవ: చంద్రదర్శనం భు ౨-౩౧ మి మృ మే మీ				
9		80	త్వితీ ఆ 17-26(౨౯-౪౧) పుష్య 1౪-10(౧౧-౨౯)హర్ష 18-2 తైతి 7-0 వర్ష్య 21-4౯ల 23-12కు దిన 3౨-౪౧ పుష్యకు కౌం ఆ శ్రీవేదప్రపుష్యద్వియోగ: భు ౨-౪౨	ర	బు		శ్రీ
10		1	చతుర్తీ సో 14-22(౨౧-౫౮) ఆ శ్రీ 7-58(౫-౪౪) వజ్ర 14-27 భద్ర 14-22 వర్ష్య 18-48ల 20-15కు దిన 3౨-౪౦ ఆ శ్రీవేదప్ర ముఖకేవేదప్ర తిథిద్వయం భు౨-౫౨	కు	బు	శాస్త్రై కర్మ-తే	
11	ర	2	పంచ మం 11-28(౧౪-౪౩) ముఖ 5-48(౦-౨౧)పూర్వరా 3-౪౯(౫౫-౧౬)సిద్ధి 11-0 రా 11-28 వర్ష్య 18-5౮ 14-84కు దిన 3౨-౪౦ ఆర్ధ్య ౪ రవి: ౫-౨౬ ముఖకేవే కుమారమషి భు ౩-౩			16౪ కర్మ-తేరవి:	
12		3	షష్ఠి బు 8-51(౮-౧౦)ఉభా రా 2-19(౫౧-౫౦)వర్ష్య 7-48 వరీ రా 4-54తై 51వర్ష్య 10-85ల 1౭-5కు దిన 3౨-౩౯ మహాశివయజ్ఞం ౨౯-౨౦ వివస్వత్స ప్రమ భు౩-౧౪			30 సింహాకుక్ర:	
13		4	సప్త మ 6-87(౨-౩౩) ఆమరా 4-49(౫౫-౨౯) హస్తరా 1-11(౪౯-౦) పరి రా2-28 వణి 6-87 వర్ష్య 10-19ల 11-51కు దిన 3౨-౩౯ భు ౩-౨౪			25 సింహామం:	
14	ర	5	వర శు రా 8-27(౫౪-౩౮) చిత్ర 24-82(౪౭-౨౧) శన 24-14 బాల 16-8 వర్ష్య 8-59ల 10-82కు దిన 3౨-౩౮ పున గ రవి: ౩౫-౧౦ భు ౩-౩౫				
15		6	దశ శ రా 2-84(౫౭-౨౪) వ్యాతి 24-20(౪౬-౫౦) సిద్ధి 22-26 తైతి 15-0 వర్ష్య 6-6ల 7-41కు దిన 3౨-౩౭				
16		7	ఏకా ఆ రా 2-5(౫౧-౧౫)హా 24-84(౪౭-౨౬)వాస్య 20 59 వణి 14-20 వర్ష్య 5-59ల 7-86కు వర్ష్యరా4-41ల దిన 3౨-౩౬ అనూ కు వేదప్రకౌం కేవేపంచవికారాకౌం సవ్య గం శీ కేయన గం శీ భు ౩-౫౬				
17		8	ద్వాద సో రా 2-5(౫౧-౧౦) అనూ రా 1-14(౪౯-౩) శుభ 19-55 బవ 14-6 శేవ 6-20కు దిన 3౨-౩౬ అనూకువే సప్తకౌం కేవేపంచ ద్వాదశీ హరివాసం: ౬-౧౪ ప్రహ్లాద: భు ౪-౬				
18	ర	9	త్రయో మం రా 2-26(౫౨-౨)జ్యేష్ఠరా 2 17(౫౧-౩౯)శక్ల 19-7 కాల 14-15 వర్ష్య 7-5౮ 8-45కు దిన 3౨-౩౫ పున ౨ రవి: ౪-౫౩ మూలరవే భు ౪-౧౭ [రా 2-0౮ 8-41కు దిన 3౨-౩౪ మూలరవే భు ౪-౨౭				
19		10	చతుర్థ బు రా 8-11(౪౩-౫౫)మూల రా 3-41(౫౫-౧౧) బ్రహ్మ 18-40 నర 14-48 వర్ష్య 10-45ల 12-27కు వర్ష్య				
20		11	జ్యేష్ఠా గు రా 4-20(౫౬-౪౫) పూష రా 5-81(౫౮-౪౨) విద్ధి 18-29 విష్ణి 15-46 వర్ష్య 14-2౮ 15-45కు దిన 3౨-౩౩ అన్యధాసంబంధ గ౫ మా మహాహుతి వ్యాసపూజ భు ౪-౩౮				
21	ర	12	బ (పరి శు పూర్తి (౬౦-౦) ఉషా పూర్తి (౬౦-౦) వైశ్య 18-86 బాల 17-4 వర్ష్య 14-1౪ల 15-58కు దిన 3౨-౩౨ పున 3 రవి: ౩౪ ౪౨ యాః భు ౪-౪౮ [వ్యావ్యాయ: భు ౪-౫౯				
22		13	బ (పరి శే 5-49 (౦-౨౭) ఉషా 7-89 (౫-౨) విష్ణు 19-0 రా 5-49 వర్ష్య 12-4౮ 18-50 కు దిన 3౨-౩౧				
23		14	ద్వితీ ఆ 7-41 (౫-౬) శన 10-9 (౧౧-౧౪) చిత్ర 19-89 నర 7-41 వర్ష్య 15-36 ల 12-28 దిన 3౨-౩౦ భవి కువే పంచం వే సప్త భు ౪-౯ [౩౨-౨౯ భవికువే పంచరావే సప్త భు ౫-౨౦				
24		15	త్వితీ సో 9-49 (౧౦-౨౬) భవి 12-54 (౧౮-౭) ఆయు 20-81 భద్ర 9-49 వర్ష్య 20-59 ల 22-47 కు దిన				
25	ర	16	చతుర్తీ మం 12-11 (౧౬-౨౧) శేతి 15-51 (౨౫-౩౧) హాథా 21-29 బాల 12-11 వర్ష్య 22-8 ల 24-51 కు దిన 3౨-౨౮ పున ౪ కర్మ-తే రవి: ౪-౨౮ తిథి పంచమి భౌమచతుర్తీ కర్మ-ట సంక్రమణ పు కా భు ౫-౩౦				
26		17	పంచ బు 14-89 (౨౨-౨౭) పూర్వా 18-52 (౩౩-౧) శోభ 22-29 తైతి 14-89 వర్ష్య రా 5-87 ల దిన 3౨-౨౭ కూవ్యతిథి భు ౦-౧౦				
27		18	షష్ఠి శు 16-58 (౨౮-౧౪) ఉభా 21-44(౪౦-౧౧)ఆతి గం 28-20 వణి 16-58 శేవ 7-25 కు దిన 3౨-౨౬భుం-౨౦				
28	ర	19	సప్త శు 18-౬8 (౩౩-౧౬) శేవ 24-15 (౪౬-౨౮) ముశ 23-54 విష్ణి 5-58 వర్ష్య 11-0 ల 12-46 కు దిన 3౨-౨౫ పుష్య గ రవి: ౩౪-౨ ప్రహ్లాదభావ: భుం-౩౧ [పంచకౌం శ్రేవక్రం ధర్మసావస్తమవ్యాది భు ౦-౪౮				
29		20	ఆమృ శ 20-28(౩౬-౫౮)అశ్విరా2-15(౫౧-౨౫)గృతి 24-8 బాల 7-44 వర్ష్య 21-55ల 23-89కు దిన 3౨-౨౩భరిశేవే				
30		21	నవ ఆ 21-15 (౩౮-౫౫) భు రా 8-81 (౫౪-౩౪) కూల 23-88 తై 8-51 వర్ష్య 12-21 ల 14-౩ కు దిన 3౨-౨౨ భం శివే పంచకౌం కృత్తి రావే పంచ భు ౦-౫౨ [౩౨-౨౧ కృత్తి రావే పంచ భు ౧-౩				
31		22	దశ సో 21-18 (౩౮-౫౧) కృత్తి రా 3-58 (౫౫-౪౩) గంప 22-23 వణి 9-14 వర్ష్య 15-44 ల 17-22 కు దిన				
1	ర	23	ఏకా మం 20-22 (౩౬-౪౧) సోహ రా 8-87 (౫౪-౪౮) వృద్ధి 20-50 బవ 8-48 వర్ష్య 19-44 ల 21-18 కు దిన 3౨-౧౯ పుష్య ౨ రవి: ౩-౨౫ సింహాయనం ౭-౩౯ వ్యూహ 8-8 ల సవ్య గం శీ హరిపద పు కా భు ౧-౧౩				
2		24	ద్వాద బు 18-41 (౩౨-౨౮) మృగ రా 2-28 (౫౧-౫౬) గ్రహ 18-26 కాల 7-32 వర్ష్య 8-57 ల 10-29 కు దిన 3౨-౧౮ వ్యూహ 9-36 కు భు ౧-౨౪				
3		25	త్రయో శు 16-18 (౨౬-౨౯) ఆర్ధ్య 24-89 (౪౭-౨౨) వ్యాసూ 15-26 వణి 16-18 వర్ష్య 10-14 ల 11-43 కు దిన 3౨-౧౭ తిథి త్రయోదశి శ్రేవక్రం మాసవివరాతి: అవధ్యాయ: భు ౧-౩౪				
4	ర	26	చతుర్థ శు 18-19 (౧౯-౩) పున 22-17 (౪౧-౨౭) హర్ష 11-57 శు 18-19 వర్ష్య 11-28 ల 12-54 కు వర్ష్య రా 5-24 ల దిన 3౨-౧౫ పుష్య ౩ రవి: ౩-౨౪౬ పుష్యరక్తకౌం తిథిద్వయం సవ్యఅమా అన్యధానం భు ౧-౪౫				
5		27	అమా శ్రీ 9 58 (౧౦-౩౭) పుష్య 19-88 (౩౪-౪౮) వజ్ర 8-8 సిద్ధి రా 1-41 నాగ 9-58 శేవ 6-50 కు దిన 3౨-౧౩ పుష్య రక్తకౌం ఆ శ్రీ కుకౌం శివేసప్ర సింహపర్వయజ్ఞ: యాః భు ౧-౫౫				

(పూర్వపథ్య పంచాంగం) శ్రీ హేమలంబనంవత్సర శ్లోకమాస; తన: 1879 కలి: 5058

9	పరిశు 16-83 (౨౬-౪) మృగ 8-10 వర్ష 14-10-1౬-44కు దిన 3౨౨౨ యాగ: 0౫౯౯ బుద్ధిగర్భం తి ౨౧ చంద్రవర్షం	23	పరిశు 14-౯6 (౨3-3౮) మృగ 19-54 వర్ష 6-14-7-54కు ప్రతిపత్తి యాగ:
10	వృశ్చి కు 14-86 (౨౬-౪౫) మృగ 8-15 వర్ష 16-2౧-17-౯3కు తిథివర్షం పాపవదం పరిశుంబతి. పులి తిథి చక్రం	24	వృశ్చి కు 15-88 (౨౫-౧౭) మృగ 31-20 వర్ష 6-4౦-7-46కు విశుంబతి: ౪౫౬౬ తిథివర్షం పరిశుంబతి తి ౨౧ మృగ సంపులి కా
11	వృశ్చి కు 12-౯4 (౧౮-౨౯) వర్ష 7-28 వర్ష 18-48-20-19కు	25	వృశ్చి కు 16-47 (౨౮-౧౦) మృగ 28-15 వర్ష ౯-58-7-42కు వర్ష ౮-87-5-22కు రఘువర్ష తి ౨౧
12	చతుర్థి ౮ 10-౯4 (౧3-౨౯) పు ౧6-14 పువర్ష ౪-50 వర్ష 18-46-15-16కు దిన 3౨౨౨	26	చతుర్థి ౮ 18-19 (3౨-౦౦) మృగ 1-30 వర్షం లేదు దిన 3౨-3౬
13	పంచమి 8-89 (౭-౫౫) మృగ ౮-15 వర్ష 16-47-18-17కు	27	పంచమి ౮ 20-10 (3౬-3౮) మృగ 4-25 వర్ష 5-5౮-7-41కు
14	షష్ఠి మం 6-16 (౧౫-౫౫) పు ౮౩-47 (౫3-౪౭) మృగ 1-84 వర్ష 14-24-15-౯8కు	28	షష్ఠి మం 22-10 (౪౧-3౮) మృగ ౮ (౬౦-౦౦) వర్ష 12-2౦ 18-40కు ఉత్తరప్రదేశం
15	అష్టమి ౮ 1-18 (౪౯-౨౯) మృగ 28-54 వర్ష 9-0౦-19-29కు	29	అష్టమి ౮ 24-12 (౪౬-౪౮) మృగ 6-41 వర్ష 18-46-౦ 15-82కు దిన 3౨-3౭
16	నవమి ౮ 22-57 (౪3-3౭) మృగ 22-19 వర్ష 8-87-8-7కు	30	అష్టమి ౮ 2-0 (౫౧-౧౧) మృగ 9-1౯ వర్ష 19-47-21-82కు
17	దశమి ౮ 20-44 (3౮-౬) మృగ 20-5౯ వర్ష 6-14-7-44కు వర్ష ౮ 4-82కు	31	నవమి ౮ ౩-82 (౫౪-౫౫) మృగ 11-85 వర్ష 24-84-౮ 2-18కు 1 దశమి ౮ ౪-88 (౫౭-౪౫) మృగ 18-88 వర్షం లేదు దిన 3౨-3౭
18	ఏకాదశి ౮ 18-47 (33-౧3) మృగ 19-45 వర్ష 6-8కు వర్ష ౮ 1-9౦ 2-42కు పరిశుంబతి	2	ఏకాదశి ౮ ౫-10 (౫౯-౬) మృగ 15-4 వర్ష 10-49-౧ 12-81కు వర్ష ౮ 1-6౦-2-46కు పువర్షం
19	ద్వాదశి ౮ 17-10 (౨౯-౧౧) మృగ 18-56 వర్ష 24-25-౮ 1-59కు	3	ద్వాదశి ౮ ౫-19 (౫౯-౨౪) మృగ 16-9 వర్ష ౮ 4-24-౮ రామావతీవర్షం
20	త్రయోదశి ౮ 15-55 (౨౬-౨) మృగ 18-28 వర్ష 22-28-24-4కు మృగార్థం తిథివర్షం పరిశుంబతి తి ౨౧	4	త్రయోదశి ౮ 4-47 (౫౮-౫) మృగ 16-40 వర్ష 6-2 కు దిన 3౨-3౭
21	చతుర్థి మం 1౯-8 (౨౪-౪) మృగ 18-28 వర్ష 24-10-౮ 1-48కు తిథి చతుర్థి పరిశుంబతి పులి రామావతీవర్షం కంబావతీవర్షం తి ౨౧ పరిశుంబతి: పులి	5	చతుర్థి మం ౮ 8-౯8 (౫౫-౫౦) మృగ 16-43 వర్ష 8-42-౮ 10-18కు వర్ష 2-14-2౫-18కు
22	పూర్ణిమ ౮ 14-47 (౨3-౧౦) మృగ 18-5౯ వర్ష ౮ 8-15-౮ 4-౯6కు తిథి పూర్ణిమ అనాగృహం పరిశుంబతి	6	అమావాస్య ౮ ౧-29 (౫౬-౧౯) మృగ 16-20 వర్ష 24-27-౮ ౮ 2-0కు పరిశుంబతి అనాగృహం పరిశుంబతి

(పూర్వోద్ధతి పంచాంగే) శ్రీ హేమలంబనంవశ్వర ఆమాధమానః శకః 1879 కలిః 5058

7	స (పరి స 24-49 (రూ-౨) అర్ధ) 15-84 వర్ష 8-0౦ 4-82కు యాగః [23-0౦కు	21	బ (పరి స రూ 4-11 (౫౬-౨౩) ఉమపూర్తి (౬౦-౦) వర్ష 8 18-2౯౦ 15-8౫కు యాగః
8	ద్వితీ శ రా 22-44 (౪౫-౫౪) పువ 14-27 వర్ష 22-0౦	22	ద్వితీ శ పూర్తి (౬౦-౦) ఉమ 6-46 వర్ష 11-8౦ 12-58కు
9	త్వితీ ఆ 20-80 (3౩-౧౯) పువ్య 18-5 వర్ష 1-4౦ 2-84కు	23	ద్వితీ ఆ 5-47 (౦-౨౦) రేవ 8-57 వర్ష 1౫-22౦ 15-8౫
10	చతుర్వి సా 18-6 (3౧-౧౮) ఆశ్వి 11-88 వర్ష 22-44౦ 24-18కు దివ 3౨-3౫ మారనూర్చుంబి తీపి	24	త్వితీ సా 7-87 (౪-౫౫) పువ 11-26 (౧౪-౨౮) వర్ష 19-25౦ 21-11కు దివ 3౨-౨౫
11	పంచమం 15-87 (౨౫-౫) మఖ 9-54 వర్ష 17-1౦ 18-50కు దివ 3౨-3౫ తిథివస్తుయం [16-27కు తిథివస్తుయం	25	చతుర్వి మం 9-86 (౯-౫3) శర 14-8 వర్ష 21-8౦ 22-54కు కర్క శేంబి: ౨3-౫౬ కర్క బ సంత్తి కా
12	షష్ఠి బు 18-9 (౧౮-౫౫) పూష 8-14 వర్ష 14-57౦	26	పంచ బు 11-8౯ (౧౪-౫౧) పూష 16-37 వర్ష ౮-11౦ 4-౯7కు మయ తీప్తి
13	సప్తమి 10-46 (౧౨-౫౩) శుభ 6-88 వర్ష 5-6 వర్ష 14-8౦౦ 16-0౫ దివ 3౨-3౪ ఉధియావర్షయః	27	షష్ఠి శు 13-2౯ (౧౯-౨3) ఉభా 13-2 వర్ష ౧౨-౨౦ తేనుతిథివస్తుయం
14	అష్టమి 8-31 (౨-౨౫) చిత్తరా 8-55 వర్ష 12-48౦ 14-14 కు దివ 3౨-3౪	28	సప్తమి 14-56 (౨3-౯) రేవ 21-6 వర్ష 8-4౦ 9-48కు దివ 3౨-౨౦ కూర్వతిథి ఉధియావర్షయః
15	నవమి 6-86 (౨-౨౯) దశరా 4-48 స్వాతి 2-58 వర్ష 9-18౦ 10-౯0కు చాతురమహర్షి పరియాశ్వాత్ వదిక్కు తిథివర్షి తీపి సర్వధిరాజ తీప్తి	29	అష్టమి 16-1 (౨౫-౫౦) ఆశ్వి 22-45 వర్ష 18-28౦ 20-10కు దివ 3౨-౧౯ తిథివస్తుయం కర్కపావ మహర్షి
16	దికా ఆ రా 8-88 (౫౪-౫౨) విశా రా 2-27 వర్ష 8-27౦ 10-1కు స్వాత్త గం శి	30	నవ ఆ 16-89 (౨౩-౨౪) ధర 23-57 వర్ష 8-48౦ 10-80కు
17	ద్వాద సా రా 2-41 (౫౨-౪౦) అనూ రా 2-19 వర్ష 6-27౦ 8-2కు రామానుజమహర్షి గం శి (వహ్మ: (శివమహర్షి మరితీపి [9-౫6కు శివోపరామానుజమహర్షి తీపి	31	దశ సా 16-48 (౨౩-3౪) కృత్తి 24-34 వర్ష 12-15౦ 18-58కు
18	త్రయో మం రా 2-14 (౫౨-౪౦) కేయూ రా 2-87 వర్ష 7-౯9౦	1	ఏకా మం 16-19 (౨౬-3౬) రోహి 24-45 వర్ష 16-14౦ 18-18కు సర్వ గం శి [7-52కు తిథివర్షి
19	చతుర్థ బు రా 2-25 (౫౨-౧) మూల రా 8-80 వర్ష 10-55౦ 12-85కు వర్ష ౮ 1-౯0౦ 8-10కు	2	ద్వాద బు 15-26 (౨౪-౨౦-౨౯) మృగ 24-25 వర్ష 6-17౦
20	పూ ం రా 8-0 (౫3-౨౬) పూష రా 4-48 వర్ష 13-88౦ 15-19కు అన్యధానం	3	త్రయో శు 14-8 (౨౧-౫-౨౨) ఆర్ధ 28-44 వర్ష 8-35౦ 10-8కు తిథివస్తుయం అనధ్యయః [సర్వ 3౦ మా అన్యధానం
		4	చతుర్థ శు 12-౪6 (౧౬-౫౦) పూష 22-88 వర్ష 11-11౦ 12-48కు
		5	అనూ శ 10-28 (౧౧-౫3) పువ్య 21-21 వర్ష 6-18౦ 7-44కు పింధ పిత్తయజ్ఞః యాగః ప్రతివాది ధియంకర అర్ధ తీపి సర్వధిశి తీప్తి

[illegible]

1879 శకం భాగవతం (సాయనసారం)

1	20	స (పరి నా 18-7 (౧౮-౧౨) పూ 21-12 (౩౮-౨౬) శని ౪-౩9 నీలి 1-34 బవ 18-7 వర్ష 7-14ల 8-88కు			
5	27	ద్వితీ మం 9-28 (౮-౨౨) ఉభ 18-24 (౩౧-౨౪) సాగ్య 22-20 కాల 9-28 వర్ష రా 1-57ల 3-28కు దివ 3౧-౧౪			
6	28	తామసమవ్యాది దోషకోమావతం చంద్రదర్శనం భు ౧-౪౮			
7	29	పంచ న 24-42 (౪౭-౪౧) చిత్రి 14-8 (౨౦-౪౬) పక్ష 15-81 బవ 18-52 వర్ష 19-28ల			
8	30	మస్తి కు 28-4 (౪౨-౬) సాగ్య 12-57 (౧౩-౪౩) బహ్య 12-51 కాల 11-58 వర్ష 18-27ల 20-1కు దివ 3౧-౨ పూ ౪౧రవి:౧౪-౩ విశాఖా కౌంబాద్దయ నిశ్చయ ప్రదోమ: భు ౨-౧౯			
9	31	సప్త శి 22-15 (౪౧-౪౦) విశా 12-30 (౧౬-౩౮) బంధ 10-50 కర 10-40 వర్ష 16-88ల			
10	1	అష్ట ఆ 22-7 (౪౦-౩౯) అమా 12-47 (౧౭-౨౦) వైశ్య 9-28౦షీ 10-11వర్ష 18-87ల			
11	2	నవ సో 22-89 (౪౨-౧) శ్యేష్ 13-45 (౧౯-౪౫) విష్ణు 8-20 కాల 9-28 వర్ష 22-16ల ౨౩-58కు దివ 3౧-౦			
12	3	దశ మం 23-48 (౪౪-౫౩) మూల 15-19 (౨౩-౪౦) (చిత్రి 8-7 తైత్తి 11-14 వర్ష 1౫-87ల 16-19కు వర్ష రా 1-45ల			
13	4	ఏకా బు రా 1-25 (౪౮-౫౪) పూష 17-24 (౨౮-౫౨) కయ్య 8-9 వశి 12-38 వర్ష రా 2-18ల ౩-౬9కు దివ 3౦-౫౫			
14	5	ద్వాద శ రా 8-2౫ (౫౩-౪౯) ఉషా 19-51 (౩౫-౧) పూర్వా 8-82 బవ 14-23 వర్ష 24-18ల రా 2-5కు దివ 3౦-౫౩ ద్వాదశి			
15	6	త్రయో శు రా 5-85 (౫౯-౨౧) శ్రవ 22-38 (౪౧-౪౪) శోభ 9-8 కాల 16-29 వర్ష రా 3-1ల 4-49కు దివ 3౦-౫౧			
16	7	చతుర్ శ పూ ౩ రవి: ౩-౩౫ ధనిరా వేసప్త భు 3-౩౧			
17	8	చతుర్ శ పూ ౩ (౬౦-౦) ధనిరా 1-25 (౪౮-౫౫) ఆది 9-58 కర 18-46 వర్ష రా తేదు దివ 3౦-౪౯ ధనిరా వేసప్త			
18	9	పూ ౭ (౫-౧౬) శరత్ 4-28 (౫౬-౧౮) సూ 10-50 వశి 7-58 వర్ష 9-81ల 11-19కు దివ 3౦-౪౬ భు ౩-౫౧			
19	10	పూ ౭ సో 10-25 (౧౧-౨౨) పూర్వా పూ ౩ (౬౦-౦) భృతి 11-46 బవ 10-25 వర్ష 11-84ల 13-22కు దివ			
20	11	స (పరి మం 12-52 (౧౭-౨౯) పూర్వా 7-28 (౩-౪౩) కూల 12-42 కాల 12-52 వర్ష 18-8౦ల 19-56కు దివ			
21	12	ద్వితీ బు 15-18 (౨౩ ౨౨) ఉభా 10-18 (౧౧-౫) గండ 18-౫4 కర 15-18 వర్ష 28-40ల రా 1-27కు దివ			
22	13	తృతీ ను 17-28 (౨౮-౪౮) రేవ 18-2 (౧౭-౫౫) వృద్ధి 14-17 భేది 17-28 వర్ష రా తేదు దివ 3౦-౩౩ ఉభ ౧			
23	14	చతుర్ శు 19-14 (౩౩-౨౬) ఆశ్వి 15-81 (౨౪-౮) ధ్రువ 14-45 బవ 6-19 వర్ష 11-6ల 12-52కు వర్ష రా			
24	15	పంచ శి 20-40 (౩౬-౫౯) ధర 17-36 (౨౯-౧౯) వ్యాసా 14-57 కాల 7-57 వర్ష రా తేదు దివ 3౦-౩౨ ధరశివే			
25	16	మస్తి ఆ 21-30 (౩౯-౬) కృత్తి 19 8 (౩౩-౯) మర్త 14-44 కర 9-5 వర్ష 6-22ల 8-4కు దివ 3౦-౩౦			
26	17	సప్త సో 21-48 (౩౯-౩౪) శోహి 20-3 (౩౫-౨౪) వజ్ర 14-1 చిత్తి 9-37 వర్ష 11-45ల 13-25కు వర్ష రా			
27	18	అష్ట మం 21-9 (౩౮-౧౧) మృగ 20-13 (౩౫-౫౦) సిద్ధి 12-42 కాల 9-26 వర్ష రా 4-25ల దివ 3౦-౨౬			
28	19	నవ బు 19-50 (౩౪-౫౩) ఆర్ద్ర 19-87 (౩౪-౨౧) వృశి 10-47 తైత్తి 8-30 శేవ 5-58కు దివ 3౦-౨౩ దుర్గా			
29	20	దశ ను 17-47 (౨౯-౫౪) పున 18-19 (౩౧-౪) వశి 8-16 పరి రా 5-12 వశి 6-49 వర్ష 6-58ల 8-29కు			
30	21	ఏకా శు 15-6 (౨౩-౩) పుష్య 16-28 (౨౬-౧౪) శివ రా 1-38 కాల 15-6 వర్ష రా 8-5౮ల 5-19కు దివ			
31	22	ద్వాద శి 11-58 (౧౫-౦) ఆశ్వి 13-56 (౨౦-౮) సిద్ధి 21-48 తై 11-58 వర్ష 24-82ల రా 1-57కు దివ			
1	23	త్రయో ఆ 8-20 (౬-౨) చతుర్ రా 4-35 (౫౦-౩౩) మఘ 11-7 (౧౩ ౫) సాగ్య 17-38 వశో 8-20 వర్ష			
1	24	అమా సో 24-47 (౪౭-౧౫) పూ 8-9 (౫-౪౦) ఉభ రా 5-12 (౫౨-౩౮) శోభ 13-17 చతు 14-41 వర్ష			

శ	శ	శ
మ	మ	మ
ర	ర	ర
కు	కు	కు
రా	రా	రా
శ	శ	శ

6 న ప్రతి ప 8-15 (౬-౧౫) శ్రావణ 19-48 వర్ష 9-19ల 10-49కు అనధ్యాయః	20 ప ప్రతి ప 19-9 (౩౦-౩౬) శ్రావణ 18-41 వర్ష ౧౧-39ల ౧౨-25కు యాః
7 ద్వితీ సో 5-౬ (౦-౧౩) శ్రావణ ౧౮-25 (౫౩-౪౫) నుభు 18-11 వర్ష ౧౮-59ల ౧౯-29 వర్ష ౧౯-18ల ౨౦-58ల ౨౧-28ల ౨౨-28ల	21 ద్వితీ సో 21-11 (౩౮-౪౫) శక 21-17 వర్ష ౧౮-4-28ల ౧౯-౫ 22 తృతీ సుం 23-12 (౪౩-౪౩) శ్రావణ 23-51 శక ౨౩-9కు పరమా భావః
8 చతుర్థి మం 24-55 (౪౬-౫౫) శ్రావణ 19-31 వర్ష 23-13ల 24-48కు అండాగ్ యదుగిరినాచ్చియూర్ కండాగ్ తోడవర్ష ౧౧ నా	[12-16కు 23 చతుర్థి మం ౧-1-5 (౪౮-౧౩) శ్రావణ ౨-22 వర్ష ౧0-80ల 24 పంచ ను రా 2-42 (౫౦-౧౪) శక ౨-4-84 వర్ష ౧5-28ల 17-13కు
9 పంచ ను 22-81 (౪౧-౫౫) శ్రావణ 14-53 వర్ష 22-46ల 24-16కు	25 మన్మథు రా ౩-19 (౫౫-౧౧) శ్రావణ ౨-౬ (౬౦-౦) వర్ష ౧౨-1ల ౩-44కు పిం హరవిః ౫౧-౫౪ శక ౩-5 పిం హ సం॥ పులి కా
10 మన్మథు 20-18 (౩౬-౫౫) శ్రావణ 13-24 వర్ష 20-58ల 22-29కు బుద్ధివా రాయణ పెనుమాట్ల ౧౧ నా	26 సప్త శి రా 4-32 (౫౬-౫౧) శ్రావణ 6-10 వర్ష 16-16ల 17-57కు 27 అష్ట ఆ రా 4-37 (౫౬-౫౧) శ్రావణ 7-25 వర్ష ౧9-49ల 21-28కు శ్రేణవ క్తం శ్రావణ మాస (శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమి)
11 సప్త శు 18-18 (౩౧-౫౫) శ్రావణ 12-8 (౧౫-౫౬) వర్ష 17-28 ల 19-0కు పావధ్యాయః శత్యవతీ॥ పులి	28 నవ సో రా 4-19 (౫౬-౧౫) శ్రావణ 8-13 వర్ష 24-28ల ౨-0కు 29 దశ నుం ౧-3-19 (౫౬-౪౪-౪౫) శాహి 8-29 వర్ష 14-2ల 15-37కు రామామణ శ్రీకృష్ణజన్మ ది. పంచమరట్నభిరావ జయ్యగ్ ౧౧ నా [వర్షగిరిపిఠయనగ శ్రావణ రామామణగిరి
12 అష్ట శి 16-39 (౫౩-౧౪) శ్రావణ 11-7 వర్ష ౧6-25ల 18-9కు దివ ౩౧-౫౫ [శిథి నవమి.	౩0 ఏకా మం ౨-9 (౫౦-౪౫) మృగశిర-18 వర్ష 16-27ల 18-1కు ౩1 ద్వాద శ 24-27 (౪౬-౩౪) శ్రావణ 7-40 వర్ష 19-10ల 20-42కు ద్వాదశి హరివాహనః. దివ. మాసగిరి శి
13 నవ ఆ 15-20 (౫౩-౫౫) శ్రావణ 10-30 వర్ష 14-27ల 16-2కు 14 దశ సో 14-27 (౫౧-౪౫) శ్రావణ 10-15 వర్ష 15-54ల 17-81కు శిథిద్వయం [కు శిథి ద్వాదశి పర్వగిరి దివ ౩౧-౫౫	1 శ్రీమో శు 22-26 (౪౧-౩౬) శ్రావణ 4-11 వర్ష ౧౫-30 వర్ష ౧౪-17ల 15-48కు మాసగిరి శాశి.
15 ఏకా మం 14-8 (౫౦-౪౩) శ్రావణ 10-30 వర్ష 18-45ల 20-24	2 చతుర్థి శ 20-15 (౩౬-౪౪) శ్రావణ ౩-58 వర్ష 17-29ల 18-59 కు శ్రేణవ క్తం.
16 ద్వాద శు 14-9 (౫౦-౫౫) శ్రావణ 11-14 వర్ష 9-85ల 11-14కు వర్ష 21-19ల ౨౩-౦కు శిథి శ్రీమోదశి	౩ అమా ● శ 17-54 (౩౦-౧౦) మృగశిర ౨-21 వర్ష 15-10ల 16-40కు పర్వ అమా అనాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః
17 శ్రీమో శు 14-45 (౫౩-౫౬) శ్రావణ 12-27 వర్ష 21-1ల 22-44 కు శ్రావణశిథి అనధ్యాయః	
18 చతుర్థి శు 15-50 (౫౫-౬౦) శ్రావణ 14-9 వర్ష 18-30ల 20-14కు దివ ౩౧-౪౩ శిథి చతుర్థి శ్రీ పుండరీకాక్షి శ్రీ అశ్వినం దార్ ౧౧ నా [అనాధానం.	
19 పూర్ణి ౧౭ 17-21 (౫౫-౫౮) శ్రావణ 16-15 వర్ష 20-89ల 22-25కు	

4 న ప్రతి సో 15-27 (౫౪-౩౩) శ్రావణ 24-38 వర్ష 9-46ల 11-15కు శిథిద్వయం యాః	19 ప ప్రతి మం 11-21 (౧౩-౪౩) శ్రావణ 6-59 వర్ష 17-84ల 19-20కు అనధ్యాయః
5 ద్వితీ సుం 18-0 (౧౩-౫౪) శ్రావణ 22-58 వర్ష 7-20ల 8-49కు దివ ౩౧-౮ శిథి తృతీయ	20 ద్వితీ మం 18-14 (౧౮-౩౬) శ్రావణ 9-28 వర్ష 22-34ల 24-19కు దివ ౩౦-౩౪ శిథి తృతీయ
6 తృతీ మం 10-35 (౧౧-౩౬) శ్రావణ 21-27 వర్ష 6-50ల 8-20కు వర్ష ౧౮-0ల	21 తృతీ ను 14-50 (౫౩-౫౪) శక 11-41 వర్ష ౧౮-౮కు మాసగిరి దివ ౩౦-౩౫
7 చతుర్థి ను 8-24 (౬-౫౫) శ్రావణ 20-6 శక 6-31కు వర్ష ౧౮ 1-27ల 2-59కు	22 చతుర్థి శు 16-1 (౫౫-౫౬) శ్రావణ 13-30 వర్ష 9-12ల 10-55కు వర్ష ౧౮-39ల ౧౯-21కు [దివ ౩౦-౫౩
8 పంచ ను 6-24 (౧-౫౫) మన్మథు రా 4-38 (౫౫-౩౫) శ్రావణ 19-3 వర్ష 24-28ల ౨-1కు	23 పంచ శి 16-42 (౫౩-౬౦) శ్రావణ 14-52 వర్ష ౧౮-౪౧ల 4-59కు 24 మన్మథు ఆ 16-5౪ (౫౩-౩౬) శ్రావణ 15-44 వర్ష ౧౮-౮కు దివ ౩౦-౫౪
9 సప్త శి రా ౩-17 (౫౩-౩౬) శ్రావణ 18-18 వర్ష 22-15ల 23-50కు	25 సప్త సో 16-35 (౫౬-౪౪) శ్రావణ 16-8 వర్ష ౧౮-1ల 9-39కు వర్ష 21-48ల 22-19కు కన్యాశాంతిపిఠాగిరి శ్రావణ పర్వ క్తం పావధ్యాయః పరియనాచ్చాంతిశ్చ ౧౧ నా పర దినే కన్యా సం॥ పులి కా
10 అష్ట ఆ రా 2-27 (౫౧-౩౧) అమా 17-59 వర్ష 23-37ల ౨- 1-18కు	26 అష్ట మం 15-47 (౫౪-౪౬) మృగశిర 16-3 వర్ష 24-15ల ౨-49కు 27 నవ మం 14-38 (౫౧-౩౫) శ్రావణ 15-31 వర్ష ౧౮-81ల 4-36కు శిథిద్వయం [ఏకాదశి
11 నవ సో రా 2-1 (౫౦-౫౪) శ్రావణ 18-7 వర్ష ౧౮-19ల ౨-57కు	28 దశ ను 12-౪౪ (౧౩-౩౬) శ్రావణ 14-86 వర్ష 22-12ల 23-48కు శిథి 29 ఏకా శు 11-0 (౧౩-౪౪) శ్రావణ 13-28 వర్ష ౧౮-1.25ల 2-55కు పర్వగిరి దివ ౩౦-౧౫ [౩౦-౧౦
12 దశ నుం ౨-9 (౫౦-౪౫) శ్రావణ 18-44 వర్ష 17-6ల 18-44కు వర్ష ౧౮-4-46కు [౧౮-4-21ల పర్వగిరి	౩0 ద్వాద శి 8-౪1 (౬-౫౫) శ్రావణ 11-57 వర్ష 23-9ల 24-39కు దివ ౩1 శ్రీమో ఆ 6-31 (౧-౩౫) చతుర్థి రా 4-5 (౫౩-౫౫) మృగశిర 10-22 వర్ష 17-48ల 19-17కు శ్రేణవ క్తం మాసగిరి శాశి
13 ఏకా మం ౨-48 (౫౦-౧౦) శ్రావణ 19-49 శక 6-27కు వర్ష ౧౮ 14 ద్వాద శు రా ౩-౪౨ (౫౫-౩౩) శ్రావణ 21-25 శక 6-4కు వర్ష ౧౮ 1-45ల ౨-27కు ద్వాదశి హరివాహనః ౧౦-౧౪ శ్రావణ	1 అమా ● సో ౧-1-38 (౪౫-౧౫) శ్రావణ 8-42 వర్ష 15-24ల 16-58కు పర్వ ౩౦ మా అనాధానం పిండపిత్తయజ్ఞః మాసగిరి శాశి
15 శ్రీమో శు రా 5-23 (౫౫-౪౬) శ్రావణ 22-27 వర్ష ౧౮-51ల 5-37కు	
16 చతుర్థి శి శ్రావణ ౨ (౬౦-౦) శ్రావణ 1-50 వర్ష ౧౮-౮కు	
17 చతుర్థి ఆ 7-16 (౩-౩౧) శ్రావణ 4-22 వర్ష 9-47ల 11-83కు అనాధానం	
18 పూర్ణి ౧౭ 9-18 (౫౫-౩౫) శ్రావణ ౧౮-౨ (౬౦-౦) వర్ష 11-29ల 13-18కు యాః	

[illegible]

2	24	స (పరి) 7-24 (3-2) ద్వితీ 5-2 (4-2) పాత 8-51 (2-2) (పరి) 8-24 (3-2) పాత 11-40	15-84కు దివాలా-మీ పాత 10-10 పాత 10-10 పాత 10-10 పాత 10-10
8	25	తృతీ 8-14 (4-3) పాత 7-15 (3-2) పాత 2-20 పాత 16-8 పాత 11-50 12-37కు దివాలా-మీ పాత 11-40	పాత 11-40
4	26	చతుర్థి 8-2-9 (4-0-2) పాత 6-15 (0-3) పాత 5-55 (4-0-0) పాత 24-16 పాత 14-41 పాత 11-47 18-22కు	దివాలా-మీ పాత 11-40 పాత 11-40 పాత 11-40 పాత 11-40
5	27	పంచమి 8-1-51 (4-3-3) పాత 1-51 (4-0-0) పాత 22-48 పాత 14-0 పాత 14-50	పాత 14-50
6	28	షష్ఠి 8-2-17 (4-0-3) పాత 6-28 (0-4) పాత 21-57 14-3 పాత 6-28కు పాత 16-27 18-8కు	దివాలా-మీ పాత 16-27 18-8కు
7	29	సప్తమి 8-27 (4-3-3) పాత 7-84 (3-4) పాత 21-86 పాత 14-52 పాత 16-11	17-55కు దివాలా-మీ పాత 16-11
8	30	అష్టమి 8-16 (4-2-2) పాత 9-27 (3-3) పాత 21-50 పాత 16-22 పాత 18-51 15-37	కు దివాలా-మీ పాత 18-51 15-37
9	31	నవమి 8-1 (4-0-0) (పాత 11-52 (0-3-3) పాత 22-24 పాత 18-28 పాత 16-20	18-7కు దివాలా-మీ పాత 16-20
10	1	దశమి 7-31 (3-4-0) పాత 14-41 (2-0-3) పాత 28-18 7-31 పాత 22-47 24-85కు	దివాలా-మీ పాత 22-47 24-85కు
11	2	దశమి 10-1 (4-2-2) పాత 17-40 (2-2) పాత 24-8 పాత 10-15 పాత 24-51 10-28కు	దివాలా-మీ పాత 10-28కు
12	3	ఏకాదశి 12-88 (0-0-0) పాత 20-88 (3-2-2) పాత 24-59 పాత 12-88 పాత 12-88కు	దివాలా-మీ పాత 12-88కు
13	4	ద్వాదశి 14-58 (2-0-0) పాత 28-27 పాత 1-41 పాత 14-58 పాత 7-22 9-9కు	దివాలా-మీ పాత 7-22 9-9కు
14	5	త్రయోదశి 17-4 (2-3-0) పాత 1-54 (4-3-3) పాత 2-5 పాత 17-4 పాత 12-41 14-27కు	దివాలా-మీ పాత 12-41 14-27కు
15	6	చతుర్థి 18-47 (3-0-4) పాత 8-59 (4-2-2) పాత 2-18 పాత 18-47 పాత 23-88 1-22కు	దివాలా-మీ పాత 23-88 1-22కు
16	7	పంచమి 20-2 (3-4-2) పాత 5-86 (4-2-2) పాత 1-59 పాత 7-24 పాత 14-14 15-56కు	దివాలా-మీ పాత 14-14 15-56కు
17	8	షష్ఠి 20-48 (3-2-4) పాత 1-28 పాత 8-25 పాత 18-11 19-52కు	దివాలా-మీ పాత 18-11 19-52కు
18	9	ద్వితీ 21-7 (3-2-3) పాత 9-46 (0-4-0) పాత 24-24 పాత 8-58 పాత 23-15 24-54కు	దివాలా-మీ పాత 23-15 24-54కు
19	10	తృతీ 20-58 (3-2-0) పాత 7-29 (3-2-2) పాత 28-5 పాత 9-3 పాత 13-9 14-46కు	దివాలా-మీ పాత 13-9 14-46కు
20	11	చతుర్థి 20-24 (3-4-3) పాత 7-47 (4-0-0) పాత 21-27 పాత 8-42 పాత 16-9 17-44కు	దివాలా-మీ పాత 16-9 17-44కు
21	12	పంచమి 19-25 (3-3-0) పాత 7-89 (3-4-0) పాత 19-28 పాత 7-55 పాత 19-24 20-58కు	దివాలా-మీ పాత 19-24 20-58కు
22	13	షష్ఠి 18-6 (4-2-2) పాత 7-10 (2-3-4) 17-14 పాత 6-46 పాత 14-53 16-26కు	దివాలా-మీ పాత 14-53 16-26కు
23	14	సప్తమి 16-26 (2-4-4) పాత 7-20 (0-2-2) పాత 5-11 (4-2-2) పాత 14-42 పాత 16-26 పాత 14-30 20-2కు	దివాలా-మీ పాత 14-30 20-2కు
24	15	అష్టమి 14-28 (2-0-4) పాత 8-46 (4-2-2) పాత 11-56 పాత 14-28 పాత 16-29 17-59కు	దివాలా-మీ పాత 16-29 17-59కు
25	16	నవమి 12-14 (0-0-3) పాత 2-7 (4-2-2) పాత 16-57 పాత 5-49 పాత 12-14 పాత 11-18 12-53కు	దివాలా-మీ పాత 11-18 12-53కు
26	17	దశమి 9-51 (4-0-3) పాత 24-21 (4-2-2) పాత 2-85 పాత 9-51 పాత 8-48 10-17కు	దివాలా-మీ పాత 8-48 10-17కు
27	18	ఏకాదశి 7-20 (2-4-2) పాత 4-45 (4-3-3) పాత 23-30 (4-0-4) పాత 23-16 పాత 7-19 పాత 8-6 9-84కు	దివాలా-మీ పాత 7-19 పాత 8-6 9-84కు
28	19	ద్వాదశి 2-14 (4-0-2) పాత 20-40 (3-2-0) పాత 20-0 పాత 15-29 పాత 7-23కు	దివాలా-మీ పాత 7-23కు
29	20	త్రయోదశి 28-52 (4-4-3) పాత 18-58 (3-0-4) పాత 16-50 పాత 18-8 పాత 24-15 1-45కు	దివాలా-మీ పాత 24-15 1-45కు
30	21	చతుర్థి 21-49 (3-2-2) పాత 17-82 (2-0-0) పాత 18-52 పాత 10-51 పాత 21-21 22-58కు	దివాలా-మీ పాత 21-21 22-58కు

(పూర్వవర్ణతి పంచాంగే) శ్రీ హేమలంబ సంవత్సర ఆశ్వయుజమాస: శక: 1879 కలి: 5058

<p>2 బ (పరి) బు 28-18 (౪౩-౨౯) శుక్ర 7-2వార్షిక-28వర్ష్య 14-22ల16-22కు దిన3౦-౨౯కు [దిన3౦-౦]</p> <p>3 ద్వితీ బు 21-5 (౩౭-౫౭) చిత్ర 4-0వర్ష్య 12-57 ల14-27కు</p> <p>4 తృతీ బు 19-8 (౩౩-౫) స్వాతి 2-52వర్ష్య 9-20ల10-53కు</p> <p>5 చతుర్థి బు 17-7 (౨౯-౫౩) రోహి 2-2వర్ష్య 8-16 ల9-49కు దిన౨౯-౫౫</p> <p>6 పంచమి 16-11 (౨౫-౪౨) అనూరా 1-38వర్ష్య 5-58ల7-32కు</p> <p>7 షష్ఠి 15-18 (౨౩-౩౧) జ్యేష్ఠ ౧-౫6వర్ష్య 7-18ల 8-19కు తిథి షష్ఠి</p> <p>8 సప్తమి 14-56 (౨౨-౩౫) మూల ౧-2-7వర్ష్య 9-46ల11-24కు వర్ష్య 24-29ల ౧-2-7కు తిథి సప్తమి సరివృత్తిలూజ పక్షే తిథి (తిం ఉభయవర్ష్యా మః సర్వపరాయణ తీర్థం)</p> <p>9 అష్టమి 15-2 (౨౨-౫౧) పూష ౧-౩-4వర్ష్య 12-6 ల1-46కు తిథి అష్టమి. [దిన౨౯-౪౩]</p> <p>10 నవమి 15-41 (౨౪-౨౬) ఉషా ౧-4-8వర్ష్య 11-36ల13-18కు</p> <p>11 దశమి 16-49 (౨౭-౧౪) శ్రవణ ౧-౬-౦ వర్ష్య 8-56ల 10-40కు విజయదశమి తిథి వేంకటేశ్వరస్వామి వేదాంత శ్రీనివాస తీర్థం</p> <p>12 ఏకాదశి 18-22 (౩౧-౭) శ్రవణ 6-35వర్ష్య 10-58 ల 12-48కు వర్ష్యగరి</p> <p>13 ద్వాదశి 20-14 (౩౫-౪౮) రోహి ౭-53వర్ష్య 16-50ల18-38కు</p> <p>14 త్రయోది 22-19 (౪౧-౦) శతభి 11-24వర్ష్య 18-80ల 20-16కు దిన౨౯-౩౩ [2-25కు]</p> <p>15 చతుర్థి 24-26 (౪౬-౧౬) పూర్వా 14-2వర్ష్య 24-39ల౧</p> <p>16 పూర్ణిమ ౦ మం ౧-2-28 (౫౧-౮) ఉషా 16-84వర్ష్య ౧-5-42ల అన్యాధానం అగ్రయం</p>	<p>17 బ (పరి) బు ౧ 4-8 (౫౫-౧౭) రోహి ౧-52వర్ష్య 7-28కు దిన౩౦</p> <p>18 ద్వితీ బు ౧ 5-20 (౫౮-౩౧) శుక్ర 21-48వర్ష్య 16-29ల18-18కు</p> <p>19 తృతీ బు ౧ ౬-50 (౫౯-౪౬) శుక్ర 22-17 వర్ష్య 7-0ల8-42కు</p> <p>20 చతుర్థి ౧ ౭-౮ (౬౦-౦) శుక్ర 23-19వర్ష్య 10-49 ల 12-29కు</p> <p>21 చతుర్థి ౧ ౮-8 (౬౦-౨౭) పంచమి 5-55 (౫౯-౧౩) రోహి 23-47 వర్ష్య 15-37ల17-15కు వర్ష్యగరి 5-28ల</p> <p>22 షష్ఠి ౧ ౯-18 (౫౮-౧౭) మృగ 28-49 శ్రవణ 6-59కు దిన ౨౯-౧౩</p> <p>23 సప్తమి ౧ ౧౦-57 (౫౫-౦) శుక్ర 29-20వర్ష్య 8-3ల9-37కు</p> <p>24 అష్టమి ౧ ౧౧-21 (౫౧-౧) పూష 22-31వర్ష్య 10-55 ల 12-28కు శ్రవణ క్రం.</p> <p>25 నవమి ౧ 12-26 (౪౬-౯) పూష 21-21వర్ష్య 6-8ల7-39కు రోహి యంత్రవి: గౌ-౨౧ రోహి యంత్రవి: కమలా పులి కా</p> <p>26 దశమి ౧ 12-17 (౪౦-౪౮) శ్రవణ 19-58వర్ష్య 9-25ల10-55కు</p> <p>27 ఏకాదశి ౧ 19-57 (౩౪-౫౭) మృగ 18-22 వర్ష్య 7-0ల 8-40కు వర్ష్యగరి 1-50ల8-19కు వర్ష్యగరి</p> <p>28 ద్వాదశి ౧ 17-34 (౨౮-౫౭) పూర్వా 16-44వర్ష్య 23-24ల24-58 కు దిన౨౮-౫౯</p> <p>29 త్రయోది ౧ 15-11 (౨౩-౦-౨౮) ఉషా 14-59 వర్ష్య 22-50ల 24-20కు తిథిద్వయం శ్రవణ క్రం మాసశివరాత్రి అపర రాత్రే త్రైవిధ్యం అనాధ్యామః</p> <p>30 చతుర్థి ౧ 12-52 (౧౭-౧౧-౪౭) పూర్వా 13-27వర్ష్య 20-57ల 22-27కు అమాతిథి సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం దీపావళిమా</p> <p>1 అమా ౧ ౧౦-89 (౧౧-౪౧) చిత్ర 12-1 వర్ష్య 17-20ల 18-51కు పిండపిత్తయజ్ఞ: యాగ:</p>
---	---

(పూర్వవర్ణతి పంచాంగే) శ్రీ హేమలంబ సంవత్సర శాన్తిమాస: శక: 1879 కలి: 5058

<p>2 బ (పరి) బు ౮-44 (౬-౫౧) స్వాతి 10-50వర్ష్య 16-13ల17-45కు అనాధ్యామః</p> <p>3 ద్వితీ బు 7-6 (౨-౪౪) తృతీ ౧-5-44 విశాఖ 9-55వర్ష్య 13-50ల 15-24కు</p> <p>4 చతుర్థి ౧ ౮-4-52 (౫౭-౯) అనూ 9-24వర్ష్య 14-58ల 16-34కు విశాఖ</p> <p>5 పంచమి ౧ ౮-4-35 (౫౬-౨౭) జ్యేష్ఠ 9-18వర్ష్య 17-25ల19-38కు</p> <p>6 షష్ఠి ౧ ౮-4-43 (౫౬-౪౫) మూల 9-41 వర్ష్య 8-4ల 9-41కు వర్ష్య 19-38ల 21-18కు ముగవాళిమహామయి తీర్థం</p> <p>7 సప్తమి ౧ ౮-5-27 (౫౮-౩౬) పూష 10-33 వర్ష్య 19-1ల 20-48కు</p> <p>8 అష్టమి ౧ ౮-5-౪౧ (౬౦-౦) ఉషా 11-58వర్ష్య 16-16ల 17-59కు</p> <p>9 అష్టమి ౧ 6-42 (౧-౪౧) శ్రవణ 13-47వర్ష్య 18-9ల 19-54కు స్వాధ్యామః పాయఖియాన్యోర్ విశాఖ కావార్యో తీర్థం</p> <p>10 నవమి ౧ ౮-20 (౫-౪౩) రోహి 16-1వర్ష్య 23-58ల ౧-1-44కు పూర్వా శ్రావ్యో తీర్థం [హేమలంబ తీర్థం]</p> <p>11 దశమి ౧ 10-15 (౧౦-౩౧) శ్రవణ 18-30వర్ష్య ౧-1-35ల 3-21కు</p> <p>12 ఏకాదశి ౧ 12-23 (౧౫-౫౧) పూర్వా 21-7 వర్ష్యం శ్రవణ తిథి ద్వాదశివర్ష్యగరి</p> <p>13 ద్వాదశి ౧ 14-80 (౨౧-౬) ఉషా 23-42వర్ష్య 7-45ల 9-31కు మాసవర్ష్యగరి శ్రావ్యో తీర్థం</p> <p>14 త్రయోది ౧ 15-28 (౨౫-౫౯) శ్రవణ ౧-2-౮ వర్ష్య 12-54ల 14-40కు తిథి త్రయోది శ్రావ్యో తీర్థం</p> <p>15 చతుర్థి ౧ 18-8 (౩౦-౮) అనూ 4-8 వర్ష్య 28-47ల౧-31కు</p> <p>16 పూర్ణిమ ౧ 19-23 (౩౩-౧౬) భరణి ౧-5-47 వర్ష్య 14-28ల 16-5కు అన్యాధానం మాసాంతో యాగం</p>	<p>17 బ (పరి) బు ౧ 20-7 (౩౫-౩) శుక్ర తిథి ౧-౬-౦ వర్ష్య 18-20ల 20-0 కు యాగ:</p> <p>18 ద్వితీ బు ౧ 20-22 (౩౫-౪౧) శుక్ర తిథి 6-45వర్ష్య 23-9ల 24-47కు</p> <p>19 తృతీ బు ౧ 20-8 (౩౫-౪) రోహి 7-20వర్ష్య 12-58ల 14-34కు</p> <p>20 చతుర్థి ౧ 19-21 (౩౩-౪) మృగ 7-29వర్ష్య 15-45ల 17-20కు విశాఖరాత్ర తీర్థం</p> <p>21 పంచమి ౧ 18-9 (౩౦-౫) శ్రవణ 7-6 వర్ష్య 18-46ల 20-19కు దిన౨౮-౯</p> <p>22 షష్ఠి ౧ 18-84 (౨౬-౪) పూష 6-26వర్ష్య ౧-26వర్ష్య 14-6ల 15-38కు</p> <p>23 సప్తమి ౧ 14-40 (౨౧-౨౧) అగ్ర ౧-2-4వర్ష్య 17-80ల 19-0కు తిథిద్వయం శ్రవణ క్రం ఉభయవర్ష్యా మః</p> <p>24 అష్టమి ౧ 12-34 (౧౬-౨) మృగ ౧-2-30వర్ష్య 15-17ల 16-47కు దిన౨౮-౩ తిథివయ</p> <p>25 నవమి ౧ 10-17 (౧౦-౨౦) పూర్వా 24-51వర్ష్య 9-57ల 11-27కు మృగ శ్రవణగరి-౩౫వర్ష్యో సంగమ యాగ పులి కా</p> <p>26 దశమి ౧ 7-55 (౪-౨౩) ఏకాదశి ౧-5-31 (౫౪-౦) ఉషా 28-10వర్ష్య 7-83ల 9-2కు శ్రావ్యగరి</p> <p>27 ద్వాదశి ౧ ౮-3-12 (౫౬-౩౪) పూర్వా 21-32 వర్ష్య 6-59ల 8-29కు వర్ష్యగరి 5-2ల హేమలంబవర్ష్యగరి ప్రహామః</p> <p>28 త్రయోది ౧ ౮-1-5 (౪౭-౧౫) చిత్ర 20-4 శ్రవణ 6-38కు వర్ష్య ౧-1-22ల 2-53కు</p> <p>29 చతుర్థి ౧ 23-11 (౪౨-౨౭) స్వాతి 18-4వర్ష్య 24-11ల ౧-1-48కు శ్రవణ క్రం మాసశివరాత్రి పద్మవర్ష్య తీర్థం</p> <p>30 అమా ౧ 21-38 (౩౮-౩౪) విశాఖ 17-51 వర్ష్య 21-44ల 23-18కు సర్వ ౩౦ మా అన్యాధానం పిండపిత్తయజ్ఞ:</p>
--	---

6

1	ర	22	శు (పరి ఆ 11-24 (౧౨-౧౬) పూస రా 1-58 (౪౮-౨౮) వృద్ధి 13-2 బవ11-24వృద్ధి 11-7ల12-45కు దినా౨-3౮				
			మూల 8 రవి: ౦-౫౮ మకరాయణం ౪-3౨ అవధ్యము: ఉత్తిరాయణ పుణ్యకాల: శిశిరయ ప్రారంభః				
			చంద్రదర్శనం భు ౧-౧౧				
2		28	ద్వితీ పా 11-40 (౧౨-౫౪) ఉషా రా 8-2 (౫౧-౨౦) గ్రహ 12-3౯ల11-40వర్ష 10-16ల11-56 కు దినా౨-3౮				
8		24	తృతీ మం 12-31 (౧౫-౦) శివ రా 4-47 (౫౫-3౯) వ్యాపూ 12-32 నర 12-31 మ వృ మే మూ				
			వర్ష 7-20 ల 9-8 కు దిన ౨౨-3౮ తిథి చతుర్థి భు ౧-3౨				
4	ర	25	చతుర్థి మ 18-58 (౧౮-3౨) భరి పూ 8 (౬౦-౦) వార్త 11-27 భద్ర 18-58 వర్ష				
			9-9 ల 10-54 కు దిన ౨౨-3౮ మూల ౪ రవి: కూనాగ్నితిథి: భు ౧-౪3				
5	సం.	26	పంచ ను 15-58 (౨3-3౬) ని 7-4 (౧-౧౯) వృజ 11-49 బాల 8-58వర్ష 15-5౮				
			16-52 కు దిన ౨౨-3౮ శిరరావే తిథి పంచమ భు ౧-౫౪				
6	1957	27	షష్ఠి కు 18-28 (౨౯-3౮) శతా 9-48 (౮-౯) సిద్ధి 12-80 తైతి18-28 వర్ష 17-0౮				
			18-48 కు దిన ౨౨-3౮ శిరరావే ఉభయప్రదోష: భు ౨-౫				
7	ర	28	సప్త శి 21-8 (3౬-౧౫) పూపూ 12-50 (౧౫-౪౨) వర్ష 18-28 నర 7-48 వర్ష				
			28-88 ల రా 1-26 కు దిన ౨౨-3౯ పూస రా ౧ రవి: భు ౨-౧౫				
8		29	అష్ట ఆ 28-89 (౪౨-౪౬) ఉభా 15-58 (౨3-౨౦)వరి 14-18 విషి 10-21 వర్ష				
			రా 5-18 ల దిన ౨౨-3౯ భు ౨-౨౬				
9		30	నవ పా రా 1-58 (౪౮-3౨) కేవ 18-44 (3౦-౨౨)వరి 15-3 బాల 12-49 శేవ 7-5 కు దిన ౨౨-3౯భు ౨-3౨				
10	ర	81	దశి మం రా 8-45 (౫౨-౫౨) ఆశ్వి 21-8 (3౬-౨౬) శివ 15-80 తైతి 14-52 వర్ష 16-44 ల 18-80 కు దిన				
			౨౨-౪౦ పూస రా ౨ రవి: ౪౯-3౨ భర కువే పంచమే కాం భు ౨-౪౮				
11		1	ఏకా మి రా 4-49 (౫౫-3౨) భర 22-54 (౪౦-౫౦) సిద్ధి 15-28వరి16-17 వర్ష 7-27 ల 9-10 కు దిన౨౨-౪౦				
			భర కువే పంచ కే కాం సర్వ గిరి శివ కి మన్వాది వైకుంఠ (మక్కోటి) గిరి శి భు ౨-౫౮				
12		2	ద్వాద ను రా 5-7 (౫౬-౧౯) కృత్తి 28-55 (౪3-౨౦) పాణ్య 14-52 కు బవ 16-58 వర్ష 11-25 ల 13-5 కు				
			దిన ౨౨-౪౧ ద్వాదశి హరినామ: ౧౦-౪౨ భు 3-౯				
			[రా 5-89 ల దిన ౨౨-౪౨ భు 3-౨౦				
13		3	త్రయో కు రా 4-34 (౫౪-౫౨) శోకా 24-9 (౪3-౫౪) కుభ 18-87 కాల 16-50 వర్ష 16-4 ల 17-41 కు వర్ష				
14	ర	4	చతుర్థి రా 3-28 (౫౨-౧) మృగ 28-42 (౪౨-౪౮) శివ 11-47 నర 15-59 శేవ 7-18 కు దిన ౨౨-౪3 పూస				
			8 రవి: ౫-౪౨ ఆర్ధి రవే భు 3-3౧				
15	సం.	5	పూర్ణి ా రా 1-87 (౪౨-33) ఆర్ధి 22-41 (౪౦-౧౨) బ్రహ్మ 9-28 విషి 14-31 వర్ష 7-45 ల 9-17కు దిన				
			౨౨-౪3 ఆర్ధి రవే అన్యాధానం మూల పరిక్షి భు 3-౪౨				
16		6	బ (పరి పామ 28-22 (౪౧-౫౪) పున 21-10 (3౬-౨౫) వింధ 6-42 వైష్ణ రా 8-86 బాల 12-29 వర్ష 9-55				
			ల 11-25 కు వర్ష రా 4-88 ల 6-2 కు దిన ౨౨-౪౪ పుష్య కువే శివే యాగ: భు 3-౫3				
17	ర	7	ద్వితీ మం 20-51 (3౫-3౨) పుష్య 19-21 (3౧-౫3) విష్ణు 24-16 తైతి 10-6 వర్ష ౧౦ కేదు దిన ౨౨-౪౫				
			పూస రా ౪ రవి: పుష్య కువే శివే భు-౪-3				
18	సం.	8	తృతీ మ 18-9 (౨౮-౫౨) శ్రే 17-28 (౧౬-౫౮) శ్రీతి 20-48 వరి 7-30 వర్ష 7-6౮ 8-34కు వర్ష రా 4-24ల 5-52కు				
			దిన ౨౨-౪౬ మక కేవే సప్త భు ౪-౧౪				
19	1958	9	చతుర్థి ను 15-28 (౨౨-౯)మఘ 15-25 (౨౨-౦)ఆయు 17-25 బాల15-29 వర్ష 22-48ల 24-15కు దిన౨౨-౪౩వదశి				
			మఖం౫౯-౩ మకువే వే సప్త తిథిద్వయం భు౪-౨౫				
20	ర	10	పంచ కు 12-58 (౧౫-౪౧)పూపూ18-32 (౧౨-౧౮)పూపూ14-5తైతి12-58వర్ష 20-14ల 21-42కు దిన౨౨-౪౮ఉషాగ				
			రవి:3౮-౨౨ తిథిషష్ఠి భు ౪-3౬				
21		11	షష్ఠి శి 10-81 (౯-౪౪) ఉషా 11-58 (౧3-౯)శోధి10-57వరి10-81వర్ష 19-48ల21-18కుదిన౨౨-౪౯భు౪-౪౩				
22		12	సప్త ఆ 8-26 (౪-33)వాస్త10-30 (౯-౪౨)అతిగం 8-1 మకరా5-21బవ8-26వర్ష 18-8౮19-40కు దిన౨౨-౫౦భాను				
			మిశ్రేవ కైతి ప్రోక్షకా: భు ౪-౫౨				
23	ర	13	అష్ట పా6-89 (౦-౫)నవగ 5-18 (౪౬-౨౪)చిత్త9-24 (౬-౫౮)స్మిరా 2-57కా6-89వర్ష 14-50ల16-28కుదిన౨౨-౫౧				
			ఉషా ౨ మకరే రవి: ౫౪-3౯వ్యాధిగ్రా కాంపదివే మకరం౧౪ మగ పుణ్యకాల: భు ౫-౮				
24		14	దశి మం రా 4-7 (౫3-౪౫)పాణ్య8-40 (౫౨) కూల 24-48 వరి 16-40 వర్ష 14-10ల 15-44కు దిన ౨౨-౫౨ పాణ్య				
			రాకాం భు ౦-౧				
			[3౬ వీవర్ధగిరి శి భు ౦-౧౧				
25		15	ఏకా మి రా 8-28 (౫౧-౫౨)విశా8-16 (౪-౬)౧౦వ22-57బవ15-45వర్ష 12-1౮ల13-52కుదిన౨౨-౫౪అనూకేవేపంచ				
26		16	ద్వాద ను రా 2-54 (౫౦-౪౬) అనూ 8-12 (3-౫౫) వృద్ధి21-20 కాల15-10 వర్ష 13-51ల 15-28కు దిన౨౨-౫౫ శ్రేష్ఠ				
			కుకాంశ్రేకాం ద్వాదశి హరినామ: ౬-3౫ ప్రదోష: భు ౦-౨౦				
27	ర	17	త్రయో కు రా 2-50 (౫౦-౨౯)శ్రేష్ఠ 8-26 (౪-3౦)గ్రహ 19-59నర14-58వర్ష 16-37ల18-15కు దిన౨౨-౫౬ఉషా 3				
			రవి: ౧౦-౫౮ శ్రేష్ఠకుకాంశ్రేకాం భు ౦-౨౯				
28		18	చతుర్థి రా 8-2 (౫౧-౧)మూల8-59 (౫౫౨)వ్యాపూ 18-52విషి14-58 వర్ష 7-21ల8-59కువర్ష 18-56ల 20-88కు				
			దిన ౨౨-౫౮ శేవ కైం మాసశివ: శ్రీ భు ౦-3౯				
29		19	అనూ ా రా 8-40 (౫౨-3౬) పూస 9-52 (౮-౬) వార్త 18-2 చతు15-21 వర్ష 18-18ల19-59కు దిన౨౨-౫౮ ఉషా				
			కే కాం సర్వ 3౦ మా అన్యాధానంపిండవైష్ణయ: భు ౦-౪౮				

1	స (పరి ఆ 20-25 (౩౫-౩౧) అనూ 17-14 వర్ష 22-47ల 24-22 కుయుగా:
2	ద్వితీ శ 19-41 (౩౩-౪౦) శ్వేన్ 17-3 వర్ష 1-8ల 2-45కు
3	త్వితీ ఆ 19-28 (౩౨-౫౩) నూల 17-19 వర్ష 15-42ల 17-19కు వర్షరా 8-18ల 4-52కు ఉధయప్రదాన:
4	చతుర్థి సా 19-88 (౩౩-౩౧) భాషా 18-5 వర్ష 1-2-30ల 4-11 కు దివాల-౪౫ [1-23కు
5	పంచ మం 20-22 (౩౫-౧౮) ఉషా 19-21 వర్ష 23-89ల ౮
6	షష్ఠి బు 21-40 (౩౮-౨౯) శ్రవ 21-7 వర్ష ౮-1-28ల 8-12కు ఉధ. ప్రదాన:
7	సప్త మ 28-17 (౪౨-౩౨) ధని 28-14 వర్ష ౮లెను దివాల-౪౦
8	అష్ట మ రా 1-19 (౪౭-౩౪) శని రా 1-42 వర్ష 7-11ల 8-57కు
9	నవ శి రా 8-28 (౫౨-౫౩) భాభా రా 4-18 వర్ష 8-47ల 10-88కు
10	దశ ఆ రా 5-39 (౫౮-౨౨) ఉభా భా శ్రీ (౬౦-౦) వర్ష 14-58ల 16-44కు తర్కవి తీ పు
11	ఏకా పా శ్రీ (౬౦-౦) ఉభా 6-55 వర్ష 20-7ల 21-58కు
12	ఏకామం 7-85 (౩-౧౧) శవ 9-19 వర్ష ౮లెను నర్వగిరి శత్రువాధ తీ పు [21-42ల 28 26కు
13	ద్వాద బు 9-15 (౭-౧౭) అశ్వి 11-26 వర్ష 7-58ల 49కు వర్ష
14	త్రయో ను 10-29 (౧౦-౨౨) ధని 18-8 వర్ష రా 1-45ల 8-26కు అయరా పై నమరా శం కెరుమా వారి తీ పు
15	చతుర్థ శు 11-14 (౧౨-౧౩) కృత్తి 14-28 వర్ష ౮లెను కృత్తికా దివాల్పి: సంపర్క తిరుమంగయా శాస్త్రి తీ పు
16	పూర్తి శి 11-28 (౧౨-౪౮) రోహి 15-5 వర్ష 6-51ల 8-30కు వర్ష 20-41ల 22-22కు పద్మిపాకలయా: తిరుప్పావీ యా శాస్త్రి తీ పు (రావి) పులంపినిమనం

17	బ (పరి ఆ 11-11 (౧౨-౩) మృగ 15-21 వర్ష 28-40ల ౮-1-15 కు అవధ్యా య: కథువాళ తీ పు
18	ద్వితీ సా 10-26 (౧౦-౮) శర్వ 15-7 వర్ష రా 2-47ల 4-21కు
19	త్వితీ మం 9-18 (౭-౬) పున 14-28 వర్ష 22-8ల 28-40 కు
20	చతుర్థి బు 7-40 (౩-౯) పంచ రా 5-54 (౫౫-౩౫) పుష్య 18-29 వర్ష రా 1-86ల 8-7కు అశ్విన్ తీ పు
21	షష్ఠి శు రా 8-42 (౫౩-౧౫) ఆశ్వి 12-12 వర్ష 2 8-27 ల 24-57 కు
22	సప్త మ రా 1-25 (౪౭-౩౧) నుభా 10-48 వర్ష 18-11ల 19-40కు
23	అష్ట శి 28-4 (౪౧-౩౫) భాషా 9-8 వర్ష 15-49ల 17-18 కు అష్ట శా
24	నవ ఆ 20-41 (౩౫-౩౮) ఉభా 7-26 వర్ష రా 5-46 వర్ష 15-15ల 16-44కు ధని దివాల-౪౦-౩౯ ధనిప్పం క్రమం పు శా
25	దశ సా 18-27 (౨౯-౫౯) చిత్ర రా 4-15 వర్ష 18-16ల 14-46కు
26	ఏకా మం 16-21 (౨౪-౪౩) పావతి ౮-2-55 వర్ష 9-88ల 11-8కు నర్వగిరి
27	ద్వాద బు 14-81 (౨౦-౭) విశా రా 1-58 వర్ష 8-16ల 9-48కు వర్ష రా 5-46ల తిథి వ్యయం దివాల-౨౪
28	త్రయో శు 12-58 (౧౬-౧౫) అనూ రా 1-9 శేం 7-19కు తిథి చతుర్థి శ్రేవం క్రం మానోవరా త్రి అవధ్యా య:
29	చతుర్థ శు 11-51 (౧౩-౨౪) శ్వేన్ 24-55 వర్ష 6-42ల 8-17కు నర్వగిరి మా అవధ్యా యం తిం దివాల్పి: పావతి శాస్త్రి తీ పు దివాల-౨౩
30	అనూ శి 11-8 (౧౧-౩౭) నూల రా 1-1 వర్ష 8-57ల 10-8కు వర్ష 28-25ల రా 1-1 కు దివాల-౨౩ పిండశిర్మయజ్ఞ: యా:

1	స (పరి ఆ 10-55 (౧౧-౨) భాషా ౮ 1-44 వర్ష 10-55-12-84కు అవధ్యా య:
2	ద్వితీ సా 11-12 (౧౧-౪౪) ఉషా రా 2-49 వర్ష 10-8ల 11-45 కు దివాల-౨౩
3	త్వితీ మం 12-1 (౧౩-౪౬) శ్రవ రా 4-31 వర్ష 7-7ల 8-50కు
4	చతుర్థి బు 18-16 (౧౬-౧౨-౧౭) ధని భా శ్రీ (౬౦-౦) వర్ష ౮ 8-51ల 10-85కు తిథి పంచమ దివాల-౨౩
5	పంచ ను 14-59 (౨౧-౭-౮) ధని 6-38 వర్ష 14-38ల 16-19కు మావ్యా తిథి: దివాల-౨౩
6	షష్ఠి శు 17-2 (౨౬-౧౬) శిశి 9-2 వర్ష 16-7ల 17-58కు ఉధయ ప్రదాన:
7	సప్త శి 19-15 (౩౧-౪౪) భాభా 11-87 వర్ష 22-16ల 24-28కు దివాల-౨౪
8	అష్ట ఆ 21-25 (౩౭-౯) ఉభా 14-15 వర్ష రా 8-29ల 5-15కు
9	నవ సా 28-28 (౪౬-౬) శవ 16 4 వర్ష ౮లెను
10	దశ మం రా 1-2 (౪౬-౧౦) అశ్వి 18-55 వర్ష 14-88ల 16-18కు వర్ష రా 5-14ల
11	ఏకా బు రా 2-16 (౪౯-౧౫) ధని 20-44 శేవ 6-58కు నర్వగిరి
12	ద్వాద ను రా 3-4 (౫౧-౧౨) కృత్తి 22-8 వర్ష 9-25 ల 11-8 కు ద్వాదశి: మానోవరా: ౭-౧౩ ప్రదాన: ధని ధని తీ పు
13	త్రయో ను రా 8-12 (౫౧-౩౩) రోహి 23-57 వర్ష 14-41 ల 16-20కు వర్ష రా 4-88ల 6-18కు
14	చతుర్థ శి రా 2-55 (౫౦-౫౧) మృగ 23-19 వర్ష ౮లెను
15	పూర్తి శి రా 2-4 (౪౮-౩౯) శ్వి 23-10 వర్ష 7-41ల 9-16కు అవధ్యా యం తిం దివాల-౨౩

16	బ (పరి సా 24-51 (౪౫-౩౭) పున 22-38 వర్ష 10-54ల 1౩ 28కు వర్ష రా 6-19ల యా:
17	ద్వితీ మం 23-12 (౪౧-౩౦) పుష్య 21-41 శేవ 7-51కు
18	త్వితీ బు 21-18 (౩౬-౪౬) ఆశ్వి 20-28 వర్ష 9-50ల 11-21కు దివాల-౩౦ ప్రదాన భాన:
19	చతుర్థి ను 19-౩ (౩౧-౨౨) నుభా 19-0 వర్ష 7-44ల 9-14కు వర్ష రా 2-28ల 8-58కు
20	పంచ ను 16-54 (౨౫-౪౨) భాషా 17-26 వర్ష 24-8ల రా 1-87కు
21	షష్ఠి శి 14-88 (౧౯-౫౦) ఉభా 15-48 వర్ష 28-85ల రా 1-4కు తిథి వ్యయం
22	సప్త ఆ 12-11 (౧౩-౫౬) మా పు 14-6 వర్ష 21-85ల 28-5 కు దివాల-౩౪ తిథి: పంచమ శ్రేవం క్రం అష్ట శా ఉధయ: పద్మా య: నర్వగిరి తీ పు నవరా తీ పు
23	అష్ట సా 9-58 (౨౨-౨౨) చిత్ర 12-34 వర్ష 17-51ల 19-21కు మతి శంవి: య: శవం దివాల-౨౩ మకర పం క్రమం పు శా
24	నవ మం 7-53 (౩-౯) దశి రా 5-57 (౫౫-౧౧) పావతి 11-12 వర్ష 16 82ల 18-4కు [పూర్వగిరి
25	ఏకా బు రా 4-25 (౫౪-౨౮) విశా 10-6 వర్ష 18-58ల 15-81కు
26	ద్వాద ను రా 8-21 (౫౧-౪౮) అనూ 9-19 వర్ష 14-50ల 16-24కు రామానుజమాస్యగిరి ప్రదాన:
27	త్రయో ను రా 2-38 (౫౦-౧) శ్వేన్ 8-56 వర్ష 16-57ల 18-88కు
28	చతుర్థ శి రా 2-32 (౪౯-౪౫) నూల 8-59 వర్ష 7-28ల 8-59 వర్ష 18-48ల 20-26కు శ్రేవం క్రం మానోవరా త్రి విశా తిథి తీ పు
29	అనూ శి రా 2-48 (౫౦-౨౬) భాషా 9-31 వర్ష 17-52ల 19-82కు నర్వగిరి మా అవధ్యా యం పిండశిర్మయజ్ఞ:

శక 1879 సం॥ మాఘం శని

మాఘం శని

20	ర	20	శుక్రవారం 4-44(౫౫-౧౬) శుక్రవారం 11-10(౧౧-౧౧) వృశ్చిక 17-34(౩౩-౩౩) 18-12వృశ్చిక 15-27(17-11) కుంభ ౧౦-౬౫			
1		21	ద్వితీయం ౧6-17(౫౫-౧౭) శుక్రవారం 12-52(౧౫-౩౫) సిద్ధి 17-35వృశ్చిక 17-81వృశ్చిక 17-14(18-59) కుంభ ౧౦-౬౫			
2		22	తృతీయం ౧౭-౧౮(౫౫-౧౮) శుక్రవారం 15-4(౧౧-౫) వృశ్చిక 17-88వృశ్చిక 19-17వృశ్చిక 22-50(24-49) కుంభ ౧౦-౬౫			
3	ర	23	తృతీయం ౧8-19(౫౫-౧౯) శుక్రవారం 17-40(౧౭-౩౬) వృశ్చిక 18-11(౧౮-౧౮) 18వృశ్చిక 24-52(౨౭-40) కుంభ ౧౦-౬౫			
4		24	చతుర్థి ౧౯-20(౫౫-౨౦) శుక్రవారం 20-88(౩౫-౦౫) వృశ్చిక 20-88(౩౫-౦౫) వృశ్చిక 20-88(౩౫-౦౫) వృశ్చిక 20-88(౩౫-౦౫)			
5		25	పంచమి 21-22(౫౫-౨౧) శుక్రవారం 22-80(౪౭-౫౫) శుక్రవారం 20-2వృశ్చిక 18-27వృశ్చిక 7-81(౧౧-20) కుంభ ౧౦-౬౫			
6		26	షష్ఠి 23-24(౫౫-౨౨) శుక్రవారం 2-52(౫౦-౩౭) సిద్ధి 20-58వృశ్చిక 16-10(౧౬-20) 15-8౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
7	ర	27	సప్తమి 25-26(౫౫-౨౩) శుక్రవారం 5-48(౫౭-౪౫) శుక్రవారం 21-46(౨౬-౪౬) వృశ్చిక 18-41వృశ్చిక 1-15(౧౮-8౫) కుంభ ౧౦-౬౫			
8		28	అష్టమి 27-28(౫౫-౨౪) శుక్రవారం 22-18(౨౨-౨౨) వృశ్చిక 7-44వృశ్చిక 16-13(౧౭-17) 18-58 కుంభ ౧౦-౬౫			
9		29	నవమి 29-30(౫౫-౨౫) శుక్రవారం 27-58(౩౭-౨౭) వృశ్చిక 22-5౮(౨౭-27) వృశ్చిక 20-48(౨౭-25) కుంభ ౧౦-౬౫			
10	ర	30	దశమి ౩౧-౩౨(౫౫-౨౬) శుక్రవారం ౨9-28(౩౭-౨౭) వృశ్చిక 21-19(౨౭-10) వృశ్చిక 10-22వృశ్చిక ౧-58(౧౮-8౫) కుంభ ౧౦-౬౫			
11		31	ఏకాదశి ౩౩-౩౪(౫౫-౨౭) శుక్రవారం 10-10(౨౭-౫౩) వృశ్చిక 19-55(౨౭-10) 25వృశ్చిక 15-44(౨౭-19) 19-58 కుంభ ౧౦-౬౫			
12		1	ద్వాదశి ౩౫-౩౬(౫౫-౨౮) శుక్రవారం 10-0(౨౭-౫౩) వృశ్చిక 17-46(౨౭-౩8) వృశ్చిక 18-4౮(౨౭-౩8) కుంభ ౧౦-౬౫			
13	ర	2	త్రయోదశి ౩౭-౩౮(౫౫-౩౦) శుక్రవారం 21-21(౨౭-౫౩) వృశ్చిక 15-5౮(౨౭-౩౮) వృశ్చిక 20-14(౨౭-44) కుంభ ౧౦-౬౫			
14		3	చతుర్దశి ౩౯-౪౦(౫౫-౩౧) శుక్రవారం 27-27(౨౭-౩౮) వృశ్చిక ౧౮-19(౫౭-౪౦) వృశ్చిక 11-53(౨౭-౩౮) 16-82 వృశ్చిక 14-45(౨౭-16) 18-౫౫			
15		4	పూర్ణిమా ౪౧-౪౨(౫౫-౩౨) శుక్రవారం 2-51(౫౦-౩౮) వృశ్చిక ౧౮-18(౨౭-౫౩) వృశ్చిక ౧౮-24(౨౭-44) కుంభ ౧౦-౬౫			
16	ర	5	ప్రతిపద ౪౩-౪౪(౫౫-౩౩) శుక్రవారం 24-12(౪౪-౨౭) శుక్రవారం 24-24(౪౪-౨౭) వృశ్చిక 18-81(౪౪-14) 57వృశ్చిక ౧౮-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
17		6	ద్వితీయం ౪౫-౪౬(౫౫-౩౪) శుక్రవారం ౩౮-35(౫౦-౪౭) వృశ్చిక 21-87(౪౪-౨౮) 20-28(౪౭-52) వృశ్చిక 7-20(౪౭-48) కుంభ ౧౦-౬౫			
18		7	తృతీయం ౪౭-౪౮(౫౫-౩౬) శుక్రవారం ౩౯-18(౪౭-౩౬) వృశ్చిక 16-89(౪౭-14) 2వృశ్చిక ౨-58(౪౭-21) కుంభ ౧౦-౬౫			
19		8	పంచమి ౪౯-౫౦(౫౫-౩౮) శుక్రవారం ౪౭-7(౫౭-౩౩) వృశ్చిక 13-5౮(౪౭-11) 7వృశ్చిక 24-34(౪౭-౨౮) 2-8౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
20	ర	9	షష్ఠి ౫౧-౫౨(౫౫-౪౦) శుక్రవారం 15-26(౫౭-౧౦) వృశ్చిక ౧౮-52(౪౭-౮7) వృశ్చిక 20-45(౪౭-22) 17-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
21		10	సప్తమి ౫౩-౫౪(౫౫-౪౨) శుక్రవారం 14-15(౫౭-౧౫) కుంభ ౨6-59(౪౭-౪౪) 4-86(౪౭-౨6) 6-85వృశ్చిక 19-48(౪౭-21) 17-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
22		11	అష్టమి ౫౫-౫౬(౫౫-౪౩) శుక్రవారం 18-38(౫౭-౪౩) వృశ్చిక ౨-89(౪౭-16) 30వృశ్చిక 17-87(౪౭-19) 18-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
23	ర	12	నవమి ౫౭-౫౮(౫౫-౪౫) శుక్రవారం 18-34(౫౭-౪౩) వృశ్చిక ౧-7(౫౭-15) 51వృశ్చిక 19-16(౪౭-20) 58వృశ్చిక ౧౮-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
24		13	దశమి ౫౯-౬౦(౫౫-౪౬) శుక్రవారం 18-58(౫౭-౪౬) వృశ్చిక ౨2-57(౫౭-15) 42వృశ్చిక 22-16(౪౭-28) 56వృశ్చిక ౧౮-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
25		14	ఏకాదశి ౬౧-౬౨(౫౫-౪౮) శుక్రవారం 14-50(౫౭-౪౬) వృశ్చిక 28-10(౫౭-16) 2వృశ్చిక 18-10(౫౭-14) 50వృశ్చిక 24-57(౫౭-౨౮) 8౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
26	ర	15	ద్వాదశి ౬౩-౬౪(౫౫-౪౯) శుక్రవారం 16-7(౫౭-౪౦) వృశ్చిక 22-89(౫౭-16) 45వృశ్చిక 24-40(౫౭-22) 2౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
27		16	త్రయోదశి ౬౫-౬౬(౫౫-౫౦) శుక్రవారం 17-45(౫౭-౫౦) వృశ్చిక 22-27(౫౭-17) 52వృశ్చిక 22-5(౫౭-28) 49వృశ్చిక ౧౮-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
28		17	చతుర్దశి ౬౭-౬౮(౫౫-౫౩) శుక్రవారం 19-44(౫౭-౫౩) వృశ్చిక 22-29(౫౭-౨6) 35వృశ్చిక 24-7(౫౭-1) 52వృశ్చిక ౧౮-౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			
29		18	పూర్ణిమా ౬౯-౭౦(౫౫-౫౪) శుక్రవారం 22-8(౫౭-౫౪) వృశ్చిక 22-49(౫౭-౨౮) 14వృశ్చిక ౬-2(౫౭-౨౮) ౫౫ కుంభ ౧౦-౬౫			

	మహానామ	
	రమణి కుంభ	
	విశాఖ ౨	
	మహానామ	
	విశాఖ 12	
	కుంభ ౨	
	రా	కు
	కు	కు
	కు	కు

[illegible]

80	0	21	ప (పత) 17-59 (జ-30) చ భా 18-1 (గజ-02) 36-15 గవ 17-59 వ్యూ 2-34 ల 4-22 గు దు 30-00 ఉ భా 3 రవి 1-83 మే నాయనం ఒక ఉ భా రక్తం గుం: విమల వ్యూ కల: చంద్ర దశమం భం-23 ల్లి: ల్లి: ల్లి:
----	---	----	---

30	బు ప్రతి నా ౧౪-44(౫౨-౪౪) ఉపా 10-౪౪ వర్ణ్య 14-4౪ల 16-80కు యాగః [దివ ౨౭-౪౬
1	ద్వితీ మం రా-5-1(౫౫-౫౩) శ్రవ 12-5వర్ణ్య 16-2౪ల 18-9కు
2	త్వితీ బు పూ ౨(౬౦-౦)ని 14-2వర్ణ్య 21-5౪ల 23-41కు
3	త్వితీ కు 6-51(౦-3౩) శ్రవ 16-22 వర్ణ్య 23-2౪ల రా-1-12కు దివ ౨౭-౪-౯
4	చతుర్తీ కు 8-53(౫-౩౮) పూ ౧౮-55వర్ణ్య రా-5-౪౪
5	పంచమీ 11-4 (౧౧-౫) ఉపా ౨1-౪౩ శ్రవ 7-20 కు
6	షష్ఠి ఆ 13-12(౧౬-౨౫) శ్రవ 24-5వర్ణ్య 10-49 ల 12-35కు తిథిపద్ధతి
7	సప్తమీ 15-7(౨౧-౧౬) అస్వి రా 2-28వర్ణ్య 22-0 ల 28-45 కు కూన్యతిథి ఉభయానధ్యామః రక్షపద్ధతి.
8	అష్టమం 16-48 (౨౫-౧౬) భర రా 4-17 వర్ణ్య 12-45 ల 14-29 కు [అవంబ తీతిపు]
9	నవమీ 17-53(౨౮-౧౦) కృత్తి రా-49వర్ణ్య 17-3౪ 18-45క.
10	దశమీ 18-38(౨౯-౫౦) శోహ పూ ౨(౬౦-౦)వర్ణ్య 22-2౪ల 24-6 కు
11	ఏకా కు 18-42(౩౦-౧౩) శోహ 6-38వర్ణ్య 12-21ల 13-59కు సర్వ గం శీ సర్వధాన తీతి పు
12	ద్వాదశీ 18-19(౩౦-౧౪) ముగ 7-7వర్ణ్య 15-29 ల 17-5కు శని గం శీ ప్రహామః
13	త్రయో ఆ 17-25(౨౭-౨) జ్యేష్ఠ 7-2వర్ణ్య 18-50 ల 20-24కు సాధ్యాధ్యామః ఎంతార్ తీతి నా [14-22 ల 15-55కు
14	చతుర్థ సో 16-10 (౨౩-౫౫) పున 6-3౫పువర్ణ్య ౧ 5-51వర్ణ్య
16	పూర్తి ౦ మం 14-33(౧౯-౫౫) ఆ శ్రీ రా-4-42 వర్ణ్య 18-1 ల 19-32కు తిథివ్యయం అవ్యాధానం

శకం 1879 సం. మాఘం నెం

15	బు ప్రతి బు 12-8౪ (౧౫-౨) మఘ రా-15 వర్ణ్య 15-5౪ ల 17-28కు తిథి ద్వితీయ యాగః అనధ్యామః తిరుమూర్తి యాగ్యాన్ తీతి నా
17	ద్వితీ కు 10-27(౯-3౯) పూ ౧-40వర్ణ్య 10-4౩ల 12-13కు
18	త్వితీ కు 8-9(౩-౫౬) చతుర్తీ రా-5-45(౫౪-౧) ఉప 24-0వర్ణ్య 8-22ల 9-51కు [వర్ణ్య రా-5-46ల కూరతాగ్యాన్ తీతి నా
19	పంచమీ రా-3-23(౫౨-౨) హ 22-19వర్ణ్య 7-4౪ ల 9-17కు
20	షష్ఠి ఆ ౦-1-9(౪౬-౨౮) చి 20-41 శ్రవ 7-17కు వర్ణ్య రా 2-0 ల 8-80కు ప్రహామః
21	సప్తమీ 23-4(౪౧-౧౪) స్యాతి 19-19 వర్ణ్య 24-38 ల రా 2-9 కు [శ్రవం కం అష్టకా
22	అష్టమం 21-13(౩౬-౪౧) విరా 18-7వర్ణ్య 21-5౪ల 23-81కు
23	నవమీ 19-45(౩౭-౧) అనూ 17-16 వర్ణ్య 22-45 ల 24-19కు కుంభే గవి: ౨౭-౧౨ కుంభ పంత్తి పు కా
24	దశమీ 18-38(౩౦-౧౪) శ్రేష్ఠ 16-45వర్ణ్య 24-4౪ల రా-2-20కు దివ ౨౮-3౦ [వర్ణ్య రా 2-29 ల 4-7కు సర్వ గం శీ
25	ఏకా కు 18-1(౨౮-౪౨) మూల 16-48వర్ణ్య 15-7ల 16-4౪ కు
26	ద్వాదశీ 17-50(౨౮-౧౭) పూ 17-7వర్ణ్య రా-1-25ల 3-5కు శని గం శీ ప్రహామః
27	త్రయో ఆ 18-13(౨౯-౧౫) ఉపా 18-3 వర్ణ్య 22-17 ల రా 1-59 కు శ్రవం కం మహావరాత్రి
28	చతుర్థ సో 19-2 (౩౧-౨౧) శ్రవ 19-26 వర్ణ్య 23-45ల రా 1-29కు విష్ణు చిర్రానామసాధ్యామః తీర్థం.
29	అనూ ౨౦-25(౩౪-౪౭) ని 21-19వర్ణ్య రా-5-11ల సర్వ 3౦ మా అవ్యాధానం పింపిత్తియజ్ఞః వ్యాపర యంగాది.

శకం 1879 సం. మాఘం నెం

30	బు ప్రతి బు 22-7(౩౭-౪) శ్రీ 23-31 శ్రవ 6-55కు యాగః
1	ద్వితీ కు 24-10(౪౪-౧౨) పూ ౧-2వర్ణ్య 6-3౪ల 8-22కు
2	త్వితీ కు రా-2-19(౪౯-౩౭) ఉపా 4-41వర్ణ్య 24-42ల రా 2 28 కు
3	చతుర్తీ కు రా-4-25(౫౪-౫౬) శ్రవ పూ ౨(౬౦-౦) వర్ణ్య 17-5౪ల 19-44కు
4	పంచమీ రా-6-14(౫౯-౩౦-౩౨) శ్రవ 7-13వర్ణ్య రా-5-10ల
5	షష్ఠి సో పూ ౨ (౬౦-౦) అస్వి 9-34 శ్రవ 6-56కు వర్ణ్య 19-5౪ల 21-42కు
6	షష్ఠి మం 7-49(౩-౨౭) భర 11-34వర్ణ్య 24-20ల రా-2-2కు
7	సప్తమీ 8-54(౬-౧౩) కృత్తి 13-7వర్ణ్య రా-5-50ల ఉభయా నధ్యామః తిథి ప్రహామః [19-5౪ల 21-34కు
8	అష్టమం 9-30 (౭-౪౨) శోహ 14-12 శ్రవ 7-81కు వర్ణ్య
9	నవమీ 9-34(౭-౫౬) ముగ 14-45 వర్ణ్య రా-23-12ల 24-4౪కు తిథివ్యయం తీతి నా
10	దశమీ 9-7(౬-౫౧) జ్యేష్ఠ 14-51వర్ణ్య రా-2-40ల 4-14కు
11	ఏకా ఆ 8-13(౪-౩౮) పూ 14-28వర్ణ్య 23-1౩ల 23-4౪కు సర్వ గం శీ సర్వధాన తీతి నా
12	ద్వాదశీ 6-54(౧-౧౯) త్రయో రా-5-19పువర్ణ్య 13-42వర్ణ్య రా-1-56ల 3-28కు [రా-1-28కు
13	చతుర్థ మం రా-8-16(౫౨-౧౭) ఆ శ్రీ 12-37వర్ణ్య రా-23-57ల
14	పూర్తి ౦ బు రా-1-5 (౪౬-౫౧) మఘ 11-17వర్ణ్య 18-46ల 20-16కు అవ్యాధానం
15	బు ప్రతి కు 22-42(౪౦-౫౬) పూ 9-44వర్ణ్య 16-2౪ల 17-5౪కు యాగః సర్వధాన తీతి పు
16	ద్వితీ కు 20-18 (౩౪-౫౭) ఉప 8-5వర్ణ్య 15-5౪ల 17-22కు

శకం 1879 సం. ఫాల్గుణం నెం

17	త్వితీ శ్రీ 17-55(౨౯-౧) హ 26-24చి ౧౦ 4-48వర్ణ్య 13-51ల 15-21కు యాగః [11-30కు తిథివ్యయం
18	చతుర్తీ ఆ 15-42(౨౩-౨౯-౫౭) స్యాతి రా-8-15వర్ణ్య 10-0ల
19	పంచమీ 13-38 (౧౮-౧౮-౩౯) విరా రా-2-1వర్ణ్య 8-8౩ల 10-4కు వర్ణ్య రా-5-52ల తిథివ్యయం
20	షష్ఠి మం 11-44 (౧౩-౪౧) అనూ రా-1-3శ్రవ 7-28కు దివ ౨౯-౩౨
21	సప్తమీ 10-14(౯-౫౬) శ్రేష్ఠ 24-30వర్ణ్య 6-32ల 8-6కు శ్రవ వక్రం ఉభయానధ్యామః అష్టకా
22	అష్టమం 9-8(౭-౧౩) మూల 24-18వర్ణ్య 8-25ల 10-0కు వర్ణ్య 22-4౪ల 24-18కు
23	నవమీ 8-29(౫-౩౮) పూ 24-34వర్ణ్య 10-0ల 11-87కు విరా శ్రవం గం శీ మావంశక్రయం పు కా [రా-5-87ల
24	దశమీ 8-18(౫-౧౨) ఉపా రా-1-24వర్ణ్య 8-50ల 10-8౦ వర్ణ్య
25	ఏకా ఆ 8-39(౬-౬) శ్రవ రా-2-40 శ్రవ 7-18కు సర్వ గం శీ
26	ద్వాదశీ 9-31(౮-౧౭) భిరా 4-27వర్ణ్య 6-57ల 8-40కు దివ ౨౯-౪౭
27	త్రయో మం 10-50 (౧౧-౩౮) శ్రా పూ ౨ (౬౦-౦) వర్ణ్య 12-16ల 14-0కు శ్రవం కం మావంశక్రయం
28	చతుర్థ బు 12-33(౧౫-౫౭) శ్రీ 6-40వర్ణ్య 13-4౪ల 15-80కు అనూ తిథి సర్వ 30మా అవ్యాధానం
29	అనూ ౧౪-32 (౨౦-౫౬) పూ 9-8 వర్ణ్య 19-4౪ల 21-34కు కూన్యతిథి పింపిత్తియజ్ఞః యాగః

శకం 1879 సం. ఫాల్గుణం నెం

30	బు ప్రతి కు 16-39 (౨౬-౧౫) ఉపా 11-41వర్ణ్య రా-1-3౪ 2-49కు శ్రవం కం
----	--

ఆయాకార్తులందలి వాహనాదికము, వర్ష వివరము

1879 కం. శేషి	చాంద్ర మాస	కార్తి	కర్కాశ	పుంస్త్రీ	వాహనము	సాగరచక్ర	గ్రహయోగవిచారముచే వర్ష వివరము
సాయనసౌరంబుల	తిథి వారములు	నక్షత్రం	నక్షత్రం	విచారం		ముచేవృష్టి	
చైత్ర 28	చైత్ర శు కరుణ శని	ఆశ్విని	హస్త	పుం. ప్రి	మహిష	ఖండవృష్టి	అచటచట వర్షములుగునుములు
వైశాఖ 7	" బ్రహ్మ శని	ధర్మణి	ఉ. భా	పుం. పుం	గజ	ఖండవృష్టి	పర్వతప్రాంతములగు మంచి వర్ష
" 20	వైశాఖ శు పకా శుక్ర	కృత్తిక	హస్త	పుం. ప్రి	వ్యాఘ్ర	ఖండవృష్టి	అచటచట సాధారణ వర్షములు
జ్యేష్ఠ 8	" బ దళిమి శుక్ర	మృగశిర	ఉ. భా	పుం. పుం	సింహ	ఖండవృష్టి	అచటచట వర్షములు
" 17	జ్యేష్ఠ శు దళిమి శుక్ర	మృగశిర	చిత్త	పుం. ప్రి	మహిష	అశావృష్టి	అచటచట వర్షములు
" 31	" బ నవమి శుక్ర	ఆర్ద్ర	రేవతి	ప్రి పుం	గజ	అశావృష్టి	అచటచట మంచివర్షములు
ఆషాఢ 14	ఆషాఢ శు నవమి శుక్ర	పునర్వసు	చిత్త	ప్రి ప్రి	కరాహ	అశావృష్టి	దేశముంతటను మంచివర్షములు
" 28	" బ సప్తమి శుక్ర	పుష్య	రేవతి	ప్రి. పుం	వ్యాఘ్ర	అశావృష్టి	అచటచట మంచివర్షములు
శ్రావణ 11	శ్రావణ శు సప్తమి శుక్ర	ఆశ్రేష	స్వాతి	ప్రి. ప్రి	కుంభ	ఖండవృష్టి	అచటచట మంచివర్షములు
" 25	" బ పంచమి శుక్ర	మఘ	ఆశ్విని	ప్రి. పుం	గజ	ఖండవృష్టి	మొదటఅతివృష్టియవదిన వర్షములు
భాద్ర 8	భాద్ర శు పక్షి శుక్ర	పూ.వల్లభి	స్వాతి	ప్రి. ప్రి	కరాహ	ఖండవృష్టి	ఉత్తర్రామునమంచివర్షములుములు
" 21	" బ తృతీ సురు	ఉ. ఫల్గుని	ఆశ్విని	ప్రి. పుం	సింహ	ఖండవృష్టి	అల్పవాయువుతోగూడిన మంచివర్ష
ఆశ్విని 4	ఆశ్వి శు తృతీ సురు	హస్త	స్వాతి	ప్రి. ప్రి	మహిష	ఖండవృష్టి	ఖండఖండములందు మంచి వానలు
" 18	" బ ద్వితీ సురు	చిత్త	ఆశ్విని	ప్రి. పుం	గర్భ	ఖండవృష్టి	ఖండఖండములగు అతివర్షములు
కార్తి 1	ఆశ్వి బ ఆమా బుధ	స్వాతి	స్వాతి	ప్రి. ప్రి	కుంభ	ఖండవృష్టి	సవారి ఖండవృష్టి
" 14	కార్తి శు బ్రహ్మమంగ	విశాఖ	ఆశ్విని	ప్రి. పుం	గజ	ఖండవృష్టి	చిత్రివృష్టి
" 28	" బ్రహ్మమంగ	అనూరాధ	చిత్త	ప్రి. ప్రి	గజ	అశావృష్టి	అల్పవృష్టి.

శారీపంచాంగం కాలము ౧-కి

గడియలు 3కి. ఘంట ౧ నిమిషములు 3౦

పగటి మహారాత్రములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో అమృ	రోగం	విషం	సుఖం	అమృ	విషం	
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో అమృ	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో	
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	ఉద్యో	విషం	లాభం

రాత్రి మహారాత్రములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	జ్వరం	అమృ	లాభం

అమృతాదియోగములు

ఆశ్వి	ధ	కృ	శో	మృ	ఆర్ద్ర	పుష్య	పు	ఆశ్రే	మ	పు	బృ	ఉ	ఫ	హ	చి	స్వా	వి	అనూ	జ్యే	మా	పూ	షా	ఉ	షా	రే	
ఆది	సి	ప్ర	అ	సి	సి	సి	సి	మ	సి	అ	అ	సి	సి	సి	ప్ర	అ	అ	మ	సి	సి	ఉ	మ	అ	సి	సి	అ
సోమ	సి	సి	మ	అ	అ	సి	సి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	సి	ప్ర	అ	అ	మ	సి	సి	ఉ	మ	అ	సి	సి	మ
మంగళ	అ	సి	సి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	అ	సి	సి	మ	అ	సి	ఉ	అ	సి	ప్ర	అ	అ	సి
బుధ	మ	సి	అ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	అ	అ	మ	సి	సి	సి	అ	సి	మ	అ	సి	ప్ర	అ	సి	ప్ర	అ	సి
గురు	అ	సి	మ	ఉ	మ	మ	అ	అ	సి	సి	అ	సి	మ	సి	సి	అ	సి	సి	ప్ర	అ	సి	సి	సి	సి	సి	సి
శుక్ర	అ	సి	సి	మ	సి	మ	సి	సి	మ	మ	సి	సి	అ	సి	సి	సి	మ	అ	ప్ర	అ	సి	మ	సి	సి	సి	ఉ
శని	సి	సి	అ	అ	సి	సి	సి	సి	మ	అ	సి	ఉ	మ	మ	అ	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	సి	అ	మ

అ-అమృతయోగము సి-సిద్ధయోగము, అసి-అమృతసిద్ధయోగము, ఉ-ఉత్పరయోగము, మ-మరణయోగము, ప్రఅ-ప్రలయయోగము

వర్షములు—ధరలు

వైశాఖమాసము:—శుక్ర ౧౪ కి. ప. శోహిణీ కుజుడు, రవి నుగు నమన ప్రకము, నుగు కుక్ర సమన ప్రకము గాఁ అ. పలి పురోబుధుడు గలరు. బ.౮ మం. పలి కుజ శని సమన ప్రకము. బ.౧౧ ను. పలి బుధ నుగు శని గ్రహగ్రహ వక్రము, మాసమంతిమంతిలను బుధగ్రా కుజుడు అనావృద్ధియొగములు.—శు ౪ ను బుధునకు పశ్చా దుదయం శు ౧౫ అ. శుక్ర గ్రాహా ప్రము. బహుళమున మృగశిరాం గార కుడు, పురస్కుకుడు, శుక్ర గ్రాహుడును. బ.౧౧ ను. పలి బుధ వక్రము మొదలగు వర్ష యోగములుగలవు. శుక్రమున ఎంపలు తీరముగ నుండును. బహుళమున నెవలచల మంచి వాసలు నురియును. పర్యంతి ప్రాంతములందు మంచి వర్షములు గలుగును.

ధరలు:—ధాన్యము, వస్త్రములు, మాసాంతమునకు ధరగలది యగును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి మాసాంతమునకు కొంచెము ధర గలది యగును. తెల్లం, కిర్కర మొదలగు వడ్డప వస్త్రపులు బహుళమున కొంచెము ధర మందముగును. పప్పు పదార్థములు ధర మెగుగు గలది యగును. బంగారము ధర మెగుగుగలిగి యుండును. వెండికి ధర అమావాస్యకు మెగుగును.

వైశాఖమాసము:—వైశా ౩౦ కృతి ౧౧ రవి. శ్రేష్ఠం ౩ శోహి ౧ రవి. బ.౬ అ. ప. బుధ నుగు శని గ్రహగ్రహ వక్రము. శు ౫ కి. ప్ర. బ.౧౧ పలి అశ్వింశారకుడు, శు ౬ అ. పలి కుక్ర గ్రాహుడు. శు ౭ పో. పలి పురస్కుక రవి ముగ్యము. బ.౧ మం. పలి రవి శని సమన ప్రకము మొదలగు పశ్చాద్ధియోగ ములు గలవు. శు ౩ ను. బుధ కుక్రయతి. శు ౩ ను. పలి పురస్కుకుడు, శుక్ర గ్రాహుడు, శు ౫ కి. పలి మృగశిరాం గారకుడు. బ.౬ అ. పలి బుధ వక్రం, శు ౩ ను. పలి శు ౭ పో. పలి బుధగ్రా కుక్రకుడు. శు ౭ పో. పలి (శు ౧౩ కి. పలి కేతు వ్యవధానం) పురస్కుకుడు. శు ౧౩ అ. శుక్ర దియము ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. వైశా 11, 12, 13, 15, 16, 17, 22, 23 నుండి శ్రేష్ఠం 4 వరకును 7, 8 తేనులును చాంద్ర యోగములు. వైశా 22, 24 నుండి 30 వరకును, శ్రేష్ఠం 6, 7, 8 లంగును నాదీయోగములును వృద్ధి కరములు. శుక్లములో నెవలచల మంచి వర్షములు ముగ్య ముగ్య గాలిలో హేమ గలుగును. బహుళమున సాధారణ వర్షము లెవలచల గలుగును. పర్యంతి ప్రాంతములందు బాగుగ కురియుటచే కొన్ని కొంచెముకొప్పు ప్రవహింపవచ్చును.

ధరలు:—ఇందు ధాన్యము, కొబ్బరి, పసుపు ముగ్యముగ్య కొంచెము ధరగలది యగును. పప్పుపదార్థములకు ధర కొంచెము మెగుగుగ నుండును. వెండికి ధర బహుళమున మందముగును. బంగారము ఎక్కు ధర నిలబాటును.

శ్రేష్ఠమాసము:—శ్రేష్ఠ, 17 మృగ ౧ రవి. 31 ఆర్ద్ర ౧ రవి. ఇందు మాసమంతిలను పురస్కుక రవి ముగ్యమును. శుక్ర గ్రాహుడు. (శు ౭ పో. పలి రవి కుక్రల ముగ్య కేతువు.) బ.౨ ను. పలి రవి శని సమన ప్రకము. ఇత్యాది వృద్ధియోగములు గలవు. మాస మంతిల పురస్కుకుడు శు ౧౩ పో. కిర్కలకమున కుజుడు. బ.౮ కి. తూర్పున బుధా ప్రం ఇత్యాది వర్షయోగములు. శ్రేష్ఠం, 4, 11, 21, 22, 25, 27, అషా 4, 5, 6 లందు నాదీయోగములు. శ్రేష్ఠం 9, 12, 13, 15 మొదలు అషాఢం 1 వరకును 4-5 లందును చాంద్రయోగ ములు. ముగ్య ముగ్య సాధారణ వర్షములు గలుగును. పర్యంతి ప్రాంతము లందు వర్షంచుటచే పక్షిప్రవాహములు సాధారణముగ ప్రవహించును.

ధరలు:—ధాన్యము, వస్త్రములు ధరగలది యగును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి పూ మాసాంతమున ధరగలది యగును. తెల్లం, కిర్కర వడ్డపవస్త్రపులు బహుళమున కొంచెము ధరగలది యగును. పప్పు పదార్థములు, నూనెలు క్రమముగ బహుళమున కులభములగును. అత్యా ప్రాంతమున వెండికి ధర హెచ్చును. బంగారమునకు కుక్రములో ధర మెగుగుగనుండును.

అషాఢము:—అషాఢం 14 పున ౧ రవి. అషా 28 పున ౧ రవి.

శు ౭ ను. ప. పురస్కుక రవి ముగ్యము. (కేతు వ్యవధానము గలరు) శు ౧౫ ను. ప. శుక్ర గ్రాహుడు. శు ౭ ను. పలి బ.౧౧ మం. ప. పురోబుధుడు. శు ౧౧ అ. పలి అశ్వింశారకుడు. శు ౧౫ ను. కుజ కుక్ర యతి. శు ౧౫ ను. పలి బ.౧౧ మం. ప. బుధగ్రాహుడు. బ.౮ కి. పలి పడిమలు, ముఖాదిపంచక కుక్రకుడు. బ.౧౧ మం. ప్ర. పురోగారకుడు. బ.౧౧ మం. కుజ బుధయుద్ధం. ఇత్యాది అనావృద్ధియోగములుగలవు. శు ౭ ను. పలి పురస్కుకుడు. అటనుండి శు ౧౫ ను. ప. బుధగ్రాహుడు. శు ౧౧ అ. పలి బ.౧౩ ను. పలి అశ్వింశారకునకు బుధ కుక్ర సంబంధము. శు ౧౩ మం. పలి బ.౮ కి. పలి బుధకుక్రల కేకరాశియోగము. బ.౩ పో. బుధ వర్షయతి. బ.౧౩ బు. పలి బుధగ్రాహున కుక్రకుడు. బ.౧౩ ను. పలి బుధకుక్రల కేకరాశియోగము.

అషా 7, 8, 9, 15, 17, 21, 22, 23, 24, 30, 31 శ్రావణం 4, 5 తేనులంగు నాదీయోగములు. అషా 8, 9, 14 నుండి 24 వర కును 24, 27, 28, 31 శ్రావణం 1, 2, 4, 5 లందు చంద్రయోగము లును గలవు. మరియు బ.౪ మం. పలి బ.౮ కి. పలి కిర్కలకమున చతుర్విహులును. గాత్రున ఈ మాసమంతియను జేమంతిలను మంచినవర్షములు గలుగును. అందు పూర్తి మాసాంతమున గాలిలో నూడిన మంచినవర్షములు నురియును. గోదావర్యాదివదులు బాగుగ ప్రవహించును. అమాప్రాంతమున కొంచెమువర్షములు తక్కువ యగును.

ధరలు:—ధాన్యము, వస్త్రములు ధర నిలబడియుండును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి వీటికి మాసాదియగును, మాసాంతమునకు ధర మెగుగును. ముగ్యకాలమున మందముగ నుండును. పప్పుపదార్థ ములు కులభములుగ నుండును. తెల్లము కిర్కర వడ్డపవస్త్రపులు క్రమముగ మాసాంతమునకు ధర మందమైన వగును. వెండికి కొంచెము ధర గలిగి మాసాంతమునకు మందముగును. బంగారమునకు ధర మాసాంతమున మెగుగును.

శ్రావణమాసము:—శ్రావణం 11 ఆశ్వి ౧ రవి. 25 ముఖ ౧ రవి.

మాసమంతిలను పశ్చిముఖాది పంచక కుక్రకుడు, సింహం గార కుడు, పురోగారకుడు, బ.౧౧ ను. ప. నుర్వగశిని (నదులు రావూపు) బ.౧౧ ను. ప్ర. కుక్ర గ్రాహిని (నదులు రావూపు) మాస మంతిల బుధ దిర్భవము. శుభగ్రహములకు పాపగ్రహ ముగ్యశిని ఇత్యాది వృద్ధియోగములు గలవు. బ.౧౧ ను. పలి బుధగ్రా హుడు. శుక్ర గ్రాహుడు (ఇది దుర్విశ్టయోగమున్ను). బ.౪ బు పలి బుధ కుక్రల కేకరాశిని. బ.౮ మం. పలి సింహం గారకునకు శుభగ్రహ సంబంధము. బ.౪ బు పలి నుగు కుక్రల కేకరాశియతి. బ.౧౧ ను. నుగు కుక్రయతి. బ.౮ మం. పలి బుధ నుగు కుక్రల కేకరాశి. బ.౧౧ ను. పలి బుధగ్రాహుడు, నుర్వగ కుక్రకుడు. ఇత్యాది వర్షయోగములు గలవు. శ్రావణం 6, 7, 11, 18, 19, 20, 22, 23, 25 నాదీ యోగములు. శ్రావణ 6, 18 నుండి 29 వరకున్న భాద్రం 1, 2 తేనులున్ను చాంద్ర యోగములు. ఇందు అచలచల మంచినవర్షములు నురియును. బహుళమున అతివృద్ధి యనదిగినట్లు మంచినవర్షములు గలుగును.

ధరలు:—ధాన్యము, వస్త్రములును ధర మందముగ నుండును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి క్రమముగ మందముగును. తెల్లం, కిర్కర వడ్డపవస్త్రపులు క్రమముగ మాసాంతమునకు ధరగలది యగును. పప్పు పదార్థములు క్రమముగ కులభములగును. వెండికి ధర మందముగ నుండును. బంగారమునకు ధర క్రమముగ మందముగును.

భాద్రపదిమాసము:—భాద్రం 8 పూ ౧ రవి. 21 ఉభ ౧ రవి.

శు ౧౪ కి. పలి పురోహితగుడు, బ ౫ కి. పలి పశ్చిమ ముఖాది పంచక శుక్రగుడు. మాసమంతయు రాహు వ్యవధానముచే శుక్రాగ్ర కిని. మాసమంతయు సింహరాశియందును ఉత్తరఫలుని యందును కుజాడు. శు ౧౪ కి. ౧౫ ఆ. లంగు పురోబుధుడు బుధాగ్ర కుజాడు. శు ౧౪ కి. కుజబుధయుతి. శు ౧౫ సో. ప్రలి బ ౧౨ కి. పలి పురోహితగుడు అటనుండి పురోగుడుడు. ఇత్యాద్యవా వృద్ధియోగములు. శు ౧ సో. పలి బుధ గురు శుక్రలకును శు ౧౪ కి. పలి గురు శుక్రలకును వీకరాశి మాసమంతయును సుర్యుగ శుక్రగుడు. శు ౨ మం. ప్రలి బ ౧౦ గు. పలి బుధవక్రము. శు ౧ సో. ప్రలి బ ౧౨ కి. పలి కుజానకు శుభ సంబంధము. బ ౫ కి. ప్రలి పశ్చిమ స్వాతీత్రయ శుక్రగుడు. బ ౧౨ కి. ప్రలి రవి మార్గమున కుజాకు ఇత్యాది వర్తయోగములు గలవు. భాద్రం 4, 5, 6, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 23 వాడే యోగములు. భాద్ర 11, 12, 18, 16 నుండి 25 వరకును 28, 29, 30 చాంద్రయోగములు. ఇందు మొదటి భాగమునందు ఖండవృద్ధిగ నున్నను తక్కిన గంతు భాగములందును మంచి వర్తములు గలిగి నదిప్రవాహములు హెచ్చును.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములు ధర విలబాటుగనుండును. కొబ్బరి పసుపు అరటి క్రమముగ మందమును. తెల్లము శర్కర మ్మదనవస్తువులు శుక్రములో ధర గలవియై అమా ప్రాంతమున ధర తగిలని యగును. పప్పుపదార్థములు నూనెలు శుభధముగనుండి మాసాంతమున దుర్లభములగును. వెండికి పూర్తిమా ప్రాంతమున ధర చురుకగును. బంగారమునకు ధర మాసాంతమునకు మందమును.

ఆశ్వియుజ మాసము:—ఆశ్విం 4 మాస్త గరవి. ఆశ్వి 18 చిత్ర గరవి.

శు ౬ ఆ. పలి ఉత్తరాంగారగుడు. శు ౧౨ కి. ప. పురో గురుడు. బ ౧౨ ఆ. ప. శుక్రాగ్రకిని. మాసమంతటను కుజ గురుల కేకరాశి. బ ౪ ఆ. కుజ బుధ యుద్ధము. బ ౫ సో. బుధ గురు యుద్ధం. బ ౬ బు. కుజ గురు యుద్ధము. బ ౫ సో. ప్ర. బ ౧౨ ఆ. ప. పుర శ్శుక్ర రవి మగ్గం (నకుమ రాహువు) బ ౧౨ ఆ. ప్ర. అమా బుధ. పలి రవ్యుగ్ర కిని (సుగ్రాహువు) ఇత్యాద్యవావృద్ధి యోగములు. శు ౧౨ కి. పలి కుజానకు రవి మార్గము. బ ౧౦ కి. పలి పశ్చిమ స్వాతీ త్రయ శుక్రగుడు. శు ౮ బు. ప్రలి బ ౧౧ కి. పలి బుధ గురుల కేక రాశియందుతి. శు ౧౨ కి. గురు గాధాద్రం బ ౫ సో. ప్రలి బ ౧౨ ఆ. పలి పురశ్శుక్రగుడు (రాహువ్యవధానం) బ ౧౧ కి. ప్రలి చిత్రాంగారగుడు. ఇత్యాది వర్తయోగములు గలవు. ఆశ్విం 2, 3, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 27, 28, కార్తికం 1 వాడే యోగ ములు. ఆశ్విం 10, 11, 12, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 24, 25 చాంద్రయోగములు. ఇందు శుక్రమున ఒక్కొక్కచో మంచి వర్తములు గలుగును. గాని బహుళములో విశేషవర్తములు గలుగునట్లు తోచుచున్నది.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములు, కొబ్బరి, పసుపు, అరటి, పసుపుధర మందముగ నుండును. తెల్లము, శర్కర, మ్మదన పదార్థములు, క్రమముగ ధర చురుకగును. పప్పుపదార్థములకు మాసాంతమున ధర మందమును. వెండిధర బహుళమున క్రమముగ హెచ్చు గును. బంగారమునకు ధర విలబాటుగ నుండును.

కార్తిక మాసము:—కార్తికం 1 స్వాతి గరవి. 14 విశాఖ గరవి.

శు ౧ గు. ప్ర. శు ౮ బు. పలి పురో బుధుడు. మాసమంతయు సుర్యుగ కుజాడు. శు ౮ బు. ప్రలి బ 3౦ గు. పలి బుధాగ్ర కిని. ౧ గు. ప్రలి స్వాతీగంగారగుడు. ఇత్యాద్యవావృద్ధియోగములు — మాసాదినుండి మాసమంతయును కుజానకు రవి మార్గము. బ ౧ గు. పలి చిత్రాంగారగుడు ఇత్యాది వర్తయోగములు గలవు. కార్తికం 8, 4, 7, 8, 9, 15, 18 వాడే యోగములు. కార్తికం 10

మొదలు 28 వరకును చాంద్రయోగములు. ఇందు శుక్రమున గానితొ గూడిన మంచి వాసలు అవటచట గలుగును. బహుళమున సాధారణ వర్తములు గలుగును. మదరాసునుండి దక్షిణదేశమున బాగుగ వర్షించును.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములు, పప్పుపదార్థములును క్రమ ముగ ధర మందమై గులభములగును. కొబ్బరి అరటి తెల్లము పసుపు మ్మదన వస్తువులు ధర విలబాటుగలవి యగును. వెండిధర బహుళములో తగును. బంగారమునకు ధర తుదను హెచ్చును.

మార్గశిరమాసము:—శు ౬ గు. పలి స్వాతీగంగారగుడు. శు ౧ గు. ప్ర. బ ౨ సో. ప. రవ్యుగమున కిని. బ ౨ సో. ప్రలి పురోబుధుడు. ఇత్యాద్యవావృద్ధి యోగములు. బ ౨ సో. పలి రవి మార్గకుడు. మాసాదినుండి మాసమంతయు బుధాగ్ర శుక్రగుడు. శు. ౬ గు. ప్ర. బ ౧౨ బు. పలి విశాఖాంగారగుడు. బ ౧౦ సో. ప్రలి బుధ వక్రము. ఇత్యాది వర్తయోగములు గలవు. ఇందును ఒక్కొక్కచో వర్ష పీడ గలుగును. దక్షిణదేశమున బాగుగ వర్షించును. బహుళమున వాయు పీడ గలుగును.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములు, తెల్లము, శర్కర మ్మదన వస్తువులు ధర మందమైన వగును. మాసాంతమునకు తెల్లమునకు ధర చురుకగును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి ధర మందమైనవగును. పప్పు పదార్థములు ధర విలబాటుగ నుండును. మినుములు నూవులు ధర మందమైనవగును. బంగారమునకు ధర మందమును. వెండికి ధర మందమై అమావాస్యకు చురుకగును.

పాషమాసము:—శు ౪ బు. ప. పురోబుధుడు. మాసమం తయు కుజకినియోగము. శు ౪ బు. ప్రలి పురశ్శుక్ర రవి మగ్గము. బ ౧ సో. ప్ర. శ్రీష్టలో కుజాకు ఇత్యాద్యవావృద్ధియోగములు. శు ౪ బు. పలి బుధాగ్ర శుక్రగుడు. అటనుండి పురశ్శుక్రగుడు. శు ౧౫ ఆ. ప. బుధ వక్రము. బ 3 బు. ప్రలి శుక్ర మాత్రవక్రము. ఇత్యాది వర్తయోగములు గలవు. ఇందును అత్తపపుకు వర్ష భీరి గలగుచుండును. మేఘాదంబర మధికముగ గలుగుచుండును. అమాప్రాంతమున వాయుభీరి.

ధరణి:—ధాన్యం వస్త్రములు మ్మదనవస్తువులును ధర చురు కగును. తెల్లమునకు ధర హెచ్చును. కొబ్బరి, పసుపు, అరటి ధర మందమును. వెండికి మాసాదియందు ధర కొంచెము చురుకుగ నుండును. బంగారమునకు మాసాంతమున ధర చురుకగును.

మాఘమాసము:—శు ౫ కి. పలి శనికుజాలకేకరాశి. శ్రీష్టాంగారగుడు శు 3 గు కుజ కిని యుతి శు ౮ మం. పలి పురశ్శుక్ర రవి మగ్గమును. శు ౫ కి. ప్రలి బ ౬ బు పలి మూలయందు కుజాకు. ఇత్యాద్యవావృద్ధియోగములు. శు ౮ మం. పలి పురశ్శుక్రగుడు. శు ౪ గు. శుక్రాద్రం. శు ౧౦ గు. శుక్రాదయము. మాసమంతటను శుక్ర మాత్రవక్రము. శు ౮ మం. ప్రలి బ ౪ కు. పలి బుధాగ్రశుక్రగుడు. శు ౧౩ ఆ. ప్రలి బుధ శుక్రల కేకరాశియందుతి బ ౫ కి. బుధ శుక్రయుతి బ ౪ కు. ప్రలి శుక్రాగ్రబుధుడు. ఇత్యాది వర్తయోగ ములు గలవు. ఇందును మేఘాదంబరము వర్షభీరియు గలగు చుండును. ఒక్కొక్కచో వర్షపాతమున్ను సంభవింపవచ్చును.

ధరణి:—ధాన్యము, వస్త్రములు క్రమముగ ధరగలవి యగును. తెల్లము శర్కర మ్మదన పదార్థములు మాసాంతమున ధర చురుకై నవి యగును. కొబ్బరి పసుపు అరటి పూర్తి మాప్రాంతమునకు ధర చురు కుగనుండి బహుళమున కొంచెము మందమును. వెండికి ధర మాసాది యందు కొంచెము చురుకుగ నుండును. బంగారమునకు ధర మాసాం తమున చురుకగును.

ఘాషమాసము:—శు ౧౨ సో. ప్రలి బ 3౦ గు. పలి ఉత్త రాహాంగారగుడు. శు ౧౨ సో. ప్రలి పురోబుధ రవిమగ్గము. ఇది అనావృద్ధియోగములు. శు 3 గు. పలి బుధశుక్రల కేకరాశియందు

యతి. ఈ గ్రంథ పో. పరి బుధాగ్రహమును. ఇత్యాది వర్తనాగములు గలవు. ఇందు మాసాదియందు కొంచెము మేఘావంబరము గలిగినను క్రమముగ తెరవీగలిగియుండును.

ధర్మము:—ధాన్యము, వస్త్రములు, తెల్లము, శిర్మర మద్రవ వస్తువులు ధర గలిగియుండును. కొబ్బరి, అరటి, పసుపు, బహుళమున ధరగలది యగును. పశ్చిమదారములు మాసాంతమున ధర చురుకైన వగును. చెండికి ధర మాసాదియందు చురుకుగలదై క్రమముగ మంద మగును. బంగారమునకు ధర బహుళమున చురుకును.

విశేషము:—ఈ సంవత్సరములయందు మొత్తము ధాన్యము, తెల్లము, మినుములు, ఆనాలు విశేషముగ ధరగలది యగును.

N. B. పురోజునుడు, పురోంగారకుడు, పురస్కృతుడు మొదలగు యోగములందు ముందు నిమకలు నూర్చునిట్టియని గ్రహింపవలెను.

గోచార ఫలములు

ఈఫలములు జన్మకాలిక పక్షిక్రమమునైవ రాశి (చంద్ర లగ్నము) వలనగాని, వామ పక్షిక్రమమునైవ రాశివలనగాని తెలియవలెను. కాని జన్మలగ్నమునుబట్టి గూడ ఫలముల మాచి రెంటికి నగు ఫలముకలిపి గ్రహించుట యుక్తము.

(మేషము ఆశ్విని, ధర్మి, కృత్తిక 1 పా)

ఈ రాశివారికి ధనవృద్ధియు, అవాలోగ్యము మనోవాగ్ధులతి కొంతకాలమువరకు నుండును. తుది వాయు మాసములందును ఆచిక్కులు చాల భాగము తొలగలవు. మాఘ బహుళమునండి పూర్తిగ మంచితోకాలని చెప్పవచ్చును. జైత్రం 28 లేదీ నుండి శ్రేష్ఠం 29 వరకున్న కొంచెము అనుభూలముగ రోజులు. ఇతర కాలమునందు ఈ రాశివారు జాగ్రత్తగా నుండుట మంచిది. ఎంతిక్రమపడినను కార్యసిద్ధి గలుగుట దుర్లభము. సగటున శిరీసాఖ్య ముల్లముగ నుండును. విద్యార్థులకు సంవత్సరాంత్య మాసములు మంచివి. ఉద్యోగులకును వర్తకులకును అగ్రహాయగ మాసమునండి చిక్కులన్నియు తొలగి యభివృద్ధి నందగలరు. గృహస్థులకు విభి కార్యములు కాలము.

వృషధిము (కృత్తిక 2, 3, 4 పా. రోహిణి న్యుగ 1-2 పా)

ఈ రాశివారికి మొదట కొంచెము అవాలోగ్యము గలిగినను మధ్యకాలమున కుటుంబవృద్ధి శుభకార్యప్రాప్తి అభిషేక కార్యసిద్ధియు గలుగును. వర్తకులకు అగ్రహాయగం వరకును లాభిప్రదములగు రోజులు ఉద్యోగులకు వేరినాభివృద్ధి వృద్ధిసామదారుకు మంచి పంటలు ఫలించును గాని పశ్యములవలన లాభము తీయు గాలును లాభ మెక్కుముగ నుండును. విద్యార్థులకు పరీక్షాకాలము చాల క్షేతిం మయినది. రాజీయంబంధముగల ఈ రాశివారు రాజకీయ వ్యవహారములందు చాల జాగ్రత్తగ సంపరించుట మంచిది.

మిథునము (మృగ 8-4 పా. ఆర్ద్ర, పున 1, 2, 3 పా)

ఈ రాశివారికి వ్యాపారములందు లాభము గలుగును. సంవత్సరాంతమున కొంచె మవాలోగ్యము, సంవత్సరాంతమున కుటుంబ చిక్కులు గలిగినను ధనలాభము. శిశువులకు పరాజయము అనగా రాజకీయవ్యవహారములు ఆలోగ్యము గలుగును. మొదట కొంచెము మనోవాగ్ధులతి కుటుంబసంబంధమైన అవాలోగ్యముచే గలుగును. విద్యార్థులకు విద్యాభివృద్ధి అటంకములన్నియు క్రమముగ సమసి పోవును. ఉద్యోగులకు వత్సరాంత్యకాలమున అభివృద్ధి నూచులు గలవు. వర్తకులకు మధ్యకాలము లాభిప్రదమైనది. వ్యవసాయదారులు పంటలవలన లాభమును వత్సరం తుదిను బొందగలరు.

కర్కటకము (పున 4 పా. పుష్య, ఆశ్లేష)

ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరములయందు మధ్యముగ నుండును. శ్రేష్ఠమాసములలో కొంచె మవాలోగ్యము గలిగినను, అది గణింప దగినది కాదుండును. ఉద్యోగులకు కార్యసిద్ధి, వర్తకులకు వ్యాపారాభివృద్ధి, విద్యార్థులకు విద్యాభివృద్ధియు గలుగును. గాని మధ్యయందు కొన్ని కుటుంబచిక్కులచే మనోవాగ్ధులతి గలుగును. వత్సరాంత కాలమున కక్షత్రపాఖ్య ముల్లముగ నుండును. విద్యార్థులకు వత్సరాంత్యకాలమే మంచిది.

సింహము (మఘ, పూ, ఉఫ, 1 పా.)

ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరము శుభప్రదమైనది. వైశాఖ శ్రేష్ఠములందు ప్రయోగములచే క్షేము. ఆహార, భాద్ర, ఆశ్విన మాసములందు కొంచెమువాలోగ్యము తలయొత్తును. దానిచే కొంచెము ధనవృద్ధియును గాని ఆశ్విన కార్తికములందు గలుగు లాభముంతకంటే అధిముగనుండును. అగ్రహాయగమునండి శుభకార్యసిద్ధి. ధనలాభము గలుగు మాసములు గలవు. విద్యార్థులకు తుదికాలమే చాలమంచిది. వర్తకులకును ఉద్యోగులకును శిశిరార్ద్రము లాభిప్రదము. వత్సరాంతముందు వ్యవసాయము లాభిప్రదముగను.

కన్య (ఉఫ 2, 3, 4 పా. మాఘ, చిత్ర 1-2 పా.)

ఈ రాశివారికి నెమకాల మంతయు గలిగించినట్లే. గమనక్రమ ధనవృద్ధియు మధ్యమధ్య గలుగుచుండును. భాద్ర, భాద్ర, ఆశ్విన మాసములందు కొంచెమువాలోగ్యము తలయొత్తును. దానిచే కొంచెము ధనవృద్ధియును గాని ఆశ్విన కార్తికములందు గలుగు లాభముంతకంటే అధిముగనుండును. అగ్రహాయగమునండి శుభకార్యసిద్ధి. ధనలాభము గలుగు మాసములు గలవు. విద్యార్థులకు తుదికాలమే చాలమంచిది. వర్తకులకును ఉద్యోగులకును శిశిరార్ద్రము లాభిప్రదము. వత్సరాంతముందు వ్యవసాయము లాభిప్రదముగను.

తుల (చిత్ర 3, 4, పూర్తి. విశాఖ 1, 2, 3 పా)

ఈ రాశివారికి వైశాఖ శ్రేష్ఠములు, మాఘ ఫాల్గుణములు చాల అనుభూలమైనవి. వినమ సగటున ధనవృద్ధియు, శిరీరక్రమ, అవాలోగ్యము, వర్తప్రయోగములు, వృథా కలహములు గలుగుచుండును. అది యన్నియు చాల భాగము వత్సరాంత్యకాలమునకు తిగిపోవును. అవత్సరాంత్యకాలములోనే ఉద్యోగులకు స్వల్ప అభివృద్ధి గలుగవచ్చును. వర్తకుల వ్యాపారమును సంగ్రహముగచేయుట మంచిది. విద్యార్థులు విశేషపరీక్షలు చేసి గాని సాధారణ ఫలితము నైవ బొందివారు. ఆశ్విన కార్తిక అగ్రహాయగమునందు అవాలోగ్యము క్రమాధిక్యము గలుగవచ్చు. వీరికి మనోధైర్యము నలవరచు కొనుట చాల ముఖ్యము.

మృగశిరము. (విశాఖ 4 పా. అనూరాధ. శ్రేష్ఠ)

ఈ రాశివారికి తన పీడారదుడైనను నురుగు నురుగు. జైత్ర వైశాఖములందు కక్షిక్రమనకును తనకు అవాలోగ్యాది కారణములచే కక్షిక్రపాఖ్యము తిగియుండును. మొత్తము ధనవృద్ధియు శిరీరక్రమ మనోవాగ్ధులతి యధిక్రముగ మన్నిను, అగ్రహాయగం నెలవరకు తిగి రాబడియు గలుగుచుండుటచే కొంత విక్రాంతి గలుగుచుండును. వత్సరాంత్యకాలము మిక్కిలి క్రమకరమైనది. కావున అగ్రహాయగము (నెల) వండు కుట్ర కరు శిని రాహువులకు గ్రహకాంతి చేయుట ముఖ్యము. ఉద్యోగులకు ఈ సంవత్సరము మొదట ఒకటి రెండు భాగముల కాలములోనే యభివృద్ధి గలుగవలెను. వర్తకులైనకు ఆకాలమే లాభిప్రదమైనది. వ్యవసాయదారులకు అదియే మంచికాలము. విద్యార్థులకు ఆశ్లేషకు పరీక్షకు వెళ్ళుట చాల మంచిది.

ధనుస్సు (మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ 1 పా)
 ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరము ముగ్ధముగ మంచును.
 అంత చెడుకోరికలు గావు. అంతక మంచికోరికలు గావు. దేవా
 శ్రీమ మనోహార్ములలి ధనవ్యయము గలగుచున్నను కుటుంబ
 సౌఖ్యము ధనలాభము గలగుచుండును. అగ్రహారము నెలనుండి
 లాభి మధికమగును. వర్షకులకు వ్యాపారభివృద్ధి, ఉద్యోగులకు
 ఉన్నతిపదవిలాభము, విద్యార్థులకు ఉత్తమ శ్రేణియు లభించు
 మాచిపలు అగ్రహారము నెలనుండి విశేషముగ గలవు. వైశాఖ,
 జ్యేష్ఠ, ఆషాఢములందు వాచ మాఘ ఫాల్గుణములందు క్షేత్రముకు
 గాని తివకుగాని కుటుంబములది దివాణోగ్యాది కారణములచే
 సౌఖ్యము తక్కువగ మంచును.

మకరము. (ఉత్తరాషాఢ 2, 3, 4 పా. శ్రవణం. ధనిష్ఠ 1-2 పా)
 ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సర మంతయు సగటున లాభికరముగ
 నుండును. వ్యవసాయదారులకు వర్షకులకు మంచి లాభములు
 గలుగును. ఉద్యోగులకు ఉన్నతిపదవి లభించు వచకోము గలదు.
 పెచ్చెంబరు అగ్రహారములో పరీక్షలకు వెళ్ళు విద్యార్థులకు శ్రేణిగూడ
 లభించు వచకోము గలదు. కాని సంవత్సరాంత్యకాలము అంత
 మంచిదిగాదు. ఆషాఢ క్రావణములందు భాద్రం నెలలో సగం
 వరకును కుటుంబవారోగ్యాది కారణములచే కించిత్తు మనో
 వ్యాకులతి గలుగును. సగటున ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరమంతయు
 మంచిదిగనే యుండును.

కుంభము (ధనిష్ఠ, రేచి శివార. పూర్వాభాద్ర 1, 2, 3, పా)
 ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరము మంచి చెట్టులు వరుసగా
 గలుగుచుండును. తొలుతి సామాన్యమైన క్షేత్రములో నుండి వైశాఖ
 జ్యేష్ఠములలో శుభాధిష్ట్యముగ నుండును. శుభకార్యములు అరు నూచ
 నలు గలవు. క్రావణ భాద్రములందు తిరుగ క్షేత్రాధిష్ట్యము. అగ్రహ
 యమునుండి శుభవరంపరియు గలుగును. సగటున శుభాధిష్ట్యమే
 చెప్పదగియున్నది. ఉద్యోగులకు జ్యేష్ఠం నెలలో అభివృద్ధి గలు
 గును. తిరుగ అగ్రహారము నెల చాల మంచిది. సంవత్సరాంత్యమున
 మాఘమున్న శుభిప్రదము. విద్యార్థులకు విద్యాభివృద్ధి శ్రుహానులకు

శుభిప్రాప్తి వర్షకులకు ధనలాభము వ్యవసాయదారులకు పంట యాభి
 వృద్ధియు గలుగును. మొత్తముమీద ఉత్తరాభాద్రము చాల శుభిప్రదము.
 మిషము (పూర్వాభాద్ర 4 పా. ఉత్తరాభాద్ర శివరి)
 ఈ రాశివారికి ఈ సంవత్సరము మొదటి 2 వంతుల కాలము
 మంచిది. యువకులకు వివాహకాలము. రిక్తిన శివ వంతు కాలము
 లేక ఉత్తరాభాద్ర ప్రారంభమునుండియు శివరశ్రమ మనోవ్యాకులతి
 కుటుంబములో వనారోగ్యము గలగుచుండును. ఉద్యోగులు పై
 మధికాగులలో బాగరిగి నుండుట చాల అవసరము. ఈ ఉత్తరాభాద్ర
 కాలమున వర్షకులు తొందరపడి పెద్ద వ్యాపారము నేయజును.
 విద్యార్థులు చాల శ్రమపడినగాని సత్ఫలితమువందబాలరు. వ్యవ
 సాయదారులకు అతి కష్టముచే విశేషపద్ధతు లేకుండి ఫలప్రాప్తి
 బహుళగలుగు. తుదికాలమున గురు రాహువులు క్షేత్రదులైనను రిక్తిన
 గ్రహములు శుభులగుట మంచిది. అశ్విని కార్తికగ్రహములు
 మాసములు కుటుంబములో వనారోగ్యాధియు గలుగవచ్చును
 గావున బాగరిగి మంచిది.

కాశి శకునము.

ఒక కాశి తీర్చినయెడల మంచిది, రెండు కాకులు తీర్చిన
 సుభిఫలము, మూడు కాకులు తీర్చిన రాజ్యలాభము, తీర్చిలేదైన
 యెడల కష్టము, తీర్చక లేదైనయెడల దైన్యమును కలుగును. పలు
 మాలు కట్టిన, తీర్చిన కార్యసిద్ధి యగును. దూరమునుండి తీర్చి నేని
 ఆలయముగ కార్యసిద్ధియగును. సమీపముననుండి తీర్చి నేని మేలు
 గలుగును. తీరినుండిగాని యింటనుండిగాని బయలుపడినపుడు
 కాశి తీర్చి నేని మేలుగలుగును. తీరినుండిగాని యింటనుండిగాని
 గాని ప్రవేశించునపుడు కలెనేని మేలుగలుగును. కాశి శకునమును
 గూర్చి మార్గసన్ధ్యమందు విచారింప ఎక్కరలేదు. తీరి ముందరను
 ఇంటినుందరను మాత్రమే కాశి శకునమునుగూర్చి పరీక్షింపవల
 యును. కాకులు పైఘనమును చేయునపుడు రక్తమువలె యెల్లగ
 కనబడినయెడల గం మాసములలో మరణము గలుగును. తిర్దేష్ పరి
 హారము కాంతి చేసికొనవలయును.

(రాజమండ్రికి) I. S. T ఉదయాస్త గంటలు. శకం 1879 సం॥

సం॥	మైత్రం	చైత్రం	జ్యేష్ఠం	ఆషాఢం	శ్రావణం	భాద్రం	అశ్వినం	కార్తీకం	ఆగ్రహారము	పౌషం	మాఘం	ఫాల్గుణం
సం॥	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.	ఉ.గ.అ.గ.
16-8	6-18	5-41	6-18	5-32	6-28	5-37	6-42	5-37	6-49	5-22	6-53	5-58
8-6	6-18	5-44	6-19	5-31	6-28	5-38	6-42	5-37	6-50	5-21	6-54	5-56
8-4	6-18	5-43	6-19	5-31	6-28	5-38	6-43	5-38	6-50	5-19	6-54	5-54
7-8	6-14	5-42	6-20	5-31	6-30	5-34	6-43	5-38	6-50	5-18	6-54	5-53
9-1	6-14	5-40	6-20	5-30	6-30	5-34	6-39	5-44	6-38	6-50	6-18	6-54
11-0	6-14	5-39	6-21	5-30	6-31	5-34	6-38	5-44	6-38	6-50	6-18	6-54
13-5	6-15	5-38	6-21	5-30	6-32	5-34	6-39	5-44	6-38	6-50	6-18	6-54
15-5	6-15	5-37	6-22	5-30	6-32	5-34	6-39	5-44	6-38	6-50	6-18	6-54
17-5	6-16	5-36	6-22	5-30	6-32	5-37	6-39	5-43	6-38	6-52	6-10	6-56
19-5	6-16	5-35	6-23	5-30	6-34	5-37	6-39	5-43	6-38	6-52	6-10	6-56
21-5	6-16	5-35	6-24	5-31	6-34	5-38	6-39	5-47	6-29	6-52	6-7	6-57
23-5	6-17	5-34	6-24	5-31	6-34	5-39	6-39	5-48	6-28	6-52	6-3	6-57
25-5	6-17	5-33	6-25	5-31	6-35	5-39	6-39	5-48	6-28	6-53	6-3	6-58
27-5	6-17	5-33	6-26	5-31	6-36	5-40	6-39	5-49	6-28	6-53	6-2	6-58
29-5	6-18	5-32	6-26	5-32	6-36	5-41	6-38	5-49	6-24	6-53	6-0	6-59
31	6-18	5-32	6-27	5-32	6-37	5-41	6-37	5-49	6-28	6-53	6-0	6-59

నామ నక్షత్ర విధిజ్ఞానము

చూ, చే, చో, చా - అశ్విని	రూ, రే, రో, రా - పూర్వ
రీ, రూ, రే, రో - భరణి	రీ, రూ, రే, రో - విశాఖ
అ, ఈ, ఊ, ఏ - కృత్తిక	వా, వీ, వూ, వే - అనూరాధ
ఓ, వా, వీ, వూ - రోహిణి	వో, యో, యూ, యే - కేంద్ర
జే, జో, జా, జి - మృగశిర	యో, యో, యూ, యే - మూల
జూ, జు, జి, జి - ఆర్య	బూ, భ, భ, భా - పూ. పూర్వ
కే, కో, కా, కి - పుష్య	జే, జో, జూ, జి - ఉ. పూర్వ
చూ, చూ, చూ, చూ - పుష్య	జూ, జే, జో, జూ - అభిజిత్
దీ, దూ, దే, దో - ఆశ్లేష	ఘే, ఘూ, ఘే, ఘో - కర్కట
మా, మీ, మూ, మే - మఖ	గా, గీ, గూ, గే - ధనిష్ఠ
మూ, టూ, టి, టు - పుబ్బ	గో, వా, వీ, వు - శిఖి
పే, పో, పా, పి - ఉత్తర	పీ, పో, పా, పి - పూ. భాద్ర
పూ, పు, పు, పు - పూర్వ	దూ, రే, రా, రి - ఉ. భాద్ర
చే, జో, రా, రి - చిత్త	రీ, రో, రా, రి - రిశి

వారివారి పేర్లను పరిచి చేయించుకొని మొదటి అక్షరము చెప్పబడిన 27 నక్షత్రములలో, ఏ నక్షత్రమున, ఏ పాదమునకు చెందెనునున్న వో దానినిబట్టి యూహించుకొనియును. ప్రతి నక్షత్రమునకును చెప్పబడిన 4 అక్షరములను, 4 పాదములుగా తెలియవలెను. అక్షర సంధి గల పేర్లకు, (కృష్ణ హృద్ శ్రీని రిత్యాదులకు) నిర్దిష్ట నక్షత్రములున్నవి జన్మనక్షత్రమును నిర్ణయించుకొనినపుడు నామ నక్షత్ర ప్రధానమున కొన్ని కొన్ని విషయములకును నామనక్షత్రమునబట్టియే భరితమగు వారో చించి చెప్పవలెను.

రాత్రియందు ఆకాశమున నక్షత్రములను దెలిసికొనుట

1. అశ్విని: చూడు నక్షత్రములు గుఱుపు మొగమువలెనుండును
2. భరణి: చూడు నక్షత్రములు తిరుగువలె యుండును.
3. కృత్తిక: అరు నక్షత్రములు పైలు కొనకు కొడివలెనందును.
4. రోహిణి: చూడు నక్షత్రములు సరాసరి బండిరూపముగ యుండును.
5. మృగశిర: ఒక మృగముయొక్క తలవలె నుండును.
6. ఆర్య: ఒక నక్షత్రము కొద్ది ఎత్తున రంగుతో ప్రకాశించుచుండును.
7. పుష్య: సరాసరి ధనుస్సువలె నుండును.
8. పుష్య: ఒకవిధమైన పుష్పమువలె నుండును.
9. ఆశ్లేష: అరు నక్షత్రములు పర్వతమువలె నుండును.
10. మఖ: చూడు నక్షత్రములు పల్లవమువలె నుండును.
11. పుబ్బ: } నాలుగు నక్షత్రములు
12. ఉత్తర: } మూడు నక్షత్రములు
13. హస్త: 5 నక్షత్రములు అరచేయవలె నుండును.
14. చిత్త: ఒక నక్షత్రము ముగ్ధమువలె నుండును.
15. పూర్వ: ఒక నక్షత్రము చూడగలిగియుండునలె నుండును.
16. విశాఖ: 5 నక్షత్రములు కుమ్మరివానిదక్రమువలెనుండును.
17. అనూరాధ: } 6 నక్షత్రములు కామమువలె నుండును.
18. కేంద్ర: } మిగిలి 8 నక్షత్రములు గొడుగువలెనుండును.
19. మూల: 6 నక్షత్రములు చదువువలె నుండును.
20. పూర్వాషాఢ: } 4 నక్షత్రములు మేవలెనలె పైభాగము
21. ఉత్తరాషాఢ: } అవిగా చాకముగా నుండును.
22. శ్రవణము: 8 నక్షత్రములు వేణువువలె నుండును.
23. ధనిష్ఠ: ,, ముద్దులవలె నుండును.
24. శిఖి: 100 నక్షత్రములు ఒక పల్లమువలె నుండును.

25. పూర్వాభాద్ర: } 4 నక్షత్రములు మందపు కాళ్లవలె
26. ఉత్తరాభాద్ర: } మండును.
27. రేవతి: 32 నక్షత్రములు ఒక పెద్దచేపవలె నుండును.

నవాంశ లగ్నము

కో! విధానములను నవభిర్యభాగం యద్యాగ సంప్రం జనంశ్ర మేగ
సవాంశపావాంశయమాయతా స్థితానవాంశేనదంశిలగ్నం
తా! జన్మలగ్నమును 9 భాగములు లేకుగా జనవశాల
మెప్పు నభాగముండునునో ఆభాగముననుసరించి నవాంశాధి పతు
లను తెలుసుకొనిపరకార మే నవాంశలగ్నమును నిర్ణయించవలెను.

లగ్నాధిపతులు

కో! సింహపాదాధిపతి మూర్ధన్య: కర్కటాధిపతి నికారా:
మేష పృష్ఠికయోర్భావ: కన్యా విధునియోర్భావ:
కౌంబినియోర్భావ: శిశుల పుష్కరయోర్భావ:
మృగశిర: కుంభరాశికి వాయవ్య మూర్ధన్యంబున
తా! సింహమునకు మూర్ధన్యము, కర్కటమునకు చంద్రుడు,
మేష, పృష్ఠికములకు అంగారకుడు, కన్యా, విధునిములకు
బుధుడు, ధనుర్విములకు బృహస్పతి, శిశుల పుష్కరములకు
శుక్రుడు, కుంభములకు కేవి అధిపతులు.

గ్రహములకు ఉచ్చస్థిచలు

మూర్ధన్యము మేషము ఉచ్చ, కుల నీచ. చంద్రునకు బృహ
ధము ఉచ్చ, పృష్ఠికము నీచ అంగారకునకు మకరము ఉచ్చ,
కర్కటము నీచ బుధుని కన్యా ఉచ్చ, మిషము నీచ. బృహ
స్పతి కర్కటము ఉచ్చ, మకరము నీచ. శుక్రునకు మిషము
ఉచ్చ, కన్యా నీచ. కేవి కుల ఉచ్చ, మేషము నీచ.

ఉచ్చస్థిచ మూలార్థికోణ స్వక్షేత్రములు

మూర్ధన్యం మేషమును 10-వ భాగము పరిహరించుచు, కులముం
దు 10-వ భాగము పరిహరించుచు, సింహము స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము.
చంద్రుని కృష్ణభుజుండు 12-వ భాగము పరిహరించు, పృష్ఠిక
ముందు 8 భాగము పరిహరించు, పుష్కరము మూలార్థికోణము.
కుంబిని మకరముందు 28-వ భాగము పరిహరించు, కర్కటముం
దు 28-వ భాగము పరిహరించు, మేషము స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము.
బుధుని కన్యాముందు 15-వ భాగము పరిహరించు, మిష
ముందు 15-వ భాగము పరిహరించు, కన్యా స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము
బృహస్పతి: కర్కటముందు 5-వ భాగము పరిహరించు, మకర
ముందు 5-వ భాగము పరిహరించు, ధనుస్సు స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము.
శుక్రుని మిషముందు 27-వ భాగము పరిహరించు, కన్యా
ముందు 27-వ భాగము పరిహరించు, కుల స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము.
కేవి కులముందు 20-వ భాగము పరిహరించు, మేషముందు
20-వ భాగము పరిహరించు, కుంభము స్వక్షేత్రము మూలార్థికోణము
ఉచ్చరాశి కేవలరాశి నీచరాశి యలముండును. పరిహరించు
భాగమునకు ఇతిరభాగములు సామాన్యార్థి భాగములనియు,
పరిహరించుభాగమునకు ఇతిరభాగములు సామాన్య నీచ భాగము
లనియు తెలియవలెను.

గ్రహములకు ద్వితీయ క్షేత్రస్థి నమత్వములు

కో! క్షేత్రమునంద నితా సమత్వకేళికో విశ్రాంతికో
క్షేత్రం పు ర్నిమరశ్చిజ్జిహ్వమృదో శేషస్థిమశ్చిత్తకో:
కేవలదాక్షిణ్య: కుజస్థిమృదో శేషస్థిమశ్చిత్తకో:
మిత్ర నూర్ధన్యం బుధస్థి హిమనశ్చిత్తస్థిమృదో
నూర్ధన్యస్థిమిత్ర పరిహరించు మిత్ర పరస్థిమృదో
సూర్యస్థిమృదో సమా కుజనూర్ధన్య స్థిమిత్ర
శుక్రస్థిమృదో సమనూర్ధన్య స్థిమిత్ర పరస్థిమృదో
(యేదోకాస్థికోణాధిపతి పుష్కరమయోగితా)

తా|| మార్గవక్త—శుక్ర, శనిలు కేతువులు. బుధుడు సముడు. ఇతరులు మిత్రులు. చంద్రునకు—మార్గ, బుధులు మిత్రులు. ఇతరులు సములు కేతువు లేదు. కుజునకు—రవి, చంద్ర, గురులు మిత్రులు. బుధుడు కేతువు. శుక్ర, శనిలు సములు. బుధునకు—రవి, శుక్రులు మిత్రులు. చంద్రుడు కేతువు. ఇతరులు సములు. గురునకు—బుధ, శుక్రులు కేతువులు. శని సముడు. ఇతరులు మిత్రులు. శుక్రునకు—బుధ, శనిలు మిత్రులు. కుజ, గురులు సములు. ఇతరులు కేతువులు. శనికి—బుధ, శుక్రులు మిత్రులు. గురుడు సముడు. ఇతరులు కేతువులు. (మూల త్రికోణరాశిమండి, “స్వస్వాంత్యధిధర్మస్వస్వాంత్యముఖపాఠా” అను మూత్రముచే చెప్పబడినది వివరింపబడినది)

తాత్కాలిక మిత్రత్వ కేతుత్వ సమత్వములు

అన్యోన్యస్వధిధర్మసమత్వమున సహజ వ్యాపార బంధుస్థితా ప్రత్యేక సుహృద్ధస్వధిధర్మసమత్వమున పేర్కొనబడిన ప్రవర్తనాధిధర్మసమత్వమున కేతుత్వమున చింత్యమైనట్టి తాత్కాలిక ప్రవర్తనాధిధర్మసమత్వమున కేతుత్వమున కలదు.

తా|| ఒకరికొకరు 2, 12, 11, 8, 10, 4 స్థానములందున్న తాత్కాలిక (జననాదిసమత్వములందు) మిత్రు లగుదురు. తమ ఉచ్చరాశియందున్న గ్రహము తనకు మిత్రమని కొందరి మతము. చెప్పబడినవాటికంటె నితరస్థానములందున్న గ్రహములు తాత్కాలిక కేతువులు. తన మూల త్రికోణరాశిమండి 2, 12, 5, 9, 4, 8 ఉచ్చరాశిధిపతులు మిత్రులు. ఇతరులు కేతువులు. రెండులక్ష గములున్న గ్రహములు సములు. అను విషయము “స్వస్వాంత్యధిధర్మస్వస్వాంత్యముఖపాఠా” మూత్రమున గలదు. దీనిచే నగు కేతుమిత్రాదివిచారము పై శ్లోకములలో వివరింపబడినది. దానిచే నగు కేతుత్వాదులు, ఈ శ్లోకముచే నగు తాత్కాలిక కేతుత్వాదులు గమనించి అధిమిత్ర, అధి కేతుత్వాదికము నిర్ణయింపవలెను. ఎట్లనగా—చెప్పబడిన మిత్రస్థానములందు మిత్రగ్రహమున్న అధి మిత్రము, సముడున్న మిత్రము, కేతువున్న సముడును అగును. ఇతరములగు కేతుస్థానములందు మిత్రుడున్న సముడు, సముడున్న కేతువు, కేతువున్న అధికేతువు వగును.

లగ్నాది ద్వాదశభావములకు ఆధిపత్యములు

జన్మలగ్నము మొదలుకొని క్రమముగా ద్వాదశభావములకు తమ, ధన, భ్రాతృ, మాతృ, పుత్ర, కేతు, కళేరి, ఆయుర్భాగ్య, రాజ్య, లాభ, వ్యయములనెను సంజ్ఞలగును.

మేషలగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి కుజుడు, ధన పితృ హాధిపతి బుధుడు, వాచావాధిపతి చంద్రుడు, పంచమాధిపతి మార్గడు, భాగ్య వ్యయాధిపతి బృహస్పతి, రాజ్యలాభాధిపతి శని.

వృషధిపతి:—లగ్నాధిపతి శుక్రుడు, ధన పంచమాధిపతి బుధుడు, పితృహాధిపతి చంద్రుడు, వాచావాధిపతి మార్గడు, పంచమాధిపతి కుజుడు, అష్టమ లాభాధిపతి బృహస్పతి, భాగ్య రాజ్యాధిపతి శని.

మిథున లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి బుధుడు, వాచాధిపతి చంద్రుడు, పితృహాధిపతి మార్గడు, పంచమాధిపతి శుక్రుడు, పంచమ లాభాధిపతి కుజుడు, పంచమ రాజ్యాధిపతి బృహస్పతి, అష్టమ భాగ్యాధిపతి శని.

కర్కాటక లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి చంద్రుడు, వాచాధిపతి మార్గడు, పితృహాధిపతి బుధుడు, వాచా లాభాధిపతి శుక్రుడు, పంచమ రాజ్యాధిపతి కుజుడు, పంచమ భాగ్యాధిపతి బృహస్పతి, పంచమాధిపతి శని.

సింహులగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి మార్గడు, ధన లాభాధిపతి బుధుడు, పితృహాధిపతి శుక్రుడు, వాచా లాభాధిపతి కుజుడు, పంచమాధిపతి బృహస్పతి, పంచమాధిపతి శని, వ్యయాధిపతి చంద్రుడు.

కన్యాలగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి బుధుడు, ధన భాగ్యాధిపతి శుక్రుడు, పితృహాధిపతి కుజుడు, వాచా లాభాధిపతి బృహస్పతి, పంచమ పంచాధిపతి శని, లాభాధిపతి చంద్రుడు, వ్యయాధిపతి మార్గడు.

తులా లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి శుక్రుడు, ధన పంచమాధిపతి కుజుడు, పితృహాధిపతి బృహస్పతి, వాచా లాభాధిపతి శని, భాగ్యవ్యయాధిపతి బుధుడు, రాజ్యాధిపతి చంద్రుడు, లాభాధిపతి మార్గడు.

వృశ్చిక లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి కుజుడు, ధన పంచమాధిపతి బృహస్పతి, పితృహాధిపతి శని, పంచమ వ్యయాధిపతి శుక్రుడు, అష్టమ లాభాధిపతి బుధుడు, భాగ్యాధిపతి చంద్రుడు, రాజ్యాధిపతి మార్గడు.

ధనుర్ లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి బృహస్పతి, పితృహాధిపతి శని, పంచమ వ్యయాధిపతి అంగుళుడు, పంచమ లాభాధిపతి శుక్రుడు, పంచమ రాజ్యాధిపతి బుధుడు, అష్టమాధిపతి చంద్రుడు, భాగ్యాధిపతి మార్గడు.

మకర లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి శని, పితృహాధిపతి బృహస్పతి, వాచా లాభాధిపతి కుజుడు, పంచమ రాజ్యాధిపతి శుక్రుడు, పంచమ భాగ్యాధిపతి బుధుడు, పంచమాధిపతి చంద్రుడు, అష్టమాధిపతి మార్గడు.

కుంభ లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి శని, ధన లాభాధిపతి బృహస్పతి, పితృహాధిపతి కుజుడు, వాచా లాభాధిపతి శుక్రుడు, పంచమాధిపతి బుధుడు, పంచమాధిపతి చంద్రుడు, పంచమాధిపతి మార్గడు.

మీన లగ్నమునకు:—లగ్నాధిపతి బృహస్పతి, ధన భాగ్యాధిపతి కుజుడు, పితృహాధిపతి శుక్రుడు, వాచా లాభాధిపతి బుధుడు, పంచమాధిపతి చంద్రుడు, పంచమాధిపతి మార్గడు, లాభ వ్యయాధిపతి శని.

బల్లి పాటు నకు ఫలములు

శిరస్సు - కలహము, ముఖము - బంధుదీర్ఘము, శను బొమ్మలనెడుము - రాజామగ్రహము, పైపెదవి - ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి - ధనలాభము, ముక్కుచివర - రోగము, కుడిచేవి - దీర్ఘాయువు, ఎడమచేవి - చిరకాలాధిము, కేతము - కైదు, గడ్డము - గణపించెను, నోరు - ధియము, కంఠము - కేతువాని, కుడి భుజము - అరోగ్యము, ఎడమభుజము - శ్రీసంగము, కుడి ముంజెయి - కీర్తి, ఎడమముంజెయి - రోగము, ప్రసర్యుగము - వోషము, ఉదరము - భాగ్యలాభము, రొమ్ము, వాటి - ధనలాభము, ప్రక్కలు - కుళము, పొదము - ప్రయాణము, నీపు - కుధిము, గోళ్లు - ధనవ్యయము, లింగము - చారిద్ర్యము, కాటుకొన - మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండి ప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియవది.

పుట్టుమచ్చల ఫలము.

కెరియంగు ముట్టుమచ్చయందె నేని ఆకస్మిక ధనప్రాప్తి యను భాగ్యియను కలగును. చెక్కిలయందు మచ్చయందె నేని స్వల్పధనము గలవా డగును. ముక్కునందు మచ్చయందెని బలినకొర్రయను లన్నియను ఫలముకొందును. గడ్డమందు మచ్చయందెని ధనాధిపతియను కీర్తియను కలగును.

కృత్తిక, ఉత్తర, ఉత్తరాషాఢ - సూర్య దశ సరి 6 భుక్తులు-అంతరములు

భుక్తులు వివరము	సూర్యుడు	చంద్రుడు	గ్రహుడు	రాహు	కేతు	బుధుడు	శుక్రుడు	మంగళుడు
సూర్యుడు	8 18	సూ 0-5-24	సూ 0-15-0	సూ 0-7-21	సూ 1-18-36	సూ 1-8-24	సూ 1-24-9	సూ 1-18-21
చంద్రుడు	6 0	చం 0-9-0	చం 0-10-30	చం 0-18-54	చం 1-13-12	చం 1-15-36	చం 1-18-27	చం 0-21-0
గురుడు	4 6	గు 0-16-18	గు 0-27-0	గు 0-16-48	గు 1-21-18	గు 1-10-48	గు 0-19-57	గు 0-6-18
శుక్రుడు	10 24	శు 0-16-12	శు 0-24-0	శు 0-19-57	శు 1-15-54	శు 0-16-47	శు 1-27-0	శు 0-10-20
మంగళుడు	9 18	మ 0-16-12	మ 0-28-30	మ 0-17-51	మ 0-18-54	మ 0-18-54	మ 0-17-51	మ 0-21-0
కేతుడు	11 12	కే 0-17-6	కే 0-25-30	కే 0-7-21	కే 1-24-0	కే 0-14-24	కే 0-28-30	కే 0-18-54
బుధుడు	10 6	బు 0-15-18	బు 0-10-30	బు 0-21-0	బు 0-16-12	బు 0-24-0	బు 0-19-57	బు 0-16-48
శుక్రుడు	4 6	శు 0-6-18	శు 1-0-0	శు 0-6-18	శు 0-27-0	శు 0-16-48	శు 1-21-18	శు 0-19-57
మంగళుడు	12 0	మ 0-18-0	మ 0-9-0	మ 0-10-30	మ 0-18-54	మ 1-18-12	మ 1-16-36	మ 0-17-51
మొత్తము	6 0 0	3-18-0	4-0-0	4-5-0	10-24-0	9-18-0	11-12-0	10-6-0
మొత్తము	6 0 0	3-18-0	4-0-0	4-5-0	10-24-0	9-18-0	11-12-0	10-6-0

రోహిణి, హస్త, శ్రవణం - చంద్ర దశ సరి 10 భుక్తులు-అంతరములు

భుక్తులు వివరము	సూర్యుడు	చంద్రుడు	గ్రహుడు	రాహు	కేతు	బుధుడు	శుక్రుడు	మంగళుడు
సూర్యుడు	10 0	సూ 0-25-0	సూ 0-13-15	సూ 2-21-0	సూ 2-4-0	సూ 3-0-15	సూ 2-12-15	సూ 2-10-0
చంద్రుడు	7 0	చం 0-17-30	చం 1-1-30	చం 2-12-0	చం 2-16-0	చం 2-20-45	చం 0-29-45	చం 1-5-0
గురుడు	18 0	గు 1-15-0	గు 0-28-0	గు 2-25-30	గు 2-8-0	గు 1-8-15	గు 2-25-0	గు 0-10-30
శుక్రుడు	16 0	శు 1-10-0	శు 1-3-15	శు 2-16-30	శు 0-28-0	శు 3-5-0	శు 0-29-30	శు 1-5-0
మంగళుడు	19 0	మ 1-17-30	మ 0-29-45	మ 1-1-30	మ 0-24-0	మ 1-17-30	మ 0-29-45	మ 0-24-0
కేతుడు	17 0	కే 1-23-30	కే 0-12-15	కే 3-0-0	కే 0-24-0	కే 1-8-15	కే 2-16-30	కే 0-28-0
బుధుడు	7 0	బు 0-17-30	బు 1-5-0	బు 0-27-0	బు 1-10-0	బు 2-25-30	బు 2-8-0	బు 1-8-15
శుక్రుడు	20 0	శు 1-20-0	శు 0-10-30	శు 1-15-0	శు 0-28-0	శు 2-25-30	శు 2-8-0	శు 1-8-15
మంగళుడు	6 0	మ 0-15-0	మ 0-17-30	మ 1-1-30	మ 2-12-0	మ 3-16-0	మ 2-20-45	మ 0-29-45
మొత్తము	10 0 0	10-0-0	7-0-0	18-0-0	16-0-0	19-0-0	17-0-0	7-0-0
మొత్తము	10 0 0	10-0-0	7-0-0	18-0-0	16-0-0	19-0-0	17-0-0	7-0-0

మృగశిర, చిత్త, దనిష్ఠ - కుజ దశ సరి 7 భుక్తులు-అంతరములు

భుక్తులు వివరము	సూర్యుడు	చంద్రుడు	గ్రహుడు	రాహు	కేతు	బుధుడు	శుక్రుడు	మంగళుడు
సూర్యుడు	4 27	సూ 0-8-34	సూ 1-26-42	సూ 1-14-48	సూ 2-8-10	సూ 1-20-24	సూ 0-8-34	సూ 0-6-18
చంద్రుడు	13 18	చం 0-22-8	చం 1-20-24	చం 1-23-12	చం 1-28-31	చం 0-20-49	చం 0-24-30	చం 0-10-30
గురుడు	11 6	గు 0-19-36	గు 1-29-51	గు 1-17-86	గు 0-28-16	గు 1-29-30	గు 0-24-30	గు 1-1-30
శుక్రుడు	18 9	శు 0-23-16	శు 1-28-88	శు 0-19-36	శు 2-6-30	శు 0-17-51	శు 0-24-30	శు 0-28-0
మంగళుడు	11 27	మ 0-20-49	మ 0-23-8	మ 0-16-48	మ 0-19-57	మ 0-29-45	మ 0-24-30	మ 0-16-48
కేతుడు	4 27	కే 0-8-34	కే 0-23-8	కే 0-16-48	కే 1-8-15	కే 2-16-30	కే 2-8-0	కే 0-19-57
బుధుడు	1 2	బు 0-7-21	బు 0-24-30	బు 0-19-57	బు 0-23-16	బు 1-29-51	బు 1-29-30	బు 0-17-51
శుక్రుడు	4 6	శు 0-7-21	శు 0-18-54	శు 0-19-36	శు 1-29-51	శు 1-29-30	శు 1-29-30	శు 0-17-51
మంగళుడు	7 0	మ 0-13-15	మ 0-22-8	మ 1-20-24	మ 1-23-12	మ 1-26-31	మ 0-24-30	మ 0-10-30
మొత్తము	7 0 0	4-27-0	13-18-0	11-6-0	18-9-0	11-27-0	14-0-0	4-5-0
మొత్తము	7 0 0	4-27-0	13-18-0	11-6-0	18-9-0	11-27-0	14-0-0	4-5-0

పునర్వస, విశాఖ, పూర్వాబ్ధి—గురు దశ సం॥ 16 ధృక్తులు—అంతరములు

పుష్కమి, అనూరాధ, ఉత్తరాభాద్ర—శని దశ సు॥ 19 భుక్తులు-అంతరములు

[illegible]

ఆశ్రమ, జ్యోతి, రేవతి - బుధ దశ సరి 17 బుధులు-అంతరములు

భుక్తులు చిహ్నము	బుధుడు	శుక్ర	గురు	శని	చంద్రుడు	కుజుడు	రాహు	నలుగురు	శని
నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం
బుధ 28	బుధ 4-2-49	శుక్ర 0-20-49	గురు 5-20-0	శని 0-15-18	చంద్ర 1-12-30	కుజుడు 0-20-49	రాహు 4-17-42	నలుగురు 8-18-48	శని 5-8-35
శుక్ర 11	శుక్ర 1-20-34	గురు 1-29-30	శని 1-21-0	చంద్ర 0-25-30	కుజుడు 0-29-45	రాహు 1-23-38	నలుగురు 4-2-24	నలుగురు 4-9-12	బుధ 4-17-14
గురు 34	గురు 4-24-30	శని 0-17-51	చంద్ర 2-25-0	కుజుడు 0-17-51	రాహు 3-16-30	నలుగురు 1-17-38	కుజుడు 4-25-21	బుధ 3-25-38	శని 1-26-31
శని 10	శని 1-13-21	చంద్ర 0-29-45	కుజుడు 1-29-30	రాహు 1-15-54	నలుగురు 2-8-0	శని 1-26-31	బుధ 4-10-8	శని 1-17-38	గురు 5-11-30
చంద్ర 17	చంద్ర 3-12-15	కుజుడు 0-20-49	రాహు 5-8-0	నలుగురు 1-10-48	శని 2-20-45	బుధ 1-20-34	కుజుడు 1-23-38	గురు 4-16-0	నలుగురు 1-18-27
కుజుడు 11	కుజుడు 1-20-34	రాహు 1-23-38	నలుగురు 4-16-0	శని 1-18-27	బుధ 2-12-15	శుక్ర 0-20-49	రాహు 5-8-0	నలుగురు 1-10-48	చంద్ర 2-20-45
రాహు 30	రాహు 4-10-8	నలుగురు 1-17-38	శని 5-11-30	బుధ 1-13-21	శుక్ర 0-29-45	గురు 1-29-30	నలుగురు 1-15-54	చంద్ర 2-8-0	కుజుడు 1-26-31
నలుగురు 27	నలుగురు 3-25-36	శని 1-26-31	బుధ 4-24-30	శుక్ర 0-17-51	రాహు 2-25-0	నలుగురు 0-17-51	చంద్ర 2-16-30	కుజుడు 1-17-38	గురు 4-25-21
శని 32	శని 4-17-14	బుధ 1-20-34	శుక్ర 1-29-30	రాహు 1-21-0	నలుగురు 0-25-30	కుజుడు 0-29-45	రాహు 1-23-38	గురు 4-2-24	నలుగురు 4-9-12
మొత్తం సరి 17 0 0	28-27 0	11-27 0	34-0 0	10-8 0	17-0 0	11-23 0	30-13 0	27-6 0	32-9 0

ఆశ్రమ, మఖ, మూల - కేతు దశ సరి 7 బుధులు-అంతరములు

భుక్తులు చిహ్నము	కేతు	గురు	శని	చంద్రుడు	కుజుడు	రాహు	నలుగురు	శని	బుధుడు
నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం
కేతు 4	కేతు 0-8-34	గురు 2-10-0	శని 0-6-18	చంద్ర 0-17-30	కుజుడు 0-8-34	రాహు 1-26-42	నలుగురు 1-14-48	శని 2-8-10	బుధ 1-20-34
గురు 14	గురు 0-24-30	శని 0-21-0	చంద్ర 0-10-30	కుజుడు 0-12-15	రాహు 0-22-8	నలుగురు 1-20-24	బుధ 1-23-12	గురు 1-26-31	శని 0-20-49
శని 4	శని 0-7-21	చంద్ర 1-5-0	కుజుడు 0-7-21	రాహు 0-1-30	నలుగురు 0-19-38	బుధ 1-29-51	కుజుడు 1-17-38	గురు 0-28-16	శని 1-29-30
చంద్ర 7	చంద్ర 0-12-15	కుజుడు 0-24-30	రాహు 0-18-54	నలుగురు 0-28-0	శని 0-28-16	బుధ 1-23-38	కుజుడు 0-19-38	గురు 2-6-30	నలుగురు 0-17-51
కుజుడు 4	కుజుడు 0-8-34	రాహు 2-8-0	నలుగురు 0-16-48	శని 1-2-15	బుధ 0-20-48	కుజుడు 0-22-0	గురు 0-16-48	చంద్ర 0-19-57	చంద్ర 0-29-45
రాహు 12	రాహు 0-22-8	నలుగురు 1-26-0	శని 0-19-57	బుధ 0-29-45	కుజుడు 0-8-34	గురు 2-8-4	నలుగురు 0-16-48	చంద్ర 0-28-16	బుధ 0-20-49
నలుగురు 11	నలుగురు 0-19-38	శని 2-6-30	బుధ 0-17-51	కుజుడు 0-12-15	రాహు 0-24-30	నలుగురు 0-18-58	చంద్ర 0-28-0	కుజుడు 0-23-38	గురు 1-23-38
శని 13	శని 0-23-16	బుధ 1-29-30	కుజుడు 0-7-21	రాహు 1-5-0	నలుగురు 0-7-21	చంద్ర 1-1-30	కుజుడు 0-19-38	గురు 1-23-51	నలుగురు 1-17-38
బుధ 11	బుధ 0-20-49	కుజుడు 0-24-30	రాహు 0-21-0	నలుగురు 0-10-30	చంద్ర 0-12-15	కుజుడు 0-22-8	గురు 1-20-24	నలుగురు 1-23-12	శని 1-26-31
మొత్తం సరి 7 0 0	4-27 0	14 0 0	4-6 0	7-0 0	4-27 0	12-18 0	11-6 0	18-9 0	11 27 0

భరణి, పుబ్బ, హస్తా - శుక్ర దశ సరి 20 బుధులు-అంతరములు

భుక్తులు చిహ్నము	శుక్ర	గురు	శని	చంద్రుడు	కుజుడు	రాహు	నలుగురు	శని	బుధుడు	కేతు
నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం	నెల దినం
శుక్ర 40	శుక్ర 6-20-0	గురు 0-18-0	శని 1-20-0	చంద్ర 0-24-30	కుజుడు 5-12-0	రాహు 6-0-30	నలుగురు 4-8-0	శని 4-24-30	బుధ 0-24-30	కేతు 0-24-30
గురు 12	గురు 2-0-0	చంద్ర 1-0-0	కుజుడు 1-5-0	రాహు 2-8-0	నలుగురు 4-24-0	బుధ 5-11-30	కుజుడు 5-2-0	గురు 1-29-30	శని 3-10-0	బుధ 0-21-0
శని 20	శని 3-10-0	చంద్ర 0-21-0	కుజుడు 0-21-0	రాహు 1-24-0	నలుగురు 5-21-0	బుధ 6-10-0	కుజుడు 1-21-0	గురు 1-21-0	చంద్ర 1-5-0	బుధ 0-21-0
చంద్ర 14	చంద్ర 3-10-0	కుజుడు 2-10-0	రాహు 1-18-0	నలుగురు 3-5-0	బుధ 2-8-0	కుజుడు 6-10-0	గురు 1-21-0	చంద్ర 2-25-0	కుజుడు 0-24-30	బుధ 0-24-30
కుజుడు 36	కుజుడు 6-0-0	రాహు 1-18-0	నలుగురు 3-5-0	బుధ 2-8-0	కుజుడు 6-10-0	గురు 1-21-0	చంద్ర 2-25-0	కుజుడు 0-24-30	బుధ 0-24-30	బుధ 0-24-30
రాహు 32	రాహు 5-10-0	నలుగురు 5-10-0	బుధ 2-25-0	కుజుడు 0-24-30	గురు 6-0-0	నలుగురు 1-18-0	చంద్ర 8-5-0	కుజుడు 1-29-30	గురు 2-8-0	బుధ 0-24-30
నలుగురు 38	నలుగురు 6-10-0	బుధ 1-21-0	కుజుడు 1-5-0	రాహు 2-10-0	నలుగురు 1-24-0	చంద్ర 2-20-0	కుజుడు 2-6-30	గురు 5-8-0	నలుగురు 1-26-0	బుధ 0-24-30
శని 34	శని 5-20-0	బుధ 0-21-0	కుజుడు 0-21-0	రాహు 3-10-0	నలుగురు 0-21-0	చంద్ర 5-21-0	గురు 4-16-0	బుధ 5-21-0	నలుగురు 4-16-0	బుధ 0-24-30
బుధుడు 14	బుధుడు 2-10-0	కుజుడు 2-0-0	రాహు 1-0-0	నలుగురు 1-5-0	బుధ 2-8-0	కుజుడు 5-2-0	గురు 4-24-0	బుధ 5-2-0	నలుగురు 5-11-30	బుధ 1-29-30
మొత్తం సరి 20 0 0	40-0 0	12-0 0	20-0 0	14-0 0	36-0 0	38-0 0	32-0 0	34-0 0	14-0 0	14-0 0

ఊ పి రి ని ల బె ట్టు కోం డి!

ఇప్పుడు “సాన్ ఫోరైజ్డ్” గుర్తు గల వస్త్రములు ధారాళముగా లభిస్తున్నవి గావున మీరు బిగుతుడుస్తులతో బాధపడ నవసరం లేదు. “సాన్ ఫోరైజ్డ్” గుర్తు గల వస్త్రములు యెన్ని చలువలకు వేసిననూ, క్రుంగకుండా, మీ శరీరానికి తగినట్లుండును.

ఈ గుర్తు **‘SANFORIZED’**

REGD TO MK

లేబిలుమీద గమనించండి

మీ వస్త్రము లెప్పటికిని క్రుంగిపోక సరిగా నుండును.

“సాన్ ఫోరైజ్డ్” రిజిస్టర్డ్ ట్రేడ్ మార్కుకు ప్రాప్తయిబట్ల క్లౌయిట్, పీవాడీ & కంపెనీ ఇంక్. (ఫరిమితమైన జవాబుదారితో యు. ఎస్. వి లో స్థాపించబడిన కంపెనీ) వారిచే ప్రకటింపబడినది. ఈ సాన్ ఫోరైజ్డ్ గుర్తు, యీ కంపెనీవారిచే చక్కగా ఫరీకరింపబడిన యెంతమాత్రం క్రుంగని వస్త్రములమీదనే వేయబడును.

వివరములకు : సాన్ ఫోరైజ్డ్ సర్వీసు, 95, మెరైన్ డ్రైవ్, బొంబాయి-2.

- అమృతాంజనము
అమృతాంజన్
- వండ్లపొడి
అమృతాంజన్
- తామరమందు